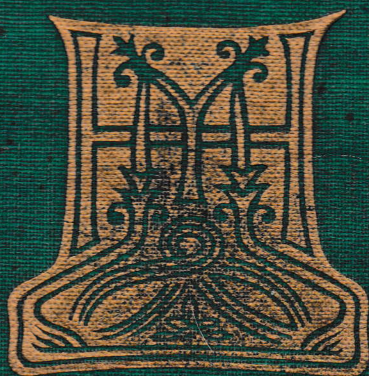

HOMEROVA ILIJADA

PREVEO I PROTUMAČIO

T. MARETIĆ

ČETVRTO (MATIČINO TREĆE) IZDANJE

ZAGREB 1921.

IZVANREDNO IZDANJE MATICE HRVATSKE

TISAK KUZME ROŽMANICA

Milo mi je, što sam dočekao, da mogu i ovo četvrto izdanje Ilijade pustiti u svijet, milo mi je za to, jer je treće izdanje na žalost puno štamparskih pogrješaka, i to ne samo sitnih, nego i krupnih. Sve su te pogrješke sada ispravljene, a nijesam žalio ni truda ni vremena, da i inače prijevod dotjeram u svakom pogledu. Ali niti ja mislim, niti drugi tko treba da misli, da je sada moj posao tako savršen, da mu ne može biti prigovora. Nije šala prijevod onakoga pjesnika, kao što je Homer, pa još u stihovima! Koji čitatelji mogu procijeniti, kako je taj posao težak, mislim, da će biti pravedni te mi priznati, da sam učinio, što sam mogao; a što moja snaga nije veća, tome nijesam ja kriv kao ni tome, što se do danas nitko nije u Hrvata i u Srba našao, tko bi ovaj posao bolje i ljepše izveo, nego što sam ja mogao. Dok se takav prevodilac ne nađe, morat će se naš obrazovani svijet zadovoljavati mojim prijevodom, kakav je, takav je.

Svakom će čitatelju, koji je u rukama imao pređašnja izdanja moga prijevoda Ilijade,*) udariti odmah u oči novost, kojom se ovo izdanje razlikuje od pređašnjih, t. j. ovo izdanje izlazi na svijet s bilješkama (komentarom). Tko promisli, da svako veće pjesničko djelo, koje je spjevano prije nekoliko stotina godina, ima za čitatelje našega vremena veliko mnoštvo nerazumljivih i nejasnih mjesta, koja duševni užitak znatno umanjuju i otešćavaju, taj će jamačno priznati, da sam pravo učinio, što sam ovome izdanju dodao komentar. Valja znati, da je komentar nuždan i dobrim klasičkim filolozima, koji Homera lako mogu u originalu čitati, a kako ne će biti nuždan onima, koji staroga grčkog jezika ili nikad nijesu učili ili su ga naučili u posve nedovoljnoj mjeri! A još neka se uzme na um, da će se u narodu našem od sad sve manje nalaziti ljudi, koji će moći stare grčke, pa i rimske pisce čitati u originalu; dakle će komentirani prijevodi tih pisaca biti sve nužniji, jer ako se s vremenom u srednjim školama i prestanu učiti staroklasički jezici, ipak će se poradi velike i estetičke i kulturno-historičke vrijednosti stare grčke i rimske literature u obrazovanoj publici svagda nalaziti ljudi, koji će bar znatnije od staroklasičkih pisaca htjeti čitati u prijevodu, kad već ne mogu u originalu.

*) I. izdanje (Matice Hrvatske) u Zagrebu 1883.
II. izdanje (srpsko državno) u Biogradu 1905. (ćirilicom).
III. izdanje (Matice Hrvatske) u Zagrebu 1912.

Bilješke su u ovoj knjizi razdijeljene u dvoje: jedne se nalaze pod tekstom, gdje je koja nužna za razumijevanje ovoga ili onog mjesta. a druge su na kraju knjige iza teksta („tumačenje riječi i imena), koje se tiču pojedinih riječi i pojedinih imena. I u dojakošnjim izdanjima bilo je „tumačenje riječi i imena", ali sad je mnogo obilnije.

Kako ja držim, da treba graditi heksametre u našem jeziku, to sam razložio u predgovoru prijevoda III. izdanja Odiseje (1915.)*), ali moram priznati, da ima i u ovome izdanju Ilijade znatan broj stihova, koji se više ili manje protive onim mojim pravilima. Što ću? volja je dobra, ali ne dotječe snage!

I za ovo izdanje (kao i za III.) priredio je prof. Đ. Körbler članak o Homerovim pjesmama u kojem će čitatelji naći lijepe pouke.

T. M.

---

*) Dodatak tome predgovoru čini moj članak »Metričke bilješke« štampan u 32. knjizi »Ljetopisa jugoslav. akademije« (1918.)

HOMER I NJEGOVE PJESME PREMA NOVIJIM ISTRAŽIVANJIMA.

A thing of beauty is a joy for ever.
John Keats.

1. Vrijednost Homerovih pjesama.

Nema danas obrazovana čovjeka na svijetu, kojemu bar djelomice ne bi bile poznate Homerove pjesme Ilijada i Odiseja, koji ne bar po prijevodu poznavao njihov sadržaj. Dvadeset i pet vijekova, otkako znamo, da one postoje, do danas nije urodilo pjesničkim djelom, koje bi se po vrijednosti svojoj s njima moglo isporediti. Veliku im tu vrijednost pribavlja napose živo pripovijedanje i očigledno crtanje pojedinih lica i zgoda, te gotovo svojim očima vidimo ljude davno minulih vremena sa svima njihovim vrlinama i pogrješkama, krepostima i strastima, koje se i danas i u svako doba javljaju među ljudma. K tomu i radnja, koja se u njima kazuje, sasvim je jednostavna, pa je svako doba, svaki rod ljudski lako može razumjeti. Kako je pak od sadašnjosti rastavljaju mnogi vijekovi, nema u njoj ništa takovo, što bi moglo vrijeđati čuvstva i osjećanje ma kojega od današnjih plemena i naroda, pa su i poradi toga Ilijada i Odiseja veoma zgodno štivo za mladež i obrazovano društvo našega doba.

Doskora će se navršiti četrdeset godina, otkako je „Matica Hrvatska“ čitaoce svoje obdarila potpunim prijevodom ovih dviju epskih pjesama, što ga je za mladih dana u stihovima (heksametrima) izradio dr. T. Maretić, zaslužni naš trudbenik na naučnom polju (Ilijada 1883., Odiseja 1882.). Taj vrsni prijevod pred nekoliko je godina doživio drugo izdanje u Beogradu (Ilijada 1903., Odiseja 1904.), treće u Zagrebu (Ilijada 1912., Odiseja 1914.).

U ovo četrdeset godina literatura o Homerovim pjesmama silno je porasla obasjavajući često sasvim novim svijetlom divne ove plodove grčkoga duha. Treba se samo sjetiti, koliko je u to doba napredovala arheologija, historija ili lingvistika, a ove i još druge neke nauke nastoje već odavno

oko toga, da bi i Homerove pjesme što bolje osvijetlile. U vezi s napredovanjem ovih nauka bitno se promijenilo i mišljenje o postanju rečenih pjesama. Kako je sam prevodilac u to vrijeme bio zaokupljen drugim poslom, te nije dospio i na to, da bi pratio ovaj dio literature o Homerovim pjesmama, prema njegovoj se želji meni povjerilo, da ukratko i za širi krug čitalaca razložim, koja su znatnija pitanja u vezi s Ilijadom i Odisejom, pa kako se na njih danas odgovara. Odmah ovdje moram spomenuti, da su neka od tih pitanja takova, te ne će možda nigda dočekati konačna odgovora, tako napose pitanje o postanju ovih pjesama. Ali neumorno traženje toga odgovora i u vezi s tim sve življe izučavanje samih pjesama svaki nam dan razotkriva štogod novo u njima, te ih mi danas i potpunije poznajemo i bolje razumijemo, nego što su ih razumjeli i poznavali obrazovani ljudi staroga vijeka, koji su im bili mnogo bliži i po jeziku i po vremenu. A taj uspjeh, svak će priznati, i vrijedi najviše.

2. Što znamo o Homeru?

U najtješnjoj je vezi s Ilijadom i Odisejom pitanje, tko je bio Homer (Ὅμηρος), što ga natpis obiju pjesama pominje kao pjesnika njihova, i kad je taj čovjek živio.

Unatoč brižljivomu izučavanju rečenih pjesama i vijesti o životu Homerovu, što su se sačuvale iz starine, danas ne znamo još ništa pouzdano o životu toga lica. Što više, i stari vijek, koliko razbiramo po onim sačuvanim vijestima, nije znao o njemu ništa, jer su o njemu odavno kolale naokolo najrazličnije, često sasvim protivurječne vijesti; ništa manje nego 11 različnih mjesta grčkoga svijeta htjelo je da bude zavičaj njegov,[1] a i vijesti o vremenu, kad je živio, razilaze se jedna od druge za više stotina godina. Mimo to starina je Homera dugo držala za pjesnika svih epskih pjesama, u kojima je bila obrađena koja tebanska ili trojanska priča. Prvi mu je Herodot odrekao jednu od tih pjesama (*Κύπρια*), a iza njega proteklo je još stotinu i više godina, kad se počelo općeno držati, da su Homerove pjesme samo Ilijada i Odiseja. A tek u Aleksandriji, i to dosta kasno (oko 150. godine pr. Hr.) javio se glas, da Ilijadu i Odiseju, kako se sadržaj njihov često ne podudara, nije mogao ispjevati jedan isti pjesnik, pa da je samo Ilijada djelo pjesnika Homera.

Vijesti, što smo ih od starine baštinili o Homeru, većim su dijelom plod neispravna domišljanja. Samo takvim domi-

---

[1] Različna su se ta mjesta naznačivala u epigramu (upravo dva heksametra):

Ἑπτὰ πόλεις διερίζουσιν περὶ ῥίζαν Ὁμήρου,
Σμύρνα, Ῥόδος, Κολοφών, Σαλαμίς, Ἴος, Ἄργος, Ἀθῆναι,

kojega se drugi stih kazivao još u dva oblika pominjući mjesta Ilij, Itaku, Pilos, Kimu.

šljanjem mogla je postati ona znatna razlika u određivanju doba, kad je Homer živio. Sastavljači različnih onih vijesti određivali su to doba prema pojedinim povijesnim zgodama ili drugim licima pređašnjih vijekova. Tako im je bio poznat i pjesnik Hesiod, koji (u poučnoj pjesmi Ἔργα καὶ ἡμέραι) crta i svoje neke zgode i nezgode. Poredeći dakle s njegovim pjesničkim radom Homerove pjesme s nepoznatih su se oni razloga, valjada i samovoljno, domišljavali, da je Homer stariji od Hesioda, ili da su ta dva pjesnika bili suvremenici, ili da je Homer bio i mlađi od Hesioda. A kako se i doba Hesiodova života ne da pouzdano odrediti, nije čudo, ako se život Homerov određivao najrazličnijim godinama. Bolja pomoć, da bi se odredilo doba Homerovo, nije bio ni trojanski rat, koji je prema staroj predaji trajao od 1193. do 1183. godine prije Hr.: sačuvane se vijesti i s obzirom na taj rok razilaze držeći Homera čas suvremenikom toga rata, čas opet za neko 100 ili pače 400 godina mlađim od njega. Ništa više ne vrijede druge neke vijesti, koje na takav način određuju Homerov vijek.

Od vijesti o zavičaju Homerovu najstarija je, čini se, a bila je u staro doba i najvećma rasprostranjena ona, koja kazuje, da se veliki pjesnik rodio u gradu Smirni, i to ili od besmrtnih ili od smrtnih roditelja. Po toj vijesti Homer se od poroda zvao Melesigen (Μελησιγένης), i to prema novijim nagađanjima valjada zato, što se rodio na dan, koji se u Smirni svetkovao u čast tamošnjega boga rijeke Meles (τὰ Μελήσια), i tako je bog Meles u predaji postao njegovim ocem. A i mati njegova Kriteida (Κριθηΐς = žitorodna) bila je najprije riječna boginja i tek je s vremenom postala siromašna smrtna žena. Čini se po tom, da se i Homer isprva držao za božansko biće, i da je tek pomalo od boga postao onaj slijepi pjesnik i prosjak, kako ga je docnije vrijeme zamišljalo. U Smirni se nahodila i svetinja njegova. No Homer se poštovao i na ostrvu Hiju, gdje se čitavo jedno pleme nazivalo po njemu (Ὁμηρίδαι), a imalo je zadaću, da kazivanjem što dalje širi njegove pjesme. Slijepcem, koji nastava na Hiju, naziva se i pjesnik stare himne u slavu boga Apolona Deljanina, a i tu pjesmu držalo se da je ispjevao Homer, i tako postade on slijepim pjesnikom s ostrva Hija. Na malenom pak ostrvu Hiju blizu Tere kazivalo se da je Homer umr'o i bio pokopan.

3. Jezik Homerovih pjesama.

Od različnih drugih mjesta, koja su Homera sebi prisvajala, spomenut ću samo još grad Atenu, i to zbog toga, što je Aristarh Samotračanin (215.—145. pr. Hr.), jamačno najbolji izučavalac Homerovih pjesama u čitavoj starini, živo vjerovao u vijest, da je Homer iz Atene dospio u Smirnu,

a u tom su ga vjerovanju utvrđivali različni tragovi atičkoga narječja, što ih je nahodio u jeziku Homerovih pjesama. Taj je naime jezik umjetna tvorina, u kojoj su se stopile mnoge osobitosti glavnih dvaju narječja grčkih, eolskoga i jonskoga. Jezgra je njegova, čini se, staro narječje maloazijskih Jonjana, koji po boravištu svome bijahu susjedi Eoljana, puno stalnih riječi i oblika, koji su se ustanovili dugim upotrebljavanjem u vezanom govoru. Kod Eoljana pak najprije, čini se, javilo se epsko pjesništvo i tek od njih je prešlo k Jonjanima. U Eoljana se naziru danas i počeci priče o trojanskom ratu, kako ćemo još čuti. Zato i nahodimo u jonskom narječju Homerovih pjesama dosta eolskih oblika, zbog kojih su noviji neki istraživači (na pr. August Fick) stali vjerovati, da su Ilijada i Odiseja isprva bile složene u tom narječju. No u te dvije pjesme ima i dosta mlađih oblika jonskoga narječja, jer se u mlađim pjesničkim tvorinama staro narječje nije više moglo čisto očuvati, a tako je u nj dospjela i gdjekoja osobitost atičkoga narječja, kojim se govorilo u Ateni, pa zbog toga noviji neki istraživači njegovih pjesama (na pr. J. Wackernagel, E. Bethe) drže, da je upravo atički nekakav rukopis vrelo našega teksta Homerovih pjesama.

4. Homer tipično lice slijepa pjesnika pjevača.

Ni u jednoj staroj vijesti o pjesniku Homeru ne nahodimo ličnih crta: one nam ponajviše crtaju tipično lice siromašna i slijepa pjevača, koji se od nemila do nedraga potuca po svijetu prehranjujući se pjevanjem. Takovih potukača bilo je svagda i svagdje. Tako isto raspoznajemo tipično lice i u njegovim kipovima, koliko su dospjeli do nas. Ipak možemo dosta pouzdano reći, da je u starini doista morao živjeti pjesnik pjevač, koji se zvao Homer. Najjaču potvrdu za to mišljenje daje nam već ime njegovo, koje sva dosadašnja tumačenja nijesu mogla pouzdano objasniti nagađajući, da se njime naznačuje slijepac, talac, sastavljač pjesama, drug i t. d.[1] Time dakako nije još rečeno, da je upravo taj pjesnik pjevač ispjevao našu Ilijadu i Odiseju.

Da već Grci 5. stoljeća pr. Hr. nijesu ništa pouzdano znali o pjesniku tako znatnih dviju pjesama, kakove su Ilijada i Odiseja, nije nikakvo čudo, dok znamo, da je gotovo čitava povijest grčkoga naroda prije perzijskih ratova zastrta gušćim ili rjeđim velom, koji su novija istraživanja samo mjestimice mogla odgrnuti. Ta treba samo da se sjetimo, kako su nam slabo poznati drugi neki veliki pjesnici grčki prije toga doba, tako Arhiloh, Sapfa i drugi lirički pjesnici, koji često sami podaju vijesti o svome životu. Što više, i u

[1] Grčka riječ Ὅμηρος doista znači „talac".

povijesti novije književnosti imade gdjekoje ugledno lice, kojega nam je život slabo ili nikako poznat, premda nas od njega rastavljaju tek dva tri stoljeća. Dosta će biti, ako se sjetimo Shakespearea.

5. Kad su Homerove pjesme bile napisane?

Na još jednu staru vijest treba da se obazremo govoreći o Homerovim pjesmama. U Cicerona i nekih mlađih pisaca čitamo vijest, da je Pisistrat, tiranin atenski, oko polovine 6. stoljeća pr. Hr. prvi dao Homerove pjesme sakupiti i urediti tako, kako ih sad imamo. Neki od tih pisaca tvrde upravo, da je Pisistrat prvi dao napisati Homerove pjesme, a drugi drže, da je on samo prikupio različna starija izdanja i prema njima dao urediti tekst Ilijade i Odiseje. Mimo ovu sačuvala se i druga vijest, po kojoj je Likurg, mitički zakonodavac spartanski, davno prije Pisistrata Homerove pjesme prikupio i donio u Grčku. A treća vijest umije kazivati, kako je već Solon odredio, da recitatori (*ῥαψῳδοί*) za velikih atenskih svetkovina imadu Homerove pjesme kazivati po stalnu redu izmjenjujući se i nadovezujući jedan na drugoga. Prema ove dvije vijesti o Likurgu i Solonu Homerove su pjesme morale biti uređene još prije Pisistrata.

Upravo vijest o tome, da je Pisistrat prvi uredio Homerove pjesme, potakla je pred stotinu i nekoliko godina Nijemca Fridrika Augusta Wolfa (1759.—1824.), da posumnja o jedinstvu Ilijade. A kako i danas ima više uglednih poznavalaca Homerovih pjesama, koji vjeruju u nju (n. pr. P. Cauer), ogledat ćemo ukratko, je li ona istinita.

Zanimljiva je pojava, da ove vijesti ne pominje nijedan stariji pisac prije Cicerona[1]. Napose ne znaju o njoj ništa učeni aleksandrinski istraživači Homerovih pjesama, koji su drukčije prikupili i obradili sve stare vijesti o Homerovim pjesmama, koliko su im bile poznate. Pita se dakle, odakle su crpli tu vijest Ciceron i neki pisci nakon njega. Odgovor na to pitanje daje nam vijest, da su se Atenjani dugo vremena otimali s Megaranima oko ostrva Salamine i napokon ostavili Lakedemonjanima, da odluče, komu rečeno ostrvo pripada. Lakedemonjani su Salaminu dosudili Atenjanima, i to stoga, što se u Ilijadi (II., st. 557, 558.) pominje, da je Ajant, junak sa Salamine, doveo pod Troju 12 brodova i postavio ih ondje, gdje su stajali Atenjani. Ova se vijest sačuvala u Aristotela, koji ju je crpao jamačno iz starijega kojeg pouzdana vrela. U docnijih pisaca iza Cicerona čitamo

---

[1] De oratore III, 137. Ciceron je svoju vijest, kako se u novije doba dokazalo, preuzeo od gramatika grčkog Asklepijada iz Mirleje, koji je bio nešto stariji od njega.

pored ove vijesti još drugu, da je ona dva stiha složio i na zgodnome mjestu umetnuo u Ilijadu Solon ili Pisistrat, i to zato, da bi lakše dokazali, kako Salamina pripada Ateni, a ne Megari.

I povijest potvrđuje, da su u doba Pisistratovo Lakedemonjani Salaminu dosudili Atenjanima, ali ne možda poradi ona dva stiha u Ilijadi, nego zato, što je Pisistrat oteo Megaranima luku njihovu Niseju, pa ako su je željeli dobiti nazad, morali su se odreći Salamine. Pozivanje dakle Atenjana na Homera obična je bajka, kojoj su potonji Atenjani vjerovali, među njima i Aristotel. No tu su bajku poznavali Megarani, pa i neki Dieuhida Megaranin, koji je živio potkraj 5. i u početku 4. stoljeća pr. Hr. ili možda i kasnije, a za nj doznajemo po mlađem jednom vrelu[1] da je tvrdio, da je Pisistrat umetnuo u Ilijadu čitavo ono mjesto, u kojem se govori o Atenjanima i Ajantu (II., st. 546.—558.). On kao Megaranin nije mogao oprostiti Atenjanima, što su zavičaju njegovu oteli lijepo ostrvo, pa im je lako mogao prišiti i koju izmišljotinu, tako n. pr. da su umecima izopačili Ilijadu. Na nju ga je moglo potaći opažanje, da u Homerovim pjesmama ima više takovih mjesta, koja su u njih najlakše mogla dospjeti u Ateni. Tako oni stihovi, u kojima se uporedo pominju Atenjani i Ajant, poznaju već potpuno uređenu građansku vojsku, a Ajanta, koji se nigdje drugdje u Ilijadi ne naziva Salaminjaninom, drže za atenskog junaka. Pa i crtanje panatenejske svetkovine u rečenim stihovima moglo je postati tek iza 566. godine, kad je po starim vijestima Pisistrat tu svetkovinu osnovao ili nanovo uredio. No ako je koje mjesto i bilo umetnuto u Homerove pjesme tek za Pisistrata u Ateni, odatle ne izlazi još, da ih je Pisistrat konačno uredio, a nekmoli da ih je prvi sakupio u jednu cjelinu. Što više, Solonovo ili možda i njegovo ono određenje, da za atenskih svetkovina Homerove pjesme treba kazivati po stalnu redu, upućuje nas na to, da su te pjesme već prije toga bile uređene.

Bajka o tome, da je Pisistrat prvi uredio Homerove pjesme, našla je brzo i dosta pristaša. Poznato je naime bilo, da su Atenjani rano u 6. stoljeću skrb oko Homerovih pjesama preuzeli od maloazijskih Jonjana, u kojih je tada već prevlađivalo zanimanje za druge književne vrste. Znalo se nadalje, da su Ilijada i Odiseja u Ateni rano zadobile ugledno mjesto kod državnih svetkovina, a u atenskim ško-

[1] Diogen iz Laerte (možda pseudonim piščev prema pridijevku διογενὴς Λαερτιάδης, što ga u Homera ima Odisej), koji je živio otprilike u prvoj polovini 3. stoljeća poslije Hr., a prema starijim je vrelima u 10 knjiga obradio živote grčkih filozofa. Dieuhida se pominje u I. knjizi njegova spisa (gl. 57.). Isto, što Dieuhida, tvrdio je po nekim vijestima i Megaranin Hereas.

lama da su se marljivo čitale, tumačile i učile naizust. Svaki je napokon obrazovani Grk u jeziku njihovu mogao naći tragova atičkoga narječja i još potpunije nego mi opažati veliko njihovo utjecanje na cijeli književni razvitak u Ateni, napose na tragediju, koju su, kako sâm Eshil otvoreno priznaje, satvorile mrvice s Homerova stola. Poradi svega toga lako se moglo povjerovati vijesti, da su Homerove pjesme tek u Ateni bile uređene i to Pisistratovom zaslugom. Onoj izmišljenoj vijesti Megaranina Dieuhide o Pisistratovoj redakciji povjerovaše, čini se, i učeni ljudi u Pergamu, među njima poznati Stoik Krates, koji ju je valjada i u Rim presadio boraveći ondje dulje vremena. Učeni ljudi u Aleksandriji naprotiv možda i nijesu znali za nju, dok je nigda ne pominju, ili je nijesu držali ni toliko vrijednom, da bi je spomenuli.

U docnija, možda tek bizantinska vremena priča se o Pisistratovoj redakciji Homerovih pjesama još lijepo i dolično iskitila: kaošto se oko Ptolemeja II. Filadelfa u Aleksandriji (u 3. stoljeću prije Hr.) okupilo kolo učenih i obrazovanih ljudi, koji su izučavali stariju književnost, tako se i Pisistratu za sakupljanje Homerovih pjesama pridalo nekoliko uređivača ne obzirući se kod toga mnogo, jesu li ti tobožnji pomagači živjeli bar u isto doba. Na čelo se tomu društvu postavio zloglasni Onomakrit, o kome doznajemo od Herodota[1] da ga je Las Hermionjanin zatekao, kako u stara Musejeva proroštva umeće proroštvo, da će nekih ostrva oko Lemna nestati u moru, pa da ga je Hiparh, sin Pisistratov, kao krivotvorca izagnao iz Atene. Takav je čovjek mogao dakako i u Homerove pjesme štošta lažno umetnuti, pa je po tom ona Dieuhidina vijest bila još vjerojatnija. A kad se o grčkom prijevodu Staroga zavjeta stalo pričati, da ga je u doba spomenutoga već Ptolemeja Filadelfa izradio zbor od neko 70 učenih ljudi (odatle naziv „*septuaginta*"), dalo se i Pisistratu isto toliko pomagača, da mu prikupe i urede rastepene Homerove pjesme, ujedno se stalo pričati, da je Pisistrat u Ateni osnovao i veliku biblioteku, kakova je docnije bila ona u Aleksandriji, a Kserkso da ju je odnio.

6. Starost pisma u Grkâ.

U mišljenju, da su Homerove pjesme tek za Pisistrata bile napisane, utvrdilo je Wolfa uvjerenje, da se pismo u Grkâ istom u ono doba općenije upotrebljavalo. No danas se znade, da je jonski alfabet, kojim su se Grci općeno služili, postao već oko polovine 9. stoljeća pr. Hr., pa i natpisi

---

[1] VII, 6

grčki sežu do u početak 8. stoljeća. A i prije toga bilo je u njih poznato pismo, od kojega se nekoliko spomenika našlo u Mikeni i na Kreti, ali zasada nije još odgonenuto. Pa i neobična bi pojava bila, kad maloazijski Jonjani, ljudi vanredno bistra duha, ne bi već davno prije Pisistrata bili upotrebljavali pismo, dok su ih odasvud okružavali narodi, kojima je pismo odavno bilo poznato.

Ispravnije, čini se, jest Wolfovo opažanje, da se u Homerovim pjesmama pismo nigdje ne pominje. Ali ono ne može dokazivati, da pisma uopće nije ni bilo, kad su rečene pjesme postale. Moglo bi naime biti, da pjesnik crtajući davno minula vremena naumice uzima kao da ta vremena nijesu još poznavala pisma. Samo jedno mjesto ima u Ilijadi, za koje bi se moglo reći, a već su i neki učeni ljudi staroga vijeka ustvrdili, da pominje pismo. U VI. knjizi (st. 155. i d.) pripovijeda se, kako je Antija, žena kralja argivskoga Preta, žudjela za Belerofontom i htjela ga skloniti na preljubu, a kad je on odriješito odbio njezinu ponudu, da ga je obijedila pred mužem svojim, kao da je mladić nju htio zavesti. Pret se razljutio na Belerofonta i poslao ga je tastu svome u Likiju davši mu pogubne znakove (σήματα λυγρά), pošto je na složenoj ploči (ἐν πίνακι πτυκτῷ) napisao mnogo toga dušogubno Taj tast, koji je kralj Likije, ali mu se ime ne pominje, devet je dana gostio mladića, a deseti dan zaište od njega znak (σῆμα), što mu ga šalje zet Pret, pa kako je primio zao znak (σῆμα κακόν), naloži Belerofontu više teških posala, ne bi li kod toga zaglavio. I ovo dakle mjesto pominjujući znak ili znake Pretove nije tako jasno, te bismo pouzdano mogli reći, da su ti znaci bili pismo.

Na tvrdnju Wolfovu, da Grci prije Pisistrata nijesu imali dosta sredstava za pisanje, te bi bili mogli pismu povjeriti tako goleme dvije pjesme, kakove su Ilijada i Odiseja, ne treba napose da se obazremo, dok od Herodota doznajemo, da se papir u Egiptu odavno gotovio, a i druge nam neke vijesti potvrđuju, da se pergamenat nije istom u Pergamu prvi put upotrijebio, nego da su učinjene kože životinjske već davno prije toga služile za pisanje.

7. Veza između Homera i narodnoga pjesništva.

Ako Ilijada i Odiseja sadašnji svoj oblik nijesu zadobile tek za Pisistrata, nastaje pitanje, tko ih je i u koje vrijeme sastavio i napisao.

Danas u učenom svijetu preteže mišljenje, da te dvije pjesme, kakove su dospjele do nas, nijesu čista tvorina narodnoga pjesništva grčkog, koje je zacijelo i u Grčkoj nekoliko vijekova bujno cvjetalo. No obje su pjesme očito u najtješnjoj vezi s narodnim pjesmama. Tu nam vezu još

danas odaju stajaći pridijevci (*epitheta ornantia*) pojedinih bogova i junaka, koji često nijesu u vezi s radnjom sačuvanih pjesama, ali su svakako bili objašnjeni u drugoj kojoj pjesmi. Tako se o Ahileju u Ilijadi nebrojeno puta kaže da je brzonog, a u rečenoj pjesmi ne nahodimo primjera, da bi on bio brži od drugih nekih junaka. Što više, ni Hektora ne može on dostići goneći ga oko Troje (u XXII. knjizi), nego mu mora priteći u pomoć boginja Atena i poprimivši obličje Trojanca Dejfoba nagovoriti Hektora, da se zaustavi i opre dušmaninu svomu. Pridijevci pak boginje Here, da je kravolika (βοῶπις), i Atene, da je sovolika (γλαυκῶπις), potječu jamačno iz vremena, kad se bogovima pridavao oblik koje životinje, te se na pr. Hera zamišljala kao krava, Atena kao sova i t. d. Veza između narodnoga pjesništva i sačuvane dvije Homerove pjesme razbira se i po tome, što se i u njima neki oblici na pr. da se naznači izmjena pojedinih lica u razgovoru ili da se opiše zveket oružja, kad koji junak mrtav padne, baš kao u narodnom pjesništvu stalno ponavljaju. Pa i stajaćih brojeva ima u njima izobila kao i različnih poredaba, a sve su to osobine svake, pa i naše narodne pjesme.

Osim toga u Odiseji se dva narodna pjevača i po imenu pominju. U Odisejevim dvorovima na Itaci živi pjevač F e m i j e, koji pjeva Penelopinim proscima svakojake pjesme, pa i najnoviju o tužnom povratku ahejskih junaka ispod Troje (I., st. 325. i d.). Njega poštedi Odisej vrativši se kući i poubijavši prosce, jer je ljubimac bogova, kojemu je boginja usadila u dušu različne pjesme (XXII., st. 330. i d.). A na Alkinojevu dvoru kod Feačana sastaje Odisej slijepa pjevača D e m o d o k a, kojega svi osobito paze, pa i on pored drugih pjesama pjeva tako vješto o propasti Troje, da Odisej ne može zadržati suzâ (VIII., napose st. 470. i d.). Ilijada ne pominje doduše nijednoga narodnog pjevača, ali i njoj su poznate narodne pjesme, dok na pr. gnjevni Ahilej izbivajući iz boja u čadoru pjeva slavu pređašnjih junaka (κλέα ἀνδρῶν) prateći se sam na formingi (IX., st. 186. i d. XX., st. 204.)

O tome, na koji su način Ilijada i Odiseja postale od starijih narodnih pjesama, i danas još postoje različna mišljenja, no prije nego ih ogledamo, potrebno je, da bar u glavnim crtama naznačim njihov sadržaj i kompoziciju. A trebat će prije toga, da se dotaknem i pitanja, ima li u sadržaju ovih dviju pjesama štogod istinito ili je on samo izmišljen, jer se i o tome u učenom svijetu dosada mnogo raspravljalo i različno mislilo, pa i danas ima mnogo uglednih istraživača, naročito historikâ i arheologâ, koji drže, da se u Ilijadi i Odiseji ogledaju historičke zgode i mjesta, dok filolozi naginju više k misli, da je pjesnička fantazija istinske događaje prekrila gustim velom, te se jedva nešto od njih može raspoznati, ili da su pjesnici njihovi i priču izmislili.

8. Sadržaj Homerovih pjesama.

a) *Kikličke pjesme.*

Ilijada i Odiseja nijesu jedine pjesme, koje su bile u vezi s trojanskom pričom. Osim njih u staro je doba bilo još šest epskih pjesama, u kojima su bili obrađeni pojedini dijelovi rečene priče, i to tako, da su se u njima kazivale zgode, koje po vremenu padaju ili prije Ilijade ili između Ilijade i Odiseje ili poslije Odiseje. Od ovih šest pjesama sačuvalo se dosta malo stihova, a u sadržaj i opseg njihov upućuje nas prozaički izvadak iz njih, što ga je sastavio gramatik Proklo u 2. otprilike stoljeću poslije Hr. pominjući i pjesnike pojedinih pjesama. Istom ovih šest pjesama zajedno s Ilijadom i Odisejom tvorilo je zaokruženu cjelinu, a nadovezivale su se na njih ovim redom: 1. *Κύπρια* 2. *Ἰλιάς*, 3. *Αἰθιοπίς*, 4. *Ἰλιὰς μικρά* 5. *Ἰλίου πέρσις*,, 6. *Νόστοι*, 7. *Ὀδύσσεια*, 8. *Τηλεγόνεια*. Tako je isto tebanska priča bila razdijeljena na više epskih pjesama. Sve su se te pjesme za razliku od Ilijade i Odiseje prozvale kikličkim epima, možda zbog toga, što su tek po njima tebanska i trojanska priča tvorile svaka za se zaokruženu cjelinu (*κύκλος*, krug).

b) *Trajanje radnje u obje pjesme.*

Da se od kikličkih epa nije nijedan sačuvao, dok su Ilijada i Odiseja bez ikakve štete preživjele toliko vijekova, razlog tomu brzo ćemo naći, ako sadržaj njihov prema Proklovu izvatku isporedimo sa sadržajem naših dviju pjesama: samo u sačuvane dvije pjesme radnja je bila vještački zaokružena i umjetnički nanizana na jednu temeljnu misao obzirući se mimo to na jedinstvo vremena i po mogućnosti mjesta. Radnja Ilijade traje 48 dana i sva se vrši u Troji ili oko Troje, a radnja Odiseje samo 40 dana. No radnja jedne i druge pjesme zaprema uistinu još i mnogo manje vremena, ako se ne obazremo na dane, koji su izrečeni stajaćim brojevima, pa računamo samo dane, za kojih se radnja u pjesmama doista vrši. Tako u Ilijadi na radnju I. i XXIV. knjige otpada po 20 dana, a radnja svih ostalih knjiga traje samo 8 dana. Pa i radnja Odiseje, koliko se vrši pred našim očima, računaju neki istraživači da ne traje dulje od 10 dana.

c) *Razdioba na 24 knjige.*

Obje su pjesme učeni ljudi u Aleksandriji (*grammatici*) razdijelili po na 24 knjige ne obzirući se kod toga toliko na to, da svaka knjiga za se bude i osobita cjelina nalik na pojedina pjevanja u mlađim umjetnim epskim pjesmama, nego pazeći više na to, da svaka pjesma ima upravo toliko knjiga,

bi tkogod prije reda prepoznao, i obara ondje drskoga prosjaka Ira. Prvo ga je prepoznalo staro njegovo pseto, a malo docnije kod pranja nogû stara dadilja Euriklija po starom ožiljku na nozi (knjiga XIII., st. 93.—XIX.).

Napokon se Odisej osvećuje proscima. Natječući se s njima u odapinjanju negdašnjega svog luka naperi on strjelice protiv njih i sve ih redom pogubi. Svladavši prosce odaje se on Penelopi, koja ga tek nakon iskušavanja, po nekim samo njima poznatim tajnama, prepoznaje, i nemoćnomu ocu Laertu. Još bi on htio da kazni i rod prosaca, ali ga od toga odvraća Atena (knjiga XX.—XXIV.).

9. Topografija Ilijade i Odiseje.

Već dug niz godinâ među učenim se ljudma živo pretresa pitanje, ima li štogod istinito u pričama, koje su obrađene u Ilijadi i Odiseji, ili su one samo plod pjesničke fantazije. Spomenuo sam već, da historici i arheolozi naginju k mišljenju, da su rečene priče u vezi s istinitim zgodama, a i pojedina mjesta, što se u njima pominju, da su doista postojala u starini, pa i danas da se mogu odrediti. Ovo je mišljenje dobilo mnogo pristašâ osobito odonda, otkako je Nijemcu H. Schliemannu u početku sedamdesetih godina prošloga stoljeća pošlo za rukom, da na humku Hisarliku u staroj Troadi otkrije tragove naselja, koje mu se pričinilo da je bila Homerova Troja. Dalja njegova istraživanja u Troadi, Mikeni i Tirintu razotkrila su nebrojene spomenike stare, dotada nepoznate kulture, koja se u glavnome podudara s kulturom, kakova se raspoznaje u Homerovim pjesmama. Kasnije su arheolozi ustanovili, da se tragovi te iste kulture nahode duž obalâ Egejskoga mora, a najstarije njezino sijelo da je bilo na Kreti. Zato se ova kultura danas ne naziva samo mikenskom, kako ju je nazvao Schliemann po najbogatijem njezinu nalazištu, nego i egejskom ili kretskom i slično.

Određujući različna mjesta, u kojima se vrši radnja Homerovih pjesama ili koja se pominju u njima, arheolozi u prvom redu traže ostatke stare one kulture u mjestima, koja odaju neko srodstvo s opisima u Ilijadi i Odiseji, jer drže, da je sastavljač takova opisa bez sumnje morao dobro poznavati mjesto, što ga je opisivao, pa da ga je i opisao vjerno. Obzirući se mimo to i na etimologiju pojedinih imena mjestâ u novije su doba neki istraživači htjeli da odrede svako mjesto, što se pominje na pr. u onom dijelu Odiseje, u kojem Odisej crta Feačanima lutanja svoja. Samo je neprilika kod toga, što svaki istraživač na drugom mjestu nahodi najveću sličnost s opisom u Homera. Što više, i o tome, gdje li je grad Ilij, ili koje se ostrvo u starini nazivalo Itakom,

bar dotle Posidon mogao pomoći Ahejcima. No kad se Zeus probudio, navaljuju oni nanovo na Ahejce, i već prijeti pogibao, da će osvojiti njihov okô. Tek sada šalje Ahilej Patrokla u boj, pošto mu je dao svoju opremu i oružje, ali njegova druga, koji se uzobijestio od bojne sreće, ubija Hektor i skida s njega Ahilejevo oružje, no mrtvo mu tijelo oteše drugovi Patroklovi, među njima napose Menelaj i dva Ajanta (knjiga XI.–XVIII., st. 367.).

U trećem dijelu Ahilej se pomirio s Agamemnonom i polazi iznova u boj, pošto mu je majka donijela novo oružje od Hefesta. U četvrtom boju, u kojem se bogovi opet bore na obje strane, Ahilej je potisnuo nazad u grad i s pomoću Ateninom ubio Hektora, koji ga je dočekao pred gradskim vratima, te povlači mrtvo njegovo tijelo oko grada. Tek sada biva Patroklo sjajno pokopan (knjiga XVIII., stih 368.—XXIII.)

No i Hektoru je suđeno, da bude pokopan. Na Zeusovu zapovijed Ahilej predaje mrtvo tijelo ocu njegovu Prijamu, a Trojanci ga sjajno pokopavaju. S kratkim opisom toga pokopa završuje se naša pjesma.

f) Sadržaj i kompozicija Odiseje.

Odiseja pripovijeda, kako se Odisej, vođa Itaćana u trojanskom ratu, nakon desetogodišnjega potucanja i izgubivši sve drugove napokon vratio kući i osvetio opakim proscima, koji su napastvovali ženu njegovu Penelopu.

U prvom dijelu pjesme (knjiga I.—IV.) Odiseja nema još kod kuće, nego boravi kod boginje Kalipse na ostrvu Ogigiji. Dotle prosci Penelopini rastaču imutak njegov. Na savjet Atenin polazi sin njegov Telemah u Pilos k starcu Nestoru i u Lakedemon do kralja Menelaja, ne bi li možda od njih doznao, gdje mu je otac.

Na početku drugoga dijela bogovi odlučuju, da se Odisej ima vratiti kući. Kalipsa ga na njihovu zapovijed pušta, ali splav, na kojem se vraćao, razbi mu Posidon, koji ga je i odbijao tako dugo od kuće gnjeveći se na nj, što mu je oslijepio sina Kiklopa. No s pomoću se bogova naš junak ipak spasao, pa je doplivao na ostrvo Sheriju, gdje su ga Feačani lijepo dočekali. Na dvoru kralja njihova Alkinoja pripovijeda on, što je sve doživio za dugoga lutanja, a Feačani ga prevoze na Itaku (knjiga V.—XIII., st. 92.).

Vrativši se na rođenu grudu Odisej dolazi najprije k vjernomu pastiru Eumeju, od kojega doznaje, kakove su prilike u dvoru njegovu. Kod Eumeja sastade se s njim Telemah, pošto se vratio s puta, i njih se dvojica dogovore, kako će se osvetiti proscima. U dvor svoj vraća se Odisej u obličju prosjaka, koje mu je dala boginja Atena, da ga ne

bi tkogod prije reda prepoznao, i obara ondje drskoga prosjaka Ira. Prvo ga je prepoznalo staro njegovo pseto, a malo docnije kod pranja nogû stara dadilja Euriklija po starom ožiljku na nozi (knjiga XIII., st. 93.—XIX.).

Napokon se Odisej osvećuje proscima. Natječući se s njima u odapinjanju negdašnjega svog luka naperi on strjelice protiv njih i sve ih redom pogubi. Svladavši prosce odaje se on Penelopi, koja ga tek nakon iskušavanja, po nekim samo njima poznatim tajnama, prepoznaje, i nemoćnomu ocu Laertu. Još bi on htio da kazni i rod prosaca, ali ga od toga odvraća Atena (knjiga XX.—XXIV.).

9. Topografija Ilijade i Odiseje.

Već dug niz godinâ među učenim se ljudma živo pretresa pitanje, ima li štogod istinito u pričama, koje su obrađene u Ilijadi i Odiseji, ili su one samo plod pjesničke fantazije. Spomenuo sam već, da historici i arheolozi naginju k mišljenju, da su rečene priče u vezi s istinitim zgodama, a i pojedina mjesta, što se u njima pominju, da su doista postojala u starini, pa i danas da se mogu odrediti. Ovo je mišljenje dobilo mnogo pristašâ osobito odonda, otkako je Nijemcu H. Schliemannu u početku sedamdesetih godina prošloga stoljeća pošlo za rukom, da na humku Hisarliku u staroj Troadi otkrije tragove naselja, koje mu se pričinilo da je bila Homerova Troja. Dalja njegova istraživanja u Troadi, Mikeni i Tirintu razotkrila su nebrojene spomenike stare, dotada nepoznate kulture, koja se u glavnome podudara s kulturom, kakova se raspoznaje u Homerovim pjesmama. Kasnije su arheolozi ustanovili, da se tragovi te iste kulture nahode duž obalâ Egejskoga mora, a najstarije njezino sijelo da je bilo na Kreti. Zato se ova kultura danas ne naziva samo mikenskom, kako ju je nazvao Schliemann po najbogatijem njezinu nalazištu, nego i egejskom ili kretskom i slično.

Određujući različna mjesta, u kojima se vrši radnja Homerovih pjesama ili koja se pominju u njima, arheolozi u prvom redu traže ostatke stare one kulture u mjestima, koja odaju neko srodstvo s opisima u Ilijadi i Odiseji, jer drže, da je sastavljač takova opisa bez sumnje morao dobro poznavati mjesto, što ga je opisivao, pa da ga je i opisao vjerno. Obzirući se mimo to i na etimologiju pojedinih imena mjestâ u novije su doba neki istraživači htjeli da odrede svako mjesto, što se pominje na pr. u onom dijelu Odiseje, u kojem Odisej crta Feačanima lutanja svoja. Samo je neprilika kod toga, što svaki istraživač na drugom mjestu nahodi najveću sličnost s opisom u Homera. Što više, i o tome, gdje li je grad Ilij, ili koje se ostrvo u starini nazivalo Itakom,

domajom Odisejevom, pojedini noviji istraživači različno misle, premda je njemački arheolog W. Dörpfeld još pred trideset otprilike godina završio istraživanja svoja na Hisarliku i dokazao njima, da je na tome humku u doba mikenske kulture doista postojalo znatno i dobro utvrđeno naselje, a minulo je i dosta godina, otkako je isti zaslužni istraživač ustvrdio i stao dokazivati, da je Homerova Itaka istovetna s ostrvom, koje se kasnije nazvalo Leukadom.

a) Homerov Ilij (Troja).

Već stari pisci grčki i rimski držali su složno, da se Homerov grad Ilij nahodio na tom humku, koji se strmenito diže povrh ravnice, što se prostrla na jug od ulaza u Helespont između dva brežuljka, staroga Sigeja i Retija. Taj humak neko je četiri kilometra udaljen od slabe današnje luke Karanlik-liman, u kojoj se nahode i tragovi staroga ušća neke rijeke, a i u 7. stoljeću prije Hr. dizao se na njemu grad po imenu Ilij, koji je u doba iza Aleksandra Velikoga lijepo procvjetao. Samo učeni Demetrije Skeptik, koji je živio u 2. stoljeću prije Hr. i rodio se u Troadi, a prema njemu docnije i Strabon, tražili su grad Homerove Ilijade još neko pet kilometara dalje na jugoistoku, na visini kod Bunarbašija. Na tom su mjestu u 18. stoljeću zamišljali i tražili Homerov grad Englez R. Wood (1750.) i Francuz J. F. Lechevalier (1775.) Njihovu se mišljenju i u 19. stoljeću dugo vjerovalo, pa je uza nj pristao i poznati vojskovođa pruski Moltke potkrepljujući ga vojničkim razlozima. K vijestima ostalih starih pisaca vratio se tek H. Schliemann, pa je 1871. godine ostatke Homerova grada stao tražiti na današnjem humku Hisarliku, kojega mu je već ime („ruševina tvrđave") davalo izobila nade na uspjeh.

Schliemannovo je iskopavanje urodilo lijepim uspjehom. Na Hisarliku su se ubrzo našli ostaci stara nekoga grada s bogatim zlatnim nakitom. Taj grad držao je on za Homerovu Troju, pa je s tim uvjerenjem legao i u grob 1890. god. No već je i on priznavao, da se ostaci, što ih je našao, ne podudaraju sasvim s opisom Ilija u Ilijadi. Homerov Ilij bio je prostran i od kamena sazdan grad, a ostaci, što ih je on našao, upućuju na dosta neznatan grad od neko 300 metara u opsegu. Pa i kamenih kuća taj grad nije imao, nego su se povrh niskih kamenih temelja dizale zidine od sušene ilovače, u koju su se umetale drvene grede. No i u tom malenom gradu držao je Schliemann da se dadu pouzdano raspoznati pojedine građevine, što ih pominje Ilijada, pa ga je zato i držao za Homerov grad, premda je i sam opazio, da se na Hisarliku nahode jedan povrh drugoga tragovi devet različnih naselja, od kojih je napose šesto bilo opasano jakim zidinama.

Polazeći s krivoga gledišta, da stari Ilij treba tražiti u najnižim naseljima, neposredno na podini brežuljka, nije se on pravo ni obazreo na ostatke drugih mlađih naselja, pa je i one jake zidine šestoga naselja držao za tvorinu Lisimaha, poznatoga vojskovođe Aleksandra Velikoga, koji je iza njegove smrti upravljao Trakijom i susjednim zemljama. Tek iza Schliemannove smrti posvetilo se više brige ovim zidinama i naselju, što su ga okružavale.

Još 1890. godine, kratko vrijeme prije Schliemannove smrti, našlo se u šestom onom naselju dosta ostataka mikenske kulture, koja se danas općeno određuje godinama 1.500.—1.000. prije Hr. Nova iskopavanja, što ih je o trošku Schliemannove udovice 1893. 1894. godine otpočeo spomenuti već W. Dörpfeld,[1] dokazala su bjelodano, da je upravo ovo šesto naselje bilo grad mikenskoga doba, koji se gotovo na vlas podudara s opisom Prijamova grada u Ilijadi, a naselje, što ga je Schliemann iskopao, da pripada starijim vremenima, još drugoj polovini treće tisuće godinâ prije Hr., pa da je bilo manje, ali bogatije od jake mikenske tvrđave, dok su tri naselja između njih bila dosta neznatna. U šestom se naselju raspoznao prostran, od kamena sazdan grad, koji se, na pristrancima brežuljka, u nekoliko terasa uzdizao do akropole. Zidine njegove, građene od velikoga i brižljivo izrađena četverougalna kamenja, imale su opseg od neko 550 metara i sačuvale su se sve do 6. stoljeća prije Hr., kad je tiranin Arheanakt od kamenja njihova podigao utvrde Sigej i Ahilej na obali morskoj. No i nakon toga pustošenja sačuvale su se one do danas u dužini od 320 metara. Ove su zidine bile tako građene, te se činilo, kao da su sastavljene od samih manjih dijelova po od 9 metara, koji nijesu sasvim spojeni, nego iskaču od zapada prema istoku za neko 10—15 cm. Na njima je bilo nekoliko jakih kula, od kojih se osobito dobro sačuvala ona na sjeveroistočnoj strani. Od dvojih gradskih vrata, koja se pominju u Ilijadi, našao se trag samo dardanskim vratima u južnim ostacima zidinâ, dok skejskim vratima, koja su bila u sjeverozapadnom dijelu grada, još se ono u 6. stoljeću zameo svaki trag. Temelji nekoliko kućâ, što su iskopani na sačuvanim donjim terasama šestoga naselja (gornje su terase propale, kad su kasnije Rimljani poravnili akropolu, da bi dobili prostora za novi i veliki hram boginje Atene), potpuno se podudaraju s temeljima kućâ, što ih nahodimo u drugim naseljima mikenskoga doba, a na isto nas doba upućuje i crepovlje, što se našlo u tom naselju.

I u mnogim se drugim pojedinostima ovo šesto naselje podudara s opisom Ilija u Homera. U Ilijadi se na pr. kaže

---

[1] Rezultati njegova istraživanja pribrani su u opsežnom djelu „Troja und Ilion", što je u dva sveska izašlo u Ateni 1902. godine.

(VI., st. 244.), da je Prijamov dvor sazdan od istesana kamena, a takav kamen nahodimo i u sačuvanim temeljima nekih kuća. Na drugom se mjestu iste pjesme (XVI., st. 702.) pripovijeda, da donji dio zidina gradskih nije bio sasvim okomito sazdan, dok se Patroklo tri puta na nj zaletio, a taj se dio i danas dosta koso spušta. Nadalje se u Ilijadi (VI., st. 433.) pominje, da se na zapadu grada „kod smokve" najlakše može provaliti u nj, a i danas razbiramo, da je grad na toj strani bio najslabije utvrđen. Mimo to i različni pridijevci, što ih u Homera ima Ilij, dobro pristaju na ovo naselje. Za nj se može reći da je bio velik grad s lijepim kamenim kućama, koje stoje razmaknute jedna od druge, a takove su bile i kuće Hektorova ili Aleksandrova, koje se napose pominju i opisuju u Ilijadi. Pa napokon i pridjevak, da je Ilij vjetrovit, što ga nekoliko puta čitamo u Homerovim pjesmama, dobro pristaje za naselje na Hisarliku: 12. aprila 1906., kad sam ja u većem društvu pod vodstvom Dörpfeldovim razgledao iskopine na rečenom humku, na moru je vladala potpuna tišina, a na humku je čitavi dan duvao jak sjeverni vjetar, koji je poslije podne iza 2 sata postao gotovo neugodan.

U mišljenju, da je drugo naselje ostatak Prijamova Ilija, utvrdilo je Schliemanna opažanje, da je grad, što ga je našao, očito nastradao od požara, a priča se, da je i Ilij izgorio. Tragovi se požara jasno raspoznaju na sušenoj ilovači, koja je od požara mjestimice sasvim pocrvenjela i pocrnjela. Pa i drvenih je greda u požaru nestalo ostavivši za sobom prazan prostor u ilovači. No požar je uništio i šesto naselje, kako se još danas može razabrati po mnogim ogorjelinama na njegovim zidovima i drugim ostacima. Ali jakih zidova toga naselja ni požar nije mogao sasvim razoriti, te se na pr. ona sjeveroistočna kula još danas diže preko 25 metara nad temelje svoje.

Kakogod je Dörpfeldovo razlaganje zanimljivo i utvrđeno krepkim potvrdama, ima još uvijek dosta učenih ljudi, koji do njega malo drže (na pr. Wilamowitz-Moellendorff, Mülder i dr.). Pogotovu malo mu vjeruju oni noviji istraživači, koji drže, da je priča o vojni svih plemena grčkih protiv jednoga mjesta postala u Grčkoj, pa i to mjesto borbe da je bilo ondje isprva, a u Troadu da se prenijelo kasnije, kako bi zajednička vojna svih grčkih plemena i pod jednim vođom bila vjerojatnija. Po njihovu sudu Ilij nije nigda postojao, nego ga je stvorio tek pjesnik Ilijade prenesavši na to čedo svoje fantazije crte utvrđena mjesta uopće, a napose grada Tebe, kako se crtao u tebanskoj priči. No i ovi istraživači dopuštaju, da se u Homerovim pjesmama može ogledati bar sjena bojeva, što su ih vojevali eolski naseljenici, istisnuti iz stare svoje postojbine u Tesaliji, sa starim stanovnicima potonjega eolskoga primorja u sjeverozapadnoj Maloj Aziji. A tim starim

stanovnicima moglo je pripadati i ono šesto naselje na Hisarliku, što ga Dörpfeld i po njemu cijeli niz novijih arheologa drže za Prijamov grad, ako se položaj njegov i ne podudara u svemu s opisom toga grada u Ilijadi. Razlog je toj pojavi, drži se, što se na Ilij prenijela i gdjekoja osobita crta drugih mjesta, koja su se pominjala i potanje opisivala u starijim pjesmama, ne pazeći kod toga mnogo, pristaje li ta crta i na Ilij.

U novije doba digao se protiv Dörpfelda Nijemac A. Gruhn[1] dokazujući, da Homerov Ilij nije bio na Hisarliku, jer naselje na Hisarliku ne odaje velik grad, kakav je bio Ilij. Prijamov grad valja tražiti, drži on, kod današnjega sela Halil-Eli uz rijeku Duden, jer se onaj kraj bolje podudara s opisom u Ilijadi nego humak Hisarlik i njegova okolina. Na Hisarliku bio je po njegovu sudu samo hram boga Apolona, a zidine, što ih Dörpfeld drži za ostatke Prijamova grada, jesu ostaci Lisimahovih zidina, kako je i Schliemann držao. Ima li štogod istine u njegovim tvrdnjama, mogla bi pokazati tek nova iskopavanja u okolini onoga sela, ali kad bi se i našli ondje ostaci većega kakova grada, jedva se može vjerovati, da bi se i taj grad u svim pojedinostima podudarao s opisom Ilija u Ilijadi. Nigda naime ne valja smetnuti s uma, da je Ilijada pjesnička tvorina, a prava pjesma nigda ne ide za tim, da opisi njezini budu posve točni i pouzdani. No jedno je dobro u Gruhnovu raspravljanju, što je nanovo istakao najslabiju stranu Dörpfeldove tvrdnje; dok je naime Dörpfeldu uspjelo otkriti znatne ostatke zidova gradskih iz mikenskoga doba, nigdje se kod iskopavanja nije našao trag mlađim Lisimahovim zidovima.

b) Itaka.

I Dörpfeldovo mišljenje, da je Homerova Itaka istovetna s ostrvom, koje se kasnije nazvalo Leukadom, ima danas još dosta protivnika, premda je zaslužni istraživač jakim dokazima utvrdio, da opis Odisejeve postojbine u Odiseji kudikamo bolje pristaje na Leukadu nego na današnje ostrvo Tiaki, koje se u starini nazivalo Itakom, pošto su se za dorske seobe izmijenila imena mnogim krajevima i mjestima. Spomenut ću bar glavne razloge, koji su ga potakli na to mišljenje[2].

---

[1] Der Schauplatz des Ilias und Odyssee. Berlin-Grunewald 1909. bis 1911. pa članak „Zur Trojafrage. Erwiderung" u tjedniku: „Wochenschrift für klassische Philologie" 1910. (XXVII.) str. 249—254.

[2] Literatura o Itaci u kratko je vrijeme silno porasla. Pregled o njoj podaje H. Rüter u programskoj raspravi: Mit Dörpfeld nach Leukas-Ithaka und dem Peloponnes. Halberstadt 1911., kojom sam se i ja poslužio. — Ph. Champault. La terre de Circé et le pays des Morts dans l'Odyssée. Bibliothèque de la Société internationale de Science sociale. August-Septembre 1910. (str. 46. i d.) nastoji sva mjesta Odisejeva lutanja naći u Jonskom i u Jadranskom moru. O. Maass naprotiv (Die Irrfahrten des Odysseus. Programska rasprava: Gütersloch 1915.) traži sva ta mjesta na Istoku, na obalama Crnoga mora.

U Ilijadi i Odiseji opaža se znatna razlika u nazivlju jonskih ostrva između starijih i mlađih dijelova. U starijim se dijelovima od većih ostrva u Jonskom moru pored Itake pominju još tri: Dulihij, Sama i Zakint. Mlađi su dijelovi ovih pjesama po složnom sudu svih novijih istraživača, pa i po Dörpfeldovu, popis brodova u II. knjizi Ilijade i posljednja knjiga Odiseje, koju su već učeni ljudi u Aleksandriji držali za mlađu tvorinu, a u tim se dijelovima među ostrvima Jonskoga mora ne pominje više Dulihij, dok se stanovnici tih ostrva, podanici Odisejevi, nazivaju Kefalenjanima, koji prema starijim dijelovima ne stanuju na ostrvima, nego uz obalu potonje Akarnanije. U popisu se brodova Itakom naziva već današnje ostrvo Tiaki, pod Samom se razumijeva današnja Kefalenija, a pod Zakintom današnje ostrvo toga imena, dok se Dulihij broji među Ehinadsko ostrvlje. Historičko napokon doba razlikuje četiri veća ostrva ispred Korintskoga zaliva: Leukadu, Itaku, Kefaleniju i Zakint. Nastaje dakle pitanje, jesu li ta četiri ostrva istovetna s velika četiri ostrva, što se pominju u Homerovim pjesmama. Stari su to neki i noviji geografi odlučno poricali tvrdeći, da je Leukada ostrvom od poluostrva postala tek u 7. stoljeću pr. Hr., pošto su je Korinćani prokopom rastavili od Akarnanije. Ne obzirući se dakle na Leukadu različno su oni kušali odrediti ona četiri Homerova ostrva tražeći često Dulihij među Ehinadskim ostrvima ili držeći, da je negda jedno isto ostrvo imalo dva imena itd.

Na odluku, da Homerovu Itaku traži na ostrvu Leukadi, potakao je Dörpfelda slabi uspjeh, što su ga imala na ostrvu Tiaki mnoga potraživanja starijih naselja prije toga: unatoč najpomljivijim iskopavanjima nije se moglo ondje naći starije koje naselje prije rimskoga doba. Pa i druga se mjesta na tom ostrvu slabo ili nikako ne podudaraju s opisima pojedinih mjesta u Homerovim pjesmama. Tako se u Odiseji (IV., st. 844. i d.) pobliže naznačuje maleno i kršno ostrvo Ἀστερίς sa dvostrukom lukom, što leži u sredini između Itake i Same, a prosci su ga Penelopini odabrali, da u njegovim lukama dočekaju i iz zasjede ubiju Telemaha, kad se bude vraćao s puta. S ovim se opisom nimalo ne podudara Daskalio, maleno ostrvce od kamena uza sjevernu obalu Kefalenije, koje se već u starini držalo, a i danas ga drže neki za ono ostrvo Ἀστερίς. Prema opisu naime u Odiseji treba pomišljati, da ovo ostrvo leži južno od Itake, jer s juga ima se Telemah vratiti, a on se i vratio odanle ploveći noću uz e čeno ostrvo i umakavši tako proscima (XV., st. 296. i d.). No prema ostrvu Tiaki leži Daskalio na zapadnoj strani. Južno naprotiv od Leukade nahodi se ostrvce Arkudi, koje ima dvostruku luku i znatno se uzdiže (135 m.), pa se u svemu podudara s opisom u Odiseji. Uzmemo li dakle, da

se Leukada tada zvala Itakom, a potonja Itaka, današnje ostrvo Tiaki, da je istovetno s Homerovom Samom, lako možemo odrediti put Telemahov prema južnoj obali Itake-Leukade i kako je Odisejev i Penelopin jedinac u noći sretno prošao mimo ostrvce Ἀστερίς-Arkudi.

I sva druga mjesta Odisejeve postojbine, koja se pominju i opisuju u Odiseji, lako se dadu odrediti na Leukadi, dok im na ostrvu Tiaki ne nahodimo traga. Tako se u sjeverozapadnom dijelu ostrva Tiaki ispod sela Stavra ne nahodi nikakav ostatak naselja, koje bi bilo starije od rimskoga doba, a noviji su neki istraživači upravo tamo postavili Odisejev dvor, jer se onaj dio ostrva još danas naziva Πόλις, sačuvao je dakle bar ime negdašnjega grada — po njihovu sudu — Odisejeva. Obor pak svinjara njegova Eumeja isti istraživači traže u jugoistočnom dijelu ostrva kod današnjega mjesta Maratije. No udaljenost od Maratije do sela Stavra iznosi oko 7 sati hoda, i s njom se ne podudara vijest, da je Eumej nakon doručka otišao do Penelope, da joj javi povratak Telemahov (XV., st. 495.), i već uvečer da se vratio kući. Mimo to nigdje na ostrvu Tiaki ne nahodimo luke, koja bi se bar izdaleka podudarala s opisom Forkinove luke, u kojoj su Feačani iskrcali Odiseja dovezavši ga kući (XIII., st. 96 i d.). U leukadskoj naprotiv nizini Nidri, unutar zaliva Vliho, našao je Dörpfeld dosta ostataka pretpovijesna naselja s mnogim spomenicima stare ahejske kulture. Nedaleko ovoga naselja našlo se tragova i velike zgrade, valjada kraljevskoga dvora Odisejeva, kako Dörpfeld sudi poradi nekoliko bogatijih grobova s ostacima mikenske kulture, koji su se našli blizu te zgrade. Obor svinjara Eumeja traži Dörpfeld kod današnjega mjesta Evgira, gdje se nahodi jako vrelo, kakovo je bilo i kod Eumejeva obora, a još danas nekoliko imena mjestâ (Hirospilja, Hirolakos, Hiromandra[1]) opominju na to, da su se u tom kraju tovile svinje. Dva pak sata odande na južnoj obali Leukade ima dobro zaklonjena mala luka s više spila, koja se gotovo na vlas podudara s onim opisom Forkinova zaliva, a i danas se zove Svinjarevim zalivom.

Ono naselje, što ga Dörpfeld drži za stari dvor Odisejev, nije udaljeno od južne obale leukadske više nego tri do četiri sata, te je Eumej iza doručka lako mogao od obora svoga otići u grad i vratiti se do večera. Pa i zdenac se našao u tome naselju, koji bi mogao biti istovetan sa zdencem, koji se pominje blizu Odisejeva dvora (XVII., st. 205.). Ovaj se zdenac punio vodom, što je pritjecala iz obilna vrela s Nerita, glavnoga brda ostrva. Danas se to brdo zove Stavrotos, do-

---

[1] U novogrčkom jeziku χοιροσπηλιά, χοιρολάκκος, χοιρομάνδρα: χοῖρος = svinja, odojak; σπηλιά = spilja; λάκκος = jama, rupa; μάνδρα = obor.

seže visinu od 1110 metara, i na njemu izvire jako vrelo po imenu „Mavroneri" (Crna voda), a i ono se staro vrelo nazivalo *Μελάνυδρος* (Crna voda, XX., st. 158.). Zaliv Vliho nadalje, uza koji se našlo ono staro ahejsko naselje, još je danas dobra luka. a takova se luka nahodila i blizu Odisejeva dvora. Ravnicu Nidri zaklanja od sjevernih vjetara brdo Skaros (653 m.), koje Dörpfeld drži za istovetno s brdom Nejem (*Νήιος*) u Homera, na kojem je živio starac Laert, otac Odisejev. Ispod toga brda, dakle sjeverno od zaliva Vliho, treba tražiti drugu itačku luku *῾Ρεῖθρον*, što se jednom pominje u Odiseji (I., st. 186.).

S oblikom i položajem Leukade dobro se nadalje podudaraju i različni oni pridijevci, što ih Homerove pjesme pridaju Odisejevoj Itaci, i to nesamo općeni, kakovi su *εὐδείελος*, *ἀμφίαλος*, *κραναή*, *τρηχεῖα*, *παιπαλοέσσα*, *αἰγίβοτος* ili *βούβοτος*, koji jednako dobro pristaju na svako ostrvo u Jonskom moru, nego i neki takovi, koji vrijede samo za Leukada. U IX. knjizi Odiseje odaje se Odisej Feačanima, pa kod toga u nekoliko stihova pobliže naznačuje zavičaj svoj (st ih 21. i d.)

ναιετάω δ' Ἰθάκην εὐδείελον· ἐν δ' ὄρος αὐτῇ
Νήριτον εἰνοσίφυλλον, ἀριπρεπές· ἀμφὶ δὲ νῆσοι
πολλαὶ ναιετάουσι μάλα σχεδὸν ἀλλήλῃσιν,
Δουλίχιόν τε Σάμη τε καὶ ὑλήεσσα Ζάκυνθος.
αὐτὴ δέ χθαμαλὴ πανυπερτάτη εἰν ἁλὶ κεῖται
πρὸς ζόφον — αἱ δέ τ' ἄνευθε πρὸς ἠῶ τ' ἠέλιόν τε —
τρηχεῖ', ἀλλ' ἀγαθὴ κουροτρόφος,

t. j. prema Dörpfeldovu objašnjavanju: „Nastavam na Itaci, koja se daleko vidi; na njoj je brdo Nerit šumom obraslo, visoko. Naokolo su ostrva mnoga veoma blizu jedno drugomu, (među njima) Dulihij i Sama i šumom bogati Zakint. Samo je ona dolje u moru (blizu do kopna) najdalje prema zapadu, a ona (ostala ostrva) jesu daleko (od kopna) prema zori i suncu (na istoku); ona je kršna, ali rodna junacima."

Da riječi „*χθαμαλὴ κεῖται*" imaju doista naznačiti blizinu Odisejeve Itake do kopna, potvrdu nam za to daje upotrebljavanje riječî *χαμηλά* — *ὑψηλά* u novogrčkom jeziku, jer prva naznačuje pomorcu, da je lađa nisko t. j. blizu obale, a druga, da je visoko t. j. daleko na moru. Da je Odisejeva Itaka doista blizu kopna, razbiramo i po tome, što u Odiseji (XIV., st. 100.) čitamo, da je velik dio Odisejevih stada na kopnu (*ἐν ἠπείρῳ*) i u zemlji Kefalenjana, pa što vezu s kopnom podržavaju samo splavi i više se puta pominju ljudi, koji prevoze (*πορθμῆες*, na pr. XX., st. 210. ili 219.), dok brodari samo izdaleka dolaze na Itaku. Tri puta napokon čitamo u Odiseji jedan isti stih (XIV., 190.; XVI., 59. i 224.):

οὐ μὲν γάρ τί σε (XVI., 59. *ἑ*) *πεζὸν ὀίομαι ἐνθάδ' ἱκέσθαι,*

kojim se kaže došljaku, da nije valjada pješke t. j. bez lađe stigao na Itaku. Danas se s ostrva Leukade doista pješke može prijeći na kopno dosta širokim polojem, što je postao u moru sjeverno od Leukade blizu današnjega gradića toga imena. Mi ne možemo pouzdano odrediti, je li taj poloj već u davna ona vremena postojao, no i sada je udaljenost kopna od Leukade veoma neznatna, jer se ždrijelo između njih suzilo i do 200 metara, pa su još stari Korinćani podigli preko njega most, koji je njihovo naselje, stari grad Leukadu, spajao s Akarnanijom (od toga mosta našli su se na svom mjestu u vodi ostaci obaju podupornja). A za putnika se pješaka može i onda reći da je put pješke prevalio, ako se i prevezao preko rijeke koje ili morskoga tjesnaca. Tako i današnji stanovnici ostrva Leukade prelazeći onim polojem na kopno kažu, da idu pješke onamo, premda moraju i splav upotrijebiti, da prijeđu preko prokopa, koji presijeca onaj poloj. Rečeni dakle stih u Odiseji treba po Dörpfeldovu sudu razumjeti tako, da se na Odisejevu Itaku, kako je bila blizu kopna, moglo doči i bez lađe.

No kako ćemo s Odisejevom Itakom, ako je ona istovetna s Leukadom, udružiti ono drugo obilježje, da je ona „najdalje prema zapadu"? Leukada je naime od ostrva grčkih u Jonskom moru najdalje prema sjeveru, a krajnje je ostrvo prema zapadu uistinu Kefalenija. Ovu pojavu objašnjava Dörpfeld načinom, kako su stari i noviji neki geografi određivali smjer zapadne obale grčke držeći, da ona teče od zapada prema istoku. Tako se po Strabonovu mišljenju (VII., 324.) od Korkire (Krfa) u Korintski zaliv plovi smjerom od zapada prema istoku. Pa i Telemaha u Odiseji (III., st. 240.) zapadni vjetar dovodi u Pilos k Nestoru. Prema tome dakle načinu određivanja Leukada je doista bila „najdalje prema zapadu" od ostrvâ u Jonskom moru, a ostala su ostrva prema njoj bila na istok.

Kako ćemo nadalje protumačiti stare neke vijesti u Strabona i u drugih pisaca, da su Korinćani za Kipsela, dakle u početku 7. stoljeća, prokopom rastavili Leukadu od kopna? Dörpfeld drži, da je ona vijest o prokopu Korinćana doduše ispravna, no Leukada da je i prije toga uvijek bila samo ostrvo. Vijest o tome, da je ona prije toga bila dio kopna grčkoga, postala je po njegovu sudu u vezi s nastojanjem učenih ljudi u Aleksandriji, da bi se s potonjim imenima onih četiriju ostrva u Jonskome moru izjednačila imena njihova u Homera. Već davno prije toga Itakom se nazvalo današnje ostrvo Tiaki, pošto su se u doba dorske seobe stanovnici stare Itake-Leukade bili preselili onamo i ostrvu, koje se dotada zvalo Σάμη, dali ime staroga svoga boravišta. Zavedeni takovom izmjenom nazivâ, koja im nije bila poznata, istraživači u Aleksandriji objašnjavajući Homerovu geografiju nijesu pravo

znali, što da počnu s Leukadom, koja se u doba dorske seobe po glavnome brdu prozvala Neritos ili Neritis, a tek u 7. je stoljeću dobila ime od bijelih svojih hridi (λευκός = svijetao, bijel). Kako sami tih ostrva nijesu ogledali, živo su oni vjerovali, da je tadašnja Itaka istovetna s Homerovom, pa ne znajući kod toga, što da počnu s Leukadom, koja se bolje podudarala sa gdjekojom vijesti u Homera, posegli su za viješću, što su je našli u nekih starijih pisaca, prema kojoj su Korinćani iskopali nekakav prokop između Leukade i Akarnanije, pa su na nju, po Dörpfeldovu nagađanju samovoljno, nadovezali tvrdnju, da je Leukada prije toga prokopa bila poluostrvo. Uistinu su Korinćani, drži Dörpfeld, prokopali neke pličine, koje su postale u tjesnacu morskom između Akarnanije i Leukade, i probili možda kakav poloj, koji je priječio plovljenje onim tjesnacem.

Dörpfeldovu misao, da je Leukada uvijek bila ostrvo, potvrdilo je istraživanje dna i struja morskih oko rečenoga ostrva, što ga je pred nekoliko godina temeljito istražio njemački satnik W. von Marees.[1] Marees je pouzdano dokazao: 1. da je more još u davna vremena probilo i ispunilo onaj tjesnac između Leukade i Akarnanije; 2. da nigdje na dnu morskom ne ima traga kopnu, koje bi bilo negda spajalo Leukadu s Akarnanijom; 3. Leukada bi se bila već odavno spojila s kopnom, jer plitki tjesnac, koji ih rastavlja, dobiva mnogo naplave s kopna, ali se razmjerno s tom naplavom diže i površina mora, te je danas na pr. sasvim pod vodom muo, što su ga podigli Korinćani kod svoga naselja; 4 luka ovoga korintskog naselja bila je južna granica pličine između Leukade i Akarnanije; 5. poluostrvo Aleksandros, koje danas Leukadu gotovo sastavlja s kopnom, nije ostatak negdašnje njihove veze, a ni mjesto, što su ga već Korinćani prekopali, jer je postalo najranije u srednjem vijeku; 6. Korinćani su iskopali prokop kroz jak poloj šljunka, koji je postao sjeverno od Leukade, i to na mjestu, uza koje su Mlečani podigli tvrđavu Santa Maura, po kojoj se prozvalo i čitavo ostrvo, a ovuda ide prokop i danas.

c) *Grad Nestorov* (*Πύλος*).

Za mijenjanje nazivlja mjestâ iza dorske seobe pored starijih poznatih primjera Dörpfeld je pridonio pred nekoliko godina još jedan novi.[2] Prema vijestima u starih pisaca više je mjesta bilo na Peloponesu, koja su se nazivala *Πύλος*. Tako se zvao i grad starca Nestora, jednoga od glavnih lica u Homerovim pjesmama, a taj se obično tražio u Meseniji, gdje je u povijesno doba bio grad toga imena. No u Odiseji se

[1] Karten von Leukas. Beiträge zur Frage Leukas-Ithaka. Berlin 1907.
[2] Tiryns, Olympia, Pylos. Athen 1907.

pripovijeda, da je Telemah od Nestora iz Pila za dva dana stigao u Spartu k Menelaju (III., st. 486 i d.), i na tom se putu nigdje ne pominju brda, poradi kojih se i danas ne bi moglo tako brzo na kolima stići iz staroga Pila u Meseniji do Sparte. Mimo to Nestorov se grad prema opisu u Homera (napose u Ilijadi XI., st. 670. i d.) nahodio blizu rijeke Alfeja, današnjega Rufije, a ondje ga je i otkrio Dörpfeld 1907. godine na visu blizu današnjega mjesta Kakovato. Na tom mjestu u području stare Trifilije našlo se više grobova i drugih ostataka iz mikenskoga doba. I ono je sasvim blizu do mora, pa ipak se iz njega lako može na kolima za dva dana doći u Spartu, i to putem, koji se u novije doba upotrijebio i za željeznicu u Spartu. Od negdašnjega Nestorova grada sačuvala se samo jedna prostorija s podnožjem stupa na ulazu, pa nekoliko posuda punih smokava, koje su već postale ugljen.

Tako je ustrajnim radom Dörpfelda i nekih njegovih pomagača danas prilično utvrđeno, da je Homerova Itaka istovetna sa današnjom Leukadom, potonja Itaka, današnje ostrvo Tiaki, da se naziva u njega Σάμη, njegovo ostrvo Dulihij da se kasnije nazvalo Kefalenijom, a samo Zakint da je odonda do danas zadržao stari svoj naziv.

Unatoč jakim dokazima Dörpfeldovo mišljenje o Leukadi ima još više protivnika nego nauk njegov o Troji. Jedni od njih drže, da pjesnici Homerovih pjesama nijesu uopće vidjeli krajeva, u kojima se vrši radnja njihovih pjesama, nego su ih samo po čuvenju opisali. Pogotovu pjesnik Odiseje, živeći u Maloj Aziji, nije mogao poznavati dalekih ostrva u Jonskome moru. Tako misli na pr. U. von Wilamowitz-Moellendorff, jedan od najznatnijih poznavalaca grčke književnosti u novije doba. Drugi protivnici Dörpfeldovi vjeruju doduše, da je pjesnik Odiseje dobro poznavao postojbinu Odisejevu, no još uvijek drže i žele dokazati, da opis njegov u pojedinostima bolje pristaje na današnje ostrvo Tiaki nego na Leukadu. Među njegovim se protivnicima te vrste nahodi i pređašnji nadvojvoda austrijski Ludovik Salvator, koji je dulje vremena proveo na ostrvu Tiaki i u osobitu djelu od dva sveska[1] razložio svoje misli o zavičaju Odisejevu. Pa i E. Engel[2], koji je ponovno boravio i na Leukadi i na Itaci, ne može se oteti živomu vjerovanju, da je današnje ostrvo Tiaki bila postojbina Odisejeva. No i broj pristaša Dörpfeldovih raste sa svakim danom, te možemo pouzdano očekivati, da će i njegovo mišljenje o Leukadi kao Homerovoj Itaci napokon općeno prodrijeti. Može naime biti, da pjesnik umjetnik, koji je složio našu Odiseju, sam i nije poznavao krajeva, u kojima je Odisej odrastao i kraljevao,

---

[1] Sommertage auf Ithaka (Bd. I.); Wintertage auf Ithaka (Bd. II.). Prag 1905.
[2] Der Wohnsitz des Odysseus, Ithaka oder Leukas? (Leipzig 1912.).

ali su ih jamačno poznavali pjesnici onih pjesama, kojima se poslužio onaj pjesnik umjetnik sastavljajući veliku svoju i zaokruženu pjesmu o Odiseju.

10. Zbiljska osnova Homerovih pjesama.

Pošto sam ukratko razložio, kako se danas misli o glavna dva mjesta, na kojima se vrši radnja Homerovih pjesama, treba još da se dotaknem pitanja, ima li štogod istinito u toj radnji. Već sam naime nanovo spomenuo, kako mnogi ugledni istraživači drže, da se u Ilijadi i Odiseji ne ogledaju samo zbiljska mjesta, nego i zgode, samo što je pjesnički duh te zgode često zastr'o gustom koprenom. Drugi pak, tako isto ugledni istraživači drže, da je pjesnički duh zajedno s pjesmom i priču stvorio.

Ne može biti sumnje o tome, da je priča o trojanskom ratu jedna od najmlađih grčkih priča, što ih poznajemo, jer je mogla postati tek u vrijeme, kad je eolsko pleme iz južne Tesalije i Beotije, otprilike u 11. stoljeću prije Hr., stalo naseljavati sjeverni dio zapadne maloazijske obale. Ova je priča bila u isti čas i osobito zanimljiva za potomke starih grčkih porodica, jer je s nedavnim junačkim djelima eolskoga plemena u novoj njegovoj postojbini udruživala uspomenu na slavne rodove i junake stare njihove domaje. Jedan od glavnih junaka, koji se slavio u njoj, bio je Ahilej iz Ftije u južnoj Tesaliji, sin Peleja i božice Tetide: nekoliko njegovih junačkih djela, što ih je sa svojim ljudma, Mirmidoncima, napose počinio u sjevernom dijelu zapadne Male Azije osvojivši ostrvo Lezbos i razorivši nekoliko tamošnjih gradova, pripadom se još pominju u Ilijadi. Ova priča o Ahileju i drugim junacima eolskog plemena, koji su s mačem u ruci naseljavali ostrva i kopno uz potonji Adramitenski zaliv, bila je isprva po vremenu i mjestu tijesno omeđena i nije još, čini se, znala za Prijama i njegov Ilij. No naskoro, pošto je ona doprla i do drugih plemena grčkih, koja su se naselila uz obalu zapadne Male Azije, našla su u njoj mjesta i mnoga druga lica starije grčke priče, koja zapravo nijesu imala nikakva posla s onim naseljavanjima. Tako su u nju dospjeli i junaci Argivaca u Peloponesu, koji su se prema starijoj priči borili oko grada Tebe u Beotiji, atički neki prvaci, pa i nekoliko Dorana, među njima Tlepolem, sin Heraklov, a kod toga se sasvim smetnulo s uma, da su se Eoljani stali seliti u Malu Aziju potisnuti upravo od dorskih plemena.

U sjevernom dijelu zapadne Male Azije najznatnije mjesto bio je grad vladaoca Prijama, pa je zato ona raširena priča protiv ovoga grada upravila i vojnu ujedinjenih grčkih junaka i plemena. U samoj pak Grčkoj na glasu je bio zbog svoje moći i bogatstva grad Mikena u potonjoj Argolidi, u kojega

je ostacima još H. Schliemann našao svu silu zlata. Vladalac toga grada bio je po mlađoj priči kralj Agamemnom, ali i taj vrhovni vođ nije bio rođeni Peloponešanin, nego Tesalac kao i Ahilej: domovina mu je Argos, ali ne onaj u Peloponesu, kojim je tekla rijeka Inah, nego onaj u Tesaliji, kojim je tekla rijeka Penej, a u Ilijadi se naziva *Πελασγικὸν Ἄργος* (II., st. 681.), *Ἄργος Ἀχαικόν* (IX., st. 141.). Samo u tom tesalskom Argu pasli su konji i samo za nj zgodan je Homerov pridjevak *ἱππόβοτον*, koji mu se više puta daje u Ilijadi, dok u peloponeskom Argu nije bilo ni vode ni paše za konje, pa mu bolje pristaje pridjevak *πολυδίψιον*, što ga tako isto čitamo u Ilijadi (na pr. IV., st. 171.). No u mlađoj su se priči ta dva Arga pomiješala, pa kako je onim udruženim junacima i plemenima trebao jedan vođ, dala se ta čast Agamemnonu, te je postao kraljem najbogatijega poznatog grada. A i povod se za zajedničku vojnu grčkih plemena lako mogao naći. I među najstarijim Grcima otmica je žene bila obična pojava. Trebalo je samo izmisliti, da je koji stanovnik Prijamova grada oteo koju odličnu ženu iz Grčke, i evo povoda, da sva plemena grčka na zapovijed vrhovnoga svog vladaoca krenu u vojnu protiv otmičara i grada, u kojem on živi. Taj povod postaje samo još vjerojatniji po tome, što je po priči Menelaj, muž otete žene, brat vrhovnoga onog vladaoca, a Helena, oteta žena, tako lijepa, da se u ljepoti i dragosti nijedna druga žena ne može s njom takmiti.

No i docnije, kad se priča o trojanskom ratu proširila na spomenuti ili sličan koji način, nije se sasvim zameo trag starijemu njezinu obliku. Tako Agamemnon, vrhovni vođ svih grčkih plemena, koja kreću na vojnu protiv Prijama i njegova grada, živi i vlada u sjeveroistočnom dijelu Peloponesa, pa premda i ovdje ima nekoliko izvrsnih luka, grčka se plemena prema priči ne sakupljaju u jednoj od njih, nego u beotskoj Aulidi, dakle blizu Ahilejeva zavičaja. A sam Ahilej, kojega je mlađa priča zajedno s ostalim grčkim junacima podložila Agamemnonu, uza sve to i u ovoj proširenoj priči ostaje glavni junak, bez kojega Agamemnon i ostali junaci oko njega ne mogu nadjačati svojega protivnika. Već s ova dva razloga zametak priče o trojanskom ratu ne valja tražiti u Mikeni i okolini kralja Agamemnona, nego među Eoljanima i u postojbini Ahilejevoj.

I Odisej, vladalac Itake, dalekoga ostrva na zapadu, isprva, čini se, nije imao ništa zajedničko s ratnim zgodama i nezgodama eolskih junaka, ali teško se dade odrediti, je li priča o njemu postala u vezi sa zbiljskim zgodama ili je ona samo plod različnih mornarskih priča o čudovitim doživljajima različnih pomoraca, koje su se s vremenom okupile oko jednoga istog lica. Danas u učenom svijetu preteže mišljenje, da se u Odiseju doista krije zbiljsko lice, junak, koji se u jednakoj

mjeri odlikovao u junaštvu, razoravajući gradove, i u lukavštini, nadvlađujući protivnike ili takmace varkom, no s vremenom da su se na nj prenijele i mnoge druge, napose pomorske priče, dok ne postade od njega slika i prilika mukotrpna mornara, koji se potuca po pučini morskoj od nemila do nedraga. Ovo je mišljenje dobilo više pristašâ napose posljednjih godina, otkako je ono Dörpfeld bjelodano dokazao, da se današnja Leukada i staro naselje, što ga je našao na njoj, gotovo u svim pojedinostima podudaraju s Odisejevim zavičajem, kako ga opisuju Homerove pjesme.

Prema svemu tome možemo pristati uz mišljenje onih novijih istraživača, koji drže, da i u radnji Ilijade i u radnji Odiseje ima više ili manje povijesne istine, no da je tu istinu pjesnička fantazija ispreprela različnim odrukud prenesenim ili možda i izmišljenim pričama. Tek u novije doba polazi znanstvenomu istraživanju za rukom, da s pomoću povijesti, arheologije, lingvistike i drugih nauka izluči iz ovoga skupa bar nešto sušte istine.

Plod su pjesničke fantazije u obje Homerove pjesme napose mnoge one zgode, u kojima različni bogovi utječu na dalji razvitak radnje, koja se kazuje u njima, pomažući posredno ili neposredno Prijamovu ili Agamemnonovu vojsku i pojedine junake u njima. Čitajući rečene pjesme brzo ćemo opaziti, da se u njima ništa ne vrši mimo volju bogova, koji pojedinim junacima često upravljaju kao lutkama, samovoljno odlučuju o njihovu udesu, a više puta i sami zalaze u boj ili dolaze do svoga ljubimca, da mu pomognu. Treba samo da se sjetimo, koliko se puta u Odiseji boginja Atena u najraznoličnijim obličjima javlja Telemahu ili samomu Odiseju, kojega po miloj volji i preobrazi kašto, samo da bi se radnja dalje razvijala onako, kako je njoj milo. U Ilijadi pak već u početnim stihovima čitamo, da se radnja pjesme vrši prema volji Zeusovoj, a i dalje svagdje opažamo, da protiv njegove volje ostali bogovi slabo mogu pomoći vojsci i junacima, uza koje pristaju, ako i utječu časovito na razvitak radnje tako, da se ta volja bar za čas ne vrši.

11. **Povijest Homerovih pjesama do Wolfa.**

U čitavoj starini Ilijadi je i Odiseji pripadalo prvo mjesto među književnim plodovima grčkoga duha. Već davno prije perzijskih ratova osobiti su ih pjevači (*Ὁμηρίδαι, ῥαψῳδοί*) raznosili po grčkom svijetu nahodeći svagdje zahvalnih slušalaca. U Ateni, kako sam naprijed spomenuo, kazivanje ovih pjesama prigodom velikih svetkovina odredio je prema starim nekim vijestima još Solon zahtijevajući od pojedinih pjevača ili, bolje, pripovjedača — oni su, čini se, samo kazivali Homerove pjesme, dakako vještački i prateći kazivanje

zgodnim kretnjama, — da svaki nastavi ondje, gdje bi prethodnik njegov prestao (ἐξ ὑποβολῆς ili ἐξ ὑπολήψεως). No u starije doba prije Aleksandra Velikoga slabo se tkogod brinuo oko toga, da bi i tumačio rečene pjesme: taj se rad otpočeo istom u Aleksandriji, gdje se u bogatoj biblioteci nakupilo mnogo različnih rukopisa Ilijade i Odiseje, pa su neki učeni ljudi, napose tri književnika (nazivali su se tada γραμματικοί, pismoznanci) Zenodot, Aristofan i Aristarh (u 3. i 2. stoljeću prije Hr.), prema njima kušali urediti tekst njihov, a kod toga su objašnjavali takova mjesta, koja su njihovi suvremenici teže mogli razumjeti. No unatoč svestranu izučavanju rečenih pjesama, koje se nije ograničilo tek na to, da iz teksta njihova izbaci pojedine stihove kao nezgrapan docniji umetak, nego je na pr. odreklo Homeru i držalo za mlađi dodatak cijeli zaglavak Odiseje počevši od st. 297. u XXIII. knjizi —, unatoč svemu tomu nitko u starini nije ni časak posumnjao o tome, da su Ilijada i Odiseja jedinstvene pjesme, djelo jednoga ili najviše dvaju pjesnika umjetnika. Ova se sumnja rodila tek u novom vijeku, a mah je preotela istom pred stotinu i nekoliko godina, otkako je ugledala svijet knjiga Nijemca Fridrika Augusta Wolfa „*Prolegomena ad Homerum*" (Halle 1795.).

12. F. A. Wolf.

Ovu je knjigu lijepom, klasičkom latinštinom Wolf napisao kao predgovor svomu izdanju Ilijade, što ga je štampao godinu danâ prije toga, a svrha joj je, da razloži temeljna pitanja, koja su u vezi s postanjem i čitavom poviješću Homerovih pjesama. Ona je samo prvi dio toga predgovora, u kojem se poglavito raspravlja o starosti pisma u Grkâ, o radu rapsoda, koji su usmenom predajom širili rečene pjesme, o Pisistratovoj redakciji, pa o tome, da Ilijada, kako ju je Pisistrat uredio ili dao urediti, nije jedinstvena pjesma pjesnika umjetnika, nego jedinstvo, koliko ga u njoj ima, da potječe od građe, što ju je priča podavala. Što više, i nakon Pisistrata pjesma je doživjela mnogo promjenâ, jer su različni ispravljači (διασκευασταί) kušali njegovo djelo dotjerati, kako odaju mlađi neki umeci i neobična protivurječja. O postanju dijelova, od kojih se za Pisistrata složila Ilijada, držao je Wolf, da je posljednjih šest knjiga njezinih ispjevao mlađi neki pjesnik, jer se u proemiju pjesme naznačuje samo sadržaj prvih 18 njezinih knjiga, i samo ove knjige bit će po njegovu sudu djelo pjesnika Homera, kojega on nije nigda poricao. Drugi dio predgovora, u kojem se imala izložiti dalja povijest Homerovih pjesama, nije nigda izišao.

13. Prethodnici Wolfovi.

Već smo naprijed čuli, da su tvrdnje Wolfove o starosti pisma u Grkâ i o Pisistratovoj redakciji neosnovane. Ovdje

mogu još pripomenuti, da nijedna od tih tvrdnja nije duševno njegovo vlasništvo, jer ih je uz neznatne razlike davno prije njega, još u 17. stoljeću, izrekao francuski opat F. H. d'Aubignac († 1676.[1]), koji je osim toga prvi ustvrdio, da nigda nije bilo čovjeka, koji se zvao Homer, a i prvi je nutarnjim razlozima, raščinjajući sadržaj Ilijade, pokušao dokazati, da ta pjesma nije postala po stalnoj nekoj osnovi, jer nema ni jedinstvene radnje ni glavna junaka. Pa i učitelj Wolfov Ch. G. Heyne, ugledan filolog 18. stoljeća, izrekao je već nekoliko godina prije njega gdjekoju od onih misli, što ih čitamo u knjizi njegova učenika; a on je i prvi, nekoliko godina iza Wolfove knjige u svom izdanju Ilijade (1802.), raščinjajući potanko sadržaj pjesme, ustvrdio, da je Ilijadu, kakova je dospjela do nas, od kraćih pjesama mogao stvoriti samo velik pjesnik umjetnik, koji je sa srdžbom Ahilejevom unio u radnju pjesme temeljnu misao i čitavo napredovanje radnje učinio zavisnim o odluci Zeusovoj i utjecanju ostalih bogova.

Od ostalih prethodnika Wolfovih u Homerovu pitanju spomenut ću samo još jednoga, i to ne možda zato, što bi on bio znatnije utjecao na Wolfovo mišljenje, jer za nj Wolf jamačno nije ni znao, nego poradi toga, što je taj čovjek naš zemljak Dubrovčanin Ignat Đorđić (1675. do 1737.). U dvije rasprave, napisane latinskim jezikom, dotakao se učeni ovaj polihistor i Homerova pitanja, kojim su se u njegovo doba obrazovani ljudi stali življe baviti, pa je u prvoj od njih „*Homerum nunquam fuisse suspicio*" poredeći stare vijesti o Homerovu i Pitagorinu životu dokazivao, da Ilijadu i Odiseju nije sastavio Homer, kojega nigda nije bilo, nego filozof Pitagora ne misleći kod toga na to, da nam i Pitagorino lice nije bolje poznato od Homerova. U drugoj pak raspravi „*Bellum Troianum fabula*" dokazuje se, i opet prema protivurječnim starim vijestima, da su trojanski rat i priču o njemu izmislili neki stari pjesnici mitskoga doba: i u njoj se dakle jedna nepoznata pojava kuša objasniti drugom, koja je tako isto nepoznata. Na mnoga druga pitanja, koja su u vezi s Homerovim pjesmama i njihovim postanjem, nije se Đorđić ni obazreo, a po svoj prilici nije još ni znao za njih. Pa ipak su spomenute dvije rasprave njegove zanimljive već poradi toga, što se u njima prvi put na slavenskom jugu govori o Homeru[2].

---

[1] Conjectures académiques ou dissertation sur l'Iliade. — Rasprava je napisana još 1664. godine, ali štampala se istom 1715. godine bez napomene, tko ju je napisao.

[2] Vidi moju raspravu: „Ignjat Đorđić, prethodnik Wolfov u Homerovu pitanju" u 186. knjizi „Rada" Jugoslavenske akademije, gdje sam štampao onu drugu od dvije Đorđićeve rasprave.

14. Prvi plodovi Wolfova mišljenja.

Premda Wolfova knjiga nije iznijela nikakovih novih misli o Homeru i njegovim pjesmama, nego je samo u novu obliku biranim latinskim jezikom ponovila tvrdnje, što su ih učeni neki ljudi davno prije njega izrekli, uspjeh je njezin ipak bio neobičan. Mnogo je tomu uspjehu pridonijelo mišljenje njegova doba, da je starije epsko pjesništvo uopće plod narodnoga pjesništva. Zato su prvi njegovi pristaše bili ugledni tadašnji književnici braća A. W. i F. Schlegel, veliki pak pjesnik Göthe dugo se kolebao, bi li mu vjerovao ili bi odbio njegovu hipotezu, pa se napokon odlučio za potonje[1]. No naskoro su se stali javljati i odrešiti protivnici njegovi, koji nikako nijesu mogli vjerovati, da bi Pisistrat bio prvi napisao Homerove pjesme i da se prije njega pismo među Grcima slabo poznavalo. Tako se pjesnik Schiller pa pjesnik, filolog i vješti prevodilac starih pjesnika grčkih i rimskih J. H. Voss nikako nijesu mogli zagrijati za Wolfovu misao, da je tek neki pjesnik krpar Ilijadu sastavio od nezavisnih dijelova, jer su živo vjerovali u njezino jedinstvo. No prvih trideset godina, otkako je Wolfova knjiga ugledala svijet, nitko se nije dao na posao, da ispita razloge, kojima je Wolf potkrijepio svoju misao; učinio je to istom u tridesetim godinama 19. stoljeća Nijemac G. W. Nitzsch[2], koji je prvi jakim razlozima utvrdio, da su se Grci pismom općeno služili davno prije Pisistrata, svakako još u početku 8. stoljeća pr. Hr., jer su već tada stali bilježiti pobjednike u Olimpiji, a i drugi nam spomenici iz onoga doba svjedoče, da je upotrebljavanje pisma tada bilo već nadaleko rašireno. Tako je otpala potreba, da se vjeruje u Pisistratovu redakciju i da su tek za Pisistrata Homerove pjesme bile prvi put napisane.

U isto vrijeme s Nitzschom još je nekoliko učenih ljudi kušalo odrediti način, na koji su Homerove pjesme mogle postati. Tada se naime gotovo općeno držalo, da su Ilijada i Odiseja čist plod narodnog pjesništva grčkoga, samo se mišljenje pojedinih istraživača razilazilo s obzirom na način, kako su one postale. Manje se kod toga isprva raspravljalo o Odiseji, jer i Wolf nije još dirnuo u njezino jedinstvo držeći je za najdivniji pjesnički sastav, što ga svijet uopće ima. Zato se dugo vremena skoro nitko nije obazreo na dvije rasprave Nijemca K. L. Kaysera,[3] u kojima se dokazivalo, da je Odiseja kao i Ilijada plod dugoga cvjetanja epskoga pjesništva u Grkâ, ali da je postala na sasvim drugi način: davno iza

---

[1] M. Bernays, Goethes Briefe an Fr. A. Wolf, Leipzig 1868.

[2] Meletemata de historia Homeri. Kiel 1834.—1839.

[3] De diversa Homericorum carminum origine. Heidelberg 1835. — Versuch einer Geschichte des Homerischen Epos (napisana 1843., a štampana tek 1881. godine).

njegove smrti, pošto se življe stalo raspravljati i o postanju Odiseje, upoznala se prava vrijednost njegova istraživanja, pa je uz ostale njegove radove i one dvije rasprave, jednu od njih prvi put, štampao zahvalni njegov i vrijedni učenik H. Usener 1881. godine. No da čujemo prije, kako se iza Wolfa mislilo o postanju Ilijade!

15. Nauka o jezgri.

Prava je sreća za Ilijadu bila, što se stao njom baviti umni filolog G Hermann,[1] osnivač nova smjera na polju staroklasičke filologije. Oštri njegov duh brzo je zamijetio, da u Homerovim pjesmama ima različnih protivurječja između dva ili više mjesta, a mnogi stihovi u njima da se ponavljaju i na nezgodnu mjestu. K tomu je on opazio, da mnogi dijelovi Ilijade nijesu ni u kakvoj vezi sa srdžbom Ahilejevom, koja je prema uvodu glavni sadržaj pjesme. Kako je ipak i njemu Homer bio uzor savršena narodnog pjesnika, koji se doduše poslužio starijim blagom, ali je od njega stvorio zaokruženu cjelinu, držao je Hermann, da je vrsni taj pjesnik od starijih narodnih pjesama satvorio dvije epske pjesme manjega opsega: u prvoj se crtala srdžba Ahilejeva i njezine posljedice, u drugoj povratak Odisejev. Ove pjesme, kako su bile osobito lijepe, mlađi su pjevači mnogo pjevali dodajući im štošta odrukud ili iz svoje glave, ali zadržavši i za ove raširene pjesme ime pjesnika Homera, koji je uistinu ispjevao samo jezgru. No ta se jezgra po njegovu sudu danas ne da više izlučiti, jer su potonji pjesnici mnoge njezine dijelove i sasvim preradili. Noviji istraživači treba da se zadovolje time, da razlikuju tri stepena u današnjoj Ilijadi i Odiseji: 1. pjesme, koje su starije od Homera, 2. Homerove zaokružene pjesme (Prailijada i Praodiseja), 3. dodatke mlađih pjesnika, po kojima su Homerove pjesme zadobile sadašnji svoj opseg, ali i mnoga ona protivurječja i nezgodna ponavljanja istih stihova.

Hermannova misao o postepenu rastenju i razvijanju isprvične jezgre imala je od početka mnogo pristaša, a ima ih i danas. Prema njoj na dva se poglavito načina kušalo objasniti postanje Homerove Ilijade. Englez G. Grote[2] i mnogi istraživači nakon njega nahodili su jezgru pjesme u onim dijelovima Ilijade, u kojima se crta gnjev Ahilejev i posljedice njegove, dok su im svi dijelovi, u kojima se taj gnjev ne pominje, mlađi dodatak ili umetak. U novije pak doba, vraćajući se k Heyneovu mišljenju, drži Nijemac N.

[1] De interpolationibus Homeri. Lipsiae 1832. — De iteratis apud Homerum. Lipsiae 1840.

[2] History of Greece II, London 1846. — Ispor. Friedländer, Die Hom. Kritik von Wolf bis Grote. 1853.

Weckle in,[1] da jezgru Ilijade valja nazirati i tražiti upravo u onim dijelovima, u kojima se crtaju bojevi oko Ilija, grada Prijamova. Po ovim se bojevima i pjesma nazvala Ilijadom, a glavni junak u njoj nije bio Ahilej, nego Ajant. Tek kasnije veliki je neki pjesnik u starije ove pjesme unio novu misao o gnjevu Ahilejevu crtajući većma duševni život nego junačka djela ovoga svoga lica. No premda je taj pjesnik od Prailijade stvorio sasvim novu pjesmu, kojoj bi bolje pristajao naziv Ahilejide, pjesmi je ostalo staro ime, kaošto mlađi pjesnici, koji su njegovoj pjesmi mnogo toga dodavali, nijesu više mogli izbrisati njegovu misao o srdžbi Ahilejevoj.

Pristaša je Hermannove misli o jezgri i Nijemac B. Niese,[2] samo po njegovu sudu već ta jezgra nije plod narodnoga pričanja, nego ju je izmislio njezin pjesnik: priče o srdžbi Ahilejevoj, o bojevima oko Prijamova grada, o lutanju i povratku Odisejevu nije uopće bilo, dok je nijesu pjesnici izmislili. A i rasle su ove dvije pjesme kasnije samo tako, da su potonji pjesnici izmišljali nove zgode i upletali ih u gotovu već stariju pjesmu, koje opseg na taj je način postajao sve veći, dok napokon pjesme nijesu zadobile današnji svoj oblik. Ilijada je isprva bila pjesnička pripovijest o svađi Ahilejevoj s Agamemnonom, o gnjevu njegovu i izbivanju iz boja, pa u vezi s tim o pobjedama Trojanaca i smrti Patroklovoj, koja je napokon nagnala Ahileja, da se vrati na bojište i osveti smrt njegovu. Tako se isto najstarija Odiseja otpočinjala dolaskom Odisejevim k Feačanima, kojima kazuje svoje doživljaje na putu, pa je pripovijedala dalje, kako se junak vratio kući i kako ga je žena njegova prepoznala. Sve drugo, što se kazuje u obje pjesme, tek su mlađi pjesnici izmislili i postepeno dodavali ovoj jezgri. Što više, i sve one kikličke pjesme postale su tako, da su mlađi pjesnici kratke napomene u ove dvije pjesme dalje razvili i obradili. Tako je čitava trojanska i tebanska priča samo plod pjesničke fantazije.

Za Nieseom se poveo E. Ehrhardt[3]: i po njegovu je mišljenju Ilijada postepeno postala, ali je nijesu stvarali umjetni pjesnici, nego čitavi narod (narodno epsko pjesništvo), broj je dakle pjesnikâ Ilijade neizmjeran.

Sasvim protivnim smjerom od Niesea krenuo je u najnovije doba drugi pristaša Hermannove misli o jezgri, Englez G. Murray[4], kojemu Homerove pjesme nijesu drugo nego najstarija povjesnica grčka, koja je postepeno rasla, dok nakon mnogih pokoljenja nije napokon zadobila sadašnji svoj oblik.

Od mnogih drugih pristaša nauke o jezgri spomenut ću napose samo još one, koji starost pojedinih dijelova u Home-

[1] Studien zur Ilias. Halle a. S. 1905.

[2] Die Entwicklung der homerischen Poesie. Berlin 1882.

[3] Die Entstehung der Hom. Gedichte. Leipzig 1894.

[4] The Rise of the Greek Epic. Oxford 1907. 2. izdanje 1911.

rovim pjesmama kušaju odrediti prema različnim stepenima kulture, što se raspoznaju u njima, pa prema jačem ili slabijem upotrebljavanju ostataka eolskoga narječja, u kojem drže da je bila ispjevana jezgra jedne i druge pjesme. Glavni je zastupnik ovoga smjera u novije doba ugledni arheolog C. Robert,[1] koji je prema novijoj nauci o oružju starih stanovnika Grčke u pojedinim dobama njihove kulture nastojao odrediti starije i mlađe dijelove u Homerovim pjesmama. On raspoznaje u obje pjesme starije mikensko oružanje i mlađe jonsko: dok prvo ne poznaje još mjedena oklopa, nego se služi velikim, mjeđu okovanim kožnatim štitom, da zaštiti tijelo bojnika, jonsko oružanje upotrebljava malen i okrugao štit, pa mora napose da zaštiti druge dijelove tijela mjedenom kacigom, isto takovim oklopom i nazuvkama. Prema starijem ili mlađem oružanju želi on raspoznati starije ili mlađe dijelove u Homerovim pjesmama, pa izlučuje iz Ilijade nastariju jezgru, Prailijadu, koja ima neko 3.000 stihova, a bila je valjada isprva složena u eolskom narječju, jer se u tom narječju lako mogu uspostaviti oni dijelovi Ilijade, koji nju čine. No F. Bechtel, koji mu je tu jezgru i prenio u eolsko narječje, sam je kasnije porekao taj svoj posao kao sasvim neosnovan, a Englez A. Lang,[3] drukčije pristaša nauke o prvobitnu jedinstvu Ilijade, temeljito je dokazao, da ne stoji tvrdnja Robertova o različnim stepenima kulture u Homera, koji se tobože ogledaju u različnu oružju.

Da su Ilijada i Odiseja pomalo postale od jezgre, koja je isprva bila sasvim neznatna, drže i pristaše nauke o pjesničkom duhu naroda, kako ju je u šezdesetim godinama prošloga vijeka, na psihološkoj podlozi, kušao osnovati Nijemac H. Steinthal.[4] Mnogi su i različni narodni pjesnici stvorili ove dvije pjesme imajući na pameti temeljnu misao njihovu i svrhu, pa zato i jedinstvo u njima nije strogo provedeno, i obje su pjesme pune sitnijih ili krupnijih protivurječja. Pisistrat tih pjesama, kako su se razvile do njegova doba, nije trebao tek urediti, nego samo napisati i tako ustanoviti za potonja vremena.

16. Nauka o pojedinim pjesmama.

Gotovo u isto doba s Hermannom stao se Homerovim pjesmama pobliže baviti K. Lachmann, vrsni poznavalac germanskoga starijeg epskog pjesništva, koji je dotada došao na glas po tom, što je podrobno raščinio čuveni „Nibelungenlied" i raspoznao u njemu više (20) samostalnih pjesama.

[1] Studien zur Ilias. Mit Beiträgen von F. Bechtel. Berlin 1901.
[2] Die Vokalkontraktion bei Homer. Halle a. S. 1908.
[3] Homer and his age. London 1906.
[4] U članku: Das Epos. Zeitschrift für Völkerpsychologie, sv. V. (1868.)

Na isti je on način stao raščinjati Homerovu Ilijadu,[1] pa kako je bio uvjeren o tome, da se narodno epsko pjesništvo javlja isprva samo u kraćim epskim pjesmama, a ispitujući jedinstvo pjesme nahodio u pripovijedanju njezinu mnoge praznine i prekidanja pored bezbrojnih protivurječja, pokušao je, ne bi li se iz sadašnje Ilijade dale izlučiti samostalne one i kraće epske pjesme. On je naime živo vjerovao, da je tek Pisistratova redakcija od nezavisnih pjesama stvorila jedinstvenu pjesmu, ali je taj posao tako površno svršila, da nije mogla sasvim ispuniti i prekriti granicu između pojedinih pjesama, koje su mogli ispjevati različni pjesnici i u različno doba crpući građu za njih iz jedne iste priče. Ovi se pjesnici nijesu mnogo obzirali jedan na drugoga, a svaki je od njih nastojao, da mu pjesma bude zaokružena. Između njihovih pjesama nije bilo jače veze, nego ih je udruživala samo zajednička priča. Kako su one dugo živjele samo u usmenoj predaji, razumije se, da su s vremenom doživjele izobila promjenâ, jer su ih kasnije pjesnici-pjevači prema svojim potrebama prerađivali i nastavljali Tek Pisistratova je redakcija ustanovila njihov oblik za sva potonja vremena.

No i Pisistratova redakcija nije uklonila iz Ilijade različnih protivurječja. Tako na pr. u XVI. knjizi (st. 36.) pita Patroklo Ahileja, uklanja li se od rata možda poradi toga, što ga plaši kakovo proroštvo, a on je sam predao Briseidu Agamemnonovim glasnicima (I., st. 337. i d.), pa bi morao dakle znati, zašto drug njegov ne zalazi u boj. U V. knjizi junačina Diomed ranjava u boju boginju Afroditu (st. 830. i d.) i boga Aresa (st. 596. i d.), pa se i s Apolonom upušta u borbu (st. 432. i d.), a u VI. knjizi taj isti junak ne želi se biti sa Glaukom, ako je on možda bog (st. 128.). Potkraj se XI. knjige (st. 205. i d.) pripovijeda, kako je Hektor ranio ljekara ahejskog Mahaona, kojega je od smrti spasao starac Nestor uzevši ga na svoja kola i odvezavši u tabor. Provezavši se mimo Ahileja stigoše njih dvojica u šator Nestorov, gdje se podadoše piću i razgovoru jedva i pominjući dalje ranu Mahaonovu. Osim toga Ahilej, koji je razabrao, da se s Nestorom vozi nekakav ranjenik, šalje Patrokla, da se raspita, tko je taj čovjek (st. 611. i d.). Patroklo doista dolazi k Nestoru i premda odmah u početku izjavljuje, da se ne može dugo kod njega zadržati, ipak sluša dugo njegovo pripovijedanje i na povratku k Ahileju usput vida ranjenoga Euripila (st. 805. i d.), a kad se nakon duga izbivanja napokon vratio k Ahileju (XV., st. 390. i d. i XVI., st. 1. i d.), pominje mu mnoge ranjene junake, ali među njima nema Mahaonova imena, niti ga Ahilej pita dalje, tko li se ono vozio s Nestorom.

---

[1] Betrachtungen über Homers Ilias. Berlin 1846., 2. izdanje 1865.

Takovih i sitnijih protivurječja imade dosta nesamo Ilijada, nego i Odiseja, u kojoj se tako isto Telemah od Menelaja želi što prije vratiti kući (knjiga IV., st. 594.), pa ipak ostaje na putu još 26 dana t. j. čitavo vrijeme, što ga je Odisej trebao, da se od Kalipse i Feačana vrati na Itaku. Po Lachmannovu se mišljenju sva ta protivurječja dadu samo tako protumačiti, da su se različne pjesme tek pomalo udružile u jednu cjelinu. Hermann naprotiv, kako smo čuli, kuša ih objasniti kao mlađe dodatke, a na sličan ih način tumače i pristaše nauke o prvobitnu jedinstvu Homerovih pjesama.

Dobro je Lachmann opazio, da veza između pojedinih dijelova Ilijade nije baš najjača, pa da su mnogi od njih tek kasnije dospjeli na mjesto, što ga danas zapremaju u njoj. No sasvim mu se izjalovio pokušaj, da bi uspostavio one samostalne pjesme, kakove su isprva bile. Kod toga je on do kraja 17. knjige izlučio 15 pjesama nejednake dužine, 16. je pjesmu htio da raspozna u knjigama 18.—22., koje držao je da su postale u jedan mah i da ih je jedan isti pjesnik stvorio, a u dalje dvije knjige našao je još 17. i 18. samostalnu pjesmu. No nijedna od pjesama, što ih je on izlučio iz Ilijade, nije samostalna, jedinstvena i zaokružena cjelina, jer gotovo svaka od njih nadovezuje na pređašnje ili upućuje na potonje dijelove naše Ilijade, a neke već po početku svome odaju, da se u njima samo nastavlja kazivanje pređašnjih dijelova. Lachmann je i sam morao priznati, da su neke njegove pjesme u tijesnoj vezi jedna s drugom, pa kako te veze nije mogao objasniti svaki put ni onim starim jedinstvom priče, morao je više puta dopustiti mogućnost, da su mlađi pjesnici preradili pjesme svojih prethodnika udružujući ih ili nadovezujući na njih svoje pjesme. Svakako je velika njegova zasluga, što je prvi ustvrdio, da u pitanju o postanju Homerovih pjesama ne mogu odlučiti samo vijesti iz starine, nego da treba i same pjesme potanko istražiti i raščinjati.

Da pjesme, kakove je Lachmann izlučio iz Ilijade, nijesu nigda mogle za se postojati, najjasnije se opazilo, kad je odrešiti njegov pristaša H. Köchly prema njegovoj nauci izlučio iz Ilijade 16 pjesama i za školsku ih potrebu napose štampao.[1] Još su slabiji uspjeh imali pokušaji nekih istraživača, da bi ovakove samostalne pjesme našli i u Odiseji[2]. Zato nauka o samostalnim kraćim pjesmama, od kojih su tobože postale Ilijada i Odiseja, danas nema nijednoga uglednijeg pristaše, ako i više novijih istraživača još uvijek

[1] Iliadis carmina sedecim scholarum in usum restituta. Lipsiae 1861.

[2] Posljednji pokušaj te vrste imamo od P. D. Chr. Henningsa, Homers Odyssee. Ein kritischer Kommentar dazu. Berlin 1903. Hemings je pristaša Lachmannov još od 1858. godine.

drže, da je obje pjesme stvorila osobita družina pjesnikâ, a ne samo jedan pjesnik. Tako i učeni Francuz M. Breal izriče mišljenje, da su naše pjesme u početku 7. stoljeća prije Hr. postale u veliku nekom gradu moćne tada Lidije, a ispjevala da ih je družina pjesnika grčkih, koji su se bili onamo zaklonili, pošto je jedan od njih, osobito uman i bogom nadaren pjesnik, stvorio osnovu njihovu. Na to mišljenje potaklo ga je ispravno opažanje, da u pjesmama nema u životu i običajima nikakve razlike između Grkâ i barbarskih plemena maloazijskih.

17. Nauka o prvobitnu jedinstvu.

Nakon Hermannova i Lachmannova rada gotovo svi su poznavaoci Homerovih pjesama u Njemačkoj i Engleskoj stali vjerovati, da Ilijada i Odiseja, kakove su dospjele do nas, ne mogu biti tvorina jednoga pjesnika. Napose je svakim danom rastao broj Hermannovih pristaša, koji su raščinjajući Ilijadu i Odiseju nastojali odrediti dulju ili kraću jezgru, od koje su se pjesme dalje razvile. Samo u Francuskoj njihove misli nijesu nikako mogle prodrijeti, te među Francuzima još i danas preteže mišljenje, da su Ilijada i Odiseja jedinstvene pjesme, i to od prvoga početka.

No nijesu se ni svi Nijemci mogli uvjeriti o tome, da je njihovo mišljenje ispravno. Prvi je protiv njega ustao spomenuti već G. W. Nitzsch, koji je u opsežne dvije knjige[2] priznavao doduše, da u Ilijadi i Odiseji ima dosta mjesta, koja su tek docnije umetnuta u njih, no u cijelosti da je svaka od njih jedinstvena pjesma i složena prema jednoj temeljnoj misli. U Ilijadi se ta temeljna misao ogleda u udesu glavnoga lica Ahileja, koji se preko mjere razgnjevio, pa zato gubi najmilijega prijatelja: tragička je njegova krivnja u tome, što on sam želi odrediti čas, u kojem će opet poći u boj, a viša mu sila to ne dopušta. A u Odiseji kažnjava se u jednu ruku obijest prosaca, u drugu pak presmiona riječ, što ju je Odisej izustio protiv Posidona. Dalji mu je dokaz za jedinstvo ovih dviju pjesama opažanje, da već neki ciklički epi, koji su postali u 8. i 7. stoljeću prije Hr., poznaju Ilijadu i Odiseju u sadašnjem njihovu obliku i opsegu, jer im služe za uvod ili ih nastavljaju. Po njegovu je sudu obje pjesme ispjevao možda jedan isti pjesnik, ali tako, da se za svoj posao poslužio starijim samostalnim pjesmama, koje su u organičkim njegovim pjesmama bez traga iščezle. Nakon toga su se već gotove pjesme još kojekako mijenjale prima-

[1] Pour mieux connaître Homère. Paris 1906. 2. izdanje 1911.

[2] Die Sagenpoesie der Griechen. Braunschweig 1852.—1853. — Beiträge zur Geschichte der epischen Poesie. Leipzig 1862.

jući različne umetke, koji nam objašnjavaju i mnoga protivurječja u njima.

Najslabija je strana Nitzschova razlaganja, što se u njemu silovitim tumačenjem nastoje ukloniti očita neka protivurječja. Tako se u IX. knjizi Ilijade naširoko pripovijeda, kako Ahilej nije htio popustiti u gnjevu svome, premda mu je odlično poslanstvo od Agamemnona obreklo svaku zadovoljštinu, a XI. knjiga čini se da ne zna ništa o tom poslanstvu. Što više, Ahilej kaže ondje drugu Patroklu (st. 608. i. d.), da će Ahejci sada, pošto su pretrpjeli težak poraz, zacijelo potražiti pomoći u njega. Nitzsch kuša ova dva mjesta izravnati time, što na svoj način prevodi stihove 609. i d. u XI. knjizi:

νῦν ὀίω περὶ γούνατ᾽ στήσεσθαι Ἀχαιοὺς λισσομένους.

Ovi stihovi od riječi do riječi prevedeni kažu: „Sada, mislim, oko koljena mojih postavit će se Ahejci moleći". No prema Nitzschovu tumačenju Ahilej kaže: „Sada će me tek pravo Ahejci moliti", poslanstvo dakle u IX. knjizi nije ga potpuno zadovoljilo, pa mu se zato nije odazvao.

Od mnogih drugih uglednih ljudi, koji su živo vjerovali u jedinstvo Homerovih pjesama i odrešito ga branili, spomenut ću samo još dvojicu. Umni Nijemac E. Rohde do smrti je zastupao mišljenje, da su Ilijada i Odiseja djelo velika pjesnika umjetnika, koji se doduše obilato poslužio starijim plodovima narodnoga pjesništva grčkog, ali se visoko uzdigao nad vjerovanje pojedinih mjesta o bogovima i životu iza smrti, te je grčkomu svijetu stvorio zajedničku vjeru. U jedinstvo ovih dviju pjesama vjeruje pored mnogih drugih i K. Rothe,[1] koji dopušta, da u Ilijadi i Odiseji ima dosta krupnijih i sitnijih protivurječja i nezgrapnih ponavljanja, no mnogim primjerima želi utvrditi, da takovih protivurječja i ponavljanja izobila nahodimo i u mlađim umjetnim epskim pjesmama. Potankim raščinjanjem sadržaja Ilijade[2] nastoji on potkrijepiti mišljenje svoje, da je ta pjesma djelo samo jednoga pjesnika, koji se možda u većoj mjeri nego noviji pjesnici poslužio predanom građom pričâ, pa i gotovim većim ili manjim pjesmama, no vrela njegovih danas da ne možemo više odrediti, kako ih ne bismo mogli odrediti ni kod novijih nekih pjesničkih tvorina, da nam se nijesu sačuvala. Jednako drži on i Odiseju za djelo samo jednoga pjesnika; što više, po njegovu je

[1] Die Bedeutung der Wiederholungen für die Homerische Frage, Berlin 1890. — Die Bedeutung der Widersprüche für die Homerische Frage, Berlin 1894.

[2] Die Ilias als Dichtung. Paderborn 1910. — Uz mnoge pohvalne obznane Rotheove knjige nepovoljan sud o njoj izreče P. Cauer, Soll die Homerkritik abdanken? N. Jahrb. f. d. kl. Altertum 1911., str. 98. i d., pa O. Schröder, Preusissche Jahrbücher 1912., sv. 148., str. 174. i d.

mišljenju jedan isti pjesnik i Ilijadi i Odiseji dao u glavnom oblik, u kojem su te dvije pjesme dospjele do nas.[1] Zanimljiva je pojava, da je Rothe u Berlinu bio đak čuvenih dvaju filologa: M. Haupta, koji je odrešito pristao uz Lachmannovo mišljenje o postanju Ilijade, pa je i novo izdanje njegove knjige popratio svojim bilješkama, i A. Kirchhoffa, koji je novim putem udario objašnjavajući postanje Odiseje.

18. Nauka o kasnijoj obradi.

Već je spomenuti K. L. Kayser u Odiseji raspoznao pet dijelova, koji su po njegovu sudu postali u različno doba i od različnih pjesnika. Najstariji je u njoj onaj dio, u kojem se crta lutanje Odisejevo (knjiga 9.—12.), a završivao se negda povratkom Odisejevim kući Drugi je pjesnik sastavio pjesmu o boginji Kalipsi i o Feačanima (knjiga 5.—8.), u kojoj je Atena već zaštitnica Odisejeva, dok mu za lutanja njegovih još ne pomaže. Osobit pjesnik mora da je ocrtao zgode Telemahove (knjiga 1.—4.), kojima je svrha, da pripreme osvetu Odisejevu proscima. Ove su tri pjesme bile već poznate četvrtomu pjesniku, koji je ispjevao ljupku pjesmu o Eumeju i o boravljenju Odisejevu kod njega (knjiga 13.—16.). Djelo je napokon različnih pjesnika onaj dio Odiseje, u kojem se kazuje, na koji se način Odisej osvetio proscima (knjiga 17.—24.). Odapinjanje luka njegova u starijoj je nekoj pjesmi bilo obrazloženo time, da je Penelopa još prije toga prepoznala svoga muža i s njim se dogovorila, kako će svladati prosce, pa zato ona i šuti na poklič stare dadilje Euriklije, koja je kod pranja nogû po davnom ožiljku prepoznala gospodara svoga. Pjesnik, koji je posljednje ove knjige preradio, kako ih danas čitamo, pokušao je ujedno i pjesmu o Eumeju udružiti s predašnjim i potonjim dijelovima.

Kayser je dakle, kako vidimo, postanje Odiseje kušao objasniti na dosta mehaničan način. Tek Kirchhoff se dao na posao, da potanko raščini sadržaj njezin, pa da tako pokuša riješiti pitanje o postanju njezinu. Misli svoje iznio je on u nizu rasprava, što ih je počeo izdavati još 1859., a sve resultate mnogogodišnjega svoga istraživanja prikupio je u drugom izdanju Odiseje, što ga je štampao 1879. godine.[2] U tridesetogodišnjem svom radu Kirchhoff se prislonio uz Lachmannovu nauku o samostalnim pjesmama, od kojih su tobože Homerove pjesme postale, ali se udaljio od njega po tom, što drži, da su već u vrelima Odiseje starije pjesme bile tako obrađene, da se doduše još danas može odrediti gdjekoji njihov trag, ali uzalud bi se trudio, tko bi htio da ih uspostavi. Odiseja naime nije tvorina jednoga samo čovjeka,

[1] Die Odyssee als Dichtung und ihr Verhältnis zur Ilias. Paderborn 1914.
[2] Die homerische Odyssee und ihre Entstehung. Berlin 1859. 2. izdanje 1879.

a ni skup mehanički nanizanih i nezavisnih pjesama, nego po stalnoj osnovi u razmjerno kasno vrijeme raširena obrada starije i isprva jednostavnije jezgre. Ova jezgra, koju Kirchhoff naziva starijom redakcijom, oblik je pjesme, u kojem je Odiseja bila poznata otprilike do 30. olimpijade (660. pr. Hr.). Ali već ona nije bila jednostavna, nego ju je sastavio netko — sastavljača njezina naziva Kirchhoff redaktorom — od dva dijela, koji pripadaju različnim vremenima i različnim pjesnicima, a možda su postali i na različnim mjestima zapadne Male Azije. Prvi, stariji dio pripovijedao je, kako je Odisej otišao od Kalipse, prispio na ostrvo Sheriju k Feačanima, kazivao na dvoru Alkinojevu svoje doživljaje i s pomoću se Feačana vratio na Itaku (u današnjoj Odiseji knj. V.—XIII., st. 184.). Ovaj je dio bio za se zaokružena cjelina i postao je u doba, kad se već stao razvijati umjetni oblik epopeje. Docnije, ali svakako još prije, nego što su se stale brojiti olimpijade, dodao je onaj redaktor ovomu prvomu dijelu nastavak, u kojem se kazivalo, kako se Odisej osvetio proscima (knj. XIII., st. 185. — XXIII., st. 296.). Ovaj nastavak nije više bio samostalna pjesma, jer se u sv mu prislonio uz onaj najstariji dio, za kojim po pjesničkoj vrijednosti daleko zaostaje.

Od ove sastavljene jezgre, djela redaktorova, postala je oko 30. olimpijade naša Odiseja, kad je netko — Kirchhoff ga naziva obrađivačem (Bearbeiter) — stariju ovu jezgru preradio i raširio, te je opseg njezin narastao više nego za polovinu, a i sadržaj joj se u mnogočemu promijenio. Povod ovoj obradi ili, bolje, preradi bila je želja obrađivačeva, da bi u onu jezgru uvrstio još neke starije pjesme, koje su građu crple iz priče o Odiseju, napose pjesme o sinu njegovu Telemahu, pa da bi se tako pjesma o Odiseju nadopunila i zgodno završila. Dok je onaj nastariji dio Odiseje po Kirchhoffovu računu imao samo 2312 stihova, a s nastavkom je jezgra porasla za 3871 stih, obrađivač je Odiseju obogatio za 5927 stihova. U ovom prerađenom i raširenom obliku, u kojem je i danas čitamo, bila je Odiseja već dosta daleko raširena u početku 6. stoljeća prije Hr., pa se prema njoj i za Pisistrata uredio tekst Odiseje u Ateni, gdje joj se dodalo najviše još neko desetak stihova.

Nijedna nauka o postanju Homerovih pjesama nije stekla toliko pristaša, koliko ova Kirchhoffova; mnogo je pridonijelo tomu i živo uvjerenje njegovo o ispravnosti resultata, do kojih je došao nakon duga i ozbiljna izučavanja Odiseje, pa neobična jasnoća, kojom je umio razložiti svoje misli. Zato se malo tkogod obazreo na prigovore, što ih je protiv njegove nauke još 1873. godine iznesao E. Kammer,[1] koji je, povedavši se za Nitzschovim radom oko Ilijade, stao braniti

[1] Die Einheit der Odyssee, Leipzig 1873.

jedinstvo Odiseje od prva početka i tražiti u njoj temeljnu etičku misao dopuštajući ipak mogućnost, da pjesnik, koji je stvorio osnovu za ovu pjesmu, svoju osnovu nije izradio u jedan mah, nego postepeno, te mu se u radu moglo potkrasti gdjekoje protivurječje i nespretno ponavljanje. Poznije doba po njegovu je sudu jedinstvo Odiseje nagrdilo s nekoliko umetaka, koji se i danas lako raspoznaju. Nije dakle čudo, ako su i poslije Kammerova razlaganja, koje nigda ne nastoji, da bi pokazalo povod i svrhu mlađih onih umetaka, još dva ugledna istraživača krenula Kirchhoffovim putem i s pomoću kasnije obrade ili prerade pokušali objasniti postanje Odiseje.

U svemu glavnom, napose u načinu istraživanja, podudara se s Kirchhoffom učenik njegov U von Wilamowitz-Moellendorff,[1] jedan od sadašnjih prvaka na polju staroklasičke filologije. I on drži, da naša Odiseja nije postala u jedan mah, nego da su se u njoj obradom stopila poglavito tri dijela različne starosti. Naistariji je dio u njoj starija Odiseja (u našoj pjesmi knjige V.—XIV., pa djelimice knjige XVII.—XIX.): složio ju je među maloazijskim Jonjanima negdje u 8. ili u početku 7. stoljeća prije Hr. neki uređivač (redaktor) od četiri starije i samostalne pjesme. Nešto mlađa od nje bila je pjesma o Telemahu (u današnjoj Odiseji knjige II.—IV., pa dijelovi knjigâ XV.—XIX.), koja je tako isto postala u Maloj Aziji među Jonjanima. Početak je i zaglavak ove pjesme otkinuo i još štošta u njoj promijenio obrađivač (Bearbeiter), loš pjesnik-krpar (Flickpoet), koji je živio u evropskoj Grčkoj i jedva je stariji od druge polovine 7. stoljeća pr. Hr., a udružio je sa starije one dvije pjesme najmlađu pjesmu o osveti Odisejevoj, koja je kratko vrijeme prije njegove obrade postala u evropskoj Grčkoj. Ostatke najmlađe ove pjesme nahodi Wilamowitz u knjigama XXI.—XXIV. naše Odiseje. Iza ove obrade Odiseja je porasla još za neko 500 stihova, no već potkraj 6. stoljeća imala je oblik, u kojem je danas čitamo.

Na srodan je način Wilamowitz pokušao objasniti i postanje Ilijade[2] određujući i u njoj poput G. Hermanna tri dijela različne starosti, naime dijelove, koji su stariji od Homera, a on ih je preuzeo uz dosta neznatne promjene sastavljajući dulju pjesmu na osnovi većeg broja pojedinih pjesama i kraćih zaokruženih epskih pjesama prema novoj zamisli: sezala je ta njegova pjesma do pogube Ahilejeve. Homera, glavnoga pjesnika Ilijade, postavlja Wilamowitz u sredinu postanja te pjesme: on je pjesnik prve, četrnaeste i petnaeste knjige naše Ilijade, a u svoje je djelo preuzeo starije kraće epske pjesme, kakovoj se sačuvao trag na pr. u drugoj do pete knjige, u šestoj, šesnaestoj knjizi i drugdje

[1] Homerische Untersuchungen. Berlin 1884.
[2] Die Ilias und Homer. Berlin, Weidmannsche Buchhandlung 1916

Njegov se zaglavak pjesme tek kasnije zamijenio drugim u XXIII. knjizi od stiha 257. i dalje, pa i čitave su nove pjesme dospjele u Ilijadu tek nakon Homera; takove su nezavisne pjesme na pr. knjige VIII., IX. i X. Ilijade, od kojih je potonja umetnuta u nju gotovo bez promjene, dok su druge dvije bile u to ime znatno prerađene. Pjesnik je VIII. knjige mlađi od Hesioda, pa je s tom svojom pjesmom umetnuo u stariju Ilijadu i one dvije nezavisne pjesme, knjige IX. i X. Nezavisna je pjesma bio i opis štita u XVIII. knjizi i još gdjekoji dio sadašnje Ilijade. Šesnaestu pak knjigu (ubistvo Patroklovo) taj je treći pjesnik znatno preradio, pa i cijeli nastavak pjesme iza toga za volju novoga svoga zaglavka. Ilijada je dakle po Wilamowičevu sudu opsežna epska pjesma druge ruke: iza nje se krije i raspoznaje Homerova epska pjesma, Ahilejida.

Kratko vrijeme iza Wilamowitza dao se na izučavanje Odiseje historik O. Seeck,[1] koji u priči u Odiseju želi raspoznati prastaru priču o suncu, jer se i Odisej gubi u moru na dalekom zapadu, a vraća se s istoka. I njemu je današnja Odiseja plod obrade od četiri starije pjesme, no obrađivač njezin nije bio više pjesnik, nego temeljito obrazovan čovjek Pisistratova doba, koji se svojim vrelima, onim starijim pjesmama, služio otprilike na isti način, na koji je na pr. Livije uporedo upotrijebio vrela najrazličnije vrijednosti, koja su i sama jedno drugomu poslužila za vrelo. Svrha je toga obrađivača bila, da prema svojim vrelima priču o Odiseju ispripovijeda što istinitije i potpunije, i to riječma samih vrela, kojima je tek malo štogod dodao iz svoje glave. No već su i pjesnici njegovih vrela u radu svome postupali više kao povjesničari nego kao pjesnici, jer građa, što su je obrađivali, bila je za njih živa povijest, pa ako su joj i dodali štogod iz svoje glave, na to ih je zavela samo živa njihova fantazija.

19. Nauka o konačnoj pjesničkoj obradi.

Sva ova mišljenja o postanju Homerovih pjesama imadu nešto zajedničko: svako od njih (osim novijega Wilamowičeva mišljenja o postanju Ilijade) pravi pjesnički rad postavlja u najranije doba i na početak postanja njihova, a mlađim vremenima pripisuje samo različne nedostatke u jednoj i drugoj pjesmi. Po Hermannovu sudu pjesnički je bila najvrednija ona jezgra, od koje se Ilijada postepeno razvila mlađim umecima i dodacima. Lachmann je pravu pjesničku ljepotu tražio u samostalnim svojim pjesmama. Kirchhoffu i njegovim pristašama dijelovi, od kojih je Odiseja postala, to su vredniji, što su stariji, dok je čitava pjesma tek mlađa krparija i od slabije vrijednosti. Pa i braniči jedinstva Homerovih pjesama drže, da su one isprva bile savršeno složene i da

[1] Die Quellen der Odyssee. Berlin 1887.

su ih tek mlađi dodaci i umeci iznakazili. No možemo li vjerovati, da su samo starija vremena na polju epskoga pjesništva uradila nešto vrijedno, a što je ono dulje živjelo, da je donosilo sve slabije plodove? Povijest pjesništva u novijih nekih naroda ne govori u prilog takovu mišljenju. Spomenut ću samo jedan primjer iz našega pjesništva.

Bogato naše narodno pjesništvo u nizu pjesama crta i bojeve, što ih je junački narod Crnogoraca bio s Turcima. U nekima se od njih pominje i siledžija turska Čengić Smail-aga i druga lica, što ih sretamo i u čuvenoj pjesmi našega Ivana Mažuranića. No je li zato koja od tih narodnih pjesama ljepša od njegova epa? Nije li tek on, posluživši se i građom i stihom i djelomice jezikom narodne pjesme, stvorio novu zaokruženu cjelinu, za kojom sve one narodne pjesme po pjesničkoj vrijednosti daleko zaostaju? Nije li tako moglo biti i u starih Grka, da su se tek docnije, u prosvijetljeno doba 7. i 6. stoljeća prije Hr., pojavili bogom zadahnuti pjesnici, koji su prema starijim narodnim pjesmama, služeći se njihovom građom jednako slobodno kao i Mažuranić građom naših narodnih pjesama, stvorili našu Ilijadu i Odiseju? Ovim mojim slutnjama moglo bi se prigovoriti, da u Mažuranićevoj pjesmi nema toliko i takovih protivurječja, a ni stihova, koji bi se nespretno ponavljali. No zato njegova pjesma nije ni tako opsežna kao one dvije Homerove. U većim pak novijim umjetnim pjesmama ima dosta i jačih protivurječja, nego što su protivurječja u Ilijadi i Odiseji. Dosta će biti, ako spomenem onaj primjer iz Ariostove pjesme „Orlando furioso", gdje junak Balastro u prvom dijelu (XVIII, 45.) pogiba, a u drugom se dijelu još dva puta (XL, 73. i XLI, 6.) živ kreće među ljudma. Nije dakle neobična pojava, ako i Pilemen (*Πυλαιμένης*), vođa Paflagonaca, pogiba u V. knjizi Ilijade boreći se s Menelajem (st. 576. i d.), a u XIII. knjizi (st. 658.) živ jadikuje za sinom Harpalionom, kojega mu ubi Merion, pogotovu dok se jadanje njegovo pominje riječma, koje su se u takovim opisima morale često ponavljati. Pa i po obrazovanju se svome takav pjesnik umjetnik 7. ili 6. stoljeća prije Hrista znatno mogao razlikovati od priprostih narodnih pjevača, kojih još nije obasjalo sunce tadašnje prosvjete. Da su pak Ilijada i Odiseja doista djelo prosvijetljena pjesnika umjetnika, ili, bolje, dvaju takovih pjesnika, na to nas upućuje već način, na koji se u ove dvije pjesme crtaju bogovi i njihovo djelovanje.

Pred nekoliko je godina Nijemac G. Finsler[1] u Ilijadi raspoznao niz epskih pjesama, koje su isprva bile nezavisne jedna o drugoj. Te je pjesme po njegovu mišljenju složio u

---

[1] Die olympischen Szenen der Ilias. Ein Beitrag zur Homerischen Frage. Bern 1906. — Homer. Leipzig und Berlin 1908., str. 391. i d.

našu Ilijadu pjesnik umjetnik, koji ih je podložio novoj zamisli o gnjevu Ahilejevu, kako ju je on sam izmislio, a dodao je i štošta drugo iz svoje glave, da nova pjesma, što ju je na taj način stvorio, bude zaokružena cjelina. On je unio u pjesmu i upravu bogova, te se u njoj ništa ne vrši bez neposredna njihova utjecanja. Ne obazremo li se napose na govore pojedinih bogova i zgode, koje pripadaju njihovu carstvu, a upleo ih je u Ilijadu tek taj pjesnik umjetnik, možemo u dijelovima, što nam još ostaju, raspoznati doduše vjerovanje u svesilnu moć bogova i u to, da oni mogu utjecati na razvitak pojedinih događaja ljudskih, ali tada nestaje iz pjesme božanske odluke, koja upravlja ljudma i njihovim radom, volje Zeusove, koja sve unaprijed određuje, pa i potrebe, da bude među nebesnicima sloga. Tada iščezava iz Ilijade i uzaludno ono nastojanje pojedinih bogova i boginja, da bi se oduprli Zeusu i svesilnoj njegovoj volji, a i ono vječno čašćenje i svetkovanje na Olimpu, koje tako isto zavisi samo o njegovoj dobroj volji. Duboke vjere u bogove Grci, čini se, nijesu već odavno imali, ali su se bar uzdali u njihovu dobrotu i pravičnost: ove dvije vrline porekao im je tek taj pjesnik umjetnik, koji rado crta i smiješne strane iz života njihova. Taj pjesnik stvorio je onu vjeru Ilijade, koja se filozofima Ksenofanu i Platonu činila jednako nedostojnom i bogova i ljudi.

Uzmemo li na um već ovo nekoliko kratkih napomena, nikomu ne će biti začudo, što danas medju učenim ljudma preteže broj onih, koji drže, da postanje Ilijade i Odiseje, kakove su dospjele do nas, ne valja postavljati u prve početke epskoga pjesništva grčkoga, nego u docnije doba ili upravo na kraj njegova razvitka, a stvorili da su ih pjesnici umjetnici služeći se starijom građom, koju im je u obilju podavalo dotadašnje epsko pjesništvo. Starija ova građa nijesu više bile pojedine narodne pjesme, nego dulje epopeje, u kojima su pojedine priče bile obrađene u zaokruženoj cjelini. Građu svoju pjesnici Ilijade i Odiseje nijesu ropski upotrijebili, nego su je različno preobrazili prema novoj temeljnoj misli, što su je unijeli u nju, da im bude okvir za dulje njihove pjesničke tvorine. No kakova je bila ta njihova građa, dade se još danas odrediti, jer se u obje pjesme bar posredno pominju stariji njihovi predlošci. Ilijada je, čini se, za jedan ili dva ljudska vijeka starija od Odiseje, jer potonja pjesma računa već s dogotovljenom Ilijadom, pa se i u mnogim pojedinostima oslanja na nju, dok po mišljenju svome o svijetu i životu ljudskom odaje mlađe prosvijetljeno doba 6. stoljeća, kad se već lijepo razvila grčka filozofija. Ovaj smjer, koji bismo za razliku od Kirchhoffove nauke o postanju Odiseje mogli nazvati smjerom j e d i n s t v e n e p j e s n i č k e o b r a d e, danas ima već nekoliko uglednih pristaša, no glavni

je njegov zastupnik dosada D. Mülder, koji je u čitavom nizu raspravâ pokušao odrediti starije predloške pojedinih dijelova Ilijade i Odiseje, a i u osobitoj je knjizi[1] razložio svoje misli o postanju Ilijade.

Prema Mülderovu razlaganju Ilijadu je po stalnoj osnovi stvorio okretan neki pjesnik umjetnik, koji je živio otprilike u posljednjoj četvrti sedmoga stoljeća prije Hr., a ne tek kakavgod sastavljač. Taj pjesnik građu za svoje djelo nije crpao iz usmene narodne predaje, nego se poslužio predlošcima, koji su pjesnički bili već obrađeni, pa ih je trebalo samo da preobrazi prema svojoj svrsi. No predlošci se njegovi dadu još danas ustanoviti po namještajnim oblicima (Anbringungsformeln), kojima ih je uvrstio u svoju tvorinu. Tako u IX. knjizi Feniks, jedan od poslanika Agamemnonovih, opominje Ahileja, neka ne odbije poslanstva poput Meleagra, i pripovijeda odmah cijelu pripovijest o nesretnom Meleagru (st. 527.—599.). Pjesnik se za pripovijedanje njegovo poslužio očito nekom pjesmom o Meleagru, koja ga je mogla potaći i na misao o gnjevu Ahilejevu. Tako isto starac Nestor više puta u Ilijadi pripovijeda davne svoje doživljaje, pa se na pr. u XXIII. knjizi (st. 626. i d.) sjeća igara, što su ih u slavu Amarinkeja, epejskoga kralja, priredili u Buprasiju sinovi njegovi. Građu za Nestorovo pripovijedanje, drži Mülder, crpao je pjesnik Ilijade iz neke pilsko-epejske pjesme, pa je prema njoj udesio i opis igara u slavu Patroklovu izmijenivši samo lica i mjesto. Tim načinom raspoznaje on sedam glavnih vrela, iz kojih je pjesnik Ilijade crpao građu za svoju pjesmu, ali je tu građu sasvim preobrazio prema novoj svrsi, što ju je odabrao. Svrha je njegove pjesme, da slavi Ahileja, a pored njega i mnoge druge junake, koji se bore na jednom istom mjestu. Da bi dobio mjesta za slavljenje ovih drugih junaka, morao je ukloniti s bojišta Ahileja, kojemu među njima nema ravna, a time je posredno još umnožio slavu glavnoga junaka, jer zajednički pothvat bez njega ne uspijeva, a s njim uspijeva.

Jedno od glavnih vrela bila je pjesniku Ilijade po Mülderovu mišljenju nekakva pjesma (lakrdija) o Heraklu, puna šaljivih prizora iz života nebesnikâ. U toj su pjesmi bogovi slabo prolazili, a bolje ne prolaze ni u Ilijadi, u kojoj su zgode s Olimpa često nalik na parodiju. Ktomu je Zeus prema priči htio proslaviti svoga sina Herakla, ali ga je u tome priječila ljubomorna žena Hera, koja se u I. knjizi Ili-

---

[1] Die Ilias und ihre Quellen. Berlin 1910. Ispor. i njegov članak „Ilias" u zborniku: Pauly-Wissowa-Kroll, Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft. XVII. Halbband (Stuttgart 1914.) str. 1000. i d. — I Mülder i prije spomenuti Finsler učenici su Wilamowičevi, koji tako isto drži, da je Ilijada jedinstveno djelo pjesnika umjetnika, ali se pobliže čitavom ovom pjesmom bavio tek u knjizi „Die Ilias und Homer", dakle nakon Müldera.

jade tako isto protivi odluci njegovoj, da na molbu Tetidinu proslavi Ahileja, premda ovdje nema tako jaka povoda za svoje protivljenje. Napokon je pjesma o Heraklu sklonila pjesnika Ilijade, da je upravo Ilij odabrao kao cilj zajedničkomu ratu svih grčkih plemena. Prema priči je naime Heraklo razorio Ilij, jer ga je Laomedont, otac Prijamov, htio prevariti za konje, po koje ga je poslao kralj Euristej. Dalje znatno vrelo bila mu je napose za drugi dio Ilijade pjesma o Ahileju, u kojoj su se kazivale ratne zgode toga junaka iz Tesalije, dok je osvajao gradove u Troadi. Kod jedne takove zgode Ahilej je i poginuo prema onoj pjesmi, a u Ilijadi ne može on poginuti, jer je pjesnik njezin odlučio svoju pjesmu završiti otkupom Hektorova tijela, ali zato Patroklo pogiba na način, kako je on poginuo u starijoj onoj pjesmi. Mnoge dijelove svoje pjesme izradio je pjesnik Ilijade prema pjesmi, u kojoj se crtalo ratovanje argivskih junaka protiv Tebe. Potankim raščinjanjem Ilijade nastoji Mülder odrediti, koliko se pjesnik Ilijade poslužio ovim i još nekim drugim svojim predlošcima, među njima i pjesmama elegičkih pjesnika. Ukratko, prema njegovu mišljenju trojanskoga rata nije uopće nigda bilo, nego ga je stvorio, a i povod njegov, otmicu Helene, izmislio velik pjesnik umjetnik, koji je tako dobio zgodnu podlogu, da u jednoj istoj pjesmi proslavi sve znatnije junake grčke priče i njihovo potomstvo.

Sličnim načinom drži Mülder da je postala i Odiseja: i njezin pjesnik, koji je pred sobom imao već gotovu Ilijadu pa se i povodio za njom, služio se različnim starijim predlošcima mijenjajući ih samovoljno prema svrsi nove svoje pjesme i prenoseći na svoga junaka gdjekoju crtu drugih junaka bogate grčke priče. No pobliže nije on dosada razložio svojih misli o postanju ove pjesme, nego je tek u raspravama o pojedinim dijelovima te pjesme pokušao pokazati, kakvi li su bili predlošci, kojima se pjesnik njezin poslužio.

Ako i jest iza Mülderova razlaganja prilično utvrđeno, da su Ilijada i Odiseja plodovi vrsna ili dajbudi vrsnih dvaju pjesnika, koji su se služili starijim predlošcima, ali su i sami pjesnički stvarali (isporedi dalje: mišljenje Betheovo, Wilamowićevo, Schwartzovo), i podali svomu radu jako pjesničko jedinstvo, razumije se samo po sebi, da i nakon toga razlaganja pitanje o postanju Homerovih pjesama nije konačno riješeno, pa da i ono ima gdjekoju slabu stranu. Napose slabo je vjerojatna tvrdnja njegova, da je istom pjesnik naše Ilijade stvorio priču o trojanskom ratu, premda je do slične zamisli drugim putem već davno prije njega dospio B. Niese, kako smo već čuli. Osim toga, ako je Ilijada doista postala tek potkraj 7. stoljeća prije Hr., kako su gotovo bez traga mogli iščeznuti oni njezini predlošci, koji su po njegovu sudu tada još postojali? Pa kako su se oko ove dosta mlade

pjesme mogle okupiti još one druge, kojima je tako isto građu podavala priča o trojanskom ratu? Na ova i još neka druga pitanja badava tražimo odgovor u Müldera. Pa ipak je njegov rad mnogo pridonio k pravomu razumijevanju Ilijade i Odiseje. Po njemu je naime Mülder došao do spoznanja, do kojega su se drugi neki noviji istraživači Homerovih pjesama dovili drugim putovima, da te pjesme ne mogu biti čist plod narodnoga pjesništva, nego da su djelo mlađega umjetnoga pjesništva.

Danas nitko više ne vjeruje bajci o improvizatorima pjevačima, koji bi umjeli stvarati i kazivati duge i jedinstvene epske pjesme po od nekoliko tisuća stihova: takove su pjesme mogli stvoriti samo pažljivi radnici, pjesnici umjetnici. Na germanskom smo i keltskom tlu naučili razlikovati malene, zaokružene epske pjesme i starije njihove oblike: pojedinačne pjesme. Takove su pojedinačne pjesme morale biti pjevane, ali epske su se pjesme već kazivale: onaj Grk, koji je prvi stao kazivati heksametar, stvorio je i prvu epsku pjesmu, no heksametar je i dalje sačuvao trag pjevačkoga načina, pjevačke svoje prirode.

Mülderovo je razlaganje, čini se, dosta znatno utjecalo na Wilamowitza objašnjavajući postanje Ilijade (vidi naprijed), jer i on drži, da je Homer vrstan pjesnik, služeći se starijim predlošcima, takovu građu ili sasvim nanovo oblikovao ili preradio prema svrsi svoje pjesme ili bar zgodnim vezama združio s ostalim kazivanjem. Njegovu se utjecaju nije mogao oteti ni E. Bethe, raspravljajući pitanje o postanju Ilijade.[1]

Po Betheovu mišljenju Ilijada je zaokruženo umjetničko djelo umna i iskusna čovjeka, koji nije doduše genijalan kakav pjesnik, nego samo okretan rukotvorac, koji gradeći pjesmu kod toga uvijek misli svojom glavom. Svakako je on na području priče o Ahileju učinio snažan korak od malene epske pjesme k opsežnoj epskoj pjesmi sa sasvim drugojačijim zakonima i pravilima: jezgra je Ilijade stara, znamenita epska pjesma od neko 1500 stihova „Menis", koja je pričala o gnjevu junaka Ahileja u glavnim crtama, strogo umjetnički. S tom je pjesmom pjesnik Ilijade udružio ili upleo u nju nezavisne pojedinačne pjesme, neke sasvim različna podrijetla i sadržaja, koje je trebalo tek preraditi prema novoj njihovoj svrsi i povezati jednu s drugom. Čitava je pjesma složena po stalnoj, potanko zamišljenoj osnovi, koja je do kraja brižljivo i vještački provedena. Postala je pak ta umjetna, jedinstvena i simetrički izrađena pjesma tek u šestom stoljeću: u

[1] Homer. Dichtung und Sage. Erster Band. Ilias. Leipzig 1914.

tom stoljeću drži i Wilamowitz da je bila gotova naša Ilijada [1]

Svakako je i noviji rad o postanju Ilijade mnogo pridonio tomu, te od dana u dan pada broj pristašâ nauke o jezgri i onih ljudi, koji drže, da su Ilijada i Odiseja isprva bile savršene cjeline, a tek mlađi umeci i dodaci da su ih nagrdili. Pouzdano se dakle možemo nadati, da će nas dalji rad i drugih uglednih istraživača, koji se bave Homerom, još bolje uputiti u tajne, što se kriju u Homerovim pjesmama, i odgovoriti još na mnoga druga pitanja, koja su u vezi s njima, ako i možemo već unaprijed reći, da sva ta pitanja ne će nigda nikoje vrijeme riješiti: Homer je odavno, a i ostat će valjada, dok bude ljudî, prekrit velom, kojega ni pohlepne ruke najoštroumnijih istraživača jamačno nigda ne će sasvim odgrnuti.

20. Kunićev i Zamanjin latinski prijevod.

Ovih nekoliko bilježaka o Homeru i njegovim pjesmama ne mogu završiti, da ne bih bar s nekoliko riječi spomenuo latinski prijevod Ilijade i Odiseje, što su ga zajedničkim radom i držeći se otprilike istih pravila u drugoj polovini 18. stoljeća izradila dva naša Dubrovčanina Rajmundo Kunić (1719.—1794.) i Bernardo Zamanja (Đamanjić, 1735.—1820.). Kunić je preveo Ilijadu i štampao je u Rimu 1776. godine: Zamanja je dotle izradio prijevod Odiseje i izdao ga štampom godinu dana kasnije u Sieni. Oba su prijevoda u dosta kratko vrijeme doživjela još dva izdanja. Kunićev se prijevod 1784. godine nanovo štampao u Beču i u Mlecima. Zamanjin pak prijevod doživio je drugo izdanje u Mlecima 1783. godine, a treće u Zadru 1832.

Već broj izdanja, što su ih njihovi prijevodi doživjeli u dosta kratko vrijeme, upućuje nas, da su oni uvelike zadovoljili potrebu tadašnjih obrazovanih ljudi, napose u Italiji, gdje je još i tada bilo malo takovih poznavalaca grčkog jezika, koji bi Homera bili mogli čitati u originalu. Talijanski prijevod

---

[1] Mnoge slabe strane u Betheovu i Wilamowičevu razlaganju pa golema protivurječja između obojice razotkriva H. Fischl, Ergebnisse und Aussichten der Homeranalyse. Wien und Leipzig 1918., kušajući pokazati, kako svako raščinjanje pjesama Homerovih malo koristi, da se riješi pitanje o postanju njihovu. — U pjesmi o srdžbi Ahilejevoj poput Bethea nahode temelj naše Ilijade: 1. P. Cauer obznanjujući Wilamowičevu knjigu (Gött. gelehrte Anzeigen 1917., svezak IX. X.), no ta je pjesma i po njegovu sudu bila sastavljena od valjana pjesnika, kakav je po Wilamowitzu bio Homer; 2. E. Schwartz, Zur Entstehung der Ilias (Schriften der wissenschaftlichen Gesellschaft in Strassburg, 34. Heft) Strassburg 1918., držeći, da je od pjesme o srdžbi Ahilejevoj nastala epska pjesma o bojevima oko Ilija, koja se svršavala s Ahilejevom smrću, a tek od te pjesme različnim dopunama i dodacima da je postala naša Ilijada: glavna je zadaća raščlanjivanju pjesme, da nađe ostatke te starije Ilijade.

Montijev dotada još nije ugledao svijeta, a latinski prijevodi, što su ih već davno prije toga drugi neki prevodioci izdali, napose poznati Elije Eoban Hes (1488.—1540.), nijesu više mogli zadovoljiti obrazovanih tadašnjih čitalaca, jer su bili dosta površno izrađeni ne brinući se mnogo, da budu u isti čas i vjerni i lijepi, a i jezik u njima da se što više primakne jeziku Vergilija i drugih epskih pjesnika rimskih. Zato naša dva Dubrovčanina Homerovih pjesama ne prevode ropski, nego pjesnički, nastojeći oko toga, da prijevod njihov bude i po obliku svome dotjeran i bez osobita tumačenja lako razumljiv. Dok su se držali toga pravila, nije čudo, ako je njihov prijevod nešto dulji od originala svoga, pa ako u Kunićevu prijevodu nahodimo neko 2000 stihova više nego u Ilijadi, a i Zamanjin prijevod ako je dulji od grčke Odiseje za 1301 stih.

U pojedinostima Zamanjin je prijevod točniji od Kunićeva. Dok naime Kunić ublažuje ili sasvim izostavlja takova mjesta grčkoga originala, koja su se njemu, pobožnu Isusovcu, činila sablažnjiva, Zamanja, premda je i on bio Isusovac, preveo je ipak sva takova mjesta Odiseje, kašto doduše blažim i pristojnijim riječma. No po pjesničkoj vrijednosti Kunićev prijevod Ilijade mnogo je bolji od Zamanjina prijevoda Odiseje. Oba pak prijevoda najljepši su latinski prijevod u vezanom govoru, što su ga Homerove pjesme uopće doživjele, jer se samo ova dva prijevoda mogu u svemu takmiti s ono nekoliko pjesničkih prijevoda grčkih pjesama, što su ih ostavili neki prvaci rimske književnosti, njima na čelu Katul. Šteta je samo, da su oba ta prijevoda poput ostalih Kunićevih i Zamanjinih prijevoda s grčkoga jezika ugledali svijet u doba, kad su već bili izbrojeni dani latinskomu pjesništvu 18. stoljeća, te već u njemu nijesu mogli ostaviti dubljega traga. A kako su u početku 19. stoljeća svagdje u književnosti prevladali živi jezici, naskoro je i njima nestalo čitalaca, te im samo još u povijesti novijega latinizma pripada odlično mjesto.[1]

Spomenem li još, da je prije Maretića već nekoliko Hrvata i Srba prevelo manje dijelove Ilijade i Odiseje služeći se kod toga različnim narodnim i umjetnim stihovima, pa da je godinu dana prije prvoga izdanja njegova prijevoda Odiseje u Beogradu (izdanje Čupićeve zadužbine) izašao potpun prijevod u prozi iste Homerove pjesme, što ga je pred smrt svoju dovršio dr. Panajot Papakostopulos, mislim, da mogu završiti ove bilješke sa željom, e bi i ovo novo izdanje vrsnoga prijevoda Maretićeva, oskrbljeno obilatim tumačem, dobilo što više zahvalnih čitalaca u obrazovanim krugovima našega naroda. Ako i nema prijevoda na svijetu, koji bi nam mogao

---

[1] O Kunićevu prijevodu Ilijade vidi raspravu pokojnoga dra. F. Maixnera: „Život i rad Rajmunda Kunića" u 98. knjizi „Rada" Jugoslavenske akademije.

naknaditi original ovih dviju pjesama, ipak će svaki pomljivi čitalac već ovoga prijevoda upoznati pravu pjesničku vrijednost njihovu i možda steći uvjerenje, da Ilijada i Odiseja nijesu tek kakvagod krparija nepoznata obrađivača, nego dragocjena tvorina pjesnika umjetnika, u kojega je bilo bistro oko i još bistriji um, a k tomu neobičan pjesnički dar, ili upravo dvaju takovih pjesnika, od kojih je pjesnik Ilijade bio za neko 50 godina stariji.

16. V. 1920.

Đuro Körbler.

PRVO PJEVANJE.

Kuga. Srdžba.

Srdžbu, boginjo, pjevaj Ahìleja, Peleju sina,
Pogubnu, koja zada Ahejcima bezbrojne jade,
Snažne je duše mnogih junaka ona k Aídu
Poslala, a njih je same učinila, dà budû plijen
Psima i pticama svima; i tako se Zeusova volja
Vršila, od kad se ono razdvojio u svađi bio
Atrejev sin, junacima kralj, s Ahilejem divnim.
Tko li je svađu i borbu među njima zavrgo dvjema?
Zeusov i Letin sin! Navalio hudu je bolest
Nä vôjsku on, te ona umarala redom je čeljad,
Jer se razljutio bio na kralja, Atreju sina,
Koji je sveštenika pogrdio Hrisa, kad dóđe
K lađama ahejskim brzim, da kćerku otkupi svoju
Ucjenu golemu noseć, daljnometnog k tom Apolóna
Na zlatnom skeptru povez držéći, i sve Ahejce
Moljaše, najviše dva upravljača ljudska Atrída:
„Sinovi Atrejevi i ostali vi nazuvčari
Ahejski! dali vam bozi, domari òlimpskî, dä grâd
Prijamov razorite i kući se vratite zdravo!
Dragu mi dajte na otkupe kćer i ucjenu prim'te
Bojeć se Apolona strjelometnog, Zeusova sina."
Drugi Ahejci svi povladiše tada, da valja
Pöštovat sveštenika i ucjenu primiti sjajnu.
Ali Atrejev sin Agamèmnon ne htjede tako,

---

1. „boginjo", misli se boginja pjevanja, Muza. U Odiseji u 1. pjev., u 1. st. zaziva se upravo Muza.

4. 5. „plijen psima i pticama", t. j. da tjelesa leže nepokopana i da ih drpaju grabežljive ptice (osobito jastrebi, koji se često spominju u Ilijadi) i psi.

8. 9. Pjesnik pita i sam sebi odgovara. To se nalazi još nekoliko puta u Ilijadi. Takovih se primjera nalazi i u našim narodnim junačkim pjesmama, osobito u muhamedovačkima. Vidi u T. Maretića, Naša narodna epika, str. 81—83.

15. povez, — misli se sveštenički povez na glavi, znak dostojanstva sveštenika Apolonova (zato se kaže: povez Apolonov). Kako Hriso dolazi k Agamemnonu s poniznom molbom, skinuo je bio s glave povez i natakao ga na sveštenički skeptar, a o skeptru vidi u tumačenju riječi i imena na kraju knjige,

Nego ga otpusti hudo pridodavši žestoku riječ:
„Kod lađa koritastih da ne vidim više te, starče,
Kod njih da boraviš sada il' opet da dolaziš k njima,
Jerbo ti skeptar ne će pomoći nì božjî povez!
Ove na otkupe ne dam; od dòmovinê daleko
U kući našoj će ona u Argosu dočekat prije
Starost uza stan tkajuć i l'ježuć u postelju moju.
Odlazi pa me ne draži, da òdovud otiđeš čitav!"
Reče, a njega se starac pobòjî i posluša riječ
Te on šuteći ode uz obalu prešumnog mora;
Pa kad već bude daleko, tad mnogo moljaše starac
Gospoda Apolóna, Letójê ljepokose sina:
„Čuj srebrnoluki bože, što Hrisu i presvetu Kilu
titiš, koji si moćni gospodar Teneda, čuj me,
Smintije! Ako ti hram sagradih ikada mili,
Ili ako ti ikad od bikova pretila stegna
I od koza ti spalih, izvrši ovu mi želju:
Tvojim strjelama moje naplati Danajcem suze!"
Takvu molitvu reče, i usliši Feb ga Apòlôn
Te on s òlimpskîh sađe visina u srcu srdit
Luk na plećima noseć i tulac ozgo i ozdo
Zatvoren; strijele njemu na plaćima srditu zveknu,
Kada se maknu sam, a iđaše naličan noći.
Sjèdêći òd lâđâ za tim na strani izmetne str'jelu
Med njih, i njegov luk zazvekeće srebrni strašno.
Najprije gađaše mazge Apolon ì pseta brza,
Onda i nä ljûde same oštro'rtu pusti strijelu,
I tad učèstajû gorjet mrtvàcâ lomače silne.
Devet su dana božje po vojsci padale str'jele,
A dan deseti sazva u skupštinu narod Ahilej;
Tu mu misao Hera bjeloruka u srce metnu,
Jer je u brizi bila za Danajce videć ih mrijet.
Kada se sàberû već i na iskupu kada se nađu,
Onda se digne Ahilej brzonogi ovo im veleć:
„I ako smrti mî utečémo, Atrejev sine,
Mislim, da ćemo kući odavde uzbiti doći,
Kada i kuga i rat Ahejce združeno biju.
Nego il' sveštenika il' vrača pitajmo kojeg
Il' pogađača sánâ (jer i san od boga jeste),
Neka nam reče on, što Feb se Apòlôn tolikô
Ràsrdî, da l' hekatòmbi, da l' zavjetu zabavlja našem,
Ne bi li dim od koza bez mane i od ovaca
Primiti htio ì nâs obránit od propasti sada."

---

37. Hrisa i Kila su gradovi u trojanskoj državi,
39. „Smintije", to ime znači: utamanjivač poljskih miševa.
66. ovdje se misli dim od žrtava paljenica; vidi o tome dimu u 8. pjev., st. 549.

Tako im rekavši sjedne Ahilej, i med njima Kalhas
Digne se, Testorov sin, pogađač u ptice prvi.
On je sadašnjost znao, budućnost, prošlost je znao,
On je Ahejcima put pokazivao, kada pod Ilij
Brodiše, vračanjem svojim, što Feb mu je dao Apolon.
On im dobro želéći progovori i rekne ovo:
„Veliš mi, ljubimče Zeusov Ahileju, neka vam rečem
Zašto se srdi gospod Apòlôn daljnometni strjeljač.
Ja ću i reći, ali me čuj i zakuni se meni,
Da ćeš mi besjedom tî i rukom rado pomagat.
Jer ja doista mislim, razljutit ću čovjeka, koji
Svim je Argejcem gospodar, i slušaju sví ga Ahejci.
Ta kralj je, kad se ljuti na prostoga čovjeka, jači;
Jer dan ako još isti i priduši svoju ljutinu,
Al' dok ne izvrši gnjeva, u grudima on ga i dalje
Krije. A ti sada ded promisli, dal' ćeš me branit."
Tad odgovarajuć njemu brzonogi reče Ahilej:
„Ne boj se ništa, već božju izreci odluku, što znaš,
Jer Apolona mi boga, što Zeusu je ljùbimac, kojem,
Kalhase, ti se moliš, kad božje odluke javljaš
Danajcem, dokle sam ja u životu, po zemlji dok gledam,
Udarit ne će te nitko kod koritastijeh lađa
Teškom rukom, ma rekao ti Agamèmnona samog,
Koji se sada diči, da prvi je od svih Ahejac."
Tad se oslobodi vrač nezazorni ì reknê ovo:
„Našoj ne zabavlja bog hekatòmbi ni zavjetu našem,
Već on zadade jade Argejcem i zadat će jošte
Poradi sveštenika, što njega kralj Agamèmnon
Pogrdi, ne da mu kćeri na otkupe, ne primi dare.
Ne će od Danajaca odvratiti moriju grdnu,
Dokle milome ocu bez novca, bez otkupa kćerku
Sjajnoku ne vratimo, u Hrisu dok hekatòmbu
Ne povedémo svetu; umirit, udobrit će tad se."
Tako im rekavši sjedne, a med njima onda se digne
Junak, Atrejev sin Agamemnon, silan daleko,
Zlovoljan, njegovo srce veòma se napuni gnjeva
Mračno, a oči ognju žarkovitu budu mu slične.
Najprije pogleda ljuto na Kalhasa ovo mu veleć:
„Nikada, zloslutni vraču, nijesi mi rekao dobra;
Uvijek tebi je milo proricati nevolje same,
A što čestito nikad učinio ni reko nisi!
I sad odluke božje med Danajci javljaš i zboriš,
Da im daljnometni strjeljač Apolon nevolje gradi,
Što za Hrisovu kćer nijesam primiti htio
Ucjene sjajne, jer volim kod sebe je u kući imat;
Ova od Klitemnèstrê, od žene vjerene moje,
Draža je meni, jer od nje ni uzrastom nì stâsom nije
Ni malo gora, pa nije ni srcem ni djelima ručnim.

Ali i tako je hoću povratiti, ako je bolje,
Ne ću, da propadne narod, već hoću, dà budê čitav.
Nego mi spremajte dar, med Argéjcima svima da ne bih
Bez dara ostao ja, jer tako ni pristojno nije.
A sad gledajte svi, gdje nestaje dara u mene!"
Njemu odgovori divni brzonogi na to Ahilej:
„Predični Atrejev sine, lakomiji ti si od sviju!
Ta junačine dar ti Ahéjci kako da dadu?
Mi ni za kakvo blago ne známo lèžêćê silno,
Nego kad uzmemo grade, dijeliti ìdêmo plijen,
Nije sad pravo, da narod na gomilu opet ga nosi.
Nego djevojku bogu otpusti, pa trostruko tebe
I četvoròstruko hoćemo mi naplatiti, dade l'
Zeus nam trojanski grad razoriti obzidan tvrdo."
Silni odgovori kralj Agamemnon njemu ovako:
„Nemoj, junače dobri Ahìleju, nalični bogu,
Umom navijati tako, jer ne ćeš nadmudriti mene
Ni nagovorit; zar hoćeš, darova sam da imadeš
A ja bez njih da sjedim? i djevojku veliš mi vratit?
Dobro, ako mi dar junačine dadu Ahejci
Mome ugodivši srcu, da naplatu dostojnu imam!
Ako l' mi ga ne dadu, tad poći ja ću i uzet
Il' tvoj il' Ajasov dar il' Odisejev, pa ću ga odvest
Sa sobom. Svaki će se naljutiti, kojemu dođem!
Ali o tome bit će i opet kada govorit,
Nego lađu ded crnu u pučinu rinimo divnu,
Brže sabermo dajmo veslače te metnimo dajmo
I kekatòmbu i Hrisovu kćer ljepoòbraznû u nju.
Lađu nek vodi koji od vlàstêljâ, neka il' Ajas
Vodi je ili divni Odisej il' Idomènej
Il' ti, Pelejev sine, od sviju strašniji ljudi,
Ne bi li Brànića-boga ublažio žrtve prikazav."
Njega pogleda mrko Ahilej brzonogi veleć:
„Lakomče, bestidniče okorjeli, kako će tebi
Ikoji riječi tvoje Ahéjac slušati rado,
Pak da otiđe na put, da s ljudma se junački bori?
Ta ja zbog kòpljanîkâ nijesam Trojaca amo
Došo, da s njima se borim, kad krivi mi ništa nijesu;
Niti mi goveda oni ni konje odgnaše ikad
Ni polomiše usjev u grudastoj u Ftiji onoj,
Hraniteljici ljudi, međû nama jer je daljina
Velika: jesu brda hladovita i more šumno.
Nego smo za tobom pošli, bezobrazniče, da imaš
Radost, tebi smo čast i Menelaju tražili, kujo,
Među Trojancima, à tî i ne paziš, ne mariš za to,

151. „da otiđe na put", t. j. kud ga Agamemnon pošalje, kako se kaže u st. 144—146.

Pa se i meni groziš, oduzet da ćeš mi onaj
Dar, zbog kojeg se mnogo natrúdih, koji Ahejci
Daše mi. Nikada dar me ne zapada jednaki s tobom,
Kada naselan grad Ahejci razore koji
Trojski; u boju, gdje kipi i buči, odvaljuju ruke
Moje posao glavni, al' kada dijeljenje dođe,
Mnogo većim te darom darivaju, a ja se vraćam
K lađama s darom malim, al' milim, od rata trudan.
A sad u Ftiju idem, jer doista mnogo je bolje
U lađah srpastih kući povratiti se, te ne ću
Vrijeđan tebi blago i bogatstvo ovdje gomilat."
  Na to junacima kralj Agamemnon odgovori njemu:
„Bježi, kad ti je srce navalilo, à jâ te ne ću
Molit, zbog mene ovdje da ostaneš; ì drugîh ima,
Koji će pôštovat mene, a najviše premudri Zeus-bog.
Najmrži meni si kralj, hranjènîk Zeusov, od sviju,
Svađe uvijek rado i borbe i bojeve gradiš.
Ako si jak, al' tebe je bog obdario tijem!
Odlazi ù lâđama sa svojim drugòvima kući
I Mirmidóncima vladaj; za tebe se brinuti ne ću
Niti ću marit za tvoju za srdžbu, već čujder mi grožnju:
Kako od mene Feb Apolon Hrisovu kćerku
Uzima, koju ću ja s drugòvima poslati svojim
U lađi svojoj, u čàdor unići u tvoj ću tako
I tvoj ću dar: ljepoobraznu ja Brisèidu uzet,
Da znaš, kolìkô sam jači od tèbe, da omrzne drugim
Ravnima gradit se meni i sebe poredit sa mnom."
  Rekne, a Pelejev sin se ražalosti, i srce njemu
Zamisli dvostruko tad se u rutavijem u grudma:
Bi li trgnuo mač od bedrice oštri i njime
Ljude rastjero sad, bi l' njim Agamèmnona smako,
Ili bi ustego gnjev i srce umirio svoje.
Dok je u duši tako i ù srcu svom promišljavo
I mač iz kora velik potezao, dođe Atena
S neba, a nju je bila bjeloruka poslala Hera
Oba ljubeći kralja, za obadva jednako brižna.
Ona pristupi straga, Ahileja za plavu kosu
Uhvati samo se njemu ukazavši, à drugôm nikom.

164—168. Da bi se Ahejci mogli prehranjivati nalazeći se daleko od domovine, iz koje (poradi daljine, koja je za ono vrijeme bila velika) nijesu mogli dobivati živeža, morali su pojedini odjeli njihove vojske češće izlaziti u pljačku po svoj obližnjoj Maloj Aziji i po obližnjim ostrvima i tako se oskrbljivati hranom i drugim, što je potrebno za život. Takova se pljačka misli u ovim stihovima, a ima dosta i drugih mjesta u Ilijadi, koja to dokazuju. Pljačkaši se ne zadovoljavahu samo hranom i stokom, nego odvođahu i roblje, osobito robinje. U jednoj takovoj pljački zarobljena je i Hrisova kći, u drugoj Briseida i t. d. Što se ovdje kaže „grad koji trojski" misli se grad u državi trojskoj (trojanskoj).

Zadivi se Ahilej i ògledâvši se odmah
Paladu pozna Atenu; sijevnuše strašno joj oči.
Besjedu započne s njom i progovori krilate r'ječi:
„O egidònošê Zeusa o kćeri, zašto si opet
Došla? Da vidiš b'jes Agamemnona, Atreju sina?
Nego ću nešta ti reći, a tako će, mislim, i biti:
Brzo će njemu život pogubiti njegova drzost."
Sjajnoka boginja njemu Atena prihvati riječ:
„Došla sam gnjev tvoj ustegnut, Ahileju, hoćeš li slušat,
S neba sam došla ja, bjeloruka posla me Hera
Oba ljubeći kralja, za obadva jednako brižna.
Nego prestani deder od borbe, mača ne vuci:
Onoga grdi riječma onako, kako i valja,
Jer ću ovo ti reći, i tako će doista biti:
Radi pogrde ove darova tri put tolikô
Jednom dat će se tebi; već poslušaj, pa se ustegni."
Tad odgovarajuć njojzi brzonogi reče Ahilej:
„Čovjeku valja vašu, o boginjo, slušati riječ,
Ako se i ljuti mnogo u duši, jer tako je bolje;
Bozi će uslišit onog, tko njihove besjede sluša."
Reče joj, ì rûku tešku na balčaku srebrnom držeć
Veliki turi mač u nožnice, posluša l'jepo,
Što mu je rekla Atena, a ona se vrati na Olimp
Tad egidonoše Zeusa u dvore med bogove druge.
Opet Pelejev sin Agamemnonu, Atreja sinu,
Prkosne riječi vikne ne prestavši jošte se ljutit:
„Teška o popilico, u tèbe pasje su oči,
K tome jelenje srce! usudio nikad se nisi
Oružje metnuvši na se s vojnicima u boj da kreneš
Ni da u zasjedu zađeš s prvacima ahejskim; to ti
Čini se smrt! Po vojsci po ahejskoj širokoj dašto
Mnogo je bolje dare oduzimat, kad ti nasùprot
Tko progovori što! nitkòvima, izješo kralju,
Vladaš, jer posljednjom sad bi vrijeđo me, Atrejev sine!

---

213. tri put toliko darova; viđi u 9. pjev., st. 120. i dalje i u pjev. 19. st. 140. i dalje, ali tu Agamemnon daje Ahileju darova, koji mnogo više vrijede nego tri put.

215. Ovaj je stih već bio, vidi 84. Za iste događaje i za istu situaciju Homer veoma rado upotrebljava isti stih ili iste stihove, koje je već imao ili u istom pjevanju ili u kojemu pređašnjem; upotrebljava ih, gdje to može biti, bez promjene ili s promjenama (kao što je ovdje „njojzi", a u st. 84. „njemu"). Takvi su primjeri ponovljenih stihova u ovome pjevanju: 253=73, 371—379 = 12—16. 22—25, a mnogo ih ima, koji se ponavljaju u potonjim pjevanjima; potvrde se ne će navoditi, i to baš zato, što ih ima veliko mnoštvo, pa ih dosta čitatelj može sam opaziti. Vidi još bilješku stihovima 461—465.

225—230. Agamemnon nije u Ilijadi ni iz daleka onako rđav čovjek, kako bi se moglo misliti po ovim psovkama, koje Ahilej izriče u velikom gnjevu. Ljudi kad se psuju i grde, ponajviše pretjeruju

Nego ću nešta ti reći i velikom zaklet se kletvom:
Tako mi ovoga skeptra, iz kojega nikada grane
Nì lîšće nicati ne će ni procvast, kad u planini
Njegov ostade panj, ogulila koru je njemu
I lišće mjed, a sada u rukama nose ga sini
Ahejski, koji su suci i pravicu Zeusovu štite;
Velika to ti je kletva od mene; jednom će veće
Za Ahilejem žudnja sinòvina ahejskim svima
Doći, a pomoći tî u nevolji imati ne ćeš,
Kada od Hektora stanu ljudòmorê ginut i padat
Mnogi junaci, i tada u tebi će srce se trgat
Od ljutine, što nisi Ahejca najboljeg štovo".
Tako Pelejev sin izrèčê i na zemlju baci
Zlatnijem klincima okovan štit i za tijem sjedne,
A sin se Atrejev srdi na strani drugoj; milorek
Med njima ustade Nestor, govòrnîk jasni iz Pila:
Njemu je od meda slađa sa jezika besjeda tekla.
Smrtnijeh ljudi dva su već prošla koljena pred njim,
Koji se nekad s njime othraniše, rodiše nekad
U presvetom u Pilu, a tada vladaše trećim.
On im dobro želéći progovori i rekne ovo:
„Ao na ahejski rod je navalila velika tuga!
Veseo bio bi Prijam i njegovi sinovi s njime
I drugi Trojci bi se u duši veselili mnogo,
Ako bi sve to čuli, gdje vas dva se svađate tako,
Koji ste Danajci prvi u boju i u vijeću.
Nego ded poslušajte, jer mlađi ste oba od mene.
Ja sam se družio već i s drugijem ljudima nekad,
S boljima, nego ste vi, al' nijesu me prezreli nikad;
Takovih vidio nikad nijesam, nit ću ih vidjet,
Kakav Pirìtoje bješe i Drijas, naroda pastir,
Kenej, Polifem onaj bogoliki, kakav Eksàdij,
Kakav Egejev sin na bogove nalični Tesej.
Med pozemljárima oni med ljudima najjači bjehu,
Najjači bijahu oni, i najjači s njima se borci
Borahu: zvjerovi brdski, al' ovi su propali strašno.
Ja sam se družio s njima iz Pila došavši svetog,
Došav iz dàlekê zemlje, jer sami su pozvali mene;
Tu sam se borio ja posàmcê, a s onima ne bi,
Kakvi su ljudi sad pozemljari, rvo se nitko.

234. „tako mi ovoga skeptra", — misli se vladalački skeptar, a o skeptru vidi u tumačenju riječî i iménâ na kraju knjige.

268. „zvjerovi brdski", — misle se Kentauri, o kojima vidi u tumačenju na kraju knjige.

272. „kakvi su ljudi sad." Ove se riječi nalaze nekoliko puta u Homera, koji hoće da kaže, da su ljudi njegova vremena slabiji, negoli su nekad bili ljudi, t. j. u vrijeme trojanskoga rata. Na ovome mjestu Nestor i ljude ovoga vremena drži za manje junake, negoli su bili ljudi u vrijeme njegove mladosti dakle prije 50 ili 60 godina. To treba odbiti na Nestorovu starost, jer starci vide obično sve ljepše u prošlosti, dok su oni bili mladi, negoli u sadašnjosti.

Oni savjete moje i besjede slušahu moje.
Nego me poslušajte i vî, jer slušat je bolje.
Ako i jesi ti, Agamèmnone, snažan, al' ovom
Djevojku uzimat nemoj, već pusti mu, kad su mu dali
Sinovi ahejski nju! a s kraljem, Ahìleju, ti se
Svađati nemoj, jer veća je čast žezlonoši kralju
Zapala, kojem je diku ud'jelio òlimpskî Zeus-bog.
Jači si ti, al' tebe božànskâ je rodila mati,
Nego je moćniji ovaj, jer većim narodom vlada.
Ustavi gnjev svoj, sine o Atrejev, i ja te molim,
Nemoj se srditi više na Pelejevoga sina,
Koji je obrana glavna Ahejcima u ljutom ratu".
  Silni odgovori kralj Agamemnon njemu ovako:
„Doista pravo si sve i valjano rekao, starče,
Nego čovjeku ovom nad svima hoće se biti,
Svima vladati hoće i silniji biti od sviju,
Svim zapov'jedati želi, al' slušati ne će ga svaki.
Ako ga kopljanikom učiniše bogovi vječni,
Zar mu uvredljive zato govoriti riječi vele?"
  Njemu se utakne u r'ječ Ahilej divni veléći:
„Strašljivac ime bi meni i nitković doista bilo,
Da ti uzmicat hoću u svemu, štogoder kažeš.
Drugima deder sve to nalaži, a meni nalagat
Nemoj, jer ne mislim, ikad pokoriti da ću se tebi.
Drugo još u srce spravi, što sada mislim ti reći,
Šakama ne ću se ja zbog djevojke boriti s tobom,
Niti sa drugim kim, kad daste mi, pa mi je sada
Uzimate, al' meni iz moje crne i brze
Lađe ništa drugo prekò voljê odnijet ne ćeš,
Ili pokušaj deder, da ovi također vide:
Tvoja će crna krv potèći odmah po koplju".
  Tako se prijekim njih dva riječima posvade, i tad
Ustavši skupštinare kod ahejskih raspuste lađa.
Pelejev sin k šatòrma i k jednakih bokova lađam
Ode, a s njime Menètijev sin i ostali druzi,
A bȑzû lađu tad Agamemnon u pučinu rine,
U nju veslača dvaest izàberê i hekatòmbu
Postavi bogu, a Hrisovu kćer ljepoobraznu smjesti
U lađu, kojoj Odisej dosjetljivi bijaše vođa.
  Onda se oni zavezu i otplove stazom vodènôm.
Narodu Atrejev sin zapovjedi, neka se čisti:
Narod se čistiti stane te bacaše mrlje sa sebe
U more, bikove klahu, i koze tad Apolónu —
Uspješnu hekatòmbu, trepetljivom moru na br' jegu;
Pod nebo sukljaše para, okò njê dim se uzvijo.

307. Menetijav sin, t. j. Patroklo (najmiliji drug Ahilejev).

Tako se trudiše oni po okolu, al' Agamemnon,
Kako se u svađi ono Ahileju zagrozi, nije
Još se okanio, već on Taltìbiju započne riječ
I Eurìbatu, svojim glasníkom i slugama brzim
„K Pelejevomę sinu Ahileju id' te pod šator
I ljepoobraznu amo doved'te Brisèidu primiv
Za ruku nju, a ako ne ushtije dati je, ja ću
S mnogima doć i uzet je sam, tad bit će mu gore."
Pusti ih rekav im to i doda žestoku riječ.
Uz br' jeg trepetljivog mora obojica nerado pođu
I k mirmìdônskîm dođu šatòrom i k lađama njihnim,
A Ahileja nađu, gdje sjedi uz šàtor i lâđu,
Pa kad opazi njih, ne povèselî on se u duši.
Kralja se uplaše oni i njèga bojéći se ondje
Obadva stanu, i ništa ne vele, ne pitaju njega.
Dosjeti on se u svojoj u duši ì reknê njima:
„Zdravo, o pòslânîci, o glàsnîci Zeusa i ljudi!
Dođite, vi mi krivi nijeste, već Agamemnon,
Koji djevojke radi Brisèidê šalje vas k' meni.
Nego, Patroklo, deder o Zeusovo čedo, izvedi
Djevojku, pa im je daj, a oni nek budu svjedoci
I pred smrtnijem ljudma i blaženim bozima svima
I pred neljupkim kraljem, kad jednoć nastane nužda
Da bih od drugih ja odvratio sramotnu propast.
U svom opakom kralj Agamemnon màhnîtâ srcu,
On ni u prošlost ne zna da pogleda ni u budúćnôst,
Da mu se kod lađa bore Ahejci čitavi, zdravi."
Reče, — te posluša riječ drugara milog Patròklo
I ljepoobraznu djevojku on iz šatòra izvede
I dâ je onim, a oni ka brodovom ahejskim odu,
Za njima nerado stupa Brisèida. Tada Ahilej
Zaplače, sjedne na strani od svojih sam prijatéljâ
Uz br'jeg pjenastog mora na bezmjernu pučinu gledeć,
Ispruži ruke i màtêr ovako moljaše mnogo:
„Kada si, majko, ti kratkovječnim rodila mene,
Višnji gromovnik Zeus sa Olimpa da mi je barem
Dao čast! — al' sad me počastio ni malo nije;

---

334. „glasnici Zeusa", jer stoje pod zaštitom njegovom.

349. 357. Ahilej, prvi junak u ahejskoj vojsci, evo plače od gnjeva, što mu Agamemnon uzima milu robinju. U Homera ima i više primjera, gdje junaci plaču. Često plaču junaci i u srpskohrvatskim narodnim pjesmama. „Što naši i Homerovi junaci često plaču, to je dokaz, kako pjevači naših narodnih pjesmama stoje kao i Homer bliže prirodi negoli mi obrazovani ljudi, koji bismo po našim kulturnim pojmovima držali za sramotno, kad bi ozbiljan čovjek grozno plakao, osobito pred drugima. Naša obrazovanost nama nalaže, da koješta krijemo pred drugijem ljudma, što ljudi, koji bliže stoje prirodi, ne kriju. Naši narodni i Homerovi junaci plaču bez zazora, jer je čovjeku plač prirodna potreba (kao i smijeh), a oni se nijesu udaljili od prirode koliko mi." T. Maretić, Naša narodna epika, str. 260.

Kralj Agamemnon silni daleko pogrdi mene,
Sam mi je oteo dar i uzeo i sad ga ima."
Tako plačući reče, i gospođa čuje ga majka
Sjedeć u morskoj dubini uz oca, morskog starìnu.
Brzo kakono magla iz pjenaste izroni vode
Pa se posadi tad uz Ahileja, koji je plako,
Rukom ga pogladi i r'ječ izustivši prozbori ovu:
„Sinko, što plačeš? i kakva u duši snađe te tuga?
Reci, ništa ne taji, da oboje znademo za sve."
Sin brzonogi njoj odgovori jecajuć teško:
„Znadeš i sama, pa zašto da govorim, kad ti je znano?
U grad dođosmo sveti, u Eetiónovu Tebu,
I nju razorismo i sve odándê odnesosmo sobom.
Ahejski sini sve razdijeliše međ sobom l'jepo
I Agamèmnonu kćer ljepoobraznu Hrisovu daše.
Al' Apolóna strjeljača daljnometnog sveštenik Hriso
Dođe k mjedènhaljama Ahejcima, k lađama brzim
Dođe želeći kćer da svoju otkupi od njih
Ucjenu golemu noseć, daljnometnog k tom Apolona
Na zlatnoj palici povez držeći, i sve Ahejce
Moljaše, najviše dva upravljača ljudska Atrída.
Drugi Ahejci svi povladiše tada, da valja
Pòštovat sveštenika i ucjenu primiti sjajnu,
Ali Atrejev sin Agamemnon ne htjede tako,
Nego ga otpusti hudo pridodavši žestoku riječ,
Srdit otiđe starac, a njegovu usliši molbu
Strjeljač Apolon, jer mio veòma bijaše bogu.
Hudu strijelu on na Argejce baci i tada
Jedan za drugim ljudi pogibati stanu, po vojsci
Širokoj ahejskoj str'jele božànskê padahu svuda.
Vješti nam kaza vrač daljnometnog odluku boga,
I ja svjetovah prvi, da valja boga ublažit,
Ali Atrejev sin ljutinom obuzet brzo
Ustane, izusti grožnju; izvršila ona se sada,
Jerbo u brzoj lađi Ahejci sjajnoki onu
Otpravljaju u Hrisu i darove gospodu nose,
A dva glasníka ovčas odvedoše iz mog šatòra
Briseja kćer, što meni Ahejci je dadoše na dar.
A ti, ako li možeš, zakrili svojega sina,
K Zeusu otiđi na Olimp i moli ga, ako si ikad
Besjedom ili djelom ugodila njegovu srcu.
Ta ja čuo sam često u domu mojega oca
Kada si hvaleći se govorila, da si od sviju
Bogova jedina baš crnooblačnog ti Kroniónа

---

351. 357. mati Ahilejeva je boginja Tetida, kako se i kaže dalje u st. 413.
358. morski starina je bog Nerej, kojega Homer poimence nigdje ne spominje, ali spominje kćeri njegove Nerejke u pjev. 18, st. 38. 49. 52.

Spasla od pògibijê od sramotne, kad su ga drugi
Hotjeli bogovi svezat: Posìdôn, Àtena i Hera:
A ti si došla i njemu odr'ješila okove tada
Brzo na široki pozvav na Olimp storukog boga,
Kojeg Brijarejem bozi, a smrtnici svi Egeónom
Nazivlju; on je jači jakotom i od svog od oca.
Silan i dičan on kad sjede uz Kronióna,
Njega se preplaše bozi i pustiše Zeusa. — Spomeni
To mu i sjedi uz njega i koljena njemu obújmi,
Ne bi li kako htio Trojancima na pomoć biti,
Neka sijeku Ahejce, nek krmama uz kraj ih mora
Pognaju, i svi Ahejci nek takvoga okuse kralja;
Atrejev sin Agamemnon, dalèko silni, nek svoju
Vidi grjehòtu, gdje nije Ahejca najboljeg štovo."
  Lijući suze njemu odgovori Tetida za tim:
„Na što te, dijete moje, poròdih, nesretna mati!
Ej da kod lađa sjediš, da ne plačeš i da si sretan,
Kad ti je suđeno malo života, nije ga mnogo!
Ti si vijeka kratka, od sviju si bjedniji ljudi,
Na to te svojom zlom sudbinom u kući rodih!
Tu sad kazati riječ na Olimp presnježni idem
Sama gromovnom Zeusu, ej uslišit ne bi l' me htio!
A ti kod lađa, sinko, kod brzijeh sjedi te udilj
Ljuti se ti na Argejce i prestani od rata posve,
Jer je k Okèanu jučer k nezazornim Zeus Etíópcem
Pošo na gozbu, a s njime i ostali odoše bozi;
Dvánêstî dan će se tek na Olimp vratiti opet,
Onda ću poći u dvore u Zeusove mjedena praga,
Koljena njemu ću grlit, umolit ću njemu se, mislim."
  Tako mu boginja reče i ode te ostavi ondje
Sina u srcu ljuta zbog žene lijepog pâsa,
Koju na silu njemu oduzeše. — U to Odisej
Stigne u Hrisu grad, hekatòmbu svetu dovèdâv.
I kad uđu oni u luku preduboku veće,
Jedra saviju tad i metnu ih u lađu brzu,
Katarku spuste brzo na užih i u žlijeb metnu,
Tada veslima lađu prikrmiše oni u pristan,
Tada spustiše kamen, privezaše uža lađènâ;
Tada izıđu van, gdje vali o obalu biju;
Tad hekatòmbu izvedu strjelometnom Feb-Apolonu,
Iz lađe ìzâđê zatim moroplovke Hrisova kćerka;
Nju dosjetljivi sam k oltaru povèdê Odisej
I milom ocu je njenu izručujuć započne riječ:
„Hriso, mene je poslo junacima kralj Agamémnon,

---

404. od svog oca t. j. od boga Posidona.

436. t. j. spustiše kamen, koji je visio u užetu i služio mjesto sidra, — a drugim užima privezaše lađu o kakav kamen ili stup na obali; jedno i drugo je učinjeno, da lađa miruje na vodi.

Da ti dovedem kćer, hekatombu da za Argejce
Svetu prikažem Febu, da ublaži gospod se kako,
Koji je narodu suze i nevolje argejskom zado."
Reče i u ruke dâ mu, a Hriso veselo primi
Đragu kćer, hekatòmbu tad svetu okolo krasno
Izrađenoga metnu oltara po redu; izà tog
Ruke opraše oni i ječmenog uzeše zrnja.
Hriso podigne ruke ovako se moleći mnogo:
„Čuj srebrnoluki bože, što Hrisu i presvetu Kilu
Štitiš, koji si moćni gospodar Teneda, čuj me;
Kad ti se prije pomòlih, tad ùslišio si mene
I počastio ti si te ošinu ljuto Ahejce;
Deder mi jošte sada i ovu želju izvrši
Te sad od Danajaca odvrati sramotnu propast"
Takovu molitvu reče, i usliši Feb ga Apòlôn.
Pošto se pomole oni i ječmom obaspu žrtvu,
Najprije dignu joj vrat pa zakolju, ogule za tim.
Stegana izrežu onda komáde i pretilìnôm
Obviju u dva savitka i pokriju mesnim komádma.
Sve to paljaše starac na glavnjama žarkasto vino
Lijući; vilice mlađi u rukama imahu uza nj.
Kada se spališe stegna, kad utrobe kušaše oni,
Razrežu i drugo sitno i nataknu za tim na ražnje;
Pomnjivo speku sve i onda s ražnjeva skinu.
Kada prestanu veće od posla i priprave gozbu,
Stanu se gostit, i gozbe premàklo nije se srcu
Podjednake; pa žudnju kad za jelom već i za pićem
Namire, vrče do vrha djećaci napune vinom
I razdijeliše vrče natočivši žrtvenog vina.
Ondje su čitav dan ublaživali gospoda igrom,
Lijepo ahejski momci peèôn pjevahu slaveć
Brànića-boga, a ôn je u duši veseo slušo.
Kad već zapadne sunce i kada se uhvati tmina,

---

449. „ječmenog uzeše zrnja", t. j. uzeše ga iz košara u ruke, da njime ospu životinju, koja se ima žrtvovati, između rogova za znak, da se žrtvovanje počinje; vidi i st. 458.

461—465. Ti se stihovi nalaze u Odiseji, 3. pjev. st. 458—462. Takovih primjera, t. j. da se isti stihovi (po jedan ili po više njih) nalaze u Ilijadi i u Odiseji, ima dosta; iz njih se ne može zaključivati, da su Ilijada i Odiseja od istoga pjesnika. Ta i u srpskohrvatskoj narodnoj poeziji nalazimo dosta često iste stihove u pjesmama, koje su od različnih pjevača; na pr. kaži pravo, tako bio zdravo, — to izusti, pa dušicu pusti, — ruke šire, u lica se ljube, za junačko pitaju se zdravlje, — od Boga je velika grjehota, a od ljudi zazor i sramota i t. d. Kad koji pjevač vidi, da je u kojoj pjesmi rečeno što lijepo i zgodno, on to rado prenosi u svoju pjesmu, da je zakiti. Pojam književnoga vlasništva prostonarodnim pjevačima nije poznat.

469. „podjednaka" je gozba ona, u kojoj svi imaju jednaki dio, onoliko, koliko je svakom dosta.

474. „branič bog", t. j. Apolon.

Onda pozàspê ondje uz uža legav lađènâ.
Kada ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
Oni u ahejski òkô u široki odbrode opet,
Branitelj bog Apolon tad pošalje zgodan im vjetar.
Katarku dignu u vis i bijela razastru jedra:
Vjetar dune usrêd sredìnê jedra, uz brvno
Šumni ujaše val, dok brza se kretaše lađa,
I lâđa hićaše brzo niz valove putujuć dalje.
A kad u široki opet u ahejski vrate se òkô:
Onda crnu lađu povuku oni na súho
Na pijesak visoko i podmetnu grede odozdo,
Pa se k lađama tad i k šatorima raziđu oni.
A kod svojijeh lađa moroplovnih sjeđaše srdit
Zeusov potómak Ahìlej brzonogi, Pelejev sinak;
Nije u junačku slavu — u skupštinu, a niti u rat
Išao, nego je srce izjedao ostajuć ondje,
A rata i cike bojne u duši bijaše željan.
  Kada dvánêstâ zora izà tog nastane opet,
Onda vječiti svi na Olimp se povrate bozi,
A Zeus pred njima prvi. Riječî sina se svojeg
Tetida sjetivši tad iz dubina izađe morskih,
Rano se ona uspne na Olimp i na nebesa.
Nađe gromoglasnog Zeusa, gdje od drugih sjedi na strani
Na najvišem vrhuncu mnogòglavê òlimpskê gore,
Uza nj se posadi ona i koljena obujmi njemu
Ljevicom, desnicom pak ga za podbradak primi i Zeusa
Gospoda, Kronova sina, ovako moliti stane:
„Ako, Zeuse o oče, med besmrtnicima tebi
Djelom il' besjedom kojom ugòdih, izvrši mi želju;
Mojega sina počasti, od ostalih koji je ljudi
Najkraćeg v'jeka, a sàda junacima kralj Agamemnon
Pogrdi njega, jer uze mu dar i ima ga sada.
Nego o premudri Zeuse o olimpski, ti ga počasti,
Dotle Trojancima snagu udjeljuj, dokle Ahejci
Moga ne počaste sina i dikom ne uzvise njega."
  Nebeski oblačnik Zeus ne odgovori ništa, već dugo
Sjeđaše šuteć, i kako za koljena Tetida njega
Primi, tako ga drža obujmiv ga ì reknê opet:
„Daj nepromjènito meni obreci i glavom namàgni
Il' mi ukrati, ta nije te strah, da dobro saznadem
Da sam u najmanjoj ja u časti od boginja sviju."
  Vrlo ozlovoljen Zeus joj nebesa oblačitelj reče:

---

493. 494. Dvanaest su dana boravili bogovi kod Etiopaca, kako je rečeno već u st. 425. Ovih 12 dana zajedno s onih 9. što je trajala kuga u ahejskoj vojsci (vidi u st. 53), čini 21 dan od dolaska Hrisova k Agamemnonu, s čim se upravo počinje Ilijada.

501. Ponizni molitelji primaju u Homera za podbradak onoga, koga mole

„Ao nevolje, kako me tî u omrazu s Herom
Nagoniš! ona će mene riječima pogrdnim dražit,
Ta i onako me ona med besmrtnim bozima vazda
Napada veleć, u boju da Trojcem sam ja na pomoći.
Nego otiđi i gledaj, da Hera ne opazi tebe,
A ja ću brinut se već, da izvršim sve to. A sada
Ja ću ti glavom svojom namagnut, da vjeruješ meni,
Jer obećanje je to od mene najveće med svim
Besmrtnim bogovima, ne dade se uzeti natrag,
Bez prijevare vrši se sve, što namagnem glavom."
Reče i obrvama Kronìôn mrkijem makne,
Kosa se gospodu od tog ambròsijskâ prospe sa glave
Besmrtne, ì sav od tog potrésê se veliki Olimp.
Tako uglave oni i rastanu se, — a ona
U more duboko skoči sa blistavog Òlimpa sašav,
A Zeus ode u svoje u dvore, i svi se bozi
Dignu pred svojim pred ocem sa sjèdâlâ; nitko se nije
Njega usudio čekat, već iziđu svi mu u susret.
Onda se posadi on na prijestolu: ali je Hera
Bila spazila dobro, kad s njime vijećala bješe
Tetida srebrnih nogu, starìnê morskoga kćerka.
Pogrdnim odmah riječma na Kronova navali sina:
„Tko je, podmukli Zeuse, vijećo od bogova s tobom?
Tebi je uvijek drago daleko biti od mene
I tajno smišljajuć što odlučivat, nikad nijesi
Drage mi rekao volje, što namjeran jesi učinit."
Ljúdî i bogova otac odgovori njojzi ovako:
„Nemoj se nadati, Hero, obaznati sve da ćeš moje
Odluke; bit će ti teško, pa makar i jesi mi žena.
Ali što ti je čuti vrijedno, toga obaznat
Ne će od bogova nitko ni ljudi prije od tebe.
A što namislim ja učinit od bogova tajom,
O tome nemoj ti ispitivat ni razabirat."
Njemu volòokâ Hera odgovori gospođa ovo:
„Prestrašni Kronov sine, izustio kakvu si riječ?
Ta ne ispitujem ja te već davno, ne razbiram ništa,
Već ti odlučuješ sve po svojoj volji na miru.
Al' strašno bojim se sad, nagovorila nije li tebe
Tetida srebrnih nogu, starìnê morskoga kćerka;

528—530. Ovi stihovi izriču mirno i uzvišeno svemogućstvo Zeusovo. Po njima je prvi grčki kipar Fidija (u petom vijeku prije Hrista) izradio veličanstveni kip olimpijskoga Zeusa. — Ne treba se čuditi, što se taj uzvišeni bog, otac bogova i ljudi, boji svoje čandrljive žene (st. 519—522), — a u st. 399—402 kaže se, kako su Zeusa svezali Posidon, Atena i Hera, t. j. htjeli mu oteti vlast, pa je trebalo, da ga iz te bijede izbavi Brijarej. Valja znati, da Homer vrlo često smeće s uma, da bi bogovi imali biti bića mnogo i mnogo savršenija i uzvišenija od ljudi, te ih prikazuje sa svim ljudskim slabostima i pogrješkama, sasvim u duhu pravoga prostonarodnog pjesnika, a ne u duhu kakvoga filozofa ili proroka.

Rano je došla k tebi i primila koljena tvoja:
Njoj za cijelo si, mislim, namàgnuo, da ćeš počastit
Peleju sina i mnoge kod brodova da ćeš pogubit."
Nebeski oblačnik Zeus odgovori njojzi ovako:
„Vazda, o čudna ženo, naslućuješ, vidiš me vazda,
Al' ništa ne ćeš moći učiniti, nego ćeš biti
Sve mi od srca dalje, a mučiti to će te jače.
Neka je, kako si rekla al' meni tako je milo!
Nego sjedni i šuti i moju poslušaj riječ:
Pazi, da ne bi ti svi pomoći òlimpskî bozi
Mogli, kad pristupim k tebi i rukama udarim krutim."
Tada se gospođa Hera volòokâ njega uzbòji
I sjedne šuteć srce pridušivši svoje; po dvorma
Zeusovim ì drugî se ozlovolje nebeski bozi.
Ali im slavni vještak govoriti započne Hefest
Materi dragoj Heri bjelorukoj hoteć ugodit:
„Ao nevolje prave! podnositi ona se ne da,
Kad se vas dvoje svađat zbog smrtnijeh idete ljudi!
Graja vas velika stoji med bozima, — ne će veselit
Čestita gozba nâs, jer zlo je zavladalo evo.
A majku svjetujem svoju, i äko je mudra po sebi,
Zeusu milome ocu nek po volji radi, da ne bi
Otac grdio nju i pokvario gozbu nam tijem.
Ako òlimpskî Zeus munjobija ushtjedne bacit
Nas sa sjedala naših, — ta od svih mnogo je jači.
Ali mu riječi tî govori ljubazne, majko,
Tad će se otac nama ublažit òlimpskî odmah."
Reče te skoči Hefest i kondir dvoušni uzev
U ruke majci ga pruži i ovu započne riječ:
„Strpi se, majko moja, i äko si tužna, pregori,
Čuvaj se, milu tebe da ne vidim jednoć, gdje bije
limpskî Zeus, pomòći od njega ne ću ti moći;
To će me boljet, al' s njime oglédat se vrlo je teško.
On me je već jedan put, obraniti kad sam te htio,
Za nogu pograbio i bacio s praga božànskôg,
Čitav sam padao dan; kad zalažaše već sunce,
Padnem na Lemnos, a malo života još bješe u meni,
Onda me Sinćani otud odnesu, gdjeno sam pao."
Reče, i boginja Hera bjeloruka tad se nasmije
I u smijehu uzme iz ruke sinove kondir.
Tad on bozima vječnim natakati slađani nektar
S desne započne strane iz vrča grabeći jednog.
U smijeh udare tada beskonačan blaženi bozi

599. Bogovi se zato smiju, jer je Hefest hrom (vidi u pjev. 18, st. 371), a smiješan je prizor, kad hromac sopi i brza. Ovdje se smiju grohotom bogovi, kao i u Odiseji, pjev. 8, st. 326. Inače se u Homera smiju grohotom i slatko ljudi, — i otud potječe uzrečica „Homerovski smijeh", t. j. zdrav, prirodan, sladak i dugotrajan smijeh.

Gledajući Hefèsta, gdje po kući sopeći brza.
  Tako se cio dan do zalaska samog sunčànôg
Gostiše bozi, i gozbe premàklo nije se srcu
Podjednake, ni Muza, ni forminge divne, Apolon
Što ju je držo, i Muze na izmjenu pjevahu krasno.
A kad već zađe sjajna sunčànâ svjetlost, — počivat
Onda otiđu bozi u dvore svaki u svoje,
Gdje je kojemu stan rukotvorac preslavni Hefest
Bio načinio svojom vještinom i úmom, pa tada
I bog òlimpskî Zeus munjobija spavat u krevet
Ode, gdje i prije spaše, kad sanak bi snašo ga slatki;
Tu je legavši spavo, a uza nj zlatotrona Hera.

DRUGO PJEVANJE.

San. Kušanje. Beotija ili kazalo brodova.

Ostali bogovi već i junaci konjici spahu
Čitavu noć, al' tvrdi san ne osvoji Zeusa,
Već on u svojoj je duši razmišljo, Ahileja kako
Valja da počasti, kako l' da kod lađa ahejskih mnoge
Pogubi. — Ova se miso učinila najbolja njemu:
Da k Agamemnonu pošlje Atrídu pogubni Sanak.
Besjedu započne s njim i progovori krilate r'ječi:
„Odlazi, pogubni Sanče, do ahejskih brzijeh lađa
Te k Agamemnonu uđi Atrídu u šàtor i njemu,
Kako ti velim, sve pravo objavi, i njega potakni,
Neka što prije za boj Ahejce dugovlase spremi,
Jerbo bi sada on osvojiti mogao trojski
Širokih ulica grad, kad nijesu nesložnih misli
Više olimpski bozi, jer sklonila sve ih je Hera
Molbama svojim, i vèće Trojance čekaju jadi."
Reče mu Zeus, te Sanak otíđe, kad začuje riječ,
I on kod brzih lađa kod ahejskih hitro se nađe;
On k Agamemnonu uđe Atrídu ì nâđê njega
Gdje u čadoru spi, a ambròsijskî san se oko njeg
Razlio. — Iznad glave ko Nestor, Nelejev sinak,
Kog Agamemnon je od svih starješina najviše štovo,
Stane i njemu sličan progovori Sanak božànskî:
„Spiš, Agamemnone, sine konjokrote Atreja hrabrog,
Ali ne valja, da spava cijelu noćcu svjetòvâč,
Kome su predani ljudi, te ima briga tolìkô.
A sad brzo me čuj: oglàsnîk sam ja ti od Zeusa,
Za te brine se on iz daljine i žali tebe.
On ti reče, da zä bôj Ahejce dugovlase spremiš
Što prije, jer bi sada osvojiti mogao trojski
Širokih ulica grad, kad nijesu nesložnih misli

U prvom dijelu ovoga pjevanja (st. 1—483) opjevani su događaji dvadeset drugoga dana (vidi u 1. pjev., st. 493. 494). — „Beotija ili kazalo brodova" u natpisu proteže se na stihove 494—877; Beotija je upravo zemlja u srednjoj Grčkoj s mnogo gradova, od kojih je najznatnija Teba: riječ „Beotija" je ovdje zato uzeta, jer prve vojvode, koje se spominju među onima, što su pošle u rat trojanski, jesu Beoćani (st. 494—510).

Više olimpski bozi, jer sklonila sve ih je Hera
Molbama svojim, i vèće Trojance jadi od Zeusa
Čekaju. A ti sve to ded pamti, gledaj, da tebi
Ne otme zaborav ništa, kad medeni sanak te pusti."
  Tako mu Sanak reče i ode, te ostavi njega,
Ono nek misli u duši, što nije se imalo steći;
Jer on mišljaše ludov osvojiti istoga dana
Prijamov grad, a nije ni slutio, što li je Zeus-bog
Mislio, koji šćaše da zàdâ u bitkama teškim
Jade i stenjanje mnogo Trojancem, a i Ahejcem.
Iz sna se probudi kralj, i božànskî ga glas napunjivo.
Digne se, sjedne i onda obuče košulju meku,
Košulju sjajnu i krasnu i veliki ogrne tada
Plašt i na noge b'jele privezavši potplate krasne
Metne na pleći mač sa srebrnim klincima, za tim
U ruke uzme on nepropadljivi očinski skeptar
I s njim k mjedènhaljama Ahejcem i k lađama ode.
U to boginja Zora na široki uspne se Olimp,
Zeusu da javi svjetlost i ostalim bozima vječnim,
A Agamemnon glasníkom jasnogrlim svojima reče,
Neka u skupštinu oni dugovlase zovu Ahejce;
Zvahu glasníci, i narod veòma grnjaše brzo.
  Najprije sjednu junaci starješine, da će vijećat,
Kod lađe Nestora, kralja u Pilu rođenog, sjednu.
Kad Agamemnon ih sazva, tad razvi im namjeru mudru:
„Čujte me, mili moji, božànskî usnih vam Sanak
U ambròsijskôj noći, a Nestoru bio je divnom
Najviše sličan stasom i obrazom, a i visinom.
Čelo glave mi stade i ovu mi prozbori riječ:
„„Spiš, Agamemnone, sine konjokrote Atreja hrabrog,
Ali ne valja, da spava cijelu noćcu svjetòvâč,
Kome su predani ljudi, te ima briga tolìkô.
A sad brzo me čuj, oglàsnîk sam ja ti od Zeusa,
Za te brine se on iz daljine i žali tebe.
On ti reče, da zä bôj Ahejce dugovlase spremiš
Što prije, jer bi sada osvojiti mogao trojski
Širokih ulica grad, kad nijesu nesložnih misli
Više olimpski bozi, jer sklonila sve ih je Hera
Molbama svojim, i vèće Trojance jadi od Zeusa
Čekaju. A ti sve to ded pamti."" — Tako mi rekav
Odmah odlètî, i sàn tad sladki ostavi mene.

---

45. „metne na pleći mač" — ne misli se, da je mač na plećima, nego remen, o kojemu mač visi i stoji uz bedro.

46. „nepropadljivi očinski skeptar", — jer prelazi od oca na sina; vidi st. 102—108, a vidi i u tumačenju riječî i iménâ na kraju knjige.

60—70. Agamemnon kazuje istim riječima ono, što je njemu rekao Sanak (st. 23—33). Takovo ponavljanje riječi, koje je tko već rekao, veoma je obično u Homera, a i u našim narodnim pjesmama; vidi u T. Maretića. Naša narodna epika, str. 54.

Nego dederte sad, Ahejce ne bismo l' kako
Spremili za boj; a jâ ću riječma ih, kako valjade,
Okušat, reć ću, nek bježe na lađama punim vesala,
A vi ih ostali, koji odáklê, ustav'te r'ječma."
Tako im rekavši sjedne, međù njima digne se tada
Nestor, koji je bio gospodar pjeskovitog Pila.
On im dobro želéći progovori i rekne ovo:
„Prijatelji oj moji, čelovođe argejske mudre,
Da nam je drugi koji Ahejac kazivao sanak,
Laž je — mi bismo rekli, odvratili još bi se više;
Al' ga je usnio onaj, što diči se, prvi Ahéjac
Da je; već dajte, da kako Ahejce spremimo za boj!"
Tako rekavši on iz vijeća iziđe prvi,
Za njim se podignu svi žezlonoše knezovi drugi
Slušajuć ljudma pastira, i narod tada povȑvî.
Kao iz prostrane kada iz pećine rojevi gusti
Sukljaju pčela, a k tome neprestano dolaze nove,
Po premàljetnôm cv'jeću u grozdima lete, te jedne
Vrve u gomilama ovùdâ, a jedne onùdâ,
Tako i ahejske čete od brodova i od čadórâ
Grnut u skupštinu sad uz duboko ugnuti brijeg
Stanu u silnome mnoštvu. Oglàsnica Zeusova Kaža
Med njima puče i narod u skupštinu zvaše, da ide,
I on se skupi, sav skup uzàvrî i zemlja zatùtnjî,
Ljudi kad sjedati stanu, i nastane huk, al' ih mirit
Devet stane glasníkâ povikujuć, neka već bučat
Prestanu i hranjeníke nek Zeusove čuju — vladare,
Jedva sjedaše narod i prestajaše da huči,
Kad se već posadi sav. Agamemnon ustane silni
Držeć u ruci skeptar, što s pomnjom ga izradi Hefest;
Hefest ga gospodu dâ Kronióni Zeusu, a ovaj
Dade ga provođaču skoroteči Hermiji, potlje
Igrikonjević Pelop od Hermije dobi ga na dar,
Pelop ga Atreju za tim pastiru naroda dade,
Atrej ga na smrti svojoj Tijèstu ostavi stočnom,
Tijest ga pokloni pak Agamemnonu, neka ga nosi

72—75. Agamemnon i ne sluti, da njega Zeus preko Sanka vara (da ga uvali u nesreću, što je Ahileja uvrijedio i odbio ga od vojske), pa on sada hoće da vara Ahejce: ne će im kazati, što je upravo sanjao, nego će im reći, da sad već nikakve nade nema, da bi Ahejci mogli nadbiti Trojance, pa će najbolje za Ahejce biti, da odu ispod Troje i vrate se kućama svojim. Agamemnon misli, da će Ahejci držati za sramotu, da odu ispod Troje ne osvojivši je, da će se nasuprot ohrabriti još više i junački ući u boj; ako li oni ipak prihvate (tobožnji) prijedlog Agamemnonov i stanu se spremati, da otplove svojim kućama, onda neka starješine odvraćaju Ahejce od toga i potiču ih, da i dalje vojuju s Trojancima. Starješine se slažu s Agamemnonom; u njihovo ime govori Nestor i povlađuje Agamemnonu.

93. Kaža, grč. ossa, lat. fama, — personifikacija onoga, što se kazuje, govori, što ide od usta do usta, glas.

I nek otokom mnogim i Argosu čitavom vlada.
Na taj se uprvši skeptar Argejcima prozbori ovo:
„Vitezi danajski mili, o Aresa ubojne sluge,
Zeus me je Kronov sin u zabludu zapleo tešku,
Strähotnî, koji se prije privòlje i òbećâ meni,
Da ću tvrdi Ilij razòrîvši vratit se kući,
A sad je smislio zlu mi prijevaru te mi u Argos
Bez slave veli otići izgubivši naroda mnogo.
Tako se valjada hoće premogućem gospodu Zeusu,
Koji je tvrđave mnogim gradòvima srušio veće
I još će rušiti dalje, jer u njeg je najveća sila.
Velika to je sramota, i unuci za nju će znati —
Kako Ahejci, takav i tolik narod, ovako
Ratuju, a sve zalud, bez koristi, kako se bore
S narodom manjim od sèbe, a konca još vidjeti nije!
Da mi Ahejci tvrdu s Trojancima uhvatit vjeru
Hoćemo, te se pođu prebrojiti obadv'je vojske,
Da se Trojanci skupe, kolikô ih ima u gradu,
A da se poređamo Ahejci mi u desétke,
I svi deseci po jednog da uzmu Trojanca, nek toči
Vino, mnogi deséci vinotoče dobili ne bi,
Toliko ahejskih, velim, sinova više imade
Negoli Trojanaca po gradu; al' pomoćníkâ
Oni kopljometnih dosta imadu iz mnogih grádâ.
Ti me uzbijaju, tî mi ne dadu, ako i hoću,
Trojanski grad razorit, u kojem je žitelja mnogo.
Već je godina devet od velikog minulo Zeusa
I već lađe nam truhnu i popucala su uža,
A luda djeca naša i žene borave naše
Kod kuće čekajući, a posla mî svog dovršit
Nikako ne možemo, zbog kojega dođosmo amo.

125—130. Tu se kaže, da je ahejska vojska više nego deset puta veća od same trojanske (t. j. bez pomoćnika ili saveznika trojanskih); u Ilijadi u 8 pjev., st. 562—563. kaže se, da Trojanaca i pomoćnika (saveznika) zajedno ima 50.000. Otud se još ne može razabrati približan broj ni Ahejaca ni Trojanaca; iz ovoga pjevanja st. 494—759. vidi se, da je lađa, na kojima su se Ahejci dovezli pod Troju, bilo 1186; kad bismo znali, koliko je osjekom u svakoj lađi bilo momaka, onda bismo mogli odrediti približan broj ahejske vojske, a po tome i Trojanaca. U st. 510. kaže se, da je u svakoj beotskoj lađi bilo 120 momaka, ali u st. 719. kaže se, da je u svakoj Filoktetovoj lađi bilo 50 momaka; može se dakle misliti, da je u lađama ahejskim osjekom bilo 100 momaka; dakle bi ahejske vojske bilo oko 120.000 momaka, a trojanske (bez pomoćnika) oko 10.000. Ali broj od 120.000 vrijedio bi samo za početak trojanskoga rata, a ovo o razmjeru Ahejaca i Trojanaca govori Agamemnon u desetoj godini toga rata; mora se uzeti, da je Ahejaca u prošavših 9 godina poginulo nekoliko hiljada što u bojevima, što od kuge (vidi u pjevanju 1. st. 50—53) i drugih bolesti. Možda ne ćemo načiniti veliku pogrješku, ako uzmemo, da je u desetoj godini trojanskoga rata Ahejaca moglo biti oko 100.000. a Trojanaca bi onda prema Agamemnovim riječima bilo nešto manje od 10 000.

136. „luda djeca", — i u našim narodnim pjesmama često se kaže „luda djeca."

Al' sad, kao što velim, učinimo dajmo ovako:
U zemlju očinsku milu u lađama bjež'mo, jer Troje
Širokih ulica mî osvojiti ne ćemo nigda".
  Tako im reče i time u grudma krene im srce
Svima u skupu, što čuli nijesu bili vijeća.
Sav se uzljulja narod ko nä moru Ikarskom morski
Široki oni vali, što vjetri ih Euros i Notos
Dignu iz Zeusovih veljih iz oblaka b'jesno polètjêv.
Kao što kada nisku oranicu uzljulja Zefir
Žestoko dunuvši na nju, i ona klanja se klasjem,
Tako se skupština sva uzljuljala: cičeć Ahejci
Pohrle k lađama svojim, a u vis se prašina stane
Dizati ispod nógâ; govoriti med sobom počnu,
Neka prihvate lađe i u more porinu divno;
Jarke čistiti stanu; kolikô pohitješe kući,
Vika ih do neba stane, lađènê grede izvuku.
Preko sudbìnê bi tad se Ahejci vratili kući,
Dä riječ ne bude Hera Ateni kazala ovu:
„Oj egidonoše Zeusa oj kćeri, nestrta nikim!
Žar će pobjeći kući u očinsku u milu zemlju
Tako argejski narod po širokom plećatom moru?
Argejku Helenu zar će Trojancem i Prijamu oni
Ostavit, njom da se diče, a zbog nje mnogi Ahejci
Ostaše mrtvi pod Trojom daleko od očinske zemlje!
Nego među Ahejce mjedènhalje zađider sada,
Ustavljaj svakog junaka riječima blagim i ne daj
Rinut im u more lađe na obadva uzvite kraja."
  Tako joj reče, i nju Atena sjajnoka čuvši
Posluša te se vine niz glavice olimpske gore
I kod brzijeh lađa kod ahejskih hitro se nađe.
Tamo Odiseja nađe mudrìnôm jednakog Zeusu,
Nađe ga, kako stoji i lađu pokritu crnu
Ne hvata, jer mu je bol u duši i u srcu bio.
Sjajnoka blizu njega Atena stane i reče:
„Potomče Zeusov, domišljat Odiseju, sine Laèrtov,
Žar ćete tako sad na mnogovesle lađe nalèći
Te ćete pobjeći kući u očinsku u milu zemlju?
Argejka Helena zar će Trojancem i Prijamu sada
Ostati, njom da se diče, a zbog nje mnogi Ahejci
Ostaše mrtvi pod Trojom, daleko od očinske zemlje?
Nego zađider tî med Ahejce, nemoj mirovat,
Ustavljaj svakog junaka riječima blagim i ne daj
Rinut im u more lađe na obadva uzvite kraja."
  Boginja reče, i njenu Odisej posluša riječ;
Nagne trčat i strùku sa sèbe zbaci, a glasnik

153. „jarke čistiti stanu", t. j. jarke, u kojima su stajale lađe; čistiti ih je trebalo od mulja, trave i dr.

Digne je Itačanin Eurìbat, pratilac njegov;
Pred Agamemnonom kad se Atridom nađe Odisej,
Uzme iz ruku mu on nepropadljivi očinski skeptar
I među Ahejaca mjedenhalja brodove zađe.
Gdje bi se sastao s knezom i odličnim čovjekom drugim,
Došo bi k njemu pa njega i ustavljo ljubazno veleć:
„Čovječe, lijepo nije ko plašivac i ti da prēdâš,
Nego sjedi te reci i ostalim ljudima sjesti,
Jer Agamemnon što ima na umu, pravo ne znadeš,
Sada nas kuša, a za čas Ahejce kaznit će opet;
Svi u vijeću čuli nijesmo, što li je reko,
Bojim se, da će ljutit zlostáviti ahejske sine,
Ta kralj Zeusov hranjènîk imade ponosno srce,
Njemu je čast od Zeusa, i premudri ljubi ga Zeus-bog."
  A gdje bi pučanina zamotrio, našo, gdje viče,
Toga bi udrio skeptrom i ovu mu ciknuo riječ:
„Čovječe, sjedider mirno pa slušaj, što govore drugi,
Koji su bolji od tebe, od plašivca i nejunaka;
Nitko u ratu tebe ne broji ni u vijeću.
Valjada ne ćemo svi kraljevati ovdje Ahejci!
Nije mnogòvlâđe dobro, — nek jedan bude gospodar,
Jedan nek kraljuje, koji i skeptar i suđenje dobi
Od sina lukavca Krona, nek upravlja po njima druge."
  Tako uređujuć vojsku Odisej prođe je redom;
Opet od lađa s hukom povr̀vî i òd čadórâ
Narod u skupštinu iduć, ko vali kad prešumnog mora
O brijeg gruhaju velik, te pučina čitava ječi.
  Drugi se posade svi i na sjedalih ostanu svojih,
Samo je Tersit još te blebetalo zanovijeto;
On je u srcu svom uvježbavo neuredne mnoge
Riječi, u vjetar, same nevaljale, s knezovi on se
Svađao, jer je tijem nasmijati htio Argejce.
Ružniji bio je od svih, pod Ilij koji su došli,
Bješe krivonog i hrom na jednu nogu, a pleći
Njegove grbave bjehu ka prsima pognute buduć,
Šiljasta bješe mu glava rijètkôm posuta kosom.
Čovjek Ahileju on i Odìseju najmrži bješe,
Jer ih grđaše često; i tada opet zavrišti,
Na Agamemnona divnog u grdnju udri. Ahejci
Na nj se ljućahu strašno i zàmjērâhu u duši.
On se prodere sad i kralja grditi stane:
„Što, Agamemnone, tî sad hoćeš, čega l' ti treba?
Puni su mjedi tvoji čadòri, mnogo imadeš
Žena po izbor u svojim čadòrima, kojeno tebi,
Kad grad uzmemo koji, Ahejci dajemo prvom.

---

212 Da je Tersit bezobraznik, to mu i ime svjedoči, koje upravo znači: drzak čovjek (u eolskom narječju, kojega dosta ima u Homera, imenica „thersos" znači: drskost).

Zlata li tebi zar još nedostaje, kog ti Trojanac
Nosi konjokrota koji iz Troje za ucjenu sina,
Kojega svezana ja dovedem il' drugi Ahejac?
Želiš li mladu ženu, da imaš koga obljubit,
Da je kod sebe držiš na strani? Koji je vladar,
Njemu ne liči u zlo povlačiti ahejske sine! —
Pòkori, srämote, švrće! oj Ahejke, a ne Ahejci!
Pođimo u lađah kući, a ovoga ostav'mo ovdje,
Neka preživa dare pod Trojom, neka tad vidi,
Dali smo njemu mî na pomoći ili nijesmo.
On je Ahìleja, mnogo od sèbe boljeg junaka,
Išo pogrdit i oteo dar, te sada ga ima.
Ali se srditi ne zna Ahilej, on je popustljiv,
Jer bi ga posljednjom sada vrijeđao, Atrejev sine!"
Tako izgrdi tad Agamemnona, ljudma pastira,
Tersit, al' k njemu brzo pritrči divni Odisej;
Mrko ga pogledav na njeg ovako napadne veleć:
„Prestani, Tersite, ludi govordžijo, ako i jesi
Zvonki govornik, al' sam s knezòvima svađat se nemoj.
Ne mislim, grđeg da ima od tèbe čovjeka drugog,
Kolikogöd ih je s oba Atrída došlo pod Ilij,
Inače kraljeve ne bi obnosio jezikom svojim,
Ne bi ih grdio nit bi tolìkô povratak čeko.
Jošte ne znamo pravo, izvršiti kako l' će sve se,
Dal' ćemo dobro il' zlo povratit se ahejski sini.
S tog Agamemnona, ljudma pastira, Atreju sina,
Jednako grdiš, što mnogo darova danajski daju
Njemu junaci, pa njega riječima bodljivim ružiš.
Nego ću nešta ti reći, i tako će doista biti:
Ako još jednoć te nađem, gdje luduješ kakono sada,
Tad na ramènima više Odiseju nè bîlo glave,
Niti se više ja Telèmahu ocem nazivo,
Ako te ne zgrabim tad i od'jelo s tebe ne svučem,
Struku i košulju s njom, što tvoju golotinju krije,
Pa te k lađama brzim ne otjeram, ali ćeš plakat,
Jer ću te udarcima izmlatit iz skupštine ružno."
Rekavši to po leđma, po plećima skeptrom Tersita
Udri, sve se prevínu, te iz oka bujna mu suza
Ispadne, a na leđma od žezla se zlatnoga njemu
Krvava masnica ispne; i ôn se pobòji i sjedne,
Sve ga zabòlî i zbunjen poglédî i utare suzu,
A drugi, sjetni doduše, nasmiju slatko se njemu.
Tada je gdjekoji k drugu okrenuv se reko ovako:
„Ej Odìsej je dobra učinio premnogo veće,
Savjete daje valjáne, na bojeve znade opremat,
A sad je dobro on i predobro svršio djelo,
Kada je jezičnom ovom psovaču presjeko govor!
Ne će ga valjada opet potaknuti junačka duša,

Knezove psovat da stane riječima pogrdnim svojim."
  Tako svjetina reče; gradòbija tad se Odìsej
Digne žezlo držéći, a sjajnoka uza nj Atena
Slična glasniku ljudma zapovjedi, neka ušute,
Da govornika prvi i posljednji ahejski sini
Mogu čuti i savjet da njegov u pamet uzmu.
On im dobro želéći progovori ì reknê ovo:
„Gospodaru, sine oj Atrejev, sad te Ahejci
Najgrđom rđom hoće učinit med ljudima smrtnim;
Svog obećánja ti ne će izvršiti, koje ti oni
Zadaše, kad su od Arga konjogojnog kretali amo,
Da ćeš tvrdi Ilij razorit i tada se vratit,
Jer sad ko slaba djeca il' kao udovice oni
Jauču jedni drugim želeći se vratiti kući.
I to je dašto zlo, kad zlovoljnu vratit se treba;
Kad tko i mjesec dana od svoje žene daleko
Na lađi boravi veljoj, već mučno je njemu, kad bure
Zimske ga ùstavljajû i nemirni valovi morski, —
A nama deveto već izminjuje vrteć se ljeto,
Kako smo ovdje mi Ne zamjeram zato Ahejcem,
Što im je kòd lâđâ mučno kod srpastijeh; — sramota
Zbilja je boravit dugo i prazne se vratiti ruke.
Dragi, ustrp'te se, malo još ustrajte, pa ćemo vidjet,
Dali nam pravo vrač il' nepravo proriče Kalhas.
Ta svi znademo dobro u duši, svi ste svjedoci,
Kojih nijesu smrtne odnèsle sa sobom Kere,
Kad su se ahejske lađe u Aulidu skupljale, — juče
Reko b' il' prekjuče — iskop Trojancem i Prijamu noseć,
Mi oko izvora stasmo kod svetih oltara te vječnim
Bozima uspješne tad hekatòmbe žrtvovat htjesmo
Ispod javora krasnog, gdje bistrica tečaše voda,
Tu nam se veliki znak ukazao: strahotna zmija;
Krvava bješe po leđma, a na svjetlost posla je Zeus-bog;
Ispod oltara ona izmiljevši na javor skoči;
Mladi vrapčići luda još djeca na drvetu bjehu
Na najvišoj mu grani šćućuriv se pod lišće, osam
Bješe ih, à mati, što ih izlégla je, deveta bješe;
Zmija ih žderati stane, a oni cvrčahu tužno,
Mati za milom cvileć za djecom obl'jetati stane,
Zmija se uzvije i nju za krilo uhvati tužnu;
I kad vrapčiće mlade î vrabicu izjede samu,
Tad ju je znamenjem nama učinio bog, što je posla,
Jer sin lukavca Krona od zmije učini kamen;
I mi stojeći svi se zadivismo, što se je zbilo.
Kada strahoviti znak hekatòmbu prekine našu,
Onda nam Kalhas uzme proricat i ovo govorit:
„„Što ste, dugovlasi vi oj Ahejci, ùmukli mukom?
Nama je premudri Zeus pokazao veliki znak taj, —

Kasno će doći i kasno izvršit se, ali mu ne će
Nikada propasti slava. Ko zmija što izjede osam
Vrapčića i matêr, što ih izlégla je, devetu s njima,
Mi ćemo tòliko tamo vojevati godina, a grad
Širokih ulica tek osvojiti desetog ljeta."" —
Tako je zborio on, a sada se svršuje sve to.
Nego ostan'te svi, o nazuvčari Ahejci,
Ovdje, dok Prijamov grad za rukom nam ne pođe uzet!",
  Tako im reče, i na to Argejci poviču vrlo;
Strašno od pokliči njihne zaječe okolo lađe,
Riječ Odìseja svi božànskôga hvaliti stanu.
Njima progovori tada Gerénjanin konjanik Nestor:
„Ao takovim zborom na luđahnu nalik ste djecu,
Koja se ne brinu ništa i ne znaju za ratne posle!
Kamo će zakletve naše i ugovori nam sada?
Odluke takve i takva vijeća izgorjela vatrom,
Zavjere uz čisto vino i desnice, koje su vjeru
Zadale! zalud nam svađa riječima, kad nikakve naći
Pomoći ne možemo, a ovdje dugo smo veće.
Atrejev sine, vodi Argejce u bitke teške;
Neka ti volja bude nepomična kao i do sad,
Jedan il' dvojica ovdje nek poginu, koji na strani
Bez drugih smišljaju ovdje — al' tako se ne će izvršit,
Kako bi prije u Argos otišli, dok još nijesmo
Saznali, Zeusovo je l' obećánje lažno il' nije.
Sin nam je obećo Kronov premogući — tako vam velim —
Onoga dana, Argejci u lađama kadno smo brzim
Plovili noseći smrt Trojancima, noseć i Keru:
S desna je s'jevnuo munjom pokazujuć znake sudbine!
Zato vratit se kući nek nitko se nè žûrî prije,
Negoli svaki ženu oblèžî kojeg Trojanca
I plač Helenin tako i tugu osveti njenu.
Ako li strašno tko povratiti želi se kući,
A on crnu lađu nek pograbi pokritu odmah,
Pa nek snađe ga smrt i udes prije no druge!
I sam, o gospodaru, ded promisli ì drugôg slušaj:
Ne ću ti reći riječ, da prezret ti bi je mogo.
Nà bratstva ljude daj razdijeli i na plemena,
Bratstvo da bratstvu i pleme da plemenu pomaže, kralju;
Tako li učiniš sad, Ahejci l' se pokore tebi,
Znat ćeš za pučanina i vojvodu, koji je dobar,
Koji li rđav, jer bojak posàmcê oni će biti;
Znat ćeš, dal' s odluke božje razoriti ne možeš grada,

341. „desnice", misli se rukovanje, pružanje desnice u znak tvrde vjere.
356. U ovom stihu kao i u st. 590. izriče se Helenina žalost i kajanje, što je ostavila prvoga muža i pošla s Parisom u Troju i tako uzrokovala trojanski rat. To potvrđuju i njezine riječi u 3. pjev., st. 173—176., 6. pjev., st. 344—351.

S luda li ratovanja il' s rđe svojijeh ljudi."
  Silni odgovori kralj Agamemnon njemu ovako:
„Opet savjetom svojim predobijaš, starče, Ahejce!
Ej da otac mi Zeus, Atena dâ i Apòlôn,
Te ja svjetnika takvih desetak imo u vojsci,
Brzo bi Prijama grad gospodara pred nama pao,
Kada bi ruke naše osvojile, rasule njega;
Ali je Kronov sin egidònoša zadao Zeus mi
Jade, jer u svađe mene i kavge neprestano baca,
Ja i Ahìlej svađu zapodjesmo djevojke radi
Prijekim r'ječma, al' jâ je u svojoj počeh ljutini;
Ako se složimo nas dva, Trojancima ni malo više
Ne će odgode biti, već nevolja stić ih njihna.
A sad pođite ručat, tad zavrći boj ćemo ljuti;
Svaki nek naoštri koplje, nek dobro priredi štit svoj,
Svaki nek jesti dade brzonogim konjima svojim,
Svaki nek pogleda kola i na rat nek misli u duši,
Da ćemo čitav se dan u boju oglédatî ljutom,
Jer nam ni malo ne će u njemu počinka biti,
Ako ne padne noć i ne razdvoji bijes junákâ.
Tad će se gdjekome remen od štita, obrane ljudske,
Znojit na grudma, a ruku utrudit će gdjetko na koplju,
Gdjekome konj će se znojit od vučenja glatkijeh kola.
A kog opazim ja, da daleko òd drugîh hoće
Kod lađa srpastijeh da ostane, siguran ne će
Biti, od ptica lje ni od pasa ne će uteći!"
  Tako im reče, i na to Argejci poviču vrlo,
Kao kad nahrupi Not o visoki br'jeg i nanese
Vale o iznosit hrid; ne puštaju valovi hrida
Gonjeni vjetrovima, kad ovdje se rode il' ondje.
Svi se dignu i hitno po lađama brzim se raspu,
Zadime oni iz svih čadórâ i ručati stanu,
Koji kojemu bogu vjekovitom prikaže žrtvu
Moleć se, da živ smrti uteče i vrevi ratnoj.
Tada junákâ kralj Agamemnon zakolje bika,
Tovnoga bika petáka premogućem Kronovu sinu,
I svijeh Ahejaca starješine stane pozivat;
On Idomèneja kralja i Nestora najprije zovne,
Onda Ajasa oba i Tidejevoga sina,
Šestog Odiseja za tim, mudrinom jednakog Zeusu;
A sam od sebe mu dođe Menelaje, grlati bojnik,
Jer je za brata znao u duši da gotovi gozbu.
Opkole bika svi i zrnja ječmenog uzmu,
Med njima onda kralj Agamemnon molitvu počne:
„O crnooblačnì Zeuse, o predični, najveći bože,

---

393. Vidi st. 4. 5. u prvom pjevanju.

410. „zrnja ječmenog uzmu", — vidi u 1. pjev., st. 449., a vidi i malo dalje st. 421.

Koji u eteru vladaš, — ne zašlo sunce, ne došla
Tmina, dok Prijamov krov strmòrom ne okrenem čađav
I dok Prijamu vrata ne zapalim gorućim ognjem,
Košulju Hektorovu dok mačem na njegovim grudma
Ne strgam poderanu, dok mnoštvo okò njeg drugova
Ne padne s obrazom u prah, sa zemljom ne sastave zube."
Tako izrèče, al' ne htje Kronìôn izvršiti njemu;
Klanicu primi doduše, al' umnoži muke mu ljute.
Pošto se pomole oni i ječmom obaspu žrtvu,
Najprije dignu joj vrat pa zakolju, ogule za tim,
Stegana izrežu onda komáde i pretilìnôm
Obviju u dva savitka i pokriju mesnim komádma.
Stegna na bezlisnatim na glavnjama paliti stanu,
Utrobu pak nabodav pridrže iznad Hefesta.
Kada se spališe stegna, kad utrobe kušaše oni,
Razrežu i drugo sitno i nataknu za tim na ražnje;
Pomnjivo speku sve i onda s ražnjeva skinu.
Kada prestanu veće od posla i priprave gozbu,
Stanu se gostit, i gozbe premàklo nije se srcu
Podjednake, pa žudnju kad za jelom već i za pićem
Namire, zborit im počne Gerénjanin konjanik Nestor:
„O Agamemnone kralju, o Atrejev preslavni sine,
Ne treba ovdje nam dugo govoriti niti odlagat
Posao, koji bog izručuje sada nam evo.
Nego neka glasnici mjedenhalje sada Ahejce
Stanu pozivat, i stanu sakupljat kod crnijeh lađa,
A mi pođimo svi u skupu, kako smo ovdje,
U vojsku široku i boj zametati oštri što prije."
Reče, i Nestora kralj Agamemnon posluša tada
Te on zapovjedi odmah jasnogrlim svojim glasnikom,
Neka u rat oni dugovlase zovnu Ahejce.
Zvahu glasnici, i narod veòma grnjaše brzo.
A uz Atrida tad hranjenici Zeusovi knezi
Jurnu dijeliti narod, a sjajnoka na to Atena
Besmrtnu, nikada staru, dragocjenu egidu noseć
— Trista kitica visi sa egide od suhog zlata,
Sve su spletene krasno, i volova svaka vrijedi
Stotinu — blistajuć njom med ahejski narod poleti
Potičuć na boj Ahejce i svakome u srce ona
Utisne hrabrost, u boju bez prekida neka se bori.
Milije odmah im svima vojevati bude no poći
Natrag u očinsku zemlju u prostranim lađama svojim.
Kao pustošnik oganj kad po šumi golemoj gori

421—424. i 427—432., ti su stihovi bili već u 1. pjev., st. 458.—461. i 464—469. U ovim bilješkama ne će se više navoditi primjeri za ovakovo ponavljanje stihova, jer ih ima vrlo mnogo.

426. „iznad Hefesta", t. j. iznad ognja, jer je Hefest bog ognja.

Po svim vrhuncima brdskim, te plamen sja iz daljine,
Tako je upravo njima, kad kretahu, s oružja silnog
Svuda sijevao sjaj i kroz eter dopiro k nebu.
  Kao na Asijskom polju Kaìstriju okolo voda
Krilatih ptica mnoga lijetati jata kad stanu,
Guske il' labudovi — dugovrate ptice — il' ždrali
Ovud lete i onud i krilma se gizdaju svojim
Te se spuštavaju cikćuć, sve stoji ih po polju jeka, —
Tako se mnoge čete od brodova, i od čadórâ
Saspu ispred Skamàndra po rávni, a zemlja zatutnji
Strašno od topota konjskih i ljudskih nogu, — i sviju
Bude ih ispred Skamàndra na cvjetnome polju množina,
Kȍliko cvijeća ima u proljeće, kȍliko lišća.
  Kao što guste muhe u rojima silnim navrvjet
Znadu u pastirski stan u proljetno doba, kad ima
Mnogo u posudama mlijeka, toliko se ondje
Nađe tad Ahejaca dugovlasih suprot Trojancem
Na polju ispred Skamàndra željeći polomit Trojance.
  Kao što lako koze u rasutim stadma kozari
Luče, kada se sve pomiješaju na paši one,
Tako Ahejce amo i onamo vojvode njihne
Ređahu, kako će u boj; među njima kralj Agamemnon
Gromovnom Zeusu glavom i očima svojima sličan,
Aresu pojasom sličan, a prsima bî Posidónu.
Kako je u stadu bik od sviju goveda drugih
Poglavitiji mnogo, med skupljenim govedma viđen,
Tako je taj dan Zeus učinio Atreju sina
Viđena, poglavita u skupu mnogih junaka.
  Recite sada mi, Muze, stanarice òlimpskîh dvora,
Jerbo ste boginje vî, te svuda ste, sve vam je znano,
A mi čujemo samo govòrênje, ništa ne znȁmo,
Koje su imali vođe Argejci, koje l' vladare.
Ali vojsku izbrojit, iskazati mogao ne bih,
Ni da je jezika deset u mène ȉ desêt grla,
Da mi je glas nesatarljiv, da pluću mjedenu imam,
Ako mi vi, o Muze sa Olimpa, ne biste rekle,
Vi egidònošê Zeusa o kćeri, kolìkô pod Ilij
Došlo je ljudi, — a sada da kažem lađe i vođe.
  Vođa Beóćanom bješe Penèlej, bješe i Leit
I Arkesìlaj, Klonij, među njima još Protoénor;
Jedni od Hirije bjehu i lomne Aulide, drugi

484—493. Vrlo rijetko Homer govori što u svoje ime, u prvom licu; on stoji iza onoga, što pripovijeda i opisuje, u pozadini ne očitujući svoga mišljenja i osjećanja. Na ovome mjestu izlazi pjesnik iz svoje pozadine i govori nešto u svoje ime kao kakav lirski pjesnik, kojemu to i dolikuje, jer je lirika poezija subjektivna, dok je epika objektivna, i zato treba, da se epski pjesnik ne očituje. I u našoj narodnoj epici pjevači rijetko spominju sebe; vidi u knjizi: Naša narodna epika, str. 78.

Od Eteóna punog ždrijèlâ, od Shena i Skola,
Neki od Tespije, Greje, od širokog od Mikalésa,
Neki su oko Harme prebivali, oko Erìtrê,
Iz Eleóna, Hile, Ilèsija i Peteóna,
I iz Okàleje bjehu, iz urednog iz Medeóna,
Mnogo ih bješe iz Kope, iz Tisbe, golubinjeg grada,
Mnogo iz Hàlijarta iz travnoga i iz Eutrésê
I iz Korònijê, mnogo iz Plateje, Glisanta grada,
Mnogo iz Hipotébê iz uredne i iz Onhésta
Svetoga, gdje je gaj Posidôn svijetli imo,
Mnogi iz grozdane Arne, iz Midije opeta drugi,
I iz presvete Nise, Antédona, krajiškog grada.
Sviju ih krene lađa pedeset, a u svakoj lađi
Sto i dvadeset bješe momaka beotskih mladih.
A Aspledonce sve i Orhòmena Minijskog čete
Vođahu Aresa sini Askàlaf i s njim Ijàlmen,
Koje Astìoha rodi u domu Aktora, sina
Azejevog, sraméća još djevojka u sobe gornje
Ušavši Aresu jakom, što kradom obležo nju je;
Trideset prostranih lađa poređalo s njima se na put.
Naubolovoga sina junačine Ifita sinci
Bijahu vođi Fokejcem: Epìstrof, à drugî Shedij,
Po Kiparìsu Fokejci i Piti bijahu lomnoj
I po presvetoj Krisi, po Daulidi, po Panopéju,
Po Anemóriji bjehu i po Hijàmpolu jedni,
Jedni uz divnu r'jeku, uz Kefis, a jedni u gradu
Življahu Lilejskom tamo, gdje izvire Kefiska voda;
S njima je crnih svega četrdesêt krenulo lađa.
One vojvode revno Fokejce izvedoše u red,
Najbliže s lijeve strane Beóćanom staše Fokejci.
Lokrane brzi je sin Oìlejev vodio Ajas
Manji, — ne bješe tolik kolìkî sin Telamónov
Ajas, već mnogo manji; maljènica lanen je oklop
Nosio; od svih Helénâ i Ahejaca je bolji
Bio na koplju on. Iz Kina, iz Opois-grada,
Iz Kalìjara, Bese i Skarfe i Augije ljupke
Pođu, iz Tronija, Tarfe, od vode Boàgrija pođu.
S Ajasom crnih je svega četrdesêt krenulo lađa
Lokrana, koji žive nasùprot svetoj Eubéji.
Kipeći gnjevom pođu s Eubéjê Abljani, kojim
Halkida bijaše grad i Erètrija ì strmî Zeusov
Pomorski grad Kerìntos i grozdani grad Histijéja.
Koji iz grada bjehu Karìsta i iz grada Stirskog, —
Tê je vodio sve Elefénor Halkódonov sinak,
Od krvi Aresove, junačinam Abljanom vođa.

---

502. golubinji grad, t. j. grad, u kojega okolini ima mnogo divljih golubova; vidi i st. 582.

S njime brzíći skupa kopljonoše Abljani pođu,
Koji perčine nose, željéći dušmánima ljutim
Jasen-kopljima dugim na prsima oklope lomit.
S njime je crnih svega četȑdesêt krenulo lađa.
  Koji iz urednog grada Atene bjehu, iz zemlje
Slavnog junačine onog Erèhteja, kojeg Atena
Zeusova kći je nekad odgojila, pošto iz zemlje
Rođen žitorodne bî; u Atenu ga boginja metnu
U svoj obilni hram, gdje Erèhteja atenska momčad
Janjcima, bicima blaži, iz jednoga u drugo ljeto,
Sin Peteójev Menèstej Atenjane vođaše, — njemu
Jednak se čovjêk nije pozèmljâr rodio, koji
Tako uredit bi znao štitonoše ljude i konje;
Samo se Nestor mjerio s njim, jer stariji bješe.
S njime je crnih svega pedeset krenulo lađa.
  Sa Salamínê Ajas povede dvanaest lada,
U red ih namjesti isti, gdje atenske stajahu čete.
  Koji iz Argosa bjehu, iz Tirinsa s mnogim zidòvma,
Iz Hermiónê, Asínê, pred kojih svakom je zaliv
Dubok, iz Troizénê, Ejónê, iz Epidàura,
Grada lozoplodnog, momci iz Maseta i iz Egínê, —
Njima vojvode bjehu Diòmêd, grlati bojnik,
K tome i mili sin Kapàneja preslavnog Stenel
Njima se pridruži treći bogoliki junak Eurìjal,
Koji Mekìsteju sin, a Talaju bijaše unuk
Sve je vodio tê Diòmêd, grlati bojnik.
S njima je krenulo sveg osamdeset crnijeh lađa.
  Koji iz urednog grada Mikénê i iz Korìnta
Obilnoga i koji iz uredne bjehu Kleónê,
U Agetíri što ljupkoj, u Ornejskom sjeđahu gradu
I Sikiónu, u kojem s prvinê kràljevâ Adrest,
Iz Hiperèsijê, strme Gonòesê kojino bjehu
I iz Pelene, koji po Egiju življahu gradu
I po Egìjalu svemu, po širokoj Helici, — od tih
Lađa se nakupi sto, i Atrejev sin Agamèmnon
Silni vođaše njih. Junaka najviše pođe
I najvaljanijih s njim. Kad junačku mjed Agamemnon
Metne ponosan na se, med svima junacima bješe
Viđen, jer najjači bješe i vođaše najviše vojske.
  Koji iz razdolja pak Lakedèmona rasjelog bjehu,
Iz golubinjeg grada iz Mese, iz Farisa, Sparte,
Koji po Brisiji, koji po Augiji življahu ljupkoj
I po primorskom gradu po Helosu i po Amìkli,
Koji iz grada bjehu iz Etila, koji iz Laja, —
Tê je vodio brat mu Menèlaje, grlati bojnik,
S lađa šezdeset, al' svaki za sebe je oružo vojsku.
Uzdajuć se u svoju u hrabrost pođe Menèlaj
U boj i druge hrabreć, a u srcu najviše on je

Želio Helenin plač osvetit i njezinu tugu.
  Koji od Pila bjehu i ljupke Arénê i grâda
Triosa, Alfeju broda, od Epija urednog grada
I od Kipariséjê, i öd grâda Amfigenéjê,
I od Pteleja, Hela i Dorija, gdje su se Muze
Susrele s Tamirom, tračkim pjevačem, kad je od kralja
Eurita ehalskog išo iz zemlje Ehàlijê, — one
Uzmu mu pijev, jer ôn se pohvalio, zateko, da će
Natpjevat Muze, kojim je Zeus egidònoša otac.
Ljute ga učine Muze slijepcem ì pjesme njemu
Uzmu božanstvene one, od kitare odbiju njega.
Njima je vojvoda bio Gerénjanin konjanik Nestor,
Na put se poređa s njim devedeset prostranih lađa.
  Koji òd strmê gore Kilénê u Arkadskoj bjehu,
Od Epítova groba, iz blíza gdjeno se bore, —
Koji od grada bjehu Orhòmena, punog ovaca,
I od Feneja grada i Ripe, od Stratije grada,
Od vjetrovitog grada Enìspê, od Mantinèjê
Ljupke, od Tegeje grada, Paràsijê, Stimfela k tome
Tê je Ankejev sin Agapénor vodio silni
U šezdeset lađa, a u svaku lađu je bilo
Mnogo Arkađana ušlo u poslima ratnijem vještih.
Ta sam junacima kralj Agamemnon dade im lađe
Pokrite, da se njima u iskričavo zavezu
More, jer ne bjehu do tad u poslima morskijem vješti.
  Koji s Bupràsijskôg polja iz Elide bijahu divne
Sve do krajiškog grada do Mirsina i do Hirmínê,
Do grada zvanog Alìsij i vrleti Olenske, — ti su
Četiri imali vođa, a brzijeh deset je lađa
Vodio za sobom svaki, Epejci zaploviše mnogi,
Jednim bijaše vođ Amfìmah, Kteatov sinak,
Drugima Euritov Talpij, obojica Aktora bjehu
Unuci; treće je sin Amarìnkijev silni Dióres
Vodio, četvrte pak Polìksen bogoliki, koji
Sin Agàstenu bijaše, a Augiji vlastelju unuk.
  Koji s Dulìhija bjehu i s Ehinskih ostrva svetih
Na drugoj strani mora, a naprema Elidi divnoj,
Tê je vodio Meges na Aresa nalik, a njega
Vitez je Filej, Zeusov miljènîk, rodio bio,
Koji na oca ljut na Dulihij se doseli nekad;
S njime je crnih svega četřdesêt krenulo lađa.
  A Kefaléncima vođ junačina bješe Odisej;
Oni iz itačkog grada i s trepčanog Neritskog brda
Bjehu i s Krokilèjê, s Egìlipa kamenog k tome,
Jedni sa ostrva bjehu Zakìnta, drugi sa Sama,
Neki sa suhe zemlje, sa obale protivne drugi.

592. „brod" ovdje znači mjesto, gdje se prelazi preko vode.

Vođa im bješe Odisej po umu nalični Zeusu,
S njim je krenulo lađa crvènbokîh dvanaest na put.
Sin Andrémonov Toas Etólcima vojvoda bješe,
Koji su iz Pilénê, iz Olena i iz Pleuróna
I Kalidóna lomnog, iz primorske Halkide bili,
Jer već živjeli nisu junačine Eneja sini
Ni sam Enej; junaka plavokosog već Meleàgra
Ne bješe; zato je vodit Etolce Toasu dano,
S njime je crnih svega četrdesêt krenulo lađa.
Krećane vođaše kralj Idomènej, kopljanik slavni,
Koji su bili iz Knosa, Gortína s mnogim zidòvma,
Koji iz Likta, Miléta, Likàsta, bijelog grada,
I iz Ritija, Festa, gradóvâ, gdje živi se zgodno,
I drugih bijaše s Krete, u kojoj sto je gradova;
Sve je vodio njih Idomènej, kopljanik slavni.
I Enijàliju bogu ljudomornom ravni Merìon,
S njima je krenulo sveg osamdeset crnijeh lađa.
Lijepi, veliki junak Tlepòlem, Heràklovo čedo,
Vođaše Rođane, ljute bojníke, u devet lađa;
Oni se u troje svi dijeliše sjedeć po Rodu
Pò bijelôme gradu po Kamiru, Jelisu, Lindu.
Sve je vodio njih Tlepòlem, kopljanik slavni,
Kojeg je rodila bila Astìoha snažnom Heràklu;
On je doveo nju iz Efire od Seleènta
Zeusovim hranjeníkom junacima grade razoriv.
Kada Tlepolem porástê u domu složenu dobro,
Očinog ujaka ubi Likìmnija, koji od loze
Bijaše Aresove, a tada je stario veće;
Brzo pogradi lađe i naroda sakupi mnogo
I on u more odmah odbježi, jerbo se drugi
Sinovi snažnog Heràkla i unuci zagroze njemu.
Tad on lutajuć dođe na Rodos trpeći jade,
Gdje je živio narod u plèmena tri se dijeleć;
Njih je milovo Zeus, i ljudma i bozima vladar,
Te ih je obasuo odozgo golemim blagom.
Nirej je vodio tri jednakoboke lađe iz Sime.
Nirej, Haropa sin gospodara i još Aglájê.
Nirej, koji je bio pod Ilijem od svih junaka
Iza nezazornoga Ahìleja Danajac prvi.
Ali bijaše slab i vojske vođaše malo.
Koji sa Nisira bjehu, sa Krapata, Kasa i Kosa,
Grada Eurìpila kralja, sa Kàlîdnâ ostrva malih,
Tijem su svima Fidip i Antif vojvode bili,
Sinovi Tesala bjehu vladara Heràklova sina.

671–673. I u originalu ime Nirej stoji na početku triju zasobičnih stihova. To je jedini takav primjer u Homera. Dosta se često koje ime nalazi u dva zasobična stiha, kako je na primjer u ovome pjevanju st. 848. 849., u 6. pjev., st. 153. 154. i t. d. Sve je to poradi metričkih potreba.

Trideset prostranih lađa poređalo s njima se na put.
  Koji po Argosu pak, po pelaškom sjeđahu kraju,
Koji po Alopi, Alu, Trehíni i pò Ftiji gradu,
Koji po Heladi bjehu, gdje vele lijepih žena,
Te se Heleni zvahu, Ahéjci i Mirmidónci'
Lađa ih bješe pedeset, Ahilej im vojvoda bješe.
Al' sad mislili oni nijesu na opaku vrevu
Ratnu, kad ne bješe, tko b' ih u redove vodio bojne,
Jer je kod lađa ležo brzonogi divni Ahilej
Poradi Brisejeve ljepokose srdeć se kćeri;
Nju iz Lirnésa mnogo i mnogo se namučiv uze
Grad razorivši Lirnes i srušivši zidove Tebi:
Tamo kopljonoše ubi: Epistrofa i s njim Minéta,
Sine vladara Euéna, što bješe Selépiju sinak.
Za njom žaljaše ležeć, al' brzo mu ustati bješe.
  Koji iz Filake bjehu i Pirasa cvjetnog, iz zemlje
Demetri posvećene, iz matice ovčje Itóna,
Koji iz primorskog bjehu Antróna i travnog Ptelèja,
Tê je vodio sve Protesìlaj ubojni junak,
Živ dok bješe, al' tada pod zemljom bijaše crnom;
Žena u Filaki lica izgrèbla je ostavši za njim
U kući bez gospodara, — Dardánac junak ga ubi,
Kada je skočio prvi od sviju iz lađe; — narod
Nije mu bez vođa osto, al' tužili svi su za njime;
Ifikla stočnoga sin, a Filakov unuk Podàrko
Od krvi Aresove tad uredi njih; — Protesìlaj
Bješe junačina rođeni brat Podàrku, tek ovaj
Mlađi bijaše brat, Protesìlaj, ubojni vitez,
Stariji i jači bješe; bez vojvode narod ne òsta,
Ali za onim dobrim junakom žaljahu mnogo;
S njime je crnih svega četrdesêt krenulo lađa,
  Koji uz jezero Bebsko u gradu življahu Feri,
Koji u Glafiri, Bebi i uređenom Jaòlku,
Tê je Admetov sin u jedanaest vodio lađa.
Koji se Eumel zvao, Admétu ga rodi Alkèsta.
Najljepša Pelije kći, što ženska bijaše dika.
  Koji po gradu bjehu Taumàkiji i po Metóni,
Po Olizónu gradu po kamenom, po Melibèji,
Tê je vodio sve Filòktêt, dobar strijelac,
U sedam lađa, veslača pedeset u svakoj bješe,
Svi su dobri bili strijelci, snažni bojníci.
Al' on na presvetom Lemnu tad ležaše teških se muka
Mučeći, ostavili Ahejci ondje su njega,
Neka ga boli rana od opake zmije vodènê.

690—693. ovdje se misli pljačka, o kojoj je govor u bilješki 1. pjev., st. 164—168.

718—725. Bez Filoktetovih strijela nije se po odredbi bogova mogla osvojiti Troja; zato su ga Ahejci morali s Lemna dovesti pod Troju.

Tu je žalostan ležo, al' skoro se imaše kneza
Sjetiti Filoktéta Ahejci kod crnijeh lađa.
Narod bez vojvode njemu ne òsta, al' žaljahu za njim,
I njih uredi sin od inoče Ojlejev Medon,
Kojeg Ojleju bješe gradobiji rodila Rena.
Koji iz Trike i k tom iz Itome bijahu lomne
I iz Ehàlijê grada, u kojem je kraljevo Eurit,
Njih su vodila dva ljekara dobra, što sini
Bjehu Asklépijevi: Mahàon i Podalìrij.
Trideset prostranih lađa poređalo s njima se na put.
Koji od Ormena grada, od vrutka Hipèrijê bjehu,
Od Astèrija k tom i bjeloglavog Titana grada,
Vođ im bješe Eurìpil, Euémonov svijetli sinak,
A s njim je crnih svega četrdeset krenulo lađa.
Koji iz Argise bjehu i iz grada onog Girtónê,
Iz Oloòsona b'jelog, iz Orte i iz Elóne,
Njima je ustrajni ratnik Polìpêt vojvoda bio,
Sin Pirìtoja, kog je porodio besmrtni Zeus-bog, —
A Hipodàmija dična Pirìtoju porodi sina
U dan, u koji on na rutave zvjerove udri
Te ih s Pelija stjera i k Etičkom narodu odgna;
S njim se i Aresova udružila loza: Leòntej
Prehrabrog sin Koróna, što Kenejev bijaše sinak,
S njima je crnih svega četrdeset krenulo lađa.
Dvadeset i dvije lađe iz Kifa vođaše Gunej,
Ustrajni s njime bojníci Perébi i Enijéni
Pođoše, okolo hladne Dodónê kojim su kuće,
Pođoše, koji su polja okápali uz Titarésij
Mili, gdje on u Penej ljepoteku izl'jeva vodu,
Ali se ne m'ješa on sa srebrnim penejskim valma,
Već on nad penejskom teče nad vodom kakono ulje,
Jer on iz vode Stiške, iz zakletve izvire strašne.
Sin Tentrédonov Protoj Magnéćanom bijaše vođa;
Oko Peneja vode i trepčanog pelijskog brda
Življahu oni, a Protoj brzonogi vođa im bješe.
S njime je crnih svega četrdeset krenulo lađa.
To su vojvode bile Argejcima, to im vladari.
Reci mi, Muzo, koji od sviju junaka i konja
Najbolji bjehu, što u boj Atrída pratiše oba? —
Najbolje kobile od svih Ferétijev imaše sinak,
Eumel ih tjero, a bjehu brzoletne kakono ptice,
Jednake dlake i ljêtâ, u leđima iste visine;
Bog srebrnoluki njih je Apòlôn u Periji obje
Odnjegovo, i Aresov strah s obadvjèma je išo.

---

743. „na rutave zvjerove", t. j. na Kentaure; vidi 1. pjev., st. 268.
761. vidi st. 484—493.
767. „Aresov strah", t. j. strah, koji spopada ljude, kad na njih udari ratni bog Ares.

Od junákâ je sin Telamónov najbolji bio
Ajas, dok srdio se Ahilej, što najjači od svih
Bješe i konji mu, koji nezazorna nosiše njega.
Al' u moroplovnih lađah u srpastih sad je Ahilej
Na Agamemnona ljudma pastira, Atreju sina,
Ležao ljutit, a narod, gdje vali o obalu biju,
Veselo kölutô se i džilitô i nadstreljivo;
Konji su dotle svakom pred kölima stajali svojim
Grizuć petrùsîn, što raste po dolima vlažnim, i lotos,
A knezòvima svim u čadòrima pokrita kola
Stajahu; videć se knezi bez vojvode Aresu milog
Šetahu tamo i amo po vojsci ne boreć se ništa.
  Danajci iđahu tako, ko c'jelu ravnìcu da oganj
Liže, a pod njima zemlja sve tutnjaše, kao kad Zeus-Bog
Srdi se gromovni tè ôn zbog Tifoja Arimsku bije
Zemlju, za koju vele da pod njom počiva Tifoj.
Tako tutnjaše silno pod nogama njihovim zemlja,
Kada su išli te poljem veoma stupali brzo.
  Trojcima Irida dođe vjetronoga glasnica brza,
S jadnim ju glasom je Zeus egidònoša poslao k njima.
Oni kod Prijamovih vijećaju upravo vrata, —
Svi su u skupu, što ih imade starih i mladih,
Kad al' Irida njima progovori stavši nablízu;
Glasom se učini slična Polítu, Prijama sinu,
Koji se u noge brze uzdavajuć uhoda bješe
Trojanski te je na grobu Esìjeta sjedio starca
Čekajuć, kada li će Ahejci od lađa krenut.
Njemu se slična učiniv brzonoga Irida reče:
„Vazda su tebi, starče, po ćudi zaludne r'ječi
Kao nekad u miru, al' sada je ratno vrijeme
Strašno; u mnogim ja sam u bojima junačkim bio,
Al' još naroda takvog i tòlikôg ne vidjeh nikad.
Ima premnogo njih ko pijeska i kao lišća.
Protiv našega grada sad dolaze, borit se hoće.
Hektore, najviše tebe opominjem, čini ovako:
Mnogo Prijamov grad pomoćnika ima, i oni
Jezikom koji kakvim od rasutih govore ljudi;

---

782. 783. Tifoj (pravilnije bi bilo: Tifoej) je nekakav strašan div, personifikacija užasnoga vihara ili vulkanske pare i vatre; Zeus ga je nekad svladao i zakopao pod nekakvim brdom u Arimskoj zemlji (misli se, da je to negdje u jugoistočnoj Maloj Aziji); Tifoj hoće otud da prodre na svijet, ali Zeus puca gromovima i ne pusti ga ispod zemlje.

796. Polit, u kojega se Irida pretvorila, psuje oca Prijama, što sluša (a ne što govori) zaludne riječi sada, kad bi trebalo raditi, a ne prazno govoriti.

804. Ovdje se kaže, da su trojanski pomoćnici (ili saveznici) govorili različnim jezicima; nijesu dakle mogli razumjeti Ahejaca i Trojanaca (koji su jedni i drugi istim jezikom govorili, jamačno s dijalektičkim razlikama) ni ovi njih, ali pjesnik pomenutu razliku ponajviše smeće s uma, t. j. rečeni pomoćnici (saveznici) često govore s Trojancima i s Ahejcima, kao da im je svima

Onima neka svaki zapov'jeda, tko im je vladar,
Neka ih izvodi u boj razredivši građane u red."
Tako im reče, a Hektor prepozna boginje riječ,
Skupštinu raspusti on, i potrče za oružjem Trojci.
Sva se otvore vrata, i vojska na polje navre,
Konjici, a i pješaci, te veliki urnebes nasta.
Nekakav ispred grada imade strmen brežuljak,
Na polju stoji daleko, obići se dade odàsvud;
Ljudi Batija tome brežuljku vele, a bozi
Besmrtni skakalice Mirínê kažu brežuljak;
Ondje se razdijele Trojanci i pomoćnici.
Trojcem bijaše vođ sjajnošljemac veliki Hektor,
Prijamov sin, iza njèga junaci u oružju bjehu
Najbolji, najviše njih želéći se pobit na koplja.
Sin Anhísov Enèja Dardáncima bijaše vođa
Valjani sin, — Afrodíta Anhísu rodi ga divna
Ù îdskîm uvalama sa čovjekom spavavši smrtnim.
Ne bi Eneja sam, već Anténoru obadva sina
Bijahu s njim: Arhèloh i Akamas vješti u ratu.
Koji iz Zelije bjehu, na najnižem podnožju idskom,
Bogati ljudi, što vodu Esépovu pijahu crnu,
Te je Trojance sin Likónov vodio sv'jetli
Pandar, kojem je luk udijelio sam bog Apòlôn.
Koji su iz grada bili Adrèstijê, s Apeskog polja,
Zatim od Pitije grada, od Terije strmoga brda,
Te je vodio Adrest i s lanenim oklopom Amfij,
Sinovi Meropa rodom Perkóćanina, što znaše
Najbolje vračat med ljudma i nije svojim sinòvma
U boj ljudogubni poći dopustio, ali ga oni
Ne htješe slušat, te smrt ih odvukla je crna i Kere.
Koji življahu pak po Perkoti, uz vodu Praktij,
Koji iz divne bjehu Arìsbê, iz Sesta, Abída,
Tê je Hirtakov sin dovodio, glava junákâ,
Asij, Hirtakov sin; iz Arisbe njega su konji
Veliki riđi donèsli od vode od Seleènta
Vođ Hipòtoj plemónâ Pelázgâ kopljonosnih bješe,
Koji su okolo grada Larìsê živjeli grudnog;
Vodio njih je Hipòtoj i Pilej od Aresa loze,
Oba sinovi Leta Pelàzga, Teutamu sina.

---

jedan isti zajednički jezik. Tako i pjevači naših junačkih pjesama ponajviše mučke uzimaju, da se svuda na svijetu govori srpskohrvatski; zato se u tijem pjesmama ljudi našega naroda i našega jezika razgovaraju veoma često na pr. s Turcima, s Arapima, s Madžarima, s Latinima i dobro razumiju jedni druge, kao da su i to ljudi našega jezika. Vidi u T. Maretića, Naša narodna epika str. 107. Da su trojanski pomoćnici govorili različnim jezicima, to kaže pjesnik i u 4. pjev., st. 437. 438.

827. nema se shvatiti u doslovnom smislu, već u ovome: Apolon mu je dao vještinu, da dobro strijelja.

Tračane vitez je Píroj i Akamas vodio u boj,
A njih okružuje voda helèspontskâ, silno što struji.
Kopljanike je u boj Kikónce vodio Eufem,
Zeusova sin hranjeníka Trezéna, Keasu sina.
Iz Amidóna daleko od Aksija široke r'jeke,
Aksija, kojeg se vali po zemlji najljepši steru,
Vođaše u boj Peónce krivoluke junak Pirèhmo.
A Paflagóncima bješe Pilèmên rutavac srčan
Vođ od enetske zemlje, gdje divljih mazgi imade,
Tamo u gradu Kitóru i Sesamu življahu oni,
Oko Partènija vode u kućama življahu slavnim
Po Eritínu gradu visòku, Egìjalu, Kromni.
A Halizónima bješe Epìstrof vođa i Odij,
Iz grada dalekog bjehu iz Alibe, majdana srebru.
Mišane vođaše Hromis i Enom, u ptice gatač,
Ali crnijeh Kera odvratio pticama nije,
Nego brzonogi njega potómak ubi Eákov,
Ubi u r'jeci, u kojoj Trojance i druge pobi.
A iz askanskog grada iz dalekog vođaše Frige
Forkis i nalični bogu Askànije kreševa željni.
Meonski narod u boj povedoše Mestlo i Antif,
(Gigejsko jezero njih Taleménu obojicu rodi)
Ispod Tmola oni Meónce povedoše u boj.
A gruborječne Karce povèdê Nasto, — po gori
Oni gustolistoj Ftirskoj, po Miletskom življahu gradu
I uz Meàndrove vale i vrške Mikalske strme.
Nasto povede njih i Amfìmah u boj; — Amfìmah
I brat mu Nasto djeca Nomìonu svijetla bjehu,
Nasto u zlatu sav ko djevojka pošo je u boj
Ludak, al' propasti jadne odvratio ne bješe tijem,
Nego u potoku brzi potómak njega Eákov
Ubi i njegovo zlato Ahilej ödnese hrabri.
Likijce vođaše Glauk nezazorni i s njim Sarpédon
Od virovitog Ksanta, iz Likije daleke zemlje.

849. Aksij je voda u Makedoniji, danas se zove Vardar.
859. „pticama" je ovdje instrumental.
865. t. j. rodila ih je jedna između Nimfa toga jezera.
872. „u zlatu", t. j. s različnim zlatnim (ili pozlaćenim) nakitima.

TREĆE PJEVANJE.

Zakletve. Gledanje s bedema. Mejdan Parisa i Menelaja.

Kada se sve već vojske poređaju s vođama svojim,
Trojci cikćući pođu i vičući kakono ptice;
Kao što pod nebom zna da stoji cika ždralóvâ,
Kada od zime oni i kiša neprestanih bježe,
Onda k okèanskijem ka vodama cikćući lete
Noseći tamo ljudma Pigméjcima pogubu i smrt;
U jutro rano ždrali s Pigmejcima zameću bojak.
Mučeći pođu u boj Ahejci kipeći gnjevom,
Jedan drugom pomagat želéći u srcu željno.
Kao maglu kad Notos po vrsima razvije brdskim,
Koje ne trpe pastiri, al' tatu je od noći draža,
Dotle se vidjeti može, dobacio dokle bi kamen, —
Tako se njima gusta pod nogama prašina digne,
Kada su išli te poljem veòma stupali brzo.
Kada se jedna drugoj na blízu primaknu vojske,
Pred Trojancima htjede Alèksândro nalični bogu
Borit se pardalsku kožu na plećima imajuć i mač
I luk saviti i dva sa mjedenim okovom koplja
Vitlaše argejske sve junake najbolje zovuć,
Tko će se ogledat s njim, u strahovitoj borit se borbi.
Kada ugleda njega Menèlaje Aresu mili,
Gdje on širòko koràčâ pred vojskom i dolazi bliže, —
Kako se lav veseli, kad na pl'jen se namjeri velik,
Kadano divlju kozu il' jelena rogatog nađe
Gladujuć i sve hoće da proždre, makar ga i psi
Tjerali brzi il' snažni mladići, tako se tada
Aresu mili Menèlaj povèselî, očima svojim
Kad Aleksandra vidi bogolikog, kaznit drzníka
Hoteći odmah s kola u oružju na zemlju skoči.
Al' kad Alèksândro njega bogoliki očima spazi,

U ovom pjevanju pjesnik nastavljajući događaje dvadeset drugoga dana pobliže nas upoznaje s odnošajima u Troji, kako nas je u drugom pjevanju upoznao s odnošajima u ahejskoj vojsci.

6. Pigmejci su (u grčkom pričanju) nekakvi vrlo mali ljudi negdje na kraju svijeta i tako slabi, da ih ždralovi mogu ubijati.

17. mač na plećima, — vidi u 2. pjev., st. 45.

Među rtnícima gdje se pokazo, — potrese se njemu
Srce i od smrti bježeć med drugove utekne guste.
Kao kad opazi tko u planinskoj dòlini zmiju,
Odmah odskoči natrag, a koljena poduzme njemu
Drhat, i blijed u licu odbježi, — tako se bojeć
Atrejevoga sina bogolik Aleksandro sada
Ustukne među Trojance med ljutice guste, al' njega
Kada opazi Hektor, tad grditi počne ga ružno:
„Nesretni Parise, prvi ljepotico, ženaru ludi,
Varavče! ej da budeš neoženjen propo bez djece!
I to bih volio ja, i bilo bolje bi tako,
Nego da ljudima pokor i prezir ostaneš drugim!
Kako li negdje Ahejci dugovlasi ijuču sada,
Koji su mislili do sad, da boljar ti si i rtnik,
Jer si obraza krasna, al' jùnâštva nije ni snage
U srcu tvom! u lađama tî moroplovnim takav
Zäpûti morem i sabrav drugóvâ milih med strance
Ode i iz daljine ljepoliku dòvede ženu,
— Koja je snaha junakom kopljonosnim, — i svome ocu
Dòvede nesreću velju i narodu ì grâdu svemu,
Neprijateljima radost, a srämotu samome sebi!
Ne bi li Aresu milog Menelaja počekat htio?
Znao bi, kakvog junaka imadeš mlađahnu ženu!
Darovi Afrodite ni kitara ne će ti pomoć
Ni ljepota ni kosa, kad váljô se budeš u prahu.
Ali su plašljivice Trojanci, jer obuko ti bi
Kamenu košulju davno zbog zala, što si im zado!"
Njemu bogoliki ovu Alèksândro prihvati riječ:
„Hektore, pravo si mene izgrdio, krivo nijesi;
Vazda je srce u tèbe neslomljivo sjekiri nalik,
Koja kroz panj ide iz ruke onom, što gradu
Umjetno teše lađènû; od sjekire jača mu zamah;
Ti neprestrašljivo tako imadeš u grudima srce.
Zbog Afrodítê zlatne darówâ ne psuj me milih!
Prezirati ne vàljâ od bogova preslavne dare,
Koje dadu, a sâm ih prisvojiti ne može nitko.
A sad ako te volja, da vojujem i da se borim,
Ostale deder posadi Trojance i sve Ahejce,
Onda me s Aresu milim Menèlajem sastav'te, da se
Nas dva u sr'jedi borimo za Helenu, za blago za sve.

33—35. tu je poredbu iz Ilijade prenio Virgil u svoju Eneidu (2. pjev., st. 379—381).

49. Helena je snaha kopljonosnim junacima, t. j. Atreju (kao žena njegova sina Menelaja) i Agamemnonu (kao žena njegova brata Menelaja). Grčka riječ „nyos" znači kao i naša „snaha" ženu i sina i brata.

57. obući kamenu košulju, t. j. biti kamenovan.

70. „blago" misli se ono, koje je Paris uzeo iz Menelajeve kuće i odnio ga u Troju, kad je odveo Helenu.

Koji nas bude jači te drugoga svlada, nek nosi
Kući čitavo blago i ženu, a ostali tvrdu
Neka uhvate vjeru u ljubavi, te vi u Troji
Ostan'te grudnoj, a oni nek u Arg konjogojni odu
I u ahejsku zemlju, gdje kažu krasnijeh žena."
  Reče, — i toj se vrlo povèselî riječi Hektor
Te med Trojance on otišâvši potisne čete
Koplje po sr'jedi držéći, i onda se umire oni;
Ali dugovlasi u nj Ahejci stanu strijeljat,
Gađahu strjelama njega i kamenje bacahu u njeg.
Kad li junacima kralj Agamemnon se prodere na njih:
„Ȁrgêjci, stan'te, strijeljat ded prestan'te, ahejski sini,
Kao da nešta reći sjajnošljemac hoće nam Hektor."
  Tako im reče, a oni strijeljati prestanu i svi
Brzo ušute, a onda med vojskama prozbori Hektor:
„Čujte me, Trojci, sad, i nazuvčari Ahejci,
Što li Alèksândro veli, zbog kojega nastade bojak.
Svima Ahejcima on i Trojancima veli, nek metnu
Na zemlju sada svi mnogohranu oružje krasno,
A on i Aresu mili Menèlaje neka se sami
Tu u sredini bore za Helenu, za blago za sve.
Koji ih bude jači te drugoga svlada, nek uzme
Čitavo blago i ženu i kući neka ponese,
A mi ostali vjeru u ljubavi uhvat'mo tvrdu."
  Tako im reče, a oni umúčê svi i ušútê,
Onda im grlati bojnik Menèlaje započne riječ:
„Čujte sada i mene, jer moja snalazi dušu
Najveća tuga, te hoću, da mirno već se Argejci
Raziđu i Trojanci, jer podn'jeste nevolja mnogo
Radi zavade moje, Alèksândro kojuno zače.
Kojega od nas smrt i sudbina čeka, nek umre,
A vi se mirno drugi raziđite onda što prije.
Jagnjića bijeloga dones'te, i jagnjicu crnu,
Zemlji i Suncu, a jedno prikazati mi ćemo Zeusu.
Prijama moćnog doved'te, nek vjerom se tvrdom zakune
Sam on, jer nevjerni jesu i prkosni njegovi sini,
Pa bi nedjelom koji razorio Zeusovu vjeru,
Pamet je mladeži vazda prevrtljiva, ali kud starac
Dođe, tamo on u budúćnôst i u prošlôst gleda,
Kako će najbolje što obadvjèma stranama biti."

91—94. Hektor ponavlja Parisove riječi (st. 70—73.); vidi o ponavljanju riječi, koje je tko rekao, u pjev. 2., st. 60—70.

104. bijeli jagnjić ima se žrtvovati sjajnome suncu (u grčkom je jeziku riječ, koja znači „sunce", muškoga roda: hēlios ili ēelios), a crna jagnjica crnoj zemlji (i u grčkom je jeziku riječ, koja znači „zemlja" ženskoga roda: gē). Trojanci će žrtvovati suncu i zemlji, božanstvima, koja sve vide i čuju, mogu dakle biti vrlo dobri svjedoci, kad se tko kune, a Ahejci će žrtvovati Zeusu, koji sve zna i sve može, dakle može i kazniti onoga, koji se krivo kune.

Reče im, te se Ahejci povesele i s njima Trojci
Misleći, da će se sad oslobodiții čemernog rata.
Oni ustave konje u redima i skoče s kola,
Oružje skinu sa sèbe i na zemlju metnu ga blizu
Jedno k drugom, i malo okò njeg prostora bješe.
Na to do dva glasnika u Troju pošalje Hektor,
Janjce da brzo donesu i zovnu Prijama starca.
K lađama prostranim za tim Taltìbija kralj Agamèmnon
Pošalje silni i njemu zapòvjedi donijet jagnje.
Tu Agamèmnona divnog Taltìbije posluša riječ.
Irida k Heleni tada bjelorukoj glasnica dođe
Nalik na zaovu njenu, na ženu Anténoru sina,
Sin se Anténorov njom Helikàon oženio; od svih
Prijama kćèrî ona — Laòdika — najljepša bješe.
Helenu Irida nađe, gdje u sobi veliko tkanje
Porfirno dvostruko tkâ i u njega utkiva borbe,
Što ih konjokrote Trojci, mjedenhalje što ih Ahejci
Od šaka Aresovih pretrpješe zbog nje do sada.
Irida blizu nje brzonoga stane i reče:
„Hajde, snaho o draga, neobično vidjeti djelo,
Što ga konjokrote Trojci, mjedenhalje što ga Ahejci
Čine; prije su plačne donosili na polju bojnom
Jedni drugima bitke želéći pogubnog rata,
A sad sjede i šute, umirila sada se vojna,
Na štit je naslonjen svak i koplje je dugačko zabo,
Pa će Alèksândro sada i Aresu mili Menelaj
S kopljima dugim izići na mejdan poradi tebe;
Koji od njih nadjača, nazivat će milom te ženom."
Tako boginja reče i u srce pusti joj slatku
Žudnju za pređašnjim mužem i grâdom, za màterôm, ocem.
Bijelim Helena tada prijevjesom obvije sebe,
Pođe iz sobe suze od obraza umilne lijuć.
Ne bješe sama, već s njome i dvorkinje iziđu dvije
Etra, Piteju kći, i volòokâ Klìmena uz nju.
Brzo dođoše tamo, gdje vrata bijahu Skejska.
Oko Prijama Lamp i Pantoj i Klitije bjehu,
Timet i Hiketàon od loze Aresa boga
I dva razumna starca Ukàlegon i još Anténor.
Svi ti sjeđahu, ljudske starješine, kòd Skêjskîh vrata,
Starost im nije dala vojevati, al' govornici
Bjehu valjani nalik na cvrčke, koji na stablu
U šumi sjede i milim oglasuju otud se glasom.
Takve čelovođe trojske na kuli sjeđahu ondje;
Kada Helenu spaze, na kulu gdje uzlazi k njima,

143. kad kraljice ili žene kraljevskog roda kamo izlaze, prati ih koja dvorkinja, tako je i u pjev 22., st, 449—461., i u Odiseji pjev. 1., st. 331. i pjev. 18., st. 207.

Jedan drugome tiho progovori krilate r'ječi:
„Zamjere nazuvčarom Ahejcem ni Trojcima nije,
Što zbog takove žene već odavno nevolje trpe!
Licem je ona vrlo na besmrtne boginje nalik!
Nego kakva je, da je, nek u lađah vrati se kući
I nek ne ostavlja nama i našim sinòvima tugu."
Tako reku, i tada pozove Helenu Prijam:
„Dođi, o draga amo o kćeri, i uza me sjedni,
Prvoga muža i rôd i prijatelje da vidiš.
Ti mi kriva nijesi, već bogovi krivi su meni,
Koji su plačni rat navalili ahejski na me
Dođi, da mi junaka gorostasnog imenom kažeš,
Koji je ono tamo Ahejac vr'o i visok; —
Ima doduše drugih, što glavom su veći od njega,
Ali očima svojim krasníka još ne vidjeh takog,
Koji bi glavit bio tolìkô, — ta kralju je sličan."
Helena, ženska dika, odgovori besjedu njemu:
„Častan meni si ti, veličanstven si, mili mi svekre!
Ej da sam voljela zlu smrt odabrati, kada sam amo
Išla sa sinom tvojim mužèvljû ostaviv sobu,
Pozno rođenu kćer i znance i vrsnice mile!
Ali tako se ne zbi, i zato ginem od súzâ.
Nego da rečem, što sàda od mène razbiraš, pitaš.
Ono je Atrejev sin Agamemnon silan daleko,
I kralj dobar je on i kopljanik kršan i meni
Djever bio je kuji bezobraznoj, ako je bio!"
Reče, i njemu se starac zadivivši prozbori ovo:
„Blaženi Atrejev sine dobrosretni, obilni srećom!
Doista ahejskih mnogo sinóvâ pod sobom imaš!
Nekad sam pošao ja u lozoplodnu frigijsku zemlju
I vidjeh frigijskih silu junaka s brzijem konjma,
Otreja vojsku tu i bogolikog Migdona vidjeh,
Oni uz obale vode Sangàrija imahu òkô;
I ja brojah se neki međù njima bivši pomoćnik
U dane one, kad bjehu Amàzônke muškare došle:
Ali sjajnokih ima sinova ahejskih više."
Drugoga za tim vidjev Odiseja pitaše starac:
„Reci, o draga sad mi o kćeri, tko li je onaj?
Glavom je Atrejev sin Agamemnon veći od njega,
Ali je prsima on i plećima vidjeti širi.
Njegovo oružje leži na zemlji mnogohranoj, al' on
Kakono ovan svud po redòvima oblazi ljudskim;
Taj mi se najviše čini gustorunu naličan ovnu,
Koji po velikom stadu ovaca prolazi b'jelih."

---

180. Helena zove sebe bezobraznom kujom i u Odiseji pjev. 4., st. 145. zato, što se dala premamiti od Parisa i ostavila prvoga muža. — Riječi, „ako je bio" znače, da se Helena s velikom tugom sjeća prošlosti; ona dobro zna, da joj je Agamemnon bio djever, ali to je bilo pa prošlo, kao da nikad nije bilo.

Helena, Zeusova kćerka, odgovori njemu ovako:
„Ono ti je dosjetljivi sin Laèrtov Odisej,
Koji se na polju rodi brdovite itačke zemlje.
On je pameti mudre i lukavstva svakakva znade."
Razumni na to njoj Anténor prozbori riječ:
„Tu si doista riječ po pravici kazala, ženo.
Već je došao jednoć Odisej ovamo divni;
S Aresu milim je došo Menelajem poslan zbog tebe,
Ja ih dočekah oba u domu svom i počàstih,
Tako im vidjeh stas i poznah pamet im mudru.
Al' kad Trojanci se skupe, i ònî se med njima nađu,
Širokim plećima sve ih Menelaje nadvìsi stojeć,
Nego kad sjedoše oba, Odisej glavitiji bješe.
Riječi i misli oni pred svima kad stanu raspredat,
Tad je Menelaje brzo govorio, malo doduše,
Nego veoma zvonko, riječima nije obìlat
Bio, al' zboraše zgodno, i àko bijaše mlađi;
A kad se digo Odisej dosjetljivi riječ govorit,
Stade i gledaše strmo oborivši na zemlju oči.
Skeptra ni pred sobom nije ni za sobom nije okreto,
Već ga držaše čvrsto u ruci nevještu sličan.
Reko bi, da je čovjek mrzòvoljast ili budàla;
Ali kad veliki glas iz prsiju ispusti svojih,
Riječi sipati stane pahuljicam snježnijem slične,
Tad nadgovárô se ne bi s Odisejem smrtnik ni jedan.
Ipak se njegovu stasu tolìkô tad čudili nismo."
Trećega Ajasa opet uočivši pitaše starac:
„Tko li je onaj Ahejac i vr'o junak i vìsok
Među Argejcima glavom i širokim plećima viđen?"
Njemu će ženska dika dugohaljka Helena reći:
„Obrana ahejska to je, — gorostasni to ti je Ajas:
A tamo kao bog Idomènej med Krećani stoji,
Okolo njega se kretske čelovođe skupile eno;
Često je Aresu mili Menelaj ugostio njega
U kući našoj, sa Krete uvratio kad bi se kod nas.
Sada sjajnoke sve Ahejce ostale vidim,
Koje bih mogla prepoznat i kazati njih poimènćê,
Al' upravljača dvaju ne mogu narodnih vidjet,

217—219. Odisej dakle kad govori, mirno stoji, gleda preda se, ne maše rukama ni skeptrom, što ga drži u ruci (i danas običavaju mnogi govornici, kad govore, mahati rukama ili kojim predmetom, što ga imaju u ruci, na pr. olovkom). Što Prijam ne prepoznaje Odiseja, premda ga je već jednoć vidio i govorio s njim, tome se ne treba čuditi, jer je to odavno bilo, — pred deset godina. Ni tome se ne treba čuditi, što se sada istom (kad je rat već u desetoj godini) pruža prilika Prijamu, da upozna glavne vojvode ahejske; može se misliti, da se Ahejci nikad prije nijesu tako približili vratima grada Troje kao sada, a i ako su se približili, trebalo je s njima boriti se, i nije bilo prilike mirno ih motriti kao sada, kad miruju i hoće s Trojancima da se pomire.

Kastor vitez je jedan, Polìdeuk šakobija dobri
Drugi je, rođena braća, što moja mati ih rodi.
Iz Lakedèmona ljupkog nijesu krenuli možda?
Il' u moroplovnih lađah doduše dođoše amo,
Ali u bojeve ne će da ulaze junačke oni
Bojeć se mnoge sramote i rugla, što je na meni."
  Reče, — a njih je zemlja plodorodna oba već krila
U Lakedèmonu ondje na postojbini im miloj.
  Zaloge tvrde vjere glasnici nosiše kroz grad:
Jagnjadi dvoje i plod zemàljskî vesèlicu vino
U kozjem m'jehu, a krčag u rukama nošaše sjajan
I čaše zlatne Idej oglàsnîk; k Prijamu starcu
Pristupi on i ovim riječima potakne njega:
„Diž' se, Laòmedonov o sine, zovu boljari,
Vođe konjokrotam Trojcem i nazuvčarom Ahejcem,
U polje, jedni drugim da tvrdu vjeru zadáte,
Te će Aleksandro sada i Aresu mili Menelaj
S kopljima dugim izići na mejdan poradi žene;
Koji od njih nadjàčâ, zadobit će blago i ženu.
A drugi uhvat'mo tvrdu u ljubavi vjeru, u Troji
Grudastoj ostan'mo mi, u konjogojni oni nek Argos
Odu i ahejsku zemlju, gdje kažu krasnijeh žena."
  Tako mu reče, a starac protrnu i druzima kaže,
Neka upregnu konje, i oni se pokore brzo.
Prijam se u kola uspne i uzde potegne k sebi,
U kola prekrasna s njim Anténor se također uspne,
Na polje uprave konje brzonoge kròz Skêjskâ vrata.
  A kad dođoše već med Trojance i med Ahejce,
Tad na mnogohranu zemlju obojica siđoše s kola
Pa tad u sr'jedu stupe med Trojce i med Ahejce.
Digne junákâ se kralj Agamèmnon, dosjetljivi digne
S njim se Odisej, i tada glasníci ponosni svedu
Zaloge vjere tvrde božànskê, smiješaju vino
Oni u vrču i vode na kraljevske naliju ruke.
A sin Atrejev nož povuče od boka onda,
Koji mu višaše vazda uz velike korice mača,
Janjcima odreže dlake sa glave, onda glasníci
Trojanskim podijele boljarom i ahejskim dlake.
Atrid podigne ruke ovako se moleći glasno:
„Najveći, preslavni Zeuse, sa Ide kojino vladaš,
I sunce, kojeno sve sa nebesa čuješ i motriš,
Zemljo i potoci vi i bogovi, koji pod zemljom
Pokojne kaznite ljude, zakune li tkogod se krivo,
Bud'te svjedoci, i bud'te čuvari vjere nam tvrde!
Ako Aleksandro svlada Menelaja, ubije l' njega,

---

259. „starac protrnu" poradi sina Parisa, koji bi mogao pasti na mejdanu; vidi st. 306—307.

274. za znak, da se svi zajedno s Agamemnonom zaklinju.

Helena neka mu onda i čitavo ostane blago,
A u brzoplovnim mi u lađama vrat'mo se kući;
Ako plavokosi pak Menelaj Aleksandra svlada,
Onda nek Helenu vrate Trojanci i čitavo blago
I nek naknadu plate Argejcima, kako je pravo,
I med potómcima o tom nek ostane spomen, a Prijam
Ako ne ushtije meni sa svojim sinòvima platit
Naknadu, pošto u boju Aleksandro pogine, onda
Ovdje ću ostati ja i naknade radi vojevat
S njima ću i dalje dotle, dok ne nađem ratu svršetka".
Reče i janjcima vrat presiječe nemilom mjedi,
Onda ih na zemlju metne, a praćkahu jošte se oba,
Al' bez života bjehu, jer uzela mjed im je dušu.
Tad u kondire vina iz vrča zacŕpû i njega
Izliju pa se molit vjekovitim bozima počnu.
Gdjekoji tad je Ahejac i Trojac reko ovako:
„Najveći, preslavni Zeuse i ostali besmrtni bozi,
Koji od nas prvi prekò vjerê uzrade tvrde,
Nek im ko ovo vino iscuri mozak po zemlji,
Njima i njihovoj djeci, a žene im oteli drugi!"
Tako izrèkû, al' ne htje Kroniôn to im izvršit;
Onda im započne riječ potómak Dardanov Prijam:
„Čujte me, Trojci vi i nazuvčari Ahéjci,
Ja u vjetroviti Ilij povratiti sad ću se natrag,
Jer mi ne može srce podnesti, da očima gledam,
Gdje se s Aresu milim Menelajem sinak mi bori;
Zeus-bog znade, a znadu i ostali besmrtni bozi,
Kome je od njih dvaju skončánje suđeno i smrt."
Reče i u kola junak bogoliki jagnjiće metne,
Onda se uspne sam i uzde potegne k sebi,
U kola prekrasna s njim Anténor se također uspne,
Te se vraćahu natrag obojica u grad u Ilij;
A sin Prijamov Hektor i s njime divni Odisej
Izmjere najprije prostor za mejdan, u kacigu za tim
Mjedenu ždrèbove baciv prom'ješaju oni ih u njoj,
Koji će prvi bacit mejdandžija mjedeno koplje.
Ljudi podignu ruke i bozima stanu se molit;
Gdjekoji tad je Ahejac i Trojac reko ovako:
„Najveći, preslavni Zeuse, sa Ide kojino vladaš,
Onaj, koji je rat međù nama zavrgo ovaj,
Daj, da propadne on, u Aídove dvore da ode,
A mi ostan'mo drugi u ljubavi i vjeri tvrdoj."

---

310. „u kola jagnjiće metne", t. j. one zaklane i bogovima žrtvovane; Prijam će ih odvesti u Troju te ih dati zakopati ili u more baciti (jer meso životinja, koje su žrtvovane pri zakletvama, nije se jelo, kako se jelo meso onih životinja, koje su žrtvovane u drugim kakvim zgodama).

Tako izrèkû, i tada sjanošljemac veliki Hektor
Prom'ješa gledajuć natrag, i Parisu iskoči ždrijeb.
Oni u redove sjednu, gdje konji poskokljivi kome
Stajahu, i gdje njihno i oružje šareno bješe;
Tada na pleći muž ljepokose Helene one
Divni Aleksandro na se navuče oružje krasno;
Nazuvke najprije on navúčê oko gol'jènî,
Nazuvke krasne, što kopče od srebra ih spučahu kruto,
Okolo prsiju oklop navuče, koji je bio
Oklop Likàona brata, i uredi on ga na sebi,
Metne na pleći mač sa srebrnim klincima mjeden,
Onda veliki štit i teški u ruke uzme,
I šljem načinjen l'jepo sa konjskijem postavi repom
Na glavu snažnu, i kita odòzgô se tresaše strašno;
Uzme ubojno koplje, što zgodno mu staja u ruci.
Oružjem isto tako Menelaj se oružo hrabri.
Kada već njih dva budu u oružju sa obje strane,
Tada u sr'jedu stupe med Trojce i med Ahejce
Očima gledajuć strašno; konjokrote svi se Trojanci
I nazuvčari Ahejci, kad vide ih, u čudu nađu.
Nãblîzu oni stanu na izmjerenome mjestu
Kopljima vitlajući i jedan na drugog ljutit.
Prvi Aleksandro baci dugosjeno koplje i njime
Zgodi Menelaja u štit, što svuda jednako krije,
Al' ga ne probi mjed, već o štitu jakom se svine
Parisu rt od koplja, a onda podigne svoje
Atrejev sin Menelaj pomolivši Zeusu se ocu:
„Daj mi, gospode Zeuse, naplatiti zlu počinjača,
Divnog Alèksândra sad, od mojih da pogine ruku,
Nek se i poslije tkogod od ljudi poznijih žaca
Zlo domaćinu činit, kad s ljubavlju dočeka gosta."
Reče i zamahne kopljem dugosjenim i tad ga baci,
Zgodi Aleksandra u štit, što svuda jednako krije,

329—338. Kako je Paris oružan, to je mogao pjesnik tako prikazati, da reče: oko golijeni bili su mu nazuvci, oko prsiju oklop, na plećima mač i štit, na glavi šljem, u ruci koplje. To bi bio opis prema onome, kako se što prikazuje u prostoru čovjeku, koji što gleda. Tako rade slikari i ne mogu drukčije raditi, jer oni mogu prikazivati samo ono, što je u prostoru jedno pored drugoga. Drukčije je u epskoj poeziji, kojoj je glavni posao da pripovijeda, što je nekad bilo, što se događalo u vremenu jedno iza drugoga. Zato Homer sasvim u duhu epske poezije u svojim opisima vrlo rado predmete, koji su u prostoru jedan pored drugoga, pretvara u radnju prenoseći ih tako iz prostora u vrijeme, u kojem su jedan iza drugoga. Zato je evo i ovdje Paris opisan, ne kako je oružan, nego kako se oruža, kako meće na se jedan dio oružja za drugim. I u našoj narodnoj junačkoj poeziji ima takovih primjera. Vidi u knjizi „Naša narodna epika", str. 86—88.

334. „metne na pleći mač," — vidi pjev. 2., st. 45.

342. „očima gledajuć strašno", t. j. ispod šljemova, na kojima se „kita tresaše strašno" (st. 337).

343. „svi se . . . u čudu nađu", valjada zato, što toga, a ni takvog megdana još nije bilo, prizor je nov i neobičan.

Te kroz blistavi štit silovito iziđe koplje,
I vrlo umjetni oklop probòdê ono junaku,
Pokraj slabina prođe i košulju proreže naskroz;
Tad se Aleksandro pregne i ukloni crnoj se smrti.
S klincima srebrni mač povukavši Atrějev sinak
Zamahne, udari njime u kacigin branik, al' o njoj
Prsne na d'jela na tri na četiri, te mu iz ruke
Ispadne; Atrid pisne u široko pogledav nebo:
„Oče o Zeuse, nema od tèbe okrutnijeg boga!
Doista mislih kaznit Aleksandra za sve zločinstvo,
Ali mač mi se slomi u ruci i koplje iz ruku
Naprazno meni polètje, i tako njega ne svladah."
Reče i skoči te zà šljem gustogrivi pograbi njega
Pa ga okrene onda i među Ahejce povuče.
Remen izvezeni njega pod gr'ocem daviti stane,
Što ga je ispod brade nategnuo, šljem da mu drži.
Njega bi dovuko bio Menelaj i golemu slavu
Steko, da Zeusova kći Afrodíta ne spazi oštro;
Ona mu prekine remen od vola zaklanog krepko;
Prazna kaciga tada u punanoj ostane ruci,
A njom zavrtjevši junak med nazuvčare Ahejce
Baci je, i nju mili drugari dignu sa zemlje.
Drugi put skoči Menelaj želéći ga mjedenim kopljem
Ubiti, ali ga tad Afrodita ugrabi lako
Boginja besmrtnica budúći, maglom ga silnom
Zavije pa ga metne u mirisnu svođenu sobu,
Helenu dozvati ode; na visokoj kuli zatèčê
Nju, a okò njê mnoge u skupu Trojanke nađe.
Helenu ona povuče za milenu odjeću njenu
Te joj progovori staroj vunarici slična se stvoriv,
Koja je vunu njoj izrađivala, dok je još bila
U Lakedèmonu divnom: od sviju voljela nju je
Helena, njojzi slična progovori tad Afrodita:
„Hajde, Aleksandro zove, da vratiš kući se brže,
On ti u sobi sad i u krevetu struganom leži,
On u ljepoti sja i u odjeći; ne bi mu rekla,
Da je iz boja došo, već da se u kolo sprema
Otić, il' iz kola da je izišao i sad da sjedi."
Tako joj reče i njoj u grudima srce potače;
Ali kad Helena vrat Afrodite boginje spazi
I prsi njezine ljupke i blistave sjajne joj oči,
Onda se zadivi i r'ječ izustivši prozbori ovu:
„Zašto, boginjo čudna, i sada me želiš zavèsti?
Valjada nekud me vabiš u gradove žitelja pune,

---

362. „branik", kao mjedeni obluk, što se spušta s kacige i brani lice; branika su dva, s jedne i s druge strane, kako se vidi u 5. pjev., st. 743.

400—402. t. j. valjada i tamo imaš kakvoga ljubimca, kojemu hoćeš da me pokloniš, kako si me nekad poklonila Parisu, a taj me je sada izgubio.

Što ih il' Frigija ima il' zemlja Meonska mila,
Ako i' tamo dragog imadeš med smrtnijem ljudma,
Jerbo me mrsku ženu Menelaje hoće odvesti
U kuću, kad je sad Aleksandra divnoga svlado;
Zato si ovamo sada pristupila lukavo k meni.
Sjedi sama uz njega i ostavi staze božànskê,
Svojim nogama više na Olimp nemoj se vratit,
Nego se jednako muči uz onoga ì čûvâj njega,
Dok te robinjom svojom ne učini on ili ženom,
A ja ne idem tamo, i zamjera meni bi bila,
Da s njim postelju d'jelim, i Trojanke mene bi potlje
Korile sve, a prekò mjerê ja u duši sam jadna."
Srdita na to njoj Afrodita progovori divna:
„Dražit me, drznice, nemoj, da ne bih te povrgla ljuta,
Da ne pomrzim te tako, ko prije što strašno te ljubljah,
I da med narodom trojskim i danajskim neprijateljstvo
Ne smislim ljuto, i grdno nastradati ti bi tad mogla."
Reče, i Helena njê se poboji Zeusova kćerka,
Ode u haljinu sjajnu i blistavu zaviv se mučke;
Ne spazi Trojka ni jedna, a boginja iđaše pred njom.
Kada u prekrasni dom Aleksandrov dođu već one,
Sluškinje brzo svaka na svoje poslove pođu,
Helena, ženska dika, u visoku ložnicu uđe,
A Afrodita, mila nasmješljivka, stolicu uzme
I pred Aleksandra divnog donese je i metne preda nj,
Na nju se Helena kći egidonoše Zeusa posadiv
Odvrati od muža oči i napadne na njeg veléći:
„Došo si iz boja gle! ej nestalo da te u njemu!
Da te je junak kršan umorio, prvašnji muž moj!
Sam si se hvalio prije, da kopljem si, rukama, snagom
Jači od Aresu milog Menelaja. Nego i opet
Deder Aresu milog Menelaja idi pozovi,
Mejdan da dijelite i opet! Al' ja ti kažem,
Prođi se boja te nemoj u borbi se boriti više
Sa plavokosim onim Menelajem niti se ludo
Rvati, da te ne bi umorilo njegovo koplje."
Paris odgovori njoj i besjede prihvati ove:
„Nemoj napadat na me, o ženo, grdnjama teškim,
Ta Menelaj je sada s Aténinôm pomoći svlado,
A ja ću drugi put njega, ta ì nama pomažu bozi.
Nego hajdemo leći, nasladit se ljubavi hajd'mo;
Ta još osvojila dušu tolìkô ljubav mi nije,
Ni u moroplovnih lađah kad krenuh ugrabiv tebe

416—417. „grdno nastradati ti bi tad mogla", t. j. mogli bi te ili jedni ili drugi ubiti, ako zavrgnem među njima još ljuće neprijateljstvo, nego je do sad bilo.

431—436. „Nego i opet ... njegovo koplje", ironija i ironički savjet onome, kojemu je život draži od poštenja.

Iz Lakedèmona milog, na ostrvu kranajskom kad sam
Prvi put legavši s tobom obljubio tebe, kolikô
Sada sam tebe željan, i osvaja slatka me žudnja."
  Reče i prvi pođe u krevet, a žena za njime.
Tako u provrtanom u krevetu počinu oni;
A sin Atrejev pođe po vojsci zvijeru sličan,
Ne bi l' Aleksandra mogo bogolikog opazit gdjegod.
Al' nit ikoji Trojac nit ikoji slavni pomoćnik
Nije ga mogo pokazat Menelaju, Aresu milom;
Nitko ga nije krio od ljubavi, — da ga je samo
Vidio tko! jer mržahu na nj ko nà crnû Keru.
Onda junacima kralj Agamèmnon prozbori njima:
„Čujte, Dardanci vî i Trojanci i pomoćnici,
Vidi se, da je Menelaj nadvladao Aresu mili,
Argejku Helenu vi nam i čitavo vratite s njome
Blago i naknadu dajte naplatite, kako je pravo,
I med potómcima o tom da spomen ostati može,"
  Reče Atrejev sin, i povlade svi mu Ahejci.

447—448. Pored svega svoga kajanja i žalosti (vidi u pjev. 2., st. 356.) Helena je ipak slaba karakterom.

461. „povlade svi mu Ahejci", — a Trojanci šute i svojom šutnjom priznaju, da Agamemnon pravo govori.

ČETVRTO PJEVANJE.

Vjera se lomi. Agamemnon pregleda vojsku.

Bogovi sjede svi u vijeću sada kod Zeusa
Nà zlâćenôm na podu, a Heba gospođa nektar
Besmrtnim bozima toči, te jedan nazdravlja drugom
Zlatnim kondirima oni i na grad trojanski glede.
Odmah Kronov sin podraživati započne Heru
Bodljikavim riječma i prozbori šibajuć na nju:
„Dvije pomoćnice dobre od boginja ima Menelaj,
On Alalkòmênku ima Aténu i Argejku Heru,
Nego daleko sjede i srce naslađuju samim
Gledanjem, ali mila nasmješljivka sveđ Afrodita
Parisu u pomoć ide i odvraća Kere od njega:
I sad je spasla njega, kad mišljaše poginut veće;
Ali je Aresu mili Menelaje pobjednik osto.
Nego mislimo dajmo, što l' ima sad se učinit,
Hoćemo l' ljuti rat i pokolj dizati strašni,
Il' ćemo ljubav vrći med Trojce i med Argejce.
Ako je svima milo u duši i svima l' je drago, —
Pa nek Prijama grad gospodara ostane čitav,
Argejku Helenu pak Menelaje neka odvede."
Reče, i mrmljaše na to Atena, a s njome i Hera,
Obje sjeđahu blizu i Trojcima radiše o zlu.
Boginja ništa ne rèče Atena, već ostane šuteć
Ljuta na oca Zeusa, i divlji je hvataše bijes,
Al' gnjev provali Heri iz grudi, te započne riječ:
„Prestrašni Kronov sine, izustio kakvu si riječ?
Zar ćeš bezuspješnim trud moj i zaludnim stvoriti i znoj,
Kog se naznojih radeć? Utrudiše konji se moji,
Ljude kad skupljah na zator i Prijamu i svoj mu djeci.

Ovdje je nastavak događaja dvadeset drugoga dana.

7—9. ironija: lijepe pomoćnice, koje mirno sjede i gledaju i ne pomažu svojim Ahejcima, a Afrodita svoje miljenike drukčije brani!

8. „Alalkomenka" zove pjesnik boginju Atenu po gradu Alalkomeni u Beotiji (gdje su je valjada osobito častili).

17—19. Zeus ne misli ozbiljno, što tu kaže, jer je on tvrdo odlučio Ahileju pribaviti zadovoljštinu (vidi u 1. pjev., st. 523—530. i na početku 2. pjev.); a to ne može drukčije biti, nego ako se boj među Ahejcima i Trojancima nastavi. Zeus samo hoće da Heru draži poradi njezine velike mržnje na Trojance.

Radi, al' bogovi drugi povladiti ne ćemo tebi."
Vrlo ozlovoljen Zeus nebesa oblačitelj reče:
„Zloćuda, kakva ti zla je učinio toliko Prijam,
I on i njegova djeca, te želiš sveđ neprestȁncê,
Kako ćeš uređen grad razoriti Ilijski njima?
U grad kroz zidove duge, kroz vrata da uniđeš sada
I da Prijama proždreš prijesna i njegovu djecu
I druge Trojce s njima, tad svoju bi stišala srdnju!
Radi, kako te volja, al' s toga nȅ bȋlo svađe
Mȅđu mnôm ȉ među tobôm ni razdora med nama dvoma.
Drugo još u srce spravi, što sada mislim ti reći:
Ako ikada ja razoriti na silu htjednem
Ikoji grad, miljenici u kojem se rodiše tvoji,
Mojemu gnjevu nemoj da smetaš, nego me pusti,
Kad ja i tebi rado dopustih, ali ne s voljom.
Kolikogȍd imade gradova pod zvjezdanim nebom
Pȍd sûncem, te pozemljári usrȅd njih stanuju ljudi,
Najdraži srcu mojem od sviju sveti je Ilij
I kralj kopljometnik Prijam i narod Prijama kralja.
Nikad bez podjednake bez gozbe mi ne bješe oltar,
Bez pretilȉnê i vina, već kakvi su darovi nama."
Tada volòokâ Hera odgovori njemu ovako:
„Do tri su grada meni od sviju ostalih draža:
Širokih ulica grad Mikena, Sparta i Argos;
Sva tri grada razòri, kad omrznu tebi u duši,
Ne kratim tebi, i ne ću od tèbe branit ni jednog;
Pa da ti ȉ brânîm ja, da razorit ih ne pustim tebi,
Ne bih ti mogla zabranit, jer mnogo si jači od mene.
Nego ni muke moje bezuspješne ne treba činit,
Kada sam boginja i ja, od istoga roda sam s tobom;
Ja se od lukavca Krona poròdih časnija od svih
S dvoga: sa svojega roda, i tebi što sam se ženom
Nazvala, koji si pravi med bozima svima gospodar.
Ali u tome ja ću popuštati tebi, — a meni
Ti ćeš popuštat, a drugi slijedit će bozi nas vječni.
A sad brže naloži Ateni, među Ahejce
I među Trojce nek zađe u pokolj strahoviti njihov
I neka gleda tamo, prekò vjerê tvrde da Trojci
Napadnu prvi Ahejce veoma ponosne sada."
Reče, te bogova otac i ljudi posluša riječ
I on krilate ove Ateni besjede reče:
„U vojsku brže otiđi med Trojce i med Ahejce,
I tamo gledaj tî, prekò vjere tvrde da Trojci
Napadnu prvi Ahejce veoma ponosne sada."
Reče, te potakne tim i onako željnu Atenu;

43. „rado, ali ne s voljom", t. j. na pola rado, na pola nerado.
48. podjednaka gozba; vidi u 1. pjev., st. 469.
67. Ahejci su sada veoma ponosni radi pobjede Menelajeve.

Vinuv se Ólimpskôj gori niz glavice boginja ode.
Ko sin lukavca Krona kad pusti sjajnu zvijezdu,
Da brodarima znak il' vojnicima široke vojske
Bude, te se iz nje množina varnica kr'jesi, —
Takovoj nalik zvijezdi Atena Palada skoči
Na zemlju mëđu vôjske, i začude svi se gledači,
I konjokrote Trojci i nazuvčari Ahejci.
Tada je gdjekoji k drugu okrenuv se reko ovako:
„Doista ljuti će rat i pokolj nastati strašni,
Ili će premudri Zeus-bog, što ljudskim rukuje ratom,
Nanovo stvoriti ljubav med jednom i drugom stranom."
Tako je gdjekoji Trojac i gdjekoji reko Ahejac.
U to med Trojce zađe Atena čovjeku slična,
Slična Anténora sinu Laòdoku, koji je dobar
Kopljanik bio, — i tražit bogolikog Pandara stane,
Ne bi l' ga našla, pa ona nezazornog jakoga sina
Nađe Likónova stojeć, štitonosne čete do njega
Stajahu jake, što dođoše s njim od vode Esépa.
Boginja stane uz njega i krilate rekne mu r'ječi:
„Bi li me poslušat htio, Likónov hrabri o sine?
Ne bi li pregnuo tî na Menelaja brzu strijelu
Baciti, te će te svi Trojanci slavit i ljubit,
A najviše od sviju Alèksândro kraljević mladi?
Najprije dobio ti bi od njega darove sjajne,
Da on Atreju sina Menelaja ubojnog vidi
Ubita tvojom strijelom, na lomaču dignuta bolnu.
Nego na nàočitôg Menelaja deder odapni,
Daj svjetlorodnom bogu slavnolukom ti Apolónu
Sad hekatòmbu ovaca prvorodnih slavnu obreci,
Da ćeš prikazati doma u Zeliju svetu se vrativ."
Reče Atena i njemu ludovu nagovori srce.
Gladak izvadi luk od rogova brzoga jarca
Divljega, koga je sam pogodio pod grudi nekad;
Čekajuć on ga uvrebo, iz pećine kada je išo,
U prsi rani jarca, te na hrid nauznak pade,
Šesnaest šaka rozi iz glave izrásli su jarcu,
I njih načini, složi valjano rogòstružac majstor,

75—77. sjajna zvijezda, o kojoj se ovdje govori, jamačno je meteor.

93—104. Boginja Atena nagovara evo Pandara, da izbaci strijelu na Menelaja, i vara ga, da će dobiti darove od Aleksandra (Parisa); a kad je Pandar posluša i izbaci strijelu, Atena obrani od nje Menelaja (vidi dalje st. 128. i d.), jer ona nikako ne će, da Menelaje pogine, nego samo da se prekrši zadana vjera (vidi 3. pjev., st. 276. i d.), koju bogovi imaju da štite i krivokletnike da kazne. Boginja hoće, da se boj među Trojancima nastavi i tako da njoj mrska Troja prije ili poslije propadne, a zato je nužno, da se zadana vjera prekrši, jer ako bi se Trojanci i Ahejci pomirili, ne bi Troja mogla biti osvojena i razorena. Pandara, koji je izvršio ono, što je Atena htjela, ona poslije ubija; vidi 5 pjev. st. 296. Atena dakle radi ovdje vrlo nemoralno, sasvim nedostojno božanstva. O nesavršenstvu grčkih bogova vidi u bilješki 1. pjev., st. 528—530.

Dobro ih izgladi on i kolutić zlatan dodade.
On taj nategne luk i pažljivo spusti ga, na tle
Nasloni, a njeg valjáni drugari zaklone štitma,
Na nj da navalili ne bi Ahejci ubojni prije,
Negoli Atrejev sin Menelaje ubojni padne.
On tad poklopac skine sa tulca, za tim strijelu
Novu, krilatu uzme, što donosî bolesti crne.
Oštru strijelu on na tetívu namjesti brzo
I svjetlorodnom bogu slavnolukom on Apolónu
Tad hekatòmbu ovaca prvorodnih obrekne slavnu,
Da će prikazati doma u Zeliju svetu se vrativ.
Primi strijelu, tetívu od vola i zareze skupa
Lati, ka grudma tetivu primàče i željezo k luku;
A kad je u okrug luk pritegnuo veliki k sebi,
Sav on zabrèči, tetíva zabrújî, strijela poleti
Oštra i u čete ona zažèlî past med junake.
  Blaženi besmrtni bozi zaboravili nijesu
Tebe, Menelaje, tad; pljenjačica Zeusova kćerka
Preda te stav od strijele oštro'rte òbrânî tebe;
Ona je od kože tvoje odvratila, kao što mati
Od čeda odvraća muhu, kad u snu slatkome leži.
Boginja tamo strijèlu navèdê, gdje su se zlatne
Pojasne držale kopče, gdje dvostruki branjaše oklop.
Gorka padne strijela na pritvrđen k tijelu pojas;
U taj se umjetni pojas Menelaju ona zabode
I vrlo umjetni oklop probode i potpasak ona,
Što ga je nosio koži za obranu, odboj strijèlâ,
Najviše čuvaše to ga, al' i to prođe strijela.
U dio najgornji kože ogrebe ona junaka,
Te krv crna odmah poteče iz rane njemu.
  Ko na bjelòkôst kad lije crvenilo Meonka koja
Ili Karanka žena za nakit obrazu konjskom,
I to u komori leži, a konjanici ga mnogi
Sa sobom odnijet žele, al' kralju to je za gizdu,

111. „kolutić" stoji na jednom kraju luka, u nj se ima zadjeti tetiva, kojoj je jedan kraj pritvrđen na protivnoj strani luka.

122. „zarezi" su na strijeli; donji se pritisne prstom desne ruke, kad se strijela meće na tetivu, a gornji se dvjema prstima lijeve ruke drži, da se strijela ne bi micala.

123. „željezo", t. j. željezni šiljak strijele, a taj šiljak ima oblik trokuta sa tri rta, jedan je rt na vrhu, a druga dva su dolje, svaki na svojoj strani.

127—129. U tim stihovima kao i u st. 146—147. nalazi se t. zv. apostrofa, t. j. pjesnik se obraća s nekoliko riječi na čeljade, o kojemu govori, kao da ono stoji pred njim. Apostrofa nije rijetka u Homera, a u našoj narodnoj poeziji je nema.

128. „pljenjačica Zeusova kćerka" je boginja Atena.

141. „bjelokost" je slonova kost, koja je Homeru dobro poznata; spominje je nekoliko puta (što u Ilijadi, što u Odiseji), ali o životinji slonu ne zna Homer ništa, t. j. ne spominje ga nikad. Bjelokost je Grcima dolazila trgovačkim putem preko Feničana.

Dika njegovu konju i konjskome još upravljaču, —
Tako se bedra tvoja, Menèlaje, obliše krvlju,
Lijepe gol'jeni tvoje i krasni pod njima gležnji.
Tada protrne sav junacima kralj Agamèmnon,
Kada opazi krv, gdje iz rane lije se crna,
I sam Aresu mili Menèlaje protrne tada;
Ali kad uzicu spazi i rtove da su izišli,
Odmah se opet njemu u grudima sàberê srce,
Teško zajeca kralj Agamemnon i reče drugarom
Ruku Menelaja držeć (drugari također jecnu):
„Na smrt dragi o brate, na tvoju zakleh se vjerom,
Pustiv te, da se sâm pred Danajci s Trojcima boriš,
Tako te zgodiše Trojci i vjeru zgaziše tvrdu!
Ali jagnjića krv i zakletva uzalud nije,
Zavjere uz čisto vino i desnice, koje su vjeru
Zadale! Ako Zeus izvršio nije ih sada,
A on će poslije sve izvršit, i oni će skupo
Platit i glavama svojim to i ženama, djecom,
Jer znam dobro u svojoj u duši i u srcu znadem:
Doći će danak, u koji i Ilij će propasti sveti
I kralj kopljometnik Prijam i narod Prijama kralja;
Kronov će sin visokovladni Zeus, što u eteru živi,
Egidu tamnu sam potrésti na sve Trojance
Srdit s prijevare njihne; izvršiti sve će se tako.
Ali strahovita žalost, Menelaje, mene će snaći,
Ako mi umreš ti i ispuniš sudbu života;
Najgrđa ja bih rđa u Argos se vratio žedni,
Jer će se odmah sjetit Ahéjci očinske zemlje;
Tad bismo ostavili Trojancem i Prijamu diku —
Helenu Argejku rodom, a tvoje će kosti u zemlji
Truhnut, kad budeš ležo pod Trojom ne svršivši posla.
Onda će gdjekoji drski Trojanac skočiti na grob
Nàočitôg junaka Menelaja te će još reći:
„„Srce iskalio kralj Agamemnon tako na svemu,
Ko što je naprazno amo Ahejce doveo u boj!
Ali se vratio doma na postojbinu je milu
U lađah praznih ovdje Menelaja ostaviv dobrog.""
Reći će tko, a zemlja nek široka poda mnom zine!"
Njega plavokosi junak Menelaje tješeći reče:
„Ne boj se, samo nemoj Ahejce plašit, — strijela
Na zlu se mjestu nije zabòla, već sprijed je pojas

151. „uzicu", t. j. onu, kojom je šiljak strijele privezan za cijev, — „rti" vidi u st. 123.
159. „desnice", vidi u 2. pjev., st. 341.
160. „Ako Zeus izvršio nije ih sada", t. j. ako Zeus sada ne kara krivokletnike onako, kako su se sami zakleli, da im se dogodi, ako prestupe zakletvu (vidi u 2. pjev., st. 298—301).
171. „žedni Argos", t. j. Argos, u kojega okolini malo ima vode.

Presjajni zadržo nju, a pregača zadrža ozdo,
K tome potpasak, što ga izradiše s mukom kovači."
Silni odgovori kralj Agamemnon njemu ovako:
„Ej da se tako hoće dogodit, Menelaje dragi!
Ljekar će ogledat ranu i na nju će metnuti vraštvo,
Ne bi li muke crne odvratilo ono od tebe."
Reče i prozbori za tim Taltìbiju, božjem glasníku:
„Štò prije amo, Taltibiju tî, Mahàona zovni,
Koji nezazornog sin Asklépija jeste ljekara,
Neka Atreju sina Menelaja ubojnog vidi,
Kojega junak dobar na luku zgodi strijelom
Trojac il' Likijac, sebi na diku, nama na tugu."
Reče, i posluša njega oglàsnîk čuvši mu riječ,
U čete među Ahejce mjedenhalje odmaha zađe
Očima tražeć junaka Mahàona ì spazî njega,
Spazi, gdje stoji, a mnoge štitonosne čete do njega
Stajahu jake, što dođoše s njim od konjogojne Trike.
Glasnik stane uz njega i krilate rekne mu r'ječi:
„Diž' se, Asklépijev sine, junákâ te kralj Agamemnon
Zove, da Atreju sina Menelaja ubojnog vidiš,
Kojega junak dobar na luku zgodi strijelom
Trojac il' Likijac, sebi na diku, nama na tugu."
Tako mu reče i tim u grudima gane mu srce,
I oba u čete zađu, u ahejsku široku vojsku;
Pa kad već onamo dođu, gdje plavi Menelaje ranjen
Stajaše, a oko njega boljari se skupili u krug,
Med njih bogoliki junak Mahàon stupi i odmah
Iz pasa pritvrđenog izvlačiti stane strijelu;
Dok je izvlačio str'jelu, odlomiše oštri se rti.
On mu presjajni pojas i pregaču odveže ozdo,
Odveže potpasak, što ga izradiše s mukom kovači.
A spaziv ranu, u koju strijela oštra je pala,
Isisa krvcu i vještak valjána metne mu vraštva
(Ocu mu Hiron je njih udijelio dobro mu misleć).
Okolo grlatoga Menelaja stajahu oni,
U to se prikuče Trojci štitonosni, al' i Ahejci
Skoče na oružje tad i veselja se bojnoga sjete.
Tad Agamemnona divnog da dr'jema vidio nisi
Ni da se skriva gdje, ni da mu se ne će u borbu,
Već on se u bitku žuri veòma, u junačku slavu.
Od sjajnih mjedenih kola i konja odbježi, a konje,
Koji su brektali, odzad pridrži Eurìmedon vitez,
Sin Ptolèmejev, unuk Piréjev, subojnik njegov.
Kralj Agamemnon njemu zapovjedi držat ih blizu,

186. „pregača" nije na tijelu, nego viri s oklopa do koljena i krije donje tijelo; ta je pregača od kože ili od pusta.
205.—207. Glasnik ponavlja Agamemnonove riječi (st. 195—197.); vidi u 2. pjev., st. 60—70.

Ako mu koljena klonu od truda obilazeć čete.
I tad pješice on po redòvima ode junákâ.
Koje brzòkonjîke Argejce viđaše spremne,
Tê je hrabrio mnogo riječma pristupajuć k njima:
„Ej ne okan'te se sada, Argejci, junáštva, žestine;
Ta ni otac Zeus pomagati lašcima ne će,
Nego koji su prvi prekò vjerê napali tvrde,
Sa njih će jastrebovi izjedati tanahnu kožu,
A mi u lađama sobom izvèsti sve ćemo žene
Njihove i djecu ludu, kad osvojimo im Troju."
A gdje je vidio koje, da prestaju od boja strašnog,
Tê je grdio mnogo riječima srditim veleć:
„Nije l' vas, hvališe, stid, oj grdila argejska prava?
Zbunjeni zašto stojite ovako na lanad nalik,
Koja po širokom polju utrudiše se trčeći
I tad stoje, i obrana već na paméti im nije;
Tako zbunjeni i vi stojite nit se boríte,
Čekate valj'da, da blizu Trojanci dođu, gdje stoje
Lađe s krmama krasnim na obali pjenastog mora,
Vidjet želite, hoće l' Kronìôn vas rukom zakrilit."
Tako naređujuć on je po redima junačkim hodo,
Dokle po saboju ljudskom obilazeć Krećanom dođe,
Uz Idomèneja hrabrog u oružju stajahu oni.
Među rtnícima kralj Idomènej je stajo ko vepar
Silan, a zadnje mu čete Merìon hrabraše vitez.
Kad njih opazi kralj Agamemnon, veseo bude
Te Idomeneju on progovori ljubazne r'ječi:
„Više no ostalim svim brzòkonjîkom Argéjcem
Čast, Idomeneju, tebi u boju i u drugom poslu,
Čast ti na gozbi, na kojoj starješinsko žarkasto vino
Argejski prvi boljari u vrčima m'ješaju sebi;
Jer kad po mjeri drugi Ahejci dugovlasi piju,
Uvijek onda je pun, Idomèneju, kondir uz tebe,
Iz njeg da piješ onako ko i ja, kad veli ti srce.
Nego diži se u boj, da ostaneš, kakvim se dičiš."
Njemu Krećana vođ Idomenej odgovori ovo:
„Tebi, Atrejev sine, drugarom ću premilim ostat,
Kako sam nekad reko i obećo tebi, — al' deder
Uzmi i druge tî Ahéjce dugovlase hrabrit,
Brže da počnemo boj, jer Trojanci razoriše vjeru,
Al' njih će snaći smrt u budućnosti i mnogi jadi,
Jerbo su oni prvi prekò vjerê napali tvrde."
Reče, a tada kralj Agamemnon radostan ode,
I on po saboju hodeć do Ajasa obadva dođe;
Oba u oružju bjehu, a oblak pješaka izà njîh.
Kao s vidíkôvca kozar kad opazi, gdjeno se oblak
Diže niz pučinu morsku, a Zefir popiruje za njim;

237. „jastrebovi". vidi 1. pjev., st. 4. 5.

Njemu se, koji stoji daleko, crnji od smole
Niz more pričinja oblak oluju noseći silnu;
Vidjevši protrne kozar i u spilju utjera stado:
Tako s Ajasa dva hranjeníkâ Zeusovih mladih
Čete guste i tamne u bojak kretahu ljuti,
Sve su stršila koplja i štitovi na njima silni.
Silni kad opazi njih Agamemnon, veseo bude
Te on progovori njima i ovu rekne im riječ:
„Ajasa dva, čelovođe vi nazuvčarom Ahejcem,
Vama ne velim ništa, jer hrabriti nije vas nužno,
Ta vi narodu sami velite, neka se bori.
Ej da otac mi Zeus, Atena dâ i Apòlôn,
Te svi Ahejci takvo u grudima imali srce,
Brzo bi Prijama grad gospodara pred nama pao,
Kad bi ga ruke naše osvojile, rasule njega!"
Reče i ode od njih, a onda med druge zađe.
S Nestorom nađe se tad, s govornikom jasnim iz Pila,
Gdje uređuje svoje i hrabri ih, neka se bore;
Nađe uz Hromija njega, Alàstora, Hemona silnog,
Uz Pelàgona veljeg i Bijasa, ljudma pastira.
Najprije konjike on i konje i kola u red
Postavi, za njima pak pješadiju silnu, valjanu,
Da zid u boju budu, usrèd njìh namjesti slabe.
Da se i od njih tko, ma i ne htio, od nužde bori.
Konjike prve od svih opomene i rekne njima,
Neka pritežu konje i u vrevi nek se ne métû:
„Nitko neka ne želi isprèd drugìh borit se s Trojci
Uzdanja pun u junáštvo, u konjičku svoju vještinu;
Neka ne uzmiče nitko, jer oslabit hoćete tijem.
A tko iz svojih se kola na dušmanska namjeri kola,
Kopljem nek bije, jer tako učiniti mnogo će bolje.
Tako su zidine stari i gradove rušili nekad
Takovu misao noseć u grudima, takovo srce."
Tako ih hrabraše starac već odavno vještak u boju;
Silni kad spazi ga kralj Agamemnon, veseo bude
Te on progovori njemu i krilate rekne mu r'ječi:
„Kakvo je, starče, srce u grudima tvojim, — ej tako
Da te koljena služe i stalna da ti je snaga!
Ali te zajednička sataruje starost, — ej ona
Ej da obuzima drugog, a s mlađima tî da se družiš!"
Njemu odgovori zatim Gerénjanin konjanik Nestor:
„I ja bi hotio biti, oj Atrejev sine, onakav,

---

297. „konjici", ne u našem smislu, nego isto što „uzdodrže"; vidi u 11. pjev., st. 51. 52.

314 „da te koljena služe", t. j. da si zdrav i krepak; kad čovjeku klonu koljena, klone mu i čitavo tijelo.

315. „zajednička starost", t. j. starost, koja svakoga čeka (ako prije ne umre).

Kakav sam bio, divnog kad ubih Ereutal'jóna!
Al' sve zajedno bozi ne davaju smrtnijem ljudma:
Ako sam momkovo onda, al' säd me pritiskuje starost.
Al' i ovakav ću stajat med konjici, ja ću ih svjetom,
Ja ću ih hrabrit riječma, — ta starcima takova čast je.
Mlađi bacaju koplja junaci, koji od mene
Krepčiji jesu i koji u svoju se uzdaju snagu."
  Tako mu reče, a Atrid u duši veseo ode
I Peteójeva sina Menèsteja igrikonjíća
Nađe, gdje stoji, i uza nj Atenjani, ratni bukači,
A Odìsej uz njega dosjetljivi stajaše blizu,
A uz Odìseja čete kefàlênskê stajahu jake,
Stajahu, jer još bojne nijesu poklići čule;
Sad se Ahejci digoše baš i konjokrote Trojci
Te se maknuše dalje; a oni čekahu stojeć,
Kad će se druga koja primàći ahejska četa
Te navalit na Trojce i tako početi bitku.
Vidjevši njih junacima kralj Agamemnon ih grdit
Započne te im ove progovori krilate r'ječi:
„O Peteója tî hranjeníka Zeusova sine,
I ti lakomče jedan prijevara opakih puni,
Zašto prèdâte, zašto stojite i čekate druge?
Ta vama dolikuje, da ù pȑvôm budete redu
I da skočite prvi u borbu, prvi u oganj!
Ta vi me slušate prvi, na gozbu kada vas zovem,
Kada spremamo gozbu starješinam ahejski sini,
Tad vam je drago meso izjedati pečeno i pit
Iz čaša slatko vino i medeno, dokle vas volja;
A sad gledate rado, pa makar se i deset četa
Ahejskih pred vama tuklo s Trojancima nemilom mjedi!"
  Mrko pogledav njega Odìsej dosjetljivi reče:
„Kakva ti, Atride, riječ iz ograde zubne izmàče?
Zašto nas nemarne zoveš bojníke? U boj kad ljuti
S Trojcima zađemo mi s konjokrotama, tad vidjet
Moći ćeš, bude l' te volja i ako te briga je za to,
Gdje je medju rtníke konjòkrôtâ Trojaca zašo
Otac Telemahov mili, a tako utoma zboriš."
  Onda s podsm'jehom kralj Agamemnon odgovori njemu,
Kada ga srdita vidi, te porekne besjedu svoju:
„Potomče Zeusov, domìšljat Odìseju, sine Laèrtov,
Ja te ne grdim odveć i ništa ne nalažem tebi,
Ta znam, kako je srce u grudima tvojima puno
Meni prijaznih misli, jer imaš na umu što i ja.

336—348. Agamemnon ne psuje Menesteja i Odiseja ozbiljno, kao što ne psuje ozbiljno ni Diomeda (st. 370. i d.); Agamemnon zna dobro, da su to prvi junaci, te se gradi, kao da ih oštro psuje, ali on čini to samo zato, da ih što jače podjari na boj. Tako Agamemnovo psovanje shvaća Diomed (st. 411—418).

Nego hajde, pa ružna izrekla ako se koja,
To će se popravit potlje, i bogovi sve to poméli!"
  Reče i ode od njih, a onda med druge zađe;
Prehrabrog nađe tad Dioméda, Tideju sina,
Kako na zglobljenim on na kölima sà konjma stoji;
Uz Diomeda je sin Kapànejev stajao Stenel.
Silni kad spazi ga kralj Agamemnon, grdit ga stane
Te on progovori njemu i krilate rekne mu r'ječi:
„Ajme Tideja tî konjokrote hrabroga sine,
Što si prèdati stao i razmake gledati bojne?
Tidej se otac tvoj za cijelo prepado nije,
Već je bio dušmáne daleko ispred drugárâ.
Tako mi rekoše, koji u poslu ga vidješe ratnom,
Nikad ga ne vidjeh ja ni sukòbih, a vele ga prvog
Viteza. Mirno u grad Mikénu ko prijatelj glavni
Jednoć je došao on s Poliníkom bogolikim čete
Kupeći, — tebanske zide osvajali oba su oni.
Mnogo su molili tu, pomoćnike da dobiju slavne;
Dat ih Mikenjani htješe, na njihovu pristaše želju,
Ali ih odvrati Zeus pokazujuć zloslutne znake.
Ona dvojica odu i kada već podalje bjehu
Te do rogoznog dođu Asópa, gdje travica raste,
Onda Tideja pošlju Ahejci glasníkom u Tebu;
Tidej otiđe i on Kadméjce mnoge zateče,
Gdje se upravo goste u domu Etèokla jakog.
Ali se konjanik Tidej ni tada bojao nije,
Makar med mnogim bješe Kadmejcima sam i tuđinac,
Već ih u junačke igre pozivo i u svem ih lako
Svladao, jer mu takva pomoćnica bješe Atena.
Ljutiti budu tad obadači kónjâ Kadmejci,
Zasjedu veliku njemu, kad vraćo se, nastave oni:
Mladih momaka pedeset, a dvojica bjehu im vođe:
Meon, Hemonov sin, na bogove besmrtne nalik,
K tome ustrajni ratnik Polìfont, Autòfonov sinak.
Al' zasjedačima Tidej donese grdnu sudbinu,
Sve ih pobi i doma povratit se jednog tek pusti,
Meona pusti božjim znakòvima poslušan bivši.
Takav je Tidej bio Etóljanin, al' je od sebe
Gorega rodio sina u boju, al' govorom boljeg."
  Reče, a njemu ništa ne prozbori jaki Diòmêd
Bojeć se, kako ga kralj ukorio bijaše časni;
Al' sin mu naočitog Kapàneja odvrati riječ:

383—390. Ahejci došavši blizu Tebe šalju Tideja, da se s Tebancima Kadmejcima) mirno nagodi, prije nego se otvori rat (tako su i Grci prije početka trojanskoga rata poslali Odiseja i Menelaja u Troju radi mirne nagodbe, vidi u 3. pjev., st. 205. i d.). Došavši Tidej u Troju nađe starješine na vijećanju i na gozbi kod kralja Eteokla; oni pozovu i Tideja na gozbu, a poslije gozbe on stane pozivati starješine tebanske na bojne igre, da im iskaže čast za prijazan doček.

„Nè zbori laži, kad istinu znaš, o Atrejev sine,
Ta mi se dičimo, mnogo od svojih smo bolji otaca.
Mi smo osvojili grad sedmodvarni tebanski nekad
Naroda malo dovedav pod gradske bedeme tvrde
Držeć se znamenja božjih i pomoći premudrog Zeusa;
A naši oci nađoše smrt zbog drskog grijeha.
Zato ocima jednaku čast ne daji ko nama."
Mrko pogleda njega Diomed jaki i reče:
„Mirno, draganè, sjedi i moju poslušaj riječ.
Ne ću zamjerit ja Agamemnonu, ljudi pastiru,
Zato, što nazuvčare Ahejce nagoni u boj;
Njemu će biti slava, Ahejcima l' pođe za rukom
Pobit Trojance i grad osvojiti Ilijski sveti;
Njemu će biti tuga, Ahejci li pobiti budu.
Nego se dajmo žestine i jùnâštva sjetimo i mi."
Reče i s kola odmah u oružju na zemlju skoči;
I mjed vladaru zvekne na prsima, strašno kad jurnu,
I junaka bi strah mukopatnog od toga svlado.
Kao o prebučni br'jeg kad udare valovi morski
Jedan za drugim gusto, a Zefir goni ih vjetar;
Oni se najprije dižu na pučini, za tim se lome
Oni o suho i ječe veòma, krivùljasti idu
I u vrhunce se penju i morsku izbacuju pjenu:
Tako se danajske čete bez prekida micahu tada
Jedna za drugom u boj, a vojvoda svaki je svojim
Zapovijedo, a drugi koràčâhu tiho, te reko
Ne bi, da narod tolìkî u grudima imajuć glasa
Stupa; koràčâhu mučeć, jer svojih se bojahu vođa;
U svih se oružje sjajno, u kojemu stupahu, sjaše.
A Trojanci ko ovce u toru kog bogataša
Kada bezbrojne stoje, mlijeko kad im se b'jelo
Muze, neprestano bleje od jagnjića čujući glase, —
Tako se Trojanska vika po širokoj vojsci razlèže,
Jer svi govora jednog i jezika ne bjehu oni,
Jezik im bješe mješovit, iz različnih bjehu krajévâ;
Jedne je potico Ares, Aténa sjajnoka druge,
K tome Dimos i Fobos i Erida uzaman plaha,
Koja je sestra i druga ljudomore Aresa boga;
Isprva sitna je ona, kad raste, al' poslije glavu
U nebo upirat stane i tako koràčâ po zemlji.
Jednako pogubnu kavgu med jednima i drugim ona
Vrže kroz čete idući i jauk junacima množeć
Kada se na mjestu jednom već obje sukobe vojske,
Štiti se sastave skupa i koplja i snaga junaka
Oklopljenijeh mjeđu, i štiti kvrgaši se nađu

437—438. O različnim jezicima u trojanskoj vojsci vidi 2. pjev., st. 804.

448. „štiti kvrgaši", t. j. u sredini pupčasti tako, da se ispupčeni dio čini kao kvrga.

Jedan na drugom tada, te veliki urnebes nasta;
Tu pomàganjê bješe i klicanja, kako su koji
Klali il' padali mrtvi, po zemlji tečaše krvca.
Ko dva potoka snježna sa vr̀hôvâ kadano teku
I u dubòdolinu slijevaju golemu vodu
Iz vrela velikih svojih u koritu dubokom svome,
Šum u planini njihov daleko čobanin čuje:
S tòlikôm bukom se oni i silom udare tada.
Najprije oružana Trojanca svlada Antiloh
Među rtnícima tad Ehepóla Talìsiju sina;
Prvi ga ù oblûk zgodi gustogrivog njegova šljema,
On ga u čelo probode; oštríce mjedeno njemu
Zadre se u kost, i mrâk se navuče na oči njemu,
Sruši se kakono kula Ehèpôl u bitki ljutoj.
A kad se sruši on, Elefénor ga za nogu zgrabi,
Sin Halkódonov silni, junačinam Abljanom vođa;
On iz str̀ijela njega izvuče želéći što brže
Oružje skinut mu sve, al' poso mu bijaše kratak,
Jer kad junačina vidje Agénor, mrtvaca gdje vuče,
Rani ga u rebra kopljem mjedokovnim (koja za štitom
Pokaže, kada se sagnu) i razglobi koljena njemu.
Tako ga ostavi duša, a nad njim Ahejci i Trojci
Tešku započnu borbu i navale kakono vuci
Jedni na druge, junak junaka rušiti stane.
A Simoìsija sin Telamónov obali Ajas,
Antemiónova sina, mladića u naponu, kog je
Rodila mati, kad s Ide uz obalu Simois-vode
Slažaše prateći mater i oca, da pogleda stada;
Zato je prozvat on Simoìsije, al' on ni ocu
Nì mâjci njege nije naplatio; vijek mu kratak
Bješe, jer ga je kopljem junačina ubio Ajas;
U četi bijaše sprijed, i Ajas ga u prsi zgodi
Uz sisu desnu, i koplje ramèna mu mjedeno probi,
Na zemlju on se sruši u prašinu kakono jagnjed,
Koji je ìzrâstao u nizi livade velje,
Gladak, a grane mu ozgo na vrhu bjehu izrasle;
Sjevkastim gvoždjem je kolar jagnjédu podsjeko stablo,
Da bi kolima divnim od njèga naplatak svio;
Tada se jagnjed suši i leži uz obalu vode.
Antemiónova tad Simoìsija pogubi tako
Zeusov potomak Ajas; na njega oklopnik sjajni
Antif, Prijamov sin u mnoštvo izbaci koplje;
Ne zgodi Ajasa on, već druga Odiseju vrlog
Leuka usrêd slabínâ, kad vučaše drugamo mrca,
Leuk se sruši na mrca, i ispadne on mu iz ruke.

---

469. „razglobi koljena njemu", t. j. uzme mu snagu, te Elefonora izdadu koljena, i on se sruši; vidi o koljenima st. 313.

Za njim se ubitim vrlo u duši razljutiv Odisej
Te kroz rtníke pošav u oružju oružan sjajnom
Pristupi vrlo blizu i koplje blistavo baci
Gledajuć okolo sebe, a Trojci udare natrag,
Koplje kad izbaci junak, a naprazno bacio nije,
Već on Prijamu sina od inoče Demokoóna
Pogodi; on iz Abída od kobila došo je brzih.
Toga pogodi kopljem Odìsej zä drûgom srdit
U oko slijepo jedno, a kroz drugo prođe oštríce
Mjedenog koplja, i mrâk se navuče na oči onom,
Sruši se, stane ga jek, na njèmu oružje zvekne,
Uzmaknu svi rtníci, pa i sam svijetli Hektor,
A Argejci ciknu veòma, odvuku mrtvace
I mnogo dalje prodru; Apòlôn se rasrdi na to
Pogledav s pergamske kule i poviče vîkom Trojancem:
„Diž'te se vi, konjokrote Trojci, i nemojte uzmać
Argejskoj vojsci u boju, jer gvožđe nije ni kamen
Njihova koža, da mjedi odòlî, što meso siječe,
Nije u boju Ahilej, ljepokose Tetide čedo,
Već on kod lađa kuha u sebi srdobonu srdžbu."
Tako iz grada bog strahoviti kliče. Ahejce
Potakne Zeusova kći, kod Tritona rođena, slavna
U čete zalazeći, gdje sustajat viđaše ljude.
Tad Amarìnkeju sina Dióreja spûtî sudbina,
Jer ga udari kamen oštrljatî u gol'jen desnu
Uz gležanj, i to ga tračkih junaka vojvoda zgodi:
Piroj, Imbrasov sin, što iz Enosa došao bješe.
Sasvim mu obje žile od kamena grdnog se zdrobe,
Zdrobe se kosti, i ôn se u prašinu sruši natraške,
Spram prijatéljâ ruku i jednu i drugu pruži
Izdišući, al' k njemu pritrči, koji ga rani,
Piroj te u pupak njega probode i sva crijeva
Na tle se saspu, i mrâk se navuče na oči njemu;
Piroj odleti, a Toas Etólac ga u prsi kopljem
Nad sisom zgodi, i mjèd se zabode u pluću njemu;
K njemu priskoči Toas, iz prsiju silno mu koplje
Istrgne, za tijem mač povuće oštri i njemu
Rine u trbuh ga baš po sredìni i život mu uzme,
Oružje ne skine s njega, jer opkole druzi ga trački
Perčinaši, koplja u rukama noseći duga;
Ako je i bio velik i snažan i ponosit Toas,
Oni ga potisnuše, i ôn otetûrâ uzmàkâv.
Jedan se uz drugog tako u prašini otegnu oni,
Jedan Tračanom vođ, nazuvčarom drugi Epéjcem,

---

508. Apolon gleda s pergamske kule, upravo gleda iz svoga hrama, što ga je imao ondje; taj se hram spominje u 5. pjev., st. 446.

537. Piroj je vođa Tračana (vidi 2. pjev., st. 844.), a Diorej Epejaca (vidi 2. pjev., st. 622.).

Uz njih dvojicu mnogi još i drugi ubiti biše.
Tko bi došao med njih, da zàbavî imo već nebi,
Ako bi čitav bio i neranjen oružjem oštrim
Šeto po vojsci, te po njoj Atena bi Palada njega
Vodila za ruku primiv strijèlâ odbijajuć polet,
Jer dan onaj su mnogi Ahejci i mnogi Trojanci
Ničice pali u prah otegnuv se koji uz kojeg.

PETO PJEVANJE.

Diomed se odlikuje.

Tìdejevôme sinu Aténa dâ Diomédu
Smjelost i jùnâštvo tad, med Argejcima svima da bude
Ugledan on te slavu i diku sebi da steče;
Oganj mu vječni na šljemu i štitu ona užeže,
Oganj naličan ljetnoj zvijezdi, što najvećim sjajem
Sjaji se, pošto u vodi okèanskôj okupa sebe,
Takvi mu zapali oganj na glavi i na remènma
Pa ga usrëd boja tisne, gdje najveći bijaše metež.
Među Trojancima bješe Hefèstov sveštenik neki
Daret, nezázoran, bogat, — sinova je dvojicu imo,
Fegeja, Ideja zvane, vještake u poslima ratnim.
Iz reda maknu se oni i nasrnu na Dioméda
Iz kola svojih, a ôn se na zemlji boraše pješke.
Kada se njih dva iduć na onoga primaknu njemu,
Prvi se baci Fegej dugosjenim kopljem na njega,
Al' sinu Tidejevu preleti nad ramenom l'jevim
Rt kopljànî te ne rani njeg; tad zamahne kopljem
Tidejev sin, i zalud iz ruke ne ode njemu
Koplje, već med sise onog pogodivši sruši ga s kola.
Onda iz kola Idej iz prekrasnih skoči, al' nije
On se usudio svoga zaštititi ubitog brata,
Jer sam nikako nebi od Kere uteko crne,
Ali ga spase Hefest i izbavi u oblâk skriv ga,
Da mu se starac ne bi u duši žalostio odveć.
Onda potjera sin junačine Tideja konje
Te ih druzima dâ, da k crnim ih lađama vode.
A kad junačine vide Trojanci Darétove sine:
Jednog, gdje bježi, a drugog, gdje leži kod kola ubit,
Svima se srce potrese, a sjajnoka onda Atena

I ovdje su opjevani događaji dvadeset drugoga dana.

4. „oganj na štitu" — misli se sjaj Diomedova šljema; ognju je epitet „vječan" jer ga je uvijek bilo i bit će ga uvijek.

5. 6 „ljetnoj zvijezdi", t. j. onoj, koja se u 22. pjev., st. 29. zove: pâs Orionov (Sirije); ta se zvijezda iza poduljeg izbivanja na nebu pomoli pod kraj mjeseca jula izišavši (po mišljenju pjesnikovu) iz Okeana, u kojemu se tobože kupa u vrijeme, dok izbiva na nebu.

23. Inače je Hefest u Ilijadi neprijatelj Trojanaca.

Aresu naletu ovo progovori ruku mu primiv:
„Arese, öbarâču zidóvâ, ljudomoro krvna,
Ne bismo l' pustili Trojce s Ahejcima, neka se sada
Bore, pa kojima slavu Kroniôn hoće, nek dade,
A mi uzmaknimo, bjež'mo od srdžbe oca nam Zeusa!"
Aresa naleta s tijem riječma izvede iz borbe,
Onda ga posadi ona uz visoki brijeg Skamàndra;
U bijeg nagnaju Trojce Argejci, i vojvoda svaki
Ubi po čovjeka jednog, a najprije kralj Agamemnon
Odija, velikog vođa halizônskôg, iz kola sruši;
Prvi se okrene Odij, a onaj ga kopljem u leđa
Zgodi među raména i njemu ga kroz grudi rine;
Sruši se, stane ga jek, na njemu oružje zvekne.
Festa ubije tad Idomènej, Boru Meóncu
Sina, što dođe iz Tarne iz grudaste. Kopljanik slavni
U rame desno njeg Idomènej dugačkim kopljem
Pogodi, sruši ga s kola, na koja se popeti šćaše.
Iz kola ispadne Fest, i mrâk ga obuzme strašni.
Oružje skidati s njeg Idomeneja stadoše momci.
Oštrijem svlada kopljem Menelaje, Atrejev sinak,
Vještog u lovu junaka Skamàndrija, Strofiju sina,
Slavnoga lovca, jer sama Artèmida nauči njega
Divljač ubijati svaku, što gora je hrani u brdma.
Al' mu strjeljačica nije Artemida tada pomògla,
A ni daleki hici, u čemu odličan bješe;
Atrejev zgodi ga sin Menèlaje, kopljanik slavni,
Kada je bježao pred njim, posrëd raménâ u leđa,
Kopljem ga rani on i kroz grudi rine ga njemu.
On se natraške sruši, na njemu oružje zvekne.
Tektonovoga sina Ferèkla ubi Merion
Unuka Harmonova, — što svakakva znaše izradit
Umjetna djela veoma Aténi Paladi mio;
Jednakih bokova lađe Alèksândru zgradio on je,
Lađe zlopòćêtnê, što su Trojancem na nesreću bile
I njem samom, jer nije za suđenje bogova znao.
Kada Merion goneć na posljetku veće ga dogna,
Rani u desni ga guz, i oštríce prođe Ferèklu
Upravo ispod kosti probodavši mjehur mu naskroz;
Padne na koljeno jeknuv, i smȑt ga osvoji tada.
Meges ubije sina Anténoru Pedeja zvanog,
Koji od inoče bješe, al' dobro ga divna Teána

31—34. Atena hoće da ukloni Aresa iz ograšja, da ne pomaže Trojancima, kojima je on prijatelj (a Atena im je neprijateljica). Atena plaši Aresa Zeusovom srdžbom, ali to je samo njezina lukavština, jer Zeus do sad još nije zabranio bogovima, da se ne miješaju u bojeve među Trojancima i Ahejcima.

62—64. Misle se lađe, na kojima je Aleksandro (Paris) otplovio u Grčku i odveo Helenu, što je bio uzrok trojanskog rata, — a bogovi su bili usudili zlo po Troju, ako Paris odvede Helenu.

Odgoji (mužu ugađajuć svom) ko ï djecu svoju.
Kopljem oštrijem bliže pristupiv kopljanik slavni
Filejev sinak glavi u zatiljak pogodi njega ;
Kroz zube prođe mu mjed i odreže jezik junaku.
U prah se sruši, oštrice obuhvati zubima hladno.
Divnog Hipsénora, sina prejunačkog Dolopióna,
Sin Euémonov zgodi Eurìpil; Hipsénor Skamàndrov
Sveštenik bješe, a narod ko boga čašćaše njega.
Sin Euémonov sv'jetli Eurìpil navali mačem,
Kada je bježao pred njim, a za njim trčéći Eurìpil
Udari njega u leđa i odreže ruku mu tešku.
Krvava ruka padne Hipsénoru na tle, a oči
Krvava stisne mu smrt i silovita jošte sudbina.
Tako se mučiše oni u boju teškom. Nijesi
Mogo razabrati, Tidejev sin med kojima stoji,
Je l' med Argejcima on il' med Trojcima. Po polju bojnom
Bješnjaše nàbujâloj rijeci naličan snježnoj,
Koja se lije brzo i nasipe pred sobom ruši,
Ustaviti je nijesu neprekidni nasipi kadri,
Nit su je vrtova bujnih zaùstavit plotovi kadri,
Kada iznebuha bukne, kad Zeusova udari kiša.
Mnogi se tezi krasni pod njome uleknu ljudski.
Tako se guste trojske pométû pred Diomédom
Čete, i dočekat njega junaci ne smješe mnogi.
Kada opazi njega Likónov svijetli sinak,
Kako na polju bjesni i ganja pred sobom vojsku,
Saviti nategne luk na Tidejevoga sina,
Pa ga u desno rame u ispupak oklopa zgodiv,
Kad je nasrto, rani, i ljuta strijela proleti
Naskroz te kroz rame prođe, i oklop se uprlja krvlju.
Onda se nad njim sin Likónov prodere sv'jetli:
„Oj obadači kónjâ junačine, diž'te se Trojci,
Jer je najbolji ranjen Ahejac, i velim: odoljet
Jakoj za dugo ne će strijeli, ako me zbilja
Amo je Zeusov sin iz Likije doveo gospod"
Tako hvaleć se reče; al' brza onog strijela
Ne svlada, već on uzmàče, pred konje i pred kola stane
I on Stenelu tad Kapàneja prozbori sinu:
„Diži se, mili sine Kapànejev, ustani s kòlâ
Pa mi strijelu oštru iz ramena deder izvuci."
Tako mu reče, i Stenel tad s kola na zemlju skoči,
Pa pristupivši k njemu iz ramena brzu mu str'jelu
Sasvim izvúčê, i krv mu kroz pletenu košulju brizne;
A tad grlati bojnik Diomed molitvu počne:
„O egidonoše Zeusa o kćeri nestrta nikim,

95. Likonov sin, t. j. Pandar; vidi 4. pjev., st. 88—90.
105. „Zeusov sin", — misli se Apolon.

Ako si ikad se meni i ocu mom na pomòći
Našla u ratu ljutom, ej miluj me opet, Atena,
Daj mi onog doséći i pusti mi njeg na kopljòmet,
Koji me pögodî prije, i sada se hvali i veli,
Da već zadugo ne ću sunčànû motriti svjetlost."
Takovu molitvu reče, i Palada ču ga Atena,
Brze mu noge dade i koljena ȉ rûke ozgo,
Pristupi blizu k njemu i krilate rekne mu r'ječi:
„Ne boj se, Dïomêde, s Trojancima bori se sada,
Ta ja ti u grudi vrgoh nepredljivo očinsko srce,
Kakvo je nekad konjik štitotresni imao Tidej.
Sada ti uzeh maglu, na očima koja ti bješe,
Dà možêš dobro boga i čovjeka svakog raspoznat.
Ako te dakle bog iskušavati ikoji dođe,
Nemoj se s besmrtnijem sa bozima drugima borit;
Ali Zeusova kći Afrodita amo li dođe
U boj, o Dïomêde, oštrícem je mjedenim rani."
Sjajnoka boginja to Atena rekavši ode,
A med rtníke se sin umijèša Tidejev opet;
I prije u srcu on se s Trojancima željaše borit,
A sad ga trostruka želja osvojila kakono lava,
Koji je bio u tor med runjave skočio ovce
Na polju, pa ga je pastir tek zadro, al' ubio nije
I tim mu potako hrabrost, te ne misli braniti više,
Nego se krije po stanu i ovce ostavlja, a lav
Razgoni njih te gusto sve jednu za drugom valja,
Tad on bijesan van iz visokog ȉz tora skače:
Tako bijesan zađe med Trojce hrabri Diòmêd.
Ubi Astìnoja, ljudma pastira, Hipírona ubi,
Onoga mjedenim kopljem povȑh sisê pogodi pravo,
Drugog u ključnu kost kraj pleći udari mačem.
Sve se rastave pleći od leđa ȉ vrâta njemu.
Ostavi njih i pođe za Abasom i Polijídom
Sinma Eurìdamasa, što stari sánâ pogađač
Bješe, a sinima nije na polasku gatao sana
Starac, već ih je oba Diòmêd ubio jaki.
Tad za Toónom poteče i Ksantom, Fenopu sinma,
Bijahu poznorođénci obojica; oca im jadna
Starost je bȉla, a nije porodio drugoga sina
Nasljednika imutku, — već oba smače Diomed,
Milu im dušu uzme, a nevolju ostavi ocu
I plač, jer iz boja nije sinova dočeko živih.
Rođaci poslije sav razdijeliše njegov imutak.
Sinove Dardanova potómka Prijama zgrabi
U istim kolima, — jednog Ehèmona, Hromija drugog.
Kao što na kravu lav il' na junicu kadano skoči,
Koje po šumi pasu, i objema prelomi vrat im:
Tako i Tidejev sin obojicu iz kola sruši

Preko njihove volje i oružje uzme im za tim;
Konje druzima preda, nek k lađama oni ih vode.
  Njega kad vidi Enèja, gdje redove junačke lomi,
On po bojištu pođe, gdje siplju se junačka koplja,
Tražeći Pandara onog bogolikog, ne bi l' ga našo,
Dokle nezazornog jakog Likónova ne nađe sina;
Onda pristupi k njemu i ovu reče mu riječ:
„Pandare, gdje ti je lûk, gdje krilate str'jele, gdje slava?
Ravna ti u slavi nema ni ovdje nit se u zemlji
Likijskoj ponosi itko od tebe valjaniji da je.
Ruke digni der k Zeusu i čovjeka onog ustr'jeli,
Koji je ovdje silovit, Trojancem učinio zla je
Mnogo, koljena on je junakom razglobio mnogim:
Samo da nije se bog na Trojance rasrdio koji
Radi žrtava ljut, a teška je srdžba božànskâ."
  Njemu odgovori ovo Likónov svijetli sinak:
„Svjetniče Trojanaca mjedènhâljâ, o ti Enèja,
Ono je Tidejev sin junačina, sve mi se čini,
Poznajem ja mu cijev na kacigi, poznajem štit mu,
Vidim mu konje; al' nije li bog, za cijelo ti ne znam.
Ako l' je Tidejev sin to junačina, kao što mislim,
Nije daleko bog od bijesna njega, već stoji
Blizu besmrtnik koji po plećima obavit mrakom
I on strijelu je od njeg odvratio, koja ga šćaše.
Ta ja se na njeg strijelom nabacih te njome pogodih
U rame desno njega u ispupak oklopa naskroz;
Mišljah, da ću ga tad k Aidóneju poslati bogu,
Ali ga ipak ne ubih! Od bogova neki je srdit.
Nemam se uspeti na što, jer konja nemam ni kola;
Al' u Likónovu domu jedànaestora imadem
Nova novcita kola lijèpa složena prvom,
Prostrta pokrovima, i konja su dva u zaprégu
Uz kola svaka te bijeli pȉr sa krupnikom zoblju.
Mnogo dakako mene starìna je kopljanik Likon
U kući ubavoj svojoj opominjo, u boj kad pođoh,
Govoreći, na konje i na kola neka se uspnem,
Tako u bojeve ljute da narod Trojanski vodim;
Ali ga slušo nijesam — a kòliko bolje bi bilo! —
Konje sam čuvo, da krme premàklo ne bi se njima,
Ako se zatvore ljudi, a oni su navikli jesti
Obilno. Tako sam došo u Ilij pješke bez kónjâ;
Lûk mi uzdanje bješe, al' od njeg kanda mi nema
Pomoći; na dva sam već boljara eno strijeljo,
Jedan je Tidejev sin, a Atrejev drugi, — pogodih
Oba doduše i krv izvábih, al' ih razdražih.

176. „koljena razglobio", vidi bilješku u 4. pjev., st. 469.
203. „Ako se zatvore ljudi", t. j. u gradu, kad ih neprijatelji podsjednu.

Na zlu sam sreću luk krivuljasti skinuo s klina
Onoga dana, u koji u Ilij sam vodio ljupki
Trojanske čete i time ugađao Hektoru divnom.
Ako se vratim kući i očima ugledam svojim
Svoju domáju i ženu i visoku veliku kuću,
Odmah glavu junak tuđinac odsjeko meni,
Ako rukama ovaj ne rastrgam lûk i u oganj
Ako ga ne bacim jaki, kad zalud na putu me prati!"
Njemu trojanski vođ Enèja prozbori ovo:
„Nemoj govoriti tako (drugačije ni biti ne će),
Prije negoli nas dva junaku tome nasùprot
Došavši s konjma i s koli ne ogledamo se s njime.
Nego u moja kola uziđi, onda ćeš vidjet,
Kakvi su Trosovi konji i kako umiju dobro
Poljem ovùdâ onùdâ u potjeru ići i trčat;
Oni će i nas spasti i pobjeći s nama će u grad,
Slavu li dade Zeus Diomédu, Tideja sinu.
Nego primider bič i uzde blistave primi,
A ja ću na kola uzić, da borbu zametnem s njime,
Ili ga dočekaj tî, a jâ ću pazit na konje."
Njemu odgovori ovo Likónov svijetli sinak:
„Sam ti, Eneja, uzde i konje drži, jer bolje
Vući će oblučna kola, kad upravlja poznat upravljač,
Ako nas Tidejev sin u bježanje natjera opet;
Samo da nam se oni ne preplaše, ne stanu te nas
Iz boja ne htjednu odvuć, ne uščuju l' tvojega glasa;
Tada bi skočio sin junačine Tideja na nas,
Oba bi ubio nâs, brzokopitne otjero konje.
Nego kola ded sam i konje potjeraj svoje,
A ja ću navalu onog da dočekam oštrijem kopljem."
Tako obadva reku i u kola uniđu sjajna,
Vatreno na Dioméda brzonoge okrenu konje,
Ali ih opazi Stenel, Kapànejev svijetli sinak,
Odmah krilate on Diomédu prozbori r'ječi:
„Tidejev o ti sine, o premili mojemu srcu,
Jaka junaka dva na tèbe nasrtat vidim,
Snaga je u njih golèma, na luku vještak je jedan,
Pandar se zove i sin Likónov diči se da je;
Drugi je junak Enèja, junačine sin je Anhísa,
Tako se diči on, Afrodíta mati je njemu
Nego se na kolih njima uklonimo; nemoj mi tako
Među rtnícima srljat, da život ne izgubiš mili."
Mrko ga pogleda jaki Diomed i ovo mu reče:
„U bijeg ne nutkaj mene, jer ne ćeš me moć nagovorit;
Takav se rodio nisam, da uzmičem, pa da se borim,

231. „oblučna kola", t. j. kola, koja imaju obluk; vidi u bilješki, koja iza ove dolazi.

Strašit se ne znam, a snaga u mene još je cijela.
U kola meni se ne će; ovako ih dočekat idem
Obadva sad, a bježat Atena mi Pàlada ne da.
Ne će obojicu njih brzonogi konji odvući
Od nas, makar i bilo, da utekne jedan nam kako.
Drugo još u srce spravi, što sada mislim ti reći.
Ako mi slavu dâ Atena obilna svjetom,
Te njih ubijem oba, brzonoge ove tad konje
Ustavi ovdje i uzde priveži zä obluk kolni,
Onda potrči konjma Enèjinim pamteći dobro
I k nazuvčárom Ahejcem izvedi ih iz četa trojskih.
Oni su od roda konjskog, od kojega za Ganiméda
Naknadu Trosu dade gromoglasni Zeus-bog, jer od svih
Pòd sûncem bijahu to i pod zorom najbolji konji.
Pasmine ukrade tê i krâlj junacima Anhis
Kobile òpasti davši, — Laòmedon ni znao nije;
Tê mu kobile šest oždrijebiše u kući glava,
Od tog je podmlatka četir' othranio uz jasle Anhis,
A dva je sinu dao Enèji strâ ugonjáču.
Konje li otmemo tê, tad slave nam eto i dike."
Dok su se njih dva tu razgovarali besjedeć tako,
Ona dvojica s konjma brzonogim pristupe bliže.
Prvi progovori onom Likónov svijetli sinak:
„Junače srčani, jaki, o Tideja ponosnog sine,
Nije te ubila oštra strijela nì hitac brzi,
Al' sad ću pokušat kopljem na tèbe, ne ću l' te zgodit."
Reče i zamahne kopljem dugosjenim i tad ga baci,
U štit pogodi njim Dioméda, i mjedeno kroz štit
Odmah preletje oštríce i k oklopu tad se primàče,
Onda se nad njim sin Likónov prodere sv'jetli:
„Naskroz ranjen si ti kroz slàbine, ne mislim, duže
Da ćeš se držati moći; — prodičio mene si mnogo."
Ništa nepreplašen njemu Diomed odgovori jaki:
„Pròmaši, nè zgodî mene, al' ne mislim, da ćete prije
Vi se smiriti dva, no u boju jedan vas padne
I krvlju zasiti svojom štitonosnog Aresa bojca."
Reče i odapne on, a Atena upravi hitac
Uz oko u nos te zube strijela mu bijele probi,
Jezik mu tvrda mjed presiječe pri korijènu,
Kroz čeljust donju njemu oštríce mjedeno prođe.

262. „obluk" na bojnim kolima je savijeni prut, za koji su se ljudi držali, a i uzde su se za nj vezale; upravo su bila dva obluka, jedan pred stajalom, drugi za njim.

266. o Ganimedu vidi u 20. pjev., st. 232—235.

269. Laomedon, unuk Trosa, imao je poslije konje, što su postali od onih, koje je Zeus dao Trosu.

289. t. j. ljuti ratni bog Ares naslađuje se krvlju.

290. „Atena upravi hitac", — ona Atena, koja je Pandara nagovorila, da izmetne strijelu na Menelaja; vidi 3. pjev., st. 93—104.

Iz kola ispadne Pandar, na njemu oružje zvekne,
Oružje svijetlo, sjajno i presjajno, — konji se njemu
Preplaše brzi, a njegov i život stane i snaga.
Tada s dugačkim kopljem i štitom skoči Enèja
Bojeć se, da mu ne bi Ahejci oteli mrca.
Oko njega ko lav, što uzda u svoju se jakost,
On je koračo koplje držéći i štit, što svuda
Jednako krije, ubit želéći, s kime se skobi,
Vičući strašno, a sinak tad Tidejev pograbi rukom
Kamen golem, da ne bi ni dvojica digla ga ljudi,
Kakvi su smrtnici danas, al' onaj ga lako zavitlâ
I njim pogodi u kuk Enèju, gdjeno se stegno
Savija u kuk, — a mjesto nazivaju „čašica" ljudi —,
Čašicu slomi njemu i obje mu prekine žile;
Hrapavi oguli kamen Enèji kožu, al' junak
Padne na koljena samo i punanom rukom se zemlje
Prihvati, a crni mrak navuče se na oči njemu.
Tada bi tu junacima kralj Enèja nastrado,
Zeusova kći Afrodita da ne bude spazila oštro,
Mati, koja ga rodi Anhísu, kad pasaše stado;
Ona nad sinom milim raskrilivši bijele ruke
Skrije ga sjajnoga plašta u zavoj, da od strijela
Zaštiti njega, da ne bi brzòkonjîk Danajac koji
U prsi probo ga mjeđu i tako mu uzeo dušu.
Tako iz boja svog Afrodita izbavi sina,
A sin Kapànejev dobro još onaj pamćaše nauk,
Kako ga grlati bojnik Diomed naučio bio:
On brzokopitne svoje zaustavi konje daleko
Od ratne vreve i uzde privéza za obluk kožom,
Pa tad k ljepogrivim konjma Enejinim poskoči brzo
I k nazuvčarom Ahejcem izvede ih iz četa trojskih.
Dâ ih milom drugaru Deìpilu, — koga je od svih
Najviše štovo vršnjaka, jer znaše mu u svem ugodit, —
K prostranim neka ih lađam odvede. A onda vitez
U kola uspne se svoja i primi blistave uzde,
Za Diomedom pogna tad konje kopita krepkih
Vatreno, a on trči za Kiparkom s nemilom mjedi
Videć, da od boja nije božànstvo i da od onih
Boginja nije ona, što rukuju ratima ljudskim,
Videć, da nije Eníja gradobija, a ni Atena.
A kad je kroz silno mnoštvo za njome prodiruć stignu,
Onda se vine sin junačine Tideja i nju
U ruku mekanu zgodi ispòd dlana oštrijem kopljem

---

304. „kakvi su smrtnici danas", vidi 1. pjev., st. 272.

306. „čašica", — u originalu je „kotylē", koja riječ upravo znači: mali vrč, a uzima se za jamicu u kuku, koja je nalik na mali vrč ili na čašicu.

330. „Kiparka", t. j. Afrodita, jer su joj se na ostrvu Kipru ljudi mnogo klanjali i žrtvovali joj.

Skočivši, a njoj kròz plâšt ambròsijskî, što joj ga same
Harite satkale bjehu, zabode se u kožu koplje
U dlan visòko, te krvca ambrosijska njojzi poteče,
Ihor, kakova teče u blaženih bogova krvca
(Ne jedu bogovi hljeba i ne piju žarkastog vina,
Zato su bez krvi oni i zovu se besmrtni bozi).
Boginja cikne vrlo i ispusti sina iz ruku;
Ali ga u ruke Feb Apòlôn uze i zavi
Tamnom ga maglom, da ne bi brzòkonjîk Danajac koji
U prsi probo ga mjeđu i tako mu uzeo dušu.
Tada se grlati bojnik Diòmêd prodere nad njom:
„Iz rata, ograšja daj se ukloni, Zeusova kćeri!
Zar nejunakinje žene što varaš, nije ti dosta?
Ako se u rat budeš miješala, od rata zgražat
Mislim da ćeš se ti, i daleko li čuješ o njemu."
Reče, a ona se sva prenemažući otiđe strašno
Pateć, al' Irida nju vjetronoga uze iz vojske,
Jadnu je bolnu iznese, pocrni koža joj krasna.
Aresa naleta nađe, gdje òd bojišta na strani
Lijevoj sjedi, a koplje u magli mu bješe i konji
Njegovi brzi, — tad ona na koljena pred bratom padne
Tražeći, moleć ga mnogo za konje s načelkom zlatnim:
„Mili oj brate, ti me ded primi, dajder mi konje,
Da se vratim na Olimp, gdje sjede besmrtni bozi.
Ljuto me rana boli, a öbranî smrtni me čovjek:
Tidejev sin, u borbu bi on i s ocem nam Zeusom!"
Reče, i Ares joj dâ sa načelkom zlatnijem konje;
U kola uspne se ona, a u srcu bijaše sjetna,
S njom se i Irida uspne te uzde u ruke primi;
Ošine konje, da bježe, i oni hoćko polete,
Brzo na vrletni dođu na Olimp, gdje bogovi sjede,
Tamo ustavi konje vjetronoga Irida brza,
Otpregne od kola njih i hrane im besmrtne baci.
Tad Afrodíta divna na krilo padne Dióni,
Materi miloj svojoj, a ona zagrli kćerku,
Rukom je pogladi i r'ječ izustivši prozbori ovu:
„Koji te nebeski bog uvrijedio tako badava,
Kćerce, kanda si zlo učinila kakovo javno?"
Riječ odgovori njoj Afrodita, nasmješljivka mila:
„Ranio Tidejev sin me Diòmêd prehrabri junak,
Jer sam nosila milog iz borbe sina Enèju,
Koji je meni mnogo od sviju miliji ljudi.
Sada se ne kolju više s Ahejcime strašno Trojanci,
Nego Danajci već se i s bozima besmrtnim bore."
Boginja uzorita Dióna odgovori njojzi:
„Strpi se, dijete moje, i ako si tužna, pregori,
Olimpskî jer mi domari od ljudi stradasmo mnogi
Jedni drugima teške zadájûći jade. I Ares

Nekad je trpio, kada ga Ot i kršni Efijalt,
Dva Alójeva sina, u okove svezaše jake.
Trinaest bijaše svezan mjeseci u mjedenom sudu;
Tad bi nezasitni bojac u sudu propao Ares,
Ali Eeribèja krasotica, maćeha onih,
Prokaže Hermiji to, a Hermija onog ukrade,
Koji je ginuo već u okovma pritisnut teškim.
Trpljaše također Hera, kad u sisu desnu je junak
Amfitriónov sin strijelom troreznom rani;
Tad nju osvoji bol neutažljivi. Brzu strijelu
I sam okusi bog gorostasni nekada Aid,
Kada ga isti junačina sin egidonoše Zeusa
Rani posrëd mrtvácâ kod vrátâ i u muke metnu
Boga Aída, a ôn se na Olimp široki uspne
K Zeusu u dvore ranjen i izmučen, kad mu se bila
U pleće čvrsto strijela zabòla, da boljaše duša.
Njemu Peèôn lijek od ustuka na ranu metne
I njim izvida njega, jer Aid ne bješe smrtnik.
Strašni opačnjak, što se ne boji opačine činit,
Koji raniti ide domare olimpske str'jelom!
Sjajnoka boginja na te naputila njeg je Atena.
Ludak je Tidejev sin i u srcu ne zna, da onom
Dugoga nema života, tko s bozima vječnim se bori,
Njemu koljena djeca ne primaju, ne viču: bâbo!
Niti se iz rata on i iz strašnoga pokolja vraća.
Zato nek Tidejev sin se, i ako je kršan veòma,
U pamet uzme, da borbu ne zametne s jačim od tebe,
Da Egijàlija dugo, Adrèstova mudrica kćerka
Plačući ne bude iz sna domare budila žaleć
Za mužem vjerenim svojim, za najboljim ahejskim sinom,
Snažna žena ta Dioméda konjokrote dičnog."
  Reče i utre joj krv obadvjèma rukama s ruke,
Ozdravi ruka, i teški oduminu bolovi njojzi.
A kad boginja to Atena spazi i Hera,
Bodljikavim riječma na Kronova napadnu sina.
Med njima sjajnoka prva Atena započne riječ:
„Hoćeš se srditi, Zeuse oj oče, što ću sad reći?

---

393. „Amfitrionov sin". je Heraklo, ali Amfitrion je samo muž Heraklove matere, a pravi mu je otac Zeus; slično je: Aktorov sin u 13. pjev., st. 186. — „strijelom troreznom"; zašto „troreznom", to se razabira iz bilješke u 4. pjev., st. 123.

412. Diomedova žena je dakle kći Adrestova; iz 14. pjev., st. 121. 122. vidi se, da je i Diomedov otac Tidej imao za ženu jednu kćer Adrestovu. Otac i sin su po tome oženjeni dvjema sestrama, ili s drugim riječma: Diomed ima za ženu svoju tetku. Ovo se ne slaže s našim nazorima o dopuštenim i nedopuštenim brakovima, ali se može uzeti, da su te dvije sestre bile doduše kćeri istoga oca, ali različnih matera, — i onda se protivština s našim nazorima znatno ublažuje. Drugi slučaj, da je netko oženjen svojom tetkom, nalazi se u 11. pjev., st. 223 — 226. Jamačno su takvi slučaji bili izuzetni i u vrijeme, koje nam Homer prikazuje.

Jamačno Ahejku neku navesti je Kiparka htjela,
S njom da k Trojancima pođe, što miluje ona ih vrlo,
I kad je Ahejku koju krasnohaljku gladila rukom,
O zlatnu pređicu ruku nagulila svoju je malu."
Reče, a otac se ljudi i bogova tome nasmije,
Zlaticu zovne on Afroditu i ovo joj reče:
„Ratni poslovi tebi nijesu, dijete, dani,
Već ti brinut se idi za poslove svadbene ljupke,
A rat će briga biti Ateni i Aresu brzom."
Dok su se bogovi tu razgovarali besjedeć tako,
U to k Eneji skoči Diomed, grlati bojnik,
Premda je znao, da rukom Apòlôn zaštićuje njega,
Al' on ni velikog boga ne bojeć se jednako šćaše
Ubit Enèju i svući sa njega oružje slavno.
Tri put Diomed nasrnu želéći ubiti onog,
Tri put mu sjajni štit Apolon odrine krepko;
A kad četvrti put Diomed navali ko bog,
Strašno branitelj onda Apolon viknuvši reče:
„Uzmi se u pamet, sine o Tidejev, pa se ukloni,
Vječnim se bozima ravan ne gradi, jerbo nijesu
Jednaki ljudi, što hode po zemlji, bozima vječnim."
Reče, a Tidejev sin povuče natrag se malo
Gnjeva se bojeć strjeljača daljnometnog on Apolona;
A tad Apolon Enèju odnese daleko iz vojske,
Metne u sveti ga Pergam, gdje sazdan hram mu je bio.
I tu strjeljačica stane Artemida, stane i Leta
Vidati, kitit Enèju u svetinji velikog hrama.
Tad srebrnoluki bog Apolon utvaru stvori
Sličnu Eneji i k tome s onakovim oružjem istim;
Oko utvare divni Ahejci stanu i Trojci
Jedni drugima trgat na prsima volujske štite,
I krasno oblaste štite i štitiće lagane male.
Aresu naletu Feb Apòlôn progovori tada:
„Arese, öbarâču zidóvâ, ljudomoro krvna,
Ne bi li iz bitke ti junaka izvuko onog
Tideju sina, što bi i s ocem se borio Zeusom?
Najprije Kiparku on je u članak ranio ruci,
Onda se ko bog kakav na samog zaletio mene."
Reče i Pergama on na visu sjede, a Ares
Napasnik u čete uđe u trojanske, hrabrit ih stane,
Nalik na Akamasa čelovođu tračkoga brzog;
Sinima Prijama kralja, gojéncima Zeusovim vikne:
„O vi Prijama kralja, gojénca Zeusova, sini,
Hoćete l' dugo još pustit, da narod vam kolju Ahejci?
Dotle li, dok se borba kod vrata ne započne krasnih?

---

460. „na visu sjede" (Pergama), t. j. u (ili na) svome hramu; vidi 4. pjev., st. 508.

Leži nam junak, što ga ko Hektora častismo divnog,
Leži nam junak Enèja Anhísa junačine sinak;
Nego iz vreve ratne drugara spasimo milog!"
Rekavši tako volju potàče ì srce svakom;
Tada Sarpédon udri u grdnju na Hektora divnog;
„Kud ti je nestalo srca, o Hektore, što si ga imo?
Reko si, da ćeš grad bez vojske, bez pomoćníkâ
Braniti sam sa svojim sa zetima ì s braćôm svojom!
Al' sad nikoga od njih zamotriti, vidjet ne mogu,
Nego kakono psi isprèd lava svi se sad plaše,
A mi se, koji smo tu pomoćnici, mi se borimo,
Jer sam pomoćnik i ja, iz daleke došo sam zemlje,
Od virovitog Ksanta, iz daleke Likije one.
Tamo ostavih ženu i s njome sinčića luda
I blago ostavih silno (neìmalac kojega želi);
Nego Likijce opet sokolim i sam s junakom
Svojim se boriti želim, a ovdje ništa ne ìmâm,
Što bi mi mogli odnèsti Ahejci ili odvesti.
A ti, Hektore, stojiš, ne potičeš druge vojnike,
Hrabro da stoje u boju i žene svoje da brane.
Samo da svelovne vâs ne ulove lanene zamke,
I da ne òstanête dušmánima pl'jen i dobitak!
Brzo će oni vam grad razoriti žitelja puni.
Danju i noću treba da držiš sve to na umu,
Kad pomoćníkâ slavnih daleko vojvode mološ,
Hrabro nek stoje, ta zbaci sa sebe teški prijekor."
Tako reče Sarpedon, a Hektora za srce riječ
Ujede ì odmâh s kola u oružju na zemlju skoči.
Oštrijem kopljima dvjema po vojsci hodeći svuda
Mahaše hrabreći na boj i potičuć pokolj strahovit.
Onda se okrenu Trojci, nasùprot Ahejcima stanu;
Al' se ni Danajci tad ne razbjèžê, već ostanu skupa.
Kao što vjetar pljevu po gumnu svetome nosi,
Kadano ljudi viju, plavokosa Demetra žito
Od pljeve kadano luči (a vjetar duše), — odozdo
Hrpe se pljeve po zemli bijèlê, — tako Ahejce
Bijeli pokrije prah, kolìkô međù njima konji
Nogama lupahu i prah do mjedenog vitlahu neba,

---

474. Ovdje „zet" znači: sestrin muž. Kao što naša riječ „zet" znači ne samo kćerina muža, nego i sestrina, tako oba ta značenja ima i grčka riječ „gambros".

480. „sinčića luda", t. j. još dijete; vidi 2. pjev., st. 136.

487. t. j. da se ne zapletete u nesreću i propast.

499. „po gumnu svetome", — gumnu se kaže „sveto", jer se na njemu vrše žito, a žito je dar boginje Demetre; zato se u 11. pjev. st. 631. kaže: „svetoga ječmenog zrnja."

504. „do mjedenog neba", — nebeski je svod po mišljenju Homerovu od mjedi; tako i u 17. pjev., st. 425., a u Odiseji pjev. 15., st. 329. i pjev. 17., st. 565. kaže pjesnik „gvozdeno" nebo. Misli se dakle, da je onaj svod tvrd, a tako su mislili i drugi narodi; zato se latinski nebeskome svodu kaže firmamentum, t. j. tvrdina (francuski firmament, talijanski firmamento).

Kad se smiješaše opet (vozáči okrenuvši kola).
Trojci u sukob pođu u šakački, i crnu noćcu
Nad bitkom nalet Ares pomažući Trojcima spusti
Svuda oblazeć i sve izvršujuć, kako mu bješe
Feb sa zlatnijem mačem Apolon naložio veleć,
Neka ojunači Trojce, kad Paladu vidje Atenu,
Gdje je otišla (a ona pomoćnica Danajcem bješe).
A sad Apòlôn Enèju iz svetinje obilne pusti
I on u grudi vrgne pastiru ljudskom junáštvo,
I tad med drugove stupi Eneja; — kada ga oni
Opaze, gdje živ ì zdrav i s hrabrenim srcem međù njîh
Dolazi, veseli budu, al' nitko ne zapita ništa,
Jer trud ne dade ratni, srebroluki što ga zadavo
Bog i krvavac Ares i Erida uzaman plaha.
A Odisej i Ajasa dva i s njima Diòmêd
Vrkahu Danajce u boj, al' oni i sami nijesu
Niti se trojanske sile ni juriša plašili njihna,
Nego ostaše mirni ko oblaci, što ih Kroniòn
Iznad visokih brda naslagao, mirno da stoje,
Dokle je bezvjetrica, dok jaki Borea spava
I drugi žestoki vjetri, što tamne oblake svakud
Raznose, kada puhnu, zazuje, zaduvaju oni;
Danajci stajahu tako pred Trojcima nikud ne bježeć.
Atrejev stupaše sin po vojsci opominjuć mnogo:
„Drugovi mili, oj bud'te junaci, junačkim srcem
Pregnite, jedni se drugih u borbama stidite teškim;
Više je zdravih junaka no ubitih, gdjeno je stida,
A gdje se bježi, tamo ni díke ni obrane nema."
Reče i izbaci koplje te pogodi u prvom redu
Deikoóna, druga Enèjê junačine, sina
Pergasova; — Trojanci kolìkô i Prijama djecu
Častiše njega, jer hitar u borbi s rtnícima bješe,
Silni pogodi kralj Agamemnon njega po štitu,
Koplja ne odbi štit, već ono prođe kroz njega,
Pa mu se krȍz pojâs ono u utrobi donjoj zabode.
Sruši se, stane ga jek, na njemu oružje zvekne.
Tada od Danajaca Enèja do dva boljara
Ubi: Orsìloha i s njim Kretóna, Diòkleju sine;
Njima u uređenoj u Féri je otac prebivo
Obilan žitkom, i ôn je po rodu bio od r'jeke
Alfeja, koji teče širòko kroz zemlju Pìlsku;
Alfej Orsìloha rodi gospodina mnogijem ljudma,
A Orsiloh sina Diòkleja prehrabrog rodi,

---

512. „iz svetinje obilne", — t. j. obilne darovima, što ih ljudi meću u hramovima u ime zavjeta ili zahvale; tako je i u 2. pjev., st. 549,
517. „srebroluki bog", t. j. Apolon; vidi u 1. pjev., st. 37.
528. „Atrejev sin", t. j. Agamemnon.

A u Diokleja dva se blizànca nađu : Orsiloh
Jedan, a drugi Kreton, u poslima bojnim vještaci.
Kad njih dvojica dođu u napon, — u lađama crnim
S Danajci odu pod Ilij, gdje kažu krasnijeh konja,
Čast Agamèmnomu i s njim Menèlaju tražeć u boju,
Al' ih obojicu smrt i skončanje pokrije tamo.
Kao što lavića dva na vrhuncima visokim gorskim
Rastu u dubokoj čestì, a lavica mati ih hrani,
Poslije ovce tovne i goveda ljudima grabe,
Obore pustoše oni, dok i njih obadva ruke
Junačke mjedenijem oštrícem ne posijeku ;
Tako i obadva ona junaka smače Eneja,
I ko visoke jele pod rukama njegovim padnu.
  Padnu, i požali njih Menelaje Aresu mili,
Pa kroz rtníke prođe u oružju oružan sjajnom
Mašući kopljem, a Ares potàče srce u njemu
Smjerajuć, kako bi pao Menelaj od ruke Enèjê.
Njega Antiloh spazi, junačine Nestora sinak,
I kroz rtníke pođe bojéći se vrlo, da ne bi
Nevolje dopo Menelaj ; tad propao trud bi im ratni.
Ona dvojica željni već borbe tek da nijesu
Jedan na drugog ruke i oštra naperili koplja,
Ali Antiloh k ljudskom pastiru pristupi bliže.
Ne htjede dočekat njih vojevač brzi Enèja,
Kad dva vidi junáka, gdje jedan uz drugog stoji.
I kad u ahejske čete povuku njih dva mrtvace,
Bace ih tužne njihnim drugarima u ruke milim,
Te se okrenu opet u borbu među rtníke.
  Sličnoga Aresu oni Pilèmena ubiše ondje,
On je štitonosnim vođ Paflagóncem junačinam bio,
Njega Atrejev sin Menelaje, kopljanik slavni,
Gdje je stajo, ubode pogodivši u kost ga ključnu.
A od Antiloha konja upravljač subojnik Midon
Padne, Atìmnijev sin, kad konje okrenuti šćaše ;
Kamenom srĕd lâkta njega Antiloh zgodi, Midónu
Uzde bjelokosne padnu iz ruke na zemlju u prah ;
Skoči Antiloh i mačem ubode ga u oko sl'jepo,
Midon kŕčêći padne iz dobro građenih kola,
U prah se tjemenom svali naglavce i na ramèna ;
Dugo je ostao glavom u duboki padnuv pijesak,
Dok ne otopoću konji i u prah ne obore njega ;
Bičem ih udri Antiloh i otjera među Ahejce.

---

548. Orsiloh, — djed i unuk imaju isto ime ; to nije bilo neobično u Grka.
561. „Menelaje Aresu mili", a Ares hoće da ga pogubi (st. 563. 564.)! Vidi u 15. pjev., st. 371.
573. „mrtvace", t. j. Orsiloha i Kretona.
583. „uzde bjelokosne", t. j. iskićene malim bjelokosnim pločicama. O bjelokosti vidi u 4. pjev., st. 141.

Hektor ugleda njih u redòvima i on se na njih
Vičuć zalètî, a čete za njime trojanske jake
Pođu, — pred njima Ares i gospođa bješe Eníja,
Koja nošaše pokolj strahovit i vrevu bojnu,
Ares vrćaše pak u rukama golemo koplje,
Sad bi pred Hektorom išo, a sada bi išo za njime.
Grlati bojnik Diomed zastrépî Hektora videć,
Kao što plivanju nevješt kad ide širokim poljem
Te kod rijeke stane brzoteke, koja se lije,
U more, pjeni se, šumi, te vidjev je odskoči natrag,
Tako i Tidejev sin uzmàče i narodu reče:
„Što se čudimo, druzi, toliko Hektoru divnom,
Da je kopljanik dobar i bojnik neprestrašen da je,
Kada je uvijek bog uz njèga i od zla ga brani!
I sad je Ares ono uz njèga na smrtnika nalik.
Nego uzmič'te natrag okrenuv k Trojancima obraz,
Nemojte ostati ovdje i ulazit s bogom u borbu!"
Tako im reče, i k njima Trojanci se primaknu bliže.
Tada ubije Hektor Anhìjala i s njim Menèsta,
Do dva vješta bojnika, što u istim kolima bjehu.
Padnu, a Ajas ih sin Telamónov požali velji,
Pristupi vrlo blizu i kopljem blistavim zgodi
Amfija, Selagu sina, — u Pesu je živio prije
Njiva imajuć mnogo i države, al' ga navèla
Sudba Prijamu kralju i njegovim u pomoć sinma.
U pojas njega sin Telamónov pogodi Ajas,
U donju utrobu koplje dugosjeno propadne njemu;
Sruši se, stane ga jek, — pritrči svijetli Ajas,
Da mu oružje uzme, al' koplja zavitlajû Trojci
Sjajna, presjajna, oštra, i mnogo na štit ih padne;
Ajas tad petom stav na mrtvaca iz njeg izvuče
Mjedeno koplje, al' nije s raménâ mogao krasno
Oružje uzet, jer sila strijela se sipaše na njga.
Kada se ljutice slete Trojanci, on se poboji,
Jer ih s koplji u rùkû množina dotrči junákâ.
Ako je i bio velik i snažan i ponosit Ajas,
Oni ga potisnuše, i ôn otetùrâ uzmàkâv.
Tako se mučiše oni u boju teškom. Junaka
Lijepog, velikoga Tlepòlema, sina Heràklu,
Sudba silovita tad na Sarpédona nagna božànskôg.
Kada se jedan drugom junaci primaknu blizu,
Jedno unuk, a drugo sin crnooblačnog Zeusa,
Prvi započne riječ Tlepolem drugom junaku:
„Likijski savjetniče Sarpédone, koja je tebi
Nevolja drhtati ovdje, a borbi nevješt si junak?
Sin egidonoše Zeusa — imade ih, kojino kažu,

635. Da je Sarpedon sin Zeusov, vidi se iz 6. pjev., st 198. 199. A Tlepolem je unuk Zeusov (st. 631.) po tom, jer je sin Heraklov (a Heraklu je otac Zeus (vidi st. 393.).

Da si, al' lažu, jer mnogo za ljudma si onim zaosto,
Koji u pređašnje doba od oca se rodiše Zeusa,
Ali drukčiji — vele — Heràklo bijaše jaki
Junak, roditelj moj, prkòždžija lavskoga srca!
Jednoć rad konja je on Laòmedonovîh amo
Došao sa šest lađa ciglovetnih, s naroda malo;
Ilijski razori grad i ulice ostavi prazne.
A srce plašivo jeste u tebe, gine ti čeljad!
Ne mislim, da ćeš štogod Trojancima ovdje pomòći
Došav iz likijske zemlje, ma ì bio jak, — al' od mojih
Mrtav ćeš pasti rûkû i k vratma Aídovîm doći."
  Vojvoda likijski njemu Sarpédon odgovori ovo:
„Sveti je Ilijski grad Tlepoleme, s onog nastrado,
Jerbo je ponositi Laòmedon ludovo junak,
Na dobročinca svog kad riječima napade ružnim
Te mu ne dade konje, rad kojih je došo s daleka.
Nego ti velim, da smȑt te i Kera crna od mene
Čeka, pod mojim ćeš kopljem izdahnut i meni ćeš slavu
Pribavit, a dušu dat ćeš dičnòkonjîku Aidu."
  Reče Sarpédon, a onda Tlepòlem podigne koplje
Jasenovo, — i koplja obojici duga iz ruku
U čas isti polètê; Sarpédon onoga zgodi
U vrat, i naskroz prođe oštrice bolno, i tada
Mrak se na obje oči Tlepòlemu crni navuče;
A Sarpedona rani Tlepolem dugijem kopljem
U l'jevo bedro, te ȕz kôst oštríce se požudno zadre
Pa skroz prelètî, i otac za sàda još òbrânî sina.
  Tada Sarpedona divni iznesu bogolikog druzi
Iz boja, ali je njeg pritiskivalo dugačko koplje
Vukuć se za njim, te nitko ne opazi niti se sjeti
U teškoj žurbi, da koplje izvuče njemu iz bèdra,
Da sam hoditi može, tolìkô su bili u poslu.
A nazuvčari Ahejci Tlepolema sa druge strane
Stanu iz boja vuć, a Odìsej spazi ih divni,
Postojan junak, i na to u njemu se uzigra srce,
I on se u srcu svom i u duši zamisli tada,
Bi li u potjeru pošo za Zeusa gromovnog sinom,
Ili bi Likijcem mnogim oduzet išao život.
Ali junačini nije Odìseju suđeno bilo
Snažnoga Zeusova sina da oštrom mjedi pos'ječe,
Za to mu navrati srce Atena na likijske čete.

638.—642. O onome, što je ovdje natuknuto o Heraklu, vidi bilješku u 21. pjev., st. 441—457.

643. 645. Tlepolem priznaje Sarpedonu, da je tijelom jak, ali ipak da je plašiv. U tome nema protivurječja, jer jaka ljudeskara može biti plašivica.

662. „otac (t. j. Zeus) za sada još obrani sina", — ali poslije pada Sarpedon u boju; vidi 16. pjev., st. 480—505.

Ondje Kerana on, Alàstora, Hromíja ubi,
Halija, Prìtanisa, Noémona i još Alkàndra;
Više bi Likijaca Odisej još poubijo,
Da ga ne spazi oštro sjanošljemac veliki Hektor.
On med rtnike zađe u oružju oružan sjajnom
Užas Danajcem noseć, a njegovu dolasku vrlo
Sin se poveseli Zeusov Sarpédon i reče mu tužno:
„Ne daj, Prijamov sine, da ostanem danajski plijen
I tu da ležim, već mene obráni, a neka me život
U vašem ostavi potlje u gradu, kad mi ne vele
U kuću svoju se vratit na postojbinu mi dragu
I milu ženu tad razveseliti i čedo lûdô."
  Reče, a njemu Hektor sjajnošljemac ne rekne ništa,
Već pokraj njèga prođe željeći, kako bi brže
Potisnuo Argejce i mnogima uzeo život.
Što uz Sarpédona bješe bogolikog divnih drugova,
Pod bukvu prekrasnu tad egidonoše Zeusa ga metnu,
Onda mu jasenovo iz bedra koplje izvuče
Jedan od njegovih milih drugova snažni Pelàgon.
Svijest ga ostavi, mrak se Sarpeđonu nad oči saspe;
Al' mu se povrati dah i vjetric borejski dušuć
Njeg oživljavati stane, kad šćaše tužno izdahnut.
  Ali od oklopnika od Hektora, Aresa boga
Nit' su se mogli okrenut Argejci k lađama crnim,
Nit' su se mogli oglédat u boju, već neprestàncê
Izmicahu, kad čuše za Aresa, da je med Trojci. —
Koga je prvoga ondje, kod zadnjeg pogubio tada
Hektor, Prijamov sin, i Ares mjedeni s njime?
Teutrasa naličnog bogu, Orèsta igrikonjíća,
Trehosa kopljanika Etólca, Enòmaja, za tim
Helena, Enopu sina, Orèsbija s potpaskom sjajnim,
Koji se za blago mnogo — u Hili živeći — staro
Živeći ùz jezero kefìsìjskô, okolo njega
Po rodnim vrlo poljma Beóćani življahu drugi.
  Kada ugleda njih dva bjeloruka boginja Hera
I gdje u teškoj borbi Argéjci padaju redom,
Odmah Ateni ove progovori krilate r'ječi:
„Oj egidonoše Zeusa oj kćeri nestrta nikim!
Doista mi smo obrèkle Menèlaju zaludnu riječ,
(Da će tvrdi Ilij razorit i tada se vratit),
Dulje li napasniku mahnítati Aresu damo;

---

677. Alastor i Hromije zovu se i dva druga Nestorova u 4. pjev., st. 295.
693. Blizu Skejskih vrata stajala je lijepa i visoka bukva, koja se u Ilijadi češće spominje.
703. 704. Pjesnik pita i sam sebi odgovara; vidi 1. pjev, st. 8. 9.
715. 716. Pjesnik ne kaže naprijed nigdje, kad su Hera i Atena obećale Menelaju ono, što se ovdje veli. On to ne kaže zato, jer nije našao prilike, gdje bi to kazao. Dakle ono, što Hera ovdje veli, ne mora biti neistina.

Nego se dajmo žestine i jùnāštva sjetimo i mi!"
Reče, i sjajnoka nju Atena posluša odmah.
A kći velikog Krona prečestita boginja Hera
Ode i upregne konje, što načelak zlatni imadu;
Heba joj pod kola brzo kotáče savite metne
Okolo gvozdene osi, a mjedene s palaca osam;
U njih su naplaci zlatni, što satrt se ne mogu nikad,
Obruči mjedeni stoje odozgo, da je divota;
Glavčine srebrne jesu, a vrte se na obje strane,
Oko stajala zlatno i srebrno remenje stoji
Napeto, obluka dva okružuju stajalo; otud
Ruda se bila protegla od srebra, a lijepi zlatni
Priveže Heba jaram na kraju rude, tad krasne
Postavi pršnjake zlatne, a Hera pod jaram privede
Konje brzonoge željne i borbe i pokliči bojne.
Kći egidonoše Zeusa Aténa onda u domu
Očinu svuče plašt, oblačilo šareno svoje
(Taj je načila plašt i izradila rukama sama);
Tad crnooblačnog Zeusa navuče košulju na se
Pa se u suzni boj naoruža oružjem ona.
Za tim na pleći baci Atena egidu strašnu,
Kite se spuštaju s nje, a nanizala se okò njê
Bježan i svađa ratna i obrana ì jurîš grozni,
Na njoj je glava Gorge grdosije strahotne one
(Strašno i užasno to egidonoše Zeusa je čudo).
Na glavu kacigu sa dva braníka, sa četiri lučca
Zlatnu metne, a na njoj pješaci su iz sto gradova.
U kola stupi tada u plamena ì uzmê koplje
Veliko, teško i čvrsto, — junákâ redove bije
Njime, na koje se kći silnovitog naljuti oca.
Hera ošine bičem brzonoge konje, — i sama
Nebeska pred njima vrata zaškrípê, na koja su Hore
Pazile, kojim je nebo i široki povjeren Olimp,
Gusti nek skidaju oblak i opet ga meću na njèga.
Boginje konje obodu i putem pognaju tijem.
Nađu Kronova sina, gdje òd drugîh sjedi daleko
Na najvišem vrhuncu mnogòglavê Olimpskê gore.
Tamo ustavi konje bjeloruka boginja Hera,
Previšnjem Kronovu sinu progovori pitajuć njega:
„Zar se ne ljutiš, oče o Zeuse, na Aresa, gdje on
Gradi strahote, gdje takav i tolik ahejski narod
Evo pomori drsko i bezredno? Meni je žao,
Al' srebrnoluki bog se Apolon mirno veseli
S Kiparkom, — pošto ludòva podbodoše, koji ne znade

743. „sa dva branika", viđi 3. pjev., st. 362. — „sa četiri lučca", koji se povrh branika spuštaju odozgo s kaciga i brane lice.

744. „pješaci su iz sto gradova", t. j. izdjeljani su na kacigi, kako se biju jedni s drugima.

Ni za kakovu pravdu! Ej hoćeš li srdit se na me,
Ako Aresa maknem iz borbe ljuto ga udriv?"
Nebeski oblačnik Zeus odgovori njojzi ovako:
„Hajde i daj potakni Atenu pljenjačicu na njga,
Koja je navikla ljute zadavati bolove njemu."
Reče, i posluša njega bjeloruka boginja Hera,
Ona ošine konje, te oni hoćko polètê
Baš po srijedi samoj med zemljom i zvjezdanim nebom.
Dokle očima tko na vidíkôvcu sjedeć i gledeć
Na more iskričavo u plavetni dogleda uzduh,
Tako letješe konji, što njište glavu visòko
Držeć. A kada dođu do Troje, do dviju rijeka
Tamo, gdje sàstavljajû Skamàndar i Simois vale,
Ondje ustavi konje bjeloruka boginja Hera,
Od kola otpregne njih i oblakom obvije gustim,
A bog Simois dâ im ambròsijê, neka je jedu.
Boginje obje hodeć ko plašive grlice odu
Željeć u boju pomòći junacima argejskim ondje.
A kad dođu, gdje prvih junaka najviše staše,
Što se okolo silnog konjokrote svi Diomeda
Zbijahu, à bjehu nalik na lavove, ljute mesare,
Ili na veprove, koji nijesu malene snage,
Tamo stanuvši uzme da viče bjeloruka Hera
Slična se Stentoru stvoriv junačini mjedena glasa,
Koji je vikati znao ko drugijeh ljudi pedeset:
„Stid vas, Argejci, licem lijèpi, al' pòkori ružni!
Dokle je dolazio Ahilej divni u borbu,
Dotle pred dardanska vrata nijesu nikad Trojanci
Došli njegova silnog bojéći se koplja, a sada
Kod lađa koritastih daleko se od grada bore!"
Tako im rekavši srce i hrabrost svakom potàče.
A k sinu Tidejevu Atena sjajnoka skoči
I nađe kralja, gdje stojeć kod konja i kola hladi
Ranu, kud ga je bio strijelom pogodio Pandar,
Jer ga je znoj ubijo pod širokim remenom štita
Krasnoga, oblastog, znoj ga ubijo, a ruka junaka
Boljaše, i digne remen te crnu obriše krvcu.
Jaram Palada primi Atena i rekne riječ:
„Slabo je naličnog sina porodio doista Tidej!

785. Stentor se spominje samo ovdje; strašni njegov glas ušao je u književnu uzrečicu današnjih evropskih naroda, kad se hoće da naznači vrlo jaki glas, koji se daleko čuje: povikao Stentorovim glasom. Taj je glas mjeden (kako kaže pjesnik), t. j. kao da izlazi iz mjedenih (a ne iz slabih ljudskih) prsiju. I Ahilej ima „mjedeni glas", vidi u 18 pjev. st. 222.

789. „dardanska vrata" su ona, koja se obično zovu „Skejska", na pr. u 3. pjev., st. 145. 263.

791. Hera pretjeruje, kad kaže, da su Trojanci već doprli do ahejskih lađa; tako daleko nijesu oni još došli, kako se vidi iz st. 699. Kada tko koga psuje, rado pretjeruje.

Malen je Tidej bio po stasu, al' bijaše ratnik!
I kad jednoć mu nisam dopustila zaći u borbu
Te se junáštvom osvjetlat, — od ahejske zemlje daleko
Kada je došo u Tebu glasníkom među Kadméjce
Silne, rekoh mu tad, nek u sobi mirno se gosti,
Al' on imajuć srce ko ì prije snažno u sebi
Mlade Kadmejce stane pozivat na mejdan i u svem
Svlada ih lako, jer takva mu ja pomoćnica bijah.
Ja i uz tebe stojim i tvoja čuvarica ja sam,
Ozbiljno ja ti velim, s Trojancima u boj da zađeš;
Ali il' koljena tvoja od umora klonuše bojnog,
Ili te osvaja strah i plašljivost, onda nijesi
Hrabrenog Tideja sin, što Enejev bijaše sinak."
Njoj odgovarajuć ovo Diòmêd prozbori jaki:
„Poznajem tebe ja, egidonoše Zeusa o kćeri!
Ozbiljno reći ću riječ, zatajiti ne ću ti ništa.
Mene ne osvaja strah ni plašljivost, a ni lijenost,
Nego se sjećam tvojih riječi, što mi ih reče;
Ti mi dopustila nisi, da s bozima drugim se borim,
Ali Zeusova kći Afrodita amo li dođe,
Nju si mi, boginjo, rekla oštrícem mjedenim ranit.
Zato uzmičem sad i junacima argejskim drugim
Rekoh, nek budu svi na okupu, jerbo u boju
Aresa boga vidim po bojištu kakono vlada."
Sjajnoka boginja njemu Atena odgovori ovo:
„Tidejev o ti sine, o premili mojemu srcu,
Ne boj se Aresa ti, i drugih se bogova ne boj,
Besmrtnih, jer sam ti ja pomoćnica takva u boju,
Ded brzokopitne konje na Aresa upravi prvog
Te ga izbliza rani; od Aresa naleta ne bjež',
Od tog zgranòva, od gotovog zla i prevrtljivca toga,
Koji se zatjeco skoro veleći meni i Heri,
Da će na Trojce vojevat, Argejcima da će pomagat,
A sad se s Trojcima druži zaboraviv već za Argejce."
Reče i Stenela natrag povuče rukom i njega
Na zemlju porine s kola, al' i sam odskoči odmah.
Uz Diomeda divnog na stajalo žestoko stupi
Boginja; a od težine osovina bukova prasne,
Jer se boginja strašna i najbolji vožaše junak.
Bič i uzde primi Atena Palada za tim
I brzokopitne konje na Aresa upravi prvog.
Golemog ubije Ares Perìfasa, koji Etólac
Najbolji bješe i sin Ohésijev sv'jetli, — sa njega
Stane oružje skidat krvávac Ares, — Atena

801—808 vidi o tome u 4. pjev., st. 384—390.
818—821; vidi st. 130—132.
832. 833. Pjesnik ne kaže naprijed nigdje, kad se to Ares zatjecao. Vid slično mjesto naprijed u st. 715. 716.

Uzme Aidov šljem, da ne vidi silni je Ares.
A Dioméda divnog kad Ares ljudomora spazi,
Odmah golemog pusti Perìfasa, ondje nek leži,
Gdje mu je uzeo život, i okrene tada se odmah
K Tidejevome sinu konjokroti on Diomedu.
Kada se jedan drugom već blizu primaknu oni,
Naprijed s oštrim se kopljem sa mjedenim protegne Ares.
Iznad konja i uzda željeći mu uzeti dušu,
Ali sjajnoka koplje Atena primivši rukom
Baci ga, pod kola tada odleti naprazno ono.
Onda mjedenim kopljem Diomed, grlati bojnik,
Mahne, a Palada onda Atena potisne koplje
Aresu u dno slabínâ, gdje svoj je potpasak paso.
Tû ga pogodi, rani Diomed i naguli kožu
Lijepu, koplje za tim izvuče, — a mjedeni Ares
Jaokne, kao što devet il' deset tisuća ljudi
Jeknut u ratu zna zavrgavajuć svađu i borbu.
A tad Trojance sve i Ahejce poduzme drhat
Bojeć se, kȍliko bojac nezasitni jaoknu Ares.
Kako se vidi mrak od oblaka, kada se spušta
Na zemlju poslije žege, kad podigne ljuti se vjetar
Tako se mjedeni Ares učinio tad Diomédu,
Kad u obláku se on u široko dizao nebo,
Brzo na vrletni stiže na Olimp, gdje bogovi sjede,
Uz Kronióna sjedne uz Zeusa ȕ srcu tužan,
Pokaže, kako mu krv ambròsijskâ iz rane teče,
Stane ga jauk, te ove progovori krilate r'ječi;
„Zar se ne ljutiš, oče o Zeuse, videć strahote?
Uvijek trpimo mi bijede najgore bozi
Jedan po volji drugog ugađajuć smrtnijem ljudma.
S tobom se svađamo svi, jer rodio bezumnu kćer si
Pogubnu, kojoj su vazda na umu nasilja ljuta.
Ta svi bogovi mi, na Olimpu što nas imade,
Tebi smo pokorni, tvoj je poslȕšnîk svakî izmèd nâs.
Al' nje besjedom ti ni djelom pokarati ne ćeš,
Nego je puštaš, kad si je sam porodio drsku;
Ona je Tidejeva podbòla drskoga sina
Sad Dioméda, nek bjesni na bogove također vječne.
Najprije Kiparku on je u članak ranio ruci,
Onda se ko bog kakav na samog zaletio mene,
Ali me brze noge odnesoše, dugo bih tamo
Među hrpama strašnim mrtvaca trpio boli

845. „Aidov šljem", t. j. šljem, koji čini nevidljiva onoga, tko ga ima na glavi, jer i sam je bog Aid nevidljiv, vlada u podzemnom svijetu, gdje je vječna tmina.

859. „mjedeni Ares", jer je oružan mjedenim oružjem.

875—882. Ares nije vidio Atene, jer se učinila nevidljiva (vidi st. 845), ali on ima mnogo razloga sumnjati na nju.

Ili bih oružjem zgođen slabomoćan živio dalje."
  Mrko ga pogleda Zeus nebesa oblačitelj veleć:
„Nemoj uza me sjedeć, prevrtljivče Arese, cviljet!
Najmrži ti si mi bog, na Olimpu što ih imade.
Svađe uvijek rado i borbe i bojeve gradiš!
Here ti matere srce goropadno tvrdo u tebi
Također jest; riječima nju upokorujem jedva;
Zato i mislim ja, da po volji njezinoj trpiš.
Ali te dulje gledat ne mogu, da nevolje patiš,
Jer si koljena moga, porodila mati te meni.
Al' da si od drugog boga od kojega, tòliko drzak,
Davno bi najdonji bio od Uranovih sinova".
  Reče te Peeónu zapovjedi sina izvidat.
Njemu Peèôn lijek od ustuka na ranu metne
I njim izvida njega, jer Ares ne bješe smrtnik.
Kako se bijelo žitko mlijeko öd soka naglo
Gruša smokvènôg, te za čas mješaču se okolo zgusne,
Upravo tako brzo i naleta Aresa onaj
Izvida, Heba ga opra i odjećom milom obuče.
Ares silan i dičan tad sjedne uz Kronióna.
  Tad Alalkòmênka se Atena i Argejka Hera
Boginje dvije vrate u dvore velikog Zeusa
Od krvi ùstavîvši ljudomoru Aresa boga.

---

898. Uranovi sinovi su Titeni, koji se nalaze u Tartaru; Zeus ovdje veli da bi Aresa bacio u najdonje dubine Tartara, ispod Titena, kad ne bi bio njegov sin.

908. „Alalkomenka", vidi u 4. pjev, st. 8.

ŠESTO PJEVANJE.

Hektor se sastaje s Andromahom.

Sami Ahejci i Trojci u pokolju ostanu strašnom,
Amo i onamo boj se pomàče po polju vrlo,
Kòliko bacahu koplja mjedokovna između voda
Ksanta i Sìmoisa junaci tad na junake.
Trojansku četu sin Telamónov prolomi prvi
Obrana ahejska Ajas; — drugarima spas on donese
Zgodiv junaka, koji med Tračani najbolji bješe,
Vrloga Akamasa i visokog, Ejsoru sina.
Prvi ga zgodi u branik gustogrivog njegova šljema,
Pa ga u čelo probode, oštríce mjedeno njemu
Zadre se u kost, i mrâk se navuče na oči njemu.
Aksila, Teutranu sina, Diomed, grlati bojnik,
Ubije; on u Arìsbi, u utvrđenom u gradu,
Življaše obilan žitkom i ljudima bijaše mio,
Jerbo je častio svakog na putu imajuć dvore.
Ali jadovitu smrt od njega ne odvrati nitko
Od tih zastupivši za nj, već uzme dušu Diomed
Njemu i subojniku Kalésiju, koji je tada
Upravljao mu kolma; obojica pod zemlju zađu.
S Dresa, s Ofèltija skine Eurìjal oružje tada
Pa za Esepom pođe i Pedasom, kojeno nimfa
Nejatka Abarbaréja nezazornom Bukoliónu
Rodi, a ponosnog taj Laòmedona je bio
Sinak, prvorođénac, u potaji rodi ga mati.
Pasući ovce on oblèžî i obljubi nimfu,
Ona zatrudni i dva blizanca poslije rodi.
Tad im Mekìstejev sin i snagu i koljena b'jela
Razglobi pa im onda sa pleći oružje skine.

I ovdje su opjevani događaji dvadeset drugoga dana.

1. „Sami Ahejci i Trojci ostanu", t. j. nema više bogova na bojištu, uklonili su se.

22. I u našim narodnim pjesmama vile (koje odgovaraju grčkim nimfama) rađaju kašto djecu s ljudima; vidi u knjizi: Naša narodna epika, str. 253. U Homera čine to i boginje; tako je Tetida rodila Ahileja s Pelejem, Afrodita je rodila Eneju s Anhisom.

27. „Mekistejev sin", t. j. Eurijal; vidi 2. pjev., st. 566.

28. „razglobi koljena"; vidi 4. pjev., st. 469.

Ustrajni ratnik Polìpêt Astìjala ubije tada,
A iz Perkótê Pidíta Odisej mjedenim kopljem
Smakne; Aretaóna pak divnog ubije Teukar,
Sjajnijem kopljem uzme Abléru život Antìloh,
Nestorov sin, a junacima kralj Agamemnon u boju
Elata sruši, što bješe s bregóvâ Satnìois-r'jeke
Velje iz Pedasa strmog, a Filaka zgodi u b'jegu
Leit junak, — Eurìpil Melàntiju oružje skine.
Grlati bojnik Menelaj Adrèsta uhvati živa,
Jer se ovome konji zaplètoše ù grânu grma
Metljike i poljem oni u strahu odbježaše kola
Sprijed na rudi prelomiv te sami otrčaše u grad,
Kuda su i drugi konji odbježati znali u strahu;
Sam se izvali Adrest iz stajala pokraj kotača,
U prah ničice padne na lice, a uza nj se nađe
Atrejev sin Menelaj držéći dugosjeno koplje.
Adrest Menelaja primiv za koljena molit ga stane:
„Daruj mi život, sine o Atrejev, dostojnu primi
Ucjenu, — zakladi mnogi u bogatog oca mi leže;
Zlato mi leži i srebro i dobro kovano gvožđe.
Golemu ucjenu otac darivao od tog bi tebi,
Kad bi me začuo živa kod ahejskih brzijeh lađa."
Reče i šćaše već nagovorit Menelaju srce;
On ga je subojniku već htio predat, da k brzim
Lađama ahejskim njega odvede; — al' Agamemnon
K njemu u susret dotrči te ovo mu vikne i reče:
„O Menelaje dragi, a zašto mariš tolìkô
Za ljude! Zaisto tebi u domu učiniše krasno
Trojanska čeljad! ni jedan ne uteko prijekoj smrti
Od njih ni rukama našim, — ni ono dijete, što mati
Nosi u utrobi još, ni ono ne ubjeglo, već svi
Propali u trojskom gradu bez pokopa, bez traga redom!"
Reče i junak tijem riječima okrene srce
Bratovo rekavši pravo; od sebe odrine tada
On junaka Adrèsta, a silni kralj Agamemnon
Rani u slabine njega, te Adrest pade, i petom
Na prsi stane mu Atrid i jasen-koplje izvuče.
Onda se prodere Nestor i ovo Argejcima vikne:
„Vitezi danajski mili, oj Aresa ubojne sluge,
Neka za oružjem nitko ne leti i ne zadrži
Tim se otragu što više donèsti k lađama želeć;
Nego sijec'mo junake, a poslije po polju bojnom
Moći ćete na miru sa mrtvijeh oružje skidat."
Tako im rekavši srce i hrabrost svakom potàče.
Tada bi Aresu mili Ahejci potisli opet

40. Kola u Homera nemaju jarmaka ili prekoruđa, kao naša što imadu, već su konji privezani samo uz prednji kraj rude; kad bi se dakle taj kraj prelomio, mogli su konji ostaviti kola i bježati, kamo su htjeli.

Trojce u Ilijski grad, nejunáštvo b' osvojilo Trojce,
Da sin Prijamov Helen, pogàđâč u ptice prvi,
Ne bude reko Enèji i Hektoru stupivši k njima:
„Najveći na vama dvjema, Enèja i Hektore, poso
Trojski i likijski stoji, jer najbolji vi ste junaci
U djelu ù svakôme, gdje borbe i mišljenja treba;
Ostan'te ovdje te svakud obilaz'te, zàdrž'te narod
Ispred vrata, prije no bježati nagnu i ženam
U ruke prije no padnu, tad radosti eto dušmánom!
A pošto čete sve podbodéte, mi ćemo ovdje
Ostati, pa ćemo onda sa Danajcima se borit,
Ako nas ì tarû vrlo, jer nevolja jeste vojevat.
A ti, Hektore, u grad zaputi i materi za tim
Svojoj i mojoj reci, Atene sjajnoke u hram
Koji je gradu na vrhu, nek starice sakupi sada;
Svetome domu vrata nek ključem ona otkljùčâ
I plašt, koji se njoj u dvorima njezinim čini
Najdražesniji od svih i najveći, najdraži njojzi,
Nek ga ljepokosoj metne Ateni na koljena tamo,
Nek joj obeća zaklat u hramu dvanaest krava
B'jelih, što ne bjehu još u jarmu, ne bi l' se gradu
Smilovala i ženam i dječici trojanskoj ludoj,
Ne bi li Tidejeva odvratila sina od Troje,
Jakoga kopljanika i ljutoga strâ ugonjáča,
Za kog mislim od sviju Ahejac najjači da je,
Nit se Ahileja, glave junákâ, tolìkô bojimo,
Što se od boginje — kažu — porodio; al' taj se odveć
Razgoropadio, ravna junaka nema mu srcem."
Tako izgovori Helen, i Hektor posluša brata.
Odmah na zemlju on u oružju sa kola skoči;
Oštrim kopljima dvjema po vojsci hodeći svuda
Mahaše hrabreći na boj i potičuć pokolj strahovit.
Onda se okrenu Trojci, nasùprot Ahejcima stanu;
Tada udare natrag Argejci i prestanu sjeći,
Pomisle, da je bog iz nebesa zvjezdanih kakav
Na pomoć Trojcima sašo, — okrenuše tako se oni.
Tada se prodere Hektor i ovo Trojancima vikne:
„Trojci prehrabri vi, pomoćnici slavni daleko,
Bud'te junaci, žestine, junáštva se sjetite, druzi!
Dok ja odem u Ilij i savjetnicima reknem
Tamo starješinama i ženama, neka se stanu
Moliti bozima sad, hekatòmbe nek obreknu njima."
Tako rekavši riječ sjajnošljemac otide Hektor,

---

92. misli se kip Atene, koja sjedi; dragocjeni plašt meće se na koljena tome kipu, jer se naivno misli, da plašt treba i boginjama, kao što treba ženama.
95. „dječici ludoj", — vidi 2. pjev., st. 136.

A kože crne, na štitu kvrgašu što mu je bila,
Skrajni je obod tucko po vratu i po gležnju njega.
Glauk Hipòlohov sin i Diomed, grlati bojnik,
Med vojske zađu med jednu i drugu željéći se borit.
Kada se jedan drugom na blízu primaknu njih dva,
Onda onome prvi progovori riječ Diomed:
„Tko si, dobríkoviću, od kakvih si smrtnijeh ljudi?
Ta još te nikad u boju, u junačkoj slavi, nijesam
Viđao do sad, a sàda daleko si pred druge došo,
Smjelica, što si pod moje dugosjeno koplje izíšô;
Djeca nesretnih ljudi sa snagom se susreću mojom!
Ako l' si koji bog s nebesa besmrtnik došo,
Ne bih s nebeskim bogom u borbu nikako zašo!
Nije ni Drijasov sin Likòorg jakosni dugo
Živio, — s bozima on se sa nebeskim išao mrazit;
On je po presvetom brdu po Nisejskom dojkinje boga
Mahnitog Dionísa razgonio; na zemlju štape
One pobacaše sve, kad Likòorg ljudomora stade
Tući ostanom njih, Diònîs preplaši sam se
I skoči ù vâle morske, a Tetida primi na krilo
Preplašenoga boga, — tolìkî ga drhtat osvajo
Od vike čovjeka onog. Al' bozi blaženi mirni
Na nj zamrze, te sîn ga slijepcem učini Kronov,
Ne bi mu dugog života, kad omrznu bozima svijem;
Ni ja s blaženim ne bih u borbu s bozima zašo!
Ako l' si koji od ljudi, što hljebac jedu zemàljskî,
Bliže pristupi brže, da zapadneš u zamke smrtne."
Njemu Hipòlohov sin odgovori svijetli ovo:
„Što me, Tidejev sine, junačino, za rod mi pitaš?
Kakav je lišću rod, i ljudskom je plemenu takav;
Jedno po zemlji lišće razbacuje vjetar, a drugo
U šumi brsnastoj raste, kad proljetno nastane doba.
Tako i ljudi jedni dosp'jevaju, à drugî ginu.
Ali volja l' te, i to da čuješ, dobro da za moj
Rod saznadeš — ta mnogi junaci znadu za njega:
Grad sred argolske zemlje konjogojne Efira ima.
Tu je živio Sisif od sviju lukaviji ljudi,
Sisif, Eolov sin, što Glauka porodi sina;
Glauk junaka rodi nezazornog Belerofònta,
Kojem su ljèpotu dali i milu srčanost bozi,
Al' zlo njemu je Pret u duši smislio svojoj,
On ga iz argolske progna iz zemlje, kad bješe od njega

117. „na štitu kvrgašu"; vidi 4. pjev., st. 448.
133. „štape pobacaše", misle se bršljanom i lozom obaviti štapovi, koje su imale u rukama žene, kad su slavile boga Dionisa.
145. Glauk poznaje dakle Diomeda.
155—159. Bila je priča u Grka, da je Belerofonto ubio kralja u Efiri i bojeći se krvne osvete pribjegao Pretu, kralju u Tirinsu.

Mnogo jači, jer Pretu pod žezlo podložio Zeus ga.
Potajno njemu se dati obljubiti Antija divna,
Pretova žena, živo požèlje, al' nagovorit
Belerofònto hrabri i pošteni nije se dao.
Antija izmisli laž i kralju progovori Pretu:
„„Umri, kralju o Prete, il' ubij Belerofònta,
Koji je mene htio obljubit, al' nisam se dala.""
Reče — i obuzme gnjev gospodara, što je to čuo,
Ali ga ubiti ne htje bojeći se toga u duši,
Već ga u Likiju pošlje i žalosne dade mu znake,
Kojih je pogubnih mnogo na složenoj nacrto daski;
Tastu ih predati svome zapovjedi, neka ga smakne,
On u Likiju ode s nezazornom pratnjom božànskôm;
A kad u likijsku zemlju do Ksanta dođe rijeke,
Široke Likije njega gospodar usrdno primi,
Devet ga gošćaše dana i goveda zakla mu devet;
A kad deseta zora ružoprsta osvanu veće,
Onda ga zapita i znak od njega vidjeti htjede,
Znak, što nošaše njemu od Pretà, njegova zeta.
A kad nemili znak od svojega od zeta primi,
Najprije pomamnu ubit Himéru zapovjedi njemu,
Koja bijaše roda božànskôg, a ne čovječjeg,
Naprvo lav, ostragu zmaj u sredìni pak koza,
Strašnu je rigala silu iz sebe žarkoga ognja.
Al' on ubije nju znakòvima poslušan božjim.
Drugi put s naočitim Solímcima zađe u borbu;
I sam je reko, da borba s junacima njegova bješe
Najljuća to; — a trećom Amàzônke muškare pobi.
A kad se vraćao, kralj mu prijevaru zasnova drugu:
Najjače pokupivši po Likiji širokoj ljude,
Postavi zasjedu on, al' ne vratiše više se kući,
Jer ih poubija sve nezazorni Belerofònto.
A kad razabra kralj, da božanskog vrlog je roda,
Tamo ga ustavi i kćer za ženu dade mu svoju,
Kraljevske čitave časti polovinu dade mu onda;
Likijci krasno imanje i ugledno odrežu njemu;
Voćnjak, oranicu k tome, nek ima što obrađivat.

160—166. Ovo je pričanje nalik na ono u bibliji o Josifu misirskom, u koga se zaljubila žena njegova gospodara.

168—169. „pogubni znaci", koji se ovdje spominju, ne moraju biti pismo u našem smislu; to bi moglo biti nešto nalik na hijeroglife starih Misiraca, t. j. nekakvo slikovito pismo. Što se kaže „na složenoj daski", upravo bi trebalo reći: na složenim daščicama ili pločicama, koje su bile dvije, svaka na jednoj strani navoštena, i na toj strani ispisana, pa su se složile jedna s drugom tako, da su te strane bile iznutra, a neispisane su bile izvana; nije se dakle moglo znati, što je unutra napisano, dok se nijesu pločice rasklopile, a to je smio učiniti samo onaj, kome su se slale. Belerofonto ovdje nosi i ne znajući, što nosi, t. j. svoju smrt, — kao što u bibliji svoju smrt u pismu nosi Urija.

Čeda porodi žena nezazornom Belerofòntu
Tri: Laodàmiju kćer, Hipòloha i još Isàndra.
Premudri jednoć Zeus s Laodàmijôm legne, i ona
Porodi oklopnika Sarpédona naličnog bogu.
Al' kad omrznu i on vjekovitim bozima svima,
Stane bluditi sam po ravnìci Alejskoj dušu
Grizući svoju, od staza bježeći ljudskih po strani.
Ares nezasitni bojac Isàndra mu ubije sina,
Kada je s naočitim Solímcima zašo u borbu,
A kćer zlatosjajna njemu Artemida ljutita ubi.
Mene Hipoloh rodi, od njega sam — dičim se — posto;
On me opremo u Troju, nalágao mnogo je meni,
Vazda nek najbolji budem i odličan između drugih,
Nek ne sramotim roda otaca, u Efiri koji
I u likijskoj zemlji u širokoj najbolji bjehu.
Dika mi od tog je roda i od te krvi mi biti."
Reče, — te grlati bojnik Diomed veseo bude
I u mnogohranu zemlju zabode dugosjeno koplje,
Narodnom onda pastiru progovori medenu riječ:
„Ta ti si prijatelj glavni i davnašnji po djedu meni!
Nekad bo divni Enej nezazornog Belerofònta
U kući čašćaše svojoj zadržav ga dvadeset dana;
Jedan je drugog darivo daròvima gostinskim krasnim:
Enej je pojas crven i sjajan darovo gostu,
Zlatni pak dvoušni kondir na uzdarje Belerofònto
Dade, što polazeć amo u dvoru ga ostavih mojem.
Tideja ne pamtim više, jer mene on je malèna
Pustio doma, pod Tebom kad izginu ahejska momčad.
Tako sam tebi ja u Argosu prijatelj glavni,
A ti u Likiji meni, kad u zemlju onamo dođem.
Jedan drugome zato i ù vrevi bjež'mo od koplja,
Mnoge bo Trojce mogu ubijat i pomoćnike,
Koje mi dade bog i koje nogama stignem;
A ti posmicat mnoge Ahejce i druge možeš.
Nego oružje daj izmijen'mo, da znadu i ovi,
Da nam je dika bit prijatèljima po djedu glavnim."
Tako rekavši s kola obojica skoče, i primi
Za ruke jedan drugog te ondje uhvate vjeru.
Glauku pamet uzme Kroniôn, gdje Diomédu
Oružje dade zlatno za mjedeno, — njegovo bješe
Goveda sto vrijedno, a ovoga goveda devet.
A kad do Skejskih vrata i do bukve dođe već Hektor,

236. Homer ne poznaje novca u našem smislu; njemu za mjerenje vrijednosti služe goveda. Ni u trgovanju nijesu Grci onda upotrebljavali novac, već su davali stvari za stvari, kako se vidi iz 7. pjev., st. 473—475. Drugi su narodi već koju stotinu godina prije trojanskog rata upotrebljavali novac; tako u bibliji braća prodaju Josifa Ismailjcima za dvadeset srebrnika, a već i prije toga događaja, u vrijeme Avramovo, spominje biblija srebrne novce.
237. „do bukve", vidi 5. pjev., st. 693.

Okolo njega kćeri povrve trojske i žene,
Pitaju zà braću svoju i sinove, muževe svoje,
Zà svôjdbu; a on im za tim zapovjedi svima po redu,
Neka se bozima mole; a jadi čekahu mnoge.
Kada do Prijamovih do prekrasnih dvorova dođe,
Koji su imali glatke trijème, u dvorima bjehu
Jedna do druge soba — pedeset sviju na broju —
Od kamena tesánca; uz žene vjenčane tu su
Sinovi Prijama kralja počivali, a s druge strane
Za kćeri kraljevske dvanest u dvorištu bijaše soba,
Sve su pod krovom bile, od tesanog kamena bjehu,
Jedna uz drugu blizu, a u njima zetovi kralja
Prijama pòčîvâhu uz žene čestite svoje.
Onamo Hektoru dođe u susret ljubazna mati
Vodeći u sobu kćer Laòdiku najljepšu licem;
Stisne mu ruku i ovu izustivši besjedu reče:
„Dìjete, zašto si došo izišavši iz boja ljutog?
Doista nepomeníci Ahejci pritješnjuju vrlo
Boreć se okolo grada, a tebe je nagnalo amo
Srce, da k Zeusu digneš sa vrha gradskoga ruke.
Ali počekaj dede, da medenog slatkog donesem
Vina, da najprije Zeusu i ostalim bozima vječnim
Žrtvuješ, a tad i sebe napítkom okr'jepiš samog;
Umornu čovjeku snaga veòma raste od vina,
Kako si umoran ti za svoju se boreći svojdbu."
Hektor sjajnošljemac velji odgovori njojzi ovako:
„Vina, gospođo majko, ne nosi medenog meni,
Slabit me nemoj, da srce ne ostavi mene i snaga.
Žacam se gospodu Zeusu da izlijem žarkastog vina
Ruku ne umiv, jer tko se uprljao prašinom, krvlju,
Ne može molit se on crnooblačnom Kronovu sinu.
Nego otiđi u hram pljenjačice ti daj Atene
I njoj kâda ponesi i sakupi starice u hram;
A plašt, koji se tebi u dvorima tvojima čini
Najdražesniji od svih i najveći, najdraži tebi,
Taj ljepokosoj tamo Ateni na koljena metni,
Pa joj obećaj zaklat u hramu dvanaest krava
B'jelih, što ne bjehu još u jarmu, ne bi l' se gradu

244—247. Kralj je Prijam, kako se vidi odavde, obilno i preobilno blagosloven porodicom: pedeset sinova i dvanaest kćeri, dakako od nekoliko žena; vidi u 24. pjev., st. 495—497. Gedeon u bibliji još je blagosloveniji: on ima sedamdeset i jednoga sina (kćerima se ne spominje broj) „jer imaše mnogo žena" (kaže biblija). Takve sasvim istočnjačke poligamije nema u evropskih Grka.

251. „ljubazna mati", t. j. Hekaba; ona rodi „kćer Laodiku najljepšu licem"; za Laodiku se to kaže i u 3. pjev., st. 124.

264—265. Hektor ne će da pije, jer kako je od boja ugrijan i uzrujan, boji se, da bi mu žestoko vino moglo nauditi.

271—278. Hektor ponavlja Helenove riječi rečene u st. 90—97. Vidi o ponavljanju rečenih već riječi u bilješki 2. pjev., st. 60—70.

Smilovala i ženam i dječici trojanskoj ludoj,
Ne bi li Tidejeva odvratila sina od Troje,
Jakoga kopljanika i ljutoga strâ ugonjača.
Nego otiđi u hram pljenjačice ti daj Atene,
A ja ću dotle otići po Parisa, da ga dozovem,
Ne bi l' se riječi mojoj pokorio ; — ej da pod njime
Zine zemlja, jer Zeus Trojancem ga Olimpskî na zlo
Stvori i Prijamu kralju junačini i svoj mu djeci!
Kad bih ga vidio ja, k Aídu gdje slazi u dvore,
Reko bih, da sam u duši zaboravio svu tugu!"
Reče, — i mati u dom otišâvši sluškinjam tamo
Vikne, a one kupit po gradu starice stanu:
Sama u komoru sađe u svođenu, gdje su joj bili
Vrlo šareni plašti, rukòtvori Sidonskih žena,
Koje je doveo bio Alèksândro nalični bogu
Onda iz Sidonske zemlje, kad prèbrodî široko more,
Slavnoga oca kćer kad Helenu vođaše k sebi.
Jedan Hekaba plašt Ateni na dar ponese,
Koji je najveći bio i najljepši šarenim vezom,
A ko zvijezda je sjao, ispòd svîh je ležo odozdo.
Hekaba ođe, a za njom i starice pohrle mnoge.
Došavši one do hrama Atenina gradu na vrhu
Vrata im otvori tu ljepoòbraznica Teána,
Kiseju kći, konjokroti pak Anténoru žena,
Koju su sveštenicom Ateninu hramu Trojanci
Metnuli. Starice sve k Ateni uzdignu ruke
Jaučuć, i tad plašt ljepoobrazna primi Teána,
Pa na koljena njega Ateni ljepokosoj metne
Velikoj Zeusovoj kćeri veléći molitvu ovu:
„Štitnice grada Atena, oj gospođo, boginjo divna,
Ti Diomédovo koplje prelomi, a samome njemu
Daj, nek pred vratima padne pred Skejskima na zemlju ničke,
Pa ćemo odmah ti zaklat u hramu dvanaest krava
B'jelih, što ne bjehu još u jarmu, ne bi l' se gradu
Smilovala i ženam i dječici trojanskoj ludoj."
Takvu molitvu reče, al' Palada odbi Atena.
Tako veliku kćer Kronióno vu moljahu one,
A u dvorove krasne Alèksândra otide Hektor;
Tê je dvorove sam sagradio s ljudma, što onda
Najbolji majstori bjehu u grudastoj trojanskoj zemlji;
Ti mu načiniše sobe za ženskinje, muškinje i dvor
Blizu Prijama kralja i Hektora gradu na vrhu.
Hektor uniđe tu miljènîk Zeusov u ruci
Koplje držeći, jedanest lakátâ dugo, na njemu
Mjedeno sjaše oštrice, optakao zlatni ga kolut.

291—292. Grci pričahu, da je Parisa, kad je vodio Helenu iz Sparte u Troju, bura iz egejskoga mora bacila na egipatsku obalu, otud je preko Fenikije (u kojoj je Sidon) došao u Troju.

Brata u sobi nađe, gdje oružje priprema divno
I gdje oklop i luk krivuljasti ogleda i štit;
Argejka Helena pak med svojim ženskinjem sjedi,
Dvorkinjicama ona određuje preslavne posle.
Onog kad opazi Hektor, tad grditi počne ga ružno:
„Nesrećo, lijepo nije, gdje dušu gnjevom tolikîm
Napuni; okolo grada i strmenih bedema vojska
Gine bijući boj, a zbog tèbe planu u gradu
I rat i bojna cika; navalio na drugog ti bi,
Koga bi opazio, gdje prestaje od boja strašnog.
Nego ustani, dä grâd ne zgòrî gorućim ognjem."
Njemu bogoliki ovu Aleksandro prihvati riječ:
„Hektore, pravo si mene izgrdio, krivo nijesi!
Nego ti velim, a tî me čuj i u srcu pamti:
Nisam u sobu sjeo od zamjere kakve il' srdžbe
Na trojski narod, već htjedoh u tugu sada se dati;
Ali žena me sad nagovorila blagim riječma
Te me u boj potakla, i samom meni se čini,
Bolje će tako biti, a pobjeda m'jenja se ljudma.
Nego me čekaj, dok na se navučem oružje bojno,
Ili otiđi, a odmah ću ja i stići te mislim."
Reče, a Hektor njemu sjajnošljemac ne rekne ništa;
Helena riječi njemu progovori medene ove:
„Hektore, djevere meni zlotvórnici, stravičnoj kuji,
Ej da me onoga dana, kad rodila mati me moja,
Bude odn'jela huda oluja i vjetar hudi
U brdo kamogöd il' u valove prešumnog mora!
Tu bi me zameo val, dok tô se još zgodilo nije.
Ali kad bogovi zlo odrediše meni tolikô,
Bar da sam onda kojem čestitijem čovjeku žena,
Koji bi osjećo rug i zamjeru mnogu od ljudi!
Ali u ovoga nije stanòvito srce ni sada
Niti će poslije biti, al' okušat to će on, mislim.
Nego, djevere moj, uniđi, na stolicu ovu
Sjedni, jer tebi je trud osvojio najveći dušu
Sa kuje mene i k tome s Alèksândrova grijeha;
Na nas je dvoje zlu navalio Zeus-bog sudbinu,
I med potómcima pjesme da o nama dvoma će biti."
Hektor sjajnošljemac velji odgovori njojzi ovako:
„Ne sjedaj, Helena, mene! i ako me ljubiš, ne mògu.
Već se je srce moje uželjelo branit Trojance,

---

326. Hektor misli, da se Paris zato povlači od boja, što se srdi na Trojance, koji na njega vrlo mrze (vidi 3. pjev., st. 454.).

336. „htjedoh u tugu se dati", t. j. što me je pobijedio Menelaje.

339. „pobjeda m'jenja se ljudma", t. j. sad pobjeđuje jedan, sad drugi, — dakle i ja mogu opet pobijediti. Slično tome tješi se Paris u 3 pjev., st. 439. 440.

344. Tako psuje sebe Helena i u 3. pjev., st. 180.

Koji željkuju mene veòma, gdje me još nema.
Nego ovoga ti daj potakni, a neka se i sam
Požuri, da me jošte u gradu može zatèći.
U kuću odlazim svoju, da vìdîm u njoj domare,
Milu ženu da vidim i i luđahnog svojega sina.
Ne znam bo, hoću l' im ja se povratiti iz boja opet,
Ili će bogovi dati, da ahejske smaknu me ruke."
  Tako rekavši ode sjajnošljemac veliki Hektor
I kući brzo dođe, u kojoj se stanuje zgodno,
Al' on bjeloruku ženu Andròmahu ne nađe doma,
Nego je sa sinom tad i s krasnohaljkom dvorkinjom jednom
Stajala ona na kuli i ridala, plakala ljuto.
A kad ne nađe Hektor nezazornu u kući ženu,
Na prag koràči nogom i sluškinjam rekne ovako:
„Dederte, sluškinje, meni po istini recite sada:
Kud je Andromaha pošla bjeloruka iz kuće ove?
Ili je k jetrvama krasnohaljkam pošla il' možda
K zaovama il' u hram Atenin, gdje boginju strašnu
I druge Trojanke sada ljepokose glédê ublažit?"
  Hektoru prihvati riječ ključarica žustra ovako:
„Kada nam, Hektore, veliš po istini kazati riječ,
Nije k jetrvama krasnohaljkam, k zaovam nije
Ona otišla ni u hram Atenin, gdje boginju strašnu
I druge Trojanke sada ljepokose glede ublažit,
Već je na veliku pošla na kulu ilijsku čuvši,
Da su u nevolji Trojci, prevladali da su Ahejci.
Ona je k bedemu hitno otìšla na mahnitu nalik,
Dojkinja s njome je pošla dijete u rukama noseć."
  Tako ključarica reče, i iz kuće Hektor odlèti
Onijem istim putem niz uredne ulice, i grad
Veliki kad već prođe i upravo kada do vrata
Skejskijeh veće dođe, kud šćaše na polje izić,
Obilna darima žena dotrči tu mu u susret,
Žena Andromaha, kći junačine Eetióna,
Što je pod brdom Plakom šumovitim živio nekad,
Tamo u Plakovoj Tebi, Kilíčanom kraljevo on je;
Kći se za oklopnika za Hektora njegova uda.
  Ona se sastane s njim, a dvorkinja iđaše s njome
Noseć na prsima sina bezazlenog, ludo dijete,
Ljubljenog Hektoru sina, zvijezdi ljepoj sličnog;
Hektor je njega zvao Skamandrijem, a Astijànaks

---

394. „obilna darima žena", t. j. obilno darovana; vidi u 11. pjev., st. 244. 245.

402. 403. Hektorov sin ima dakle dva imena, jednim ga zove otac, a drugim ostali ljudi. Tako dva imena ima i brat Hektorov Paris — Aleksandar; i sin Ahilejev ima dva imena: Neoptolem i Pir (ovo u kasnijem grčkom pričanju). — Ime Astijanaks upravo znači: vladar grada, a to bijaše Hektor kao vrhovni zapovjednik, koji je svojim junaštvom branio Troju; ocu dakle u čast zvahu ljudi njegova sina Astijanaks.

Zvahu ga drugi, jer Ilij spasavao sam im je Hektor.
Hektor se sinu svome nasmije glednuv ga mučke,
A Andromaha suze lijevajuć pristupi k mužu,
Stisne mu ruku i ovu izustivši besjedu reče:
„Zloćane, sa svog ćeš srca postradat, a nije ti žao
Ludoga čeda ni mene sirote; udovica brzo
Ja ću se nazvati tvoja, jer tèbe će ubit Ahejci,
Kada odasvud hrupe, a meni bolje bi bilo
Onda pod zemlju zaći, bez tebe kad budem, jer svoje
Ti kad nađeš skončánje, tad utjehe imati ne ću
Druge, već tugu, kad oca ni gospođe matere nemam;
Jer mog oca je divni Ahilej ubio negda
I još je kilički grad visokodvarnu srušio Tebu,
Gdje se živjelo zgodno, i ubi Eetióna,
Al' ga opl'jenio nije bojéći se toga u duši,
Nego ga spaliti dade u oružju umjetnom svemu
I hum naspe mu grobni; brijestove zasade ondje
Brđanke nimfe, kojim je Zeus egidonoša otac.
Sedam sam imala brata u dvorima, i svi su oni
Istoga dana u dvor Aídov skupa otišli,
Jer ih je sve poubijo brzonogi divni Ahilej
Kod sporohodnih krava i kòd bjelîcâ ovaca.
A matêr, pod brdom koja šumovitim bijaše Plakom
Kraljica, nju je amo Ahilej s ostalim blagom
Doveo, ali je nä otkûp dâ za ucjenu velju,
A nju strjeljačica ubi Artemida u kući oca.
Tako si, Hektore, ti mi i otac i gospođa majka,
Ti si mi brat i mlađahni muž; al' smiluj se sada
I daj ostani ovdje na kuli, udovicom ženu
Svoju ne ostavi sad ni siročetom svoje dijete.
Kod smokve deder ljude uredi, odáklê se može
Najlakše u grad unići, osvojit se bedemi mogu.
Tri put su onamo došli i kušali prvi junaci
Okolo Ajasa oba i okolo oba Atrida
I Idomèneja dičnog i junačkog još Dioméda:
Il' im je koji vješt u proricanju rekao čovjek,
Ili ih navodi same i potiče njihovo srce."
Velji sjajnošljemac Hektor ovako prihvati riječ:

414—427. primjer pljačke i deračine, o kojoj je govor u bilješki 1. pjev., st. 164—168.

419. 420. Da su nimfe zasadile oko groba Andromahina oca brijestove, to je rečeno poradi pjesničkog ukrasa; doista su ih dakako zasadili ljudi. I u srpskohrvatskoj narodnoj poeziji uzimaju se vile dosta često poradi pjesničkog ukrasa; vidi u knjizi: Naša narodna epika, str. 255.

428. t. j. mati Andromahina umrla je nagio i bez bolesti; kada tko tako umre, Homer misli, da ga je ustrijelila Artemida ili Apolon.

433. „Kod smokve", t. j. kod smokovog stabla, koje je bilo pred Trojom valjada negdje blizu Skejskih vrata; spominje se još u pjev. 11, st. 167 i u pjev. 22. st. 145.

„Sve je doista to na umu, ženo, i meni,
Al' ja se Trojaca bojim i Trojanki, kojim se vuku
Haljine, budem li bježo od borbe ko strašljivac kakav;
Ni srce to mi ne da, jer navikoh vazda valjánîm
Biti i boriti se med prvijem Trojcima hrabro
Stječući veliku slavu i ocu i samome sebi.
Jer znam dobro u svojoj u duši i u srcu znadem:
Doći će danak, u koji i Ilij će propasti sveti
I kralj kopljometnik Prijam i narod Prijama kralja.
Ali ne marim ja i ne žalim Trojce tolìkô
Niti Hekabu samu ni Prijama, trojanskog kralja,
Ni braću svoju, koji valjáni su, kojih je mnogo,
Ali će u prah pasti od ljutijeh neprijatéljâ, —
Kòliko žalim tebe, mjedenhalja kad te Ahejac
Suznu koji odvede slobode ti uzevši danak.
Kada ȕza stân budeš u Argosu živeći tkala
Drugoj i nosila budeš iz vrutka Mesèidskôg vodu
Ili iz Hiperskoga, — prekò voljê od nužde teške,
Onda će reći tko, kad vidi te, suze gdje roniš:
„„To je Hektora žena, konjokrotama u boju
On je prednjačio Trojcem, kad Ilij osvajan bješe."“
Tako će reći, a tebe još veća snaći će tuga
Zä mûžem takvim, da danak robovanja odvrati tebi.
Ali nasuti hum nek prije pokrije mene,
Negol' ti jauk čujem, gdje odvlače na silu tebe."
Reče svijetli Hektor i pruži za sinom ruke,
Ali se uvine sin krasnopojasnoj dojkinji na grud
I krikne, preplaši on se od pogleda miloga oca,
Mjedi se prestraši on i kite òd konjskê grive,
Kako se strašno trese na kacigi ozgo na vrhu,
Tome se mili otac nasmije i gospođa majka.
Odmah svijetli Hektor sa glave kacigu skine
Sjajnu, presjajnu, i nju položivši na zemlju sina
Ponjiše miloga svoga u rukama, poljubi njega,
Onda molitvu Zeusu i ostalim bozima rekne:
„Zeuse i ostali bozi, i mojemu podajte sinu,
Predičan među Trojci da bude kakono i ja,
Snagom da bude dobar i Ilijem krepko da vlada,
Dà reknê tko: „„valjaniji taj od oca je mnogo,"“
Käd budê iz boja išo i oružje krvavo sobom

446. Hektor se bori samo poradi časti i slave svoje i svoga oca, jer da je Troji suđeno propasti, to on sam veli u iduća tri stiha (koji se nalaze i u 4. pjev., st. 163—165); on se dakle bori, da Troja ne padne nečasno i sramotno.

457. Prvi je vrutak u Lakedemonu blizu Sparte, drugi je u Tesaliji (ovaj se spominje i u 2. pjev., st. 734).

476—481. Hektor u očinskoj ljubavi zaboravlja ovdje na časak ono, što je malo prije rekao o zloj sudbini, koja čeka Troju i Andromahu. Ta promjena čuvstva predstavlja nešto sasvim ljudsko.

Nosio ubiv dušmána, i mati će tom se veselit."
Tako rekavši metne dijete na ruke miloj
Ženi, a ona se plačuć nasmije, na mirisne grudi
Primi čedo, a mužu, kad opazi, bude je žao,
Rukom je pogladi i r'ječ izustivši prozbori ovu:
„Nemoj, neboga ženo, žalostit se u srcu svome
Odviše, jer me nitko k Aídu preko sudbine
Poslati ne će, a čovjek ni jedan uteko, mislim,
Smrti nije, ni junak ni rđa, kad na svijet dođe.
A sad u kuću pođi i svoje poslove gledaj,
Stan i preslicu tî i zapovjedi, neka za poslom
Idu dvorkinje tvoje. Muškarcima valja vojevat
Svima, a najvećma meni, u Iliju što nas imade."
Rekavši svijetli Hektor sa zemlje kacigu uzme
S konjskijem repom, a žena u dvore pođe mu mila
Često se osvrćuć za njim i bujne roneći suze
I kući brzo dođe, u kojoj se stanuje zgodno,
Dođe do kuće ona ljudomore Hektora i tu
Mnogo dvorkinja nađe i na plač sve ih potăče;
Živa još Hektora one u njegovu plakahu domu
Misleći, da se više povratiti iz boja ne će
Niti utěći Ahejcem ni snazi ni rukama njihnim.
Nije ostajo dugo u dvorima vísokim Paris
Već on oružje sjajno i mjedeno slavno navuče
I gradom projuri tad u brze se uzdajuć noge.
Kao što postalac konj nazobav se uz jasle ječma
Rastrgnut znade oglàvnîk i topoćuć poljem odlětî
Gizdav, — vičan je, da se u r'jeci ljepotekoj kupa,
Glavu visoko drži, i njemu na obje strane
Griva niz grebene pada; ljepote i ponosa pun je,
Brzo na obična mjesta i na pašu noge ga nose:
Tako i Prijamov sin sa Pergama visokog Paris
Siđe u oružju svome sijevajuć kakono sunce,
Ijučući, a noge ponesu ga hitre i brzo
Brata Hektora divnog zateče, kada je htio
Krenuti s mjesta, gdje milo sa ženom zboraše svojom.
Njemu bogoliki riječ Aleksandro započne prvi:
„Doista, ljubazniče, veòma te ustavljam ovdje,
A ti se žuriš, zgodno ne dođoh, kako mi reče."
Hektor sjajnošljemac velji odgovori njemu ovako:
„Čovječe, pravedan nitko prekoriti ne bi te mogo
S tvojih poslova ratnih, jer junak si, al' si od svoje

---

483. „na mirisne grudi", jer joj je haljina mirisima obasuta.

506. „postalac konj". t. j. koji stoji u kući i upotrebljava se za mirne poslove, a ne vodi se u boj.

518. 519. Paris se ovdje ispričava, da ga je Hektor morao čekati; ispričava se zato, da brata udobrovolji, i to mu polazi za rukom, kako se vidi iz Hektorova odgovora.

Nemaran volje, te ne ćeš da vojuješ, ä srce moje
Jaduje vazda u meni, kad pogrde slušam o tebi,
Koje govore Trojci, što stradaju mnogo zbog tebe.
Nego hajdemo, a svë to urediti mi ćemo potlje,
Ako nam dade Zeus, te mognemo vrč od slobode
Bozima nebeskim na čast u dvorima staviti našim,
Kad nazuvčáre Ahejce od Troje mî odagnámo."

527. 528. „vrč od slobode bozima staviti", t. j. proslaviti oslobođenje od ratnih nevolja lijući vino bogovima u ime žrtve.

SEDMO PJEVANJE.

Hektor i Ajas dijele mejdan. Mrtvi se sahranjuju.

Tako svijetli Hektor izrekavši jurne kroz vrata,
S njime i brat mu pođe Alèksândro; oba u duši
Želješe oni vojevat i boriti još se u boju.
Kao što kada bog brodarima željnijem dade
Vjetar, pošto se oni utrudiše s veslima glatkim
Po moru brodeć, te udi od mora klonuše njima:
Tako se njih dva željnim Trojancima pokažu tada.
Tamo Alèksândro sina Arèjtoju ubije kralju,
Sina Menèstija stanom iz Arne; Filomedúsa
Njega volòokâ rodi sa svojim topuzlijom mužem.
Hektor pogodi pak Ejòneja oštrijem kopljem
U vrat u kacigin zaklon od dobre mjedi i njega
S koljena ukine tad. A u boju ljutome kopljem
Pogodi Glauk, Hipolòhov sin, a likijski vođa,
U rame Deksiju sina Ifìnoja, kada na brza
Na kola skoči, al' spadne Ifìnoj, i udi mu klonu.
Kada sjajnòokâ spazi Atena boginja veće,
Kako u teškoj borbi Ahejci padaju redom,
Vinuv se olimpskoj gori niz glavice ona u sveti
Ode u Ilij, a njôj se u susret digne Apolon,
Koji je s Pergama vidje i Trojcima pobjedu šćaše.
Kod bukve jedno se s drugim vjekoviti bogovi nađu,
I sin će Zeusov gospod Apolon prosloviti prvi:
„Čemu si, velikog Zeusa o kćeri, iznova željno
S glavica òlimpskîh sišla, navèla te velika žudnja?
Zato l', da pobjedu sada Ahejcima odlučnu dadeš,
Jer ti ne žališ ništa Trojance, kojino ginu?
Nego bolje bi bilo, da poslušaš nešto i mene:
Od rata odbijmo sad i od ograšja vojske za danas,
Poslije opet će oni u borbu zać, dok Ahejci
Na nađu Troji svršetak, kad tako milo je vama

Ovdje je svršetak događaja dvadeset drugoga dana, započetih u drugom pjevanju i nastavljenih u pjevanjima 3—6. Iza toga dolaze događaji dvadeset trećega i dvadeset četvrtoga dana.

21. „s Pergama", vidi 5. pjev., st. 460.

22. „kod bukve", t. j. kod one, koja je spomenuta u 5. pjev., st. 693.

Vječnijem boginjama, razoriti grad vam se hoće!"
Sjajnoka boginja njemu Atena prihvati riječ:
„Tako, o braniču bože, nek bude; — misleć i sama
Tako s Olimpa siđoh med Trojce i med Ahejce.
Nego kako želiš, da prekineš bitku med ljudma?"
Gospod joj Zeusov sin Apolon prihvati riječ:
„Snažnog konjokrotu dajmo navedimo Hektora sada,
Ne bi li Danajca kojeg posàmcê pozvao u boj,
Tko bi se ogledo s njim, u borbi se borio strašnoj,
Ne će li u čudu tad nazuvčári-mjedáši Ahejci
Kojega poslat junaka, da s Hektorom bori se divnim."
Reče, — i boginja tada Atena posluša njega.
Mili Prijamov sin u duši čuo je Helen
Dogovor, koji se bogu i boginji v'jećajuć svidje;
K Hektoru stupi te stane uz njega i započne riječ:
„Hektore, Prijamov sine, mudrinom jednaki Zeusu,
Bi li me poslušat hotio sad (ta svojega brata)?
Ostale deder posadi Trojance i sve Ahejce,
Onda pozovi Ahejca junaka najboljeg od svih,
Tko će se ogledat s tobom, u borbi se boriti strašnoj,
Jer još ti umrijet nije, ni udes još snaći te ne će,
Takvu sam čuo ja vjekovitih bogova riječ."
Reče, — i toj se vrlo povèselî riječi Hektor,
Te med Trojance on otìšâvši potisne čete
Koplje po sr'jedi držéći, i onda se umire oni.
A nazuvčáre sjedne Ahejce kralj Agamemnon.
Tad srebrnoluki bog Apolon i s njim Atena
Jastrebovima dvjema po obličju stvore se slični,
Na bukvu Zeusa tad egidonoše visoku sjednu
Ljudima se veseleć, a redovi sjeđahu gusti, —
Sve su stršili štiti i koplja i kacige sa njih.
Kako se po moru lelij od valova širi, kad Zefir
Duhati počne, te more pod njime sve se zacrni,
Takovi redovi trojske i ahejske bijahu vojske
Na polju. Onda divni med vojskama prozbori Hektor:
„Čujte me, Trojci sad i nazuvčari Ahejci,
Neka vam reknem, na što u grudma me potiče srce.
Zeus visokovladni vjeri izvršit se nè dade našoj
Nego o zlu nam radeć namjenjuje takav svršetak,
Da vi uzmete Troju, u kojoj krasne su kule,
Il' kod moroplovnih lađa da sami nađete propast.
Od svijeh Ahejaca međù vama ima boljárâ, —
Kojega takvog srce na mejdan potiče sada,
Neka iziđe amo, nek s Hektorom divnim se bori.
Ovo vam velim, a Zeus nam gromoglasni svjedok nek bude:
Ubije l' onaj mene dugo'rtom mjedi, nek uzme

44. „u duši čuo je Helen", t. j. kao vrač, prorok, vidi u 6. pjev., st. 75.

Oružje s mene i ode ka koritastijem lađam,
A kući tijelo moje nek preda, da me Trojanci
I trojske žene mrtva sagorjeti uzmognu ognjem.
Svladam li onoga ja, — Apolon dade l' mi slavu,
Oružje uzet ću njemu i odn'jet u svètî u Ilij
Pa ću ga objesiti u hramu strjelometnog boga,
A mrtvo tijelo ja ću na pokrite vratiti lađe,
Neka ga njegovi spale Ahejci dugovlasi tamo,
Neka mu grobni hum uz Helèspont šîroki naspu,
Gdjekoji potlje nek reče od ljudi kasnijih brodeć
Na lađi punoj vesala po iskričavome moru:
„„Grobni je hum to junaka, što odavno veće je mrtav,
Glavni što bješe junak, al' svijetli ubi ga Hektor.""
Tako će reći tko, i nestati slave mi ne će."
  Tako im reče, i oni umuče svi i ušute,
Nećat se bješe ih stid, a primiti strah ih je bilo.
Kasno ustane tek Menelaj i prozbori riječ
Grdeć i psujuć i teško iz duše uzdahne junak:
„Ao hvališe vi, oj Ahejke, a ne Ahejci!
Zlo će i gore bit za cijelo, bit će sramota,
Ako ne iziđe nitko na mejdan Hektoru divnom.
Nego se svi vi u prah i u vodu provrgli redom,
Kako bez srca ovdje sjedíte, bez ikakve slave!
Ja ću se evo sam naoružat, a na nebu gore
Bogovi vječni drže u rukama pobjede uža."
  Tako im reče Menelaj i oružje krasno navuče.
Tu bi, Menelaje, tebi osvanuo konac života
Od šaka Hektora divnog, jer mnogo bijaše jači,
Knezi da ahejski ne skoče tad i ne ustave tebe.
I sam Atrejev sin dalekovladni kralj Agamemnon
Brata za desnicu primi te izusti ovo i reče:
„Lud li si, gojenče Zeusov Menelaje! ludosti takve
Ne treba tebi, već daj se razbèri, i ako si tužan,
Nemoj se natjecat izić na mejdan s jačim od sebe,
S Hektorom, Prijama sinom, ta i druge strah je od njega,
Sam bi se prepo Ahilej, da u bitki, junačkoj slavi,
S njime se sukobi, koji od tebe mnogo je jači.

---

102. t. j. bogovi upravljaju bitkama; to se izriče tako, što se kaže, da bogovi drže u rukama uža, a vojske, koje se bore, vuku po za jedan kraj, i koja uže k sebi povuče, njezina je pobjeda.

113. 114. Agamemnon ovdje pretjeruje, samo da odvrati od mejdana brata, za kojega se boji: Ahilej se ne boji Hektora, već Hektor se boji Ahileja; vidi 9. pjev., st. 352. 353. Malo dalje kaže Agamemnon: koliko je god Hektor veliki junak, ali će se među Ahejcima naći jači od njega, te će Hektor bježati glavom bez obzira. Agamemnon se zapleće u protivurječje: junaka većeg od Ahileja nema u ahejskoj vojsci, a Ahilej se boji Hektora, dakle se ne može među Ahejcima naći junak, koji bi Hektoru mogao odoljeti. Agamemnon hotimice pada u protivurječje, samo da kojega od Ahejaca podjari, da iziđe Hektoru na mejdan.

Nego med drugove guste ded pođi ì sjedni kod njih,
A drugog zatočnika Ahejci će poslati onom.
Makar i bio Hektor nenásitan boja, nepredljiv,
Opet će, mislim, radò pregibati koljena, ne bi l'
Iz boja pobjego ljutog, iz ograšja pobjego strašnog."
Reče i junak tijem riječima okrene srce
Bratovo rekavši pravo, i posluša brat ga, te njemu
Veselo subojnici sa pleći oružje skinu.
Onda se digne Nestor med Danajci ì rekne njima:
„Ao, na ahejski rod je navalila velika tuga!
Teško bi doista starac zalèlekô konjanik Pelej,
Med Mirmidóncima valjan govornik, valjan svjetovač,
Koji je nekad u svojem u dvoru me pito s veseljem
Za pleme svakog Argejca, i za rod me njegov je pito, —
Da čuje gdje su se svi od Hektora savrli divnog
Od straha; on bi ruke k vjekovitim bozima digo,
Da mu iz udova duša u dvore Aídove ode.
Ej da otac mi Zeus, Aténa dâ i Apòlôn,
Dà budêm mlad, ko Arkádci kopljonoše kad su se s gustim
Borili s Pilci kraj vode brzoteke Keladon zvane
Uz zide Fìjskoga grada uz valove Jardan-rijeke.
Zatočnik njihov bješe bogoliki Ereutalìôn,
On je na plećima kralja Arèjtoja oružje imo,
Divnog Arèjtoja, što su topuzlijom zvali ga ljudi
I krasnopòjasnê žene, jer nije se u bitki lûkom
Borio divni Arejtoj ni dugijem kopljem, već svuda
Gvozdenim topuzom on je razbijao dušmanske čete.
Njega na t'jesnom putu prijevarom, a ne jačinôm
Ubi Likòorg, jer smrti od njèga njegov ne òdbi
Gvozdeni topuz, jer prije Likòorg njega je kopljem
Pròbô po sr'jedi, i ôn se natràškê srušio na tle;
Oružje, što ga je imo od Aresa, mjedenog boga,
Skine njemu Likòorg te potlje ga u vrevu ratnu
Nošaše, pa kad Likòorg u dvorima ostari svojim,
Preda ga, neka ga nosi u boju Ereutalìôn,
Njegov subojnik mili. U oružju tom je junake
Taj izazivao prve, al' drhtahu, bojahu svi se,
I nitko ne htje; tad mene u borbu stanovito, smjelo
Srce navede, a od svih junaka sam najmlađi bio.
Ja se s onijem borìh, i diku mi dade Atena,
Te ja najvećeg ubih junaka, najjačeg ubih;
Golem je ležao on i pràćô se u šir i u dulj.
Ej da pomladit se mogu, da imam potpunu snagu,
Imo bi naći se s kim u boju sjajnošljemac Hektor!
Od svijeh Ahejaca među vama ima boljárâ,
Al' vas ni jedan ne želi u susret Hektoru izić".
Tako ih ukori starac, al' devet se digne junaka.
Prvi se od svih digne junacima kralj Agamemnon,

Za njim Tidejev sin Diomed digne se jaki,
Žestokim opasana junaštvom Ajasa oba
Dignu se, onda još Idomènej i pratilac njegov
Enijàliju bogu ljudomori ravni Merìon,
Za njima digne se sin Euémonov dični Eurìpil,
Toas, Andrémonov sin, i Odisej digne se divni;
Svi se želješe tî sa Hektorom divnijem borit.
Njima konjanik Nestor i opet progovori riječ:
„Ždrebove dajte svima potres'te, koji l' će dobit.
Junak će obradovat Ahejce taj nazuvčare,
Sebe će obradovat u duši također samog,
Iz boja l' pobjegne ljutog, iz ograšja l' pobjegne strašnog."
Tako im reče, i svak zabilježi po ždrijeb sebi,
U šljem Atrida tad Agamemnona ždrebove bace.
Ljudi podignu ruke i bozima stanu se molit.
Onda je gdjekoji reko u široko pogledav nebo:
„Zeuse oj oče, Ajas nek dobije ždrijeb il' sinak
Tidejev ili kralj Mikene obilne zlatom!"
Tako rekoše, i šljem Gerénjanin konjanik Nestor
Strese, te iskoči ždrijeb po želji upravo njihnoj,
Ajasov. S desne ga strane oglàsnîk po skupštini svuda
Noseći pokazivat boljarima svima ga stane.
Ne poznájûći zdrijeb od sebe svaki ga odbi.
Al' kad oglàsnîk ždrijeb po skupštini noseći svuda
Dođe k onome, što je obilježiv vrgo ga u šljem, —
K svijetlom Ajasu, podmetne dlan, i na njega mu metne
Ždrijeb oglàsnîk, i Ajas prepòznâ ga znak mu razmotriv;
Veseo baci ga na tle kraj noge i rekne ovo:
„Ždrijeb je moj, ej druzi, a ì sâm se u srcu svome
Radujem, jer mi se čini, nadvladat ću Hektora divnog,
Nego hajde da na se navučem oružje bojno;
Dotle se molite vi Kroniónu gospodu Zeusu
Šuteć, u sebi, da ne bi Trojanci čuli; — pa makar
I glasno, jerbo se mi ne bojimo nì malo nikog,
Nitko me u bijeg ne će prekò voljê nagnati moje,
Makar koliko htio, i lukavo; takav nevještak
Ne mislim da sam rođen i othranjen na Salamini."
Reče im, i svi se tad Kroniónu pomole Zeusu;
Onda je gdjekoji reko u široko pogledav nebo:
„Najveći, preslavni Zeuse, sa Ide kojino vladaš,
Ajasu pobjedu daj, nek steče slavu i diku;
Ako li jednako ljubiš i Hektora i za nj se brineš,
Onda im jednaku daj obojici slavu i jakost."
Tako reku, i junačku mjed navuče na sebe
Ajas, pa pošto se svim naorùžâ oružjem veće,

179 Ajas, t. j. sin Telamonov kao i u st. 183.
180. „kralj Mikene", t. j. Agamemnon.

Onda pohiti ko Ares gorostasnî kada korača,
Koji med ljude ide u borbu, što ih Kroniôn
Naveo u ljutu mražnju dušogubnu, neka se bore.
Obrana ahejska Ajas gorostasni tako je stupo;
Podsm'jeh mu nà mrkôm bješe na licu, a ôn je široko
Koračo nogama po tlih dugosjenim mašući kopljem.
Videći njega Ahejci veselja bijahu puni,
A drhat poduzme strašan Trojancima koljena svima,
Samome Hektoru srce u grudima udarat stane,
Ali već nè mogâše uzmàći nit se uklonit
Natrag u čete guste, jer pozvao sam je na mejdan.
Ajas pristupi bliže sa štitom kakono kula,
Mjedenim, od sedam koža; izradio s trudom ga njemu
Tihije, najbolji od svih od kòžârâ živeć u Hili;
Taj mu je svijetli štit načinio od sedam koža
Bikova debelijeh i pokri ih mjedenom pločom.
Sin Telamónov Ajas pred prsima s takvijem štitom
Pristupi k Hektoru bliže i prozbori njemu s prijetnjom:
„Sam ćeš posamce, sada, o Hektore, vidjeti dobro,
Kakvih med Danajci ima junaka prehrabrih drugih
Sve i bez razbivojske Ahileja s lavskijem srcem,
Koji u srpastih lađah moròplovnîh leži sad ljutit
Na Agamemnona ljudma pastira, Atreju sina;
A mi smo opet junaci, te može nas tebi u susret
Mnogo izići, — već mejdan i borbu deder započni."
Velji sjajnošljemac Hektor ovako prihvati riječ:
„Zeusov potomče ti, Telamónov Ajase, glavo
Narodna, nemoj me ovdje ko slabo kušat dijete
Ili ko ženu, koja ne umije poslova ratnih,
Al' ja razumijem bitke i ljudska krvoprolića.
Suhi volujski štit okrétati lijevo, desno
Znadem i s njim sam ja bez umora borit se vičan;
Znadem i u vrevu ratnu i na kola skočiti brza;
Znadem igrati kolo u kreševu Aresu ljutom.
Ali ubiti tebe tolìkôga ne ću junaka
Tajno uvrebavši te, već očito, ako te zgodim".
Reče i kopljem zavrti dugosjenim i tad ga baci,
Ajasov pogodi štit sedmokožni strašni na vrhu
U mjed, koja ko osma na njemu pribita bješe,
Kroza šest prošavši koža neslomljivo prereže koplje,
Ali se u sedmoj ono zaustavi. Zatijem Ajas,
Zeusov potomak, baci dugosjeno koplje iz ruke,
Zgodi Hektora u štit, što svuda jednako krije,
Te kroz blistavi štit silovito iziđe koplje

220—224. Golemi ovaj sedmokožni štit Ajasov bijaše u pričanju grčkom nerazdružno skopčan s njegovim vlasnikom Ajasom, a i u samoj se Ilijadi nekoliko puta spominje.

238. „suhi volujski štit", t. j. od suhe volujske kože.

I vrlo umjetni oklop probode ono junaku,
Pokraj slabina prođe i košulju prereže naskroz,
Tada se Hektor svine i ukloni crnoj se smrti.
Onda šakama koplja izvuku obojica duga
Te se zalete nalik na lavove, ljute mesare
Ili na veprove, koji nijesu malene snage.
Kopljem Prijamov sin po sredini udari štita,
Al' ga ne probi mjed, već svine mu rt se kopljànî.
Ajas zatrčî se i štit probode Hektoru, naskroz
Koplje prođe te željna navaliti otisne njega,
Zadre mu vrat i prelètî, te krvca crna poteče.
Ali sjajnošljemac još ne ostane boja se Hektor,
Već se povuče, te crn i velik ì hrapav kamen
Čvrstom pograbi rukom, što na polju ležaše ondje,
I njim udari u štit sedmokožni Ajasov strašni
U kvrgu baš po sredini, te okolo sva mjed zazveči.
Za tim podigne Ajas sa zemlje još i veći kamen
Pa on zavrti njime i snagom golemom sjekne
I kamen nä žȓvanj nalik izbacivši Hektorov slomi
Štit i koljena rani junaku, te on natraške
Svali se pritisnat štitom, al' odmah ga digne Apolon.
Tada bi jedan drugog iz bliza ranio mačem,
Da dva glasníka tad, oglasníci Zeusa i ljudi
Ne dođu: trojanski jedan, a ahejskí bio je drugi;
Glasnik Taltìbije dođe i Idej, razumni oba.
Med obadvojicom oni protegoše štape, i onda
Počne govoriti Idej, što pametno svjetovat znaše:
„Nemojte borit se, sinci o dragi, niti se biti,
Jer vas obojicu ljubi nebesa oblačitelj Zeus-bog;
Oba ste kopljanici, pa znademo i svi, da jeste;
Noć već dolazi sad, a pokorit se dobro je noći."
  Sin Telamonov Ajas progovori njemu ovako:
„Ideju, Hektoru rec'te, nek takovu izusti riječ,
Ta on najbolje sve je junake pozvo na mejdan,
Nèk počnê ì kakogòd će on, učinit ću i ja."
  Njemu sjajnošljemac velji odgovori Hektor ovako:
„Ajase, vìsinu tebi i snagu bogovi daše,
Razum ti daše, te kopljem Ahejac si najjači od svih.
Daj, da se prođemo nas dva i borbe i ograšja danas,
Te ćemo poslije opet na mejdan izíći, dok oba
Bog nas ne rastavi davši ma kojoj pobjedu strani;
Noć već dolazi sad, a pokorit se dobro je noći,
Kod lađa tî da Ahejce razveseliš sve nazuvčare,
Najviše rođake svoje i drugove, što ih imadeš,
A ja po velikom gradu vladara da Prijama Trojke,

267. „u kvrgu", vidi 4. pjev., st. 448.
277. „protegoše štape", koji su znak njihove službe.

Kojim se haljine vuku, razveselim i sve Trojance;
Na mjesto zborno božànskô za mene se moleći doć će
Trojanke. A mi se dajmo obdarimo darima slavnim,
Da bi Ahejac koji i Trojac mogao reći:
„„Oni se borahu dva dušogubne poradi mražnje,
Al' se u ljubavi opet razdvojiše i slozi pravoj."
Reče i Ajasu mač sa srebrnim klincima dade
S korama i s remenom izrèzuckânijem krasno,
A pojas njemu crven i sjajan daruje Ajas.
Tako se rastave njih dva, te ovaj u ahejsku vojsku
Ode, a onaj med Trojce med žamorne; vrlo se oni
Obraduju, kad smotre, gdje dolazi i zdrav im i živ
Jakosti Ajasovoj umakav i rukama krutim;
Ne misliv, da će ostati živ, dovedu ga u grad.
Ajasa opet Ahejci povedu na drugoj strani
Tad k Agamemnonu divnom, što s pobjede veseo bješe.
Kada se nađu svi u čadòrma Atrídovîm oni,
Onda im zakolje bika junacima kralj Agamemnon,
Bika petaka Zeusu premogućem u čast; okò njeg
Prionu, ogule ga i svega tad rasijeku,
Sve raskomadaju vješto, na ražnje ponatiču zatim,
Pomnjivo speku sve i onda s ražnjeva skinu.
Kada prestanu veće od posla i priprave gozbu,
Stanu se gostit, i gozbe premàklo nije se srcu
Podjednake, a hrptom dugàčkîm Ajasa junak
Počasti Atrejev sin Agamemnon silan daleko;
Pa kad namire već za pićem i za jelom žudnju,
Onda prvi od sviju rasprede Nestor starìna
Riječ, a njegov im svjet se i otprije najbolje sviđo.
On im dobro želéći progovori i rekne ovo:
„Atrejev sine i vi boljari ahejskog ljudstva!
Mnogo je Ahejaca dugovlasih umrlo veće,
Oko ljepoteke vode Skamàndra krv im je crnu
Ljuti poprskao Ares, k Aídu im sađoše duše;
Zato ti valja, ahejski boj da ustaviš zorom.
Mi ćemo skupit se tad i mrtvace sve ćemo odvest
Na mazgòvih i volih i spaliti sve ćemo onda
Od lađa mi podaleko, da njihove kosti donese
Svaki njihovoj djeci na postojbinu se vrativ.
Tada općeni grob oko lomače svim ćemo jedan

321. „podjednaka gozba", vidi 1. pjev., st. 469.
334. 335. Što ovdje Nestor predlaže, to je nejasno: kako će se razabrati, čije su koje kosti, kad su već tjelesa zajedno s kostima spaljena i sahranjena u općenom grobu (st. 336)? Nejasne su i riječi „da njihove . . . djeci." Osim toga tamo, gdje se govori o izvršenju Nestorova prijedloga (st. 430—432), nema ni riječi o tome, što u ova dva stiha (t. j. 334. 335.) Nestor predlaže. K tome nigdje pjesnik ne spominje čuvanje i prenošenje kostiju (t. j. upravo pepela od spaljenih tjelesa) na postojbinu palih junaka. S tijeh razloga misli se, da su ova dva stiha u kasnije vrijeme umetnuta.

Nasut iz zemlje u vis; oko njeg ográdimo brzo
Visoki bedem lađam i samijem nama za branik,
I tvrdo sklopljena vrata u bedemu valja načinit,
Da bismo kroz njih i put kolòvoz imati mogli.
Zatim nam dubok opkop nablizu iskopati valja
Ispred bedema onog, da ustavlja konje i vojsku,
Da rat ne obore teški Trojanci ljutice na nas."
Tako im reče, i svi povladiše Nestoru knezi.
U to se skupe Trojanci na visu Ilija grada
U silan žamoran skup kod dvorova Prijama kralja.
Razumni njima Anténor ovako počne govorit:
„Čujte me, Dardanci vi i Trojanci i pomoćnici,
Dà kâžêm, na što me moje u grudima nagoni srce:
Argejku Helenu amo dovedite ì blâgo s njome
I dâjmo, neka je vode Atrídi; mi se borímo
Vjeru prelomivši tvrdu, a jâ se boljemu ničem
Ne nadam, da bismo mogli ne činit, kako vam velim."
Tako im rekavši sjedne Anténor; ljepokose onda
Helene ustane muž Alèksândro među njima divni;
On odgovarajuć njemu progovori krilate r'ječi:
„Nije mi milo to, Anténore, što si sad reko;
Ta ti se od toga znadeš da domisliš boljemu čemu.
Ako l' si doista to od zbíljê rekao prave,
Onda su pamet tebi pokvarili bogovi sami.
Ali ću nešto i ja konjokrotam reći Trojancem.
Otržito vam velím: povrátiti žene im ne ću,
A blago, što ga donèsoh iz Argosa ù naše dvore,
Sve ću vratit pa jošte i od svog dodat ću drugo."
Tako im rekavši sjedne Aleksandro; među njima usta
Prijam, Dardanov sin, svjetovač bozima ravni;
On im dobro želéći progovòri i rekne ovo:
„Čujte me, Dardanci vi i Trojanci i pomoćnici,
Dà kâžêm, na što me moje u grudima nagoni srce.
Večeru spremajte sada po gradu kao i prije,
Na stražu pazite samo, i budan nek ostane svaki;
K lađama koritastim nek zorom otide Idej,
Nek Agamèmnonu on i Menelaju, Atreja sinma,
Riječ Aleksandra rekne, zbog kojeg je nastala kavga,
I nek im mudru rekne i ovu: ne bi li htjeli
Od vreve opake ratne da prestanu, dokle mrtvace
Spalimo, a potlje opet u borbu mi ćemo izić,
Dok nas ne rastavi bog i pobjedu ne da ma kojim."
Reče, i besjedu oni i čuju i pokore njoj se,

365—374. Čudno se čini, što Prijam, koji ljuto osjeća sve muke i strahote trojanskoga rata, pristaje ovdje uza svoga nevaljalog sina, a odbacuje mudri savjet Antenorov. Čudno je i to, što se u skupštini ne nalazi nitko, da se odupre Aleksandru i Prijamu. To razumije onaj, tko zna, da ljudi često sami srljaju u propast, od koje bi se mogli spasti, kad bi slušali glas razuma.

Zatijem četimice po vojsci večerat uzmu.
K lađama koritastim oglàsnîk u zoru Idej
Ode te Aresove drugare Ahejce u skupu
Kod Agamemnona nađe, kod krme lađènê gdje stoje.
Med njima grlati stane oglàsnîk i ovo im reče:
„Atrejev sine i vi boljarí ahejskog ljudstva,
Prijam i ponosni drugi Trojanci rekoše meni,
Neka vam javim riječ Alèksândra, zbòg kôg je kavga
Nastala, ne bi li to vam ugodilo, po volji bilo;
Blago, što ga je on u Troju donio bio
U lađah koritastih, — ej nestalo da ga je prije! —
Sve će vratit pa jošte i od svog dodat će drugo;
Ali vjerenu ženu Menèlaja kaže da ne će
Naočitoga vratit, i ako mu vele Trojanci.
Još mi rekoše jednu da kažem. ne biste l' htjeli
Od vreve opake ratne da prestanete, dok mrtve
Spalimo, a potlje opet u borbu mi ćemo izić,
Dok nas ne rastavi bog i pobjedu ne da ma kojim."
  Tako im reče, i oni umuče svi i ušute,
Kasno progovori tek Diòmêd grlati bojnik:
„Nitko nek ne prima sad od Aleksandra nikakvo blago,
A ni Helenu s njim; ta znadu to i ludaci,
Da su već nastavljene Trojancem na pogubu zamke."
  Tako im reče, i svì se uscìktaše ahejski sini
Diveć se riječi, što je Diomed konjokrota reče.
Silni progovori tad Agamemnon Ideju ovo:
„I sam, Ideju, čuješ, što vele eto Ahejci,
Što odgovaraju oni, i meni tako se mili.
A za mrtvace ne ću da branim, — neka se spale,
Jerbo ne čuva nitko mrtvácâ, nego kad ljudi
Umru, brzo ih drugi umiriti nastoje ognjem;
A Zeus, Herín gromovni muž, nek vjeru nam vidi."
  Tako rekavši skeptar spram bogova podigne sviju,
I natrag Idej u grad u Ilijski otide sveti.
Tada sjeđahu Trojci u skupštini, s njima Dardánci;
Bjehu na iskupu svi i čekahu, kada će doći
Idej, a on se vrati i javi glasove njima
Stavši posrĕd njìh, i oni opremati stanu se brzo:
Jedni će kupit mrtvace, a ostali poći po drva;
Na drugoj strani Argejci od pokritih svojih se lađa
Požure kupit mrtvace, a ostali pođu po drva.
  U to iz tihih voda okeanskih dubokih sunce
Zrakama svojima baš na ljudske oranice sine
Uzlazeć na nebo u vis, te jedni se s drugima sretnu:

---

380. 381. Ovdje se svršuje dvadeset drugi dan i počinje dvadeset treći.
402. To osobito dokazuju sretni ahejski bojevi današnjega dana, u kojima se osobito odlikovao Diomed.

Onda je mučno bilo junaka poznati svakog.
Oni krvave rane ispírati stadoše vodom
I suze lijući tople mrtvace na kola metat.
Njima veliki Prijam ne dopusti plakat, te oni
Mučke naslažu mrce na lomaču u srcu jadni,
A kad zgore ih vatrom, u Ilij vrate se sveti.
Tako i nazuvčari Ahejci na drugoj strani
Mučke naslažu mrce na lomaču u srcu jadni,
A kad ih zgore, tad vrate ka koritastim se lađam.
Jošte ne bješe zora, već prozorje; u to se momci
Ahejski određeni probudiše okolo ognja.
Tada općeni grob oko lomače nasuše jedan
Svima iz zemlje u vis, oko njeg ograde bedem
S visokim kulama, lađam i samijem njima za brànîk;
I tvrdo sklopljena vrata u kulama načine oni,
Da bi kroza njih i put kolòvoz imati mogli.
Zatijem duboki opkop izvana iskopaše oni,
Široki, veliki opkop i kôlje uza nj zabodu.
Tako se trudiše mnogo dugovlasi ondje Ahejci;
A kod munjobije Zeusa na stolicah bogovi drugi
Sjedeći gledahu, što to mjedenhalje rade Ahejci.
Med njima započne tada Posìdôn zemljotresac riječ:
„Zeuse oj oče, ima l' još čovjek na beskrajnoj zemlji,
Koji će bozima vječnim kazivati naume, misli?
Ne vidiš li Ahejce dugòvlasê kako sad opet
Zà lâđe digoše bedem, iskopaše okolo opkop,
Al' hekatòmbî slavnih ne prin'ješe bozima prije?
Bedemu bit će slava, do kùdâ dopire zora,
A što sagradismo s mukom Laòmedonu junaku
Ja i Apolon Feb, zaboravit za taj će ljudi."
Vrlo ozlovoljen Zeus nebesa oblačitelj reče:
„Ao zemljotrese ti širokovladni, što si to reko?
Od te bi misli bog u strahu se našao drugi,
Koji je slabiji mnogo od tebe rukama, snagom,
Al' slava ostat će tvoja, do kùdâ dopire zora.
Kad se dugovlasi opet Ahejci u milu zemlju
Povrate očinsku svoju na lađama, a ti im onda
Razruši zid i säv obori u valove morske,
Obalu veliku opet zatrpaj onda pijeskom,
Neka ahejskog veljeg odande nestane zida."
Dok su se bogovi tu razgovarali med sobom tako,

---

433. Početak dvadeset četvrtoga dana.

434. „određeni", t. j. da straže preko noći.

447. „kazivati", t. j. u molitvama, zavjetima; to je isto, kao da je rečeno: tko će se od sad još bogovima moliti i zavjetovati?

452. 453. Što ovdje Posidon spominje, to se opširnije nalazi u 21. pjev., st. 441—457., ali tamo se kaže, da je samo Posidon gradio zid oko Troje, a Apolon da je pasao goveda Laomedonova.

U to utone sunce, i posao svrše Ahejci,
Goveda počnu klat po čadòrima, večerat uzmu.
U to množina lađa od Lemnosa pristane s vinom,
Njih je Eunej sin Ijésonov poslao, Eunej,
Koga Hipsipila rodi s Ijésonom, ljudma pastirom.
Još Agamèmnonu dâ i Menèlaju, Atreja sinma,
Sin Ijésonov vina odvèsti tisuću mjera.
Iz tijeh lađa Ahejci dugovlasi stanu kupovat
Vino, za gvožđe jedni za blistavo, jedni pak za mjed,
Jedni za goveđe kože, a jedni za goveda sama,
A za robove jedni, — i ubavu spremiše gozbu.
Čitavu zatim se noć dugovlasi ondje Ahejci
Gostiše, a po gradu Trojanci i pomoćnici.
Al' Zeus premudri noć je cijelu radio o zlu
Pucajuć strašno, te svë ih bljedoća osvoji i strah,
Na zemlju lijahu vino iz vrčeva, nitko se nije
Pit usuđivo, dok nije premogućem izlio Zeusu.
Legnu na počinak i sna blagòdat stanu uživat.

465. Svršetak dvadeset četvrtoga dana.

473—475. Ahejci kupuju vino, ali ne daju za nj novce, nego druge stvari; vidi 6. pjev., st. 236.

OSMO PJEVANJE.

Prekinuta bitka.

Zora u šafran-plaštu po zemlji se čitavoj prosu,
A Zeus gromovni druge u skupštinu bogove sabra
Na najvišem vrhuncu mnogòglavê olimpske gore.
Onda im prozbori sam, a ostali slušahu bozi:
„Čujte me, bogovi svi i boginje sve me sad čujte,
Da reknem, na što me srce u grudima nagoni moje.
Ni muško niti žensko od bogova sviju nek moju
Ne kuša riječ prekr̀šit, već meni svi vi povlad'te,
Da bih što prije ove izvršiti poslove mogo.
Kojega opazim da se od bogova krade te hoće
Zaći u danajsku vojsku il' trojansku te im pomagat,
Taj će udaren ružno na Olimp vratit se natrag,
Ili ću zgrabiti njega i baciti ù mrâčni Tartar
Vrlo daleko, gdje je pod zemljom najdublja propast,
Gdje su od gvožđa vrata i od mjedi prag, i tolìkô
Ispod Aída, kolìkô od zemlje je nebo daleko:
Onda će vidjet, kolìkô od bogova jači sam sviju.
Nuderte kušajte, bozi, da znadete svì vi, te uže
Zlatno ded zakvač'te vi o nebesa te se privež'te
Na nj i bogovi svi i boginje, — ali s nebesa
Nikako ne ćete moći povući na zemlju Zeusa
Previšnjeg premudroga, ma kol'ko se mučili jako.
Ali da uže i ja povući ozbiljno htjednem,
Zemlju bih povuko ja na njèmu, povuko more;
Onda bih uže privezo za glavicu olimpske gore,
Te bi u uzduhu sve od tada ostalo viseć:
Tòliko bogove sve ja nadilazim, tòliko ljude."
Tako im reče, a oni umuče svi i ušute
Zbunjeni s riječi tê, jer vrlo je zborio oštro.
Sjajnoka boginja kasno progovori njemu Atena:
„Oče Kronide naš, nad vladarima vladaru prvi,

Ovdje su opjevani događaji dvadeset petoga dana, koji je drugi dan bitke; prvi dan bitke je dvadeset drugi (t. j. dvadeset drugi Ilijade uopće), kojega se događaji pričaju u pjevanjima 2—7. Sada Zeus počinje izvršivati ono, što je Tetidi obećao (pjev. 1., st. 524—530), te Ahejci bivaju poraženi.

12. „udaren ružno", t. j. gromom; vidi st. 405.

I svi znademo mi, da u tebe tvrda je snaga;
Al' nam je opet žao za kopljanike Argejce,
Koji će izginut zlom se sudbinom napativ svojom.
Al' ćemo od boja svi se udaljiti, kako nam veliš,
Tek ćemo nauk dati Argejcem na njihovu korist,
Da svi ne izginu oni, dok na njih se srdiš tolikô."
Njoj se nasmije Zeus nebesa oblačitelj veleć:
„Ne boj se, mila kćerko kod Tritona rođena! ta ja
Ozbiljno sad ne govorim to, a tebi ću blag bit."
Tako rekavši Zeus mjedonoge upregne konje,
Svoje brzolete konje dugàčkê zlaćene grive.
Onda se u zlato Zeus naorùžâ ì prîmî zlatan
Lijepo izdjeljan bič i na kola uziđe svoja.
Ošine konje, da bježe, te oni hoćko polete
Baš po srijedi samoj med zemljom i zvjezdanim nebom;
Brzo do Ide dođe izvorljive, matice zv'jerju,
Gargaru, — gdje mu je gaj božanski i kadilni oltar.
Onamo otac ljudi i bogova ustavi konje,
Od kola otpregne njih i oblakom obvije gustim.
Silan i dičan on se na vrhu posadi gorskom
Motreći trojanski grad i ahejske motreći lađe.
Tad po čadòrima brzo Ahejci dugovlasi uzmu
Ručat, po ručku se stanu oružati. Al' i Trojanci
Na drugoj strani svi se po gradu spremahu za boj;
Manje ih bješe, al' oni i tako se željahu borit,
Od nužde velike, i to za žene, zä djecu svoju.
Sva se otvore vrata, i vojska na polje navre,
Konjici, ą i pješaci, te veliki urnebes nasta.
Kada se na mjestu jednom već obje sukobe vojske,
Štiti se sastave skupa i koplja i snaga junaka
Oklopljenijeh mjeđu, i štiti kvrgaši se nađu
Jedan na drugom tada, te veliki urnebes nasta.
Tu pomaganje bješe i klicanja, kako su koji
Klali il' padali mrtvi, po zemlji tečaše krvca.
Dokle je bila još zora i božji nastajo danak,
Gađahu str'jele sa strana obíjû, i padaše narod;
A kad došeće sunce nasrèd neba, mjerila zlatna
Raširi otac Zeus u rukama ȉ dvije Kere
Prebolne smrti vrgne unutra namjenjujuć jednu
Trojcem konjokrotam, drugu mjedenhaljama Ahejcem,
Primiv sredinu povuče, i Danajcem nagne se udes.

---

39. 40. Zeus ovdje kaže, da njegova prijetnja nije ozbiljna; ali da on sasvijem ozbiljno misli, te se vidi iz st. 400—406. Poradi toga protivurječja drži se s razlogom, da su stihovi 30—40. kasnije umetnuti.

47. Ida je matica zvijerju, t. j. divljim svinjama, medvjedima, vucima, a valjada i lavovima i panterima.

62. „štiti kvrgaši", vidi 4. pjev., st. 448.

Na zemlju spadnu zatim mnogohranu danajske Kere,
Trojanske dignu se pak put nebesa širokih u vis.
Sam tad zagrmi Zeus sa Ide i svjetlicu baci
Goruću među Ahejce, a oni vidjevši svi se
Prepadnu vrlo, i svẽ ih bljedoća osvoji i strah.
Sam Agamemnon se tad ne usudi ni Idomènej
Ostat u boju nit' Ajas i jedan, Aresu sluge;
Nestor ostade sam Gerénjanin, ahejski branič,
Nerado, jer mu se konj umorio zgođen strijelom
Divnog Aleksandra, muža ljepokose Helene one,
U tjeme bio ga on pogodio, u zlo veoma
Mjesto, gdje rastu prvi iz lubanje konjima vlasi.
Od bola propne se konj, jer strijela mu u mozak zađe,
Vrteć se oko gvožđa pomete i druge konje.
Dokle je mačem starac trčéći lógovu konju
Rezao uzde, u to brzonogi Hektora konji
Dođu u nalozi svog upravljača smionog vozeć,
Hektora. Tu bi život starina izgubio Nestor,
Da to grlati bojnik Diomed ne spazi oštro.
Strašno povikne on Odiseju hrabreći njega:
„Potomče Zeusov, domišljat Odiseju, sine Laèrtov,
Kamo si nagnuo leđa okrenuv u vojsci ko plašljiv?
Pazi, da koplje ti tko ne zabode u leđa u b'jegu;
Stani, pa ćemo ljutog junaka od starca odbit."
Reče, no divni stradálac Odisej ne posluša, već on
K lađama koritastim odleti ahejskim, te sin
Tidejev ostavši sam med rtnike zađe i ondje
Nestoru stane starcu Gerénjaninu pred konje,
Besjedu započne njemu i krilate prozbori r'ječi:
„Starče, doista tebe bojnici umaraju mladi,
Snaga je klonula tvoja, a prati teška te starost;
Slab je subojnik tvoj, a konji su spori u tebe.
Nego u moja kola uzađi, onda ćeš vidjet,
Kakvi su Trosovi konji i kako umiju dobro
Poljem ovùdâ onùdâ u potjeru ići i trčat;
Njih onomadne uzeh Enèji, strâ ugonjáču.
Subojnici nek paze na ove, a mi sa mojim
Jurnimo konjma na Trojce konjokrote, neka i Hektor
Vidi, dal' moje koplje u rukama bješnjeti znade."
Reče, te posluša njega Gerenjanin konjanik Nestor.
Nestoru tad na konje Eurìmedon pripazi hrabri,
Pripazi Stenel, — i ovaj i onaj subojnik jaki.

---

73. 74. Ovi će stihovi biti kasnije umetnuti; to se misli zato, što su u protivurječju s pređašnjima: ovdje se govori o Kerama u pluralu, dakle o mnogima (t. j. svaki Ahejac i svaki Trojanac ima svoju Keru), a u st. 69. kaže se, da su dvije Kere (t. j. jedna ahejske vojske, druga trojanske).
79. „Aresu sluge", t. j. ubojni junaci (Ares je bog rata).
108. „onomadne uzeh", vidi 5. pjev., st. 319—324.

Oni se u kola tad Diomédu obojica popnu,
Blistave primi uzde Gerenjanin konjanik Nestor
I on ošine konje, te brzo Hektora stignu.
Kad taj jurne na njih, Diomed izbaci koplje,
Hektora promaši njim, al' uzdodržu zgodi drugara
Njegova Eniopéja, prejunačnom Tebeju sina;
Uzde je držo, al' onaj pokràj sisê grudi mu rani;
S kola ga sruši, te natrag brzonogi konji mu nagnu,
I tu samome njemu i život stane i snaga.
A za uzdodržom tuga strahovita Hektoru srce
Obuzme, ali ga pusti, nek leži, ako mu ï bî
Žao drugara, a zatim uzdodržu potraži smjela.
Konji ne ostanu dugo bez uprave, brzo bo nađe
On Arheptòlema smjelog, što Ifitu bijaše sinak,
Popne ga na kola brza i uzde mu u ruke dade.
  Tu bi poraza bilo, dogodile strašne b' se stvari,
Svi bi ko janjci u Ilij Trojanci stjerani bili,
Da to ne spazi oštro i ljúdî i bogova otac;
On zagrmi te grom strahoviti i žarki hiti,
Na zemlju Diomédu pred konje baci ga Zeus-bog,
Strašan se uhvati plamen od sumpora gorućeg odmah,
Konji se uplaše vrlo i pod kola zgure, i na to
Nestoru blistave uzde iz ruku ispadnu starcu;
Poplaši on se u duši i prozbori tad Diomédu:
„Sine Tidejev, daj brzokopitne konje okreni!
Ili ne spoznaješ zar, da od Zeusa ti jùnâštva nema?
Danas bo Kronov sin pridružuje ovome sreću,
A sjutra on će je dati i nama, bude l' ga volja.
Nikoji čovjek se ne bi ispòd voljê Zeusove mogo
Otrć, ni koji je snažan veòma, jer najjači Zeus je."
  Grlati bojník njemu Diomed odgovori ovo:
„Doista pravo si sve i valjano rekao, starče!
Ali je strašna tuga u duši i u srcu meni,
Jerbo će Hektor riječ med Trojcima kazati jednoć:
„„Tidejev sin je bježéći od mène k lađama došo.""
On će se hvalit, tad zemlja nek široka poda mnom zine."
  Njemu odgovori riječ Gerenjanin konjanik Nestor:
„Ajme Tideja hrabrog aj sine, što si to reko?
Ako i kaže Hektor, nejùnâk i pljašljivac da si,
Ali mu vjerovat ne će Dardánci, a ni Trojanci,
Pa ni štitonosnih trojskih junačina vjerovat ne će
Žene, kojim si u prah oborio muževe mlade."
  Nestor rekavši to brzokopitne okrene konje
Opet kroz nalogu bojnu, a Hektor i drugi Trojci
Gromotno vičući ljute izmètati strijele stanu.
Onda se prodere vrlo sjajnošljemac veliki Hektor:
„Tebe, Tidejev sine, brzòkonjîci Ahejci
Častiše stolicom, mesom i punijem vrčima do sad,

Al' će te odsele grdit, jer prometnu ti se u ženu.
Idi, strašljivče grdni, jer ne ću uzmicat tebi,
A ti se ne ćeš penjat na trojanske kule ni vodit
U lađah žene, već prije prirediti propast ću tebi."
Tako mu reče, i sin u duši Tidejev stane
Misliti dvoje: konje okrenut i borit se s njime.
Tri put se zamisli junak u duši i u srcu tri put;
Tri put premudri Zeus sa Idskijeh brda zagrmi
Trojcima dajući znak na odlučnu pobjedu bojnu.
Tada se prodere Hektor i ovo Trojancima vikne:
„Trojci i Likijci vi i Dardanci, borci iz blíza,
Bud'te junaci, žestine, junáštva se sjetite, druzi!
Vidim, gdje mìlostivo namàgnuo sin mi je Kronov,
Da će mi pobjedu dati i sreću, a Danajcem poraz.
Bùdale, koji ove načiniše zidove slabe,
Kojih ni pogledat nije vrijedno, odoljeti snazi
Ne će našoj, a konji preskočiti lako će jarak.
Al' kad nađem se već kod njihovih prostranih lađa,
Onda neka se svaki za gorući pobrine oganj,
Dà lâđe zapalim njihne, dušmáne da pokoljem ondje,
Danajce, kòd lâđâ, kad se u teškome zabune dimu."
Reče i vîknê na svoje na konje veléći im riječ:
„Ksante i Podarže ti i Etone ì dîvnî Lampe,
Sada mi platite njegu, što njome častila mnogo
Vas je Andròmaha, kći junačine Eetióna;
Medenu pšenicu vama Andromaha davaše prvim,
Vina vam m'ješaše ona, da pijete, srce l' vas nutka,
Prije no meni, što dičim se, muž da mladi joj jesam.
Nego hajdete vi i poletite, ne bismo l' kako
Nestorov uzeli štit, što do neba ide mu slava,

185—197. Ovdje Hektor govori svojim konjma kao razumnim čeljadma, koja ga dobro razumiju. Takova se crta nalazi još u 23. pjev., st. 403—416. I junaci srpskohrvatskih narodnih pjesama dosta često govore tako svojim konjma; vidi u knjizi: Naša narodna epika, str. 61—63. Hektor spominje svojim konjma kako ih je dobro njegovala žena njegova Andromaha, — bolje nego njega, svoga muža (isporedi u Vuka u pjesmi „Smrt Marka Kraljevića", gdje se kaže, kako je Marko „Šarca konja svoga ukopao, bolje Šarca neg brata Andriju"); tako i u jednoj našoj narodnoj pjesmi spominje junak konju, kako ga je dobro zobio u vrijeme, kad je mjera zobi stajala dukat i kad su drugi junaci svojim konjma sve manje zobi davali. Na pomenutome mjestu u 23. pjevanju prijeti junak svojim konjma, da će ih njegov otac posjeći, ako sad u natjecanju zaostanu za drugim konjma, — a u jednoj našoj narodnoj pjesmi Marko Kraljević prijeti Šarcu, da će mu oči izvaditi i noge podlomiti, ako ne dostigne vilu. Što Hektor kaže, da je Andromaha napajala konje vinom, i tome ima naličnih mjesta u našem narodnom pjevanju: u Vuka u pjesmi „Sestra Leke kapetana" Marko polazeći na put ispije jedan čabar vina, a drugi čabar ispija njegov Šarac; u pjesmama „Marko Kraljević i Vuča dženeral" i „Marko Kraljević i Arapin" Marko pije vino, — „pola pije, pola Šarcu daje". — — Imena Hektorovih konja u st. 185. sva su potpuno jasna: prvo (grč. xanthos) znači: plavac, drugo (grč. podargos): putalj, treće (aithōn): riđan, četvrto (lampos): bijelac.

Da je od zlata sav i na njemu štapići i sam:
I Diomédu ne bi l' konjokroti uzeli s pleći
Njegov umjetni oklop, što s pomnjom ga izradi Hefest.
Da to uzmemo dvoje, Ahejce mi bismo, mislim,
Natjerali još noćas zavèsti se u lađe brze."
Tako hvaleć se reče, al' zamjeri gospođa Hera,
Poljulja se na stócu i široki Olimp potrese;
Bogu velikom tad Posidónu prozbori ona:
„Ao, zemljotrese ti širokovladni, srce ni tebi
Žalosno nije u grudma, što tako Danajci ginu!
Oni u Heliku tebi î Egu darove nose,
Ljupke darove mnoge, ded pobjedu pribavi njima.
Jer da hoćemo mi, pomoćnikâ kolikô nas ima
Danajcem, uzbiti Trojce doskočiv gromoglasnom Zeusu,
Sam bi sjedio on na Idi i žalostan bio."
Njojzi zemljotresac silni progovori zlovoljan ovo:
„Hero smjeloreka ti, izustila kakvu si riječ?
Ne bih hotio ja, da mî se ostalí bozi
S Kronovim sinom Zeusom borímo, jer mnogo je jači."
Dok su se njih dvoje tu razgovarali besjedeć tako,
Natisnu se Ahejci u prostor između jarka
I zida izvan lađa, štitonosnih sve to junaka
Napuni se i konja, kad sîn ih Prijamov Hektor
Potisne Aresu sličan brzíću, jer usreći Zeus ga.
Tad jednakoboke lađe zapalio žarkim bi ognjem,
Da Agamèmnonu Hera bjeloruka u srce nije
Vrgla, da potakne brzo Ahejce — a brzaše i sam;
I on k čadòrima pođe i ahejskim lađama rukom
Čvrstom veliki crveni plašt pridržavajuć stane
Kà crnôj trbušastoj Odiseja divnoga lađi,
Koja najsrednja bješe (doviknuo b' na obje strane);
Dođe k čadòrima on Ahìleja, Ajasa, sina
Telamonova, koji povukoše najdalje na kraj
Brze lađe u jakost i snagu se uzdajuć rùkû,
Danajcem krikne on, daleko stane ga vika:
„Stid vas, Argejci, licem lijepi, al' pòkori ružni!
Kud su hvaljenja vaša, kad veljasmo, da smo junaci
Najbolji? govoraste na Lemnosu, hvališe prazne,

---

193. „štapići" na štitu iznutra, za koje se hvataju prsti lijeve ruke, kad se štit drži. — Pjesnička je hiperbola, kad se kaže, da je Nestorov štit od suhoga zlata, to je samo po sebi vrlo nevjerojatno, a i da je bio, bio bi vrlo težak i poradi toga bio bi bez koristi.

199. Olimp se trese u 1 pjev., st. 528—530. samo od toga, što Zeus makne obrvama; otud se vidi, da je Zeus mnogo jači od Here (a i od svih drugih bogova; vidi st. 17. i 27.).

226. t. j. njih su dvojica spremni svagda boriti se daleko od svojih lađa.

230. „na Lemnosu", t. j. kad smo dolazeći pod Troju pristali na tome ostrvu.

Kada ste silno meso ravnorogih goveda jeli
I ispijali vrče do vrha nalite vina,
Da će vas svaki sto il' dvjesta ščekat u boju
Trojanaca, a sada nijesmo jednog vrijedni
Hektora, koji će lađe zapaliti žarkijem ognjem!
Jesi l' Zeuse oj oče, premogućeg ikada kralja
Takvom udrio kletvom i veliku sreću mu uz'o?
Nikada, mislim, nìjesam s mnogoveslom prošao lađom
Pokraj prekrasnog tvojeg oltara, kad ovamo brodih,
Nego ti na svakom ja pretilìnu palih i stegna
Želeć trojanski grad razoriti obzidan tvrdo.
Nego, Zeuse oj oče, izvrši ovu mi želju:
Samima bar nam daj umàći, daj nam uteći,
Nek ne ubijaju tako Trojanci ahejske sine."
Reče, — i smiluje Zeus se na njega, gdje ronjaše suze,
Te mu namàže, da narod ne pogine, čitav da bude.
Odmah pošalje orla od sviju valjanijeg ptica,
Noktima lane je držo, brzonoge košute porod,
Al' on uz prekrasni Zeusov uz žrtvenik ispusti lane,
Gdje su sveglasnom Zeusu Ahejci žrtvovat znali.
A kad opaze oni, gdje dolazi ptica od Zeusa,
Skoče na trojanske čete, veselja sjete se bojnog.
Tad se od Danajaca ni jedan, i àko ih mnogo
Bijaše, nè pohvâlî, da prije od Tideju sina
Konje okrénu i pògna kroz járak i zavrže borbu.
Oružana Trojanca Agèlaja, Fradmonu sina,
Najprvi svlada Diomed, kad u bijeg konje okrénu;
Kad se okrene on, Diomed ga kopljem u leđa
Zgodi među ramena i njemu ga kroz grudí rine,
Iz kola spadne Agèlaj, na njemu oružje zvekne.
Za njim se dignu Atrídi: Menèlaj i Agamèmnon,
Žestokim opasana junáštvom Ajasa oba
Dignu se, onda još Idomenej i pratilac njegov
Enijaliju bogu ljudomori ravni Merìon,
Za njima digne se sin Euémonov divni Eurìpil.
A luk, što daje se natrag zategnuti, zapinjuć dođe
Deveti Teukar pa za štit sta Telamónova sina
Ajasa, koji je štit odmakivo, a tada se vitez
Teukar oglédo, i kada strijelom bi zgodio koga
Te ga oborio, pao bi taj i pustio dušu, —
Tad bi se povuko Teukar i uzmako k Ajasu ko sin

245. Agamemnon plače; vidi o plakanju Homerovih junaka u 1. pjev., st. 349. 357.

246. „tę mu namàže", t. j. glavom za znak, da uslišava molbu; vidi u 1. pjev., st. 524.

247—252. Orao je ptica Zeusova i njegov glasnik, vidi u 24. pjev., st. 310—315. Kad Ahejci dakle opaze odmah iza molitve Agamemnonove orla u visini, oni to shvaćaju kao povoljan za njih znak.

K materi svojoj, a onaj zaklonio b' štitom ga sajnim.
Kojeg je smako prvog Trojanca nezazorni Teukar? —
Prvog Orsiloha zgodi, pa Ormena i Ofelèsta,
Detora, Hromija zatim, bogolikog još Likofònta.
Sin Polijémonov pade Amòpaon i još Melànip;
Jednoga za drugim Teukar s mnogohranom sastavi zemljom.
Njega kad ugleda kralj Agamemnon, veseo bude
Videć, trojanske čete gdje lukom silnijem gubi;
Pristupi k njemu te stane uz njega i započne riječ:
„Teukre, sine tî Telamónov, mila oj glavo,
Vladaru narodni, gađaj i gledaj, ne bi l' Argejcem
I Telamónu ti ocu osvanulo; on te je mala,
Sina od inoče svoje, othranio u kući svojoj;
Ako ti i jest otac daleko, uzvisi ga slavom.
Nešto ću reći ti sad, i tako će doista biti:
Ako mi dade Zeus egidònoša i s njim Atena,
Te ja uređen grad razorio ilijski ikad,
Prvome u ruke dar iza sèbe tebi ću dati,
Dat ću ti kola ja i konja dva ili tronog
Ili ženu, što će na postelju s tobom lijègat."
Teukar nezazorni njemu odgovori i rekne ovo:
„Predični Atrejev sine, od sebe nastojim i sam!
Zašto me hrabriš tî? kolìkô snage imadem,
Ja se ne povlačim lje, već kako k Iliju one
Tisnusmo, vrebam ja junake i ubijam lûkom.
Osam sam izmetnuo strijela tanko'rtih veće,
Momcima nabojbrzim zabodoše u kožu sve se,
Samo bijesnog psa pogodit ne mogu još onog."
Reče i drugu brzo s tetívê pusti strijelu,
I to na Hektora samog, pogodit ga od srca željeć.
Hektora promaši on i nezazornog Gorgitióna,
Prijamovoga sina valjána, u prsi zgodi.
Mati ga Prijamu rodi iz Esime za muža pošav,
Krasna Kastijaníra na boginje nalična lìkom.
Kako je glavu mak oborio na drugu stranu,
Koji je najedro zrnjem u vrtu od proljetnih kiša,
Tako obori glavu i onaj stisnutu šljemom.
Teukar i drugu brzo s tetive pusti strijelu,
I to na Hektora samog pogodit ga od srca željeć,
Ali ga promaši i tad, jer str'jelu odvrnu Apolon,
Te Arheptòlemu prsi pokràj sisê pogodi Teukar,
Hektorovome smjelom uzdodrži željnome boja;
S kola se sruši on, i brzonogi trgnu mu natrag
Konji, a njemu samom i život stane i snaga.

---

273. 274. Pjesnik pita i sam sebi odgovara; vidi 1. pjev., st. 8. 9.
299. „bijesnog psa", t. j. Hektora, koji mori Ahejce kao bijesan pas.
306—308. Ovu je poredbu prenio Virgil u svoju Eneidu, 9 pjev., st. 435—437.
312. O Arheptolemu vidi st. 129.

A za uzdodržom tuga strahovita Hektoru srce
Obuzme, ali ga pusti, i ako mu bješe ga žao;
Zatim Kebrìonu bratu, što blizu stajaše reče,
Neka prihvati uzde, i ôn ga posluša čuvši;
A sam iz sjajnih kola i presjajnih na zemlju Hektor
Skoči vičući strašno i rukom uhvati kamen
Te njim na Teukra pođe pogodit ga od srca željeć.
Ali strijelu oštru iz tulca izvadi Teukar
I na tetívu je metne, al' njega sjajnošljemac Hektor,
Kada je napinjo, rani u leđa, gdje vrat od prsi
Ključna rastavlja kost, u veòma opasno mjesto;
Tu ga, kad smjeraše na nj, oštrljatîm kamenom zgodi
Hektor, tetívu mu slomi, i ruka klone na članku
Teukru, na koljena padne, i ispadne luk mu iz ruke,
Ajas brata svog ne zaboravi, kada mu padne,
Već ga braniti stane trčeći i štitom ga kriti.
Onda se do dva mila drugara uprte ondje:
Ehijev sin Mekìstej i s njime divni Alàstor,
K lađama prostranim Teukra ponesu, a ječo je teško.
  Opet olimpski Zeus Trojancima podjari srce;
Pravce od dubokog jarka Ahejce potisnu oni.
Hektor šetaše sad med rtnícima koćeć se snagom.
Kao što lava pas il' divljega vepra ostrágu
Ščepati gleda u guz i u kuk goneć ga brzim
Nogama svojim te pazi na njega, kud se vijuga:
I na dugovlase tako Ahejce pažaše Hektor
Najzadnjeg jednako rušeć, a ostali bježahu dalje.
A pošto kolje već i jarak Ahejci prebježe
I pošto trojanske ruke savladaše od njih množinu,
Onda kod lađa stanu i ostanu malo stojéći
Jedan dovikujuć drugog i bozima vječnijem svaki
Ruke podigne u vis i moliti svima se stane.
Na sve strane je Hektor ljepogrive kretao konje
Gledajuć kao Gorga il' kao ljudomora Ares.
  Žao ih bude Heri bjelorukoj, kada ih spazi,
I odmah ona Ateni progovori krilate r'ječi:
„Aj egidonoše Zeusa aj kćeri! ne ćemo l' žalit
Ni na posljetku evo, gdje ginu Danajci veće?
Oni će izginut zlom se sudbinom napativ svojom
Od sile čovjeka jednog; bijesan, da podnijet nije,
Hektor je Prijamov sin, učinio zla je već mnogo".
  Sjajnoka boginja njoj Atena prihvati riječ:
„I te kako bi taj izgubio srce i život
Argejskim rukama ubit u očinskoj svojoj u zemlji
Ali je otac moj goropadan u srcu strašnom,
Silnik i nèpravednîk i žéljâ mojih razbijač!
Više se ne sjeća tog, da veoma često mu sina

Izbavljah, poslovima Eurìstej kad mučaše njega;
Sin mu je plakao gledeć k nebesima, i Zeus je mene
K njemu s nebesa slao, da njemu pomognem u zlu.
A da sam znala to u duši pametnoj svojoj,
Kad je Euristej onog ključaru slao Aídu,
Da mu iz Ereba psa Aída mrskog donese,
Ne bi iz strmene nikad rijeke ìzišô Stiške!
Al' Zeus mrzi sad na me i izvrši Tetidi volju,
Koja mu podbradak primi i koljena poljubi njemu
Moleć, Ahileja da on gradobiju proslavi slavom.
Al' on opet će meni govorit „oj sjajnoka, mila."
Nego deder nam sad brzokopitne konje upregni,
Da bih otišla ja egidonoše Zeusa u dvore;
U rat ću oružjem se oružat i vidjeti hoću,
Dal' će se Prijamov sin sjajnošljemac Hektor veselit
Spazivši, gdje smo se mi u redòvima bojnijem našle,
Doista gdjekoji ptice Trojanac će nasitit i pse
Salom i mesom svojim, kad padne kod ahejskih lađa!"
Tako joj reče, i nju bjeloruka posluša Hera,
Te kći velikog Krona prečestita boginja Hera
Ode i upregne konje, što načelak zlatni imadu.
Onda Atena kći egidonoše Zeusa u domu
Očinom svuče plašt, oblačilo šareno svoje
(Taj je načinila plašt, izradila rukama sama);
Tad crnooblačnog Zeusa navuče košulju na se,
Pa se u suzni boj naoruža oružjem ona.
U kola stupi tada u plamena i uzme koplje
Veliko, teško i čvrsto, — junákâ redove bije
Njime, na koje se kći silnovitog naljuti oca.
Hera ošine bičem brzonoge konje, — i sama
Nebeska pred njima vrata zaškripe, na koja su Hore
Pazile, kojim je nebo i široki povjeren Olimp,
Gusti nek skidaju oblak i opet ga meću na njega.
Boginje konje obodu i putem pognaju tijem.
Otac kad opazi Zeus to sa Ide, ljutit veoma
Pošalje Iridu brzo zlatokrilu, javit nek ode:
„Odlazi, Irido brza, okrenut ih gledaj, nek meni
Ne idu sada nasùprot, jer bôj ćemo zavrći zao.
Ja ću ti ovo reći, i tako će doista biti:
Pod kolima ću njima brzonoge konje polomit,
A njih ću same hitit sa stajala, razbit im k ola,
Niti dok godina deset proteče, ne će izvidat
Njih dvije moći rânâ, što str'jela ih nebeska zàdâ.
Znat će sjajnoka, kad se sa svojim svadila ocem!

363—369. Ovdje je govor o Heraklu; kako je Heraklo donio iz podzemnoga svijeta psa Kerbera (ovo ime ne nalazi se u Homera), o tom se govori i u Odiseji, pjev. 11., st. 620—626.
373. t. j. kad me bude trebao.

Ne srdim se tolìkô na Heru, ne zamjeram njojzi,
Jer je navikla svagda razoriti, štogoder reknem."
  Reče, i Irida javit vjetronoga otiđe odmah,
Siđe s Idskijeh brda, na široki uziđe Olimp.
Kod prvih vrata sta mnogoklančanog olimpskôg brda,
Sastane, ustavi one i reče od Zeusa im riječ:
„Kamo hitite, što l' vam u grudima màhnîtâ srce?
Kronov ne dopušta sin Argejce branit u boju.
On je zapr'jetio vama ovako i tako će svršit:
Pod kolima će vama brzonoge konje polomit.
A vas će same hitit sa stajala, razbit vam kola,
Niti dok godina deset proteče, ne ćete moći
Vas dvije rânâ izvidat, što str'jela ih nebeska zada.
Znat ćeš, sjajnoka, kad si sa svojim se svadila ocem!
Ne srdi on se tolìkô na Heru, ne zamjera njojzi,
Jer je navikla svagda razoriti, štogod on rekne;
Al' ti, besramna kujo, opačija ti si od sviju,
Ako se usudiš koplje da golemo digneš na Zeusa."
  Tako rekavši riječ brzonoga Irida ode.
Onda započne riječ Ateni sjajnokoj Hera:
„Aj egidonoše Zeusa aj kćeri, nikako ne ću
Dati, da smrtnîkâ radi sa Zeusom mi se borimo.
Jedan od smrtnika tih nek pogine, drugi nek živi,
Kako već bude, a onaj u duši snujući svojoj
Danajcima nek sudi i Trojcima, kako je pravo."
  Tako rekavši njoj brzokopitne okrene konje,
Hore im od kola odmah ljepogrive otpregnu konje
I oba privežu konja k ambrosijskim jaslima one,
Pa uz zidove b'jele i preb'jele prislone kola.
Onda se boginje obje na stolice posađe zlatne
Među bogove druge, a srce im bijaše bolno.
  S krasnim kotačima kola i konje otac sa Ide
Potjerav Zeus na Olimp u s'jelo bogova dođe.
Njemu slavni odmah zemljotresac otpregne konje,
Kola njegova složi na nògače, platnom ih zastre.
A sam gromoglasni Zeus se na stolicu posadi zlatnu,
I pod nogama njemu potrese se veliki Olimp.
One boginje dvije: Atena i Hera, od Zeusa
Sjednu na strani, ne vele mu ništa, ne pitaju njega,
Al' on se sjeti u svojoj u duši ì njima reče:
„Čemu ste tužne tako, oj boginje Hera, Atena?
Ta u borbi se vi, u junačkoj slavi, nijeste
Mučile gubeć Trojance, na koje se gnjevite vrlo.
A u mène kakva jačina je ì rûke strašne,

423. 424. Misli se, da su ovi stihovi kasnije umetnuti, jer Irida nikad bogovima ne govori ovako bezobrazno.
440. „zemljotresac", t. j. Posidon.
448. 449. Zeus govori ovo ironički.

Ne bi me odbili nì svi sa gore òlimpskê bozi;
A vama dvjema bi drhat osvojio koljena b'jela,
Prije no vidite boj i strahovite poslove bojne.
Nešto ću reći vam sad i tako bi doista bilo:
Kad bi vas na kolih zgodio grom, na Olimp se više
Ne biste vratile vi, gdje sjede blaženi bozi!"
Reče, — i mrmljaše na to Atena, a s njome i Hera,
Obje sjeđahu blizu i Trojcima radiše o zlu;
Boginja ništa ne rèče Atena, već ostane šuteć
Ljuta na oca Zeusa, i divlji je hvataše bijes,
Al' gnjev provali Heri iz grudi te započne riječ:
„Prestrašni Kronov sine, izustio kakvu si riječ?
I svi znademo mi, da u tebe silna je snaga,
Al' nam je opet žao za kopljanike Argejce,
Koji će izginut zlom se sudbinom napativ svojom.
Al' ćemo od boja svi se udaljiti, kako nam veliš,
Tek ćemo nauk dati Argejcem na njihovu korist,
Da svi ne izginu oni, dok na njih se srdiš tolikô."
Nebeski oblačnik Zeus joj odgovori riječ ovakvu:
„Sjutra ćeš, bude l' te volja, volòokâ gospođo Hero,
Kronova premožnog sina uočiti, kako Argejcem
Kopljanicima bije još jače silenu vojsku.
Ne će bo rata prije okaniti Hektor se silni,
Prije no od lađa sin se brzonogi Pelejev digne
Onoga dana, u koji u prestrašnom se tjesnacu
Oko Patrokla mrtvog kod brodova razvije borba.
To je riječ božànskâ, a zá te nije me briga,
Ako se srdiš, pa makar na krajeve najdonje pošla
Mora i zemlje ondje, gdje i Kron sjedi i Japet,
Gdje ih nikada sjaj ne razveseli Hiperiónov,
A ni vjetrova dûh, — a okò njîh je duboki Tartar.
Ako vrljajuć dođeš i onamo, ne ću se za te
Ljutitu brinut, jer nema pasjaluka većeg od tebe."
Reče, a njemu Hera bjeloruka ne kaže ništa.
Tad u Okèan sjajna sunčànâ zapadne svjetlost
Crnu za sobom noć na žitorodnu zemlju povukav.
Nèrade zađe svjetlost Trojance, äl' tâmnâ noćca
Tada Argejcima mila i trostruko draga se spusti.
Svijetli Hektor druge Trojance u skupštinu sabra
Kod virovite vode, daleko od lađa crnih
Na čistini, gdje prostor pomaljo se izmeđ mrtvácâ.
S kola na zemlju siđu i stanu slušati riječ,
Što je ljubimac božji govorio Hektor u ruci
Koplje držéći jedànêst lakátâ dugo, na njemu
Mjedeno sjaše oštríce, optakao zlatni ga kolut.

---

485. Ovdje se počinje noć dvadeset petoga dana, koje se događaji opijevaju sve do kraja 10. pjevanja.

Na to se uprvši koplje Trojancima prozbori ovo:
„Čujte, Dardanci vi i Trojanci i pomoćnici,
Ja sam mislio sad, da lađe ću i sve Ahejce
Uništit pa se onda k vjetrovitom Iliju vratit.
Ali je tmina prije nadošla i ona je spasla
Danajce i lađe njihne, gdje vali o obalu biju.
Nego crnoj noći pokorimo dajmo se sada,
Večeru zgotov'mo sebi, a onda ljepogrive konje
Od kola dajte odvež'te i hrane bacite njima.
Iz grada tovnih ovaca i goveda dajte doved'te
Brzo i dobavite još k tome medenog vina,
Zatim iz kuća hljeba i drva nakup'te mnogo,
Pa ćemo čitavu noć do zore ranoranke ognje
Paliti mnoge, nek dopre im sjaj do samih nebesa,
Da nam ne pokušaju Ahejci dugovlasi kako
Sve po noći uteći po širokom plećatom moru.
Neka u lađe mirno ne uniđu bez boja sasvim,
Nego i kod kuće od njih nek gdjekojeg udarac peče,
Kojega je strijela il' koplje ranilo oštro
Kada je u lađu skako; nek omrzne i drugom kojem
Plačni donositi rat konjokrotama Trojancem,
Ljùbîmci božji pâk oglasnici po gradu nek javljat
Sijedim starcima idu i momcima mladosti prve,
Nek se u kule skupe bogogradne okolo grada,
A od nježnijeh žena nek svaka u kući vatru
Veliku pali, nek straža u gradu sigurna bude,
Da se zasjeda u grad ne primakne, dȍk nêmâ vojske.
Tako, junačine Trojci, nek bude, kako vam kažem.
Što je pametno, nek je riječma kazano ovim,
Al' sjutra rano Trojcem konjokrotam drugo ću reći.
Želim i sve se nadam u Zeusa i bogove druge,
Sve ću protjerat pse odavde mrlutine one,
Koje su ovamo Kere nanesle u lađama crnim.
Al' ćemo opet noć cijelu čuvati sebe,
A sjutra u zoru rano oružavši oružjem svi se
Oštri započnimo boj kod prostranih ahejskih lađa.
Vidjet ću, hoće l' Diomed, silòviti Tidejev sinak,
Mene od lađa k zidu odagnat, il' ja ću njemu
Krvavu odoru odn'jet, kad mjeđu ga svojom pos'ječem.

497—541. U svome govoru pokazuje Hektor, da je pun najljepših nada u budućnost; on govori sasvim drukčije nego u 6. pjev., st. 441—465., gdje crta crnu budućnost, koja čeka njega i Andromahu i čitavu Troju. Ta dva govora pored sve suprotnosti njihova sadržaja lako je razumjeti: u 6. pjev. govori ono Hektor iza poraza trojanske vojske, a u ovom pjevanju iza ratnoga uspjeha, koji je njegova zasluga. Kad se čovjeku u teškim danima, koje proživljava, dogodi što nepovoljno, sasvim je prirodno, da se onda sneveseli i da očajava, a kad mu se dogodi što povoljno, on lako zaboravlja muke i nevolje onih teških dana i podaje se svijetlim nadama. I u daljim pjevanjima vidimo Hektora često puna dobrih nada iza uspjeha.

Sjutra će svoje pokazat junaštvo, mojega koplja
Ako dočeka nasrt, al' ležat će, reko bih, ranjen
Među rtnicima mrtav i drugi mnogi okò njeg,
Kada nam sjutra svjetlost sunčana grane. Ej tako
Besmrtan po sve dane da mogu biti i mladić
I da sam čašćen ko bog Apolon i ko Atena,
Ko što će taj dan zla Argejcima donijet mnogo!"
   Tako im veljaše Hektor, i trojanske ciknuše čete.
Oni od jarma konje otpregnuše znojne, i zatim
Priveže uz kola svaki uz svoja remenom konje.
Iz grada tovnih ovaca i goveda oni dovedu
Brzo i dobaviše još k tome medenog vina,
Zatim iz kuća hljeba i drva nakupe mnogo.
Uspješne prikažu tàd hekatòmbe bozima vječnim,
I dim od žrtava s polja ponesu u nebo vjetri,
Ugodan dim, al' blaženi bog ni jedan ga primit
Ne htjede, jer im je Ilij veoma omrzo sveti
I kralj kopljometnik Prijam i narod Prijama kralja.
   Trojci ponosa puni cijelu spavahu noćcu
Po redòvima bojnim, i vatre im gorahu mnoge.
Kao što na nebu kad se zvijezde predične sjaju
Okolo mjeseca sjajnog, kad nema u eteru vjetra,
Tad se vidíkôvci svi pomaljaju i svi vrhunci
Brdski i doli, te pukne s nebesa beskrajni eter,
Sve se vide zvijezde, veseli se u srcu pastir:
Tako su između lađa i Ksantovih valova sjale
Vatre, što ih Trojanci pred ilijskim pališe gradom.
Tisuću vatri je gorjelo tu, a uzà svakû ljúdî
Ležalo je pedeset pri sjaju goruće vatre.
Uz kola bijeli pȉr sa krupnikom zoblјući konji
Stajahu njihni i tako cvjetovitu čekahu zoru.

---

549. 550. Dim od žrtava paljenica ugodno miriše bogovima, zato su njima žrtve mile, i zato se ljudi od žrtava mnogome nadaju. Da je rečeni dim bogovima ugodan, to se vidi i iz 1. pjev., st. 66. 67. I jevrejskom Bogu godi miris toga dima: „Noje . . . prinese na žrtveniku žrtve paljenice. I Gospod omirisa miris ugodni" (1. knjiga Mojsijeva 8, 20).

DEVETO PJEVANJE.

Poslanstvo k Ahileju. Molbe.

Tako stražahu ondje Trojanci. Ali Ahejce
Silna uhvati strava, drugarica bježani grozne,
Najbolje poruši sve junake nesnosna žalost.
Kao što vjetra dva uznemiruju ribljivo more,
Zefir i Borea, koji iz zemlje duvaju tračke
Nenadno buknuvši oba, i valovlje crno se odmah
Diže i na polje baca uz obalu haluge mnogo:
Tako se kidalo srce u grudima ahejskoj vojsci.
Atrejev sin Agamemnon u duši velikom tugom
Spopadnut stupaše svuda jasnogrlim veleć glasnikom,
Nek poimèncê svakog u skupštinu zovnu junaka,
Bez vike, à ôn sâm med prvima tad se užùrbâ.
Ljudi se posade jadni u skupštinu, i Agamemnon
Ustane roneći suze ko izvor-vodica crna,
Koja sa strmene hridi tamnoteku izl'jeva vodu.
Tako stenjući teško progovori on tad Argejcem:
„Prijatelji oj moji, čelovođe argejske mudre,
Zeus me je Kronov sin u zabludu zapleo tešku,
Strähotnî, koji se prije privòlje i òbećâ meni,
Da ću tvrdi Ilij razòrîvši vratit se kući.
A sad je smislio zlu mi prijevaru te mi u Argos
Bez slave veli otići izgubivši naroda mnogo.
Tako se valjada hoće premogućem gospodu Zeusu,
Koji je tvrđave mnogim gradòvima srušio veće
I još će rušiti dalje, jer u njeg je najveća sila.
Al' sad kao što velim, učinimo dajmo ovako:
U zemlju očinsku milu u lađama bjež'mo, jer Troje
Širokih ulica mî osvojiti ne ćemo nigda."
Tako im reče, a oni umuče svi i ušute.
Sinovi ahejski tužni šutèćkê ostanu dugo,

U ovom su pjevanju događaji noći dvadeset petoga dana; početak te noći spominje se u 8. pjev., st. 485.

13—15. Agamemnon opet plače; vidi 8. pjev., st. 245.

18—25. Agamemnon ponavlja riječi, koje je rekao u 2. pjev., st. 111—118., samo što tamo on govori varajući Ahejce, a ovdje govori posve ozbiljno; to vrijedi i za st. 26—28., koji su rečeni u 2. pjev., st. 139—141.

Kasno progovori tek Diomed grlati bojnik:
„Tebi ću, Atrejev sine, protivit se najprije ludu,
Kako je pravo, kralju, u skupštini, — al' se ne srdi!
Moje med Danajcima junáštvo korio ti si
Rekavši, da sam nejunak i plašljivac, no sve Argejci
Znadu to i mladići među njima ì stârî ljudi,
Sin je lukavca Krona od dvaju tebi darova
Jedan dao: od sviju zbog žezla časniji ti si,
Ali ti nè da junáštva, u čemu je najveća snaga.
Nesretniče o jedan, zar misliš, da su Ahejci
Svi nejunaci tako i plašljivci, kao što veliš?
Ako je srce tvoje navalilo vratit se kući,
Odlazi, put ti je prost i uz more stoje ti lađe,
Kojih množina s tobom iz Mikenskog grada je došla,
Ali će ostati drugi Ahejci dugovlasi ovdje,
Dokle trojanski grad ne osvojimo; — a sami
Ako otplove oni u očinsku u milu zemlju,
Al' tu ću ostati ja i Stenel, dok ilijskom gradu
Ne nađemo svršetak, jer s bogom smo ovamo došli."
Tako im reče, i tada Ahejci stadoše ciktat
Besjedi Diomeda konjokrote svi se zadiviv.
Med njima dignuv se Nestor Gerénjanin konjanik reče:
„Ti si, Tidejev sine, u boju kršan veoma
I med vršnjacima svima u savjetu najbolji ti si.
Koliko Ahejaca imade, riječ ti ne će
Pokudit nitko nit će protívit se, al' sve nijesi
Rekao; mlad si dašto, po porodu meni bi mogo
Biti najmlađi sin, al' razumno veliš za kralje
Naroda argejskoga, jer pravo si rekao sve to.
Nego deder da i ja izgovorim i sve po redu
Rečem, koji se dičim, da stariji jesam od tebe.
Nì silnî kralj Agamemnon pogrdit mi besjede ne će
Ni drugi tko; bezákonìk jest i beskućnik ono,
Bezbratstvenik je, kome je rat med svojima mio.
Nego crnoj noći pokorimo dajmo se sada,
Večeru zgotov'mo sebi, stražari nek pojedìncê
Izvan bedema legnu uz opkop čitavi uzduž.
Momcima nalažem to, Agamemnone, Atrejev sine,
A ti nas vodi, jer ti među nama najveći kralj si.
Gozbom starješine gòsti, jer to ti prìstòjî i líčî;
Puni su vina čadòri u tebe, što ti ga lađe
Po moru širokom voze iz Trakije svakoga dana,
Svake đakonije imaš, jer mnogim narodom vladaš.
Kada se sakupe mnogi, tad poslušaj onoga, tko će

34—35. To se proteže na prijekor Agamemnonov u 4: pjev., st. 370—400.
49. „s bogom smo ovamo došli". t. j. uzdajući se u povoljne znake od Zeusa; vidi 2. pjev., st. 350—354.

Najbolji kazati savjet, a svima Ahejcima treba
Dobra i pametna svjeta, jer okolo lađa dušmáni
Ognje pripaljuju mnoge. Veselio tko bi se tome?
Ova će noć il' vojsku polomit ili je spasti."
Tako im reče, i oni pokoriše njemu se rado,
Onda na stražu skoče stražari u oružju; s njima
Nestorov nađe se sin Trasìmêd, naroda pastir,
I sini Aresovi: Askàlaf, drugo Ijàlmen
I još junaci Merìon, Afàrej, za tim Deìpir,
Napokon divni Likòmêd, što sinak Krionov bješe.
Sedam je vođa bilo stražarima, sa svakim od njih
Stotina pođe momaka u rukama s kopljima dugim.
Došav stražari sjednu med utvrdu i među jàrak,
Ondje zapale oganj i večeru svaki si spremi.
Tada Atrejev sin starješine ahejske skupi
U svom čadoru i pred njih obìlatû postavi gozbu.
Rukama posegnu tada za gotovim jelima oni,
I kad namire već za pićem i za jelom žudnju,
Onda prvi od sviju ráspredе Nestor starìna
Riječ, a njegov im svjet se i od prije najbolje sviđo.
On im dobro želéći progovori ì reknê ovo:
„Oj Agamemnone kralju, oj Atrejev predični sine,
S tobom ću prestati zborit, a s tobom ću također počet,
Jer si mnogima kralj i u ruke Zeus-bog je dao
Skeptar i suđenje tebi, da ljudima savjetnik budeš,
Zato najvećma tebi valjade govoriti, slušat
I drugog riječ izvršit, kad srce navede ga kazat
Štogod na dobro, te njegov početak, a tvoje će djelo
Zvati se. A ja ću reći, što najbolje čini se meni.
Ne će se nitko boljoj dovinuti misli od ove,
Kojoj se dovijam ja i od prije pa još i sada,
Od onda, od kad si ti, o Zeusovo čedo, u čador
Odveo svoj Brisèidu djevu Ahileju ljutom
Otev prekò voljê naše nju; veoma sam mnogo
Tebe odvraćo, al' ti zanèsti si dao se srcu
Junačkom, te si prvog junaka išo pogrdit,
Kojega častiše bozi, jer dar mu uzev imadeš.
Nego da mislimo, ne bi l' ublažili, dobili kako
Njega darima milim i medenim k tome riječma."
Kralj Agamemnon njemu ovako prihvati riječ:
„Krivo nijesi, starče, iskazao moju grjehotu!
Ludo učinih, i to ne tajim; mnogo junaka
Onaj čovjek vrijedi, što Zeus ga u srcu ljubi,
Te on pòčastî njega i ahejsku polomi vojsku.
Ali kad ludo učinih zaveden pogubnim srcem,
Popravit hoću sve i goleme darove dati.
Med vama svima evo spomenut ću preslavne dare:

Sedam tronoga još neženih i deset zlatnih
Talenta, dvadeset sjajnih kotálâ i dvanaest konja
Debelih, obduljášâ, što obdulje stekoše trkom.
Koji bi dobio to, siromašan ne bi se zvao,
Niti bi potreban bio dragocjenog zlata, kolìkô
Ti brzokopitni konji donesoše ŏbdûljâ meni.
Sedam ću dati mu žena u poslima divnijem vještih,
Lesbljanaka, a jâ ih izàbrah, kada je sam on
Uređeni osvojio Lesb; ljepotom su one
Nad svijem ženama, tê ću darovati njemu, i s njima
Oteta poći će još Brisèida; velikom kletvom
Kunem se, nisam je nikad obljubit u postelju išo,
Kako je zakon čovječjî med ženama i među ljudma.
Odmah će sve to dobiti on, te dadu li bozi
Veliki Prijamov grad nam razoriti, a on nek uđe
U njeg te punu lađu natovari zlatom i mjeđu,
Kad mi Ahejci plijen dijeliti stanemo ondje,
Neka trojanskih sam izabere dvadeset žena,
Koje su najljepše licem za Argejkom Helenom divnom.
A kad u ahejski Argos, u rodljivu dođemo zemlju,
Neka mi bude zet, ko Oresta častit ću njega,
Ko mog poznorođenca, u obilju koji mi raste.
Kćeri imadem tri u domu složenu dobru;
Imam Laòdiku kćer, Hrisotèmidu, Ifijanàsu.
Koju ushtije njih, ne obdariv je, neka je dragu
Vodi u Pelejev dom; veoma ću mnogo darova
Dati mu milih, kolìkô još nitko ne dade kćeri.
Sedam ću naseonih pokloniti njemu gradova,
Dat ću mu travnu Hiru i Enopu i Kardamílu,
Presvetu dat ću mu Feru i Antiju s lukama niskim,
Grad lozoplodni Pedas i Epiju dat ću mu krasnu.
Svi su uz more, svi su na međi pjeskovitog Pila,
Govedma obilni ljudi i ovcama stanuju tamo,
Oni će častiti njega daròvima kakono boga
I pod njegovim skeptrom obìlat će davat mu danak.
Sve bih mu dao to, od srdžbe l' se povrati svoje.
Nek se ublažiti dâ, — neublažljiv i tvrd je Aid,
Zato je najmrži ljudma od sviju bogova drugih;
Neka se pokori meni, kolìkô sam veći od njega

---

122. o talentu vidi u tumačenju riječî i iménâ na kraju knjige.

142. Agamemnon govori ovdje o Ahileju kao čovjeku mladu neoženjenu, a to se razabira i iz stihova 393—399. Ahilej ima doduše sina Neoptolema, koji se spominje u 19. pjev., st. 327. i u 24. pjev., st. 467. (ovdje bez imena) ali ga je mogao imati s robinjom. Ženu Ahilejevu ne spominje Homer nigdje

146. „ne obdariv je," t. j. ne davši za nju meni darove; vidi 11. pjev., st. 244—245.

150—152. Gradovi, koje ovdje Agamemnon spominje, jesu njegovo privatno vlasništvo; da su pripadali njegovoj državi, ne bi ih on mogao poklanjati.

Kralj i koliko se dičim, da stariji jesam od njega."
  Njemu odvrati riječ Gerenjanin konjanik Nestor;
„O, Agamemnone kralju, o Atrejev predični sine,
Darima mnogo vrijednim Ahileja vlastelja nudiš;
Nego ded odabrane pošaljimo ljude u čador
Pelejevoga sina Ahileja, brže da odu!
Dela nek poslušaju, što jâ ih izàberêm sada:
Zeusov ljubimac Feniks pred drugima prvi nek ide,
Zatim veliki Ajas i s njime divni Odisej,
A od glasníkâ Odij nek ide i još Eurìbat.
Za ruke vode dones'te i recite, šutnja nek bude,
Te ćemo moliti Zeusa, da smiluje ì ôn se na nas."
  Tako im reče, i svima po ćudi besjedu reče.
Odmah im vodu stanu glasníci na ruke l'jevat,
A dječaci vrče do vrha napune vinom
I razdijeliše vrče natočivši žrtvenog vina.
A kad izliju naljev i pò volji svojoj se vina
Napiju, tad iz čadòra Atridova dignu se brzo.
Bacajuć na svakog oči Gerenjanin konjanik Nestor
Stane im mnogo nalagat, — Odiseju najviše divnom,
Neka se trude predobit nezazornog Peleju sina.
  Onda zapute oni uz obalu prešumnog mora.
Mnogo zemljomičnog boga zemljotresnog moljahu oni,
Dà mogû veliko srce potomka Eákova sklonit.
Oni k mirmìdônskîm dođu čadòrma i k lađama njihnim
Te Ahileja nađu, gdje formingom srce vesèlî
Zvonkom, umjetnom krasnom; na njojzi je srebrni konjic,
Grad je Eetiónov razorivši iz pl'jena nju on
Uzeo. Njome je srce veselio slavu junákâ
Pjevajuć; — prema njemu Patròklo sjeđaše mučeć
I pazeć, kad li će prestat potómak Eákov da pjeva.
Oni pristupe, divni Odisej pred njima bješe,
Te pred Ahileja stanu, al' junak u čudu skoči
S formingom, ostaviv mjesto, na kojem je sjedio bio.
Ustane isto tako Patròklo vidjev junake;
Zdraveć se s njima Ahilej brzonogi rekne im riječ:
„Zdravo! Mili ste meni došljaci! Nužda je valj'da,
Vi ste i srditu meni u ahejskom najdraži rodu."
  Tako im rekav Ahilej povede ih naprvo divni,
Na naslonjače ih on i na porfirne sagove sjedne,

---

168. Ne razabira se, kako se Feniks, pored Patrokla najvjerniji drug Ahilejev, mogao naći u čadoru Agamemnonovu s drugim starješinama; Feniksovo bi mjesto imalo biti (kao što je Patroklu) uz Ahileja, koji se u svojoj srdnji povukao daleko od Ahejaca.

171. 172. Nestor predlaže, da se starješine za sretan uspjeh tiho pomole Zeusu, a prije toga da operu ruke.

187. „konjic" na formingi (kao i na našim guslama) je ono, na čemu su pritvrđene žice.

189. Ahilej dakle pjeva junačke pjesme.

À ondâ reče Patròklu, na blízu koji je bio:
„Veći postavi vrč, Menètijev sine, i jačeg
Smiješaj vina i čašu pred svakoga metni, jer ovo
Najdraži ljudi su meni pod mojim ovijem krovom."
Reče, te posluša riječ drugara milog Patroklo.
Veliku mesarsku klupu uz oganj postavi žarki,
Na nju od debele koze i ovce položi hrbat
I bujno masno pleće od krmka položi tovnog.
Sve je Autòmedon držo, a sjekao divni Ahilej;
Sve on razreže sitno i natakne zatim na ražnje,
A vatru zapali velju Patròklo nalični bogu,
I kad vatra dogori i kada se utuši plamen,
Razgrne žeru Ahilej i ražnjeve pruži nad njome,
Pospe svetom ih soli i ù račve utakne tad ih.
Kada već speče meso i metne na rèzaćê stole,
Uzme Patroklo hljeb i iz košara krasnih ga stane
On po stolu dijelit, Ahilej pod'jeli meso.
Prema Odiseju sâm božànskôme uza zid drugi
Sjedne i onda rekne Patròklu drugaru, da kadi
Bogovima, te kâda Patroklo baci u oganj.
Rukama posegnu tada za gotovim jelima oni;
I kad namire već za pićem i za jelom žudnju,
Namagne Feniksu Ajas, — Odisej opazi divni
I čašu napuni vinom, Ahileju nazdravi veleć:
„Zdravo, Ahileju divni! premàklo nam nije se gozbe
Ni u Atrídovôme čadòru, nit nam se ovdje
Podjednake premàklo, jer mnogo je jestvina jesti,
Obilno svega, al' nije do gozbe stalo nam slatke,
Već se, gojenče Zeusov, bojimo motreć bijedu
Golemu! jerbo je sumnja, izgubit dal' ćemo lađe
Pokrite ili ih spast, ne obučeš li tî se junàštvom,
Jer pomoćnici slavni daleko i prehrabri Trojci
Lađama i zidu blizu priredìše noćišta sebi
I vatre pale mnoge po vojsci te vele, da ne će
Ustavit se, već vele, da napadnu na lađe crne.
Zeus im Kronov sin pokazajuć znamenja s desna
Strijele meće, a Hektor strahovito bjesni i snagom
Koči se svojom te uzda u Zeusa se, ne mari ništa
Za ljude, bogove on, na njèga strašni je bijes
Napo, te želi, da zora što prije osvane divna;
On se zatječe veleć, da vrške će odsjeć lađènê,

---

203. „smiješaj vina," t. j. s vodom. Grci već u ono staro vrijeme pijahu vino pomiješano s vodom. To se ne kaže svuda izrijekom, gdje je govor o piću, jer se samo sobom razumije. To dokazuje i riječ, koja znači: krčag, vrč, t. j. kretēr, kojoj je pravo značenje: sud, u kojem se vino miješa s vodom.
213. „svetom soli," jer je so dar bogova.
223. „namagne Feniksu Ajas," t. j. neka govori, zašto su došli.
227. „podjednaka" gozba, vidi u 1. pjev., st. 469.

A lađe spaliti ognjem pustošljivim i da će onda
Kod njih sjeći Ahejce, kad u dimu budu se meli.
Strašno se toga bojim u duši, ne će li bozi
Njegove grožnje izvršit, i nije li nama sudbina
Propast daleko od Arga konjogojnog pod gradom trojskim.
Nego diži se sad, Ahejce hoćeš li spasti,
Ako je i kasno već, iz galame, gdje taru ih Trojci.
Bit će ti poslije žao i samome, ali već naći
Ne ćeš lijeka zlu, kad svršeno bude, već prije
Gledaj, kako ćeš dana Argejce izbavit crnog.
Mnogo je, ljubazniče, nalagao otac ti Pelej
Onda, kad te je on Agamemnonu ìz Ftijê slao;
„„Dìjete moje, Atena i Hera, budu li htjele,
Dat će ti jakost, a tî u grudima junačko srce
Deder svoje usteži, jer uvijek je ljubaznost bolja,
Od gnjeva zlotvornoga okani se, da te sve većma
Staro i mlado časti u čitavom argejskom rodu.""
Tako je starac nalago, a ne sjećaš ti se već toga.
Nego prestani, pusti srdoboni gnjev; Agamemnon
Dare ti vrijedne daje, od srdžbe l' se povratiš svoje.
Poslušaj mene, a jâ ću ti sve pripòvjedit pravo,
Kakve ti dare je u svom čadòru obećo Atrid:
Sedam tronoga još neženih i deset zlatnih
Talenta, dvadeset sjajnih kotálâ i dvanaest konja
Debelih, obduljášâ, što obdulje stekoše trkom.
Koji bi dobio to, siromašan ne bi se zvao,
Niti bi potreban bio dragocjenog zlata, kolìkô,
Tî Agamemnonu konji donesoše òbdûljâ veće.
Dat će ti sedam žena u poslima divnijem vještih,
Lesbljanke žene su to, izabraste onda ih sebi,
Kad si osvojio uređen Lesb; ljepotom su one!
Nad svijem ženama, tê će darovati tebi, i s njima
Oteta poći će još Brisèida; velikom kletvom
Kune se, nije je nikad obljubit u postelju išo,
Kako je, kralju, zakon čovjèčjî med ženama, ljudma.
Odmah ćeš sve to dobiti tî, a dadu li bozi
Veliki Prijamov grad nam razoriti, a ti tad uđi
U njeg te punu lađu natovari zlatom i mjeđu,
Kad mi Ahejci plijen dijeliti stanemo ondje,
Trojanskih onda sam izaberi dvadeset žena,
Koje su najljepše licem za Argejkom Helenom divnom.
A kad u ahejski Argos, u rodljivu dođemo zemlju,
Onda mu budi zet, ko Oresta častit će tebe,
Ko svog poznorođenca, u obilju koji mu raste.
Kćeri imade tri u domu složenu dobro:

264—299. ponavljanje Agamemnovih riječi iz st. 122.—157.; vidi o ponavljanju u 2. pjev., st. 60.—70.

Ima Laòdiku kćer, Hrisotèmidu, Ifijanàsu.
Koju ushtiješ njih ne obdariv je, vodi je dragu
Ti u Pelejev dom; veoma će mnogo darova
Milih ti dati, kolìkô još nitko ne dade kćeri.
Sedam će naseonih gradova pokloniti tebi,
Dat će ti travnu Hiru i Enopu i Kardamílu,
Presvetu dat će ti Feru i Antiju s lukama niskim,
Grad lozoplodni Pedas i Epiju dat će ti krasnu.
Svi su uz more, svi su na međi pjeskovitog Pila;
Govedma obilni ljudi i ovcama stanuju tamo,
Oni će častiti tebe daròvima kakono boga
I pod tvojijem skeptrom obìlat će danak ti davat.
Sve će ti dati to, od srdžbe l' se povratiš svoje.
Ako je Atrejev sin Agamemnon ti u srcu mrži,
On i njegovi dari, — na ostale sve se Ahejce
Smiluj, koji se lome u boju; oni ko boga
Častit će tebe, i tî bi veoma se proslavit mogo
Kod njih, ta Hektora mogo savladat bi, jer će se vrlo
On približiti opak, bijesan, jer veli, da nema
Ravna njemu Argejca, u lađama koji su došli."
Tad odgovarajuć njemu brzonogi reče Ahilej:
„Potomče Zeusov, domìšljat Odiseju, sine Laèrtov,
Treba mi bezobzìrkê izreći misao svoju,
Kao što mislim, i kako dogoditi se imade,
Da mi vas ne drnda koji odakle sjedeć uz mene,
Jer mi je čovjek mrzak ko vrata Aídova onaj,
Koji jedno taji u duši, a govori drugo.
A ja ću kazati sada, što najbolje čini se meni.
Ne mislim, da će me kralj Agamemnon moći okrenut
Niti ikoji drugi Argejac, jer ne bješe hvale,
Što sam se borio živo neprestano s mnogim dušmanima.
Jednaki dio je onom, što stoji, i koji se bori,
Rđi je ista čast ko valjánu kojem junaku,
Jednako umre bespòslen ko onaj, što uradi mnogo.
Koristi nema meni, da namučiv mnogo se muka
Glavom se igram svojom, u bojeve ulazim vazda.
Kao što ptica svojim golùšavim ptićima nosi
Hranu, kada je nađe, a samoj njojzi je muka:
Tako probavih i ja množinu nòćî bezà sna,
A dane krvave mnoge u rätovânju prožívjeh

---

312. „vrata Aidova," t. j. ulaz u podzemni svijet, koji nikome nije mio; vidi st. 158. 159.

318—320. Ahilej hoće da kaže: čast i slavu i uspjeh ne postižu samo valjani i sposobni ljudi, nego sve to postižu vrlo često osrednji i neznatni (samo ako umiju na svoju korist upotrebiti okolnosti i priljubiti se odnošajima i ljudma, koji odlučuju), a napokon sve izjednači smrt. Još je i ovaj smisao Ahilejevim riječma: jedni se trude i muče, a drugi pobiraju korist i plodove. Kako te istine vrijede i u naše vrijeme (možda više nego u Ahilejevo)!

Boreć se s ljudma teško u boju zbog njihovih žena.
S lađama svojim sam dvánêst razorio ljudskih gradova,
A jedanaest pješke po grudastom kraljevstvu trojskom;
Mnogo sam zaklada vr'jednih iz sviju tijeh gradova
Uzeo i sve to Agamemnonu, Atreja sinu,
Noseći davah, a on je kod brodova ostajuć brzih
Primao sve i dijelio malo, a zadržo mnogo,
Druge je darove davo boljarom i ahejskim knezom.
Svi ti darovi svoje imadu, a meni je samu
Oteo dar, jer ženu, za kojom srce mi žudi,
Ima on; al' nĕk se veseli spavajuć uz nju.
Čemu s Trojancima da se Argejci bore, i čemu
Amo ih nakupi Atrejev sin? ljepokose valj'da
Helene radi? Pa zar od sviju smrtnika žene
Ljube samo Atrídi? jer tkogod je razuman, dobar,
Pazi svoju ženu i ljubi, kako sam i ja
Od srca ljubio onu, na kòplju premda je dobih.
A sad gdje mi je ote iz ruku i prevari mene,
Neka me ne kuša, znadem bo sve, nagovorit me ne će.
Nego, Odiseju, s tobom nek gleda i s knezima drugim,
Kako će gorući oganj odvratiti od lađa brzih.
Ta on već je bez mene veòma učinio mnogo:
Zid je ogradio on i iskopo opkop izvana,
Širok i velik opkop i kôlje zabo okò njeg,
Ali ni tako uzbit ljudomoru Hektora jakog
Ne može. A dok sam ja med Argejcima vojevo jošte,
Nije od zida htio daleko biti se Hektor,
Nego do Skejskih vrata i do bukve došo bi samo;
Tu me je dočeko jednoć i pobjego udaru jedva.
A jer s Hektorom divnim u borbu ulazit ne ću,
U zoru Zeusu ću žrtve prikazat i bozima svima,
Lađe ću dobro natrpat, kad u more rinem ih divno,
Vidjet ćeš, bude l' te volja, i ako je briga te za to,
Gdje će mi u zoru ranu Helèspontom ribljivim plovit
Lađe i gdje će revno junaci na njima veslat.
Ako mi slavni dade zemljotresac plovbu valjánu,
Mogo bih treći dan u grudastu dospjeti Ftiju.
Mnogo veoma imadem, što ostavih dolazeć amo,
A drugo òdovud ja ću povesti: crvene mjedi
I zlata, žena još krasnopòjasnîh i sivog gvožđa,

---

327. „zbog njihovih žena," t. j. da ih pobjednici odvedu, pa da im one poslije budu robinje ili inoče.

338. 339. Smisao je: nema razloga za Ahejce, da se s Trojancima bore; istu misao izriče Ahilej i u 1. pjev., st. 152.—160.

348.—350, Ovo Ahilej govori u ironiji; misli se zid i opkop, o kojemu je govor u 7. pjev., st. 436—441,

353 „od zida", t. j. trojanskoga.

354. „do bukve"; vidi o toj bukvi bilješku u 5. pjev., st. 693.

Sve što dobih; a dâr, što meni ga kralj Agamemnon
Atrejev dade sin, u ob'jésti od mene ga opet
Uze. Ded reci mu sve onako, kako ti velim,
Očito, i drugi da se Argejci razgnjeve na njga,
Ako bestidnik onaj okorjeli ì drugôg kojeg
Danajca prevarit misli. Usudio ne bi se meni
U oči pogledat moje, i ako je bestidan ko pas.
Ne ću ga svjetovat više ni u djelu kojem pomagat,
Jerbo me prevari grješnom prijevarom, ne će me više
On prelastit riječma; al' dosta mu i to, te mirno
Dalje nek ide, jer Zeus iz njega je premudri pamet
Uzeo. Nä dâre mrzim na njegove, köliko pljevu
C'jenim ih; — da mi deset i dvadeset puta tolìkô,
Što sad imade, daje, da od drukud dobije jošte,
Što u Orhòmenskî grad unilazi i što u Tebu
Egipatsku, gdje leži u kućama golemo blago
(To je stovratan grad, a kroz svaka vrata junaka
S konjma i sà kolima izilaze stotine dvije),
Da mi toliko dade, kolìkô je praha i p'jeska,
Ne bi mi srca ni tako okrenuo kralj Agamemnon,
Prije nego mi svu srdobonu uvredu plati.
A kćer ni jednu sina Atridova uzeti ne ću,
Pa da je zlatici baš Afroditi drúga krasotom
I da je djelima svojim Ateni sjajnokoj ravna,
Ne ću je uzet ni tako; nek nađe drugog Ahejca,
Koji je povoljan njemu i jači knez je od mene.
Ako li mene bozi uzdrže, i dođem kući,
Sam će mi valjada ženu potražiti otac mi Pelej.
Mnogo Ahejki ima po Heladi, pò Ftiji ima
Kćeri boljara, što su gradovima svojim čuvari;
Koju ushtijem od njih, učinit ću ženom si milom.
Onamo junačko srce navalilo moje je vrlo
Vjenčanom ženom se ondje oženiti, prilikom sebi,
I uživati blago, što Pelej steče ga starac.
Nije naknada mome životu nì blâgo ono,
Što ga je naseoni u sebi imao Ilij,
Dok još bijaše mir, dok ne dođoše ahejski sini,
Nì blâgo ono, što ga kamènitî u lomnoj Piti
Prag Apolona Feba strijelca krije unutra.
Jerbo se zapljačkat dadu i goveda ì ôvce tovne,
Tronozi dadu se steći i konji plavogrivi k tome,
Ali se duša čovjèčjâ na povrate ne može uzet
Niti ulovit, kad jednom iz ograde iziđe zubne.
Boginja mati mi moja srebronoga Tetida veli,
Da me dvostruke Kere skončánju smrtnome vode.

---

387. Ahilej misli reći, da će to onda biti, kad se Agamemnon sa svojom vojskom nađe u najvećem škripcu od trojanske vojske.

Ako ostanem ovdje te vojujem okolo Troje,
Povratka kući mi nema, al' propasti slava mi ne će;
Ako li kući pođem u očinsku u milu zemlju,
Nema mi slave ni dike, al' vijeka duga ću biti,
Te me ne će smrt i skončanje brzo zatèći.
I druge ahejske ja bih junake svjetovo veleć,
Neka otplove kući, jer ne ćete Iliju strmom
Dočekat konca, kad Zeus je nad njime gromoglasni ruku
Pružio svoju, te narod u njemu se ohrabri čitav.
Nego otiđite vi i boljarima ahejskim vijest
Idite kazat od mene (jer poso starješinski to je),
Neka se mîsli kojoj u duši doviju boljoj,
Kako će izbavit lađe i narod ahejski čitav
Kod lađa prostranijeh, jer ova zgodna im nije,
Kojoj se doviše sad, dok moja srdžba još traje,
Feniks nek ostane kod nas i prenoći, à sjutra on će
Sa mnom u lađama na put na postojbinu nam milu,
Ako ga bude volja, a na silu ne ću ga vodit."
  Tako im reče, a oni umuče svi i ušute
Zbunjeni s riječi tê, jer vrlo je zborio oštro.
Kasno progovori istom starìna konjanik Feniks,
Suze mu navru, jer vrlo za ahejske bojo se lađe:
„Ako, Ahileju slavni, u duši o povratku mîsli
Prevrćeš, pa ti volja odvratit od brzijeh lađa
Nije pustošni oganj, jer srdžba ti na dušu pade,
Kako bih onda ja, oj drago dijete, ovdje
Ostao sam, ta Pelej starìna konjanik s tobom
Posla i mene onda, kad spremo je ìz Ftijê tebe
On Agamemnonu luda, još ni rata znao nijesi
Jednako krvavoga ni skupština, gdje se veòma
Proslave ljudi, zato i poslo je mene, da učim
Sve to tebe, govòrnîk i radiša dobar da budeš.
Tako, oj dijete drago, bez tebe ostati ne bih
Mogao ja, pa da obrekne bog, da s mene će starost
Svu ostrúgâv mladíćem u naponu stvoriti mene,
Kakav iz Helade odoh, gdje vele krasnijeh žena,
Zadjevice se kloneć s Amìntorom, Ormenu sinom,
Svojijem ocem, koji ljepokose inoče radi
Vrlo se rasrdi na me, jer ljubio nju je, a ženu,
Mater mi grđaše, koja za koljena hvataše mene
Moleć, da obljubim onu, da omrzo njojzi bi starac.
A ja poslušam majku i učinim, al' kad se otac
Osjeti, on me prokune, zazove Erìnije strašne,
Da mu na koljena nikad od mene rođeni sinak
Ne sjedne; i te kletve izvršiše bogovi meni,

440. „luda", t. j. vrlo mlada; vidi bilješku u 2. pjev., st. 136.
441. rat je „jednako krvav" za obje strane, koje ratuju.

Podzemni izvrši Zeus i užasna Persefonéja.
Mjedi sam oštrom bio odlučio ubiti oca,
Ali ustavi gnjev od bogova neki mi na um
Zucanje naroda staviv i pogrde mnoge od ljudi,
Da me ocoubilcem ne zovu ahejski sini.
Više me nije srce u grudma nagonilo moje,
Da još ljutitu ocu po njegovoj po kući hodim.
Mnogo doduše svojdba i rođaci okolo mene
Moljahu mene hoteć u dvorima da me zadrže.
Mnogo sporohodnih krava krivorogih, tovnih ovaca
Koljahu i punih masti množinu krmaka ondje
Paljahu pružajuć ih nad ognjem boga Hefesta,
Mnogo se starčeva vina iz vrčeva ispilo tada.
Devet su noći oni kraj mene spavali onda
I stražu čuvali tu naizmjèncê, vatra se nije
Gasila ni u trijemu od ograđenog valjano
Dvora ni vatra, što bješe u pretkuću prèd sobnîm vratma.
Ali kada mi tamna već noćca deseta dođe,
Onda razbijem vrata od ložnice sklopljene tvrdo
I van izíđem i zid od dvorišta preskočim onda
Lako se ùkradâv straži i sluškinjama i ljudma,
I ja odbježim daleko kroz široku heladsku zemlju,
Dokle u Ftiju dođem u grudastu, maticu ovčju,
K Peleju gospodaru, što od srca dočeka mene;
Zamilova me on ko jedinca poznorođenca
Sina, što ljubi ga otac kod svojega velikog blaga.
Bogata učini on me i naroda mnogo mi dade,
Na kraj se kraljevstva ftijskog nastaniv Dolopom budem
Knez i tebe pothránih, Ahileju bozima slični,
Od srca ljubeći tebe, jer nisi hotio s drugim
Niti na gozbu ići ni u kući jesti. dok nisam
Ja te na koljena svoja posadiv nahranio mesom
Odrezavši ti komad, dok nisam ti pružio vina.
Često si pokvasio na prsima košulju meni
Vino izliv iz usta u svojemu djetinjstvu pustom.
Tako se napatih mnogo i izmučih okolo tebe
Misleći, kako meni nijesu bogovi dali
Porod, te tebe posínih, Ahileju bozima slični,
Da bî odvraćo smrt i ruglo jednoć od mene.
Al' daj veliko srce ukroti, Ahileju; nije
Lijepo, nemilo srce da imaš, ta bozi se sami
Dadu okrenuti još, a vrlînê su, časti i snage
Veće. I njih ljudi okrenuti gledaju kadom,
Gledaju molbama tihim, ljevanicom, dimom žrtvènîm,
Mole se, kad je prestupio tko, sagriješio štogod.

457. „podzemni Zeus", t. j. Aid, koji je u podzemnom svijetu neograničeni gospodar, kako je Zeus na nebu i na zemlji.

468. „nad ognjem boga Hefesta", vidi 2. pjev., st. 426.

Jer egidònoši Zeusu i Molitve kćeri su, — hrome,
Nabrana lica su one i očima na stranu glede,
Skrbno stupaju one ostragu iza Grjehote.
A Grjehota je jaka, krepkonoga, jer zna preteći
Molitve sve daleko i pred njima po svem svijetu
Ljudima škodi svima; a Molitve pomažu za njom.
Tko tê Zeusove kćeri, kad dolaze, poštuje, tome
One koriste mnogo i molbu njegovu čuju;
A tko odbije njih i tvrdoglavo koji se neća,
Onda Molitve k Zeusu otišavši mole se njemu,
Onog nek prati Grjehota, da oštećen kazan pretrpi.
Nego Ahileju, i ti od sebe Zeusovim kćerma
Daj udijeli čast, što i drugim čestitim srce
Pregiba! Atrejev sin da ne daje tebi darova
I da ne obriče drugih, da žestoko udilj se srdi,
Ne bih ti rekao ja, da ostaneš gnjeva se svoga
I da Argejce braniš, kolìkô goder im treba, —
Al' on mnogo ti daje sad odmah, obriče jošte,
Najbolje poslo je k tebi junake, neka te mole,
Sam ih po narodu obra po ahejskom, koji su samom
Najdraži tebi Argejci; pogrdit im riječi, noge
Nemoj, a do sad tvojoj ljutini zamjere ne bi.
Čuli smo za slavu mnogih junaka iz pređašnjeg doba,
Kada je kojega njih osvojila žestoka srdžba,
Al' su se mititi dali, riječma se dali predobit.
Takve se odavno zgode opominjem, a ne od skora.
Pa ću vam, kako je bilo, o prijatelji, sad reći. —
Ratnici smjeli Etólci s Kurétima bijahu bojak
Okolo Kalidóna, i jedni smicahu druge.
Mili Kalìdônskî grad Etólci branjahu ondje,
A Kuréti u boju razorit ga hoćahu željno.
Zlo je zlatotrona bila Artemida dala Etolcem
Ljutita, što joj nije prikazao žetvene žrtve
Enej u zavojnoj bašči, dok ostali svi hekatòmbe
Dobiše bozi, a samo Artemidi, Zeusovoj kćeri,
Žrtve ne zakla kralj il' zaboraviv il' zanemariv;
Vrlo se ogr'ješi on, a strjeljačica roda božanskog
Ljutita našalje vepra bjelozuba, zvijer iz trave,
Koji je znao vrlo pustòšiti Eneju bašču,
Mnoga je duga stabla stubòkom po zemlji povaljo,
Stabla sa korijenjem i s jabukovijem cv'jećem.

---

503. 504. Pjesnik pripisuje Molitvama držanje, što ga imaju ljudi, kad ponizno i kajući se mole oproštenje. — U 19. pjev., st. 91. kaže se, da je i Grjehota Zeusova kći; Grjehota je (grč. atē) ona viša neka moć, koja čovjeka zaluđuje i zavodi na grijeh, a poslije ga progoni poradi grijeha. Čovjek Homerova vremena pripisuje dakle svoju strast i sljepilo prije grijeha grižnju savjesti poslije grijeha osobitoj višoj moći.

522. „noge," t. j. što su došli k tebi,

Njega Enejev sin Melèagar napokon ubi
Lovce i lovačke pse iz gradova skupivši mnogih,
Jer ga svladala ne bi malìna smrtnijeh ljudi,
Kolik je bio i mnoge na lomaču doveo bolnu.
Boginja oko njega gungúlu zavrgne bučnu,
Oko veprove glave i njegove dlakave kože
Među junačinama Etólcima, među Kurétma.
Dok se je Aresu ili Melèagar borio, dotle
Zlo Kuretima bješe, i ne mogahu već ostat
Izvan bedema svojih, i ako ih bijaše mnogo;
Al' kad napadne srdžba Melèagra, koja u grudma
Tjera srce da bukne junakom, i ako su mudri,
Onda Melèagar srdit na svoju mater Altáju
Legne lastovat kod žene Kleòpatrê vjenčane krasne,
Koju Euénova kći je Marpésa gležanja krasnih
S Idejem rodila bila; od tadašnjih ljudi zemaljskih
Najjači bijaše taj, te zbog žene gležanja krasnih
Na Apolóna Feba na gospoda luk svoj natégnu,
U kući gospođa majka i otac Kleòpatru zvahu
Imenom osobitim Alkìona, jerbo joj mati
Imajuć udes tužne veòma àlkion-ptice
Plakaše, pošto je Feb Apòlôn ugrabi branič.
Kod Kleopatre legne srdobonu gutajuć srdžbu
Junak Melèagar ljutit zbog kletava matere svoje,
Koja za bratom žaleć za ubitim moljaše mnogo
Bogove, rukama mnogo mnogohranu tučaše zemlju
Zovuć Aída i s njime strahovitu Persefoneju
Padnuv na koljena, sve joj od súzâ se močiše prsi;
Moljaše, sin da joj umre, — Erìnija mračnica čuje
Nju iz Ereba, ču je Erìnija tvrdoga srca.
Lupa i buka stane Kurétâ okolo vrátâ
Brzo, kad kule stanu da gađaju, — etolski starci
Molit Melèagra stanu i najčestitije slahu

546. t. j. usmrtio ih, pa su im tjelesa na lomači spaljena.

551, 552. Ovdje se kaže, kako su Etolci podsjedali Kurete u njihovu gradu (Pleuronu); a kad se etolski vojvoda Meleagar u svojoj srdnji povukao od boja, osile Kureti, navale na Etolce i stanu ih podsjedati u Kalidonu, to se kaže u st. 529—532.

556—564. Žena Meleagrova Kleopatra ima i ime Alkiona; to drugo ime ima ona otud, što je njezinu mater Marpesu nekad ugrabio Apolon, ali jaki njezin muž Idej odape strijelu na Apolona, te ovaj dobrovoljno popusti čovjeku (premda je kao bog mnogo jači od svakoga čovjeka) i vrati mu ženu; dok je Marpesa bila ugrabljena i nevraćena svome mužu, tužila je i jaukala za njim kao ptica alkion (kovač, lat. alcedo, njem. Eisvogel), o kojoj stari Grci pričahu, da tužno kuka, kad joj nestane mužjaka ili ptićâ. Poradi materina jaukanja nazvaše roditelji kćer Kleopatru i drugim imenom Alkiona. O dva imena istom čeljadetu vidi u bilješki 6. pjev., st. 402, 403.

567—570. Brata matere svoje bio je Meleagar ubio u boju; zato mati zazva podzemne bogove, t. j. bogove smrti, da joj usmrte sina; čineći to mati se prostrla po zemlji i rukama po njoj lupala, da je podzemni bogovi bolje čuju.

Sveštenike, nek dođe na obranu, veliki dar mu
Obreknu: gdje je polje Kalìdônskôg miloga grada
Ponajrodnije, reku, nek prekrasan izberê dio
Od jutara pedeset, — polovina vinograd nek je,
A druga pola mu nek je oranica bez grmlja, čista,
Mnogo moljaše njega starìna konjanik Enej,
Na prag visoke sobe Meleagru sinu koračiv
Kucne u zgloblјena vrata, pred koljena njemu se savi:
Mnogo ga moljahu sestre i gospođa moljaše majka,
Al' ih je on još većma odbijao; mnogo ga druzi
Moljahu, koji mu bjehu čestitiji, draži od sviju,
Al' mu ni tako srce u grudma ne mogoše sklonit,
Sve dok o sobu guste ne počeše strijele padat;
Na kule penjahu već se Kureti, već htješe zapalit
Veliki grad, — krasnopojasna tad Meleagra žena
Moliti ridajuć stane i iskaže nevolju svu mu,
Što je ljudi imadu, dušmáni li osvoje grad im;
Ljude ubijaju, a grad već hoće da uništî vatra,
Žene pojasa niskih i djècu već vode dušmani.
Njemu se okrene srce, kad nesretna začuje djela,
I sjajno presjajno na se navukavši oružje pođe.
Tako je on od Etoljana dan odbijao crni
Srce poslušav svoje; no dara dražesnih mnogih
Ne daše njemu Etolci; al' branjaše on ih i tako.
Ti mi, o dragi, nemoj u duši misliti tako,
Neka te zli duh koji ne okrene! Gore bi bilo
Braniti lađe, kad se već zapale! Za dare dođi,
I Ahejci će tebe ko boga kakova častit.
Ako li zađeš u boj ljudogubni i bez darova,
Ne ćeš u jednakoj biti u časti, ma uzbio bitku".
Tad odgovarajuć njemu brzonogi reče Ahilej:
„Fenikse oče, starče, oj Zeusov gojenče, tê mi
Ne treba časti, sudbina počastila Zeusova mislim
Mene je, ostat će čast mi kod brodova, dokle se budu
Koljena micala meni, u grudma dok bude mi daha.
Drugo još u srce spravi, što sada mislim ti reći:
Jadujuć, tužeć nemoj u meni mutiti srce
Atrejevome sinu ugađajuć vitezu; — ljubit
Njega nemoj, da meni ne omrzneš, koji te ljubim.
Onoga priliči tebi žalostit, tko mene žalòstî:
Jednako kraljuj sa mom i imaj polovinu časti.

---

598. 599. ne dadoše mu darova Etolci, jer ih ne htjede primiti, **kad su** mu nuđeni.

604. 605. t. j. ako se sada ne odljutiš, nego poslije, kad ti se darovi **ne** budu nudili, ne ćeš imati slave u narodu kao ni Meleagar.

608. 609. Ahilej vidi, da ga Zeus sada časti, jer sad se ispunjava obećanje Zeusovo učinjeno u 1. pjev., st., 524—530.

609. „kod brodova", t. j. ahejskih, ako ih Hektor ne spali, a da bi se to moglo dogoditi, to se kaže u st. 650—653.

Ovi će javiti otić, a ovdje tî daj kod mene
Lezi u mekani krevet, te sjutra ù osvît zore
Mislimo, dal' ćemo poć na svojìnu, il' ćemo ostat".
Reče i obrvom mučke drugaru migne Patròklu,
Starcu nek nabije krevet i nastre, da pomisle ònî
Na svoj povratak brže. Bogoliki med njima počne
Sin Telamónov Ajas ovako govoriti riječ:
„Potomče Zeusov, domìšljat Odìseju, sine Laèrtov,
Hajd'mo, jerbo se meni ne čini, da ovome poslu
Koristi ima na ovom na putu; Danajcem treba
Javiti glase što prije, i ako dobri nijesu,
Oni negdje sjede i čekaju. Nego Ahìlej
Junačko srce svoje u grudima načini divlje,
Okrutnik! nit' se na ljubav obazire on prijatéljâ,
Kojom smo kod lađa više no druge častili njega.
Nemio! Čovjek krvnínu od bratova uzme ubilca,
Drugi je opet uzme za svojega ubitog sina, —
Tako ostane onaj u narodu plativši mnogo,
A drugom onom duša i junačko smiri se srce,
Pošto krvninu primi, — al' tebi bogovi srce
U grudi metnuše zlo, nepopustljivo poradi jedne
Djevojke! A mi ti sedam po izboru najboljih drugih
Davasmo i mnogo s njima darova. Već srce ublaži
I štuj gostinski krov, iz množine danajskog roda
Mi smo ti pod krov unìšli, u narodu ahejskom svemu
Najčestitiji mi ti i najdraži biti želimo."
Tad odgovarajuć njemu brzonogi reče Ahilej;
„Zeusov potomče tî Telamonov Ajase, glavo
Narodna, nekako sve si po mojoj rekao duši,
Ali mi srce bukne ljutinom, kada se svegs
Sjetim, kako je Atrejev sin med Danajci mene
Pogrdno' išo vrijeđat ko prezrenog kakvog došljaka,
Nego otiđite vi i idite glasove javit.
Na rat krvavi ne ću ni pomislit prije, no Hektor,
Hrabroga Prijama sin, junačina divni, k šatòrma
Dođe mirmìdônskîma i k lađama njihovim crnim
Argejske ljude sijekuć, dok lađe im ognjem ne uždi.
Al' kod šatora moga i kod lađe crne će moje
Boja se Hektor, mislim, okanit, i ako ga želi."
Tako im reče, a oni tad primivši dvoušni kondir
Izliju, k lađama pođu, a naprvo pođe Odisej.

619. Ahilej je iza govora Feniksova nešto malo odmeknuo, koje se vidi otud, što je on pripravan dogovarati se s Feniksom, bi li, ne bi li otišao kući ispod Troje, a u st. 427—428. govori on o svome odlasku kao o sigurnoj stvari. Da je Ahilej malo mekši, vidi se i iz st. 650—655.

648. Došljak ako je i mogao živjeti među Grcima na svojoj zemlji, ali nije imao građanskih prava, i zato su ga pravi građani mogli na različne načine pritješnjivati i dosađivati mu.

657. „izliju", t. j. bogovima u čast.

Robinjama Patròklo i druzima reče izà tog,
Neka Feniksu krevet što prije nabiju, nastru.
Sluškinje poslušaju Patròkla ì nastrû krevet
Metnuvši jastuke, runa i tanahno runjavo platno.
Tu se izvali starac te čekaše zoru božansku,
A i Ahilej zaspi u složenu dobro čadoru,
I s njim leže žena, što s Lesba je doveo bješe,
Forbasova kći Dioméda obraza krasnih.
Na drugoj strani legne Patroklo, Ifida legne
Lijepo opasana uz njega, koju Ahilej
Dâ mu osvojivši grad Enìjejev strmeni Skiros.
  Atrejevoga sina u čàdor kad dođoše oni,
Onda ustanu koji odáklê ahejski sini,
Zlatnijem čašama pozdrave njih i pitat ih stanu;
Prvi junacima kralj Agamemnon stane ih pitat:
„Reci, Odiseju slavni, oj ahejska velika diko,
Hoće li goruću vatru odvratiti od lađa naših,
Ili odrèče, te jošte obuzima srdžba mu dušu?"
  Njemu prihvati riječ Odisej, divni stradálac:
„Oj Agamemnone kralju, oj Atrejev preslavni sine,
Ne će onaj gnjeva ugasiti, nego se većma
Puni ljutine, i tebe i tvoje odbija dare,
Pa ti poručuje on, med Argejcima promisli dobro,
Kako ćeš brze lađe i narod ahejski spasti.
Još je zapr'jetio veleć, da ù osvît zore će povuć
U more pokrite lađe na obadva uzvite kraja.
I druge ahejske on bi junake svjetovo, reče,
Neka otplove kući, jer ne ćete Iliju strmom
Dočekat konca, kad ruku gromoglasni Zeus je i nad njime
Pružio svoju, te narod u njemu se ohrabri č tav.
Tako je rekao, mogu i ovi, što pratiše mene,
Reći: Ajas i do dva glasníka, razumna oba.
A starac Feniks je lego kod njega, jer tako mu reče,
Da ga u lađama prati na postojbinu mu milu
Sjutra, bude l' ga volja, a na silu ne će ga vodit."
  Tako im reče, a oni umuče svi i ušute
Zbunjeni s riječi tê, jer vrlo je zborio oštro;
Sinovi ahejski tužni šutećke ostanu dugo,
Kasno progovori tek Diòmêd, grlati bojnik:
„Oj Agamemnone kralju, oj Atrejev preslavni sine,
Ej da nezázornôga Ahìleja molio nisi
Bezbrojne dare mu dajuć, a prkosan on je i tako!
A sad si prkosne misli još ì veće podao njemu,
Pustimo njega samo, nek ostane ili nek ide!
Onda će tek on zaći u borbu, kad mu u grudma
Njegovo rekne srce, kad potaknut od boga bude.
Al' sad, kao što velim, učinite dajte ovako:
Sada pođite spavat, kad srce drago ste jelom

Zasitili i pićem, jer u tom je hrabrost i snaga.
A kad sjutra krasna ružoprsta osvane zora,
Onda pred lađama brzo i konje uredi i narod,
Hrabri ih, kralju, tî, med rtnícima i sam se bori."
Reče im, i svi tad Diomédu povlade knezi
Besjedi Diomeda konjokrote svi se zadiviv.
Izliju bozima vina i svaki ode u čàdor,
Ondje počinu ì sna blagòdat stanu uživat.

DESETO PJEVANJE.

Pjesma o Dolonu.

Ostali ahejski svi boljari kod crnijeh lađa
Spavahu čitavu noć, savladao san ih je ljupki,
Ali Atrejev sin Agamèmnon, naroda pastir,
Ne može zaspati slatko razmišljajuć u srcu mnogo.
Kao kad sijeva muž ljepokose boginje Here
Spremajuć ili tuču il' mnogu golemu kišu
Ili snježni pomet, kad po polju prospe se snijeg
Ili kad veliko žvalo grozovitog otvora rata:
Tako je gusto kralj Agamemnon jeco u grudma
Iz dna duše svoje, u njemu je drhtalo srce.
Kada bi na polje on na trojansko bacio oči,
Mnogoj se divljaše vatri, što goraše pred gradom trojskim
Glasu se divljaše frula i svirala ì ciki ljudskoj;
A pošto očima lađe i ahejski pogleda narod,
Mnoge je s korijenom iz glave čupao vlase
Prema visokom Zeusu te iz srca ječo je divnog.
Ova se napokon miso učinila najbolja njemu,
Najprije od svih junaka da pođe k Neleja sinu
Nestoru, ne bi li s njim nezazornu stvorio miso,
Koja bi Danajce sve iz nevolje izbavit mogla.
Zatim se ispravi on i košulju okolo prsi
Metne, potplate krasne izà tog na noge b'jele
Sveže, krvavu kožu od velikog žutoga lava,
Koja mu dò nogû bješe, navuče ì uzmê koplje.

Tako je isto drhto Menelaj, jer na oči nije
Padao san ni njemu — bojéći se, da se Argejcem
Ne bi dogodilo što, zbog njega koji pod Troju
Dođoše velikom vodom na bojak se spremajuć ljuti.

Što se u ovom pjevanju priča, to se događa iste noći, koju obuhvata deveto pjevanje, ali dakako iza događaja opjevanih u tome pjevanju. Čitavo deseto pjevanje stoji u posve labavoj svezi s pjevanjima, koja su pred njim, i s onima, koja su za njim; ono bi se moglo izlučiti, i ne bi se opazilo, da što u Ilijadi nedostaje.

5—10. Agamemnon jeca uzamance, kako uzamance sijevaju munje donoseći oluju.

41. „ambrosijska" noć, t. j. božanska, od bogova poslana (ljudma, da počivaju). O ambrosiji vidi u tumačenju na kraju knjige.

Najprije široka leđa zaogrne pardalskom kožom
Šarenom, na glavu zatim Menelaje mjedeni zaklon
Kacigin dignuvši metne i čvrstom uzevši rukom
Koplje otiđe brata da probudi, koji je vlado
Nad Argejcima svima, te narod ga štovo ko boga.
Nađe ga, a on kod krme lađènê oružje meće
Na pleći; bratu on Agamemnonu ugodan dođe.
Prvi progovori njemu Menelaje grlati bojnik:
„Čemu se tako orùžâš, o ljubazniče? Trojancem
Šalješ li uhodu kog od drugova? al' strašno se bojim,
Da se nitko ne će zatèći na takovo djelo,
Da bi pošao sam uhoditi naše dušmáne
U tu ambrosijsku noć, — veòma smjelan bi bio!"
Silni odgovori kralj Agamemnon njemu ovako:
„Meni i tebi treba, Menelaje, gojenče Zeusov,
Korisnog savjeta, što bi Argejce i njîhove lađe
Mogao izbavit, spasti, jer Zeusu se srce okrénu.
Žrtvama Hektorovim priklonio srce je više,
Ta još ne vidjeh nikad, još ne čuh nikog, gdje reče,
Da bi jedan čovjek u jednom počinio danu
Strašnih posálâ tolìkô, kolìkô ih ljùbimac Zeusov
Zada Ahejcima Hektor, ni boginje nì boga sinak.
Djela počini on, što dugo će i dugo, velim,
Pamtit Argejci, jer takova zla Ahejcima smisli.
Nego otiđi tî, Idomèneja, Ajasa zovni
Brzo k lađama trčeć, a k Nestoru ja ću otići
Divnom i reći ću njemu, nek ustane, ne bi li htio
Poći u čete jake stražara, te ih podjarit,
Njemu bi najprije htjeli pokorit se, jerbo stražarom
Njegov zapov'jeda sin, Idomènejev pratilac bojni
K tome Merìon, u koje imámo najviše vjere."
Njemu odgovori zatím Menèlaje grlati bojnik:
„A što besjedom svojom zapov'jedaš, nalažeš meni?
Bih li ostao tamo kod onih, dokle se vratiš,
Ili bih za tobom trčo, kad njima dojavim pravo?"
Silni odgovori kralj Agamemnon njemu ovako:
„Ostani tamo, da jedan razminuo ne bi se s drugim
Idući, jerbo mnogo po vojsci putova ima.
Viči, kud hodio budeš, govori im, budni nek budu,
Svakog junaka po ocu, po plemenu njegovu zovi
Hvaleć ih sve, a ù srcu svom ponòsit se nemoj,
Nego radimo i mi obojica. Tako je negdje
Zeus pri rođenju nama odredio nevolju tešku."

58. ovdje se misli Nestorov sin Trasimed, koji je spomenut u 9. pjev., st. 81.
68. Mi bismo danas rekli: zovi svakog vojnika po imenu i prezimenu. Milo je svakom vojniku na bojištu, ako ga vojvoda po imenu zove, jer otud vojnik vidi, da nije tako neznatan, da mu poglavari ni imena ne znaju, dakle da za nj ne mare i ne misle na njega.

Reče i otpravi brata naloživši sve mu valjano,
A sam k Nestoru zatim pastiru narodnom pođe;
Starca uz čador nađe i kod lađe crne, gdje leži
U mekoj postelji svojoj, uz njèga oružje krasno
Ležaše: kaciga, štit i do dva blistava koplja,
I pojas presjajni bješe, što njime se pasaše starac,
Kad bi se spremao u boj ljudogubni poći i narod
Vodio, jer se nije predavao starosti jadnoj.
Nä lâkat nasloni on se i podigne glavu i tada
Atrejevome sinu progovori pitajuć njega:
„Tko si, kojino sam po vojsci hodiš ovùdâ
U mrkloj noći toj, kad drugi spavaju ljudi?
Tražiš li valjada mazgu il' druga kojega tražiš?
Kazuj i ne stupaj k meni šutèćkê; što ti je nužno?"
Njemu junaka kralj Agamemnon odgovori ovo:
„Nestore, Nelejev sine, oj ahejska velika diko,
Atrejevog ćeš sina prepoznati, kojem je Zeus-bog
Udilne muke mimò sve odredio, dokle se budu
Koljena micala meni, u grudma dok bude mi daha.
Lutam sada ovako, jer tvrdi na oči san mi
Ne pada, već mi je na brizi rat i ahejski jadi,
Jerbo se strašno bojim za Danajce, nije mi srce
Postojano, već se zanèsoh öd strâ, iz prsi
Srce mi skače, te dršću i bijela koljena meni.
Ali kad sanak ni tebi ne dolazi. — ako što hoćeš
Radit, hajdemo nas dva k stražarima, pa ćemo vidjet,
Nisu li umorni već, ispavali nisu l' se jošte,
Te su već legli svi zaboraviv za stražu sasvim,
A dušmáni leže na blizu; ne znademo, ne će l'
Snaći i ob noć ih želja, da na nas udare bojem."
Njemu odgovori zatim Gerénjanin konjanik Nestor:
„Oj Agamemnone kralju, oj Atrejev preslavni sine,
Ne će odluke sve izvršiti Hektoru valj'da
Premudri Zeus bog, što se sad nâdâ; ali ja mislim,
Da će se napatit muka još i više, ako Ahilej
Odvrati srce svoje od srdžbe teške; — al' tebe
Ja ću pratiti rado, junake izbudimo druge:
Tidejevoga sina kopljometnog, Ajasa brzog
I Odiseja divnog i junačkog Fileju sina.
Ali da hoće tkogod otići i pozvati druge:
Još Idomèneja kralja i Ajasa sličnoga bogu;
Njihne su najdalje lađe od svihu, nijesu preblizu.
Al' ću Menelaja dragog doduše i čestitog druga
Korit, i ako mi zamjeriš tî, premučati ne ću;
On sad spava, a tèbe, da mùčiš se, ostavi sama.
Sada bi trebalo njemu obilazit redom boljare

---

110. Filejev sin je Meges; vidi 2. pjev., st. 627. 628.

I sve moliti njih, jer nesnosna pritište nužda."
Njemu junaka kralj Agamemnon prihvati riječ:
„Drugi put ja bih tebi dopustio, onog da kriviš,
Jer je nemaran često i truditi njemu se ne će,
Ne što bi lijen bio il' ludak pameću svojom,
Nego na mene pazi i moju pobudu čeka,
Sada je ustao prije od mene i došao k meni,
Njega sam poslo, one da budi, koje sad veliš
Nego pođimo sada, a njih ćemo među stražarma
Ispred vrátâ zateći, gdje kazah im, neka su skupa."
Njemu odgovori zatim Gerénjanin konjanik Nestor:
„Tako zamjerit ne će ni jedan njemu Argejac,
Svak će ga slušati, kad on pozove, potakne koga."
Tako prozbori on i košulju okolo prsi
Metne, potplate krasne izà tog na noge b'jele
Sveže i crvenu struku na sebi starac zakòpčâ,
Dvostruku, široku struku sa gustom vunom odòzgô;
Koplje ubojno primi s oštrícem od mjedi ljute
I odmah među Ahejce mjedenhalje uđe i lađe
Njihove; prvog izà sna Gerénjanin konjanik Nestor
Zbudi Odiseja divnog mudrinom sličnoga Zeusu, —
Vikne, i vika brzo Odiseju do srca dođe,
Te on izišâvši van iz čadòra rekne im riječ:
„Što vas dvojica sami po vojsci okolo lađa
Lutate u tu ambròsijskû noć? Jer nevolja dođe?"
Njemu odgovori zatim Gerénjanin konjanik Nestor:
„Potomče Zeusov, domišljat Odiseju, sine Laèrtov,
Zamjerit nemoj, jer jad Ahejce pritisnu tolik.
Nego i drugog koga hajdemo probuditi, kojem
Svjetovat prilikuje, dal' borit se valja il' bježat."
Tako mu reče, u čador Odisej domišljati ode
I sjajni metne štit na ramena te za njima pođe,
K Tidejevome sinu otidoše, nađoše njega:
Izvan čadora leži u oružju, okolo druzi
Spavaju, njima su štiti pod glavama, kòpljâčâ vrškom
Upravno koplja sva zabodena, a mjed daleko
Sja ko Zeusova munja; i junak spava Diòmêd,
A koža tornoga vola pod njime prostrta leži,
Ispod njegove glave protégla se prostirka sjajna.
Stupivši k njemu Nestor Gerénjanin konjanik njega
Probudi petom ga dirnuv i podjari koreći njega:
„Diži se, Tidejev sine, što spavaš noćcu cijelu?
Ne znaš li, kako Trojanci na pupčastom mjestu ravnìcê
Leže blizu lađa? — među nama prostor je malen."
Reče, — i skoči izà sna veoma brzo Diòmêd,
Besjedu započne s njim i krilate prozbori r'ječi:

---

126. „njih", t. j. Idomeneja, Ajasa i Menelaja.

„Strašan si, starče tî, od posla ne prestaješ nikad!
Nema li ahejskih drugih sinova mlađih od tebe,
Koji bi išli svuda po vojsci i buditi mogli
Svakoga kneza? al' tî si tvrdoglav, starče, veoma!"
Njemu prihvati riječ Gerénjanin konjanik Nestor:
„Doista pravo si sve i valjano rekao, sinko,
Ja nezazornih imam sinova, čeljadi imam
Mnogo, koji bi mogli obići i knezove pozvat,
Ali je velika vrlo Ahejce pritisla nužda.
Sada doista sve na oštrícu britvinu stoji:
Ili je živjet Ahejcem il' poginut jadno veoma.
Nego Ajasa brzog i Filejevoga sina
Idi probudit, jer mlađi od mene si, ako me žališ."
Reče, — a onaj kožu od velikog žutoga lava,
Koja mu dò nogû bješe, navuče ì uzmê koplje.
Onda ode i one dovede junak odande.
Kad se med skupljene tî umiješaju veće stražare,
Ne nađu stražarske vođe da spavaju ondje, već budnî
Oni su ležali svi i u oružju svome su bili.
Kao kad ovce psi u oboru čuvaju mučno
I zv'jer silovitu čuju, gdje dolazi k njima planinom
Po brdu, a nad njome od ljudi i pasa se tada
Veliki urnebes digne, te svima im nestane sanka:
Tako tvrdoga sna stražarima s očiju nesta
Stražeći zlu noć cijelu; okretali sveđ su se oni
Na polje, ne bi li čuli Trojance, gdje dolaze bliže.
Videć ih starac sav se poveseli, hrabrit ih stane,
Besjedu započne s njima i krilate prozbori r'ječi:
„Tako stražite, draga oj djeco, nikoga od vas
Neka ne osvoji san, da ne bude radost dušmánma."
Tako rekavši prođe preko jame, za njim ustòpcê
Knezovi argejski pođu, što pozvani bjehu u v'jeće.
Svijetli Nestorov sin i Merion za njima pođu,
Jerbo su oni sami pozívali druge na savjet.
Kada preko jame oni već pr'jeđu, posjednu redom
Na čistini, gdje prostor pomaljo se izmed mrtvácâ,
Koji su pali, i Hektor odáklê se silni okrénu
Gubeć Argejce, kad je ogrnula noć ih već crna.
Sjednuvši tamo jedan za drugijem besjedit stane.
Med njima započne riječ Gerénjanin konjanik Nestor:
„Ne bi l' se drugovî mili, u smiono pouzdo tkogod
Srce te među Trojce junačine pošao, ne bi l'
Kojega uhvatio dušmána, što vrze se s kraja,
I govor ne bi li možda med Trojcima kakovi čuo,
Što li med sobom oni vijećaju, kane li ovdje
Ostati kod lađa blizu, daleko od svojega grada,

173. „sve na oštricu britvinu stoji", t. j. sad se mora odlučiti: ili — ili (t. j. ili život ili smrt).

Il' će se u grad povratit, kad svladaju ahejske sine?
Sve to mogo bi čuti i vratiti k nama se čitav;
Slava bi pod nebom njemu med svima ljudima bila
Velika, a dar od nas vrijedan dobiti on će:
Jer kolikô je god gospodárâ lađama ovdje,
Crnu će njemu svaki po jednu ovcu darovat,
Koju još jagnje sisa, a jednakog dara joj nema;
Taj će na gozbi svakoj i časti nazočan biti."
Tako im reče, a oni umuče svi i ušute,
Onda im grlati bojnik Diomed započne riječ:
„Nestore, mene srce i junačka potiče duša
U vojsku zaći naših dušmánâ, štono su blizu!
Al' da i drugi tko od junaka još pratit me hoće,
Više slobode bi bilo u mène, smjelosti više.
Kad dva zajedno idu junaka, tad opazi jedan
Prije drugoga korist; a samac i opazi l' štogod,
Kraći je njegov um, a odluka njegova slaba."
Reče, i mnogo s njime junaka htjede da pođe:
Htjedoše Ajasa oba, što Aresu bijahu sluge,
Htjede Merìon, a htjede veòma i Nestorov sinak,
Htjede Atrejev sin Menelaje, kopljanik slavni;
Strpljivi htjede Odisej u trojanske redove zaći,
Srce bo smiono vazda u grudima bijaše njemu.
Med njima besjedu počne junacima kralj Agamemnon:
„Tidejev o ti sine, o premili mojemu srcu,
Drûga po volji sam izabèri, od sviju, što tebi
Ponajbolji se čine, kad hoće s tobom tolìkî.
Nemoj se u srcu bojat, pa boljeg da preskočiš koga
I da izàberêš goreg od bojanja samoga svoga
Gledajuć na rod, ni većeg od sebe ne boj se kralja."
Reče za brata svog se bojeći Menelaja plavog.
Njima progovori opet Diomed grlati bojnik:
„Ako velite, drugara da sâm izàberêm sebi,
Gdje bih zaboravit ja Odiseja mogo božanskog,
Kojem je spremna vazda i duša i junačko srce

215. 216. Na kraju ovoga pjevanja vraćaju se sretno iz noćnoga uhođenja Odisej i Diomed, a o daru, koji se u ova dva stiha obećava, nema tamo ni pomena; pjesnik je zaboravio reći, da je obećanje ispunjeno. Sličan primjer vidi u 14. pjev., st. 267—269. Takvoga zaborava ima i u našim narodnim pjesmama. U pjesmi „Ženidba Dušanova" (u Vuka II. knjiga br. 29.) car Stjepan obećava Milošu Voinoviću zemlju Skenderiju „u državu", ako pozna Roksandu djevojku, ali kad Miloš pozna djevojku i dovede je caru, car poljubi Miloša, ali o Skenderiji nema više ni riječi. Drugi je primjer u pjesmi „Marko Kraljević i Musa kesedžija" (u istoj knjizi, br. 67.) pita hodža Ćuprilić sultana, šta bi dao onome, koji bi mu živa doveo Marka? sultan kaže, da bi mu dao vezirstvo nad Bosnom „bez promjene za devet godina". Ćuprilić za čas dovede Marka pred sultana, a sultan i ne misli više na ono, što je obećao, a ne misli ni Ćuprilić, da podsjeti sultana.

240. Agamemnon se za brata Menelaja boji i u 7. pjev., st. 109—119.

U svakom trudu? a njega Aténa Pàlada ljubi.
Bude l' me pratio on, iz ognja gorućeg oba
Mi bismo mogli se vratit, jer znade promislit bolje".
  Njemu prihvati riječ Odisej divni stradálac:
„Nemoj me, Tidejev sine, ni hvaliti niti me korit,
Jer što govoriš, sve to Argejci znadu i sami.
Nego hajdémo, jer nôć je na izmaku, blizu je zora,
Veće su nagle zvijezde, većina je minula noći,
Njezina dijela dva, još ostaje treći nam dio".
  Tako rekavši strašno navuku oružje na se,
A Diomédu dâ Trasìmêd, ustrajni ratnik,
Štit i dvosjekli mač, — Diomédov kod lađa osta —
Na glavu metne mu šljem od bikove načinjen kože,
Metne bez kite i bez braníka, šljem, što ga zovu
Bojna kapa, a glavu mladićima snažnijem brani.
Tada Merion luk Odìseju divnome dade,
Dade mu i mač i tulac, a na glavu kacigu kožnu,
Mnogo je remenja nju iznutra vezalo čvrsto.
A izvana ovùdâ onùdâ mnogo je bilo
Bijelih zubi vepra bjelozubog, — dobro valjano
Držahu zubi se na njoj, a pûst joj bješe po sr'jedi.
U Eleónu gradu Autòlik je uzeo šljem taj
U kuću tvrdu provaliv Amìntora, Ormenu sina;
Potlje u Skandiju dâ ga Amfìdamasu Kitércu,
A taj dade ga Molu, da gostinski bude mu darak,
Mol ga svojemu sinu Meríonu nositi dade,
A sad Odiseju šljem taj na glavi pritisnut bješe.
  Strašno kad oružje oba junaka na se navuku,
Pođu i ostave sve boljare ahejske ondje.
Na stranu desnu njima Aténa Pàlada čaplju
Pošalje blizu puta, al' ne vidješe je oč'ma
U mrkloj onoj noći, već samo joj kliktanje čuše.
Ptici se radujući Odisej vikne Ateni:
„Čuj, egidonoše Zeusa o kćeri, koja mi svеđer
Pomažeš u svakom trudu, i paziš na me, kad kuda
Polazim, sada me opet, Aténa, najviše miluj:
Daj nam, da k slavnima se ka brodovom vratimo svršiv
Veliko djelo, za koje Trojanci zaboravit ne će."
  Zatim se pomoli njoj Diomed, grlati bojnik:
„Poslušaj, nestrta nikim o Zeusova kćeri i mene
Prati me, kako si nekad u Tebu Tideja divnog
Oca mi pratila, kad je glasnikom pred ahejskom vojskom
Išo, kod vode Asópa mjedenhalje on je Ahejce
Ostavio î nosio glas Kadméjcima tamo

268. „Kitercu", t. j. čovjeku s ostrva Kitere.
285—290. Obilnije se ovo o Tideju priča u 4. pjev., st. 375—400. On nošaše Kadmejcima „prijatan glas", t. j. miroljubiv prijedlog.

Prijatan; al' kad se vraćo, počinio strašna je djela
S pomoću, boginjo, tvojom, jer njemu si rada pomogla.
Tako i meni se nađi na nevolji i čûvâj mene,
Ja ću ti junicu zaklat jednoljetnu čela široka,
Ne upregnuh je još, nit' pod jaram je dovede itko;
Tu ću ti žrtvovat ja obasuv joj rogove zlatom".
Molitvu rekoše takvu, i Palada ču ih Atena.
Kad se velikog Zeusa obojica pomole kćeri,
Pođu u crnu noć ko dvojica lavova, — klati
I ubijati pođu kroz oružje i crnu krvcu.
Ali ni Hektor nije Trojancima junačkim pušto
Spavati, nego je sve boljare u skup pozivo,
Koji su bili mudre čelovođe naroda trojskog.
Pošto ih Hektor sazva, tad razvi im namjeru mudru:
„Tko bi se zateko nešto učinit, izvršio tko bi
Za dar veliki meni? a dovoljna bit će mu plata;
Dat ću mu kola ja, visokovrata dat ću mu konja
Dva, što najboljih ima kod ahejskih brzijeh lađa,
Tko bi se pothvatio i sebi stekao slavu,
Te bi k lađama pošo hitroplovkam i tamo sazno,
Dali se brze lađe ko i prije čuvajn jošte,
Il' već med sobom snuju Ahejci, kako će pobjeć,
Pošto ih naše ruke savladaše, te im se ne će
Sitim umora strašnog cijelu stražiti noćcu."
Tako im reče, a oni umuče svi i ušute.
Netko med Trojcima bješe, što imenom zvao se Dolon,
Sin Euméda božànskôg glasníka; mnogo je zlata
I mjedi imao on; u licu bio je grdan,
Ali brzijeh nogu: jedinac med pet sestara.
On Trojancima ovu i Hektoru besjedu reče:
„Hektore, mene srce i junačka potiče duša,
Da bih k lađama pošo hitroplovkam i tamo sazno.
Nego mi digni skeptar, zakuni se meni na njemu,
Da ćeš mi dati sjajna i mjedena kola i konje,
Koji nezazornog nose Ahileja, Peleju sina.
Zaludan ne ću ti bit, već po tvojoj uhoda misli:
Dotle ću ići dalje po vojsci, dok ne dođem k lađi
Ja Agamemnona silnog, gdje ahejski valj'da boljari
V'ječaju sada vijeće, dal' bježat il' ostat će ovdje."
Reče, i tada se Hektor zakune primivši skeptar:
„Herin gromovni muž nek znade premudri Zeus-bog,
Ne će se nikakav drugi Trojanac na onijem konjma
Vozit, već velim tebi, da gizdati ti ćeš se njima".
Reče, al' zakle se krivo i podjari tako Dolóna.
Odmah na pleći luk savijeni metne i zatim
Sivoga vuka kožom izvana se ogrne Dolon.
Na glavu metne šljem od lasice i uzmê koplje
Oštro; k lađama pođe iz vojske. Al' nije se imo

Dolon od lađa vratit i donijet Hektoru riječ.
A kad ostane za njim već mnoštvo ljudi i konja,
Pođe požudan putem, al' opazi njega Odisej,
Kad se primiče k njima, i prozbori on Diomedu:
„Evo, Tidejev sine, iz vojske nekakav čovjek
Ide, a ne znam, hoće l' da lađe uhodi naše,
Ili će kog oplijenit od mrtvijeh, palih u boju.
Ali da pustimo njega, nek poljem najprije prođe
Malo, a poslije na nj naskočiti mi ćemo oba
Te ga uhvatit brže. Al' nogama nâs li preteče,
Ti natrkujuć kopljem od vojske ga jednako goni
K lađama našim, da ne bi umàknuo kako nam u grad."
Tako rekavši oni zastraniše među mrtvace
Te se skriju, a Dolon ludàija mìmôđê brzo.
Ali kad se toliko udaljio, kòliko mogu
Poljem bez okreta mazge uzorat (od volova one
Bolje su, složeni plug da vuku po širokoj njivi),
Ona dvojica skoče, a ovaj začuvši topot
Stane misleć u duši, da drugovi idu iz Troje,
Da ga okrenu nazad, jer Hektor zove ga natrag.
Al' kad na jedan kopljòmet primakoše oni se njemu
Ili još bliže, dušmáne prepòznâ i koljena brza
Okrene u bijeg Dolon, a oni se nature za njim.
Kao što kada dva psa oštrozuba, vješta u lovu,
Lane il' zeca kakvog bez pretrga jednako gone
Po šumovitu mjestu, a onaj kvečeći bježi:
Tako su Tidejev sin i gradobija s njime Odisej
Otrgnuv onog od vojske bez prekida jednako gnali.
Al' kad se hotio on med stražare već umiješat
K lađama bježeć, tad srce Atena dâ Diomédu,
Da se mjedenhalja drugi Ahejac pohvalio ne bi,
Prvi da onoga ubi, Diòmêd drugi da dođe, —
Jaki Diomed s kopljem potrči i onome vikne:
„Stani, il' ću te kopljem pogodit, te ne mislim, da ćeš
Za dugo prijekoj smrti od ruke umicat moje!"
Reče i izbaci koplje, al' promaši onog hotimcê.
Glatkoga koplja oštrice preko ramena se desnog
U zemlju tada zabode, a Dolon preplašen stane
Mucajuć, i svi njemu u ust'ma zacvokoću zubi,
Od straha sav poblijedi; tad oni ga sopeći stignu
Te ga za ruke prime, a Dolon im prozbori plačuć:
„Život mi darujte, ja ću otkupit se, kod kuće imam
Zlata i srebra, a imam i dobro kovana gvožđa;
Golemu ucjenu otac darivo od tog bi vama,
Kad bi me začuo živa kod ahejskih brzijeh lađa."
Tad odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:

364. 365. od vojske", t. j. trojanske; — „med stražare", t. j. med ahejske.

„Ne boj se ništa, i smȑt nek ne bude tebi na umu!
Nego deder mi kazuj i reci mi istinu pravu:
Kamo ovako sam iz vojske k lađama ideš
U mrkloj noći toj, kad drugi spavaju ljudi?
Hoćeš li kog oplijenit od mrtvijeh, palih u boju?
Il' te je k prostranim lađam sjajnošljemac poslao Hektor,
Sve da promotriš tî, — il' navelo samog te srce?"
Njemu odgovori Dolon (a koljena drhtahu pod njim):
„Hektor mi zanio dušu riječima zaludnim mnogim,
I brzokopitne konje Ahileja ponosnog on je
Meni obećo dati i mjedena ì sjâjnâ kola;
U crnu brzu noć otići reko je meni
Hektor k našijem blizu dušmánima i tamo saznat,
Dali se brze lađe ko ì prije čuvaju jošte,
Il' već snujete vi izmed sèbe, kako ć'te pobjeć,
Pošto vas naše ruke savladaše, te vam se ne će
Sitim umora strašnog cijelu stražiti noćcu."
Na to se njemu divni Odisej nasmìjê veléći:
„Doista tvoje je srce poželjelo velike dare,
Konje hrabrog potómka Eákova; al' njih je muka
Smrtnijem ljudma krotit i upravljat, — svakome drugom
Osim Ahileju, koji od besmrtne majke se rodi.
Nego deder mi kazuj i reci mi istinu pravu:
Gdje ti dolazeć amo pastira ostavi ljudma,
Hektora? gdje su mu konji, gdje oružje njegovo bojno?
Kako drugi Trojanci, gdje straže oni, gdje leže?
Što li med sobom oni vijećaju, kane li ovdje
Ostati kod lađa blizu, daleko od grada svoga,
Il' će se, kad ih Ahéjci savládaju, vratiti u grad?"
Dolon, Eumédov sin, ovako mu prihvati riječ:
„Evo ću kazati sve to po istini sasvijem tebi,
Hektor je sada med ljudma, što umiju svjetovat mudro,
Med njima vijeća on kraj groba Ila božànskôg
Od vreve svake daleko. A štò me, viteže, pitaš
Za straže, od njih napóse ni jedna ne straži vojsku
Niti je čuva, jer što su zapalili vatara Trojci,
Kojim je dužnost, na javi su svi, i stražiti nutka
Jedan drugog, al' spe pomoćnîci iz različnih mjesta
I prepuštaju Trojcem, da zà strâžu sami se brinu,
Jerbo njihova djeca nijesu blizu ni žene."
Tad odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
„Kako spavaju, jesu l' konjokrote s njima Trojanci,
Ili su za se tî pomoćnici? reci, da znadem."
Njemu odgovori sin Eumédov Dolon ovako:
„Evo ću i to sve po istini kazati tebi.

396—399. ponavljanje st. 309—312; vidi o ponavljanju rečenih već riječi u 2. pjev., st. 60—70.

Uz more jesu Peonci krivoluki ì s njima Karci
I još Lelezi, divni Pelasgi, zatim Kaukónci,
Ljutice Mišani leže i Likijci pod gradom Timbrom,
Tu su i konjici dobri Meónci i vitezi Frizi.
Nego što ste me stali o svemu pitati tome?
Ako hoćete baš u trojanske u čete zaći,
Najzadnji Tračani jesu novòdošlice na strani,
Kralj je među njima sin Ejónejev, Res mu je ime,
Konje mu vrlo krasne i velike vidio ja sam,
Bjelji su öd snijega, u tr̂ku su nȁ vjetar nalik.
Zlatom sù nakićena i srebrom njegova kola,
S oružjem došo je zlatnim i golemim, da je divota
Vidjetí oružje to; ne priliči smrtnijem ljudma,
Da bi ga nosili oni, već samim bozima vječnim.
Nego k hitroplovkama odved'te me lađama sada,
Ili me nemilim putom savež'te i ostav'te ovdje,
Dok se vratite vas dva odande, dok vidite sami,
Dali sam rekao pravo među vama ili nijesam."
Mrko pogleda njega Diomed jaki i reče:
„Nemoj, Dolone, mislit u duši, da ćeš umàći,
Ako si i reko krasno, kad u ruke naše si došo.
Jer da dademo tebe na otkupe, pustimo tebe,
Ti bi k ahejskim došo i poslije lađama brzim
Ili uhoditi želeć il' borit se s nama u boju;
Ako li izgubiš život od mojih savladan ruku,
Ne ćeš poslije biti na zator argejskom rodu."
Reče, a Dolon ga htjede za podbradak primiti rukom
Čvrstom i moliti njega, al' onaj navalivši mačem
Vrat mu probode i žile pres'ječe obje mu vratne:
Dok on još govoraše, u prašinu glava mu padne.
Šljem od lasičje kože i vučetinu mu skinu
I luk, što daje se natrag zategnuti, i dugo koplje.
Boginji sve to Ateni pljenjačici divni Odisej
U vis podigne rukom i moleći prozbori riječ:
„Raduj se, boginjo, ovom! od boginja òlimpskîh sviju
Tebe hoćemo prvù obdariti, ali nas sada
Vodi, gdje Tračani ljudi počivaju, gdje su im konji."
Tako izrekavši u vis od sebe odoru digne
Te je na metljiku metne i ostavi znak očevìdnî
Otrgnuv trsku ondje i bujne od metljike grane,
Da pogriješili ne bi po noći brzoj i tamnoj.

---

447. Diomed dakle zna, da se Trojanac, kojega ima u šakama, zove Dolon, a on to upravo ne može znati, jer ga nikad prije nije vidio ni čuo o njemu, niti mu je on svoje ime rekao; ali slušačima pjesnikovim to je ime dobro poznato iz pređašnjega; zato pjesnik naivno prenosi to znanje i na Diomeda. Takvih primjera ima dosta u našem narodnom pjevanju; vidi u knjizi: Naša narodna epika, str. 107. 108.

454. „za pòdbradak primiti", vidi 1. pjev., st. 501.

Onda kroz oružje oni, kroz krvcu zapute crnu
I brzo idući dođu do vojske junačke tračke.
Tračani spavahu trudni, a lijepo oružje uz njih
Bilo je naslonjeno na zemlji krasno po redu
U tri reda, a ùz svakôg dva u zaprégu su konja.
Res je spavao kralj u sredini, a uza nj su konji
Remenjem svezani bili o kraju oboda kolnog.
Njega pokaže drugu Odisej spaziv ga prvi:
„Ovo je čovjek, sine o Tidejev, ovo su konji,
Kako je nama Dolon govorio, kojeg smo smakli.
Nego ded snagu pokaži i jakost, naprazno nemoj
Ovdje u oružju stajat, već konje deder odveži
Ili ubijaj ljude, a jâ ću se brinut za konje."
Reče, i Palada onom Atena udahne snagu,
Sa svijeh strana stane ubijati, grdno zakrče
Mačem klani junaci, a krvcom se tlo zacrveni.
Kao što na krd ovaca il' koza, kada im nema
Čobana, znade lav nasrnut o zlu im misleć:
Tako i Tidejev sin med Tračani stupaše tada,
Dokle ne ubi dvanaest njih, a svaki put blizu
Našao se Odisej dosjetljivi, i kog Diòmêd
Pos'ječe, toga bi on ostrágu za nogu primiv
Bacio dalje misleć u duši, kako će lako
Proći ljepogrivi konji ne bojeć se u srcu ništa,
Stupajuć preko mrtváčâ još neučni vidjet mrtvace.
A kad Tidejev sin se na kralja namjeri veće,
Trìnêstôm njemu slatki i medeni oduzme život;
Kralj je dihao teško, nad glavom mu stajaše zli san:
Tu noć Enejev unuk, jer odredi tako Aténa.
Strpljivi tad brzokopitne konje otprégnu Odisej
Pa ih remenjem svéza i iz čete izgna ih oba
Udarajući ih lûkom, jer nĕ sjetî on se da uzme
U ruke blistavi bič iz kraljevih sjajnijeh kola.
Divnome zvizne on Diomédu dajući znak mu;
Ovaj stane u misli: pasjaluk kakav bi sada
Najveći mogo učinit: bi l' odvuko kola za rudu,
Gdje je oružje bilo, il' iznio u vis ih dignuv,
Ili bi mnogim drugim još Tračanom uzeo život.
Dok je u duši tako promišljao, a to Atena
Bliže pristupivšì sad Diomedu divnome reče:
„Misli na povratak, sine junačine Tideja, k lađam
Kako ćeš prostranim doći, da ne bi došo bježeći,
Da drugi koji bog Trojance ne probudi iz sna."
Boginja reče, i njenu Diomed posluša riječ,

497. Taj je stih po svoj prilici kasnije umetnut, ali bez pravoga smisla; vrlo je nevjerojatno, da bi trački kralj vidio u snu baš svoga ubilca (Enejev unuk je Diomed), a nerazumljive su i riječi: jer odredi tako Atena.

Te on brže skoči na konje; Odisej ih lûkom
Udri, a oni polete ka brzijem ahejskim lađam.
To je spazio bog srernoluki dobro Apolon
Vidjevši, gdje k Diomédu Atena boginja ide;
Srdeć se na nju on u trojanske u čete mnoge
Zađe i Resova vrlog sinovca Hipokoònta
Probudi, svjetnika tračkog; iza sna prene se ovaj
I vidi mjesto prazno, gdje konji stajahu brzi,
Opazi, gdje se u krvi junaci praćakaju teškoj,
Onda zajeca i svog drugara po imenu zovne,
Trojaca stane strašna pomàganja, stane ih vika,
Navru odàsvud i djela strahovita motriti uzmu,
Što ih učiniše oni junaci te odoše k lađam,
Kad njih dvojica dođu, gdje uhodu Hektora divnog
Ubiše, ustavi konje Odisej ljùbimac božji,
Na zemlju skoči Tidejev sin i u ruke njemu
Krvavu odoru metne i opet se popne na konje.
Onda ošine konje, te oni hoćko polete
K lađama prostranijem, kud želješe obadva stići.
Nestor začuje topot od sviju prvi i reče:
„Prijatelji oj moji, čelovođe argejske mudre,
Hoću li slàgati il' ću pogodit? al' veli mi srce.
U uši meni bat od brzonogih dopire konja;
Ej da Odisej to i junak jaki Diomed
Sad brzokopitne konje od Trojaca dotjerat hoće!
Ali se vrlo bojim u duši, najboljim našim
Da se junacima što u galami ne zbude trojskoj."
Jošte i ne svrši riječ, kad ona dvojica dođu.
Na zemlju ovi siđu sa kónjâ, a veseli oni
Rukama zagrle njih i pozdrave milim riječma.
Prvi ih pitati stane Gerenjanin konjanik Nestor:
„Reci, Odiseju slavni, oj ahejska velika diko,
Kako ste konje dobili tê? u trojanske čete
Ušavši? il' vam je bog udijelio sastav se s vama?
Zrakama vi ste sunčànîm obojica slični veoma!
I ja se miješam mnogo med Trojce, ne ostajem, mislim,
Kod lađa crnijeh mnogo, i ako sam star već vojevač,
Ali takovih konja još ne vidjeh niti ih smotrih!
Bog vam je, mislim, došo u susret i konje vam dao,
Jer vas obojicu ljubi nebesa oblačitelj Zeus-bog,
Kći egidonoše Zeusa Atena vas sjàjnôkâ ljubi."
Tad odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
„Nestore, Nelejev sine, oj ahejska velika diko,

---

513. „skoči na konje", upravo bi trebalo reći: na konja, jer na drugom je Odisej, što pjesnik izrijekom ne kaže ovdje, ali se jasno razabira iz st. 541. Ovdje dakle oba junaka ahejska jašu; u boju ne jašu nikad ni Ahejci ni Trojanci, već se bore samo s kola.

529. „krvavu odoru", t. j. Dolonovu.

Lako bi dao bog još i bolje konje od ovih,
Kada bi htio, jer bozi od ljudi mnogo su jači.
Konji, za koje nas pitaš, novòdošli jesu, o starče.
Trački, a gospodara Diomed junak je njihna
Ubio i s njim dvanest drugara, sve prvih junaka;
Trinestog uhodu još kod brzijeh ubismo lađa,
Koga je poslao Hektor i ponosni drugi Trojanci,
Neka bi vojsku našu uhoditi išao amo."
Reče te ijučuć on brzokopitne potjera konje
Preko járka, i za njim Ahejci veseli pođu.
Kada do krasnog već Diomedova dođu čadòra,
Lijepo izrezanim privezaše remenjem konja
Oba uz jasle konjske, gdje njegovi također konji
Stajahu te su slatku i medenu pšenicu jeli.
Krvavu odoru na to Dolónovu metne Odisej
Lađi na zadnji dio, dok priredi žrtvu Ateni.
U moré uniđu oba i òperû mnogi sa sebe
Znoj s golijènî, s vrata, sa bèdârâ. I kad im veće
Morski operu vali sa čitave njihove kože
Mnogi znoj, i oni kad rashlade mile već grudi,
Tad se okupati oba u laštene u kade pođu.
Pošto se operu već i namažu blistavim uljem,
Onda sjednu da jedu te ìz punôg grabeći vrča
Slatkog i medenog vina Ateni lijahu žrtvu.

---

571. „priredi žrtvu", t. j. onu, koja je obećana u st. 292—294.

576. Ljudi vremena, o kojemu pjesnik pjeva, rado se toplo kupaju u kadama; — osobito u Odiseji, gdje pjesnik nalazi više prilike to spomenuti, a u Ilijadi je potvrda tome još u 22. pjev., st. 443. 444.

JEDANAESTO PJEVANJE.

Agamemnon se odlikuje.

Zora od ponosnoga Titóna iz postelje usta,
Besmrtnim bozima dan da donese i ljudima smrtnim,
A Zeus Eridu zlu ka brzijem ahejskim lađam
Pošlje, a ona u rùkû čudòvište držaše ratno.
Ka crnoj trbušastoj Odiseja divnoga lađi,
Koja najsrednja bješe (doviknuo b' na obje strane),
Dođe k čadòrima on Ahileja, Ajasa, sina
Telamonova, koji povukoše najdalje na kraj
Brze lađe u jakost i snágu se uzdajuć ruku.
Tamo boginja stavši strahovito vikne i silno
Vrišteć i ù srce hrabrost Ahejcu svakome vrgne,
Da bi se borili tako bez prestanka oni u boju.
Milije svima im odmah vojevati bude no poći
Natrag u očinsku zemlju u prostranim lađama svojim.
Atrejev vikne sin Argejcem, zapovjedi njima,
Da se opasuju, i mjed na sebe junačku metne;
Nazuvke najprije on navuče oko gol'jènî,
Nazuvke krasne, što kopče od srebra ih držahu kruto,
Okolo prsiju oklop navuče, koji je nekad
Njemu Kinira dao za gostinsku miloštu krasnu;
Jer se pročula bila i nà Kipar velika slava,
Da će Ahejci poći pod Troju u lađama svojim.
Zato se kralju on umiljavajuć dade mu oklop.
Deset od nada crnog na oklopu prutaka bješe,
Dvanaest od zlata bješe, od kositera pak dvaest;
Prema vratu su po tri sa strane svake se zmaja
Plavkasta dizala u vis na dúge nalični, što ih
Zeus u oblaku meće na znamenje smrtnijem ljudma.
Onda na pleći mač Agamemnon metne, na kojem
Klinci blistahu zlatni, a korice bjehu od srebra,
Zlatno remenje bješe na koricah. Tad Agamemnon

Ovdje se počinje dvadeset šesti dan Ilijade uopće, a treći dan bitke; događaji toga dana idu od početka ovoga pjevanja i traju sve do svršetka osamnaestoga pjevanja

4. „čudovište ratno", t. j. egidu spomenutu već u 2. pjev., st. 447. i u 5. pjev., st. 738, Vidi o egidi u tumačenju riječî i iménâ na kraju knjige.

5—9. ti su stihovi bili već u 8. pjev., 222—226.

Vrlo umjetan štit i nasrtljiv, obranu ljudsku,
Uzme, a mjedenijeh obrúćâ bijaše deset
Okolo štita, a dvaest od kositera na njemu
Bijelih kvrga, a jedna usrȅd drugîh od nada crnog.
Mrkoglêđa je Gorga u zavoju također bila
Gledajuć strašno, a Dimos i Fobos bjehu oko nje.
Remen na štitu bješe od srebra, na njemu se zmija
Plavkasta motala, a tri u zmije bijahu glave
Na dvije gledajuć strane iz jednog izrastavši vrata.
Šljem s dva branika, s lučca sa četiri s konjskijem repom
Na glavu metne, i kita odòzgô se tresaše strašno.
Još Agamemnon dva sa mjedenim okovom uzme
Oštra junačka koplja, a do neba s njih je daleko
Blistala mjed. Atena i Hera tada zagrme
Časteći tijem kralja Mikénê obilne zlatom.
Svaki zapovjedi junak uzdodrži svojem, da konje,
Kako valjade, ondje pri jarku drže u redu;
Sami bojnici pak u oružju spremljeni skoče,
I prije zore tu neutažljiva nastane vika.
Kȍnjîke oni preteku, poređaju se pri jarku,
Konjici iđahu malo izà njîh. Među njima strašnu
Digne pomàganju Zeus; iz visina eterskih on im
Krvavu spusti rosu, jer poslat odlučio on je
Snažne glave mnogih junaka dolje k Aídu.
A s druge strane Trojance na pupčastom mjestu ravnìcê
Ređaše veliki Hektor i s njime Pulìdamas vrli
I još Enèja, što ga ko boga častiše Trojci,
I tri Anténoru sina: Agénor divni i Polib
I mladi Akamas nalik na bogove. Nošaše Hektor
Među rtnícima štit, što svuda jednako krije.
Kao što zla zvijezda u sjaju svojemu blista
Iz oblačina, a sad u oblake opet se tamne
Sakrije, tako i Hektor med prvima blistaše sada.
A među zadnjima sad zapov'jedajuć. U mjedi sav je
Ko egidònošê Zeusa strijela sjao se Hektor.
A obje vojske nalik na žnjetvare, kojino pȍštât
Jedni pred drugima uzmu na ornici kog bogataša
Ječam il' pšenicu žanjuć, te mnoga rukoved pada:
Tako Ahejci i Trojci nasrnuvši ovi na one

---

44. „do neba" — hiperbola.

51. 52. konjici, t. j. uzdodrže, koji su spomenuti u st. 47; kaže im se i „konjici", jer upravljaju konjma, koji vuku bojna kola; nipošto nijesu to konjici ili konjanici u današnjem smislu, t. j. vojnici, koji jašu, jer za takve vojnike Homer ništa ne zna; vidi 10. pjev., st. 513.

53. „krvavu rosu"; misli se, da je to crveni sok leptírâ glogovnjaka (Píeris crataegi), što ga po lišću puštaju iz sebe, kad se izlegu; narod to zove „krvava kiša". Stari Grci mišlahu, kad se toga soka mnogo gdje vidi, da će biti krvi. Vidi i u 16. pjev. 459.

Biti se stanu, na uzmak ni jedni ne pomisle strašni.
Jednaku glavu je boj na strani imao svakoj.
Bjesnješe kakono vuci; jadonosnoj Eridi bieše
Gledat veselje, u borbi od bogova bijaše sama.
A drugi bozi se ondje ne nađoše, nego je mirno
Svaki sjedio bog u domu svome, gdje koji
L'jepe u uvalama u òlimpskîm imaše dvore.
Svi crnooblačnog tad Kronióna kriviše bozi,
Što je odlučio slavu Trojancima dati, al' otac
Nije mario za to, — uklonio od drugih on se
Bogova bio te silan i dičan sjèdêći za se
Trojanski motraše grad i ahejske motraše lađe
I sjaj oružja, jedne, gdje padaju, druge, gdje mòrê.
  Dokle je bila još zora i božji nastajo danak,
Gađahu str'jele sa strana obíjû, i padaše narod,
A kad u planinskom dolu drvosječa gotovi sebi
Ručak, pošto je ruke umorio stabla sijekuć
Dugačka, te je njemu već spopala dosada dušu,
I srce vuče mu želja za zalogajem za slatkim, —
Tada Danajci svojim junaštvom lomljahu čete
U redòvma drugarom dovikujuć. Kralj Agamemnon
Navali prvi, te ubi Bijénora, ljudma pastira,
I njeg i njegova druga Oìleja igrikonjíća.
Iz kola skoči Oìlej i dočeka onog, al' opet,
Kada je jurnuo, njega u čelo oštrijem kopljem
Udari kralj Agamemnon, a zaklon mjedeni teški
Kacigin koplja ne òdbi, već kroza nj u lubanju prođe.
Sav se zakrvavi mozak; u nasrtu tako ga svlada.
Njih obojicu kralj Agamemnon ostavi ondje
Košulje skinuvši sa njih, nek sjaju im gole se prsi;
Odrijet pođe Isa i Antifa, Prijama kralja
Sine, — od inoče jednog, a jednog od zakonske žene.
Oba su u istim bila u kolima; inočin sin je
Držao uzde, a Antif uz njega se borio dični.
Njih je u dolima idskim Ahilej mladijem šibljem
Svezao jednoć oba, kad uhvati njih kod ovaca,
Al' ih za ucjenu vrati, — a tada Atrejev sinak
Kralj širokovladni jednog povr̀h sisê u prsi kopljem
Zgodi, a Antifa mačem pos'ječe kod uha ì njeg
Iz kola sruši, i jureć s obojice oružje krasno
Skine poznajuć njih, jer kod lađa vidje ih brzih,
Kad ih je doveo s Ide brzonogi junak Ahilej.
Kao što košuti brzoj kad jakim zubima djecu
Ludu pograbi lav i lako ih zatijem smrvi,

72. t. j. bitka ne bijaše odlučna ni na jednoj ni drugoj strani.
100. ironički rečeno: do sad su im se sjale košulje (upravo oružje na košuljama), a od sad nek im se sjaju gole prsi.

Došav na ložu on ih života mladoga liši, —
Košuta ako se baš i približi, opet im ništa
Ne može ona pomòći, jer samu osvaja drhat,
Brzo kroz gusto drvlje i kroz šumu ona odleti
Žureć se, znojeć se, a sve zbog navale zvijera jakog:
Tako ni onih ni jedan Trojanàc od smrti nije
Mogo obranit, već u b'jeg i oni udare sami
Zatijem ubi Pisàndra, Hipòloha, ratnika smjelog,
Sinove hrabrenoga Antìmaha, — najviše on je
Branio, da se plavom Menelaju Helena ne da,
Jer zlata primi on od Alèksândra, darove sjajne, —
Njegova obadva sina tad uhvati kralj Agamemnon;
Oba u istim bjehu u kolima, zajedno konje
Držahu brze; tad sjajne iz ruku im ispadnu uzde;
Konji se poplaše, a sin poleti Atrejev na njih
Ko lav, te oni se pred njim na koljena u kolih sviju:
„Daruj nam život, sine o Atrejev, dostojnu primi
Ucjenu; zakladi mnogi u oca Antìmaha leže,
Zlato leži i srebro i dobro kovano gvožđe.
Golemu ucjenu otac darivao od tog bi tebi,
Kad bi nas čuo žive kod ahejskih brzijeh lađa."
Tako plačući oni progovore milim riječma
Kralju, al' nemilu oni od njega besjedu čuju:
„Ako ste doista vas dva Antimaha hrabroga sini,
Koji u v'jeću nekad u trojanskom pućaše ljude,
Neka Menelaja smaknu i ne puste natrag Ahejcem
(Kad je s Odisejem on bogolikim došo ko glasnik),
Sramotno nedjelo oca obojica platite sada!"
Reče i na zemlju sruši Pisàndra iz njegovih kola
Kopljem ga u prsi udriv, te na zemlju padne natraške.
U to izlèti Hipòloh, al' onaj ga ubi na zemlji
Ruke mu odrezav mačem i odsjekav glavu mu s vrata,
Onda je hiti, ko valjak po vojsci nek se kotrlja.
Zatim ostavi njih, pa jurne, gdje su se čete
Najviše mele, Ahejci polete s njim nazuvčari;
Pješci ubijaše pješce, kad od nužde bježati staše,
Konjici konjike druge — ispòd njìh se prašina digne
Na polju òd nogû konjskih topotljivih; — oružjem vojske
Klahu se mjedenijem, a jednako kralj Agamemnon
S'jekuć iđaše dalje Argejcima vičući udilj.
Kako pustošnik oganj kad u šumu drveća punu
Padne, i vjetar njega posvùdâ raznosi, valja,
Od sile ognjene tê se i stabla s kor'jenjem ruše:
Tako je Atrejev sin Agamemnon rušio glave
Trojanaca u b'jegu: a s praznijem kolima mnogi
Tad visokovrati konji glomòtaše pò bôjnîm redma

151. „konjici konjike", vidi st. 51. 52.

Bez nezazornih svojih uzdodrža, koji na zemlji
Ležahu — jastrebom mnogo ugodniji negoli ženam.
  Hektora premudri Zeus iz strijela, iz prašine spase,
Iz pomaganje one i iz krvi, krvoprolića.
A sin je Atrejev stupo glasovito Danajcem vičuć.
Trojci kraj groba Ila, potómka Dardanu davnog,
Po polju bježahu pred njim uz smokovo stablo želéći
Dospjeti u grad, al' sin neprestano Atrejev vičuć
Za njima hićaše ruke strahovite kaljajuć krvlju
I prahom. Dò Skêjskih vrata i do bukve kada već dođu,
Onda se ustave tamo, i jedni čekahu druge.
Ali po polju još ko goveda bježahu jedni,
Što ih u gluho doba razàžênê čitavo stado
Lav, al' prijeka smrt tek jednome govedu dođe,
Koje najprije uhvati lav i zubima jakim
Slomi mu vrat te krvcu i utrobu ispija svu mu,
Tako je Atrejev sin Agamemnon gonio one
Najzadnjeg rušeći vazda, a ostali bježahu dalje.
Mnogi od ruku tad Agamemnona silnoga spadnu
Iz kola ničke, natràškê, jer naprijed juraše kopljem.
A kad pod strmi zid i pod trojanski htjedoše doći
Grad, al' otac ljudi i bogova sjeđaše tada
Baš na vrhuncima Ide, izvorljivog onoga brda,
Sišavši s neba, još je u rukama držao munju:
Pošalje Iridu brzo zlatokrilu, javit nek ode:
„Idi, Irida brza, i reci Hektoru riječ,
Dokle vidi, da krâlj Agamemnon, narodni pastir,
Među rtnícima juri i redove junačke bije,
Dotle nek uzmiče on, al' nek naloži ostaloj vojsci,
Da se u boju teškom s dušmánima ljutijem bori.
A Agamemnona koplje kad udri il' zgodi strijela,
Te će na kola uzić, tad snagu ću Hektoru dati,
Da ubijati može, dok ne dođe k pokritim lađam,
I dok ne zađe sunce, dok ne spusti božja se noćca."
  Reče, a Irida brza vjetronoga posluša Zeusa,
Ona pod sveti Ilij sa vrhova Idskijeh skoči;
Hektora, divnoga sina junaka Prijama, ondje
Ona zateče kod kónjâ i složenih kola gdje stoji.
Irida blizu njega brzonoga stane i reče:
„Hektore, Prijamov sine, mudrìnôm jednaki Zeusu,
Zeus me je poslao otac, da ovu kažem ti riječ:

---

162. t. j. jastrebi (vidi 1. pjev., st. 4. 5.) će ih s mnogo većim véseljem mrtve ugledati negoli njihove žene.

167. „smokovo stablo" vidi 6 pjev., st. 433.

170. „do bukve". vidi 5. pjev., st. 693.

171. „jedni čekahu druge", t. j. jedan dio Trojanaca, koji su naprijed izmakli, čekahu ostale.

181. „htjedoše doći", t. j. ostali Trojanci, koji bježahu pred Agamemnonom

Dok Agamemnona budeš pastira narodnog gledo,
Gdje med rtnicima juri i redove junačke bije,
Dotle se uklanjaj boju, al' ostaloj vojsci naloži,
Da se u boju teškom s dušmanima ljutijem bori.
A Agamemnona koplje kad udri il' zgodi strijela,
Te će na kola uzić, tad snagu tebi će dati,
Da ubijati možeš, dok ne dođeš k pokritim lađam,
I dok ne zađe sunce, dok ne spusti božja se noćca."
  Tako rekavši riječ brzonoga Irida ode,
I odmah Hektor s kola u oružju na zemlju skoči,
Oštrim kopljima dvjema po vojsci hodeći svuda
Mahaše hrabreći na boj i potičuć pokolj strahovit,
Onda se okrenu Trojci, nasùprot Ahejcima stanu;
A s druge strane Argejci pojačiše redove bojne.
Bitka se obnovi, stanu nasùprot; kralj Agamemnon
Navali prvi i prvi pred svima se boriti htjede.
  Recite sada mi, Muze, stanarice olimpskih dvora,
Tko je nasùprot tad Agamemnonu došao prvi,
Il' je Trojanac došo il' koji slavni pomoćnik?
Sin Anténorov zvani Ifìdamas, lijep i velik,
Što se u Trakiji rodi u grudastoj, matici ovčjoj.
Kisej malena njega u dvorima odgoji svojim,
Kisej materin otac (Teána ljepolika ovom
Bijaše kći). A onaj u napon kad prekrasni dođe,
Kisej ga ustavi i kćer za ženu dade mu, a on
Pođe iz ložnice bračne za ahejskog naroda glasom
S dvanaest srpastih lađa, što s njime iđahu, pođe.
Jednakih bokova lađe u Perkoti ostavi svoje
I tad pješice ode put Ilijskog svetoga grada.
Tako se sukobi on s Agamemnonom, Atreja sinom.
Kada se jedan drugom na blizu primaknu oni,
Promaši Atrejev sin, i koplje mu na stranu ode,
A Ifìdamas njega pod oklop u pas ubode,
Pošto se upeo bio i pouzdo u ruku tešku;
Ali mu presjajnog pasa ne probuši, nego se prije
Zadjev o srebro oštríce kopljànô ko olovo svine.
A širokovladni kralj Agamemnon zgrabi oštricé,
Potegne, jurne ko lav i izvuče mu koplje iz ruke,
Vrat mu pres'ječe mačem i koljena razglobi njemu.
Tako Ifìdamas padne i zaspi mjedenim sankom,

202—209. ponavljanje riječi rečenih u st. 187—194.; vidi o ponavljanju u pjev. 2., st. 60—70.

215. „pojačiše redove bojne," t. j. stisnuvši se jače jedni uz druge.

218. pjesnik ističe sebe (riječcom „mi"); vidi 2. pjev., st. 484—493.

223—226. Ifìdamas ima dakle za ženu svoju tetku, kao što ima i Diomed; vidi u 5. pjev., st. 412.

240. „koljena razglobi njemu," vidi 4. pjev., st. 469.

241. „mjedenim sankom," t. j. tvrdim, iz koga se nikad više ne će probuditi.

Nemade hvale od žene od vjerene za mnoge dare;
Jadnik, daleko od žene od vjenčane gradane braneć;
Najprije dao je goveda sto i obećo jošte
Tisuću koza, ovaca od svojih golemih stada.
Tada mu Atrejev sin Agamemnon odoru uzme
I pođe među guste Ahejce s oružjem krasnim.
Kad to opazi sin Anténorov prvorođenac
Koon odličan junak, tad za bratom dragijem njemu,
Koji je pao, žalost golèma zaklopi oči.
Potajno divnoga on Agamemnona kopljem sa strane
U ruku rani dolje pri láktu baš po srijedi,
I skroz kralju prođe oštríce sjajnoga koplja.
Tada protrne sav junacima kralj Agamemnon,
Ali se ne prođe on od borbe i od boja jošte,
Već na Koóna polètî s vjetrorodnim svojijem kopljem.
Za nogu brata po ocu Ifìdamasa je Koon
Željno stao da vuče i prve junake dozivo;
Ali kad vučaše brata po vojsci, pod štit ga kvrgaš
Rani mjedokovnim kopljem i razglobi koljena kralj mu,
Iznad Ifìdamasa ods'ječe mu glavu priskočiv,
Tako se objema sinma Antenora ispuni sudba
Od Agamemnona kralja, i oni odu k Aídu.
Onda nastavi kralj obilazit redove vojske,
Štit mu u rukama bješe i veliki kameni i mač,
A krv topla je njemu iz ranjenog curila mjesta;
Al' kad se osuši rana i krvca prestane teći,
Do srca dopru tad Agamemnonu žestoki boli.
Kao što rodilju oštra i ljuta muči strijela,
Koju mukòdâvnice Ilìtije odapnu na nju
(Boginje Here kćeri, što uzroče trudove gorke),
Tako do srca dopru Atrídu žestoki boli.
Na kola skoči on i uzdodrži svojemu vikne,
K lađama prostranim konje nek goni, jer boljaše već ga;
Danajcem krikne tada, daleko stane ga vika:
„Prijatelji oj moji, čelovođe argejske mudre,
Od lađa stanite vi moroplovnih sada odbijat
Tešku bitku, jer meni ne dade premudri Zeus-bog,
Da se čitavi dan s Trojancima borim u boju."
Reče, — uzdodrža tad ljepogrive ošine konje
K lađama prostranijem, te oni hoćko polètê;

---

242. „nemade hvale od svoje žene," t. j. nije se naužívao njezine ljubavi.

244. 245. Vjerenik na neki način kupuje svoju vjerenicu od njezina oca dajući za nju više ili manje stoke, prema svome imanju. Ali iz 9. pjevanja st. 146— 156, i iz 22. pjev., st. 51. vidi se, da je i otac vjereničin darivao vjerenika.

256. „s vjetrorodnim kopljem," t. j. s kopljem načinjenim od drveta (jasena), koje raste na vrhu planine, gdje duvaju vjetri.

259. „štit kvrgaš," vidi 4. pjev., st. 448.

Pjena im polije prsi, odozdo ih prašina pospe,
Kada su iz bitke vukli daleko ranjena kralja.
Kada opazi Hektor, gdje iz bitke uklanja kralj se,
Onda se prodere on te Trojcem i Likijcem vikne:
„Trojci i Likijci vi i Dardánci borci iz blíza,
Bud'te junaci, žestine, junáštva se sjetite, druzi!
Najbolji junak ode, te meni veliku slavu
Kronov je dao sin. Brzokopitne tjerajte dete
Konje na Danajce snažne, da diku velju stečéte."
Rekavši tako volju potàče ì srce svakom.
Kao što gdjegod pse bjelozube kadano lovac
Na vepra poljskoga goni il' na lava kada ih goni:
Tako je Prijamov sin ljudomori Aresu slični
Hektor na ahejsku vojsku junačine gonio Trojce,
A sam prkosa pun koràčâše izmed rtníkâ
Te se obori u boj olúji preburnoj sličan,
Koja se spusti i sve uznemiri plavetno more.
Koga je prvoga ondje, kog zadnjeg pogubio onda
Hektor, Prijamov sin, kad slavu mu podade Zeus-bog?
Prvog Aseja, zatim Autònoja, onda Opíta,
Dolopa, Klitova sina, Ofèltija i još Esìmna,
Onda Agèlaja, Ora, Hipònoja, ratnika smjelog.
Tê je ubio vođe Argejcem, a onda i vojsku
Hektor započne sjeći, ko Zefir kad vedrilcu Notu
Udari ù oblâke olújôm ih bijući gustom,
Grdni se valovi stanu da motaju ì pjena u vis
Skače, kad Zefir, silni razbijač, po moru duše;
Tako je mnoge glave vojnicima Hektor razbijo.
Tu bi poraza bilo, dogodile strašne b' se stvari,
U lađe svi bi bili Ahejci pali bježéći,
Da Diomédu níje Odisej viknuo ovo:
„Što se, Tidejev sine, dogodilo, te smo junáštvo
Smetnuli s uma? ta k meni pristupi, dragi, — sramota
Bit će, ako nam lađe sjajnošljemac osvoji Hektor!"
Tad odgovarajuć njemu Diòmêd prozbori jaki:
„Ta ja se strpjeti hoću i ustrajat, al' će nam slabo
Koristi biti, jer Zeus, nebesa oblačitelj, hoće
Veću snagu da dade Trojancima negoli nama."
Reče i u sisu l'jevu Timbréja pogodi kopljem
Te ga iz kola sruši, a subojnika Odisej
Njemu bogolikog zgodi, Molìon ime mu bješe.
Onda ih ostave ondje, nek leže prošav se boja,
U četu odu bijesni ko dvojica veprova divljih,
Kad se prkosa puni na lovačka obore pseta, —
Tako se okrenu oni i Trojce stanu ubijat;
Odahnu mirno Ahejci bježeći od Hektora divnog.

---

299. 300. vidi st. 218—220.

Onda uhvate kola i dvojicu prvih boljara,
Sinove Meropa, rodom iz Perkote, koji znao
Najbolje vračat med ljudma, i nije sinòvima svojim
U boj ljudogubni poći dopustio, ali ga oni
Ne htješe slušat, te smȑt ih odvukla je crna i Kere.
Njima Tidejev sin Diomed kopljanik slavni
Dušu uzme i život i oružje dično im skine,
A Hipòdama i s njim Hipìroha odre Odisej.
Onda im jednaku bitku Kroniôn ostavi ondje
Gledajuć s Idskoga brda, te jedni koljahu druge.
Onda Tidejev sin Agàstrofa pogodi kopljem,
Sina Peónova hrabrog, baš u kuk; na blizu mu konjî
Ne bjehu, da uteče, — zaludio bio je vrlo!
Konje mu subojnik držo daleko, a jurio on je
Među rtnícima pješke, dok život ne izgubi slatki.
Hektor ugleda njih u redòvima i on se na njih
Vičuć zaleti, a čete za njime trojanske jake.
Grlati bojnik Diomed zastrepi Hektora vidjev
Te on Odiseju, koji na blízu stajaše, reče:
„Napast se velika na nas sad ruši, siloviti Hektor,
Nego stanimo deder i čekajmo, bran'mo se od njeg!"
Reče i zamahne kopljem dugosjenim pa ga i baci,
Zgodi, ne promaši jaki Diomed u glavu samu
Gađajuć u vrhu šljema, al' od mjedi odbije mjed se,
Ne zađe u kožu krasnu, jer njega obránio šljem je
Trogubi, cjevnati, što Feb Apolon je Hektoru dao.
Hektor uzmàče veòma dalèko i u čete zađe,
Padne na koljena samo i čvrstom rukom se zemlje
Prihvati, a crni mrak navuče se na oči njemu.
Dok je Tidejev sin za poletom pošao koplja
Kroz rtnike daleko, gdje u tle se ono zataklo,
Dotle se ràzberê Hektor te u kola skočivši natrag
Potjera u vrevu konje i ukloni crnoj se smrti.
Jaki Diomed s kopljem potrči i onome vikne:
„Uteko opet si smrti, o pseto! Već ti je blizu
Poguba bila, al' Feb je Apòlôn spasao tebe,
Kome se valjada moliš, kad u zveku ideš kopáljâ.
Al' ću i poslije tebe ukápiti sastav se s tobom,
Ako je besmrtni bog pomoćnik koji i meni;
A sad med druge idem, da namjerim opet se na kog."
Reče i odirat stane Peónova junačkog sina;
Na Dioméda, ljudma pastira, ljepokose onda
Helene naperi muž Alèksândro divni strijelu
Uz grob načinjen rukom čovječjôm, nasloniv se za stup,
Uz grob Ila, ljudma starješine, Dardanu sina;
Baš je presjajni oklop Diomed Agàstrofu snažnom
S prsiju skido i štit sa pleći i kacigu tešku,
U to povuče na lúku Aleksandro pregibak i on

U nogu desnu zgodi u taban onog, te zalud
Ne ode njemu iz ruke strijela, već prošavši naskroz
U zemlju se zabòdê; Aleksandro tad se nasmije
Slatko, iz zasjede skoči i prozbori hvaleć se mnogo:
„Ranjen si! nije strijela izletjela zalud! ej tako
Da te u dno slabínâ pogodih i život ti uzeh!
Tako bi istom od zla odahnuli velikog Trojci,
Koji se zgražaju tebe ko od lava vekave koze." —
Ništa nepreplašen njemu Diomed odgovori jaki:
„Strijelče, djevojčaru o jezični, gizdavi lûkom!
Da si se ogledo sa mnom u oružju stav mi nasùprot,
Ne bi ti pomogo luk ni tvoje strìjele guste!
A sad si zadr'o mene u taban i tim se dičiš, —
Ne marim, kanda me žena il' dječak bezumni rani,
Jer nejunaku je tupa strijela, tupa nitkòvu.
Drukčija biva moja strijela oštra, pa malo
Makar i darnula ona, al' odmah čini mrtvacem!
Njegova žena oba za njime obraza grebe,
Sìrote ostaju djeca, a onaj tle zakrvaviv
Truhne, te više je ptica okò njeg negoli žena."
Reče, a kopljanik slavni Odisej se približi k njemu
I stane preda nj, a on izà njeg sjednuv izvuče
Str'jelu iz noge, a bol mu kroz čitavo probije t'jelo.
Na kola skoči on i uzdodrži svojemu vikne,
K lađama prostranim konje nek goni, jer boljaše već ga.
Ostane kopljanik slavni Odisej sam, i ni jedan
Nè nâđê s njìm se Argejac, jer sujma osvoji sve ih.
On se ozlovolji i svom progovori junačkom srcu:
„Jao, što će još snać me? pobojat se mnoštva i pobjeć
Bit će veliko zlo, al' još ì gorê, ako me sama
Uhvate, a druge Zeus je Argejce u bijeg nagno!
Ali zašto mi srce na takove pòmislî mìsli?
Ta znam, da iz rata rđe daleko bježe, a onaj,
Koji prednjači drugim u borbi, valja da stoji
Hrabro, il' ranio koga, il' njega ranio drugi."
Dok je u duši tako i u srcu svom promišljavo,
U to trojanske čete štitonosne onamo dođu,
Stisnu ga u sredini i svoju opkole napast.
Kao kad vepra psi i mladići goniti stanu
Snažni, a vepar van iz duboke izlazi česte
Te svoj bijeli zub u čeljusti svinutoj brusi,
Oni oko njeg skaču, al' vepar zubima škloca,
Oni ostaju hrabro, i ako je vrlo strahovit:
Oko ljubimca Zeusu Odiseja tako se Trojci
Nagonjahu, al' skočivši on nad plećima rani

395. „više je ptica oko njeg," t. j. da ga mrtva drpaju, — „negoli žena," t. j. kad bi kod kuće umr'o, te bi žene oko njega naricale.

Najprije Deiopíta nezazornog oštrijem kopljem,
Onda ubije ondje Toóna i Enoma s njime,
Zatim Hersìdamasa, kad s kola na zemlju skoči,
U pupak rani ga kopljem pod štitom kvrgašem Odisej,
I on se u prah sruši te rukom zemlje se primi.
Ondje ih ostavi sve, te Haropa, Hipasu sina,
Brata blagorodnom Soku probode oštrijem kopljem,
Junak pođe bogoliki Sok, da pomogne bratu,
Blizu k Odiseju stane i njemu započne riječ:
„O ti Odiseju slavni, nenásitnî lukavče ratni,
Il' ćeš se danas pohvalit s obojicom Hipasu sínâ
Ubiv takve junake i oružje skinuvši sa njih,
Il' će te moje koplje pogodit i život ti uzet."
Reče i zgodi ga u štit, što svuda jednako krije,
Te kroz blistavi štit silovito iziđe koplje
I vrlo umjetni oklop probode ono junaku,
Kožu mu s rëbârâ sadre, al' Palada ne da Atena,
Da još i dalje ono junaku u utrobu prodre.
Videć Odisej, da nije pogodilo u zlo ga mjesto,
Uzmakne natrag i Soku progovori besjedu ovu:
„Jadniče, prijeka smrt obuzeti sada će tebe,
Koji üstavî mene, da s Trojcima dalje se borim!
Ovdje će, velim, smrt i crna te dignuti Kera
Danas, pod mojim ćeš kopljem izdahnut i meni ćeš slavu
Dati, a dušu dat ćeš dičnòkonjîku Aídu."
Reče, a Sok se odmah okrenuvši bježati nagne;
Kada se okrene on, Odisej ga kopljem u leđa
Zgodi među ramena i njemu ga kroz grudi rine,
Sruši se, stane ga jek, i Odisej se pohvali divni:
„Soče, oj sine hrabrog konjokrote Hipasa, snašla
Prije je tebe smrt i skončánje, uteko nisi!
Jadniče, ne će tebi mrtvacu gospođa majka,
Ne će ni otac oči zaklopit, već tebe će kljuvat
Ptice mesožderke mnogo obl'jećući krilima tebe,
Ali mene će mrtva počastiti divni Ahejci."
Tako rekavši koplje silovito hrabroga Soka
Iz kože i iz štíta kvrgaša izvadi sebi;
Kad ga izvuče, prsne mu krv, da boljaše duša.
A kad Odiseja krv junačine vide Trojanci,
Jedan povikne drugom u vojsci i pođu na njega,
A on udari natrag i povikne drugove svoje;
Tri put povikne junak, kolìkô ga nosilo grlo,
Tri put Aresu mili Menèlaje čuje mu viku
Te on Ajasu, koji na blízu stajaše, reče:
„Zeusov potomče tî Telamónov Ajase, glavo
Narodna, glas je do mene Odiseja zlopatnog dopro;
Čini se, kan'da ga sami Trojanci svladati hoće,
Pošto odvojiše njega od ostalih u bitki ljutoj.

Nego u vojsku hajd'mo, jer bolje je braniti; strah me,
Da mu se štogod junaku med Trojcima ne zbude samu,
I da danajski narod za njime ne požali vrlo."
Tako rekavši pođe, a za njim bogoliki junak.
Zeusova ljubimca nađu Odiseja; Trojci okò njeg
Grnjahu, — oko rogòva u gori jelena tako
Crveni čagalji grnu, kad lovac ga rani strijelom
Sa tetívê je pustiv, bježéći je uteko jelen,
Krv mu je jošte topla, još koljena miču se njemu,
Al' kad svlada ga veće strijela brza, u gaju
Gorskom sjenastom nega mesožderni čagalji stanu
Trgat, al' onamo bog dovede grabežljivca lava,
Čagalji strugnu, a läv tad žderati jelena stane:
Oko svaštòznanôg hrabrog Odiseja tako Trojanci
Tada nagrnu snažni i mnogi, al' nemili danak
Odvraćaše junak od sebe potrkujuć kopljem;
Ajas pristupi bliže sa štítom kakono kula
Te uz Odiseja stane, a Trojci strugnu kud koji.
Ubojni onda Menelaj iz vojske njega izvede
Za ruku uzev, dok konja ne dògna subojnik bliže.
A na Trojance Ajas navalivši ubi Dorìkla,
Prijamovoga sina od inoče, Pandoka rani,
Rani Lisandra junak i Pirasa i još Pilarta.
Kao što kada rijeka nabùjâ te s bŕdâ se lije
Nä râvan, snježna rijeka od Zeusove gonjena kiše,
Mnoga suha drvèta, omorike sa sobom mnoge
Nosi i silan mulj u morsku pučinu baca:
Tako je po polju víjô i gonio svijetli Ajas
Ljude i konje i sve ubijo, a nì znao nije
Hektor, jer kreševu on se na strani borio l'jevoj
Uz obalu Skamàndra, gdje junačke najviše glave
Padahu, gdje se je huk neutažljiv oko junaka
Tad Idomèneja dizo i okolo Nestora starca.
Hektor med onima stojeć strahovite činjaše stvari
Boreć se s kola i čete mladićâ bijući kopljem;
Ali još ne bi s puta uzmakli divni Ahejci,
Da Aleksandro nije, ljepokose Helene čovjek,
Uzbio narodnoga pastira Mahàona bio,
Kad je prednjaćio drugim: u plèće ga desno strijelom
Troreznom zgodi, Ahejci poboje se kipeći gnjevom,
Kad se okrene boj, da ne uhvate njega Trojanci.
Odmah Nestoru divnom progovori tad Idomènej:
„Nestore, Nelejev sine, oj ahejska velika diko,
Diži se, na kola penj' se, Mahàon nek popne se s tobom,
I brzokopitne konje okreni k lađama brže,

485. O golemom štitu Ajasovu vidi 7. pjev., st. 220—224.
508. „troreznom" strijelom; vidi 5. pjev., st. 393.

Jerbo je vidar mnogih vrijedan drugijeh ljudi
Strijele vadeć i dobre lijekove na rane mećuć."
Reče, te posluša njega Gerénjanin konjanik Nestor:
Odmah se na kola popne, Mahàon popne se s njime,
Koji nezazornog sin Asklépija bješe vidara,
Onda ošine konje, te oni hoćko polete
K lađama prostranijem, kud oba želješe stići.
Videć Kebrìon Trojance u boju, kako se metu,
Stojeć uz Hektora njemu ovako započne riječ:
„Hektore, mi se sami med Danajci vrzemo ovdje
Opakoj vrevi ratnoj na kraju, a Trojci se drugi
Metu, miješaju svi, i sami i njihovi konji,
Ajas ih vija sin Telamónov, dobro ga spazih,
Jer mu je široki štit na plećima. Nego okren'mo
I mi onamo kola i konje, gdjeno pješaci
S konjici zao boj zavrgavaju ì koljû jedni
Druge i med njima huk neutažljiv tamo je nasto."
Reče Kebrìon i konje ljepogrive zvizgavim bičem
Ošine odmah, i oni oćutjevši udarac biča
Brzo kroz Trojce kola provezu i kroz Ahejce
Gazeć mrtvace silne i štíte. Osovina sva se
I oko stajala se okaljaju obluci krvlju,
O njih su s kopita konjskih i s náplatâkâ kotača
Vrcale kaplje, a Hektor u junačku u vrevu zaći
Željaše vrlo te skočit i razbit je. On med Ahejce
Baci pomàganju zlu i malo se ostane koplja.
Onda nastavi Hektor obilazit redove vojske,
Štit mu u rukama bješe i kameni veliki i mač,
Ali se uklanjao, da s Ajasom ne bi se sasto,
Jer mu je kratio Zeus, da s boljim junakom se bori.
Stravu u dušu Zeus visokovladni Ajasu vrgne;
On se zapanji ì štît sedmokožni bacivši za se
Nagne bježat po vojsci obàzirûći se ko zv'jer,
On se okrétô te korak za kòrâkom sve izmjenjivo.
Kao što sjevkastog lava od obora goveđeg gone
U brzi bijeg psi i seljaci, što na polju žive,
Čitavu bdijući noć ne dadu debelog mesa
Goveđeg oteti lavu, navaljuje mesa želéći
Lav, al'ne može ništa učiniti, jer na nj iz ruku
Smionih gusta koplja i gorući ugarci na njga
Padaju, kojih se plaši, i ako je žestok veòma;
Zorom odlazi dalje, a u srcu svome je bolan:
Tako od Trojanaca uzmàče s bolnijem srcem

542. 543. Ti su stihovi valjada kasnije umetnuti, jer se ne vidi, zašto bi se sada Hektor uklanjao Ajasu i zašto bi to bila volja Zeusova.

553. Lav se boji vatre u noći, zato ga i danas gorućim ugarcima plaše i odgone ljudi u onim zemljama, gdje ima ta zvijer.

Vrlo nerado Ajas za ahejske bojeć se lađe.
Kao kad magarac spori dječacima prkosi iduć
Na njivu, batina mnogo oko njeg se slomilo veće,
Al' on po ravnom pase po usjevu; njega dječaci
Batinama tuku, al' snaga je njihova slaba,
Jedva ga otjeraju, kad nasiti veće se hrane:
Tako su Ajasa tad Telamónova sina Trojanci
I pomoćnici gnali mnogòbrôjni sveđ neprestance
Koplja zabadajuć mnoga po srèdini njegova štita;
Ali se sjećao Ajas junáštva, sjećo žestine
Te se obraćo natrag i ùstavljô trojanske čete,
A sad bi opet on se okrenuo i stao bježat.
Svima im branio on ka brzijem lađama stupit;
I po sredini on postajkivo bi mëd obje vojske
Te bi udaro b'jesno, a koplja iz smionih ruku
Jedna u veliki štit se zabadala napr'jed letéći,
A druga mnoga se u tle zatakoše, dok se još nisu
U kožu zadjela b'jelu želeći se nasîtit mesa.
A Euémonov sin Eurìpil kad opazi sv'jetli,
Kako strijele guste savladati Ajasa hoće,
Pristupi k njemu i koplje izbacivši svijetlo rani
Njim Apisàona, ljudma pastira, Fausiju sina.
U jetru ìspod srca i razglobi koljena njemu.
Skoči Eurìpil i njemu sa pleći oružje stane
Skidat, al' nalični bogu Aleksandro spazivši njega,
Gdje s Apisàona skida već oružje, nategne odmah
Na Euripila luk te u bèdro ga desno strijelom
Pogodi, prelomi se strijela i rani bedro.
Od smrti bježeć Euripil med drugove utekne guste,
Danajcem krikne on, daleko stane ga vika:
„Prijatelji oj moji, čelovođe argejske mudre,
Dajte okren'te se, stan'te, od Ajasa nemili danak
Odbijte, kojega str'jele savladati hoće, — ne velim,
Da će iz opake vreve utèći ratne; već stan'te
Oko Ajasa vi Telamonova protiv dušmánâ."
Tako ranjeni reče Eurìpil, a oni uz njega
Stanu na blizu štite naslonivši svi o ramèna
I dignuv koplja u vis, a Ajas im dođe u susret,
Uz njih okrenuv se stane, kad u jato dođe drugova.
Tako se ondje oni ko živi borahu oganj.
Kobile Nelejeve izvezu Nestora starca
Iz boja znojeć se i s njim Mahàona, ljudma pastira:
Vidi Ahilej njega i pozna brzonogi. divni,
Jerbo je trbušastoj na kraju stajao lađi,
Nevolju motreći velju i bježanje motreći plačno.
Odmah započne riječ Patròklu svojemu drugu
Iz lađe viknuvši brze, i Aresu slični Patròklo

Iziđe čuv iz čadòra, — početak mu bješe bijede.
Njemu progovori prvi Menètijev junački sinak:
„Što me, Ahìleju, zoveš? što treba tebi od mene?"
Tad odgovarajuć njemu brzonogi reče Ahìlej:
„Divni Menètijev sine, oj premili mojemu srcu,
Mislim, ka koljenima Ahejci će mojim pristupit
Te će moliti mene, jer nesnosna pritište nužda.
Nego, o ljubimče Zeusov, otidi Nestora pitat,
Kojega ranjenog to junaka iz boja vodi.
Straga se sličan u svemu Mahàonu čini vidaru
Sinu Asklépijevu, al' ne vidjeh oči junaku,
Jer projuriše konji uz mene brzo trčeći."
Reče, te posluša riječ drugara milog Patròklo
I on k čadòrima odmah i k ahejskim lađam otrči.
Ona dvojica kad već k čadoru Nestora dođu,
Oni sa kola tad na mnogohranu na zemlju sađu;
Starčeve otpregne konje Eurìmedon subojnik odmah
Od kola. Oni sušiti znoj sa košulja stanu
Prēma vjetru stojeći uz obalu morsku, a zatím
Oba u čador ušav na stolice sjedoše ondje;
Njima napitak tad Hekaméda ljepokosa spremi,
Koju je dobìo starac, Ahilej kad opl'jeni Tened,
Kći je junačine bila Arsìnoja, te nju Ahejci
Obraše njemu, jer svima prednjačio on je u v'jeću.
Najprije ona stô crnonogi postavi pred njih
Lijep, izglađen krasno, a nà stô košaru metne
Mjedenu, u njoj je lùka donèsla, mèze uz vino
I meda žućkastoga i svetoga ječmenog zrnja,
Prekrasni postavi kondir, što od kuće bješe ga starac
Donio; čavliće zlatne po sebi je imao kondir,
Uha je četiri imo, okò svakôg po dva golúpka
Kljuvahu zlatna, a dvìje odozdo bijahu noge.
Teško je drugi tko sa stola micao kondir,
Kad pun bješe, al' Nestor starìna ga dizaše lako.
U tom kondiru sm'ješa na boginje nalična žena
Pramnejskog vina, a onda unútra kozjega sira
Mjedenim nastruže nožem i bijelim obaspe brašnom,
Onda im rekne, da piju, kad zgotovi veće napitak.
Pošto se napiju oni i ugase ljutu već žeđu,
Jedan drugome stade govoriti veselo, slatko,
A bogoliki stane kod vrata junak Patròklo,
Njega kad opazi starac, sa stolice skoči se sjajne

604. „početak mu bješe bijede," t. j. Patroklu, jer sastavši se Patroklo s Nestorom ovaj mu kaže, neka moli Ahileja, ako već sam ne će Ahejcima da pomogne, a on bar njega, Patrokla, neka im pusti u pomoć (st. 790—803.). Patroklo u 16. pjevanju moli Ahileja, da ga pusti Ahejcima u pomoć, Ahilej ga pusti, i to bješe Patroklova smrt.

631. „svetoga ječmenog zrnja," vidi 5. pjev., st. 499.

Pa ga za ruku uzev uvede i posadi ondje,
Ali ne htjede sjesti Patròklo, već Nestoru reče:
„Nije mi, gojenče Zeusov, do sjedanja, ne ću te slušat.
Junak me poslao čestit, strahovit ovamo pitat,
Kog to ranjena voziš, — al' i sam ga poznajem eto;
Vidim ljudma pastira Mahàona, a sad ću opet
Divnom Ahileju riječ otići kazati o tom.
I sam, Zeusov znadeš, o gojenče, kakav je ono
Čovjek strašan, ta znao i nekriva on bi okrivit".
Njemu odgovori riječ Gerénjanin konjanik Nestor:
„Zašto ahejske sine tolìkô žali Ahilej,
Koji su ranjeni str'jelom, a u srcu ne zna za tugu,
Kakva u vojsci nasta u ahejskoj? U lađah leže
Ranjeni, pogođeni junaci ahejski prvi:
Tidejev veće sin Diomed ranjen je jaki,
Kopljanik slavni je ranjen Odisej i Agamèmnon,
I Eurìpil je veće strijelom ranjen u bedro,
Ovog sam iz boja tek junaka doveo evo
Ranjena puštenom str'jelom s tetívê. Ali Ahilej
Ne mari niti žali Ahejce, i ako je valjan.
Čeka li, dokle sve ne izgore brze nam lađe
Kod mora gorućim ognjem prekò voljê ahejskih sina,
Dokle ne popadamo po redu? U mene već nije
Snage, kakva je prije u udima bila mi gipkim.
Ej da pomladit se mogu, da imam potpunu snagu,
Kakav sam bio, kad svađa med Elíjci ì nama nasta
Zbog otimačine krava, kad ubih Itimonéja,
Dičnog Hipìrohu sina (u Elidi živio on je),
Ubih ga odgoneć krave za naknadu. Braneći krave
Među rtnícima prvi od koplja mojega pade;
Kad on pade, seljaci razbježe ostali svi se.
Iz polja plijena mî veòma sagnasmo mnogo:
Goveđih sagnasmo stada pedeset, tolikô ovaca,
A toliko i svinja i rasutih kozijih stada,
Sto i pedeset odande plavogrivih sagnasmo konja,
Kobila samih, i mnoga još pod sobom imaše ždr'jebe.
Sve to u Nelejev Pilos odagnasmo; stignemo noću
U grad, te u srcu svom se poveseli otac mi Nelej,
Što sam mlađahan pošo u borbu i doveo mnogo.
U osvît zore uzmu glasníci vikat, nek dođu
Oni, koji su dûga u Elidi imali divnoj;
Onda se skupivši pilske čelovođe plijen dijelit
Stanu, jer mnogima od nas Epejci bjehu dužnici;
Malo nas bješe u Pilu, da ne bismo imali štete.
Štetu nam učini jaki Heràklo došavši k nama
Pređašnjih godina jednoć, junake najbolje pobi.
U nezazornog bjesmo u Neleja dvanest sinova,
Od svih ostadoh ja, a drugi su svi pobijèni.

Tako su napržiti Epejci mjedenhalje od tad
Svakakva u obijèsti bezakonja činili nama.
Stado goveda tada i veliko stado ovaca,
Tri sta si glava starac izàberê i još pastire,
Jerbo je i on mnogo u Elidi imao duga:
Četiri obduljáša pa i kola s konjima tijem,
Kad su na utrku došli. Za tronog su imali trčat,
Al' ih junacima kralj zadrži Augija sebi,
Otpravi upravljača za konjima žalosna svojim.
Poradi čina tog i riječî srdit starina
Uzme veoma mnogo, a ostalo narodu dade,
Neka među se d'jele, da jednako zapadne svakom.
Sve mi svršismo to i bozima okolo grada
Žrtve prinesosmo već, al' treći danak Epéjci
Dođoše zajedno mnogi na konjima kopita brzih,
Med njima oružana Molìona do dva su bila,
Jošte dječaci, junáštvu, žestini nevješti jošte.
Ima grad Trioèsa, na br'jegu strmome stoji
Uz vodu Alfej daleko na međi pjeskovitog Pila:
Taj grad pòdsjedat stanu želeći njega razorit.
Ali kad poljem prođu cijelim, nama Atena
Glasnicom noću dotèčê sa Olimpa i nama javi,
Neka se oružámo, i Piljani skupe se rado,
Brzo pohite oni vojevat; al' ne dade Nelej,
Da se i ja orùžâm, i konje sakrije meni,
Misleći, da ja jošte ne umijem poslova ratnih;
Al' se i tako ja med kònjici našim istàkoh,
Premda sam bio pješak, jer vodila boj je Atena.
Ima rijeka zvana Minìjej, blizu Arene
U more teče, i tamo božànskû čekasmo zoru
Pilski konjici mi, a vrvljahu k nama pješaci.
Otud brzo veòma u oružju mî se zapútiv,
Dođemo oko podne do Alfejske svete rijeke.
Tu premogućem Zeusu prikazasmo klanice krasne:
Jednoga Alfeju bika, a drugoga još Posidonu,
Sjajnokoj onda Ateni prikazasmo sa paše kravu.
Zatijem četimice po vojsci večerav našoj
Ondje legnemo svaki počivat u oružju svome
Uz vale Alfejeve. Junačine stanu Epéjci
Tada pòdsjedat grad žéléći njega razorit.
Ali im teški pukne pred očima posao ratni.
Jer kad zasja već sunce i razastre se nad zemljom,
Mi se skupimo na boj pomoliv se Zeusu, Ateni.
Kad med Epejcima boj i med Pilcima nastane veće,
Prvi pogubih junaka i konje mu brze odvedoh,
Mulija kopljanika pogubih, Augiji zeta,

---

700. „za tronog su imali trčat," t. j. tronog je bio postavljen za obdulju.

Kog najstariju kćer Agamédu je plavu za ženu
Imo (ustuci svi, što na zemlji ih širokoj ròdî,
Poznati bijahu toj). Probodoh Mulija kopljem,
Kad se primàče, te pade u prašinu, a ja se vinuh
Na kola i med rtníke stah. Epejci se divni
Tada kud koji razbjèžê, kad opaze, gdje im je pao
Konjički vođa, što je u boju prednjačio drugim.
Onda se ja zalètîm olúji naličan crnoj,
Osvojim kôlâ pedeset, i uz svaka po dva junaka
Sastave zube sa zemljom od mojega svladani koplja.
Ondje bih ubio oba Moliona, Aktoru sina,
Da širokovladni otac zemljotresac nije ih oba
Iz rata izbavio ogrnuvši mnogom ih maglom.
Tu je velikom snagom objačio Piljane Zeus-bog,
Jer mi gonismo dotle dušmáne po prostranom polju,
Koljući jednako njih i oružje kupeći krasno,
Dokle ne dognasmo konje bupràsijskôm pšeničnom polju,
K Olenskoj hridi i tamo, gdje kažu Alisijskî brijeg;
Otud odvede nam natrag Atena Palada vojsku.
Ubih i ostavih ja tu junaka zadnjeg. Ahejci
Okrenu brze konje s Bupràsija natrag u Pilos
Hvaleć od bogova Zeusa, od ljudi Nestora hvaleć.
Takav sam bio med ljudma — ej ikada ako sam bio! —
Ali Ahilej sam junáštvo uživa svoje,
Nego će plakati, mislim, kad propadne ahejski narod!
Dragane moj, ovako Menètij je tebi nalago
Onda, kad te je on Agamemnonu iz Ftijê slao.
U kući bio sam ja i Odisej bio je divni,
I sve smo čuli dobro, u dvorima što je nalágo.
U dom smo Pelejev došli, u kojem se stanuje zgodno,
Kad smo po ahejskoj zemlji mnogohranoj kùpili vojsku.
U kući našli smo toj Menetija viteza s tobom
I Ahileja k tome, a starac konjanik Pelej
Debela volujska stegna u ogradi dvorišnoj Zeusu
Paljaše gromovnome držeći zlaćeni kondir,
Iz kog žarkasto vino na žarene sipaše žrtve.
Mesom se baviste ti i Ahilej; ja i Odisej
Divni kod predvraća stasmo; Ahilej u čudu skoči,
Pa nas za ruku uzev povede i posadi ondje,
L'jepa nam postavi jela, što i pravo dati je gostom.
Kad nam se jela i pića nadovolji srce, tad počnem
Zboriti ja i hrabriti vâs, da pođete s nama,
A vi ste hotjeli vrlo, i oci vas nutkahu mnogo,
Pelej starina je sinu Ahileju svome nalago,
Vazda nek najbolji bude i odličan između drugih,

762. „ej ikada ako sam bio!", vidi 3. pjev., st. 180. Nestor u ovom i u idućem stihu hoće da kaže: i ja sam nekad bio junak i svojim sam junaštvom drugima koristio, — Ahilej nije takav, on je junak, ali samo za sebe.

A sin je Aktorov tebi Menetij ovako nalago:
„„Sine, svojim je rodom Ahilej veći od tebe,
Stariji jesi ti, al' on od tebe je jači.
Besjedu mudru njemu govori, napućuj ga, svjetuj,
I Ahilej će tebe na dobro slušati svoje.""
Tako je starac nalago, al' ne sjećaš ti se već toga;
Kaž' to i sada hrabrom Ahileju, ne bi l' te slušo.
Tko zna, ne ćeš li srce okrenut mu s pomoću božjom,
Kada mu kažeš riječ, ta savjet drugarov vrijedi.
Ako l' se kakvog boji u duši proroštva božjeg,
Ako l' mu gospođa majka od Zeusa je javila štogod,
A on nek pusli bar tebe, te vojska mirmidonska druga
Neka iziđe s tobom, da Danajcem svane. Ahilej
Neka ti lijepo dade ponèsti oružje u rat,
Ne bi l' te držali Trojci za njega i prestali ne bi l'
Od rata, ahejski ne bi l' odahnuli ubojni sini
Od ratne stiske, ma bio i malen od rata odah.
Umorni vi nijeste, i umorne od boja ljude
Lako bi odgnali k Troji od brodova i od čadórâ."
Tako mu reče i tijem u grudima gane mu srce,
Te on poleti k lađi potómka Eákova brzo.
A kad do lađa veće božanskog Odiseja dođe
Junak Patròklo trčeći, gdje skupština, sudnica bješe
Ahejska, i gdje bjehu oltari bozima vječnim,
Dođe u susret mu sin Euémonov vitez Euripil
Zeusovo čedo, ranjen strijelom oštrom u bedro,
Hramljući iz rata dođe; sa glave njemu i s pleći
Vlažni je tekao znoj, a krv je klokòtala crna
Iz rane njegove teške, al' razum mu ostade čitav.
Vidjevši njega sin ga Menetijev požali jaki,
Stane ga jauk i ove progovori krilate r'ječi:
„Jao jädnîci vi, čelovođe danajske mudre.
Tako li imaste pse pod Trojom nasitit crne
Od prijatéljâ, domaje daleko debelim mesom!
Nego mi, gojenče Zeusov, Eurìpile viteže, reci,
Hoće l' odoljet Ahejci gorostasnom Hektoru jošte,
Ili će propasti svi od njegova svladani koplja?"
Razumni njemu Euripil odgovori na to ovako:
„Spásênja nema Ahejcem, o gojenče Zeusov Patròklo,
Nego će ostati svi kod brodova crnijeh mrtvi,
Jer svi junaci, koji dojàko prednjačiše drugim,
Leže u lađama sada od trojanskih zgođeni ruku
I ranjeni, a snaga Trojancima jednako raste.
Nego me spasi ti, o Patroklo, ì k lâdi crnoj
Mene odvedi i str'jelu iz bedra mi izreži i krv
Mlakom mi vodom ispèri, lijekove blage i dobre

---

817. 818. vidi 1. pjev., st. 4, 5.

Metni mi, što te je, kažu, naučio divni Ahilej,
A njeg nauči Hiron od svija Kentàûrâ bolji.
Jerbo vidari naši Mahàon i Podalírij — —
Jedan je ranjen, mislim, i leži sad u čadòru,
Te mu i samome treba nezazornog kakvog vidara,
A drugi na polju trojskom odol'jeva ljutome boju."
  Njemu junački sin Menètijev prihvati riječ:
„Kako će biti to? što činit, Eurìpile, treba?
Idem te besjedu ću Ahileju kazati hrabrom,
Koju mi naloži Nestor Gerenjanin, ahejski branič;
Ali ni tako ne ću na mukama ostavit tebe."
  Reče i ispod pr̀sî pastira narodnog primi
Pa ga u čador odvede, a subojnik kada ih vidi,
Prostre volujske kože; Patroklo ga povali na njih,
Izreže preoštru britku strijelu i krv mu crnu
Mlakom opere vodom, a onda rukama smrvi
Korijen gorki, lijek od razgona, koji utìšâ
Bolove, osuši ranu, te krvca prestane teći.

DVANAESTO PJEVANJE.

Boj oko bedema.

Tako Menetijev sin u čadòru je junački vido
Ranjenoga junaka Euripila. A boj Trojanci
Bili su četimice s Argejcima, nije bo jarak
Imao braniti duže Ahejce, a ni nad njime
Široki bedem, što ga sazidaše lađama svojim
I pred bedemom opkop iskopaše, — al' hekatòmbî
Ne daše bozima slavnih, da lađe bi i mnogi plijen
Čuvao bedem, što bješe prekò voljê bogova vječnih
Sazidan, — zato dugo i nije ostao čitav.
Dokle je živio Hektor, dok srdit bješe Ahilej,
Dokle Prijamov grad nerazoren stajaše jošte,
Dotle i ahejski veliki bedem cjelovit je stajo.
Ali kad poginuše junaci trojanski prvi,
Kada već padoše neki Argejci, a ostaše neki,
I kad Prijamov grad u desetom propade ljetu
I kad na postojbinu otploviše milu Argejci,
Onda namisle bozi Posìdôn i s njim Apòlôn
Danajski uništit bedem napustivši jake rijeke,
Koje se u more liju odozgo s brdina Idskih,
Res i Heptàpor-rijeka i Kares i Rodij i Grenik,
Simois, k tome divna rijeka Skamàndar i Esep,
Gdje su od volujske kože u prašinu štitovi mnogi
Pali i kacige mnoge i polubozi junaci.
Na istu stranu Feb Apolon okrene ušća
Tijem rijekama i t'jek navrnu im za devet dana
K bedemu, a Zeus pusti neprestane dažde, da bedem
Brže po moru ode. Zemljotresac s trozubom pođe
Naprvo, temelje sve od kamenja on i od stupa,
Što su Ahejci mučno sagradili, u vodu baci
Te sve uravni on uz Helèspont, silno što struji,
Obalu veliku svu pijeskom ogrne opet

Nastavak dògađâjâ dvadeset šestoga dana (trećega dana bitke).

5. 6. o tome bedemu i opkopu vidi u 7. pjev., st. 436 - 441.

11—33. Posidon i Apolon ruše abejski bedem s dopuštenjem Zeusovim; vidi u 7. pjev., st. 445 - 463. Po svoj prilici pjesnik je ovo umetnuo, da bi svojim slušačima protumačio, kako se dogodilo. te se od slavnoga onog bedema do njegova (t. j. pjesnikova) vremena nije nikakav ostatak sačuvao.

Uništiv zid i rijeke navrnu u korito natrag,
Kako su i prije vodu ljepoteku u more lile.
Tako su daklė bozi Posidon i s njim Apolon
Poslije htjeli učinit. A tada okolo zida
Tvrdoga plane vika i borba, na kulama stanu
Gađane pucati grede, Argejce udari Zeusov
Bič, te stisnuti tad se kod prostranih ustave lađa
Ljutoga strâ ugonjača bojéćî se Hektora divnog,
A on se sličan oluji ko i prije boraše hrabro.
Kao kada se lav il' vepar kočeć se snagom
Među lovačkim psima, med lovcima nalazi gdjegod;
Oni se poput zida na njega poređaju redom
I iz ruku gusta na njega bacaju koplja,
Ali se lavovo srce il' veprovo hrabro ne boji
Niti prëdâ, već sama hrabroća ga njegova smakne,
Mnogo se okreće on i napada junačke rede
I kud se pravce zatrči, junákâ uzmiču redi:
Tako je u vrevi Hektor obilazeć molio drûge
Svoje, nek preskoče jarak, i potico; al' se ni konji
Brzi usudili nisu; na kraju samom stojéći
Oni rzati počnu bojeći se širokog jarka;
Nije se izblîza mogo preskočiti niti prijeći,
Jer su se strmeni bile nadvodile na obje strane
Uzduž čitavog jarka, odozgo bijaše oštro
Tu zabodeno kolje (Ahejci su visoko kolje
Na gusto metnuli tu, od dušmánâ da obrana bude);
Ne bi vukući kola s kotačima krasnijem lako
Ušao konj, a pješaci pomišljaše, ne bi li mogli.
Tada k Hektoru smjelom Pulidamas stupi i reče:
„Hektore i druge vi pomoćníkâ i Trojaca vođe,
Ludo kroz jarak ovaj brzonoge gônîmo konje!
Vrlo je teško njega prijeći, jerbo nad njime
Strše oštrljati koci, a uz njih je ahejski bedem.
Konjici s kôlâ tu ni sići niti se borit
Ne bi nikako mogli, tijesno je, mogli bi stradat.
Višnji gromovnik Zeus pogubiti hoće li ove
O zlu im radeć te kani l' Trojancima na pomoć biti,
Doista htio bih ja, da tô se dogodi odmah,
Bez slave propali tu Ahejci daleko od Arga!
Ako l' se okrenu pak Ahejci i uzbiju natrag
Od lađa crnijeh nas, te u iskopan padnemo jarak,
Ne mislim, da će se onda i glasnik vratiti od nas,
Kad nas Ahejci natrag u Troju vijati stanu.
A sad, kao što velim, učinite dajte ovako:
Neka nam subojnici pred járkom konje pridrže,
A mi bojnici svi u oružju Hektora divnog

65. „konjici," t. j. uzdodrže; vidi 11. pjev., st. 51. 52.

Hrpimice slijed'mo, Ahejci nam ne će odoljet,
Ako su nastavljene na pogubu njima već zamke."
Reče, i besjeda ta se valjána Hektoru svidi;
Odmah iz kola on u oružju na zemlju skoči,
Ali ni ostali Trojci ne ostaše u kolih duže,
Već svi na zemlju skoče, kad vide Hektora divnog.
Svaki zapovjedi junak uzdodrži svome, da konje
Ondje, kako valjade, pred járkom drže u redu;
A tad se razmaknu sami, poređaju zatim se ondje.
U pet se sastave četa i pođu za vođama svojim.
Koji s Pulìdamasom nezazornim, s Hektorom pođu,
Tijeh najviše bješe i najbolji bjehu i bedem
Želješe razbit te borit kod koritastih se lađa.
Za njima treći pođe Kebrìon, a kòd kôlâ Hektor
Ostavi drugog junaka, rđavijeg nego Kebrìon;
A druge Paris povede, Alkàtoj i k tome Agénor;
Treće Helen povede i Dejfob bogoliki s njime,
Do dva Prijamu sina, a Asije bijaše treći,
Asije, Hirtakov sin; iz Arisbe njega su konji
Don'jeli svijetli velji od vode od Seleènta;
Četvrtu vođaše vojsku Enèja, sinak Anhísov
Čestiti; ne bješe sam, već Anténoru obadva sina
Bijahu s njim, Arhèloh i Akamas vješti u ratu;
A pomoćnike slavne Sarpédon vođaše u boj
Sa sobom uzevši Glauka i junačkog Asteropéja,
Koji se svakako njemu od sviju činjahu bolji
Iza samoga njeg, a med svima je istico on se.
Jedni o druge kad se već pritisnu s dobrijem štitma,
Pođu na Danajce boja želeći, mislili nisu,
Da će se oprijet oni, već pasti kod crnijeh lađa.
Savjet Pulìdamasa nezazornog tada Trojanci
Poslušaše i slavni daleko njih pomoćnici,
Samo Asije, glava junaka, Hirtakov sinak,
Ne htjede upravljača ni konje ostavit ondje,
Nego se približi s njima ka brzijem lađama ludov, —
Nije mu suđeno bilo uklonit se Kerama crnim
Te se k Iliju gradu vjetrovitom vratiti natrag
Od lađa crnih konjma i kolima svojima gizdav,
Već nepomènica prije sudbina dâ, Idomènej,
Deukalióna ponosnog sin, da svlada ga kopljem.
Òd lâđâ nălijevo okrenuo on je, kud znahu
Vraćat će s konjma Ahejci i s kolima sa polja bojnog;
Tuda upravi kola i konje, al' krila od vrátâ
Ne nađe prislonjena nit zasunke velike nađe,
Već su junaci vrata otvorili, ne bi li kojeg
Med lađe spasli druga, kad bježao iz boja bude.
Tamo okrene konje sa namjerom, za njim junaci
Vrisnuvši drugi polete, jer mislše, da im Ahejci

Ne će se oprijeti, već pasti kod lađa crnih, —
Lüde, al' do dva junaka prvaka nađu kod vrata,
Dva prejunačna sina kopljonosnijeh Lapítâ,
Jedno Pirìtojev sin Polìpêt bijaše jaki,
Drugo Leontej bješe ljudomori Aresu slični.
Ta dva junaka ondje pred visokim stajahu vratma
Kakono hrasta dva visokovrha gdje u planini,
Kojino dane sve odol'jevaju kišama, vjetrom
S dugijem učvršćeni i s velikim kor'jenjem u tle;
Tako se ü snâgu oni i ü rûke uzdajuć svoje
Čekahu, veliki Asij dok dođe, ne htješe pobjeć.
Oni od kože suhe od volujske štitove dignu
I s cikom velikom k tvrdom pristupati bedemu stanu
Oko Asija kralja, Adàmasa njegova sina,
Jamena, oko Toóna, Enòmaja, oko Orèsta,
A dva junaka ona u nutarnjoj strani od vrata
Vikahu nazuvčarom Ahejcem, neka se bore;
Ali kad opaze već, da k bedemu hrle Trojanci,
Vika i trka kad već uzàvrî u danajskom rodu,
Ona dvojica onda pred vrata skoče u borbu,
Nalik na divlje bjehu na veprove, što u planini
Čekaju, kada lovaca i pasa gomila ide;
Oni sa strane skaču i drveće lome kraj sebe,
S kor'jenjem čupaju ga i zubima šklocaju oba,
Dok ih ne pogodi tko i život ne izvadi iz njih.
Tako je oružje sjajno na prsima šklocalo onim,
Kad ih gađahu sprijed, jer borahu vrlo se hrabro
U čete se odòzgô i u silu uzdajuć svoju.
Tada braneći sebe Ahejci i svoje čadore
I brzoplovne lađe sa kula visokih dolje
Bacati kamenje stanu, a ono padaše na tle
Kao pahuljice snježne, kad vjetar oblàčine buran
Pòženê i gust snijeg po zemlji mnogohranoj sipa.
Tako su padale tada iz ruku str'jele Ahejcem,
Pa i Trojancem, i šljemi zašòboćû, kada se grdno
Na njih kamenje prospe, zašoboću štiti kvrgaši.
Asije, Hirtakov sin, zalèlećê ì ôn se tada
Udari u bokove i zlovoljan izusti riječ:
„I ti, oče o Zeuse, već lagati ljubiš veoma!
Nisam mislio ja, da vitezovi Ahejci
Snazi će našoj odoljet i rukama našijem krutim.
Kao što pčele il' ose u srèdini tijela gipke
Grade sebi gnijezda na putu gredovitom gdjegod,

137. „oni," t. j. ljudi oko Asija spomenuti u st. 124.

163. U Homera udaraju se ljudi u bokove, kad što neprijatno vide ili čuju; u srpskohrvatskim narodnim pjesmama udaraju se u takvom događaju ljudi „rukom po koljenu", na pr. u Vuka I. knj. (1841.), str. 586., II. knj. (1845.), str. 144. 303. 383.

Iz kuće šuplje svoje ne izlaze, nego i lovce
Hrabro dočekuju one te za djecu svoju se bore:
Tako ne uzmiču nì tî od vrata, i ako su samo
Dvojica, dokle nâs ne potuku il' ne padnu sami."
Reče, al' ne okrénu ni tijem Zeusove volje,
Jer on u srcu htjede, da slavu Hektoru dade.
Bìli su boj junaci kod vrata, koji kod kojih,
Ali je meni muka, da kô bôg govorim sve to,
Jer oko kamenog zida sa strana sviju je borba
Vatrena buknula silno; Argejci braniše lađe
Silom i u srcu jadni. U duši se rastuže bozi
Svi, što danajskoj vojsci pomagaše ondje u boju.
Rat i ograšje oba Lapíta zavrgnu ondje.
Onda junačina kršni Pìrìtojev sinak Polìpêt
Damasa kopljem u šljem sa mjedenim poličjem udri;
Mjedeni ne mogne šljem odoljeti koplju, već naskroz
Mjedeno njemu oštríce prelètî kroz lubanju, u njoj
Sav se zakrvavi mozak, u nasrtu tako ga svlada;
Zatim Polipet ubi Pilóna, Ormena ubi.
Sina Antìmahova Hipòmaha ubi Leòntej,
Junak od Aresove od loze, pogodiv ga u pas
Kopljem, te oštri mač iz korȉca on tad povuče
I njim kroz vrevu skočiv Antìfata prvoga rani
Sasvim izblíza, te ôn se natraške na zemlju sruši.
Zatim Menona i još Orèsta, Jamena zatim
Jednog za drugim junak s mnogohranom sastavi zemljom.
Dokle su skidali ovi junacima oružje sjajno,
Dotle Pulìdamasa i Hektora sl'jeđahu momci,
Kojih je najviše bilo i najbolji bili su i svi
Želješe probiti bedem i brodove ognjem zapalit.
Oni se ustave sad pri opkopu, zamisle svi se,
Jer kad htjedoše opkop prijeći, dođe im ptica,
Orao ptić iz visina i rastavi na l'jevo narod,
Krvavocrvenu zmiju u pančama golemu nosi,
Još se praćaka živa i bojak biti još znade,
Ona se savine natrag i orla, koji je drži,
Uz vrat u prsi pecne, te orao od bola teškog
Na zemlju baci zmiju, usrèd vrevê baci je dolje,
Onda zaklikće on i odleti u uzduh vjetrom.
Zgroziše se Trojanci, kad vide blistavu zmiju,
Znak egidonoše Zeusa, gdje leži u srèdini njihnoj.
Tada k Hektoru smjelom Pulidamas stupi i reče:
„Uvijek, Hektore, ti u vijeću, kad govorim dobro,
Mene nekako kudiš, jer nije dakako pravo,
Da ja pučanin zborim drugačije i u vijeću

176. „ali je meni muka", pjesnik govori u svoje ime; vidi u 2. pjev. st. 484—493. Drži se, da su stihovi 175—181. umetnnti u kasnije vrijeme, dakle da ni stih 176. nije od Homera.

I u boju, već valja, da tvoja raste mogućnost.
Ali sada ću reći. što najbolje meni se čini:
Nejdimo, s Danajci da se borimo o njihove lađe;
Mislim, kako će sve se izvršiti, ako Trojancem,
Kada htjedoše prijeć, doletjela ova je ptica,
Orao ptić iz visina i rastavi na l'jevo narod
Krvavocrvenu zmiju u pančama golemu noseć
Živu, al' odmah je baci, još prije no kući se vrati;
Nije dospio zmiju da dade dječici svojoj.
Tako se ne ćemo ni mi povratiti istijem putem
Od lađa crnih u redu, pa ako i bedem i vrata
Ahejska slomimo silom, te ustupe nama Ahejci,
Jer ćemo ostavit mnoge Trojance, koje će ljutom
Posjeći mjeđu Ahejci za svoje se boreći lađe.
Tako bi nama vrač odgovorio, koji u duši
Poznaje znamenja dobro, i kojega slušaju ljudi."
  Mrko pogleda njega sjajnošljemac Hektor i reče:
„Nije mi milo to, Pulidamase, što veliš!
Ta ti se od toga znadeš da dosjetiš boljemu čemu.
Ako l' si doista to od zbîljê rekao prave,
Onda su pamet tebi pokvarili bogovi sami,
Kada nam veliš, da nama zaboravit Zeusovu valja
Odluku, kako je sam se privolio, obećo meni;
A ti mi veliš, da valja dugokrile slušati ptice,
Ali ja se na njih ne osvrćem, ne marim za njih,
Ili na desno k suncu il' k zori letjele one
Ili na l'jevu stranu ka zapadu letjele tamnom.
Nego se svi mi volji pokòrimo velikog Zeusa,
Koji bozima svijem i ljudima smrtnijem vlada.
Jedna je najbolja ptica: za otadžbinu se borit!
Što si se rata ti i ograšja bojati stao?
Makar svi mi drugi kod argejskih ostali lađa
Mrtvi, ti se ne bojiš, u boju poginut da ćeš,
Jer neustrašljiva srca i hrabrena nema u tebe.
Ako se udaljiš sam iz ograšja, ako li drugog
Koga odvratiš svojim riječma od boja, odmah
Moje će koplje tebe probôsti, izgubit ćeš život."
  Reče Hektor i ljude povede, a oni za njime
Pođu s golemom bukom, a s Idskih brdina krenu
Gromovni Zeus-bog olúju i vjetrove; prašinu k crnim
Lađama uzbaci vjetar, pomete ahejskoj vojsci
Misli Zeus a Trojancem i Hektoru pribavi slavu
U znak se pouzdaju u Zeusov i ù snâgu svoju
I bedem pokušaju prolomiti ahejski velik,

---

235. 236. Ovdje Hektor misli poruku Zeusovu, koju mu je donijela Irida, vidi u 11. pjev., st. 186—194. Hektor hoće da kaže: više valja vjerovat naročitim porukama Zeusovim nego pticama.

Podloge s kula kidat i rušiti pretprsja stanu,
Polugom dizati stupe, što stršiše, koje Ahejci
Staviše u zemlju sprijed, da obrana kulama budu;
Tê su izvlačili stupe i mislili, da će prolomit
Ahejski zid, al' Argejci ne makoše sa svog se mjesta,
Nego štitima kožnim okružiše pretprsja oni
I s njih gađati stanu dušmáne, kad stupahu pod zid.
  Oba Ajasa u to po kulama hodeći svakud
Nastojeć vojsku podjarit Ahejce hrabriše oba;
Jednoga nukahu ljupkim riječma, a drugoga oštrim
Korahu, kog bi od borbe odstupati vidjeli sasvim:
„Ljubazni, tko je znatan Argejac, i tko je srednji,
I tko je gori, jer jednaki svi nijesu u boju
Među sobôm junaci — sad svima je posao jedan,
I svi znadete sami: ka brzijem lađama nitko
Neka okrenut nije, kad začuje opominjačev
Glas, već udrite napr'jed i jedan nek potiče drugog,
Ne bi li òlimpskì Zeus munjobija dao nam kako
Potisnut navalu sad i dušmane protjerat u grad."
  Tako vičući njih dva Ahejce nukahu na boj.
Kao kad u zimski dan pahuljice padaju snježne
Guste, kada se digne da sn'ježi premudri Zeus-bog,
I on ljudima tada pokazuje strijele svoje,
Vjetrove umiri sve i jednako snijegom sipa,
Dok ne ogrne vrške planínâ i glavice njihne,
Polja lotosa puna i tege obilate ljudske,
Zalive pjenastog mora i obale obaspe snijeg,
Ali ga pljuskajuć voda od sebe odbija; — sve je
Ostalo zavito njim, kad od Zeusa mećava udri:
Tako je s obje strane lijetalo kamenje gusto,
Jedno na Danajce, drugo od Danajaca na Trojce;
Jedni gađahu druge, i nad zidom nastane praska.
  Jošte Trojanci ne bi ni Hektor svijetli s njima
Vrata prolomili zidu ni zasunke velje na vratma,
Premudri Zeus da ne nàsla Sarpédona, svojega sina,
Na Argejce ko lava na goveda krivih rogóvâ.
Pred sobom držeć štit, što svuda jednako krije,
Lijep, sakovan, mjeden (a kovač je njega valjano
Sakovo, te je mnogo unútra ušio koža,
Okolo oboda zlatnim optočio klincima njega),
Štit taj pred sobom držeć i do dva vrteći koplja
Pođe Sarpédon ko planinski lav, što za dugo nije
Imao mesa, te srce već tjera ga njegovo hrabro,

---

258. Riječ „podloge" uzeta je za Homerovu „krossai", kojoj se pravo značenje ne zna, ali se misli, da su kameni, koji izlaze iz zida i na njima su kao na podlozi načinjena pretprsja (grč. epalxis, njem. Brustwehr, franc. parapet).

280. „strijele" su ovdje snježne pahuljice.

Da i u zatvoren dom za ovcama idući dođe ;
Ako li on kod ovaca zateče unútra pastire,
Koji sa svojijem psima i kopljima čuvaju stado,
Opet se ne će njemu od obora bježat, da ne bi
Pokušo bar, već uskoči on i ugrabi ovcu,
Ili ga prvi rane pastiri kopljem iz ruke:
Tako Sarpédona tad je bogolikog srce navelo,
Da na bedem polètî i pretprsja prolomi na njem.
Odmah progovori Glauku Hipòlohovu tad sinu:
„Glauče, zašto smo nas dva u Likiji najvećma od svih
Čašćeni stolicom, mesom i vrčima punijem vina,
Te svi obojicu nas ko bogove gledaju ondje?
Mi uz obale Ksanta rîjeke imanje imamo
Veliko, krasno, voćnjak i ornicu pšenicom rodnu.
Zato med Likijci mi med prvima budimo oba,
Stojmo međù njima, skoč'mo u borbu, skoč'mo u oganj,
Neka Likijac koji u oklopu čvrstome rekne:
„„Doista knezovi naši s veoma velikom slavom
Vladaju likijskom zemljom, — izjedaju pretile ovce
I piju izbrano vino i medeno, al' je i snaga
U njih valjana, kad u boj med prvima Likijci idu!""
Ta da nas dva se ratu, oj dragoviću, uklonit
Možemo tom i živjet bez prestanka uvijek mladi,
Ne bih se ni ja sam med rtníke miješati išo,
Niti bih slao tebe u borbu, u junačku slavu,
Al' kad smrtnijeh Kera na hiljade ima okò nâs,
Kojim uteći čovjek ni pobjeći ne može smrtni,
Hajd'mo, il' drugom da slavu stečémo, il' drugi tko nam a."
  Reče, a Glauk se od njeg ne odvrati, posluša njega
I pođu skupa mnogu povedavši likijsku vojsku.
  Vidjev ih sin Peteójev Menèstej od njih se zgrozi,
Jer su k njegovoj kuli bijedu noseći pošli;
Pogleda odmah po vojsci po ahejskoj, ne bi li kojeg
Vidio vođu, tko bi drugarom u nevolji kletoj
Pomogo; Ajasa opazi dva nezasitna borbe,
Spazi ih oba, gdje stoje; izišô je baš iz čadòra
Teukar i blizu je stao; al' nikako nije doviknut
Mogo Menestej vičuć, — tolìkî urnebes bješe,
Huk do nebesa je išo od udaranja u štite
I šljeme s konjskom dlakom i vrata — jer zaprta bjehu,
Al' se poređaju Trojci i slomit ih kušaše silom.
Brzo Menestej glasnika Toóta k Ajasu pošlje:
„Idi, Toote divni, potrči, Ajasa zovni,
Ili obojicu pače, jer tako bi bolje od svega
Bilo, ta brzo će ovdje pokláće prijeko nastat,
Gdje su se likijske vođe ovako oborile na nas,
Koji su od nekad vrlo u borbi žěstoki ljutoj,
Ako l' i oni tamo imadu truda i borbe,

Neka junački sin Telamonov dođe nam Ajas
I s njim neka nam dođe i Teukar, vješti strijelac."
  Reče, i posluša njega oglàsnîk čuvši mu riječ
Te on uz bedem odmah uz ahejski trkom potrči,
Pristupi k Ajasima i započne odmah im riječ:
„Ajasa dva, čelovođe vi nazuvčárom Ahejcem,
Veli vam mili sin Peteója, Zeusu gojenca,
Jedan tamo da ode, da prihvati malo se borbe,
Ili obojica pače, jer tako bi bolje od svega
Bilo, ta brzo će ondje poklaće prijeko nastat,
Gdje su se likijske vođe onako oborile na njih,
Oni su od nekad vrlo u borbi žestoki ljutoj,
Ako li pak i sami imáte truda i borbe,
Neka junački sin Telamonov dođe im Ajas
I s njim neka im dođe i Teukar, vješti strijelac."
  Reče i posluša sin Telamonov veliki Ajas
Te on Ojleja sinu progovori krilate r'ječi:
„Ajase, ostani tu, i Likòmêd nek ostane hrabri,
Stojte i potičite Ahejce, nek bore se hrabro,
A ja onamo idem, da prigledam poslove ratne,
Onda ću vratit se opet, kad dobro obranim one."
  Tako rekavši sin Telamonov otiđe Ajas,
A s njim i Teukar, brat mu po ocu, također pođe.
Za njima Pandion noseći lûk savijenî Teukrov.
A kad k junačine kuli Menèsteja oni već dođu
S nutarnje strane zida, na nevolji nađu se onim;
Već se na pretprsja staše oluji nalični crnoj
Penjati snažne i mudre čelovođe likijskog roda;
Odmah zametnu bitku izblíza, te nastade huka.
  Ajas tad prvi, sin Telamonov, ubi junaka
Druga Sarpédonova junačinu, ubi Epìkla
Kamenom udariv njega oštrljatîm, koji je velik
S nutarnje strane zida uz pretprsje najgornji bio,
Čovjek ga sa obje ruke, ma bio u naponu vrlo,
Kakvi su smrtnici danas, bez truda držao ne bi,
A on ga u vis digne i kacigu s četir' branika
Prebi i razlomi kosti u glavi sve, te na ronca
Nalik sruši se onaj sa kule, iz kòstî mu duša
Ode; a Teukar sina Hipòlohova tad Glauka
Hrabroga rani strijelom, kad na zid se visoki penjo,
Ruku mu opaziv golu, te ustavi od boja njega,
A Glauk kradom skoči sa bedema, da ga Ahejac
Ne spazi ranjena koji, da ne bi se uscikto nad njim.
A Sarpedon se hrabri ražalosti, Glauk kad otíde,
Odmah kako ga spazi, da odlazi, ali sa úma
Ne smetne boja, već on Alkmàona, Testoru sina,

383. „kakvi su smrtnici danas", vidi pjev. 3., st. 180. i pjev. 11., st. 762.

Pogodi kopljem, i koplje izvúčê iz njega, — naglavce
Sruši se ovaj padnuv pod kopljem, zazvekeće na njem
Oružje mjedeno sjajno; Sarpedon pretprsje zgrabiv
Rukama jakim povúčê, i ono se sruši stubòkom;
Ozgo se otvori bedem i načini mnogima prolaz.
Skupa Sarpédona Teukar i Ajas rane, — strijelom
Teukar ga u remen zgodi od štita, obrane ljudske,
Štono se sjao na grudma, al' Zeus od svojega sina
Odvrati smrt, da mrtav kod brodova ne bude zadnjih;
Ajas tad skoči i štit probode Sarpedonu, naskroz,
Nè prôđê koplje, tek željna navaliti otisne njega.
Malo ustupi on od pretprsja, al' ne uzmàče
Sasvim, jer mu se srce zadobiti nadalo slavu.
Zatim se okrene on i bogolikim Likijcem vikne:
„Zašto, o Likijci vi, od žestine i od junáštva
Tako se povlačite? Ta meni je samome teško,
Ako i jesam junak, provalit i prolaz otvorit,
Nego pristup'te, jer više vrijedi, gdje više ih radi."
Reče, i oni se vike poboje svog gospodara,
Jače uz kneza svog svjetovača se pritisnu oni,
A s druge strane Argejci pojačiše redove bojne
Bedemu s nutarnje strane, al' poso se učini svima
Velik, jer niti su bedem prolomiti danajski mogli
Likijci snažni te prolaz otvoriti k lađama crnim,
Niti su kopljanici Ahejci Likijce mogli
Uzbit od bedema natrag, kad dođoše već mu na domak.
Kao kad čovjeka dva zbog međe se svađati stanu
Mjeru držeći u rùkû na zajedničkome polju,
Na malom prostoru pru se zbog jednakog dijela oni:
Tako su pretprsja one dijelila; volujske štite
Preko pretprsja jedni na prsima trgahu drugim
I krasno oblaste štite i štitiće lagane male.
Mnoge je nemila mjed po njihovoj ranila koži,
Koji se bjehu u borbi okrenuli, te im se leđa
Otkrila bjehu, a mnogim i kroz štit prođe oštríce.
Svuda se pretprsja već i kûle junačkom krvlju
Okrope sa obje strane, i ahejskom krvlju i trojskom.
Ali ni tako Trojanci Ahejce ne mogoše odgnat;
Kao što poštena prelja, što nadniči, mjerila držeć
Vunu i poteg drži i na obje poteže strane
Jednako mjereć, da steče za dječicu kukavnu plaću:

---

422. „na zajedničkome polju", t. j. na polju, koje im je do sad bilo zajedničko, a sad ga hoće dijeliti.

423. „na malom prostoru", t. j. na onom dijelu polja, poradi kojega se pravdaju, i koje je u sredini.

434. 435. Žena važe vunu, da isprede onoliko, koliko treba, ni manje ni više za određenu plaću, — ne u novcu (jer novaca nema, vidi pjev. 6. st. 236.), nego za komad hljeba ili za drugo, što je potrebno za život.

Tako je jednako bitka i borba lebdila njihna,
Dokle ne dade slavu pretežniju Hektoru Zeus-bog,
Prijama sinu, te ôn se na ahejski bedem zaleti
Prvi i Trojcima vikne, daleko stane ga vika:
„Diž'te se, vi konjokrote Trojci, i bedem prolom'te
Argejski, lađe ognjem zapalite, silno što buknja."
Tako ih hrabreći reče, i oni ušima čuše
Te svi u skupu k zidu potrče, oni se penjat
Oštra koplja držeći na podloge kulama stanu,
Hektor pograbi kamen, pred vratima koji je stajo
I dolje ležao krupan, odozgo bio je oštar,
Njega sa zemlje ne bi ni dö dvâ olako mogla
Prejaka pučanina pomaći i na kola turit,
Kakvi su smrtnici danas, a Hektor ga pograbi i sam,
Jer sin je lukavca Krona učinio njemu ga lakim.
Kao što lako vunu od ovna čobanin nosi
Jednom je rukom držéći (doteščava samo mu malo):
Tako je nosio kamen ka krilima vratnijem Hektor,
Koja visoka vrata i dvokrilna sklopljena čvrsto
Zàtvorala su tvrdo — iznútra su zasunke bile
Jedna do druge dvije, a jedan ih klin zaključavo,
Hektor se približi vrlo i dobro noge raskrečiv,
Da ga hitac ne izda, u vrata kam po sredini
Čvrsto stanuvši baci i čepove slomi, te kamen
Padne težinom, a vrata zaškripe, zasunke nisu
Mogle odoljet, i krila od vrata padnu kud koje,
Kako ih udarí kamen; unutra svijetli Hektor
Noći naličan brzoj ulètî; strahovita na njem
Blistaše mjed, što njû je na svoje obuko t'jelo,
Dva je imao koplja u ruci. Do boga nitko
Ne bi ga ùstavio u skoku; oči mu obje
Gorahu. U vrevi on se okrènuv Trojancima vikne,
Na bedem neka se penju, a oni mu poslušav poziv
Odmah se jedni popnu na zidinu, drugi kroz sama
Navru ubava vrata, i bježat Ahejci tad nagnu
K lađama prostranim svojim, te vika nastane silna.

TRINAESTO PJEVANJE

Boj kod lađa.

Pošto primakne Trojce i Hektora k lađama Zeus-bog,
On u neprestanom pusti u trudu i čemeru borce,
A sam blistave oči povuče natrag i motrit
Stane zemlju, u kojoj konjogojni Tračani žive,
Mišani, borci izblíza, Hipèmolzí ponosni k tome,
Koji se hrane mlijekom, i Abiji pravedni vrlo;
A na trojanski grad ne okrene blistavih više
Očiju misleć u duši, da besmrtnik ne će ni jedan
Doć i pomòći u boju Trojancem ili Ahejcem.
To je spazio bog zemljotresac sileni dobro;
On se čudeći bitki i borbi tad na vrhuncu
Sjeđaše na najvišem šumovitog tračkoga Sama;
Čitavo Idsko s tog se vrhunca vidjelo brdo,
Još se vidio Prijamov grad i ahejske lađe.
Iz mora on izíđe i na taj sjede vrhunac
Danajce žalujući, gdje Trojci ih biju, veòma
Srdit na Zeusa i s brda gredovitog siđe na jednoć,
Pođe koračajuć brzo; pod nogama besmrtnim božjim
Planine su se tada i široka drmala brda.
Tri put korači nogom i četvrtom dođe do cilja,
U grad Egu, gdje mu je dvor u dubljini u vodi
Slavan, od zlata, blistav, i nestati nikad ga ne će.
Tamo došav Posìdôn mjedonoge upregne konje,
Svoje brzolete konje, dugàčkê zlaćene grive;
Onda se u zlato on naorùžâ i prîmî zlatan
Lijepo izdjeljan bič i na kola uziđe svoja,
Potjera ùz vâle konje, iz bezdane skakati stanu
Morske grdosije pod njim poznajući svog gospodara,
Sve od veselja se more rastupilo, brzo veoma
Konji polete, i ôs se ne okvasi mjedena ništa.
Brzoga skoka konji dovezu ga k ahejskim lađam.
Ima široka neka u dubokom zalivu spilja
Među gredovitim Imbrom i Tenedom, baš u sredini;
Tamo ustavi bog Posidon zemljotresac konje,
Otpregne od kola njih i hrane im besmrtne baci,

Nastavak bojeva istoga dana, o kojemu govori dvanaesto pjevanje.

Dà jedû, na noge puta im on nerazdrešljiva zlatna
I neprelomljiva metne, da čekaju svog gospodara
Stalno, dokle se vrati, — te ode u ahejsku vojsku.
Trojci u skupu nalik na oganj il' na oluju
Hektora, Prijamu sina, slijediše uzaman plahi
S bukom, galamom u duši u svojoj se nadajuć lađe
Ahejske dobit i kod njih junake sve poubijat.
Ali zemljomični bog Posidon zemljotresni hrabrit
Stane Ahejske sine izišav iz dubokog mora,
Stasom Kalhasu sličan i glasom neslomljivim bješe;
Prvijem Ajasima progovori ljutim po sebi:
„Ajasi, vas ćete dva iz bijede spasti Ahejce
Misleć na junački boj, a ne misleć na bijeg strašni.
Od drukud trojanskih ja se ne bojim strašnijeh ruku,
Ako prekò bedema i prešli su velikog Trojci,
Jer će odoljeti svim nazuvčari njima Ahejci.
Samo se prepadam vrlo, da ne stigne što nas odavde,
Gdjeno mahnitac vodi junake, naličnì ognju
Hektor, koji se diči, da Zeusa je presilnog sinak.
Ali vas dva bog naputio koji, te ovdje
Stali obojica hrabro i ostalu hrabrili vojsku!
Tako bi vas dva njeg od brzoplovnih odbili lađa,
Ako i udara vrlo, i ako ga potiče Zeus-bog!"
Bog zemljotresac reče te oba udari štapom
I srce velike snage obojici napuni njima,
Brze im noge dade i koljena i ruke ozgo.
Onda se bog ko jastreb hitrokrili digne, poleti,
Kakono jastreb, kad s hridi previsoke strme se vine,
Da po ravnici goni i lovi ptičicu drugu;
Tako Posidon bog zemljotresac ode od onih.
Od njih ga prvi sin prepòznâ Ojlejev brzi
Ajas te sinu on Telamónovu besjedu reče:
„Ajase, neki bog od stanara na Olimpskoj gori,
Vraču naličan nama zapov'jeda kod lađa bit se;
Nije ti Kalhas to pogađač u ptice i vrač,
Jer kret božijih nogu prepoznah i golijènî
Lako, kad odlažaše, jer lako je bogove poznat.
Sada se meni samom u grudima mojijem srce
Jače uzneslo, da odmah u borbu i ograšje zađem,
Noge se trzaju meni odozdo ì rûke ozgo."
Sin Telamonov Ajas progovori njemu ovako:

54. Hektor nije Zeusov sin, nego Prijamov, pa on nikad i ne kaže, da mu je Zeus otac. Smisao dakle onoga, što Posidon ovdje kaže, bit će: Hektor sada žestoko juriša, kao da je sin Zeusov, t. j. kao da je siguran, da će mu Zeus pomoći; a da se Hektor nada u Zeusovu pomoć, vidi se iz st. 153. 154.

59. 60, „udari štapom" i tim ih objači, a štap ima Posidon u rukama kao znak svešteničke službe, jer se bio pretvorio u Kalhasa, koji je sveštenik.

„Tako se ruke za kopljem strahovite također meni
Trzaju, srce se diže u meni, poda mnom noge
Obje se žure, a ì sâm sa Hektorom želim se borit
S Prijamovijem sinom, s junakom uzaman plahim."
 Dok su se njih dva tu razgovarali besjedeć tako
Bojnog veselja puni, što bôg im ga u srce metnu,
Dotle je za njima bog zemljotresac ahejske sine
Hrabrio, koji su srce krijepili kod lađa brzih
Od teškog truda njima već koljena klonuše svima,
Jad im je dušu svu obuzimo gledajuć Trojce,
Koji su u četah prešli prekò bedema već veljeg.
Motreć Trojance suze iz očiju ronjahu oni,
Jer se ne nadaše više uteći zlu, al' Posidon
Stupivši med njih stane da hrabri jake im čete.
Najprije k Teukru dođe i k Lejitu potičuć na boj,
Toasu, Dejpiru i još k Penèleju vitezu stupi,
K ratnim bukačem: Antilohu on i Merìonu stupi.
Ove je (hrabreći njih) govorio krilate r'ječi:
„Stid vas, oj momci, bilo, oj argejski! mislio ja sam,
Da ćete borit se vi i spasti brodove naše!
Ako l' se od boja vi povučete pogubnog sada,
Vidi se, ovo je dan, gdje Ahejce će svladat Trojanci!
Ao strahovito čudo i veliko očima gledam!
Nikada mislio prije nijesam, da će se zbiti,
Da će nam udariti Trojanci na naše lađe:
Inače bježati znadu ko jeleni plašljivi, što su
U šumi čägaljima i vukom i pardalom plijen,
Strašljivi, kad se razbjèžê, — junáštva u njima nema;
Tako se ne htješe prije Trojanci ni malo sastat
S šakama ahejskijem ni s njihovom snagom, a sada
Kod lađa koritastih daleko se od grada bore
Zbog nevaljalstva vođe, zbog nemara čitave vojske,
Koja srdita na nj brzoplovke lađe nam ne će
Nikako branit, već pušta ubijat se kod njih Trojancem.
Ali ako i jeste u svemu doista krivac
Junak Atrejev sin Agamemnon silan daleko,
Jerbo je Pelejeva pogrdio brzoga sina,
Opet ne valja nama povlačit se od rata ljutog,
Nego se poprav'mo brže, popravljivo srce je dobrih.
Lijepo nije, što se junaštva vî i žestine
Hoćete proći, a svï ste u vojsci prvi junaci!
Ne bih se svađao ja sa čovjekom, što se od borbe
Povlači kukavica budúći, al' na vas se srdim
Od srca. Zlo ćete, švrće, učiniti nemarom tijem
Veće. Nek svaki vas stid i zamjeru u srce svoje

84. „koji su srce krijepili", t. j. odmarali se.
88. „suze ronjahu", — vidi 1. pjev., st. 349. 357.

Metne, jer se je već porodila velika borba.
Jaki i grlati bojnik kod brodova bori se veće
Hektor i slomio on je već vrata i zasunke velje."
   Tako ohrabrujuć bog zemljotresac skloni Ahejce.
Okolo Ajasa dvaju poređaju jake se čete,
Kojim, da dođe, ne bi ni Ares zabavit mogo,
Ne bi ni razgonivojska Atena, jerbo po izbor
Najbolji staše junaci Trojance i Hektora čekat
Štitom poklopivši štit i koplje nasloniv na koplje,
Štit se sa štitom sasta i sà šljemom šljem i s junakom
Junak; konjogrivni šljemi dodirnuše sjajne braníke,
Kad bi se nagnuli momci; tolikô se sabiše gusto.
Tu se svijahu koplja, što njima mahahu ruke
Smione. Upravo nàmjerê svi i borit se htješe.
   Sabiti u dare Trojci, a pred njima naprijed divni
Hektor iđaše plaho ko s hridine òkruglast kamen,
Štono ga odvali zimska bujìca sa ruba hridi
Silnom vodom temelj podlokavši kamenu grdnom,
Te on poleti u vis poskakujuć, pod njim planina
Puca, al' on leti bez smetnje, dok na ravnìcu
Ne dođe; više se tad ne kotrlja, makar je i brz.
Tako je časak Hektor prijetio, da će se k moru
Lako kroz ahejske probit čadòre i lađe sijekuć;
Al' kad naiđe on na redove guste, tad stane
Vrlo se blizu primàkâv. Al' ahejski sinovi odmah
Mačevima na njèga i kopljima dvoreznim udre
Te ga otisnu dalje, i ôn otetùrâ uzmàkâv.
Tad on Trojancima vikne, daleko stane ga vika:
„Trojci i Likijci vi i Dardanci, borci izbliza,
Ostan'te! Za dugo ne će Ahejci uzbiti mene,
Ako se svrstali ko zid i jesu, ali će, mislim,
Od moga koplja natrag uzmàći, ako li mene
Herin gromovni muž u istinu predobri hrabri".
   Tako rekavši srce potàče i volju svakom.
Dejfob, Prijamov sin, med Trojcima naprijed pođe
Ponosa pun sa štítom, što svuda jednako krije;
Lako je stupo i noge pod štítom micao dalje;
Sjajnijem kopljem njega Merìon gađati stane,
I ne promaši štit, što svuda jednako krije;
Štit od volujske kože, al' nè prodrê koplje ga dugo,
Već se kopljača prebi pri kraju. Pred sobom Dejfob
Držaše volujski štit i u duši se bojaše vrlo
Koplja Merìona hrabrog. Al' junak ovaj se natrag
U jato svojih drugova povuče srdit veoma
Radi pobjede takve i koplja, koje se prebi.

137—142. Ovu je poredbu prenio Virgil u svoju Eneidu pjev. 12., st. 684—689.

Onda k ahejskim lađam, k čadòrima ode, da dugo
Koplje, što ga je imao još u čadòru, donese.
Drugi se borahu ondje, i bijaše huk neutažljiv.
Sin Telamónov Teukar junaka ubije prvi
Imbrija. Otac mu Mentor gospodar mnogijeh konja
Bješe, a življaše Imbrij u Pedeju, pred što će doći
Ahejski sini, i kćerju od inoče Prijama kralja
Medesikàstôm se bio oženio. Ali kad dođu
Danajske lađe, natrag u Ilij se vrati; u vojsci
Trojskoj odličan bješe; kod Prijama življaše njemu
Mio ko njegova djeca. Ubode ga dugijem kopljem
Sin Telamonov i koplje izvuče, a Imbrije pade
Jasenu sličan, što na vrh odàsvud pogledne gore
Mjeđu pòdsječen lišće na zemljicu spuštava nježno.
Tako pade, na njemu zazvekeće mjedeno sjajno
Oružje. Teukar k njemu pohiti, da oružje skîne,
Ali Hektor na njega, kad jurnu, izbaci koplje;
Nego pogledav napr'jed umàče mjedenom koplju
Jedva Teukar, te onaj Amfìmaha Kteatu sina
Aktoriónu, rani pod grudma, kad stupaše u boj;
Sruši se, stane ga jek, na njemu oružje zvekne.
Hektor pohiti, sa glave Amfìmahu da će junáku
Skinuti šljem, što čvrsto na čelu stajaše njemu;
Al' kad pohiti Hektor, na njega izbaci koplje
Ajas, al' Hektoru koža ne pokaže se, jer bješe
Mjedi strahovitom sav obučen, te u kvrgu štita
Pogodi Ajas i rine silovito Hektora, te on
Od mrtvaca uzmàče od obadva, i njih odvuku
Danajci. Divni Menèstej i Stihije, atenske vođe,
Među Ahejce ponesu Amfìmaha; Ajasa dva pak
Žestoki, b'jesni junaci, ponesu Imbrija med njih.
Kao što lava dva bjelozubim kadano psima
Otmu kozu i nju kroz šikaru gustu ponesu,
Iznad zemlje visoko u žvalima oni je nose,
Ajasi oružani držeći tako u visu
Imbrija pl'jeniše njega i od vrata gojnog mu glavu
Odreže Ojlejev sin zbog Amfimaha gnjevan i onda
K njima se okrene i nju ko kuglu baci kroz mnoštvo;
Pred noge Hektoru padne u prašinu glava junaka.
Tada se u srcu bog Posìdôn razljuti vrlo,
Što mu je pao unuk u pokolju ratnome ljutom,
Te on k ahejskim lađam, k čadòrima ode potaći
Sinove ahejske na boj, Trojancima spremaše jade.
Tamo se sastane s njim Idomènej, kopljanik slavni,

186. Aktoriòn (gen. Aktorióna), t. j. sin Aktorov, ali Aktor je samo muž Kteatove matere, pravi je njegov otac Posidon, kako se vidi iz st. 206 207., gdje se kaže, da je Kteatov sin Amfimah unuk Posidonov; slično je: Amfitrionov sin u 5. pjev., st. 393.

Idući od svog drugara, što iz boja skoro je ljutog
Došao koljenu ranjen na pregipku oštrijem kopljem.
Druzi donesoše njega, vidarima tad Idomenej
Ostavi njega i pođe u čador, jer željaše još se
Ogledavat u boju. Zemljotresac jakosni njemu
Riječ progovori (sličan po glasu Andrémona sinu
Toasu, koji je vlado Etólcima po svem Pleurónu
I Kalidónu strmom, te narod ga štovo ko boga):
„Kretski svjetniče tî, Idomeneju, kamo prijetnje,
Kojima prijećahu Trojancima ahejski sini?"
 Njemu Krećana vođ Idomenej progovori ovo:
„Krivac, o Toase, nije ni jedan čovjek, kolikô
Razbiram ja, jer svì vještaci mi smo u boju.
Nikoga plašljivost ni strah ne osvaja nit se od borbe
Povlači ikoji nâs od lijenosti, nego je valj'da
Zeusu, Kronovu sinu premogućem, ugodno tako,
Tu da Ahejci daleko od Argosa bez slave zginu.
Nego si, Toase, tî neustrašljiv od prije junak,
Svakoga hrabriš, koga od borbe odstupati vidiš;
Zato se ni sad ti ne usteži, već potiči svakog."
 Njemu odgovori bog Posidon zemljotresac ovo:
„Nikad se onaj čovjek ne vratio kući od Troje,
Nego se igrali psi na ovome na polju njime,
Koji se od volje svoje iz borbe povlači danas!
Nego oružje primi i hajde; nama se valja
Žuriti, makar smo dva, od koristi ne bismo l' bili.
Kad se i kukavci združe, junáštvo im nešto vrijedi,
A nas dva bi se borit i s dobrim junacima znali."
 Tako rekavši bog u poslove vrati se ratne.
A kad u krasni svoj Idomenej dođe u čador,
Oružje krasno navuče na sebe i uzme koplja
Dva te pođe nalik na munju, koju Kronìôn
Pograbi rukom te njôm zavŕtî s Olimpa sjajnog
Javljajuć ljudma znak, a zrake joj vrlo se sjaju:
Tako je blistala mjed Idomeneju, kada je trčo,
S prsiju. Subojnik s njim se Merìon sastane dobar
Blizu čadora, po koplje po mjedeno baš je otìšô,
Da ga donese, i jâkî progovori tad Idomenej:
„Brziću, Molov sine Merìone, najdraži druže,
Čemu si došao amo izišav iz pokolja bojnog?
Jesi li ranjen, pak muči oštríce tebe kopljânô,
Ili mi dolaziš od kog glasníkom? Ja u čadòru
Sjediti svome ne želim, već zaći želim u borbu."

---

211. „od svog drugara", — tko je taj drugar, ne kaže se,
213. „vidarima", — dakle je osim Mahaona i Podalirija (vidi o njima u 11. pjev., st. 833.) bilo u ahejskoj vojsci i drugih vidara (ljekara); to se vidi i iz 16. pjev., st. 28.
233. t. j. drpajući njegovo tijelo; vidi 1. pjev., st. 5. 6.

Razumni njemu ovu Merìon besjedu reče:
„Oj Idomeneju tî, oj mjedènhâljâ Krećana kralju,
Idem, nije l' ti gdje u čadoru ostalo koplje,
Da ga donesem, jer svoje prelomih, koje sam imo,
Kada sam Dejfoba u štit junaka zgodio drskog."
Njemu Krećana vođ Idomenej odgovori ovo:
„Ako il' jedno koplje il' dvadeset hoćeš ih, sva ćeš
Naći ih, gdje u čadòru uz zìdove sjajuć se stoje;
Trojanska koplja su to, sa junaka ih ubitih skidam,
Jer se daleko — mislim — ne borim ja od dušmánâ.
Zato imam kopáljâ, kvrgaša štítôvâ imam,
Imam šljemova, imam i oklopa svijetlih, sjajnih."
Razumni njemu ovu Merìon besjedu reče:
„I ja imadem u svom čadòru i ù lâđi crnoj
Mnogo odora trojskih, al' uzet ih nije mî blizu.
Ne mislim ni ja, da s uma žestinu sam smetnuo svoga,
Nego u junačkoj slavi — u borbi med prvima stojim,
Kada se bojna svađa zapodjene. Gdjekoji valj'da
Drugi od Ahejaca mjedenhalja ne vidi mene,
Kad se u ratu borim, al' mislim, tî da me vidiš."
Njemu Krećana vođ Idomenej odgovori ovo:
„Znadem, kakav si junak, govoriti čemu ti treba?
Ta da se kod lađa svi mi boljari u zasjedu kupit
Stanemo, gdje se junáštvo raspoznaje najvećma ljudsko,
Gdjeno se vidi, tko je junačina, tko li je plašljiv,
Sad se ovako, a sada onako u zasjedi m'jenja
Obraz rđi, i ne da na miru srce mu sjedit,
Nego čučeći sjedi na nozi sad ovoj, sad onoj,
Srce mu vrlo lupa u grudima, jerbo se svojim
Kerama nada, i sve mu u ustima cvokoću zubi,
Ali se ne mijenja junaku obraz, nit odveć
Straši se on, kad jednoć u zasjedu junačku sjedne,
Nego se želi brže u boju pogubnom naći — —
Tvojemu srcu se tu u rukama zabavit ne bi
Moglo, jer da tebe u borbi zgodi il' rani
Str'jela, ona ti ne bi u zatiljak niti u leđa
Pala, nego bi pala il' u prsi ili u trbuh,
Jer ti bi među rtníke u njihovo hrlio društvo.
Al' ne govòrimo više stojéći ovdje ko djeca
Luda, da zamjerio prekò mjerê ne bi nam tkogod.
Nego u čador idi i uzmi silovito koplje."
Reče, te Aresu brzom Merìon naličan hitro
Uzevši iz čadora mjedènicu koplje potrči
Za Idomenejem boja veoma željan u duši.
Kao što u boj stupa ljudomora Ares, i njega
Jakosni njegov sin neustrašljivi Fobos slijedi,
Koji uplašit zna i mukopatna mnogog bojníka;
Oni iz tračke zemlje u oružju idu u narod

Efirski ili u narod u junački flegijski, molba
Njihovih ne slušaju, već jedne proslave samo:
Tako je stupao vod Idomenej i vod Merìon
U boj, a oružani u blistavoj bijahu mjedi.
Prvi započne riječ Merìon drugom junaku:
„Deukaliónov sine, kud misliš poći u metež,
Dali na desnu stranu po vojsci il' po srìjèdi
Ili na l'jevu stranu? Jer nikako ne mnim, tolìkô
Da su dugovlasi igdje Ahejci slabi u boju".
Njemu Krećana vod Idomènej odgovori ovo:
„I drugih ima, koji posrèd lâdâ braniti mogu;
To su Ajasa dva i Teukar, koji vještinom
Strjeljačkom prvi je od svih i valjan u kreševu s bliza.
Ti će se onog naganjat, i ako boja je željan,
Hektora, Prijamu sina, i ako je snažan veoma;
Bit će mu muka, ma bio kolìkô željan vojevat,
One dvojice snagu i strahotne ruke nadvladat
Te zapaliti lađe, — već ako na lađe naše
Brze ne pusti sam bog Kroniôn gorući požar,
Ali čovjeku ne bi ustupio sin Telamonov
Nikakvom, koji je smrtan i jede Demetrin hljebac,
Koji se oružjem dade salomit i kamenjem veljim.
On ni od razbivojske Ahileja pobjego ne bi,
Kad bi se pobili s bliza, al' njega natrčo ne bi.
Lijevo kreći ovako po vojsci, da vidimo brže,
Dal' ćemo drugome slavu il' drugi će pribavit nama."
Reče, te Aresu brzom Merìon nalični hitro
Krene, dok ne prodru tamo u vojsci, kud onaj je reko.
Kad Idomeneja vide Trojanci nalična ognju,
Njega i subojnika, u oružju umjetnom oba,
Jedan povikne drugom u vojsci i pođu na njega.
Obje se pobiju vojske pri kraju crnijeh lađa.
Kao kad vjetrovi stanu fijùkat, te navali bura
Onda, kad najviše ima po putima prašine svuda,
I vjetri zajedno grade od prašine oblake strašne:
Tako se oni u boju sukobiše, željahu među
Oštrom da jedni druge pos'jeku u vrevi ratnoj.
U bitki — pogubi ljudskoj — zastrše dugačka koplja,
Koja meso sijeku, u rukama njihnim; a oči
Zasljepljivo je sjaj sa mjedenih kaciga sv'jetlih
I sjaj oklopa novih i glatkih i štítôvâ sjajnih,
Kada šetaše vojska; veoma smjelan bi bio,
Tko bi se muci toj veselio ni malo tužan!
Različnih misli do dva silovita Kronova sina
Spremahu jade mnoge i tugu junacima tada:

303. „jedne proslave samo", t. j. pobjedom, a druge pobiju; jedno su Efirci, a drugo Flegijci, koji su u ratu među sobom.

309. 310. „toliko da su igdje slabi", t. j. koliko su slabi na lijevoj strani.

Zeus je pobjedu htio Trojancem i Hektoru divnom
Proslavit hoteći brzog Ahileja, ali sasvime
Uništit nije htio pod Ilijem ahejsku vojsku,
Nego Tetidu samo i junačkog proslavit sina,
A Posidon je bog med Argejce došo izroniv
Kradom iz pjenastog mora i hrabrio on ih je žaleć,
Gdje ih biju Trojanci; na Zeusa se srdaše vrlo.
Istog su plemena njih dva doduše, istoga roda,
Ali je stariji Zeus i znade više u duši;
Zato se bojao javno Posidon svađat se s njime,
Nego je kradom nalik na čovjeka hrabrio čete.
Jednako krvavog rata i borbe žestoke ular
Koji se ne da razdr'ješit ni pretrć, nad vojskama njih dva
Pružahu naizmjence i razglobe koljena mnogim.
  Tad Idomenej skočiv med Trojce i Danajce viknu,
I premda bijaše pròsjed, Trojance natjera u b'jeg,
Jer Otriòneja ubi, iz Kabesa kojino bješe,
Koji je skoro došo na vojnicu za ratnim glasom
I kćer je Prijamovu Kasàndru najljepšu licem
Tražio, nek mu se dâ bez daróvâ, i obeća djelo
Veliko, da će Ahejce prekò voljê njihne od Troje
Odgnati; zato se Prijam privolio, obreko dati
Kćer mu, i vjeran tom obećanju borio on se.
Sjajnijem kopljem njeg Idomenej gađati stane,
Koplje baci i njega, visoko dok stupaše, zgodi;
Oklop mu ne odòlje, u trbuh mu prođe oštríce,
Sruši se, stane ga jek, a onaj se pohvali veleć:
„Oj Otriòneju, više od sviju hvalim te ljudi,
Ako si doista voljan izvršiti sve, što obrèče
Prijamu, Dardanovu potomku, a on ti kćercu
Obeća; sve to obrekli, izvršili i mi bi tebi
Te bismo tebi iz Arga izveli najljepšu kćercu
Atreju sina i njome oženili tebe, kad s nama
Ti bi razorio Ilij, u kojem je žitelja mnogo.
Al' hajd', kod lađa da se moroplovnih poradi svadbe

---

358. 359. „ular rata i borbe" pružaju Zeus i Posidon nad Trojancima i nad Ahejcima, te sad jedni, sad drugi pobjeđuju. Slika je ova nespretna, i mnogi s pravom drže, da je stihove 358—360. umetnuo kasnije kakav slabiji pjevač.

360. „razglobe koljena", vidi 4. pjev., st. 469.

364. „za ratnim glasom", t. j. pošto se rat proglasio.

366. „nek mu se dâ bez darova", t. j. da ne treba za vjerenicu dati roditeljima darove (vidi o tome u 11. pjev., st. 244. 245.); u ime darova obećava ovdje vjerenik, da će odagnati Ahejce ispod Troje.

374—382. Idomenej se sarkastički ruga jadnom Otrioneju: hajde k lađama, da te darujemo, jer i mi znamo darivati vjerenike (vidi u 11. pjev., st. 244. 245.), t. j. kod lađa ćemo ti mrtvu skinuti odoru. Sarkazam se i inače nalazi u Ilijadi, kad koji junak ubije koga u boju; vidi na pr. u 14. pjev., st. 457., u 16. pjev., st. 745—750.

Mi sad dogovorimo, jer nismo zli darovači!"
  Rekavši to Idomenej povuče za nogu njega
Pò ljûtôm ograšju onom; al' idući pred konjma pješke
Asije dođe onog osvetiti, konji su njemu
Brektali niz ramena, a subojnik njegov ih držo.
On Idomeneja šćaše pogoditi, al' taj preteče
Njega i u grlo rani pod bradom, preleti mu naskroz
Koplje, te kako se hrast il' topòla na zemlju sruši
Ili omorika vitka, drvodjelje koju u gori
Za građu podsjekoše lađènû bradvama oštrim:
Tako se izvali, legne pred konje i pred kola onaj
Jaukne, te mu ruke u prašinu krvavu padnu,
I upravljaču se pamet pométê, koju je imo,
Te se ne ùsûdî konje okrenuti natrag od rùkû
Ubjegav neprijatèljskìh; Antìloh, smioni ratnik,
Kopljem ga po sredini probode pravo, i oklop
Njegov ne òbrânî njega, u trbuh mu prođe oštrice,
Krčeć uzdodrža padne iz dobro građenih kola;
Njegove konje Antìloh, junačine Nestora sinak,
K nazuvčarom Ahejcem izvede iz trojanskih četa.
  Al' Idomeneju blizu veoma pristupi Dejfob
Asija žaleć te sjajnim na njega baci se kopljem,
Nego pogledav napr'jed umàče mjedenom koplju
Onaj, jer sakri se za štit, što svuda jednako krije.
Kožama volujskim štit je i junačkom obavit mjedi
Bio, i štapića dva iznutra bjehu na njemu,
Za taj se zguri štit, te preleti koplje nad njime.
Muklo zabreči štit, kad dotakne njega se koplje;
Ali iz teške ruke ne izmetne uzalud koplja
Dejfob, već ljudma pastira Hipsénora, Hipasu sina,
U jêtru pod srcem rani i razglobi koljena njemu.
Onda se prodere Dejfob i sebe pohvali vrlo:
„Asije ljê ne leži neosvećen, nego će, mislim,
On se u duši veselit, kad u dom Aída vratara
Jakoga pođe, što jednog pridružih pratilca njemu!"
  Reče, i njegova hvala zabòlî ljuto Argejce
A najvećma srce Antìlohu okrene hrabro.
Ali i žalostan on ne zaboravi svoga drugara,
Već ga braniti stane trčéći i štitom ga kriti.
Onda se do dva mila drugara uprte ondje:
Ehijev sin Mekìstej i s njime divni Alàstor.
K lađama prostranim onog ponesu, a ječo je teško,
Al' Idomenej srce umiriti veliko ne htje,
Nego željaše on il' Trojanca kojega mrakom
Pokriti crnim il' sam Ahejce štiteći pasti,

---

407. „dva štapića", vidi 8. pjev., st. 193.
415. 416. Aidu se kaže jaki vratar, jer dobro čuva tvrda vrata u podzemnom svijetu, da nitko ne može izići na gornji svijet.

Onda miloga sina Esijetu, Zeusa gojencu,
Smakne, Alkàtoja hrabrog, što zët je bio Anhísu;
Kćer najstariju tog Hipodàmiju uze za ženu,
Koju od srca otac i gospođa ljubljaše majka
U kući, jer je ljepotom nadmášila vrsnice svoje,
Srcem i djelima svojim, i zato se oženi njome
Najbolji junak, u Troji u širokoj štono ga bješe.
Njega Posidon bog Idomeneju ubiti dade
Sjajne mu oči zanèsâv i koljena b'jela mu sputa,
Jer nit mogaše natrag utèći, a niti pobjeć,
Nego kakono stup, ko stablo, što lista visòko,
Mirno je stajao on i sred prsiju kopljem ga zgodi
Junački Idomenej te razdere oklop na njemu
Mjedeni, koji prije odbijao smrt je od njega,
Al' tad zazvekeće muklo, kad koplje ga rastrga sasvim.
Sruši se, stane ga jek, zabòdê se u srce koplje;
Srce je drhtalo, i rt kopljànî zadršće s njime,
Onda ustavi Ares siloviti polet od koplja,
A Idomenej se prodre i sebe pohvali veleć:
„Dejfobe, dali mi računámo pravo Ahejci
Trojicu ubiv za jednog? Ta hvalio sam si se sada,
Budalo! Nego meni nasùprot stanider sada,
Dà vidiš, kakav Zeusov potómak dolazim amo;
Zeus je Minosa prvog porodio, Kreti čuvara,
Minos je rodio pak nezazornog Deukalióna,
A taj je rodio mene, da ljudima mnogijem vladam
U krêtskôj širokoj zemlji; dovezoše amo me lađe
Na zlo tebi i ocu i ostalom narodu trojskom."
  Reče, a Dejfob stane u duši misliti dvoje:
Bi li uzmàkâvši natrag od Trojaca junačkih kojeg
Za druga uzeo sebi, il' sâm da pokuša sreću.
I misleć tako smisli, da ovo bolje će biti:
Da po Eneju pođe. U vojsci ga nađe, gdje stoji
Zadnji, jer se je udilj na Prijama srdio divnog,
Što med junacima njega junaka častio nije.
Dejfob pristupi k njemu i reče mu krilate r'ječi:
„Eneja, svjetniče ti o trojanski, tijelo branit
Sada ti zetovo valja, imadeš li za rodom tuge.
Nego hajdemo branit Alkàtoja, koji je tebe,
Zet budući, malog othranio u kući svojoj,
Kopljanik slavni je njeg Idomenej ubio sada."
  Tako mu reče i gane u grudma mu srce, — poleti
Na Idomèneja tada Enèja boja veòma
Željan. Al' onoga strah ne uhvati kao dječaka,
Nego ostane stalan ko vepar gdje u planini,

---

447. „trojicu ubiv", t. j. Otrioneja, Asija, Alkatoja, — „za jednog", t. j. za Hipsenora.

464. 466. Ovdje „zet" znači: sestrin muž, vidi u 5. pjev., st. 474.

Koji se ù snâgu uzda, te gomilu veliku ljudi
Čeka na samotnu mjestu, a leđa sve mu se ježe,
Oči njegove ognjem sijevaju, ì zûbe brusi
Nakan, da brani sebe od pasa i od lovaca:
Tako počeka tad Idomenej, kopljanik slavni,
Brzoga bojca Eneju i povikne svoje drugare
Videć Afàreja, videć Askàlafa, Dejpira jošte,
Ratnim bukačem Antìlohu on i Merìonu vikne;
Ove je hrabreći njih govorio krilate r'ječi:
„Ovamo druzi, i sama ded branite mene; veòma
Ja se Eneje bojim brzíća, što dolazi na me,
Koji je vrlo jak u borbi junake ubijat.
On je svoje dobi u cv'jetu, u najjačoj snazi.
Kakvog smo srca, ej da smo vršnjaci nas dva, tad brzo
Slavno bi mene on nadvladao ili ja njega!"
Reče, a oni miso u duši imajuć istu
Stanu na blizu štite naslonivši svi o ramena.
A s druge strane svojim drugarima vikne Enèja
Videć Agénora divnog i Parisa, Dejfoba k tome,
Koji su s njime bili čelovođe trojske, i narod
Za njima pođe onako, ko ovce na pojilo s paše
Kada za ovnom idu — u duši se pastir veseli, —
Tako se srce u grudma Eneji veselilo mnogo
Videći, kako njega slijedi veliko mnoštvo.
Oko Alkàtoja tad se junaci boriti stanu
Kopljima dugim iz bliza; na prsima strašno je njima
Zvečala mjed, kad jedni u mnoštvu gađahu druge.
Ubojna čovjeka dva na Aresa nalični, — jedno
Bî Idomenej, a drugo Enèja — pred drugima svima
Jedan drugoga htjede probosti nemilom mjedi.
Na Idomeneja prvi Eneja izbaci koplje,
Ali pogledav napr'jed umàče mjedenom koplju
Tad Idomenej, te koplje Enèjino u zemlju zađe
Zavitlano, kad zalud izleti iz žilave ruke.
A Idomenej zgodi Enòmaja baš po sredini
Trbuha ispupak prebiv od oklopa, u drob mu koplje
Prođe, a on se srušiv u prašinu rukom se zemlje
Primi; dugosjeno tad Idomenej koplje izvuče
Iz mrtvaca, al' nije s raménâ mu mogao krasno
Oružje uzet, jer sila strijèlâ se sipaše na njga,
I jer mu ne bijahu već stalni pregibi nogu,
Nit' da poleti za svojom strijelom nit' da odbježi,
Zato je stojeć odbijo od sebe nemili danak,

485. 486. „da smo vršnjaci," kaže Idomenej, koji se približava starosti, jer je već prosjed (vidi st. 362.), a Eneja je još mlad; — da sam ja Enejinih godina, hoće da kaže Idomenej, odmah bih se pustio u boj s njime, ne bih tražio vaše pomoći, te bi svladao ili on mene ili ja njega.

513. „da poleti za svojom strijelom", t. j. da ide naprijed ubijajući Trojance.

Kad mu iz boja noge ne mogoše pobjeći brzo.
Kad se povlačio sporo, za njime baci se kopljem
Dejfob, koji se ljuto na njega srdio udilj,
Ali ga ne zgodi ni tad, Askàlafa udari kopljem,
Enijaliju sina, i kroz pleći prođe mu koplje;
U prah se sruši Askàlaf i rukom zemlje se primi.
Ares siloviti, vikač gromoviti, znao tad nije,
Da mu je mrtav sin u borbi ostao ljutoj,
Već je na olimpskom vrhu u oblacih sjedio zlatnih
Ustavljan Zeusovom voljom; i ostali besmrtni tu se
Bogovi nalažahu, al' u boj ne mogoše poći.
Oko Askàlafa tad se junaci boriti stanu;
Dejfob kacigu sjajnu Askalafu trgne sa glave,
Ali Aresu brzom Meriòn nalični skoči
Te ga udari kopljem u mišicu oštrim — i zvekac!
Na zemlju cjevasti šljem iz ruku Dejfobu padne;
Poskoči iznovice Meriòn na jastreba nalik
Te on iz mišice ozgo izvuče Dejfobu koplje,
Pak se u jato svojih drugova povuče. A Polit,
Rođeni Dejfobov brat, po srèdini primivši brata
Iz vreve zle ga ratne izvuče, dok ne dođe k brzim
Konjma, koji su bili ostrágu za poljem bojnim,
Uz njih sjajna kola, upravljač stajaše kod njih.
Oni Dejfoba u grad odvezu, — od bola teško
Ječeći krv mu je tekla iz ruke ranjene skoro.
Drugi se borahu ondje, i bijaše huk neutažljiv.
Tad na Kalétoru sina Afàreja skočiv Enèja
Grkljan mu prereže kopljem (k Enèji okrenut bješe);
Na stranu glava mu klone, odleti mu i štit iz ruke
I šljem, dušogubna smrt oko njèga svega ga saspe.
U to spazi Antiloh Toóna, gdje se odvrnu,
Pa ga zaletjev se rani, ods'ječe mu čitavu žilu,
Koja uz leđa iduć cijela do vrata teče;
Svu mu je presiječê, natràškê sruši se Toon
U prah i ruke on prijatèljima milijem pruži.
Skoči Antiloh i stane sa pleći mu oružje skidat
Sve se ogledajući. Trojanci koji odáklê
Opkole njega i gađat u blistavi u štit ga stanu,
Ali u nježno t'jelo ne mogoše nikako mjedi
Nemile zabost, jer bog Posìdôn zemljotresac sina
Branjaše Nestorova u gomili onoj strijela.
Nije dušmánima bio daleko, već med njima sveđ se
Vrtio, koplje mu nije na miru bilo, već njime

522. Askalaf je sin Aresov; vidi 2 pjev., st. 512. 513.
525. „ne mogoše poći," jer ne dopušta Zeus; vidi 8. pjev., st. 5—17.
554. 555. Posidon brani Antiloha, sina Nestorova, unuka Nelejeva, a Nelej je sin Posidonov, kako se vidi iz Odiseje, pjev. 11., st. 240—256.; dakle je Antiloh praunuk Posidonu.

Jednako mahaše vrlo, te treslo se, a on u duši
Gledaše, kako će koga pogodit il' na nj navalit.
Ali u vrevi onoj Adàmas, Asijev sinak,
Spazi, kud smjera Antiloh, i u štit baš po sredini
Udri iz blíza navaliv, al' mrkijeh kosa Posidon
Otupi njemu oštrice ne dájûć mu ubiti onog.
Ko ožeženi kolac u štitu Antiloha osta
Dio jedan od koplja, na zemlji ostane drugi.
Od smrti bježeć Adàmas med drugove utekne guste,
Ali ga stigne Merìon, kad uzmicaše, i kopljem
Rani ga između pupka i između sramnoga mjesta,
Gdjeno najgora smrt jadnícima smrtnijem biva.
Tu mu se koplje zabode, pod njime padne Adàmas
Te se bacati stane ko junac, koga u gori
Užima svezav pastiri prekò voljê njegove vuku
Na silu. Tako se ranjen Adàmas bacao malo,
Ali ne dùgo, dok nije Merìon mu izvuko koplje
Iz kože bliže pristupiv; i mrâk mu se na oči spusti.
Helen Dejpira zgodi iz blíza velikim tračkim
Mačem u oči sl'jepe i kacigu razbije na njem.
Ona na zemlju padne sa glave odbita, i nju
Vâljânu ahejski mnogi ponese med nogama bojac.
Mrak se Dejpiru crni navuče na oči obje.
Grlatog bojca Atrída Menèlaja osvoji žalost,
Te on Helenu pr'jeteć junaku oštro zavrti
Koplje: a Helen na luku povuče pregibak tada.
Kad se već sukobe njih dva, pogodit oštrijem kopîjem
Željaše jedan, a drùgî strijelom od svoje tetívê.
Helen Menelaja tada u ispupak oklopa zgodi
Str'jelom kod prsi, al' oštra strijela od njeg odleti.
Kao što kada bob crnokožac leti na gumnu
Velikom, il' grah kad leti iz široke lopate ondje,
Vjetar zviždeći duše, a vijač uzmahuje krepko:
Tako se naočitom Menelaju oštra strijela
Silno od oklopa odbi i od njeg daleko odletje.
Helena Atrejev sin Menelaje, grlati bojnik,
U ruku zgodi, koju na lúku na glàtkôm je držo.
U luk se mjedeno koplje junaku kroz ruku zadre.
Od smrti bježeć Helen med drugove utekne guste
Objesiv ruku, i koplje od jasena vukući u njoj.
Al' ga iz ruke Agénor junačina izvadi njemu,
Te mu je sukanom dobro povéza ovčijom vunom
Od praće, koju je kralju u rukama subojnik držo.
Onda na naočitog Menelaja pođe Pisàndar,
Al' ga povela huda sudbina k smrtnom skončánju,
Da ga, Menèlaje, tî u pokolju pogubiš strašnom.

603. apostrofa; vidi 4. pjev., st. 128.

Kada se jedan drugom na blizu primaknu oni,
Promaši Atrejev sin, i koplje mu na stranu ode,
A Pisandar onda Menelaja pogodi u štit,
Ali mjedeno koplje probosti ne mognu naskroz,
Jer štit ga ustavi širok, pri kraju koplje se prebi;
Pobjedi nadajuć se Pisàndar veseo bude.
S klincima srebrnim mač povukavši Atrejev sinak
Na Pisandra potrči, al' ispod štita Pisandar
Lijepu sjekiru uzme od dobre mjedi sa glatkim
Dugim od masline drškom; zalete se nàjedno oba.
Branik gustogrivog šljema Pisandar Menelaju odbi
Pod grivom samom, na vrhu, al' njega, kad je pristupo,
Nad nosom zgodi Menelaj u čelo, te kosti Pisandru
Puknu, a krvave oči baš pred noge padnu mu u prah;
Savi se, sruši se on, a Menelaj mu na prsi petom
Stane i odoru skine te kličući prozbori riječ:
„Od lađa Danajaca brzòkonjikâ odstupit
Vi ćete ipak, Trojci o drski, nenasiti ratni!
Nikakve nije vam bilo sramote dosta ni rugla,
Kako ste, zle vi oj kuje, pogrdili mene ne bojeć
Srdžbe se teške Zeusa gromovitog gostinskog boga,
Koji će jednoć grad razoriti strmeni vama;
Ženu ste vjerenu moju odvèzli drsko i blâgo
Veliko s njom ste odvèzli, počastila pošto vas ona.
A sad na lađe naše moroplovke bacit želite
Pogubni oganj i ahejske sve poubijat junake.
Al' ćete prestat od borbe, i ako ste željni je vrlo!
Oče o Zeuse, tebe od bogova sviju i ljudi
Ponajmudrijeg vele, od tebe je nastalo sve to!
Kako povoljuješ ti zločincima trojanskim ovim,
Kojim je svagda srce bezakono, nè mogû nikad
Jednako krvavog boja i pokolja zasitit sebe!
Svega se zasiti jednoć čeljade, i ljubavi i sna,
Pjesme se zasiti slatke i igre napokon divne;
Toga se svatko više u duši želi nasladit
Negoli rata, al' borbe Trojanci se zasitit ne će!"
Tako nezazorni rekne Menelaj i oružje s onog
Krvavo uzme i svojim drugarima njega predade,
Onda se Atrejev sin med rtnike um'ješa opet.
Ondje na njega sin Pilèmena naskoči kralja,

622—627. Što je učinio Paris sa svojim društvom, t. j. odveo Helenu blago Menelajevo, to prenosi Menelaje na sve Trojance, a misli, da ima i pravo, jer Trojanci mogli su već odavno oprostiti se Parisa, a Helenu i blago vratiti, ali oni vole ratovati! Koliki i koliki ljudi još i danas (a u prеđašnjim vijekovima po gotovu), kad psuju Jevreje, prebacuju čitavom jevrejskom narodu, da je razapeo Hrista, a to je učinilo samo nekoliko Jevreja! A koliki su neprijatelji Srba g. 1914. prenosili na sav srpski narod umorstvo austrijskoga nadvojvode i žene mu! Kada tko ima na koji narod zub, rado govori onako kao Menelaje.

Imenom Harpalìôn, za ocem je pošao milim
U boj pod Troju, al' natrag u očinsku zemlju ne dóđe;
Atrejevome sinu ubòdê on po sredini
Štit iz blizine, al' naskroz probosti ne mogne kopljem.
Od smrti on bježeći med drugove utekne guste
Obzirući se svud, da ne zareže kožu mu tkogod.
Ali kad uzmicaše, Merìon strijelom ga rani
Mjedenom u guz desni, a str'jela mu naskroz proleti
Ispod kosti te odmah i mjehur prereže njemu.
Na zemlju klone on i u rukama milih drugova
Izdisat stane dušu na zemlji izvaljen ležeć
Ko crv, a krvca je tekla iz njega i kvasila zemlju.
Okolo njeg Paflagónci junačine strče se odmah
Te ga u kola metnuv odvezu ga k Iliju svetom
Žalosni; otac je njih pristizavao lijući suze,
Ali je mrtvi mu sin u boju bez zamjene pao.
  Za njim se ubitim vrlo u duši razljuti Paris,
Jer mu u narodu silnom paflàgônskôm prijatelj glavni
Bijaše, i ljut zbog njega strijelu mjedenu pusti.
Bješe u vojsci neki Euhénor, sin Polijída
Vrača, bogat i čestit, a imo je dom u Korìntu;
On je doplovio za smrt za svoju znajući ljutu,
Jer mu je često dobri Polìjîd govorio starac,
Da će u kući svojoj od bolesti umrijet teške,
Ili kod ahejskih lađa pogubiti da će ga Trojci.
Zato se uklanjo on i globi ahejskoj teškoj,
K tome i bolesti mrskoj, da boljelo ništa ga ne bi.
Pod čeljust, pod uho njega kad pogodi Paris, izleti
Brzo iz njega duša, i obuzme mrska ga tmina.
  Tako se ondje oni ko živi borahu oganj;
Hektor, ljùbimac Zeusov, ni čuo ni znao nije,
Da mu pogiba čeljad od Argejaca na strani
Od lađa l'jevoj, i brzo Ahejci slavu bi stekli,
Jer je zemljodržac bog zemljotresac hrabrio tako
Argejsku vojsku i snagom uzà tô je branio svojom.
Hektor je stajao, kudno kroz vrata, kroz bedem bješe
Skočio danajske guste štitonosne redove probiv,
Gdje Protesìlaj i Ajas povučene imahu lađe
Na brijeg pjenastog mora; a poviše lađa je bio
Najniže sagrađen zid; junaci i njihovi konji
Najžešći bili su tu u borbi, Beóćani tu su

658. „otac“, t. j. Pilemen (vidi st. 643.), za koga se u 5. pjev., st. 576—579. kaže da je ubijen, nije dakle mogao četvrti dan iza toga plakati za sinom, osim toga nemaju pravoga smisla ni riječi u st. 659. da je Harpalion „bez zamjene pao“, jer odmah u st 660—672. ubija Paris jednoga Ahejca kao u zamjenu za Harpaliona. Sva je dakle prilika, da je stihove 658 659. kasnije netko umetnuo ne opazivši protivurječja s navedenim mjestima.

669. Da nije pošao s ostalim Grcima pod Troju, morao bi platiti globu, t. j. otkupiti se

I s njima Jaoni bili, što duge haljine vuku,
Lokri i Ftijci s njima, Epéjci su također sv'jetli
Hektorov nasrtaj silni odbijali od lađa ondje,
Ali ne mogoše divnog i plamenog Hektora odgnat.
Bjehu i odabrani Atenjani; vođa im bješe
Sin Peteójev Menèstej, pridružiše njemu se jošte
Fidas, čestiti Bijas i Stihij; Epéjcima vođa
Meges, Filejev sin, i Amfion bješe i Drakij;
Ustrajni ratnik Podàrko i Medon vođahu Ftijce.
Medon Oileju bješe božànskôm od inoče čedo,
Ajasu bio je brat, al' daleko od očinske zemlje
Živje u Filaki on, jer brata maćehi svojoj
Eriòpidi ubi, što Ojleju bijaše žena.
Ifikla, Filaku sina, Podàrko bijaše sinak.
Ti su u oružju bili pred četama junačkim ftijskim.
Među Beóćani bili su boj i branili lađe.
Ajas Ojlejev sin brzonogi ni malo nije
Od Telamónova sina od Ajasa bivo daleko,
Nego kao što dva rumèndlaka na njivi vola
Vuku složeni plug jednodušno, a znoj im silan
Podno rogóvâ curi obojici, oni se žure
Oba niz brazdu, a jaram obojicu rastavlja glatki.
A plug reže razor oranici: tako su njih dva
Stupivši jedan k drugom veoma stajali blizu.
Al' Telamonova sina drugari slijediše mnogi,
Sami dobri junaci, i oni primahu štit mu,
Kad bi mu koljena znoj osvojio ì têškî umor.
A sina Ojlejeva junačinu Lokrani nisu
Pratili, jerbo srca za kreševo nemahu blisko;
Mjedenih imali nisu gustogrivih kaciga oni
Niti jasen-kopalja ni štítôvâ oblastih krasnih,
Nego su pošli pod Ilij u lukove uzdav se svoje
I u sukanu dobro u ovčiju vunu, te oni
Gađahu mnogo Trojance i čete lomljahu njihne.
Drugi se sprijed junaci u oružju umjetnom tada
Borahu s oklopnikom sa Hektorom, s narodom trojskim,
Lokrani gađahu krišom ostragu. Na boj Trojanci
Mislili sada nijesu, jer str'jele su sve ih poméle.
Tada bi trojanske čete od brodova i od čadórâ
Sramotno bile uzmàkle k vjetrovitom Ilijskom gradu,
K Hektoru smjelom da nije Pulìdamas stupio veleć:
„Nikako opomena da slušaš, Hektore, ne ćeš!
Kad ti je prvome bog izručio poslove bojne,
Zato i mudrošću hoćeš pametniji od drugih biti;
Al' sam nikako svega polučiti zajedno ne moš,

717. „i u sukanu dobro u ovčiju vunu", t. j. u praće, jer su kraci praće bili načinjeni od vune; vidi st. 599. 600.

Jer bog u ruke jednom izručio posle je ratne,
Jednom je igranje dao, a drugome kitaru, pjesmu,
Jednome u grudi Zeus je gromoglasni metnuo razum
Čestiti, kojeg mnogi imadu ljudi i mnoge
Spasava, a sam mu svaki vrijednost najbolje znade.
A ja ću sada reći, što najbolje čini se meni:
Svuda se ratni okrug razgorio okolo tebe,
A junačine Trojci uzišav na zidinu veće
Jedni u oružju opet odilaze, drugi se bore
(S mnogima njih malìna) rastrkav se između lađa.
Nego uzmakni der ti i pozovi amo boljare;
Tad bismo dobro se mogli dovinuti savjetu mudru,
Il' nam se na lađe valja zaletjeti pune vesala,
Ako nas ushtije bog objačiti, — ili nam valja
Čitavim od lađa otić odavde. Jer ja se bojim,
Da nam jučeranji dug naplatili ne bi Ahejci,
Jer nezasitni ratnik kod brodova jednako čami,
Ne mislim za nj da boja okanit će ikad se posve."
Reče, i besjeda ta se valjána Hektoru svidje,
I s kola odmah on u oružju na zemlju skoči,
Besjedu započne s njim i krilate prozbori r'ječi:
„Ovdje, Pulìdamase, boljare na iskupu drži,
A ja onamo idem, da prigledam poslove ratne,
Onda ću vratit se opet, kad pravo onima rečem".
Reče i uzrastom nalik na snježano brdo poleti;
Vičući lećaše on kroz Trojance i pomoćnike.
Na to pohrle svi, kad poklič njegovu čuju,
K Pantojevome sinu Pulìdamasu junaku.
Za tim potraži još med rtnícima, ne bi li našo,
Helena, vlastelja snažnog, Adàmasa, Asiju sina,
Asija, Hirtaku sina, i Dejfoba potraži s njima.
Al' ih neozl'jeđenih ni čitavih ne nađe sviju,
Nego su kod lađa skrajnjih kod ahejskih ležali jedni
Život izgubiv pobjèni od argejskijeh od ruku,
A drugi pogođeni i ranjeni pred zidom bjehu
Na l'jevoj plačnoga boja na strani divnoga brzo
Nađe Aleksandra, muža ljepokose Helene one,
Nađe ga, gdjeno hrabri i potiče drugove na boj;
I pristúpajûć k njemu progovori besjede ružne:
„Nesretni Parise, prvi ljepotico, ženaru ludi,
Gdje ti je Dejfob, gdje je i Helen vlastelj ti snažan,
Asijev sin Adàmas i Asije, Hirtakov sînak,

---

749. Taj je stih kasnije umetnut, a protivan je smislu, jer od kako je Hektor izišao iz kola u 12. pjev., st. 81., nije više na njih uzišao, nego se borio pješke, nije dakle mogao ovdje skočiti iz kola.

764. t. j. ranjenici su se uklonili u grad ili su odneseni (koji sami nijesu mogli ići).

Gdje ti je Otriònej? Sa vrha se strmeni Ilij
Ruši; sada te smrt za cijelo prijeka čeka."
Njemu bogolikì ovu Aleksandro prihvati riječ:
„Kada je, Hektore, srce u tebe, da nekriva kriviš,
Drugi put htio bih ja otpočinut od boja jednoć,
Jer nejunaka me sasvim porodila nije baš mati.
Od kad si kòd lâđâ ti drugare potako na boj,
Od tad smo ovdje mi i bez prekida s danajskom vojskom
Bijemo boj, a drugari su mrtvi, za koje sad pitaš;
Samo je uteko Dejfob, i Helen snažni je vlastelj
Uteko, — ranjeni njih su obojica kopljima dugim
U ruku, ali je smrt Kronìôn odvratio od njih.
Sada nas, Hektore, vodi, kud srce i duša ti veli,
Mi ćemo za tobom b'jesno pohitjeti svud, i junaštva
Mislim, da ne će nedostat, kolìkô smo snagom vijedni,
A preko snage se borit ni žestoki ne može junak."
Reče i okrene junak riječima bratovo srce;
Odu, gdjeno je boja i pokolja najviše bilo,
Gdje je nezazorni bio Pulìdamas, Falkes, Kebrìon
I još bogoliki junak Polìfêt, Ortej i Palmis,
Hipotiónovi sini Askànij, a drugi Moris;
Ta su dvojica došla za zamjenu u zoru juče
Iz Askànijê grudne, potàče Zeus ih na borbu.
Oni pođoše slični oluji i vjetrima teškim,
Koje je na zemlju grom Kronióna potjero Zeusa,
S golemom bukom padnu u pučinu, vali se silni
Motati na moru stanu po prešumnome, ko greben
Na krivo ispinju se, sad dolaze jedni, sad drugi:
Tako i Trojci sad jedni, sad drugi stisnuti čvrsto
Sjajuć u oružju svom za vođama iđahu svojim.
Sve ih je vodio Hektor ljudomori Aresu slični,
Prijamov sin, sa štítom, što svuda jednako krije,
Sa mnogo koža, i mjèdi po njemu bijaše mnogo;
Sjajna se kaciga tresla na čelu Hektoru divnom.
Okolo četa je stupao svud i svakako gledo
Štitom sakriven, uzmaći pred njime ne će l' Ahejci,
Ali pomesti nije Ahejcima mogao srce.
Kračuć široko Ajas zatàče Hektora na boj:
„Bliže, o nesretniče, pristupi, čemu Argejce
Plašiš samo onako? U boju nevješti nismo,
Nego je opaki bič Ahejce svladao Zeusov.
Negdje se nada srce u tèbi, da ćeš nam lađe
Uništit, ali su brze na obranu i nama ruke.
Mnogo će prije ruke osvòjit i rasuti naše

---

772. 773. Hektor hotimice pretjeruje, samo da Parisa što jače podjari.
792. Ovdje bi prema stihovima 740—744. i 751—753. trebalo da vojvode trojanske vijećaju, ali o tome vijećanju nema ni riječi; ili je pjesnik zaboravio, da o tome što kaže, ili su stihovi, gdje je to bilo, ispali.

Grad vaš žitelja puni! A tèbi samome velim,
Da je već blizu dan, u koji ćeš nagnuvši bježat
Moliti ocu se Zeusu i ostalim bozima vječnim,
Da ti ljepogrivi konji od jastreba hitriji budu,
Da te u grad brže dovezu prašeći poljem."
Kad to izrèče, al' njemu sa strane desne proleti
Orao ptić iz visina, i uscikću tad se Ahejci
Veseli poradi ptice, a Hektor odgovori sv'jetli:
„Ajase, gatalo ludo, oj hvališo, što si to reko?
Ej da sam tako tako sin egidonoše velikog Zeusa
Dovijek, tako da me porodila gospođa Hera,
I da sam čašćen ko bog Apòlôn i ko Aténa,
Kao što današnji dan Argejcima donosi svima
Propast! — I ti ćeš biti međù njima ubit, pred mojim
Kopljem li ostaneš dugim, ogulit će ono ti kožu
Nježnu, i trojanske pse ćeš nahraniti ì ptice mnoge
Salom i mesom svojim, kad padneš kod ahejskih lađa."
Reče Hektor i ljude povede, a oni za njime
Pođu s golemom bukom; ostrágu se uscikće narod,
A s druge ciktahu strane Argejci te se junáštva
Sjećajuć stanu čekat boljare trojske, i vika
Jednih i drugih dopre u eter do Zeusovih zraka.

---

822. 823. Ahejci vide povoljan znak u orlu, a Hektor slabo vjeruje pticama; vidi u 12. pjev., st. 238—243.

831. „pse ćeš nahraniti i ptice;" vidi 1. pjev., st. 4. 5.

ČETRNAESTO PJEVANJE.

Zeus prevaren.

Ako je ì pio Nestor, al' dobro osjeti ciku
Te on Asklépija sinu progovori krilate r'ječi:
„Mislim, Mahàone divni, izvršiti kako će to se,
Vika sve veća snažnih momaka kod lađa stoji.
Al' ti sjedider ovdje i vino žarkasto pijder,
Dokle ne ugrije tebi ljepokosa tu Hekaméda
Vodicu toplu i rane ne òperê krvave tvoje,
A ja na mjesto idem, sa kojeg je vidik, da vidim".
Reče i ubavi štit Trasiméda, svojega sina,
Hrabrog konjokrote uzme, gdje ležaše tad u čadoru,
Od mjedi blisto je sav, a Trasìmêd imo je njegov,
Koplje ubojno primi s oštrícem od mjedi ljute,
Izvan čadora stane i opazi posao grdni,
Gdje su Ahejci, jedni u zabuni, à drugê straga
Trojci gdje prehrabri métû, a bedem je ahejski pao.
Ko što se ljulja more (a valovlja gudnjava stoji)
Navalu vjëtârâ naglu naslućujuć i fijuk njihov,
Ono se muti onako i ne giba nikud se ono,
Dokle odlučan vjetar od oca ne dođe Zeusa:
Tako se starcu srce cijepalo misleći dvoje,
Bi l' med brzòkonjîke Ahejce u čete pošo,
Il' Agamemnona, ljudma pastira, tražit bi l' išo.
I misleć tako smisli, da ovo bolje će biti:
Po Agamemnona poći. U borbi ubijala vojska
Jedna je drugu, a na njima mjed popucivala tvrda,
Kako se mačima biše i kopljima dvoreznim oni.
Nestora sastanu tad hranjeníci Zeusovi kralji

Nastavak bojeva istoga dana, o kojemu govori trinaesto pjevanje.

1. Pjesnik se vraća k Nestoru, kojega je u 11. pjev., st. 618—803. ostavio, kako u svom čadoru s prijateljima pije napitak, što ga je priredila Hekameda, i pripovijeda. Nestor čuje ciku Trojanaca i Ahejaca, koja je spomenuta na kraju 13. pjevanja.

15. „bedem je ahejski pao", ne sav, nego samo dio; vidi u 12. pjev., st. 398. 399. i svršetak istoga pjevanja.

16—20. Poredi se neodlučnost Nestorova s neodlučnim ljuljanjem mora prije oluje.

Od lađa dolazeći, a ranjeni bijahu mjeđu:
Tidejev sin i Odìsej i Atrejev sin Agamèmnon,
Jer su od bojišta bile daleko njihove lađe
Pjenastom moru na br'jegu; povúčene one su bile
Najbliže moru, a bedem kod najdaljih sazidan bješe.
Ma da je obala bila širòka, ne mogoše lađe
Na njoj stajati sve, i narodu bijaše t'jesno.
Zato su poput skalínâ poređali brodove i sav
Obale pokrili otvor, kolìkô med brdima bješe.
Zato želeći vidjet i borbu ì ciku bojnu,
Opiruć se o kòplje, sva trojica pođu, a srce
Turovno u njima bješe; i sastane s njima se starac,
Te on ahejskim kraljem u grudima obori srce.
S njime besjedu kralj Agamemnon započne ovu:
„Nestore, Nelejev sine, oj ahejska velika diko,
Iz boja čemu tî ljudogubnog dolaziš amo?
Bojim se, dä riječ ne bi siloviti izveo Hektor,
Kako se grozio bio med Trojcima govoreć jučer,
Da se od lađa prije u Ilij vratiti ne će,
Dok ne zapali njih i ne pogubi sve nas junake.
Tako je zborio on, a sada se svršuje sve to!
Aj i ostali već nazuvčari Ahejci na mene
U srcu srdžbu imadu, Ahilej kako je ima,
Te im se boriti ne će pri kraju crnijeh lađa."
Na to odgovori njemu Gerénjanin konjanik Nestor:
„Sve se doista tako dogodilo; drukčije nì sâm
Visoki gromovnik Zeus okrenuti mogao ne bi,
Jer je bedem već srušen, za koji se nadasmo prije,
Da je neslomljiva nama i lađama obrana našim.
Oni kod brzih lađa bez prekida teško se bore,
I ti poznao ne bi, kolìkô bi gledao goder,
S koje l' se strane pletu i metu ondje Ahejci,
Tako ih kolju Trojanci u metežu, huk do nebesa
Dopire. Mislimo dajmo, što l' valja sada učinit,
Ako pamet što može pomoći. Al' nejdimo u boj, —
— Ja bih reko — jer ranjen ne vr'jedi više u borbi."
Kralj Agamemnon njemu ovako prihvati riječ:
„Kada se, Nestore, oni pri kraju lađa već bore,
Kad ih sazidan bedem obranio nije ni opkop,
Kojim se izmučiše Argejci u srcu misleć,
Da je neslomljiva nama i lađama obrana našim,

---

28. 29. Da su Agamemnon, Diomed i Odisej ranjeni, kaže se u 11. pjev., st. 660. 661., a kako je ranjen Agamemnon, to se kaže u istom pjevanju, st. 251—253., kako je ranjen Diomed, u st. 375—378., a kako Odisej, u st. 435—438.

40. Nestor obori onoj trojici srce, jer misle, da Nestor izlazi iz boja, a što sam izlazi, boje se, da je to rđav znak.

45. vidi 8. pjev., st. 173—183.

Tako gospodu valj'da premògûćêm hoće se Zeusu,
Tu da Ahejci daleko od Argosa bez slave zginu;
Kako sam znao prije, Argejce rado da brani,
Tako znadem i sada, sa bozima blaženim drugim
One da slavi, a ruke savéza i srce naše.
Al' sad, kao što velim, učinimo dajmo ovako:
Štogod blizu mora imade naprvo lađa,
Sve ih potegnimo mi i povucimo u more divno,
Kamenom ih nad vodom učvrstimo, dokle nam tiha
Ne dođe noć, — i tada Trojanci prestat će možda
Od boja, i mi lađe povući sve ćemo druge.
Zamjere nije bijedi umàći niti po noći,
Bolje se čovjeku spasti bježeći negoli propast."
Mrko pogledav njega Odisej dosjetljivi reče:
„Kakva ti, Atride, riječ iz ograde zubne izmàče?
Ej ti da, prokletniče, nevaljalom upravljaš drugom
Vojskom, a nama kralj da nijesi, kojim je Zeus-bog
Od rane mladosti dao do ù starôst, bojeve teške
Da nam valjade biti, da u njima pogine svaki!
Širokih ulica grad zar tako trojanski misliš
Ostavit, zbog kog bijede i čemera imasmo mnogo?
Šuti, da ne čuje drugi Ahejac takovu riječ,
Koje ni jedan čovjek kroz usta preveo ne bi,
Koji pameću svojom govoriti znade, što valja,
Kojino žezlo nosi, i kome je narod tolìkî
Poslušan, kao što ti med Argejcima mnogijem vladaš;
Sada ti pamet korim veòma, što si to reko,
Koji u more veliš potegnuti pokrite lađe,
Dokle rat još traje i cika bojna, veselja
Dà budê Trojcem, koji i tako su silniji od nas,
A nama prijeka propast da dođe, jer tad Ahejci
Ne bi odoljeti mogli, da u more lađe povuku,
Već će sa strahom bježat i prestajati od bojka.
Onda će uditi tvoj, o glavo narodna, savjet."
Na to junacima kralj Agamemnon odgovori njemu:
„Teškim, Odiseju, tî prijekorom srce si moje
Dirnuo! Ta ja evo ne govorim, u more sini
Ahejski neka povuku prekò voljê pokrite lađe.
Nek se sad javi, tko znade izrèći mudriju miso,
Bio star ili mlad, ugodit će svakako meni."
Med njima započne riječ Diòmêd, grlati bojnik:
„Blizu je čovjek, — dugo ne tràžimo — ako vas volja
Poslušat mene, i nek mi ne zamjera ljutito svaki,
Što sam vijekom svojim među vama najmlađi svima;
Ali se ponosim i ja, od oca čestita da sam
Tideja, kojega hum u Tebi nasuti krije.

---

77. „kamenom", vidi 1. pjev., st. 436.

Tri se Porteju sina nezazorna rodiše i svi
U Pleurónu su oni i ù strmôm u Kalidónu
Živjeli: Agrij i Melas i Enej konjanik treći,
Oca mojega otac, junaštvom prvi je bio.
Enej je ostao tamo, a otac nastanio moj se
Nakon lutanja duga u Argosu po volji valj'da
Zeusa i bogova drugih; Adrèstovôm jednom se kćerju
Oženi, žitkom obìlatî dom i oranica dosta
Imaše pšenice punih, a okolo voćnjaci bjehu,
Imo je mnogo ovaca; med Danajci kopljanik prvi
Bješe, — ta bit ćete čuli o svemu, je l' istina prava.
Zato nemojte zlim i rđavim držati rod moj
I ne pogrdite riječ, kad izreknem javno je vama.
Hajd'mo od nevolje u boj, i ako ranjeni jesmo,
Tamo se samijem valja od borbe i od strijela
Uklanjat, da se tko ne dobavi na ranu rane,
Al' ćemo poticat druge i hrabriti, kojino svome
Srcu ugáđajûći ne bore se, stojeć daleko".
  Reče, te besjedu oni i čuju i pokore njoj se,
Pođu; junacima kralj Agamemnon naprvo pođe.
  To je spazio bog zemljotresac preslavni dobro,
Te on za njima staru junaku naličan pođe,
Desnicu primi on Agamemnona, Atreju sina,
Besjedu započne s njim i krilate prozbori r'ječi:
  „Sad se Atrejev sine, Ahileju opako srce
Raduje negdje u grudma, kad motri ahejsku bježan
I krv, jer ni malo duše u njega doista nema!
Ali nestalo njega, i oči bog mu da uzme!
Još se blaženi bozi na tebe ne srde posve,
Nego će trojanske negdje čelovođe mudre zaprašit
Jošte široko polje, i vidjeti sam ćeš ih jošte,
Gdjeno od lađa bježe u Ilij i od čadórâ."
  Tako reče Posìdôn i krikne pa òdjûrî poljem,
Krikne, kao što devet il' deset tisuća ljudi
Jeknut u ratu zna zavrgavajuć svađu i borbu,
Tako zemljotresac silni iz grudi istisne tada
Glas i tako svakom Ahejcu veliku hrabrost
U srce vrgne, u boju bez prekida neka se bori.
  Hera zlatotrona stojeć na glavici Òlimpskê gore
Gledaše očima dolje te u bitki, junačkoj slavi,
Odmah rođenog brata i djevera spazi, gdje brza
Sopeći, te se u duši u svojoj poveseli ona,
A na najvišem vrhu izvorljive Ide planine
Opazi Zeusa, gdje sjedi, i mrzak joj bude u duši.
Tad se u svojoj duši volòokâ gospođa Hera

---

155. Posidon je Heri brat i djever, jer je ona Zeusu sestra i žena, a Posidon je Zeusu brat.

Zamisli, kako bi um egidonoše Zeusa zanèsla.
Ova se miso u duši učinila najbolja njojzi;
Lijepo nakitit sebe i poći na goru Idsku,
Ne bi li nju zaželio on obljubit i ne bi l'
S njom se milovat htio, i ona mu okrepnim, slatkim
Oči posula snom i opčinila mudro mu srce.
Ona u sobu pođe (načinio sin ju je mili
Hefest i složio čvrsta u dovratnike je vrata
Tajnijem klinom, da ne bi otvorio bog ih ni jedan),
U tu uniđe sobu i vrata zatvori sjajna.
Najprije s tijela ljupkog ambrosijom boginja mrlje
Operê sve sa sebe; ambrosijskim blistavim uljem
Ugodnim namaže sebe, u kojem mirisa bješe.
Kad bi se razlilo ono po domu mjedena praga
Zeusovu, po nebu svem i po zemlji bi pošao miris.
Njime lijepu kožu kad namaže, onda i kosu
Počešlja, za tim na glavi na svojoj besmrtnoj splete
Blistave uvojke krasne, ambrosijske rukama sama.
Haljinom odjene tad se ambrosijskom, koju Atena
Ugladi vješto utkav unútra umjetnih djela
Mnogo. Kopčama zlatnim na grudma je Hera zakòpčâ
Onda se opaše pasom, na kojem je stotinu kita,
U uši probušene tad metne òboce sa tri
Bisera jagodasta, milina blistaše iz njih
Boginja uzorita povezačom krasnom i sjajnom
Povi se tad, — ko sunce povezača sjala se njojzi;
Krasne potplate tada privéza na noge b'jele.
Pošto uresom svakim već tijelo nakiti svoje,
Izide iz sobe za tim i tajom od bogova drugih
Pozvavši Afroditu ovako joj započne riječ:
„Bi li me poslušat htjela, oj dijete drago, što velim?
Ili me poslušat ne ćeš u duši srdita, što ja
Danajskom pomažem rodu, a Trojcem si tî na pomòći."
  Zeusova kći Afrodíta odgovori njojzi ovako:
„Kćeri velikog Krona, prečestita boginjo Hero,
Što si umna, govori, a duša me nuka izvršit,
Ako izvršiti mogu, i ako se dade izvršit."
  Njojzi tad polukavo odgovori gospođa Hera:
„Daj mi žudnju i ljubav, oj kćeri, čime savladat
Bogove besmrtne sve i smrtnike umiješ ljude.
Idem ti krajeve skrajnje mnogohrane pogledat zemlje
I Okèana, bogom početak, i Tetiju majku,
Koji su u kući mene othrànjujûć gajili dobro,
Primivši mene od Reje, gromoglasni kada je Zeus-bog
Pod trepetljivo more i pod zemlju metnuo Krona.

198–213. Hera ovdje laže i vara Afroditu, a Afrodita to ne vidi; i' to je primjer nesavršenosti Homerovih bogova; vidi 1. pjev., st. 528—530. i 4. pjev., st. 93—104.

Idem pogledat njih i beskrajnu svađu umirit,
Jer već odavno jedno sa drugijem ne će da leže
Ni da se ljube, jer pade na njihovu dušu ljutina.
Njihova srca ja nagovorit riječma da mogu
Te ih u postelju svesti, da sjèdînê se i ljube,
Ja prijateljica mila, vrijedna njima bih bila."
  Riječ prihvati njoj Afrodita nasmješljivka mila:
„Niti mi priliči tebe ne uslišit, pa i ne mogu,
Koja predobrom Zeusu na rukama počivaš mila."
  Reče i onda od pȑsî izvézenî šareni pojas
Otpaše, u kom su sve ušivene njezine čini;
U tom je pasu žudnja i ljubav, razgovor tu je
I prelašténje, što pamet i mudrim zamamljuje ljudma.
Dâ joj ga u ruke i r'ječ izustivši prozbori ovu:
„Nâ ti ga, pojas taj u svoja metnider njedra
Šarena, u kom je sve ušiveno; mislim, da nê ćeš
Doći natrag ne svršiv, što u srcu svojemu želiš."
  Reče, i gospođa Hera volòokâ tad se nasmije
I sa smijehom pojas u svoja postavi njedra.
  U kuću Zeusovu tad Afrodita boginja ode,
Hera sa glavice pak otìšâvši Olimpske gore
Dođe u Pijersku zemlju, u Ematske krajeve mile;
Za tim na snježana brda konjogojnih Traka se vine,
Na najviše vrhunce, al' nogama ne dirne zemlju;
S Atoske gore ona u valovno korači more,
Dođe u Lemnoski grad božanskoga Toasa kralja.
Tu se sastane sa Snom (što rođeni bratac je Smrti),
Ruku mu stisne i ovu izustivši besjedu reče:
„Sne, oj gospodaru i bogova sviju i ljudi,
Već si me poslušo često, što rekoh ti, pa me i sada
Usliši, a ja ću znati za hvalu dovijek tebi.
Sjajne pod obrvama ded uspavaj Zeusove oči,
Odmah kad legnem ja uz njega u ljubavi slatkoj.
Dobit od mène ćeš dar; nepropadljivu stolicu krasnu,
Zlatnu, vješto će nju rukotvorac slavni načinit
Sin moj Hefest metnuv i podnožje za noge na njoj;
Na toj ćeš stolici držat pri gozbi bijele noge."
  Boginji tvrdi San odgovarajuć prihvati riječ:
„Kćeri velikog Krona, prečestita boginjo Hero,
Svakoga drugoga ja bih od bogova mogao vječnih
Lako uspavat, uspávô Okèanskê ja bih rijèkê
Također vȍde, koje početak su stvarima svima;
Ali se hotio ne bih primàći Kronovu sinu
Zeusu i njega uspavat, već ako sâm bi mi reko,
Jer već jednoć me tvoj opametio, boginjo, nalog,
Onaj dan, u koji je sin prejunačni Zeusov

250. „sin prejunačni Zeusov", t. j. Heraklo, vidi u stihu 266.

Grad Trojancem razoriv od Ilija brodio bio:
Tad sam uspavao um egidonoše velikog Zeusa
Tvrdo obuzev njega, a ovome u srcu svom si
Smislila zlo, i digla na pučini vjetrova hudih
Silu i odbila njega, na Koos žitelja puni,
Od prijatéljâ dalèko; — al' kada se probudi Zeus-bog,
Bogove stane turat po dvorma, a naviše mene
Tražaše, u more da me iz etera bez traga baci,
Ali me izbavi Noć, što bogove i ljude kroti,
K njojzi se bježeć utekoh, tad smiri se srdit doduše
Zeus bojéći se Noći učiniti na žao brzoj.
A sad mi drugo djelo izvršiti nesretno veliš!"
  Tada gospođa Hera volòokâ prihvati riječ:
„Zašto se toga, Sne, u duši opominješ svojoj?
Misliš li, da Zeus brani gromoglasni tako Trojance,
Kako se radi Herakla rasrdio, svojega sina?
Nego idi, i jednu od Harita mlađahnih tebi
Dat ću, oženi se njom, nazovi svojom je ženom,
Dat ću ti Pasitèju, što žudiš je svedni u duši."
  Reče, i San razveseljen njoj odgovori riječ:
„Deder se Stigom rijekom strahovitom meni zakuni
Sada i jednom rukom mnogohrane zemlje se primi,
A drugom primi se mora, što blista, da nam svjedoci
Budu bogovi donji, što žive okolo Krona,
Da ćeš mi doista jednu od mlađahnih Harita dati,
Da Pasitèju ćeš dati, što žudim je svedni u duši."
  Reče, i boginja njega bjeloruka posluša Hera
Te se po njegovoj volji zakune i bogove zazva
Sve, što pod Tartarom žive, Titéni koji se zovu.
Pošto zakune se već i pošto dovrši kletvu,
Otiđu oboje odmah sa Lemnosa, Imbrosa oni
Zaviti ü maglu ï pût prevaljujuć oboje brzo
Oni do Ide dođu izvorljive, matice zv'jerju,
Dođu do Lektosa ì tû iz vode se izviju i tad
Stupe na súho, i vȑh se planine pod nogama njihnim
Tresao, a San prije, no Zeusove spaze ga oči,
Popne na jelu se vrlo visòku, što bješe na Idi
Najviša dopirući u eter krȍz magle tamne,

---

265. 266. iza prvoga stiha ima Hera u misli da reče: „i da će se na te tako rasrditi, kako" . . . ., ali ih ne izgovara, jer zna, da će je San razumjeti i bez njih.

267—269. Hera obećava, a malo dalje se i zaklinje, da će Snu dati Pasiteju, ako učini ono, što ga ona moli. San to izvršuje, ali da on dobiva obećani dar, to nigdje ne vidimo; vidi takav primjer i u 10. pjev., st. 215. 216.

272—274. San zahtijeva od Here, da se zakune držeći jednom rukom zemlju, a drugom more, da je čuju donji bogovi, koji su okolo Krona, koji dakle žive na skrajnjim granicama zemlje i mora, a to su Titeni, za koje se u st. 279. kaže, da žive pod Tartarom. To nije protivurječje, jer se iz 8. pjev. st. 478—481. vidi, da je Tartar na rečenim skrajnjim granicama.

Tu San sjednuvši granjem pokriven jelovim nalik
Zvonkoj stvori se ptici, u brdima kojano živi,
Halkida kožu joj bozi, *Kimìndis* kažu joj ljudi,
  Gospođa Hera se brzo na Gargar visok vrhunac
Idske popne planine, — i nebeski oblačnik Zeus-bog
Kako opazi nju, osvojila mudru mu dušu
Ljubav, ko kada ju je obljubio prvi put, kradom
Kad su od oca i majke u postelju oboje legli
K njoj se približi Zeus i izustivši besjedu reče:
„Kamo namjeravaš, Hero? što s Olimpa dolaziš amo?
Nemaš se uspeti na što, jer konja nemaš ni kola."
  Njemu tad polukavo odgovori gospođa Hera:
„Idem ti krajeve skrajnje mnogohrane pogledat zemlje
I Okèana, bogom početak, i Tetiju majku,
Koji su u kući mene othranjujuć gajili dobro;
Idem pogledat njih i beskrajnu svađu umirit,
Jer već odavno jedno sa drugijem ne će da leže
Ni da se ljube, jer pade na njihovu dušu ljutina.
Konji mi podno brda izvorljivog Idskoga stoje,
Oni će nositi mene po vodi, nosit po suhu.
Radi toga sam k tebi sa Olimpa ovamo došla,
Da se poslije na me ne rasrdiš, kada bih tajno
Ja u dvorove pošla Okèanu dubokih struja."
  Nebeski oblačnik Zeus odgovori njojzi ovako:
„Bit će kad i drugi put zaputiti onamo, Hero!
Nego hajdemo leći, nasladit se ljubavi hajd'mo,
Ta još mi nikada ljubav za boginjom, a ni za ženom
Tako ne svlada dušu u grudima razliv se po njoj,
Niti kada sam ženu Iksìona ljubiti stao,
Koja svjetnika rodi Pirìtoja bozima ravnog,
Ni kad gležanja krasnijeh kćer Akrìsija ljubih.
Danaju, koja glavnog junaka Perseja rodi;
Ni kad Feniksa kćer daleko slavnoga ljubih,
Minosa i Radamànta bogolikog koja mi rodi;
Ni kad u Tebi ljubih Alkménu, kad Sèmelu ljubih,
Ona srčanog sina Heràkla porodi meni,
A Dionísa, ljudma veselje, Sèmela rodi;
Ni kad boginju ljubih ljepokosu Demetru onu,
Ni kad preslavnu Letu, ni samu tebe kad ljubih, —
Kòliko sad sam te željan i osvaja slatka me žudnja."
  Njemu tad polukavo odgovori gospođa Hera:
„Prestrašni Kronov sine, izustio kakvu si riječ?
Ako na vrsima Idske planine u ljubavi sa mnom
Želiš da legneš, al' sve se odátlê vidjeti može!
Kako bi bilo, da koji od vječitih bogova spazi

---

321. Ovo je sasvim drugi Feniks, a ne onaj, o kojem se govori u 9. pjevanju; njegova kći, kojoj pjesnik ne kaže ime, zvala se Europa.

Nas, gdje spavamo skupa, i bozima ostalim ode
Kazati? — Ne bih se više u dvore vratila tvoje
Ustav iz postelje ja, jer ruglo bilo bi pravo.
Ali kad te je volja, i kȁd ti je milo u duši,
A ti sobu imadeš, — načinio sin ju je mili
Hefest i složio čvrsta u dovratnike je vrata, —
Onamo pođimo leći, kad postelje hoće se tebi."
Nebeski oblačnik Zeus odgovori njojzi ovako:
„Ne boj se, Hero, da koji il' čovjek il' bog će nas vidjet,
Jerbo ću ja nas takim ogrnuti oblakom zlatnim,
Da nas kroz njega ne će ni Helije vidjeti moći,
Kojeg je oštriji pogled od svega, kada se gleda."
Reče i Kronov sin tad milo ogrli ženu.
Pod njima nova trava iz zemlje izbije divne,
Rosni izbije lotos i šafran, perunika k tome
Gusta i nježna, koja od zemlje ih dizaše u vis.
Tu je njih dvoje leglo, i na se oblak navuku
Lijepi zlatni, a rosa iz njega padaše sjajna.
Tako je Otac mirno počivo na Gargarskom vrhu
Ljubavlju savladan i snom u rukama ženu držéći,
K lađama ahejskim San tad poteče tvrdi želéći
Glas zemljomičnom javit zemljotrescu jakome bogu.
Bliže pristupi k njemu i krilate prozbori r'ječi:
„Po volji, Pòsidône, Argejce sad braniti možeš;
Bojnu im slavu pridruži, ma bilo samo za časak,
Dok Zeus spava, kojeg poklopih pokojem tihim,
Hera ga zanìjela, te s njome u ljubavi spava."
Reče te u slavna opet plemena ljudska odleti,
A Posidóna potače, da i jače Danajce brani;
Među rtnike odmah Posìdôn skočivši vikne:
„Zar ćemo opet, rode o argejski, pobjedu pustit
Hektoru, Prijama sinu, da brodove osvoji slavno?
Hektor govori tako i želi, jerbo Ahìlej
Kod lađa prostranih stoji veòma srdit u duši.
Ne ćemo odviše željet Ahileja, ako se drugi
Budemo hrabrili mi, da jedan drugoga brani.
A sad, kao što velim, učinite dajte ovako:
Najveće, najbolje štite, u vojsci što ih imámo,
Na se metnimo sad, a sjajnim šljemima glave
Pokrijmo, zgrabimò koplja, što najdulja mi ih imámo,
I u boj pođ'mo, a jâ ću čelovođa biti, i velim,
Ne će nam Hektor odoljet, kolìkô se god on naprezo.
Tko je mejdandžija smjelan, a malen štit na ramenma
Ima, nek goremu dâ ga junaku i vȅćî nek uzme."
Reče, te besjedu oni i čuju i pokore njoj se.
Ređat ih knezovi stanu, i ako su ranjeni bili:

363. Pjesnik je zaboravio reći, u kojoj prilici ulazi Posidon ovdje u ahejsku vojsku.

Atrejev sin Agamemnon Odisej i Tidejev sinak,
Iđahu po svoj vojsci mijenjajuć oružje bojno :
Dobar je uzimo dobro, a rđavo rđavom davo.
I kad junačku mjed na sèbe metnuše veće,
Pođu, a naprvo bog Posidon zemljotresac pođe
Strašan dugosjekli mač u ruci čvrstoj držeći,
Nalik na munju mač ; ne vàljâ u pogubnom boju
Sastat se s njim, već ljude od njega ustavlja strava.
A s druge strane Hektor Trojance ređaše sv'jetli.
Tada prestrašnu svađu i borbu učiniše ondje
Svijetli Hektor i bog mrkovlasi jaki Posidon,
Onaj pomažući trojskoj, a ovaj argejskoj vojsci.
More se uspljuska sve k čadòrma i lađama crnim
Argejskim ; gromotno vičuć sa vojskom se sudari vojska.
Valovi morski tako ne huče o obalu bijuć,
Kada se iz mora dignu uz duhanje Boreje teško,
Niti u planinskom dolu ne stoji praska tolikâ
Gorućeg ognja, kad bukne, da čitavu šumu izgòrî,
Ni vjetar tako ne šumi uz stabla brsnata vrha,
Vjetar, što najvećma zna u bjesnilu gruhati svome,
Kolik trojanski glas i ahejski bijaše tada,
Kad se na vojsku vojska zaleti povikavši strašno.
Prvi udari Hektor junaka Ajasa kopljem,
Kada se upravo k njemu okrénu, i dobro ga zgodi,
Gdje se remena dva oko prsiju pružahu njemu,
Jedan od štíta, a drugi od mača sa srebrnim klinci.
Oni mu tanahnu kožu obrániše. Hektо́r se na to
Razgnjevi, gdje mu je koplje iz ruke izletjelo zalud,
I on med drugove guste uteče od smrti bježeć ;
Ali kad uzmicaše, tad Ajas, sin Telamónov,
Kamenom udari njega ; pred nogama borcima mnogo
Kamenja ležaše tamo za podlogu lađama, — jedan
Ajas digne i njime u štitov pogodi obod
Hektora; u prsi uz vrat, zavrti ga kakono zvrčku,
I otetura Hektor. Od Zeusova udarca kako
Pada s kor'jenjem hrast, i strašan nastaje iz njeg
Sumporov vonj, — tko gleda iz bliza, nije mu srce
Smiono, jerbo je grom strahovit velikog Zeusa :
Tako u prašinu brzo junačina smota se Hektor,
Koplje mu padne iz ruke i kaciga ï štît za kopljem.
Šareno mjedeno tada na njemu oružje zvekne.
Sini se ahejski na to zalete ciknuvši silno
Hektora misleć odvući i koplja bacati gusta
Počnu, al' narodnoga pastira ne mogne nitko
Raniti nit' ga pogodit, jer najbolji njega junaci
Bjehu opkolili, i to nezazorni Glauk i Enèja,
Likijski vođa Sarpédon, Pulìdamas, divni Agénor.
I drugi mariše za nj junaci, te štitove krasne,

Oblaste držahu pred njim; drugari ga rukama tada
Dignu i iz boja njega iznesu, dok ne dođu k brzim
Konjma, koji su bili ostrágu za poljem bojnim,
Uz njih sjajna kola, upravljač stajaše kod njih,
Onda Hektora u grad odvezu, te stenjaše teško.
A kad već dö broda dođu rijeke ljepoteke Ksanta,
Ksanta virovitog, koji od Zeusa se besmrtnog rodi,
Hektora iz kola na tle položivši vodom ga ondje
Poliju, i on oživi i očima progleda opet,
Sjedne, a crna mu krv se iz usta na koljena lila,
Na zemlju izvali on se i opet, njegove oči
Crna ogrne noć, omamljivao još ga je kamen.
A kad Argejci vide, gdje iz boja izlazi Hektor,
Naskoče jače na Trojce, veselja se bojnoga sjete,
Najprije Ojlejev sin brzonogi skočivši Ajas
Satnija, Enopu sina ubode oštrijem kopljem,
Njega Enopu rodi nezázornâ Nejatka Nimfa,
Koji je pasao stado na br'jegu Satnìois-r'jeke.
Kopljanik slavni Ojlejev sin u slàbine njega
Rani, i onda se Satnij prevrnu, borbu oko njeg
Zametnu ljutu Trojanci i Danajci. Osvetnik njemu
Dođe kopljometnik slavni Pulìdamas, Pantojev sinak,
On Protoénora zgodi Arèjliku sina, u dèsnô
Rame, te koplje njemu silovito kroz rame prođe,
I on se u prah sruši i rukom primi se zemlje.
Tad se Pulidamas prodre i sebe pohvali vrlo:
„Pantojevome sinu junačini, mislim, da nije
Naprazno oštro koplje iz ruke skočilo čvrste,
Već ga je u koži koji Argejac odnio; mislim,
Da će otići k Aídu podupirući se njime."
Reče, i njegova hvala zabòlî ljuto Argejce,
Al' Telamónovu sinu okrenu najvećma srce
Ajasu hrabrom, jer pade veòma blizu uz njega
Protoénor, te brzo za onim izbaci koplje,
Kada je uzmicao; Pulidamas crnoj se smrti
Ukloni na stranu skočiv, te koplje Anténorov sinak,
Sobom ponèsê Arhèloh, jer smrt mu odlučiše bozi.
Ajas ga u gornji zglob, gdje sastaju vrat se i glava,
Pogodi kopljem, i žile pres'ječe obje mu vratne;
Mnogo se prije nađu na zemlji glava i usta
I nos, nego mu klonu s gol'jenima koljena oba.
Onda Pulìdamasu nezazornom poviče Ajas:
„Gledaj, Pulìdamase, i reci mi istinu pravu,
Nije l' u zamjenu taj Protoénoru čovjek vrijedan.

444. vidi 6. pjev., st. 22.
457. ovo je sarkazam, vidi u 11., st. 374—382.

Dà padnê? meni se on ne čini nikakva rđa,
A niti rđaković; Anténoru on je il' sinak
Il' brat konjokroti, rodom preblizu je (čini se) njemu."
Reče i poznade dobro, a Trojce uhvati žalost.
Onda Akamas kopljem Beótîjca Promaha rani
Brata obilazeć svoga, kad za noge vučaše njega.
Tad se Akamas prodre nad njime hvaleć se vrlo:
„Oj vi grožljivci vječni, oj argejske hvališe, nije
Muka i posao ratni Trojancima samo, već i vi
Bit ćete poklani jednoć ovako; vidite, Promah
Kako vam počiva mirno ubijen mojijem kopljem,
Tako bratinska krv bez osvete ne će vam dugo
Ostajat! Tako želi u dvorima i drugi junak
Rođaka ostavit kojeg, da osvetnik smrti mu bude!"
Reče, i njegova hvala zabòlî ljuto Argejce,
Ali najvećma srce Penèleju okrene hrabrom,
Te on navali na nj, al' zamahu njegova koplja
Akamas ukloni se, te ôn Iliòneja rani,
Sina Forbasa stočnog (od sviju je Trojaca više
Forbasa ljubio Hermes, imutka dao mu mnogo,
A Iliòneja mati jedinca porodi ocu),
Njega u očnu jamu pod obrvu zgodi Penelej,
Zjenicu izbije njemu, te kroz oko, zatiljak koplje
Prođe, i Iliònej raširivši obadv'je ruke
Pade; a onda mač Penelej oštri povuče
Pa mu ga protisne kroz vrat i s kacigom njegovu glavu
Odrubi na tle, al' jošte silovito u oku koplje
Ilioneju osta; Penelej ko makovu glavu
Njegovu digne i Trojcem pokazav je hvaleć se vikne:
„Javite, Trojci vi, Ilioneja ponosnog ocu,
Javite njegovoj majci, nek za njim u kući plaču!
Ta ni Promaha, koji je sin Alegénorov, ne će
Pozdravit miloga muža na povratku žena, kad sini
Ahejski vratimo mi se od Troje u lađama kući."
Tako im reče i svima u koljena udari drhat,
Svaki se ogleda, kud će uteći od smrti pr'jeke.
Recite sada mi, Muze, stanarice olimpskih dvora,
Krvavu odoru koji Ahejac je skinuo prvi,
Pošto zemljotresac slavni je bog okrenuo bitku.
Najprvi Ajas, sin Telamónov, Hirtija rani,
Girtiju sina, jakih i srčanih Mišana vođu;
Falku odoru skine Antiloh, Mermeru jošte;
Hipotióna ubi i Morisa junak Merìon,
A Protoóna Teukar probòdê i Periféta.
Atrejev rani sin Hiperénora, ljudma pastira,

477. „brata obilazeć svoga", t. j. Arheloha, — „kad za noge vučaše njega", t. j. Promah vučaše Arheloha, da ga oplijeni.
508. Taj je stih bio već u 11. pjev., 218., a vidi i st. 176. u 12. pjev.

Rani u slàbine, i mjed po srèdini razdre mu trbuh,
Duša njegova brzo kroz otvor rane izleti,
Mrak se na oči njemu navuče. Ali junákâ
Brzi Ojlejev sin poubija najviše Ajas,
Kojemu ne bijaše junaka ravnoga ljude
Stizati preplašene, kad Zeus ih okrene u b'jeg.

PETNAESTO PJEVANJE.

Uzbijanje od lađa.

A pošto kolje več i opkop Trojanci prebježe,
I pošto danajske ruke savladaše od njih množinu,
Onda kod lađa stanu i ostanu malo stojeći
Od strâ blijedi svi i preplašeni; i tada
Zeus se na Idi od svoje zlatotrone probudi Here.
Prenuv se ustane on te Ahejce spazi i Trojce,
Gdje se pletu Trojanci, prejunačni gdje ih Argejci
Metu ostragu sad, Posidóna među njima spazi;
Hektora na polju vidí, gdje leži, drugari okò njeg
Sjede, a Hektor bez duše zagùšujûći se teško
Baca krv, jer nije Ahejac ga zgodio zadnji.
Vidjev ga bogova otac i ljudi požali njega,
Mrko pogleda Heru i strašno započne riječ:
„Doista zlopaka tvoja prijevara, nesnosna Hero,
Hektora divnoga uzbi od borbe i preplaši vojsku!
Ne znam, ne ćeš li opet od sviju okusit prva
Nesretnu svoju zlovárnôst, i ne ću l' te izbiti teško.
Zar se ne spominješ, kad si u visu visjela, kad ti
Na noge nakovnja dva privezah i užem ti zlatnim
I nerazdrešljivim ruku omotah? U eteru tad si
Visjela i u obláku. Na visokom Olimpu bjehu
Srditi bozi, al' k tebi pristupit pa te odvezat
Ne mogahu, jer kojeg doségnuh, bacih ga s praga.
Da je na zemlju pao rastučen; al' mi ni tako
Nè prôđê bol za Heràklom božànskîm neprèstan iz duše.
Ti si Boreja bila navèla i vjetrove silne
Na more bacila s njime trepetljivo radeći o zlu
Onom te odbila njega na Koos žitelja puni,
Al' ja ga izbavih otud i opet njega dovedoh
U konjogojni Argos, utrudio pošto se mnogo.
Tog te opominjem opet, da lukavstva svakog se prošav
Vidiš, kako ti ne će pomoći ljubavno spanje,
Kojim od bogova drugih daleko prevari mene."
Reče, te gospođa Hera volòokâ od stra protrnu,
Besjedu započne s njim i krilate prozbori r'ječi:

Ovdje je nastavak bojeva istoga dana iz 14. pjevanja.

„Zemlja sada nek zna i nad nama široko nebo,
K tome i Stig rijeka, što niz brdo teče i od svih
Najstrahovitija kletva u blaženih bogova jeste,
Nek zna još sveta ti glava i postelja mladosti naše,
Kojom se ne bih ja usudila zakleti krivo;
Bog zemljotresac jaki Posidon po volji mojoj
Hektoru zlo ne čini i Trojcem, a pomaže onim,
Nego ga navodi samog i potiče njegovo srce,
Te on Ahejce spaziv u nevolji žao mu bješe;
Pače bih kazala ja Posidónu, neka on pođe
Onamo, kamo ga ti, crnooblačni bože, povedeš."
Reče, a otac se ljudi i bogova tome nasmije
Te on odgovori njoj i prozbori krilate r'ječi:
„Da ti premà tom hoceš, volòokâ gospođo Hero,
Misleći jednako sa mnom med besmrtnim bozi na sjedit,
Onda bi brzo Posìdôn po mojemu srcu i po tvom
Svoj okrenuo um, pa ma kòliko drukčije htio.
Ako li doista sve po istini govoriš pravoj,
Zađider među božànskâ plemèna i ovamo zovni,
Bog slavnoluki nek mi Apòlôn dođe i s njime
Irida: ona će poći k mjedenhaljama Ahejcem
Te će gospodu reć Posidónu, neka se prođe
Rata i nek se vrati u dvorove svoje, a u boj
Bog će Apolon Feb potàći Hektora divnog,
On će ga hrabrošću opet nadahnuti, izbavit muka,
Koje ga kolju sada u duši, on će Ahejce
Užbiti opet i na njih navaliti strah, nejunáštvo,
Te će bježeći doći do brodova punih vesala
Pelejevoga sina Ahìleja, koji će dići
Svoga drugara Patròkla, al' ovog će ubiti kopljem
Hektor pred Ilijem gradom, mladiće pošto Patròklo
Pobije mnoge i divnog Sarpedona, mojega sina.
Ali će ljutit zbog njèga Ahìlej Hektora ubit,
Pa od tada ću opet o uzmaku od lađa radit
Udilj bez prekida ja, dok ne osvoje ahejski sini
Strmi Ilijski grad po Aténinôj zamisli mudroj.
Prije se gnjeva ja ne prolazim nit ću dopustit,
Da bog ikoji drugi Argejce brani u boju,
Prije nego se želja Ahìleja izvrši divnog,
Kako sam obećo njemu i glavom namàgnuo svojom
Onoga dana, kad je obujmila koljena meni
Tetida moleć, da slavu gradòbiji dadem joj sinu."
Reče, i boginja njega bjeloruka posluša Hera,
Siđe s Idskijeh brda, na široki uziđe Olimp.
Kao što leti pamet čovječja, kadano čovjek

71. Kakva je to Atenina zamisao, vidi u Odiseji 8 pjev., st. 492—495.
72. Misli se Zeusov gnjev na Agamemnona (što je uvrijedio Ahileja), a s Agamemnonom i na ahejsku vojsku.

Prošavši mnogo zemlje u duši pametnoj misli
„Ej, da sam ondje il' ondje“ te žudi i drugo mnogo:
Tako je gospođa Hera preletjela hiteći brzo.
Na strmi dođe Olimp, i ondje u Zeusovu dvoru
Blažene bogove nađe u skupu; kada je oni
Vide, ustanu svi i vrčima pozdravljat stanu.
Hera ostavi druge, od Temiste obraza l'jepih
Uzme vrč, jer ova dotrkala njoj je u susret
Prva i besjedu počev izrèkla joj krilate r'ječi:
„Čemu dolaziš, Hero? na prestrašenu si nalik!
Valjada muž tvoj Zeus veoma preplaši tebe.“
  Hera bjeloruka njoj odgovori besjedu ovu:
„Nemoj me, Temista, pitat, oj boginjo, znadeš i sama,
Kako je njegovo srce u grudima nemilo, ljuto.
Nego ded podjednaku u dvorima s bozima gozbu
Počni, i čut ćeš med svima vjekovitim bozima, kakve
Zeus nam javlja bijede; ne velim, da će se svima
Obradovati srce u grudima smrtnijem ljudma
Ili bozima, ako se tko i veselo časti!“
  Tako rekavši sjedne bjeloruka gospođa Hera;
Tad se ozlovolje bozi u Zeusovim dvorma, al' Hera
Usnama tek se nasmije, nad obrvama se mrkim
Njezino čelo ne prosja, već srdita prozbori svima:
„Ludi bez pameti mî na Zeusa se srdimo bozi!
Ili zar mislimo još navaliti r'ječju il' snagom
Na nj i ùstavit njega? posàmcê sjedi i ništa
Ne mari niti se brine, kad znade, da je med svima
Vječnijem bozima silom i snagom jamačno prvi.
Zato trpite, što on bijede pošalje kojem.
Sad se je Aresu zlo dogodilo, mislim, jer njegov
Mili u boju je sin od ljudi draži mu sviju
Pao Askàlaf, što svojim silnoviti Ares ga zove.“
  Reče, i Ares se bog u bokove udari gojne
Ruke spustivši obje i ridajuć prozbori ovo:
„Nemojte zamjerit meni, stanari olimpskih dvora,
Idem li sina svoga osvetiti k ahejskim lađam,
Makar i suđeno bilo, da str'jela me Zeusova zgodi,
I da u prahu i krvi med poklanim ljudima ležim.“
  Reče te Dimosu tad i Fobosu naloži konje
Prezati, à sâm na se navuče oružje sjajno.
Tako bi bogove druge od Zeusa premudrog snašla
Veća i teža srdžba i ljutost negoli ikad,
Da za bogove sve se bojeci kroz predvorje nije
Van izišla Atena sa stolice skočiv, na kojoj
Sjedila bješe, te skinula štit i kacigu onom

112. Vidi 13. pjev., st. 518—522.
113. O udaranju u bokove vidi 12. pjev., st. 162., — a vidi i dalje st.

I prislonila koplje iz žilave uzev mu ruke.
Aresa naleta onda riječima grditi stane:
„Propo si, ludove tî o mahniti! Tako li imaš
Uši, da njima slušaš? ni pameti nemaš ni stida!
Ne čuješ, što li Hera bjeloruka boginja veli,
Koja je evo sada od Zeusa olimpskog došla?
Il' ti je volja mnogo pretrpjevši svakakvih zala
Natrag doći na Olimp, al' silom i u srcu jadan
Te svim veliko zlo pripremiti bozima drugim?
Jer on će Danajce odmah i Trojce prehrabre ondje
Ostavit i nas doći po Olimpu ganjati svemu,
Mlavit po redu će nas i kriva i nekriva tada.
Zato ti sada i velim, da srdžbe se zbog sina prođeš,
Jer već mnogi je bolji od njega rukama, snagom
Ubit ili će biti u boju ubit, a teško
Sviju je ljudi potomstvo i porod od smrti spasti."
Reče i posadi onda na stolicu Aresa boga,
A Apolóna Hera izvàn kućê Zeusove zovne,
S njime i Iridu zovne, glasonošu bogova vječnih,
Besjedu započne s njima i krilate prozbori r'ječi:
„Zeus vas oboje zove na Idu, da dođete brže,
A kad dođete tamo i vidite njega u lice,
Činite, što vam on zapovjedi i što vam kaže."
Kada im reče to, tad vrati se gospođa Hera,
Sjedne na stolac, a oni polete oboje odmah.
Kada do Ide dođu izvorljive, matice zv'jerju,
Nađu gromoglasnog Zeusa, gdje sjedi na Gargarskom vrhu,
Okolo njega se oblak mirišljiv savio bio.
Kad crnooblačnom Zeusu na blizu oboje dođe,
Stanu, a on ih vidi i na njih ne bude srdit,
Jer su se brzo riječma pokorili mile mu žene.
Iridi prvoj on progovori krilate r'ječi:
„Odlazi brzo, hitra o Irido, sve Posidónu
Gospodu javiti ovo, glasonoša ne budi lažna.
Reci mu, neka se boja i borbe okani odmah
Te med bożànskâ ode plemèna il' u more divno.
Ako l' se mojim riječma ne pokori za njih ne mareć,
A on u srcu svom i u duši nek promisli tada,
Nek se ne usudi mene da dočeka, kada mu dođem,
Jer ja snagom, mislim, od njèga mnogo sam jači;
Prvi sam porodom ja, a njemu se ne plaši srce
Gradit se jednakim meni, kad i drugi boje se mene."
Reče, a Irida brza vjetronoga posluša Zeusa,
Ona pod sveti Ilij sa vrhova Idskijeh skoči.
Kao što snijeg il' gräd iz oblaka kadano hladni
Padaju (Boreja rođen u eteru goni ih dalje),
Tako je Irida hitra preletjela hiteći brzo.
Blizu k zemljotrescu slavnom pristupivši rekne mu riječ:

„Bože mrkovlasi ti zemljomični, došla sam k tebi
Od egidonoše Zeusa i glasove nosim ti od njeg
Veli ti, neka se boja i borbe okaniš odmah
Te med božanska odeš plemena il' u more divno;
Ako l' se njegovim r'ječma ne pokoriš za njih ne mareć
A on prijeteći reče, da ovamo doći će glavom
Te će se boriti s tobom, i veli ti, čuvaj se ruku
Njegovih, jerbo snagom od tèbe jači je, misli,
Prvi je porodom on, a tvoje se ne plaši srce
Gradit se jednakim njemu, kad i drugi boje se njega."
Slavni zemljotresac vrlo ozlovoljen ovo joj reče:
„Ao, žestoko to je izustio, ako je i jak,
Jednako časna mene prekò voljê moje ustežuć.
Tri su nas brata od Krona, porodila sve nas je Reja,
Zeusa i mene, trećeg Aída, mrtvim vladara.
Na troje sve podijeliv zadobismo jednaki dio:
Kad smo bacali ždrijeb, za stának sam dobio vječit
Pjenasto more ja, a Aid je dobio tamu,
A Zeus široko nebo u eteru, oblacih dobi,
Zemlja i široki Olimp sve trojici ostanu skupno.
Zato se Zeusovoj volji ne uklanjam, već on na miru
U svom nek ostane trećem dijelu, ako je i jak.
Rukama svojim nek mene ko rđu ne plaši kakvu;
Bolje bi bilo, da on riječima strašnijem kori
Kćeri i sinove svoje, što rodiše svi se od njega,
Ti će se i silom svakoj pokoriti njegovoj r'ječi."
Njemu Irida brza vjetronoga odvrati riječ:
„Tu li ću dakle, bože zemljomični, mrkijeh vlasa,
Nemilu, tvrdu riječ donèsti premudrom Zeusu?
Ili ćeš srce okrenut? (ta dobrim se okreće srce),
Znadeš, starijim kako Erìnije pomažu svagda."
Njoj zemljotresac bog Posidon prihvati riječ:
„Boginjo Irido, tu si baš pravo besjedu rekla;
Dobro je vazda to, kad glasnik znade što valja.
Ali je strašna tuga u duši i u srcu meni,
Gdje on ljutijem hoće riječima onog vrijeđat,
Koji je jednake vlasti i određen jednak mu dio.
Ali ću za sad njega da poslušam s bojazni nekom.
Drugo ću nešta ti kazat i grožnju iz srca reći:
Ako Ateni on pljenjačici uskos i meni,
Gospodu uskos Hefestu i Heri i Hermiji bogu
Strmi poštedi Ilij i ne htjedne njega razorit,
Ako ne htjedne dati Argejcima veliku jakost,
Nek zna, da ćemo mi neutažljivo srdit se na njga."
Rekavši to zemljotresac bog iz ahejske vojske
Ode i u more uđe (Ahejci žališe za njim).

---

204. t. j. Erinije progone onoga, tko se ogriješi o pravo starijega u porodici.

Nebeski oblačnik Zeus progovori tad Apolónu:
„K Hektoru oklopniku otiđi, mili mi Febe!
Sad je zemljotresac bog zemljomični u more divno
Veće zaronio od mog bježeći pr'jekoga gnjeva,
Jer bi i drugi bozi za borbu nam saznali dobro,
Oni, koji su dolje pod zemljom okolo Krona.
Ali je mnogo bolje ovako po me i po njeg,
Što se je s bojazni nekom uklonio rukama mojim,
Jerbo se borba naša dovršila bez znoja ne bi.
A ti egidu uzmi, sa koje se spuštaju kite;
I njom mašući strah u junake ahejske nagnaj.
Sam se za Hektora sv'jetlog, daljnometni strjeljaču, brini
Dotle u njega jakost uspiruj, dokle Ahejci
Sve do Helèsponta bježeć dotrče i do lađa svojih,
A tad ću opet ja i besjedom i djelom gledat,
Kako će od muke teške odahnuti opet Ahejci."
Reče, te oca svojeg Apòlôn posluša dobro,
I on poleti s Idskih planina jastrebu sličan,
Jastrebu golubaru, od sviju hitrijem ptica.
Hektora divnoga sina junaka Prijama nađe
Sjèdêći, a ne ležéći, te prikuplja iznova snagu,
Okolo sebe drugare raspoznaje, prestaje znoj mu
I zagušivanje, kada ga Zeus egidonoša dignu.
Bliže mu branitelj bog Apolon pristupi veleć:
„Hektore, Prijamov sine, od ostalih zašto junaka
Slab podaleko sjediš, dal' muka te snalazi kakva?"
Ranjeni teško Hektor sjajnošljemac odvrati njemu:
„Tko si, predobri bože, što sada pitaš me eto?
Ne znaš li, da me je Ajas pogodio grlati bojnik
Ahejskim lađam pri kràju, drugare kad sam mu smico?
Kamenom pogodi mene, žestìnê, junáštva me liši.
Već sam držo, da u dom Aídov i među mrtvace
Danaske ću otići, jer izdiso veće sam dušu."
Njemu branitelj gospod Apolon prihvati riječ:
„Daj uslobodi se sad, pomoćnika evo Kronìôn
S Idske ti gore posla, da brani te uza te stojeć,
Feba ti šalje Zeus Apolóna sa zlatnijem mačem,
Koji od prije branim i tebe i strmeni Ilij.
Nego mnogijem daj dovikni konjikom svojim,
Neka k prostranim lađam brzonoge pognaju konje,
A ja ću naprvo ići i konjima put ću uravnit
Sav i okrenuti ja ću junake ahejske u b'jeg."
Reče i zadahne snagom pastira narodnog veljom.
Kao što postalac konj nazobav se uz jasle ječma
Rastrgnut znade oglàvnîk i tòpoćûć poljem odleti,

---

225. vidi 14. pjev., st. 272—274.
258. „konjici" se ovdje misle u smislu, koji je rečen u bilješki 11. pjev., st. 51. 52.

Gizdav, — vičan je, da se u r'jeci ljepotekoj kupa,
Glavu visoko drži, i njemu na obje strane
Griva niz grebene pada, ljepote i ponosa pun je,
Brzo na obična mjesta i na pašu noge ga nose:
Tako i Hektor noge i koljena okrene brza
Konjike potičuć u boj, kad čuje riječ božànskû.
Kao kad divlju kozu il' jelena kada rogòva
Lovački gone psi i seljaci, što na polju žive,
Visoka krije hrid il' šuma sjenasta zvijer,
Nije suđeno onim, ulovit da bi je mogli;
A tad dugogrivi lav se na ciktanje njihno na putu
Stvori i lovce brzo razàgnâ lovine željne:
Tako su hrpimice Argejci jednako išli
Naprijed mačevima i kopljima dvoreznim boduć;
Al' kad Hektora spaze, gdje dolazi među junake,
Svi se pobòjê, i srce iz grudi im na zemlju padne.
Med njima Toas, Adrémonov sin, govoriti stane,
Najbolji Etolski junak, na koplju bojnome vještak,
Valjan u kreševu s bliza; u besjedi slabo je koji
Bolji bio Ahejac, kad prepirat staše se momci;
On im dobro želéći progovori i reknê ovo:
„Veliko vidim čudo, o Danajci, očima svojim,
Kako se digao opet i umako Kerama crnim
Hektor! Mislio svak je u duši doista svojoj,
Da će sin Telamónov pogubiti svojom ga rukom,
Nego neki je bog oslobodio, spasao njega,
Koji je koljena veće Argejcem razglobio mnogim,
Pa će ih i sad, mislim, razglobit, jer nije bez Zeusa
Gromovnog ù pr̀vî red želéći borit se došo.
Nego kao što velim, učinimo dajmo ovako:
Viknimo ostaloj vojsci, nek vrati se k lađama brzim,
A mi, što dičimo se u vojsci najbolji da smo,
Stanimo, ne bismo l' njega odàgnali oprv se njemu
Koplja u vis držeći; pobojati on će se, mislim,
Ako i želi zaći med Danajce guste u borbu."
Reče, te besjedu oni i čuju i pokore njoj se.
Oko Ajasa, Teukra, Merìona onda junaci
I Idomèneja kralja i Megesa Aresu sličnog
Bojni pojače red povikavši prve junake
Protivu Trojanaca i Hektora, ostalo mnoštvo
Ahejske vojske k brzim povuče se lađama natrag. —
Sabiti udare Trojci, a pred njima iđaše Hektor
Stupajući širòko, Apòlôn Feb ispred njègа
Oblakom oko raménâ zavijen; u rúkû mu bješe
Egida nasrtljiva strahovita, runjava, sjajna,
Zeusu je sakova Hefest, da na strah ljudima bude.
Nju držéći u rùkû povede ljude Apolon.
Zbiti ih dočekaju Argejci, sä obje strane

Huka se podigne glasna, s tetívâ strijele stanu
Letjeti, i mnoga koplja iz ruku junačkih smjelih
Jedna se nabojbrzim zabodu u kožu momkom,
A druga mnoga se u tle zatàkoše, dok se još nisu
U kožu zadjela b'jelù želéći se nasitit mesa.
Dokle je egidu Feb Apolon držao mirno,
Gađahu str'jele sa strana obíjû, i padaše narod;
Al' kad njome potrese brzòkonjîkom Argejcem
U oči gledajući i vikne vrlo, u grudma
Smete im srce, junáštvo im ode sve i žestina.
Kao kad gövêdâ stado il' veliko stado ovaca
Zvijera dva pometu u noći gluhoj i crnoj
Došavši iznenada, kad kod stada nema pastira:
Tako se Danajci raspu u strahu jer ih Apolon
Prestraši, Hektoru pak i Trojcima proslavu dade.
Bojni se rasprša red, i junaka je junak ubijo.
Tu Arkesìlaja ubi i Stihija svijetli Hektor, —
Onaj mjedenhaljama Beóćanom bio je vođa,
Ovaj Menèsteju drug junačini pouzdan bješe;
A dva junaka ubi Enèja: Medona, Jasa, —
Medon Ojleju bješe božànskôm od inoče čedo,
Ajasu bijaše brat, al' daleko od očinske zemlje
Živje u Filaki on, jer brata materi svojoj
Eriòpidi ubi, što bijaše Ojleju žena; —
Jas pak bijaše vođ Atenjana i on se Sfelu,
Koji Bukolov bijaše sin, nazivo je sinom.
Junak Pulidamas svlada Mekìsteja, Ehija Polit
U prvom bojnome redu, a Klonija divni Agénor;
Paris Dejoha rani ostragu u rame ozgo,
Kada je mèd pr̂vê bježo, i kopljem ga naskroz probode.
Dokle su skidali ovi s junaka oružje bojno,
Danajci nà kôlje u tom i iskopan jarak nalete,
Ovud se onud razbježe i sakriju za zid se jedva,
Onda se prodere Hektor i ovo Trojancima vikne:
„K lađam poletimo svi i odore krvave pust'mo!
Koga od lađa ja daleko spazim na strani,
Ondje će snaći ga smrt od mène, te njegovo t'jelo
Ne će na lomači spalit ni znanice, ne će ni znanci,
Već će ga mrtva psi razderati pred gradom našim."
Rekavši tako mahne nad plećima bičem i konje
Potjera Trojcima vičuć u četama. Ciknuše oni,
Zajedno s Hektorom svi kolòvoznê pognaju konje
S golemom bukom, a Feb Apolon pred njima idući
Kidaše obje strane od opkopa dubokog lako
Nogama, bacaše zemlju unútra i načini tako
Širok i ravan put, kolikô bačeno koplje
Dohvaća, što ga snagu ogledajuć izbaci junak.
Tu se raspu Trojanci, a pred njima bješe Apolon

Egidu noseć u ruku dragocjenu. Lako veòma
Kidaše ahejski zid Apolon. Kao kad dječak
Uz more igračke gradi od p'jeska u svojoj ludòsti,
Pa ih nogama opet i rukama ruši u igri:
Tako si, svjetlioče o Febe, rušio i ti
Veliku muku i znoj Argejcem i bježat ih nagno.
Oni kod lađa stanu i ostanu malo stojéći
Jedan dovikujuć drugog, a bozima vječnijem svaki
Ruke podigne u vis i moliti svima se stane,
Nestor se najviše tada Gerénjanin, ahejski branič,
Moljaše dignuvši ruke k nebesima zvjezdanim u vis:
„Ako je, Zeuse oj oče, u Argosu pšeničnom itko
Žrtvovo pretila stegna il' ovčja il' goveđa tebi
Zä povrât moleć, a tî se privòlje i òbećâ njemu,
Toga se, olimpski bože, spomeni i dan odvrati
Nemili, ne daj tako Trojancem ubijat Ahejce!"
Tako se pomoli on, te zagrmi premudri Zeus-bog
Nelejevoga sina starìnê uslišiv molbu,
A kad začuju grom egidonoše Zeusa Trojanci,
Jače na Danajce skoče, veselja se bojnoga sjete.
Kako se veliki val širokobrodnog razliva mora
Preko bokova lađi, siloviti kadano vjetar
Udari, od kog vali nabujati najvećma znadu:
Tako se Trojci cičeć glasovito primaknu k zidu,
Kroza nj ugnaju konje i borit se stanu iz bliza
Kopljima dvoreznijem pri lađama skrajnjijem, s kola
Jedni, a drugi se s lađa sa crnijeh — popev se na njih —
Borahu motkama dugim, što ležahu u lađah za boj
Pomorski okovane, a mjëd im optákala šiljak.

---

365. apostrofa; vidi 4. pjev., st. 128.

371. „dignuvši ruke k nebesima zvjezdanim." Ovo Nestor čini ob dan, kad nebo nije zvjezdano. Naivni epski narodni pjesnici upotrebljavaju kašto stalne epitete i na onakim mjestima, gdje po samoj naravi stvari ovaj ili onaj predmet nije i ne može biti onakav, kako se epitetom označuje. Tako je upotrebljen epitet „zvjezdan" na ovome mjestu u protivurječju sa situacijom. U 5. pjev., st. 561. uzet je epitet „Aresu mili" o Menelaju, u času, kad Ares hoće Menelaja da pogubi, kad mu dakle nije mio. Još jedan takav primjer naivno upotrebljenoga epiteta vidi u 22. pjev., st. 154. I u srpskohrvatskoj narodnoj poeziji ima takovih primjera: „opazi ga straža od Arapa pak povika iz grla bijela," — „Arap uzja (t. j. uzjaha) tandu bedeviju . . . v če cara iz grla bijela"; dakle „bijelo grlo" imaju i Arapi, za koje je u našim narodnim pjesmama stalan epitet „crn". Drugih takvih primjera vidi u knjizi: Naša narodna epika, str. 104.

377—380. Čini se, da su ti stihovi kasnije umetnuti, jer Zeus zagrmi, da ohrabri Ahejce, a Trojanci za taj znak drže, da je njima poslan, da njih Zeus hoće da ohrabri, pa udare živo na Ahejce, i tako Zeus svojim znakom postiže protivno, nego je mislio poslavši ga.

385. „kroza nj", t. j. kroz prolom, što ga je načinio u zidu (bedemu) Apolon (st. 360—365.).

386. „dvorezno" je koplje ono, koje ima oštrice na oba kraja.

Dok su se ahejske čete i trojanske okolo zida
Borile izvan lađa, Menètijev sin je Patròklo
Sjedio u čadòru Eurìpila, hrabrog junaka,
Svojim riječima njega veseleć: na ranu grdnu
Metaše melem, od kojeg odùmînû bolovi crni —
Al' kad opazi već, da k bedemu hrle Trojanci,
Vika i trka kad već uzàvrî u danajskom rodu,
Onda zaleleče on i ruke spustivši lupi
U oba boka se tad i cvileći prozbori ovo:
„Ako me i trebaš vrlo, Eurìpile, al' ti ne mogu
Dulje ostati ovdje; već nastala ljuta je borba;
Neka te subojnik tvoj razveseljuje, a ja pohitjet
Sad ću k Ahileju divnom, da u boj potaknem njega,
Tko zna, ne ću l' mu srce okrenuti s pomoću božjom,
Kada mu kažem riječ, ta savjet drugarov vrijedi."
Reče, i tada ga noge odnesu. Navalu Trojsku
Sigurno dočekaju Ahejci, al' ih odagnat,
Ako ih i bješe manje, ne mogoše nikako oni;
Ali ni Trojci prolomit ne mogoše njihovih četa
Te med čadore njihne il' brze im lađe provalit.
Nego kao što gredu lađènû jednako mjeri
Mjerilo, što ga drži u ruci drvodjelja dobar,
Što umijeće sve po Aténinu naputku znade:
Tako je jednako bitka i borba lebdila njihna;
Bili su kod lađa boj junaci koji kod kojih.
Hektor pred naočitog pred Ajasa iziđe u boj.
Njih se mučiše dva kod jedne lađe, al' onaj
Ne mogne otjerat ovog i ognjem zapaliti lađu,
A niti ovaj onog odagnati poslana bogom.
Klitijevoga sina Kalétora svijetli Ajas
U prsi pogodi kopljem, kad nošaše na lađu oganj;
Sruši se, stane ga jek, iz ruke mu ugarak padne.
A kad očima svojim sjajnošljemac opazi Hektor,
Gdje mu je rođak pao u prašinu uz lađu crnu,
Onda se prodere on te Trojcem i Likijcem vikne:
„Trojci i Likijci vi i Dardanci, borci iz blíza,
Nemojte u toj tjeskobi iz borbe uzmicat, spas'te
Klitijevoga sina, da ne skinu oružje s njega
Danajci, pošto je pao u prostoru okolo lađa."
Tako rekavši koplje na Ajasa izbaci sjajno,
Ali ne zgodi njeg, već Likòfrona, Mastoru sina,
Ajasu subojnika, Kitérca, koji kod njega
Življaše čovjeka ubiv u presvetoj nekad Kitéri.
Hektor ga oštrijem kopljem po glavi nad uhom rani,
Kad je uz Ajasa stajo, natraške sruši se u prah,

---

390. Pjesnik se vraća k Patroklu, kojega je na kraju 11. pjev. ostavio u čadoru Euripilovu.

S krme na zemlju pade Likòfron, i udi mu klonu.
Ajas protrne sav i progovori svojemu bratu:
„Eto, dragi o Teukre, ubìjen je vjerni nam drugar,
Mastorov sin iz Kitérê, u domu je našem prebivo,
Te smo ga kao mater i oca častili doma,
Njega je ubio Hektor junačina, — gdje su ti sada
Str'jele brzomorne i luk, što däde ih tebi Apolon?"
Reče, i posluša onaj te trčeć pristupi k njemu
S lukom, što daje se natrag zategnutî, s punim strijela
Tulcem, te strijele brze na Trojce sipati stane.
Klita pogodi on Pisenórova svijetlog sina,
Koji se s Pantoja sinom Pulìdamasom udruživ
Držaše uzde u ruku i zabavljen bî oko kónjâ
Onud ih tjerajući, gdje najviše četa se mélo,
Trojcem i Hektoru tijem ugađajuć, al' zlo ga brzo
Snađe, nitko ga od njeg ne òdbi, ako i šćaše,
Jer mu se prebolna u vrat ostragu strijela zabòdê;
S kola se sruši Klit, i konji mu udare natrag
S praznijem glomoćuć kolma; Pulìdamas vlastelj ih odmah
Opazi te on pred njih poleti brzo, a onda
Konje Astìnoju on Protiónovu sinu predade
Te mu reče, da gleda u njega i konje na blizu
Drži, a on se sam med rtnike um'ješa opet.
Teukar na oklopnika na Hektora drugu strijelu
Izvadi te bi ga bio od ahejskih odbio lađa,
Da mu je uzeo dušu junaku pogodiv ga njome.
Al' to premudrost Zeusa, što Hektora čuvaše divnog,
Spazi, te Teukar, sin Telamónov, bez slave osta;
Njegovu pletenu dobro tetívu, kad je na luku
Dobrom natezao, slomi mu Zeus, i strijela mu teška
Mjedena drukud se odbi, iz ruke ispadne luk mu.
Teukar protrne sav i progovori svojemu bratu:
„Ao nekoji bog u vojevanju našemu posve
Razbija odluke naše, iz ruke koji je meni
Izbio luk i tetívu prelomio sukanu skoro,
Jutros zavezah nju, da podnese odskok strijela."
Veliki njemu sin Telamónov odgovori Ajas:
„Pusti, dragiću, luk i strijele guste nek leže
Kada ih razasu bog na danajsku mrzeći vojsku;
Nego na pleći štit i u ruke dugačko koplje
Uzmi i bori se s Trojci i ostale potiči čete,
Neka nam pokrite lađe bez borbe ne osvoje oni,
Ako i svladaju nâs, već veselja se sjetimo bojnog!"
Reče i onda luk u čadoru ostavi Teukar,
Za tijem on na ramena štit četvorostruki metne,

441. vidi 2. pjev., st. 827.
470. Trebalo ju je zavezati, jer ju je Hektor bio prelomio kamenom; vidi 8. pjev., st. 328.

I šljem načinjen l'jepo sa konjskijem postavi repom
Na glavu snažnu, i kita odozgo se tresaše strašno,
Koplje ubojno uzme s oštrícem od mjedi ljute,
Za tijem pođe i vrlo pritrči k Ajasu brzo.
  A kad opazi Hektor, gdje oružje Teukrovo izda,
Onda se prodere on te Trojcem i Likijcem vikne:
„Trojci i Likijci vi i Dardanci, borci iz blíza,
Bud'te junaci, žestine, junaštva se sjetite, druzi,
Sad kod prostranih lađa, jer spazih očima veće,
Gdje po Zeusovoj volji boljara oružje izda!
Lako je ljudma pomoć prepoznati Kronova sina, —
Onim je lako, kojim udjeljuje proslavu veću,
Lako i onim, koje porazuje i pomoć ne da;
Tako porazuje on sad Argejce, a pomaže nama.
Nego se kod lađa bor'te u skupu, — kojigod od vas
Udaren, srušen bude, te smr̂t ga zateče i sudnja,
Neka umre, jer nije sramote mu umrijet braneć
Otadžbinu, al' djeca i žena će ostati za njim
Čitavi, zdravi i sav imutak, ako Ahejci
Vrate se u lađama u očinsku u zemlju milu."
  Tako rekavši srce potàče i volju svakom.
A s druge strane svojim drugarima poviče Ajas:
„Sram vas, Argejci, bilo; sad jamačno valja il' mrijet
Ili se spasti te zlo odvratiti od lađa svojih!
Ili mislite možda, sjajnošljemac ako nam Hektor
Osvoji lađe, da pješke povratiti svi će se doma?
Ili zar ne čujete, gdje vojsku čitavu hrabri
Hektor, kojino hoće zapaliti crne nam lađe?
U kolo on ih ne zove, da dôđû, nego na borbu.
A nama mîsli bolje i odluke nikakve nema,
Nego se ogledat srcem i rukama s Trojci iz blíza.
Bolje je umrijet jednoć il' ostati, negoli dugo
U tom se pokolju strašnom ovako satirat dati
Od junaka od nas rđavijih kod lađa brzih."
  Tako rekavši srce potàče i volju svakom.
Hektor Shedija tu Perimédova ubije sina
Fokejskog vođu, a Ajas Laòdamasa pješákâ
Vojvodu ubi, koji Anténoru svijetli bješe
Sin, a Pulìdamas svlađa Kilénca Ota, drugara
Fîlejevome sinu, junàčînâ Epejskih vođu.
Meges se, vidjevši to, zaleti, al' na stranu izvi

498. 499. Hektor se sada sprema spaliti ahejske lađe, ne bi dakle imao izreći mogućnost: ako se Ahejci vrate kući u svojim lađama. Ali stih se 499. nalazi i u 2. pjev 140. i u 9. pjev., 27., gdje je sasvim na mjestu, pa je (valjada poslije Homera) prenesen i ovamo bez obzira, da ne odgovara situaciji, jer ako se Ahejcima lađe spale, ne će se u njima moći vratiti svojim kućama.

511. Misao je stegnuto rečena mjesto: bolje je ući jednoć u odlučnu bitku, pa ostali ili propali, nego ....

518. svlada Kilenca", t. j. čovjeka iz grada Kilene u Elidi.

Tad se Pulidamas, te njeg ne pogodi, jerbo Apolon
Ne da, da Pantojev sin med rtnícima ostane mrtav;
Meges pogodi Kresma i rani ga u prsi kopljem;
Sruši se, stane ga jek, a onaj mu skine sa plèćî
Oružje, a tad se na tog zaleti vještak na kòplju
Dolops, Lampov sin, a Laòmedon bijaše otac
Lampu, što Dolopsa rodi žestini i jùnâštvu vješta.
Filejevome sinu ubode on po sredini
Štit navaliv iz bliza, al' òbrânî čvrsti ga oklop
Od ploča složen, što ga na sebi nošaše Meges.
Filej ga dònese nekad iz Efire od Seleènta,
Jer kralj junacima Eufet, a njegov prijatelj glavni
Dâ mu ga, u rat nek nosi za obranu ljutih dušmana.
Oklop obrani taj od propasti sina mu sada.
Dolopsu tjëmenjaču s gustogrivog mjedenog šljema
Odbije oštrijem kopljem sa vrha Meges i s njega
Kitu konjsku ods'ječe, i na zemlju u prah mu kita
Padne tad sva, što odskòra crvenilom bila se sjala
Dok se je Dolops hrabro sa Megesom borio misleć,
Da će nadvladat, al' dođe Menèlaje ubojni onom
U pomoć; potajno on se sa strane primakne s kopljem
I rani u rame onog ostrágu, oštríce mu prođe
Požudno kroz prsi napr'jed letéći, i na zemlju klone
Ničice Dolops, a oni pohítê mu oružje s pleći
Mjedeno skinut, al' Hektor sjajnošljemac poviče braći
Svoj, a najprije snažnog Melànipa ukori, sina
Hiketaónova, koji sporohodnim govedma prije
Bješe u Perkoti pastir, dok bjehu dušmáni daleko,
Al' kad danajske lađe na obadva uzvite kraja
Dođu, ode u Ilij i odličan bješe u vojsci
Trojskoj, kod Prijama živje ko njegova djeca mu mio.
Njega ukori Hektor i ovo izustivši reče:
„Hoćemo l' tako okl'jevat, Melànipe? — zar ti se srce
Ne kreće ništa u grudma za ubitim rođakom tvojim?
Ne vidiš, kako se jagme za oružjem Dolopsa oni?
Nego hajde, jer više ne valja, da se bòrimo
Mi iz daleka, već treba da svladamo njih, il' da oni
Strmeni osvoje Ilij sa vrha i pobiju ljude."
  Tako rekavši pođe, a za njim bogoliki junak;
Sin Telamónov pak Ajas Argejce hrabraše velji:
„Drugovi mili, oj bud'te junaci i metnite stida
U srce, jedni se drugih u borbama stidite teškim;
Više je zdravih junaka no ubitih, gdjeno je stida,
A gdje se bježi, tamo ni dike ni obrane nema."

---

535. „tjemenjaču", t. j. onaj dio kacige, koji je nad tjemenom.

545. „braći", misli se i pravoj braći i rođacima; tako je Melanip Hektoru bratučed (jer je Melanipu otac Hiketaon, a Hiketaon je brat Prijamu, koji je otac Hektorov, vidi u 20. pjev., st. 237. 238).

Reče, a oni i sami na obranu gotovi bjehu,
U srce vrgnu riječ i mjedenom ogradom lađe
Okruže brze, a onda Trojance potakne Zeus-bog.
Grlati bojnik Menelaj Antìloha hrabriti stane:
„Nikojeg nema od tebe Ahejca, Antiloše, mlađeg,
Nema ni nogama bržeg ni hrabrijeg nema u borbi, —
Ne bi li skočio ti i Trojanca ubio kojeg?"
Reče î opet ode Menelaje onog podjariv.
Skoči izmed rtníkâ Antiloh i izmetne koplje
Gledajuć okolo sebe i kad se nabaci junak
Kopljem, uzmaknu Trojci, a naprazno bacio nije,
Nego Hiketaónu Melànipa prehrabrog sina
U prsi kod sise zgodi, u bojak kada je stupo,
Sruši se, stane ga jek, i mrâk mu pokrije oči.
Na nj Antìloh skoči ko pseto, kojeno skače
Na lane ubito, što ga pogodio lovac, iz svojeg
Ležaja kad je izìšlo, i koljena razglobi njemu;
Tako, Melànipe, skoči Antìloh, smioni ratnik,
Na te, da oružje skine, al' opazi divni ga Hektor,
Te mu dođe u susret trčéći po pokolju bojnom,
Ne htjede dočekat njega vojevač brzi Antìloh,
Nego odbježi nalik na zv'jere, koje učiniv
Zlo: uz goveda psa il' pastira zaklavši bježi,
Prije nego se skupe junaci u hrpu mnogu:
Tako i Nestorov sin odbježi, kad Hektor i Trojci
Gromotno vičući ljute izmetati strijele stanu.
Ali kad u jato dođe drugova, okrenuv se stane.
Tada Trojanci nalik na lavove, ljute mesare,
Na lađe jurnu volju izvršujuć velikog Zeusa,
Koji je jednako njih ohrabrivo, Argejcima srce
Meo u grudima, slavu oduzimo, Trojce podbado;
Jer on u srcu šćaše ud'jeliti Hektoru slavu
Prijamovome sinu, da nà lâđe uzvite baci
Vječni gorući oganj i izvrši okrutnu molbu
Tetide boginje svu, — te čekaše premudri Zeus-bog,
Kako će očima plamen od goruće ugledat lađe;
Jer on hoćaše onda odrediti od lađa uzmak
Četama trojanskijem i slavu Argejcima dati.
Misleći tako u duši na prostrane gonjaše lađe
Hektora, a on i sam od sebe se vrlo naprezo.
Bjesnio on je ko Ares, kopljometni bog, ili oganj
Kao što ljuti bjesni u dubokoj planinskoj česti.
Pjena je njemu trgla na usta, oči mu tada
Sjahu pod obrvama pod mrkijem, kaciga pak se
Strašno mjedena tresla na čelu tome bojníku,

581. „koljena razglobi njemu", vidi 4. pjev., st. 469.
582. 583. apostrofa; vidi 4. pjev., st. 128.

Hektoru, kojemu sam pomagač bijaše Zeus-bog,
Koji je njega sad med množinom ostalih ljudi
Častio i slavio: kratkovječan imo je biti
Hektor, jer mu je danak Atena Palada veće
Suđeni primicala od ruke snažnog Pelída.
Ondje je napado hoteć prolomiti redove bojne,
Gdje je najviše vojske i najbolje oružje viđo;
Ali ne mogne junak prolomiti, kolikogöd je
Žudio, jer mu se ko zid Argejci opr'ješe nalik
Na hrid veliku strmu uz obale pjenastog mora,
Koja se vjëtârâ sili i fijuku opire njihnu,
Valova također nadmu, kad o nju stanu da biju.
Danajci stajahu tako pred Trojcima nikud ne bježeć.
Hektor sijevajuć ognjem odasvud u vojsku skoči
I hrupi, kao što val vjetrorodni na lađu brzu
Nahrupit žestok zna iz oblaka; lađu cijelu
Pokrije pjena, a vjetar u jèdra duva lađènâ
I bije strašno, i svi brodari u srcu dršću,
Hvata ih strah, jer jedva iz propasti umiču smrtne:
Tako se kidalo srce u grudima ahejskoj vojsci.
Hektor bješe ko opaki lav, što na goveda jurne,
Koja bezbrojna pasu u nizi livade velje,
Med njima čobanin je, al' ne zna pravo se jošte
Borit za govedo on krivorogo, oteti njega
Zv'jeri, med govedma on sad med prvíma, sada pak zadnjim
Stoji, al' u sredìnu zalètî lav se među njih,
Stane izjedati vola, a goveda sva se razbježe:
Tako od Hektora tad se i Zeusa razbježe Ahejci
Strašno: Mikénca on Periféta jedinog ubi
Koprejevoga sina (Heràklu jakom je Koprej
Od Eurìsteja kralja dohodio nekad glasníkom),
On je čestitiji sin i od oca lošijeg mnogo
Bio i u svakoj bolji vještini, u borbi i trku,
Od svijeh Mikenaca i umom najprvi bješe.
A tad Hektoru slavu Perìfêt pribavi velju;
On se okrénu i tada ostragu o obod štitni
Zape (dosézo je štit — od strijela obrana — njemu
Do nogu); ničice pade zapletav se o štit, i strašno
Njemu zazvekeće šljem na čelu, kada je pao.
Hektor opazi dobro i trčeć odmah prileti
K njemu i u prsi koplje zabodav mu od prijatéljâ
Milih ga ubi daleko, a oni pomòći drugaru
Tužni ne mogoše sami bojéći se Hektora divnog.
Sada se okrenu k lađam Ahejci i opkole skrajnje,
Najprednje na obalu povučene; navru Trojanci.
Od sile uzmaknu odmah Ahejci od lađa prvih,
Al' kod čadórâ ondje u skupu ostanu oni
Te ne razbježe se nikud po okolu, jer stid ih i strah

Odvraćo; jedan je drugom neprestano tad dovikivo.
Nestor je najviše tada Gerenjanin ahejski branič
Molio svakog junaka i zaklinjo materom, ocem:
„Drugovi mili, oj bud'te junaci i metnite stida
U srce od drugih ljudi, te djece svaki i žene
Neka se svoje sjeti, imutka i oca i majke,
Kojima žive jošte, i oni, kojim su mrtvi.
Molim vas, tako vam njih, i ako nema ih ovdje,
Sigurno junački stoite i u b'jeg se ne dajte natrag."
Tako rekavši srce potače i volju svakom.
A njima s očiju skine Atena magluštinu tamnu,
Veliku, te im sine sa dviju strana tad svjetlost,
Od lađa crnih im sine i jednako krvavog rata.
Onda Hektora oni bojnika grlatog spaze,
Spaze drugove, što se ukloniše veće od borbe,
Spaze i one, što se kod brzijeh boriše lađa.
Već se ni Ajasu ne htje junačini stajati dulje,
Pošto su ostali svi odstupili ahejski sini,
Te je po natkrovcima lađènîm stupo široko
Vrteći veliku motku za mejdan skovanu morski,
Od lakta dvadeset i dva, a karike bijahu na njoj.
Kao što čovjek, koji na konjima jahati znade,
Te je od mnogih konja četvoricu zajedno svezo,
Iz polja potjera njih i u grad ih veliki goni
Prostranom cestom, a njega i žene i ljûdi mnogi
Gledaju, a on sveđ neprestance sigurno goni
S jednoga na drugog skačuć na izmjenu, oni mu lete:
Tako po natkrovcima lađenim mnogim je Ajas
Hodao kračuć široko, do etera glas mu je išo,
Strašno je vikao sveđ Argejcem, opominjo sveđe,
Neka čadore brane i brodove. Ali ni Hektor
Nije u vrevi čeko med Trojcima, kojino čvrste
Oklope nose, već nalik na orla sv'jetlog, što znade
Na jata krilata jurnut, uz potok kojano pasu
(Guske il' ždrali su to il' dugovrati labudi-ptice):
Tako navali Hektor na jednu mrkokljunu lađu
Skočivši ravno na nju, veoma silnom ga rukom
Naprijed potisne Zeus i narod potakne s njime, —
Opet se oštri boj kod brzijeh učini lađa.
Reko bi, da se junaci neslomljivi, koji za umor
Ne znaju, pobiše sad, — tolikô se boriše jako.

668–673. Ti su stihovi kasnije umetnuti bez ikakove potrebe. U njima se govori o nekakvoj magli, koju je raspršala Atena, i o nekakvoj svjetlosti, koja je Ahejcima sinula sa dvije strane. Valjada je onaj, koji je te stihove umetnuo, htio reći, kako su se sada oči otvorile Ahejcima, te su svu situaciju dobro uočili (kao da je prije nijesu vidjeli!), ali je tu misao nevješto i nejasno izrekao.

690. „na orla svijetlog", valjada: na orla svijetlih očiju.

Ovu su imali miso na umu borci: Ahejci
Mislišе, iz zla da ne će utèći, već poginut da će,
A Trojancem se srce u grudima nadalo svakom,
Da će zapaliti lađe i ahejske pobit junake.
Jedni spram drugih stojeć u boju mišljahu tako.
Hektor najbližu lađu moroplovnu uhvati rukom
Krasnu hitroplovku sad (Protesìlaj se dovezo nekad
Na njoj pod Troju, al' nije na njojzi se odvezo kući).
Oko njegove lađe Ahejci i Trojci iz bliza
Šmicahu jedni druge. I nikoga ne bješe, tko bi
Čeko daleko polet strijela ili kopáljâ,
Nego se oni na blizu stojeći jednoga srca
Oštrijem sjekirama i bradvama borahu ondje,
Kopljima dvoreznim se i mačima borahu dugim.
Mnogi mačevi krasni sa dršcima crnim iz ruku
Junačkih padoše na tle, sa pleći borcima drugi
Padoše mači, a crna po zemlji tečaše krvca.
Hektor najskrajnju lađu već uhvativ ne htjede pustit
Jabuku joj držeći u ruci i Trojcima vikne:
„Oganj donesite i svi u skupu ciknite na boj!
Zeus nam je poslao dan vrijedan svega, osvojit
Lađe nam dajuć, što amo uz prkos su bozima došle,
Te nam nevolja mnogo učiniše s krivice naših
Starijih, koji dali nijesu borit se meni,
Kad sam se boriti htio kod brodova, ne daše ljudma.
Ali ako je Zeus pomućivo onda nam pamet,
A on sada nas sam i hrabri i sam nas nutka."
Reče, i Trojci se jače zalete tad na Argejce.
Ne mogne opstati Ajas, jer str'jele se sipahu na nj već,
Nego uzmakne malo sa natkrovaka lađênîh
Na sedam stopa klupu dugačku umrijet misleć.
Tu je čeko i stajo Trojance od lađa kopljem
Dugim odbijajuć, tko bi pristupio s vječnijem ognjem.
Strašno je vikao sveđ Ahejcem, opominjo sveđ ih;
„Vitezi danajski mili, oj Aresa ubojne sluge,
Bud'te junaci, žestînê, junaštva se sjetite, druzi!
Mislimo l', da nam stoje drugari na pomoć ostrag,
Ili valjaniji bedem, da propast odvrati od nas?

---

711. Sjekire su i bradve bili ponijeli Trojanci, da njima cijepaju lađe pošto ih zapale; inače sjekire i bradve nijesu bojno oružje.

714. 715. „sa pleći . . . . padoše mači", t. j. kad je tko udaren po plećima, spao je remen, o kojemu mač visi, a s remenom dakako i mač; vidi 2. pjev., st. 45.

717. „jabuku" t. j. kao kuglu, koja je bila nasađena uresa radi na vrhu krme.

719. „dan vrijedan svega", t. j. vrijedan svega zla i muka, što smo ih do sad imali.

722. „s krivice naših starijih", misli se ratno vijeće trojansko. Evo već se i Hektor tuži na odredbe ratnog vijeća, kako su se na njih i u novija vremena tužili mnogi generali.

731. „s vječnijem ognjem"; vidi 5. pjev., st. 4.

Nemamo s kulama tvrdim na blízu na pomoć grada,
Nemamo naroda, svladanim već da pretegu dade!
Nego smo oklopljeni med Trojcima u polju ovdje,
I to pri pučini morskoj, daleko od očinske zemlje;
Spasenje s tog je u rùkû, a nije u mlitavu ratu."
  Reče i žestoko stane da udara oštrijem kopljem.
Kada bi koji Trojanac nasrnuti na lađu htio
Hektoru hrabriocu za ljubav sa žarkijem ognjem,
Toga bi dočeko Ajas i ranio dugim ga kopljem,
Te on dvanaest ubi junaka pred lađama blizu.

ŠESNAESTO PJEVANJE.

Pjesma o Patroklu.

Oko pokrite lađe dok oni se borahu tako,
A to Patroklo stupi k Ahileju, ljudi pastiru,
Tople lijući suze ko izvor-vodica crna,
Koja sa strmene hridi tamnoteku izliva vodu.
Bude ga žao brzom Ahileju, kada ga spazi,
Besjedu započne s njim i krilate prozbori r'ječi:
„Što si se usplako to, oj Patroko, poput ženskića
Ludog, što za majkom trčeć za haljinu hvata je moleć,
Neka ga na ruke uzme, i ustavlja, a njoj je hitnja,
Plačući gleda na nju, dok ne uzme mati ga k sebi:
Takav si i ti suze od obraza umilne lijuć!
Hoćeš li što Mirmidóncem da javiš il' samome meni?
Ili si iz Ftijê sam za kakove glasove čuo?
Ta još Aktoru sina Menètija kazuju živa,
Med Mirmidóncima živi još Pelej, sinak Eákov,
Za njima mrtvima mi bi veoma žalili mnogo.
Ili jaučeš ti za Argejcima, kòliko ginu
Kod lađa prostranijeh grjehote poradi svoje?
Reci, ništa ne taji, da oba znademo za sve."
   Teško si uzdišuć ti, oj Patroklo viteže, reko:
„Ahejče jakošću prvi Ahileju, Pelejev sine,
Zamjerit nemoj, jer jad Ahejce pritisnu tolik,
Jer svi junaci, koji do sàda prednjačiše drugim,
Leže u lađama sad od trojanskih zgođeni ruku.
Tidejev veće sin Diòmêd ranjen je jaki,
Kopljanik slavni je ranjen Odisej i Agamemnon
I Euripil je veće strijelom ranjen u bedro.
Okolo njih se bave ljekari sada biljari
Rane im vidajuć, a ti tvrdoglav, Ahileju, jesi!
Takova srdžba mene ne snašla, kakva je tvoja,
Nemili junače ti! potómcima kòristit što ćeš,

Ovdje je nastavak bojeva istoga dana iz 15. pjevanja.

18 „grjehote poradi svoje", t. j. što se nijesu suprotili Agamemnonu, kad je mene uvrijedio.

20. apostrofa; vidi 4. pjev., st. 128. U ovom pjevanju upotrebljava Homer još nekoliko puta apostrofu na Patrokla.

28. „ljekari"; vidi 13. pjev., st. 213.

Ako ne odvratiš smrt i ruglo od ahejske vojske?
Nije ti vitez Pelej, o čovječe okrutni, otac,
Nije ti Tetida mati, — već rodilo sjajno te more
I hridi visoke, kakvo imadeš neljupko srce!
Ako l' se kakvog bojiš u duši proroštva božjeg,
Ako ti gospođa majka od Zeusa je javila štogod,
A ti pusti bar mene i vojsku mirmìdônskû drugu
Meni deder pridruži, da svane danajskom rodu.
Na pleći oružje svoje mi daj, da orùžâm se njime,
Ne bi l' me držali Trojci za tèbe i prestali ne bi l'
Od boja, ahejski ne bi l' odahnuli ubojni sini
Od ratne stiske, ma bio i malen od rata odah.
Umorni mi nijesmo, i umorne od boja ljude
Lako bi odgnali k Troji od brodova i od čadórâ."
Tako ga moljaše ludak veòma, jer smrt je hudu
I crnu Keru samom izmoliti imao sebi!
Na nj ozlovoljiv se divni Ahilej brzonogi reče:
„Zeusov potomče ti, oj Patroklo, što si to reko?
Nit me je briga za kakvo za proroštvo, da ga i znadem,
Nit mi je gospođa majka od Zeusa javila štogod,
Nego je strašna tuga u duši i u srcu meni,
Kada se jednakom sebi usuđuje otimat čovjek
I dar odùzêt od onog, što od njeg je bolji jačinom,
Tuga to mi je strašna, jer mnogo se namučih muka.
Djevojku, koju mi na dar izabraše ahejski sini,
Koju stekoh na koplju razorivši obzidan tvrdo
Grad, — iz ruku mi nju Agamemnon je uzeo sebi,
Silni Atrejev sin ko prezrenom kakvom došljaku.
Nego pustimo, nek se dogodilo! nije moguće
Srditi se u duši neprestano. Doista mišljah,
Prije da ne ću se srdžbe okaniti, ratna dok poklič
Ne dođe do lađa mojih. Navuci oružje moje
Slavno na pleći svoje i u boj daj Mirmidónce,
Koji vojuju rado, izvedi, neka se bore,
Kad se na lađe već od Trojaca slegao oblak
Tamni, i kād su Argejci već stisnuti ondje, gdje more
Udara ò obalu, te suhe zemlje imadu
Samo dijelak, a Troja cijela navalila na njih
Smjelo, jer oni čela od kacige ne vide moje,
Da se na blizu sja; jer inače odmah bježéći
Napunili bi jame mrtvacima, kralj Agamemnon
Da mi ne misli zlo, a Trojci sad otimlju òkô!
Tidejevome sinu u rukama sad Diomédu
Koplje ne bjesni, da propast od danajske odbije vojske.
Ne čuh, ni da bi kralj Agamemnon iz mrskijeh usta

50. „proroštvo", koje bi se ticalo sadašnje nevolje ahejske; proroštvo o sudbini samoga sebe poznato je Ahileju; vidi u 9. pjev., st. 410—416.
57. 58. vidi 2. pjev., st. 690—693.

Pustio glas, već Hektor ljudomora Trojcima vičuć
Čuje se svuda, a Trojci po čitavom po polju vrve.
Vika ih stoji i bojem nadvlađuju ahejske sine.
Ali nàhrupi ti, o Patroklo, snažno i odbij
Propast od lađa brzih, da ne bi gorućim ognjem
Njih zapalili Trojci i povratak uzeli onim
Kako ti u srce stavljam, onako mi poslušaj volju,
Veliku da čast i diku kod danajskog pribaviš svega
Naroda sebi, a mèni da oni prekrasnu djevu
Povrate natrag i sjajne da darove jošte pridadu.
Od lađa, Trojce odagnav, povrati se; ako li Herin
Htjedne ti gromovni muž udijeliti slavu, daleko
Nek ti ne dođe želja od mène se boriti s Trojci,
Koji vojuju rado, jer tako ćeš uzet mi diku.
Nemoj u ratu ti se i pokolju ondje ponosit
I ubijajuć Trojce pod Ilij vodit Ahejce,
Da se vječiti bog ne um'ješa s Olimpa koji,
Jer bog branitelj ljubi Apòlôn Trojance veoma;
Nego se opet okreni, kad učiniš, lađam da svane,
I vojske obje pusti, nek po polju dalje se bore.
Ej da otac Zeus i Atena dâ i Apolon,
Nikakav smrti Trojanac ne uteko, štogod ih ima,
Niti Argejac, već nâs izišli dva iz bijede
I mi trojanske svete razorili zidove sami!"
Dok su se njih dva tu razgovarali besjedeć tako,
Ne mogne opstati Ajas, jer str'jele se sipahu na nj već.
Zeusova svlada ga volja i ponositi Trojanci
Sipajuć str'jele, a šljèm je na čelu njegovu sjajni
Strašno zvektao gađan, jer str'jela padaše mnogo
Šljemu o branila krasna; junaku već rame se l'jevo
Umori sjajni štit držeći čvrsto, al' opet
Ne mognu ga potresti, ma kòliko str'jeljahu u njga.
Već se je teško sav zagušivao; znoj mu je veće
Tekao silan iz sviju iz udova, nije odahnut
Nikako mogao, i zlo nanizalo na zlo se svuda.
Recite sada mi, Muze, stanarice òlimpskîh dvora,
Kako je oganj prvi na ahejske padnuo lađe!
Hektor k Ajasu pride i velikim prebije mačem
Jasenovo mu koplje pri kraju baš pod oštrícem,

---

90. „jer tako ćeš uzet mi diku", t. j. kad bi Patroklo daleko pognao Trojance i s njima se borio te pribavio potpunu pobjedu Ahejcima, ovi bi onda malo marili za Ahileja, ne bi ga više držali za prvoga svojeg junaka.

97—100. Ti su stihovi po svoj prilici kasnije umetnuti, jer Ahilej ako se i srdi na Aheice, ali im on nigdje ne želi, da svi listom izginu, samo da bi on poslije s Patroklom mogao razoriti Troju. Takova želja suviše je nečovječna, da bi je mogao Ahilej izreći, a nije ni dostojna onakog junaka: kakva bi slava bila Troju razoriti, kad bi i svi Trojanci izginuli, te je ne bi imao tko braniti!

112. vidi u 14. pjev., st. 508.

Naskroz prereže koplje, a Ajas, sin Telamónov,
Krnje u ruci zavrti onako, — a od njeg daleko
Na zemlju mjedeno pade oštrice i učini zvekac.
U srcu razabra Ajas nezazornom i sav protrnu
S božjijeh djela, jer ratne razbijo je odluke sve im
Visoki gromovnik Zeus i pobjedu davo Trojancem.
Ukloni on se od str'jela, te vječni oganj Trojanci
Na lađu bace, i prospe po njojzi se plam neugašljiv.
Tako se lađa na kràju razgori. Tada se lupi
U oba boka Ahilej i prozbori riječ Patroklu:
„Diž' se, potomče Zeusov o Patroklo, konjiče bojni,
Jer već vidim, gdje lađe u ognju praskaju ljutom!
Samo da Trojci lađe ne osvoje, da se već nema
Pobjeć! orùžâj se brže, a momčad sakupit ja ću."
Reče, te junačku mjed Patròklo na se navuče.
Nazuvke najprije on navúćê oko gol'jènî,
Nazuvke krasne; što kopče od srebra ih držahu kruto;
Okolo prsiju oklop navuče, koji je bio
Oklop potómka brzog Eákova, — sjajan i zvjezdan;
Metne na pleći mač sa srebrnim klincima, mjeden,
Onda veliki štit i teški u ruke uzme,
I šljem načinjen l'jepo sa konjskijem postavi repom
Na glavu snažnu, i kita odòzgô se tresaše strašno;
Koplja ubojna dva, što u ruci mu stajahu zgodno,
Uzme, a ne uzme on potómka Eákova koplje
Veliko, teško i čvrsto; ni jedan nije Ahejac
Mahati mogao njim do Ahileja, koji je znao
Pelijski jasen uzmahnut, što ocu ga njegovu dade
Hiron s Pelijskog vrha, da ubija njime junake.
Konje Autòmedonu zapòvjedi brže upregnut;
Taj mu za razbivojskom Ahilejem najdraži bješe,
Najpouzdaniji on mu u boju bješe, da čeka
Zapov'jed. Taj mu konje brzonoge upregne odmah,
Ksanta i Balija, koji ko vjetar letješe oba
(Njih je Harpija nekad Podàrga Zefiru vjetru
Rodila uz vodu pasuć Okèan na livadi jednoć):
A u povodu dobrog Autòmedon Pedasa doda
(Eetiónov grad osvojivši toga Ahilej
Dobi, a smrtni konj taj i besmrtne stizaše konje).
Tad k Mirmidoncem pođe Ahilej u sve čadòre
Te ih oružjem stane oružat, — a oni mesarom

122. „vječni oganj" kao u 5. pjev., st. 4.
125. O udaranju u bokove vidi 12. pjev., st. 162.
149. Ime prvoga konja Ahilejeva upravo znači: plavac (vidi u 8. pjev., st. 185.), a drugoga: šarac.
150. 151. vidi u 20. pjev., st. 223—225.
153. Kako je Ahilej osvojio Eetionov grad, o tom se govori u 6. pjev., st. 414. i daljc.

Ljutim vucima slični, u prsima koji imadu
Golemu snagu, te zaklav u gori jelena veljeg,
Rogatog, jedu ga, i svim od krvce je krvava čeljust,
Onda u gomili idu na izvor-vodicu crnu,
Crnu da lapću vodu sa površja tankima svojim
Jezicima i krvcu iz sebe izbacuju, — srce
Ne dršće njima u grudma, a želudac prepun je svima:
Tako mirmidonske mudre čelovođe oko drugara
Brzog Eákova se potómka užurbaju sada;
Med njima nalazio Ahilej se ubojni svuda
Te je hrabrio ljude štitonoše i njihne konje.
  Lađa brzijeh bješe pedeset, koje Ahilej
Vođaše, ljubimac Zeusov, pod Troju; u svakoj lađi
Bješe pedeset momaka drugara na klupama sjedeć;
Vođa postavi pet od onih, u koje se uzdo,
Nek zapov'jedaju oni, a sâm je vlado med svima.
Jedan je vodio red Menèstije, oklopnik sjajni;
Nebeskog potoka Sperhija sin Menèstije bješe,
Pelejeva ga kći Polidóra ljepotica rodi
Sperhiju neumornom (sa besmrtnim spavavši smrtna),
A po kazivanju Boru Per'jérovu rodi ga sinu,
Za kog se udala javno zadobivši bezbrojne dare.
Drugim je djevojčin sin zapov'jedo hrabreni Eudor;
Filasova je kći Poliméla rodila njega,
Krasna igračica, koju skoroteča bio je jaki
Zamilovao bog, kad spazi, gdje u kolu bučne
Boginje s preslicom zlatnom Artèmidê s djevama igra;
U sobe uzađe gornje izbavitelj Hermija s njome
Te je kradom oblèžî i sina joj dade Eudóra
Svijetloga, u trku i borbi hitra veoma.
A kad Ilìtija njega mukodavna na sv'jet iznese
Te on ugleda zrake sunčànê, tad Polimélu
Aktorov sin Eh klo junačina sebi u dvore
Odvede golemo mnoštvo darova joj davši, a Filas
Othrani dobro Eudóra i odgoji u kući svojoj
Od srca ljubeći njega ko svoje rođeno čedo.
Treći je vodio red Pisàndar, ubojni sinak
Memalov, — iza drugara Ahìleja divnoga taj je
Med Mirmidóncima svima na koplju najbolji bio.
Četvrti vođaše red starìna konjanik Feniks,
A peti — čestiti sin Laèrkov Alkìmedon jaki.
  Kada već vojvode sve i vojnike poređa dobro
Divni Ahilej, onda dodáde žêstoku riječ:
„Nemojte, Mirmidonci, zaboravit onijeh grožnja,
Kako se kod lađa brzih Trojancima grožaste do sad,

175. Polidora je dakle sestra Ahilejeva, ali mnogo starija od njega (sin joj Menestije mogao je biti vršnjak Ahileju).

178. „zadobivši bezbrojne dare“, vidi 11. pjev., st. 244. 245.

Dok sam se srdio ja, i ovako kriviste mene:
„„Strašni Pelejev sine, othranila žučju te mati,
Okrutniče, drugare preko volje njihove držiš
Kod lađa, — hajd'mo svi u moroplovnih lađah otplov'mo
Natrag, kad ti je tako ljutina na dušu pala.""
Tako u skupštinah svojih govoriste, a sad se djelo
Ratno pokazuje velje, za kojim čežnjaste prije,
Svaki s junačkim srcem u grudma nek bori se s Trojci!"
  Tako rekavši srce potàče i volju svakom.
Jače se sastave čete, kad kraljevu besjedu čuju.
Kao od kamenja gustog kad čovjek visokoj kući
Gradi zid želéći uklonit se vjètârâ sili:
Tako su gusti šljemi i štiti bili kvrgaši,
Štit se sasta sa štítom i sà šljemom šljem i s junakom
Junak. Konjogrivni šljemi dodirnuše sjajne braníke,
Kad bi se nagnuli momci; tolikô se sabiše gusto.
Ispred ostalih sviju u oružju dva su junaka
Bila: Patròklo i s njim Automedon — jednakog srca,
Pred Mirmidoncima da se u boju bore. Ahilej
Tada u čador pođe, od kovčega otvori zaklop,
Kovčega umjetnog, krasnog; srebronoga Tetida sinu
Dade ga u lađu dosta u njega košulja metnuv,
Runjavih prostiraka i struka, što od vjetra brane;
I ubav kondir je bio u kovčegu, — žarkasto vino
Nitko nije pio iz njega, ni sam Ahilej
Drugome bogu do Zeusu iz njega žrtvovo nije.
Kondir izvadiv taj iz kovčega najprije njega
Očisti sumporom, za tim tekùćicôm ispere vodom,
Onda umije ruke i zagrabi žarkastog vina;
Molitvu rekne stavši sred ograde, na nebo gledeć
Izlije vino (a gromovni Zeus zamijetio to je):
„Zeuse, o Pelaški kralju i Dodonski, koji daleko
U Dodóni vladaš u studenoj! Seli gatari,
Koji ne peru noge, zemljoleže, jesu uz tebe.
Kad ti se prije pomòlih, tad uslišio si mene
I počastio ti si te ošinu ljuto Ahejce.
Deder mi jošte sada i ovu želju izvrši:
Ja ću ostati sam u prostoru okolo lađa,
A drugara ću svog s Mirmidóncima mnogijem u boj
Poslat, — i njemu diku, gromoglasni Zeuse, ud'jeli,
Njegovo srce u grudma ohrabri, neka i Hektor
Vidi, dali se i sam u borbi umije borit
Subojnik moj, il' onda strahovite samo su ruke
Njemu i b'jesne, kad u rat i u vrevu zalazim i ja.
A kad od lađa boj i viku odbije bojnu,
Tad mi se vratio čitav ka brzijem lađama mojim
U svem oružju on i s druzima, s borci iz blíza."
  Tako se pomoli on, i usliši premudri Zeus ga;

Jedno Ahileju dade, a jedno mu ukrati otac,
Od lađa boj i borbu odagnati dade Patròklu,
Ali ne dade njemu, iz borbe zdrav da se vrati.
Tako se pomoli Zeusu i izlije vina Ahilej;
Ode u čàdor i kondir u kovčeg postavi natrag,
Onda pred čador stane, u duši šćaše da vidi,
Kako se Danajci strašno s Trojancima kolju u boju.
Oko junačine tad se Patròkla poređaju druzi,
Naoružani svi, na Trojance da ponosni skoče.
I odmah navru nalik na òse, što žive po putih,
Koje stadoše dražit dječaci po običaju
Uvijek dirajuć u njih, na putu štono se roje,
Ludi, jer općeno zlo pripremaju mnogima tijem;
Ako putujuć prođe čeljade kakovo uz njih
Te ih i nehote smete, a one s junačkim srcem
Napr'jed polete sve i mladi naraštaj brane:
Takova srca i duše mirmìdônskî sađa junaci
Od lađa brzijeh navru, i nastane huk neutàžljiv.
Tada se prodre Patròklo i ovo druzima vikne:
„Čujte me, Mirmìdonci, drugari Ahileja divnog,
Bud'te junaci, žestine, junáštva se sjetite, druzi!
Pelejevoga sina prodičimo, koji je prvi
Kod lađa junak, i mi drugari mu, borci iz blíza;
Atrejev sin Agamemnon daleko silan nek svoju
Vidi grjehòtu, gdje nije Ahejca najboljeg štovo."
Tako rekavši srce potače i volju svakom.
Onda se obore skupno na Trojce ahejski sini,
Strašno od poklìči njihne zaječe okolo lađe.
A kad junačkog sina Menètíjeva Trojanci
Spaze i drugove s njim, gdje u oružju svi se svijetle,
Svima se srce potrese, kolebati stanu se čete
Misleći, Pelejev sin brzonogi kod lađa da je
Gnjev odbacio svoj, prijateljstvo odabro opet.
Svaki se ogleda, kud će utèći od smrti pr'jeke.
Sjajno koplje iz ruke Patròklo izmetne prvi,
I to usrèd sredìnê, gdje bijaše najveći metež
(Kod lađe bijaše to Protesìlaja hrabrog pri krmi),
Obori junak Pirèhma, — Peónce konjike taj je
Vodio iz Amidóna, od Aksija široke vode; —
U rame desno ga zgodi, u prašinu on se natraške
Sruši zajecav ljuto, Peónci njegovi druzi
Svi se razbježe, jer strah Patròklo je turio u sve
Ubiv njihova vođa, prednjačio što je u boju.
Od lađa odgna Trojance Patròklo i gorući oganj
Ugasi (lađa je nà pô izgorjela); s golemom vikom
Tad se Trojanci razbježe, i Danajci k prostranim svojim

276. „ahejski sini" ovdje su samo Mirmidonci.
288. Aksij. — vidi 2 pjev., st. 849.

Lađama navru opet, te vika nastane silna.
Kao što kada Zeus munjobija s visokog vrha
Velikog brda gustu magluštinu kakovu krene,
Tad se pomole svi vidíkôvci i svi vrhunci
Brdski i doli, te pukne s nebesa beskrajni eter:
Tako i Danajci ljutu odagnavši od lađa vatru
Odahnu malo, al' jošte vojevanju prestanka ne bi,
Jer još od Ahejaca od Aresu milih Trojanci
Bježali bȅz obzîra nijesu od crnijeh lađa,
Nego se suprotiše i jedva uzmicat staše.
Bojni se vȍjvôdâ red raspŕša, te junak junaka
Tad je ubijȍ, i prvi Menètijev junački sinak,
Kada se okrene k njemu Arèjlik, odmah u bedro
Kopljem ga pogodi oštrim i proturi koplje kroz njega;
Mjed mu prebije kost, a na zemlju ničice onaj
Padne, a ubojni onda Menèlaje Toasa rani
Uz štit u prsi gole, i koljena razglobi njemu.
Tada Filejev sin Amfikla spazi, kad na njga
Jurnu, te ga pretèčê i pogodi njega u stegno,
Mišići najdeblji gdje su u ljudi; oštríce od koplja
Žile prereže njemu i mrâk mu pokrije oči.
Jedan Nestorov sin, Antìloh, Atìmnija rani
Oštrijem kopljem, i prođe kroz slàbine mjedeno koplje,
Ničke se sruši Atìmnij, a Maris zbȍg brata srdit
Na Antiloha kopljem iz blíza navali stavši
Pred mrtvog, — Nestorov drugi bogoliki sin tad Trasìmêd,
Prije negoli rani, preteče ga i zgodi pravo
U rame odmah, oštríce kopljànô od mišice ozgo
Odere Marisu ruku i prelomi sasvijem kost mu,
Sruši se, stane ga jek, i mrâk mu pokrije oči.
Tako obojica pođu u Ereb od dvojice braće
Svladani, vrli drugari Sarpédona, vješti na koplju
Sinovi bjehu to Amisódara, koji Himéru
Othrani pomamnu, mnogim čeljádma nevolju tešku.
Ajas, Ojlejev sin, na Kleòbula udri i njega,
Jerbo se spòtakao u nalozi, uhvati živa,
Odmah mu u vrat mač sa drškom turi i život
Razglobi; mač mu se zgrije u krvi, a onome oči
Krvava stisne smrt i silovita jošte sudbina;
Likon nasrne tad na Penèleja, jerbo ni jedan
Nije pogodio kopljem izbaciv ga uzalud oba;
Onda se mačima jedan zaleti na drugog, — Likon
Obluk konjogrivnog šljema Penèleju probi, al' držak
Mača mu pukne, tad njega Penèlej pod uho u vrat
Udri, i mač zađe unútra, koža se sama

312. „koljena razglobi njemu", vidi 4. pjev., st. 469,
328. O Himeri vidi u 6. pjev., st. 179—182.
335. Likon je Trojanac, a Penelej je Ahejac (vidi 2. pjev., st. 494.).

Držala, glava se spusti, i koljena klonu Likónu.
Akamasa stigne Merìon nogama brzim,
U rame zgodi ga desno, kad na kola popet se šćaše.
Iz kola Akamas spadne, te nad oči mrak mu se saspe.
Tad Idomènej zgodi u usta nemilom mjedi
Erimasa, i kopìje proleti mu mjedeno naskroz
Ispod moždana dolje i kosti mu bijele zdrobi,
Zubi se svi istresu, a krvce se napune obje
Njegove oči, na nos, na usta trgne mu krvca,
Kada zinu, i crni zaogrne smrtni ga oblak.
Tê su danajske vođe junaka svaki po jednog
Ubili. Kao što kada grabežljivi zvjerovi vuci
Na jagnjad i jarad jurnu iz čitavog grabeć ih stada,
Koje se rasulo sve sa nemara čobana, — vuci
Vidjevši to na one nalete plašljive stvore:
Tako na Trojce jurnu Argejci, i Trojci se sjete
Zlobučnog b'jega, i odmah junáštva, žestine se prođu.
Hektora oklopnika pogoditi jednako šćaše
Veliki Ajas, a onaj u poslima bojnijem vještak
Široka sakriv svoja ramena volujskim štitom
Čuvo se zvizge strijela i zveketa mjednih kopáljâ.
Viđaše, da se veće okrenula pobjeda bojna,
Ali je opet stajo i drugove izbavljo mile.
Kao s olimpske gore iz etera kadano sjajnog
U nebo oblaci idu, oluju kad rasprostre Zeus-bog:
Tako se uzviču tad i potrče od lađa Trojci,
Ne vraćahu se oni u redu. Brzonogi konji
Hektora oružana izvezu, i on tad trojske
Za sobom ostavi čete, preko volje štono ih opkop
Ustavljo, mnogi konji kolòvozni prelome brzi
Kola sprijed na rudi i tako ih ostave ondje.
A Patròklo je stupo glasovito Danajcem vičuć
Misleć Trojancima zlo, a oni vičuć i trčeć
Napune putove sve rastrkav se; sve se je u vis
Dizo pod oblaci prah, brzokopitni bježahu konji
Ispruživši se u grad od brodova i od čadórâ.
Gdje bi vidio metež Patroklo najveći, tamo
Konje bi upravljo vičuć; junaci padahu s kola
Pod osovine ničke, i prevraćahu se kola.
Preko opkopa konji brzonogi preskoče tada
Besmrtni, što ih bozi darovaše Peleju u dar,
Napr'jed letéći, Patròkla na Hektora nutkaše srce,
Jer ga željaše ubit, al' Hektora konji izvezu.
Kao kada se teško zacrni od bure zemlja
U dan ljetni, kad premudri Zeus običava liti
Vodu silovitu srdit i ljutit na ljude one,

---

371. vidi 6. pjev., st. 40.

Koji na silu krivo u skupštini pravicu sude
Goneći pravdu i ništa za osvetu božju ne mareć,
Tekući potoci svi nabujaju od kiše tada,
Mnoge bregove tada bujice odroniti znadu,
U more crveno šumeć veoma otječu one
Sŭnòvraticê s brda i tege pustoše ljudske:
Tako i kobile trojske trčéći brektahu vrlo.
  Od drugih kad već prve Patròklo odvoji čete,
Natrag ih k lađama pogna i ne dade bježat im u grad,
Makar su koliko htjeli, već klaše ih on u sredini
Među lađama tad, med rijekom i visokim zidom,
Klaše ih nasrćuć na njih i osveti mnoge junake.
Pronoja prvoga zgodi Patròklo sjajnijem kopljem,
Uz štit u prsi gole i koljena razglobi njemu;
Sruši se, stane ga jek, a Patroklo tad se zaleti
Na sina Enopova, na Testora, koji se bio
U kola glatka svoja šćućurio, jer mu se pamet
Pomjeri, spadnu mu uzde iz ruku; njega Patròklo
U čeljust desnu kopljem probode i prebije zube,
S kolnog ga oboda s kopljem povuče ko čovjek, što sjedi
Gdjegod na visokoj hridi i iz mora živahnu ribu
Na polje vadi na koncu i na kuki mjedenoj sjajnoj.
Tako Patroklo njega — već z'jevo je — na sjajnom koplju
Potegne te ga baci na usta, i ovome život
Ode, kad pade; a za tim Erìlaja zgodi Patròklo
Kamenom usred glave, kad na njeg poletio bješe;
Glava mu na dvoje puče pod teškijem šljemom, i na tle
Ničke on pade, te smrt dušogubna obaspe njega.
Od Patròkla još pade Amfòter, Erimas, Epalt,
Ehij, Damàstorov sin Tlepòlem, za tijem Piris,
Ifej, Euip i Argejev sin još pade Polìmêl,
Jednoga za drugim on s mnogohranom sastavi zemljom.
  A kad Sarpedon vidi, gdjè drugove koji na sebi
Ne pašu košulje, ubi Patròklo, Menètijev sinak,
Likijce koreći svoje ovako im vikati stane:
„Sram vas, Likijci, bilo! kud nagnuste? brzi l' ste sada!
Ja ću se sada sukobit s junakom onim, da znadem,
Koji je ovdje silovit, Trojancem učinio zla je
Mnogo, koljena on je junakom razglobio mnogim."
  Rekavši tako s kola u oružju na zemlju skoči.
A kad Sarpédona vidi Patròklo, iz kola skoči.
Kao jastrebi kad se krivonokti, kukastih kljuna
Bore na visokoj kakvoj stijeni vrišteći vrlo:
Jedan na drugog tako zalete se vičući oni.

---

397. Stih je taj nejasan; ne zna se, koja se rijeka misli, dali Simois ili Skamandar, isto se tako ne zna, koji se zid misli, dali zid oko Troje ili ahejski bedem. Drži se, da je taj stih kasnije umetnut.

412. „kad na njeg poletio bješe", t. j. Erilaj na Patrokla.

Lukavca Krona sin zamotriv ih požali oba,
Heri započne riječ i ženi svojoj i sestri:
„Ajme od ruke Patròkla Sarpédonu, koji je meni
Od svih miliji ljudi, sudbinom poginut valja!
Dvoje sad hoće meni u grudma razmišljajuć srce:
Ili bih živa njega ukionio iz boja plačnog
Te ga na polje rodno u Likiju vrgo odavde,
Ili bih dao, da sinak Menètijev pogubi njega."
Tada volòokâ Hera odgovori njemu ovako:
„Prestrašni Kronov sine, izustio kakvu si riječ?
Hoćeš li čovjeka smrtnog, sudbini predanog davno,
Iz vreve opake ratne i iz smrti izbavit natrag?
Radi, al' bogovi drugi povladiti ne ćemo tebi.
Drugo još u srce spravi, što sada mislim ti reći:
Ako Sarpédona živa u njegove opraviš dvore,
Pazi, da i drugi koji od bogova ne htjedne jednoć
Miloga svojega sina iz kreševa opravit strašnog,
Mnogi bo sini se bore božànskî kod velikog grada
Prijamova, te strašno rasrdio oce bi njihne.
Ako t' je mio Sarpédon, i u srcu žališ li za njim,
Pusti ga samo, nek sada u kreševu pogine strašnom
On od ruke Patròkla, Menètijevôga sina;
A kad ostavi veće Sarpedona život i duša,
Pošlji po njega Smrt i tvrdi San, pa nek nose
Njega, dok ne dođu s njim u Likiju široku zemlju,
Tu će ga braća sahranit i rođaci i hum će grobni
Nasut i metnuti stećak, jer čâst je takova mrtvim."
Reče, te bogova otac i ljudi posluša riječ;
Krvave kaplje pusti odozgo na zemlju časteć
Miloga svojega sina, kog ubit mu šćaše Patróklo
U trojskoj grudastoj zemlji, daleko od očinske zemlje.
Kada se jedan drugom već blizu primaknu oni,
Onda Patroklo tu Trasidéma predičnog zgodi
(Koji je subojnik dobar Sarpedona vlastelja bio),
U donji zgodi ga trbuh i koljena razglobi njemu.
Tad na Patrokla koplje Sarpedon izmetne sjajno,
Ali promaši njega, već pogodi Pedasa konja
Kopljem u greben desni, te Pedas izdišuć njisne
I on se u prah smota zacviljev, a duša mu ode.

433. 434. Zeus vrlo ljut i Sarpedona zato, jer mu je sin; vidi dalje st. 522., a vidi i u 6. pjev., st. 198. 199.

454—457. Hera kaže: neka Sarpedon ovdje pod Trojom pogine, kako mu je suđeno, ali ga možeš dati prenijeti u njegovu otadžbinu, neka tamo mrtav počiva, i time mu učiniti veliku milost, jer ljudi obično žele, da mrtvi počivaju u svojoj otadžbini („u svom polju daj mu groba, svojim cvijećem grob mu kiti").

459. „krvave kaplje pusti", vidi 11. pjev., st. 53.

467. Konj je Pedas spomenut u st. 152.

469. Dakle i životinja ima dušu; ima je u Odiseji jelen, 10. pjev., st. 163. i vepar, 19. pjev., st. 454.

Oba se rastupe konja i jaram pukne, a uzde,
Kad se povodnik sruši u prašinu, njima se spletu.
Ali se kopljanik slavni Automedon pomoći dovi,
Mač dugosjekli od svog povuče punanog bedra,
Skoči i povodnika ods'ječe pravo i dobro;
Konji se opet slože i stanu ravno pod uzde;
Opet se sukobe ònî, dušogubni bojak da d'jele.
I tad promaši kopljem Sarpedon sjajnim Patròkla;
Sinu Menètija opet preleti nad ramenom l'jevim
Rt kopljànî te ne rani njeg; tad mahne Patroklo
Kopljem, i ne ode zalud iz ruke mu ono već zgodi
Oko kucavog srca, gdje opona stisnuta stoji.
Kao što kada se hrast il' topola na zemlju sruši
Ili omorika vitka, drvodjelje koju u gori
Za građu podsjekoše lađênû bradvama oštrim:
Tako se izvali. legne pred konje i pred kola onaj,
Jaukne, te mu ruke u prašinu krvavu padnu.
Kao što zakolje lav navalivši na stado gdjegod
Jakoga bijelog bika med govedma sporijeh nogu,
Te bik pogiba krčeć u lavovu žvalu: — od ruku
Tako Patroklovih vođ štitonosnog likijskog roda
Ginući mahnitaše, drugara miloga zovne:
„Dragi o Glauče, o borče med ljudma, sada ti treba
Da si kopljanik dobar i bojnik neprestrašen da si,
Sada hudoga rata poželi, ako si brzić;
Najprije likijske sve čelovođe u boj potakni
Svuda obilazeći, da bore se okolo mene;
Oružjem mjedenijem za mene i sam se bori,
Jerbo će po sve dane sramota i poruga tebi
Poslije biti zbog mène, Ahejci ako li sada,
Oružje skinu s mene u borbi kod lađa palog.
Nego drži se hrabro i čitav potiči narod."
Kad to izrekne on, skončanje ga pokrije i smrt,
Oči mu pokrije i nos, a petom mu na prsi onaj
Stane te iz kože koplje izvuče i oponu s njime;
Tako Patròklo s oštrícem kopljanim izvuče mu dušu;
A Mirmidonci konje pridrže, koji su ondje
Brektali i htjèli bježat knezòvskâ ostaviv kola.
Glauka čujući glas taj strahovita spopadne žalost,
Srce se okrene njemu, gdje nije mogo pomòći.
Ruku pritisne dlanom, jer rana ga tištaše ljuto,
Koju, kad na zid se penjo na visoki, zadade njemu
Teukar strijelom od drúgâ odbijajuć nevolju kletu.
Tad Apolónu se on strjeljaču pomoli veleć:
„Čuj me, o gospode ti, što na polju rodnom si sada
Likijskom ili u Troji, al' svuda možeš da čuješ

510—512. Kako je Glauk ranjen, o tome vidi u 12. pjev., st. 387—390.

Nesretna čovjeka, ko što sad mene snalazi tuga;
Ranu bo evo hudu imadem, moja je ruka
Probita bolima ljutim, osušiti moja se krvca
Ne može, a rame moje doteščava od te mi rane,
Držati koplja čvrsto ne mogu níti se borit
Zašavši među dušmáne, a poginu najbolji junak,
Zeusov sin Sarpédon, — obránio nije ga otac.
Nego, o gospode, ti izliječi hudu mi ranu,
Bolove uspavaj moje i snage mi daj, da doviknut
Likijskim druzima mogu, na borbu da potaknem sve ih
I sam da oko ovog mrtvaca mogu se borit."
  Takvu molitvu reče, i usliši Feb ga Apolon,
Bole mu odmah utìšâ i krvcu od rane teške
Crnu osuši njemu, junáštvo mu u srce metne,
I Glauk se obraduje, kad osjeti sve to u duši,
Što mu molitvu bog Apolon usliši brzo;
Najprije likijske sve čelovođe oblazeć svuda
Potakne, oko mrtvog Sarpédona neka se bore,
I onda među Trojance širòko koràčajûć ode,
Ode k Agénoru divnom, Pulìdamasu, što bješe
Pantojev sin, još ode do Hektora i do Enèjê.
Bliže pristupi k njima i krilate prozbori r'ječi:
„Hektore, posve si ti pomoćnike smetnuo s uma,
Kojino život gube zbog tebe od očinske zemlje
I prijateljâ daleko, a branit ih tebi se ne će!
Leži Sarpedon mrtav, štitonosnim Likijcem vođa,
Koji je Likiju snagom i pravicom čuvao svojom,
A sad Patroklovim kopljem savlado ga mjedeni Ares.
Nego potecite, dragi, za zamjeru u srcu znajte,
Oružje Mirmidonci da ne skinu s njega i mrtva
Da ga ne nagrde ljuti zbog ubitih danajskih ljudi,
Koje smo kopljima mi poubijali kod lađa brzih."
  Tako im reče Glauk, a Trojance osvoji sasvim
Bol goropadni teški, jer branič Sarpedon im gradu
Bješe, premda tuđínac, jer s njime je naroda mnogo
Pošlo, a on je znao u borbi svima prednjačit.
Pođu na Danajce boja želéći, a pred njima Hektor
Ljut zbog Sarpedona pođe; Ahejce hrabriti stane
Sin Menètijev junak Patròklo rutavac srčan,
Prvijem Ajasima progovori ljutim po sebi:
„Sada vam milo nek bude, o Ajasi da se borite,
Kakvi ste i prije bili med ljudma, il' bolji još bud'te!
Leži Sarpedon junak, što prvi se na zid zaletje
Ahejski. Nego da njemu nagrditi možemo t'jelo
Otev ga te mu skinut sa pleći oružje i kog
Nemilom mjedi drugara, što brani ga, ubiti ondje."

558. 559. Vidi 12. pjev., st. 397—399.

Reče, a oni i sami na borbu gotovi bjehu.
A kad sa obje strane pojačiše redove bojne
Trojci i Likijci, onda Ahejci i Mirmidonci
Strče se strašno povikav, da oko mrtvaca se bore,
I tad oružje vrlo zazvekeće u svih junaka.
A Zeus pogubnu maglu navuče nad kreševo strašno.
Oko sina mu milog, da borba pogubnija bude.
Sjàjnôkê tada Ahejce Trojanci potisnu prvi,
Jer je pogođen junak mirmidonski divni Epìgej,
Sin Agàklejev, koji među njima najgori nije
Bio; u žitelja punom u Budeju kraljevo on je
Nekad; al' rođaka vrla pogubiv k Peleju dođe
Vitezu pribjegarom i k Tetidi srebrnih nogu;
Oni ga s razbivojskom Ahilejem poslaše k Troji,
Krasnih gdje vele konja, s Trojancima bojak da bije.
Kad on mrtvoga zgrabi Sarpédona, sv'jetli ga Hektor
Kamenom u glavu udri, i čitava na dvoje glava
Pukne pod kacigom teškom Epìgeju, i nad mrtvacem
Ničke on pade, i smrt dušogubna obaspe njega.
Žalost spopadne tada Patròkla za ubitim drugom,
Te se zaleti ôn kroz rtníke na jastreba nalik
Brzoga, koji čavke i čvorke razagnatî znade;
Tako na Likijce tî, o Patroklo, konjiče bojni,
Jurnu tad i na Trojce rad svojega srdit drugara.
I Stenèlaja. sina Itémenu miloga, u vrat
Kamenom zgodi, te njime na vratu mu razmrska žile.
Svijetli Hektor uzmače, i drugi s njime rtníci.
Koliko dugački džilit, što čovjek ga izbaci snagu
Svoju oglèdajûći u nàtjecânju il' ratu
Među dušmanima stojeć dušogubním, može dosegnut,
Tòliko uzmaknu Trojci, kad potisnuše Ahejci.
Glauk se okrene prvi, štitonosnog likijskog roda
Vojvoda, i milog sina Halkónu Batìkleja ubi
Ondje junačinu on, — na glasu blagom i srećom
Med Mirmidoncima taj u Heladi imo je dvore,
Iznenada okrenuv se Glauk Batìkleja zgodi
U prsi baš po srijedi, kad goneći dogna ga veće:
Sruši se, stane ga jek. Ahejce osvoji grozna
Tuga, kad mrtav pade junačina; vrlo Trojanci
Veseli budu, navrve do Glauka, ali Ahejci
Ne smetnu s uma junáštvo, već junački pođu u sukob.
Čovjeka oružana Trojanca ubi Merìon,
Ubi Laògona smjelog, Onétor mu bijaše otac,
Sveštenik Idskoga Zeusa, a narod ga štovo ko boga.

567. 568. Nije jasno, zašto Zeus prosipa maglu nad mjestom, gdje se Ahejci i Trojanci bore oko tijela Sarpedonova, premda pjesnik kaže: „da borba pogubnija bude". Isto čini Zeus nad tijelom Patroklovim u 17. pjev., st. 268. 269.

Pod čeljust, pod uho njega kad pogodi onaj, izleti
Brzo iz njega duša, i obuzme mrska ga tmina;
A na Meriona, koji sakriven bijaše štitom,
Koplje mjedenicu baci Enèja pogodit ga misleć,
Ali pogledav napr'jed umàče koplju Merìon,
Jer se naprijed sagne, a dugačko koplje se ostrag
U tle zabode, i rt kopljanî zadršće odmah,
Onda ustavi Ares siloviti polet od koplja.
Tako Enèjina koplja oštríce u zemlju zađe
Zavitlano, kad zalud izleti iz žilave ruke.
Tad se Enèja u duši rasrdiv progovori ovo:
„Da sam, Merìone, tebe pogodio, ako i jesi
Plesač, al' moje bi koplje umirilo za vazda tebe!"
Njemu kopljanik slavni Merìon besjedu reče:
„Teško je tebi, Enèja, i ako si snažan, ugasit
Svima ljudima život, tko braneć se dođe u susret
Tebi, al' smrtno si i ti čeljade! oštrijem kopljem
Da ja pogodim tebe po sr'jedi, ako i jesi
Jak i u svoje se ruke pouzdavaš, meni bi slavu
Dao, a dušu bi dao dičnòkonjîku Aídu".
Reče, a njega sin Menètijev ukor hrabri:
„Što to govoriš ti, Merìone junače dobri?
Ne će, dragiću moj, od riječi pogrdnih Trojci
Ostavit mrtvog, već prije će kog da dočeka zemlja.
Rata je uspjeh u rùkû, a r'jéčî jest u vijeću.
Zato ne treba gradit rijèči, nego se borit!"
Tako rekavši pođe, a za njim bogoliki junak.
Kako u planinskom dolu drvòsjêčâ veliki klopot
Stoji i glas se čuje daleko, tako po zemlji
Tad širokostaznoj lupa od njihovih štitova nasta
Načinjenijeh dobro, od oružja također njihna,
Kako se mačima biše i kopljima dvoreznim ondje.
Tad ni dobro tko vidi, Sarpédona poznao ne bi,
Jer je strjelama sav i prašinom bio i krvlju
Obasut sve od glave odozgo pa dò nogû dolje.
Oko mrtvaca se oni neprestano vrzahu, ko što
Oko lonaca punih mlijeka zujati znadu
Muhe po pastirskom stanu u proljetno doba, mlijeka
Kad su sudovi puni, — sad oni se vrzahu tako.
Sjajnih očiju Zeus od kreševa ljutoga nije
Odvraćo, već je borce neprestano gledo u duši
Misleći, snujući mnogo Patròklova radi ubića,

617. 618. „ako i jesi igrač", to kaže Eneja ironički Merionu, koji je bio Krećanin (vidi 2. pjev., st. 651), a na Kreti bijaše u običaju nekakav ples sa oružjem; Eneja hoće dakle da kaže: da sam te pogodio, ne bi ti više plesanje bilo na pameti.

629. „prije će kog da dočeka zemlja", t. j. duša koga od nas otići će u podzemni svijet.

Bi li u kreševu ljutom i njega svijetli Hektor
Kraj Sarpédona ondje bogolikog posjeko mačem
Te mu oružje uz'o sa pleći, il' bi Patròklo
Mnogim umnožio još junacima prijeku muku;
I misleć dulje smisli, da ovo bolje će biti:
Neka valjani drugar Ahìleja, Peleju sina,
Hektora oklopnika i Trojce otisne s njime
K trojanskom gradu opet i život mnogima uzme.
Strašljivo srce turi u Hektora najprije Zeus-bog,
Te on u kola skoči i bježati stane i Trojcem
Povikne drugim, nek bježe, jer osjeti mjerila sveta
Zeusova. Ni snažni tada ne ostanu Likijci, već svi
Tad se razbježe, kad kralja u kùpu vide mrtvácâ
Ranjena srca, a mnogi kraj njèga još padoše drugi,
Kada Kronov sin strahovitu odredi borbu.
Onda sa pleći divnog Sarpédonà oružje skinu
Blistavo Mirmidonci, i druzima dâ ga odnesti
K lađama koritastim Menètijev junački sinak.
Nebeski oblačnik Zeus progovori tad Apolonu:
„Deder, mili mi Febe, iznesi Sarpédona divnog
Iz strijela i krv sa njèga očisti crnu,
Pa ga odnesi dalje i okupaj tad u rijeci
Te ga ambròsijôm namàž', obuci u haljine vječne,
Snu ga i Smrti, dvoma bliznádma, ostavi onda,
Pratiocima hitrim, a oboje brzo će njega
Prenijet na polje rodno u široku likijsku zemlju;
Tu će ga braća sahranit i rođaci i hum će grobni
Nasut i metnuti stećak, jer čâst je takova mrtvim".
Reče, — te oca svoga Apolon posluša dobro
I sa Idskijeh siđe planina u strašni pokolj.
On iz strijela divnog Sarpedona podigne odmah
Pa ga odnese dalje, ambrosijom namaže njega,
Pošto ga opra u r'jeci, obuče mu haljine vječne
Snu ga i Smrti, dvoma bliznádma, ostavi onda,
Pratiocima hitrim, prenesu ga oboje oni
Brzo na polje rodno u široku likijsku zemlju.
Tada Autòmedonu i konjma vikne Patròklo
Te za likijskom pođe i trojanskom vojskom, al' ludak
Pogriješi veoma; — Ahìleja besjedu da je
Pamtio, hudoj bi Keri i smrti uteko crnoj.
Nego je jača volja u Zeusa nego u ljudi,
Te on preplašit zna i junaka, uzet mu lako
Pobjedu, a drugi put u borbu potiče opet; —
Tako je sada i njemu ohrabrio srce u grudma.
Koga si prvoga ondje i zadnjeg pogubio kog si,

658. 659. „mjerila sveta Zeusova", t. j. osjeti Hektor, da je Zeus ovako odlučio uzevši u ruke mjerila, kako ih uzima u 8. pjev., st. 69—74.
669. „u rijeci", valjada u Skamandru.

O ti Patroklo, kad bozi već u smrt pozvaše tebe? —
Prvoga ubi Adrèsta, Autònoja, Perima za tim,
Onda Megada ubi, Epìstora i još Ehèkla,
Mulija, Elasa za tim, Melànipa i još Pilàrta.
Tê je smako, a drugi na bježanje pomisle svi tad.
 Grad visokodvarni Troju osvojili tad bi Ahejci
Rukom Patròkla, jer kopljem tolìkô juraše napr'jed.
Feb da nije Apòlôn na kulu sazdanu krasno
Stao pomažući Trojcem, a onome radeći o zlu.
Tri put visokom zidu na ugao već se Patròklo
Popne, al' tri put njega Apolon uzbije natrag
Besmrtnim rukama svojim u štito ga gurajuć sjajno;
A kad četvrti put Patròklo navali ko bog,
Strašno vikne Apolon i krilate prozbori r'ječi:
„Potomče Zeusov, bježi, o Patroklo, nije bo tebi
Suđeno kopljem grad razoriti Trojaca ljutih,
A ni Ahileju nije, a mnogo je bolji od tebe".
Reče, — te sin se dosta povuče Menetijev natrag
Gnjeva se bojeć strjeljača daljnometnog on Apolona.
 A brzokopitne konje kod vrata ustavi Skejskih
Hektor misleć, bi l' opet u metež ih nagnav u bojak
Zašao, ili bi vojsci poviko, da makne se k zidu.
Dok je tako promišljo, Apolon pristupi k njemu
Čovjeku punu snage i kršnu načiniv se sličan,
Asiju, koji je ujak konjokroti Hektoru bio,
Rođeni Hekabin brat, a sinak Dimasa, koji
Uz Sangàrijskê vale u Frigijskoj življaše zemlji.
Na toga nalik reče Apolon, sin Kroniónov:
„Što ti prestaješ bit se, o Hektore? Lijepo nije!
Ej kolìkô sam slabij' od tebe, da sam tolìkô
Bolji, na zlo bi svoje povlačio ti se od borbe!
Nego krepkonoge daj na Patrokla potjeraj konje,
Ne bi l' ga svlado, i ne bi l' Apolon dao ti slavu".
 Tako rekavši bog u poslove vrati se ratne,
A tad Kebrìonu hrabrom zapovjedi svijetli Hektor,
U boj nek utjera konje brzonoge, a Feb Apolon
U čete zađe guste i ahejske sine pométê
Hudo, a Hektoru divnom i Trojcima proslavu dade.
Druge ostavi Hektor Argejce ne htjev ih biti,
Već krepkonoge on na Patròkla natjera konje.
Sa druge strane s kola Patròklo na zemlju skoči
Koplje u ljevici držeć, a desnicom pograbi kamen
Bijel oštrljat, što ga obuhvatit mogaše rukom.
Upev se izmetne on (od junaka dugo daleko
Ne bješe), ne baci zalud, uzdodržu Hektora divnog
Zgodi Kebrìona, koji od inoče bijaše sinak
Preslavnog Prijama, zgodi u čelo, kad držaše uzde,
Kamenom oštrim, i òbje Kebrìonu obrve kamen

Smrvi, kost ne odòli, te u prah obje mu oči.
Pred noge padnu, a sam na ronca naličan spadne
Iz kola građenih dobro, iz kostiju ode mu duša.
Na nj ovako si ti, o Patroklo konjiče, napo:
„Aj veòma je brz, kolìkô lako se valja!
Da taj na ribljivu kamo zabludi pučinu morsku,
Mnoge bi ljude on nahranio oštrige tražeć,
Iz lađe skačući brze, i ako je nemirno more,
Kada se s kola zna da lako po polju valja.
I među Trojcima međer imade evo ronaca!"
  Rekavši to na junaka Kebrìona pođe Patròklo
Nasrćuć kao lav, što obore pustošeć bude
U prsi ranjen, te svoja upròpâstî srčanost njega:
S takvom požudom tî, o Patroklo, skoči na onog;
A s kola na drugoj skoči na strani na zemlju Hektor.
Oko Kebrìona njih dva ko lavovi započnu borbu,
Koji se jedan s drugim na gorskom kose vrhuncu
Prkosa puni i gladni ubìjenôg jelena radi:
Tako oko mrtvaca Kebrìona do dva vikača
Ratna, Menètijev sin Patròklo i svijetli Hektor,
Jedan drugoga htjede probosti nemilom mjedi.
Hektor za glavu primiv Kebrìona ne htjede pustit,
Za noge uhvati ga Patròklo; ostali dotle
Trojci i Danajci stanu u borbi se ljutoj ogledat.
Kao što kada se Euro i Noto u planinskom dolu
Jedan sa drugim rvu, potrésti koji će šumom,
Koji drijenkom, drvom tankokornim, jasenom, bukvom,
Jedno premà drugôm grane savijaju duge drveta
S golemom bukom tada, sve praska i lomljava stoji:
Tako Ahejci i Trojci nasrnuvši ovi na one
Biti se stanu, na uzmak ni jedni ne pomisle strašni.
Oko Kebrìona mnoga zabodoše oštra se koplja,
A i krilate str'jele, odskočile što su s tetívê,
Veliki kameni mnogi o štitove lupili bjehu
Oko Kebrìona borcem, u vrtlogu prašine on je
Ležao velik i golem zaboraviv borit se s kola.
  Dokle je šetalo još sred nebesa sunce, sve dotle
Gađahu str'jele sa strana obíjû, te padaše narod;
A kad sunce se nagne, te volove treba isprezat,
I tad preko sudbine Ahejci bijahu jači,
Iz vreve trojanske oni Kebrìona i iz strijela
Ugrabiše junaka i skinuše oružje s pleći.
Tad se Patròklo zaleti na Trojce radeć im o zlu,
Poput Aresa brzog zaleti se tri put Patròklo
Vičući strašno i ubi junákâ tri puta devet.

745—750. Okrutan sarkazam nad ubijenim u boju; vidi u 13. pjev., st. 374—382.

A kad četvrti put se zaleti naličan bogu,
Onda svršetak života, o Patroklo, osvanu tebi,
Jer se u kreševu ljutom strahoviti sukobi s tobom
Feb Apolon, a nije Patròklo ga u vrevi pozno,
Jer mu u susret dođe magluštinom debelom pokrit;
Stane za njime i njega u široke pleći i leđa
Lupi spustivši ruku, — zavrte se oči Patròklu;
Feb Apolon njemu sa glave kacigu baci.
Kacige zvektaše cijev, pod nogama ona se konjskim
Valjala, a griva sva se na njojzi okaljala krvlju
I prahom; prije to dopustili bozi nijesu,
Šljem konjogrivni taj u prahu da bi se valjo,
Već je božanskog junaka Ahileja čuvao glavu,
Čuvao dražesno čelo, a tada ga dopusti Zeus-bog
Hektoru nosit na glavi, kad blizu mu bješe već propast.
Koplje Patroklu sve se dugosjeno prebi u rûkû
Veliko, teško i čvrsto sa okovom, na tle sa pleći
Lijepo optočen štit sa remenom pade Patròklu,
Gospod mu Zeusov sin Apolon odr'ješi oklop.
Obumre srce Patròklu, a koljena klonu mu b'jela,
On se zapanji tad, a koplje oštro iz blíza
Ostrag med pleći njemu u leđa hiti Dardánac
Euforb, Pantojev sin: nadmášio taj je vršnjake
Boreć se s kola i brzo trčéći i mašući kopljem;
On je dvadeset veće junaka srušio s kola,
Premda se dovezo prvom na mejdan i učio bojak.
Na te je koplje taj, o Patroklo viteže, prvi
Hitio, al' te ne ùbi, i ù čete pobjegav zađe,
Iz t'jela jasenovo izvúčê koplje, al ne htje
Dočekati Patrokla, bez oružja premda je bio;
A tad udarcem boga i kopljem svladan Patròklo
Utekne među guste drugare od smrti bježeć.
A čim junačinu spazi Patròkla svijetli Hektor,
Oštrim pogođen kopljem gdje uzmiče, onda se k njemu
Kroz bojne redove on približivši rani ga kopljem
U dno slabina odmah te proturi koplje kroz njega.
Sruši se, stane ga jek, Ahejci se rastuže vrlo.
Kao kad savlada lav u boju silovita vepra,
Koji se prkosa puni na gorskome kose vrhuncu
Oko izvora malog, obojici piti se hoće;
Sav se zasopio vepar, al' napokon lav ga nadjàčâ:
Tako Prijamov sin Menètijevôme sinu,
Koji pogubi mnoge, na koplju izvadi dušu.
Kličući Hektor nad njime progovori krilate r'ječi:
„Mislio negdje si ti, o Patroklo, grad nam razorit,

---

815. „bez oružja premda je bio", t. j. Patroklo, kako se vidi iz stihova 794–804.

Trojanskim ženama dan slobode si mislio otet
Te otploviti s njima u očinsku u milu zemlju,
Lúdove, al' njih brane brzonogi konji trčeći
Hektorovi u boju; med Trojcima, koji se rado
Bore, odličan ja sam na koplju, odbijam od njih
Robije dan, a tebe će tu da jastrebi žderu.
Ništa ti, jadniče, jaki Ahilej pomogo nije,
Koji je ostajuć tebi na polasku zborio negdje:
„„Vratit mi nemoj se ti, o Patroklo, konjiče bojni,
K lađama prostranijem, ljudomori Hektoru dok ti
Krvavu košulju razdr'jet na prsima ne bude dano.""
Tako ti reče i tebi ludòvu nagovori srce."
Ranjeni teško ti, o Patroklo, prozbori njemu:
„Sad ti, Hektore, klíčeš veoma, jer su ti dali
Pobjedu Kronov sin i Apolon mene savladav
Lako i sami meni sa pleći oružje skinuv;
A da je dvadeset takvih junaka meni u susret
Došlo, propali svi bi od mojega svladani koplja,
Nego Letin me sin i sudbina pogubna ubi,
A med ljudima Euforb, sad treći ubijaš ti me.
Drugo još u srce spravi, što sada mislim ti reći:
Nì sâm dugo ne ćeš već živjeti, nego i tebi
Blizu već stoji smrt i sudbina teška, od ruke
Past ćeš Eákovôga potómka Ahileja divnog."
Kad to izrekne on, skončanje ga pokrije i smrt,
Duša iz udova njemu izleti, ode k Aidu
Udes oplakujuć svoj i ostaviv jakost i mladost.
Njemu već mrtvu riječ progovori svijetli Hektor:
„Što mi proričeš ti, o Patroklo, pogubu pr'jeku?
Tko zna, ne će l' Ahilej, ljepokose Tetide sinak,
Prije od mojega pasti od koplja i život izgubit?"
Rekavši to izvuče mjedenicu iz rane koplje
Petom stav na mrtvaca, od koplja ga rine natraške.
Tad na Autòmedona zaleti se kopljem (što bješe
Brzom Eákovôme potómku bogoliki drugar),
Jer ga željaše ubit, al' onoga konji izvezu
Besmrtni, što ih bozi darovaše Peleju u dar.

863. „od koplja ga rine natraške", ni u originalu nijesu te riječi jasne.

SEDAMNAESTO PJEVANJE.

Menelaj se odlikuje.

Opazi Aresu mili Menelaje, Atrejev sinak,
Gdje su savladali Trojci Patròkla u pokolju bojnom,
Te kroz rtníke pođe u oružju oružan sjajnom,
Mrtvog obilazit stane prvòtêlki materi nalik,
Tele kad oblazi mučuć, za porod ne znavši prije:
Tako Patrokla stane Menelaj obilazit plavi
Pred njim koplje držeći i štíto, što jednako svuda
Krije, onoga ubit želeći, s kime se skobi.
Ne smetnu Pantojev sin kopljometni s uma Patròkla,
Koji nezazoran pade, već k njemu pristupi blizu
Te on Aresu milom Menelaju započne riječ:
„Atride, gojenče Zeusov, Menelaje, narodna glavo,
Odlazi, ostav' mrtvaca i krvavu odoru na njem,
Jer od Trojaca nitko ni od slavnih od pomoćnika
Prije mene ga kopljem u kreševu ne zgodi ljutom;
Zato slavu i diku med Trojcima ostavi meni,
Da te ne oborim, slatki i medeni ne uzmem život."
  Vrlo ozlovoljen reče plavokosi njemu Menelaj:
„Lijepo nije, o Zeuse, kad kliče se u obijèsti!
Takovo srce nije u pardala, u lava nije
Niti u vepra ljutog u nerasta, koji imade
Najveću snagu, od koje u njega se nadimlju prsi,
Kako su Pantoja sini kopljometni prkosa puni!
Ni Hiperénor jaki konjokrota mladosti svoje
Nije se naužívô, kad s pogrdom dòčekâ mene
Govoreć, da sam ja med Argejcima najgori borac:
Ne će se nogama svojim povratiti na radost, mislim,
Čestitim roditeljma ni ženi miloj. I tebi
Tako ću snagu ja razglobiti, ako nasùprot
Staneš mi; nego ti velim, ukloni se deder i pođi
Natrag u mnoštvo te nemoj nasuprot stajati meni,

Ovdje je nastavak bojeva istoga dana iz 16. pjevanja.

9. Pantojev je sin Euforb; vidi 16. pjev., st. 808.

24—26. Da je Menelaje ubio Hiperenora, Pantojeva sina, a brata Euforbova, to se kaže u 14. pjev., st. 516—518., ali Hiperenor tamo ništa ne govori Menelaju, dakle ga i ne grdi.

Dok te ne snađe zlo, a svršeno zna i budàla."
Reče, — al' nè slušajûć odgovori ovaj mu riječ:
„Sad ćeš, o gojenče Zeusov, Menelaje, platiti meni,
Što si mi ubio brata i tijem jošte se dičiš
Njegovu ženu učiniv udovicom u kući novoj,
Roditeljima plač neizrečen zadav i tugu.
Ja ću doista njima jadnícima utjeha biti,
Ako im glavu tvoju donesem i oružje tvoje
Te sve Frontidi divnoj i Pantoju u ruke metnem.
Ali sad ćemo odmah u borbi se ogledat nas dva,
Pa će se prekinuti, tko bježat će, tko li nadvladat."
Reče i zgodi ga u štit, što svuda jednako krije,
Al' ga ne probi mjed, već o štitu jakom se svine
Rt od koplja Eufòrbu, a onda podigne svoje
Atrejev sin Menelaj pomolivši ocu se Zeusu;
Onaj uzmicat stane, al' ovaj u dno ga grla
Rani, pošto se upe i pouzda u ruku tešku,
I rt kopljani mu odmah kroz mekani iziđe kroz vrat;
Sruši se, stane ga jek, na njemu oružje zvekne.
Krvlju mu smoči se kosa (na Harita na kosu nalik)
Smoče se uvojci, što ih i zlato drža i srebro.
Kao kad masline bujnu pothranjuje mladicu tkogod
Na mjestu osamljenu, gdje obilno izvire voda,
Mladicu brsnatu krasnu, — potresuje vjètârâ popuh
Svakakvih njom, al' na njoj cvijeci bijeli cvatu,
Kad li iznebuha vjetar s olujom velikom dođe,
Iz jame istrgne nju i povali na zemlju odmah:
Tako Atrejev sin Menelaj kopljometnog ubi
Pantoju sina Eufòrba i skidat mu oružje stane.
Kao kad planinski lav u svoju se uzdajuć snagu
S paše najbolju kravu, što u stadu ima je, otme,
Koju najprije ùgrabi on i zubima jakim
Slomi joj vrat te krvcu i utrobu ispija svu joj
Koljuć je, čobani i psi oko njeg stojeć daleko
Mnogo veoma viču na njèga, ali se né ćê
K njemu približit, jer strah ih s bljedoćom osvaja vrlo:
Tako se nikom od onih ne usudi srce u grudma
Stupiti naočitom Menelaju tada nasuprot,
S Pantojevoga sina Menelaje lako bi bio
Uzeo oružje slavno, al' ne dade Feb mu Apolon,
Koji Hektora na nj brzonogom Aresu sličnog
Nàvede stvoriv se nalik čelovođi Kikonskom Mentu,
Besjedu započne s njim i krilate prozbori r'ječi:

---

40. Frontida i Pantoj su roditelji Hiperenora i Euforba.
52. „zlato i srebro", t. j. zlatni i srebrni nakiti na glavi za držanje kose.

„Što se stići ne dádê, o Hektore, to ti sad goniš,
Konje potomka hrabrog Eákova, — al' njih je muka
Smrtnim ljudima krotit i ùpravljat, svakome drugom
Osim Ahileju jednom, kog besmrtna porodi mati.
U tom ti Atrejev sin Menelaje ubojni ubi
Ponajboljeg Trojanca Eufòrba, Pantoju sina,
Liši žestine ga on i junáštva braneć Patròkla."
Tako rekavši bog u poslove vrati se ratne,
A srce Hektoru mračno strahovita osvoji tuga,
I ôn se ogleda tad po redòvima bojnim i spazi
Jednog, oružje slavno gdje skida, drugog, gdje leži
Mrtav na zemlji, i krvca kroz otvor mu iz rane curi.
On kroz rtnike prođe u oružju oružan sjajnom
Vri šteći, vatri bješe Hefèstovôj sličan, ugasit
Koja se ne da, — i dobro vikača čuje Menelaj
Te se ozlovolji i svom progovori junačkom srcu:
„Jao li meni! da ostavim tu Patròkla, što leži
Poradi časti moje, i oružje njegovo krasno,
Zamjerit, bojim se, hoće Argejac, koji me vidi;
Ako li savladan stidom u borbu s Hektorom zađem
I sa Trojancima, mnogi opkolit će, bojim se, mene,
Sve Trojance Hektor sjajnošljemac ovamo vodi.
Ali zašto mi srce na takove pomisli misli?
Tko se prekò voljê božje s junakom, kojega časti
Bog, porvati želi, na njèga se strovale jadi.
Zato mi zamjerit ne će Ahejac ni jedan, kad vidi,
Gdje ja od Hektora bježim, kad s pomoću bori se božjom.
Ajasa grlatoga bojnika glas ja da čujem,
Mi bismo obadva pošli i veselog sjet'li se bojka
Boreć se i protiv boga, Patròkla ne bismo l' kako
Mrtva Ahileju spasli, što najbolje u zlu bi bilo."
Dok je u duši tako i u srcu svom promišljavo,
U to i četa eto već trojskih, a pred njima Hektor;
Tada udari natrag Menèlaje, pusti mrtvaca
Kao dugogrivi lav oglédajući se mnogo,
Kojega tjeraju psi i pastiri od obora vičuć,
Kopljima nasrćući; u grudma mu junačko srce
Trne, te nerado on od ograde goveđe ode:
Tako plavokosi ode Menelaj tad od Patrokla.
A kad već u jato dođe drugova, tad se obrnu
Gledajuć, gdje li je sin Telamónov veliki Ajas;
Odmah opazi boju na strani lijevoj njega,
Gdje drugare hrabri î potiče, neka se biju,
Jer Feb golemu stravu Apolon naturi u njih;

---

75. 76. Iz posljednih stihova 16. pjevanja vidi se, da se Hektor zaletio na Automedona, koji upravlja Ahilejevim konjma, hoteći ne samo ubiti Antimedona, nego i uzeti konje Ahilejeve.

88. „vatri Hefestovoj sličan"; vidi 2. pjev., st. 426. i 9. pjev., st. 468.

K njemu potrči i stavši uz njèga prozbori riječ:
„Amo, Ajase dragi, da oko Patròkla se mrtvog
Trudimo, ne bi l' ga mi Ahileju spasli bar mrtva
Gola, jer oružje mu sjajnòšljemac oduze Hektor."
  Reče i okrene tim u Ajasu hrabrome srce;
On kroz rtnike pođe, plavokosi s njime Menelaj.
Kada već Hektor slavno s Patrokla oružje skine,
Stane ga vuć, da glavu s ramena mu oštrom ods'ječe
Mjedi, a t'jelo dovukav da trojanskim psima ga baci;
Al' tad se približi Ajas sa štitom kakono kula,
Odmah uzmakne Hektor, med drugove u četu zađe.
Na kola skoči i krasno Trojancima oružje preda,
U grad neka ga nose, da velika bude mu dika.
Širokim natkrije štitom Menètijevôga sina
Ajas stojeći ko kakva nad djecom lavica svojom,
Kada se namjere na nju u dubravi lovci, — a ona
Ide sa ludom djecom, u njojzi se nadimlje snaga,
Koža se mršti njojzi na čelu i sakriva oči:
Tako i Ajas stane, Patròkla da viteza brani;
A s druge stajaše strane Menelaje, Aresu mili,
Atrejev sin, što jad mu u duši je rastao velik.
  A sin Hipòlohov Glauk, čelovođa likijskog roda,
Hektora pogleda mrko i napade na njeg veleći:
„Prvi ljepotico ti, o Hektore slab si u borbi!
Za tobom ide slava i dika, al' opet si plašiv!
Pomisli, kako bi grad i tvrđavu mogao spasti
Sam sa narodom onim, u Iliju što ga imade?
Ne će se Likijac više ni jedan okolo grada
Boriti s Danajcima, jer nikakve ne bješe hvale,
Što su se borili živo neprestano s mnogim dušmánma.
Kako bi, čovječe strašni, junaka lošijeg spaso
U vrevi ti, kad Argejcem Sarpédona prijana glavnog
I druga pustio si, da bude im pl'jen i dobitak,
A on je živ i tebi i grâdu koristan vrlo
Bio, a sada odbit od njega ne htjede pasa!
Zato ako me tko od likijskog posluša roda,
Haj'dmo kući, a Troji sudbina će prijeka doći.
Da je Trojancima sada nepredljivo i smjelo srce,
Kakvo je srce u ljudi, što bore se radi domaje
S neprijatèljima te trud i borbu zadaju njima,
Mi bismo odmah Patrokla odvukli u strmeni Ilij.
Da je u veliki grad gospodara Prijama mrtav
Dospio on, i njega iz kreševa da smo izvukli
Brzo bi oružje krasno Sarpédonovo Argejci

135. „sa ludom djecom", o lavićima kao u 2. pjev., st. 311. o vrapčićima.
153. Glauk psuje Hektora, što nije tijelo Sarpedonovo izbavio od pasa (t. j. da ga ne drpaju psi, vidi 1. pjev., st. 4. 5.), a ne zna, da je Apolon tijelo Sarpedonovo dao prenijeti u Likiju (16. pjev., st. 676—683.).

Nä otkûp dali, a samog odvèzli bi mi ga u Ilij;
Jer je subojnik onom ubijen, koji je prvi
Kod lađa ahejskih junak i druzi mu borci iz bliza.
Ali junačinu ti se usudio Ajasa nisi
Dočekat, u oči njega u dušmanskoj pogledat vici,
Niti se boriti s njim, jer bolji on je od tebe".
Mrko pogleda njega sjajnošljemac Hektor veleći:
„Kako si takav, o Glauče, izustio žestoku riječ?
Za te sam mislio, aj, od sviju pametniji da si
Onijeh, koji žive po likijskoj grudastoj zemlji,
A sad ti pamet korim veòma, što si to reko
Veleć, da Ajasa nisam gorostasnog dočekat htio.
Ja ti se ne plašim ništa ni borbe ni topota konjskog,
Nego je voljom Zeus egidonoša uvijek jači,
Koji preplašit zna i junaka i uzet mu lako
Pobjedu, a drugi put u borbu potiče opet.
Nego, dragane, k meni pristupi i pogledaj djelo,
Hoću li čitav dan nevaljao, kao što veliš,
Biti, ili ću kojeg Ahejca prerevna borca,
Odbit, te oko mrtvog Patrokla već ne će se borit".
Hektor rekavši to na Trojance se prodere viknuv:
„Trojci i Likijci vi i Dardanci, borci iz bliza,
Bud'te junaci, žestìnê, junáštva se sjetite, druzi,
Dok ja Ahileja na se nezazornog oružje metnem
Krasno, koje sam uz'o s Patròkla, pošto ga ubih."
Tako rekavši riječ sjajnošljemac otide Hektor
Iz boja ljutog i trčeć veoma brzo drugare
Nađe, na blizu ih sve, kad nogama stigne ih brzim.
Slavno su oružje oni Ahileja nosili u grad.
Prom'jeni oružje stavši daleko od bitke plačne,
Svoje oružje dâ u Ilij sveti odnèsti
Trojcem, što vojuju rado, i besmrtno oružje uzme
Pelejevoga sina Ahileja, što su ga bozi
Nebeski ocu mu dali, a otac ostarjev dâ ga
Sinu, a taj nije u njemu dočeko starost.
Hektora opazi Zeus crnooblačnik, gdje se daleko
Oružjem Pelejeva oruža božanskoga sina,
I mahne glavom te ovo progovori svojemu srcu:
„Jadniče, jošte ti smrt na paméti nije, a blizu
Već ti je ona, i ti na sebe besmrtno mećeš
Oružje onog boljara, od kojega i drugi dršću!
Jakoga, miloga ti si drugara ubio njemu,
Pa si mu, kako nije u redu, sa pleći i s glave
Oružje skinuo ti; — udijeliti sad ću ti jakost
Velju u zamjenu za to, što skinut Andromaha ne će
S tebe oružje slavno Ahileja, nit ćeš se vratit."

---

170. „takav", t. j. koji si inače pametan.

Reče i obrvama Kronìôn namagne mrkim,
Oružje ugodi na njem, i uđe Aresa strašnog
U nj Enijàlija sila, junaštva i snage se njemu
Udi napune svi. Med slavljene on pomoćnike
Zađe vičući vrlo, i očima opaze svi ga,
Gdje u oružju divnog Ahileja blista; k junaku
Svakome on je pristupo i hrabrio svakog riječma:
Mestla, Tersìloha, Glauka, Disénora, Medona tada
Hrabraše, — Asteropéja, Hipòtoja, Forkisa k tome,
Hromija, Enoma, koji pogađač u ptice bješe.
Ove je (hrabreći njih) govorio krilate r'ječi:
„Čujte me, hiljadni vi pomoćnici i susjedi naši,
Nisam tražio ja ni želio velikog mnoštva
Te vas skupio zato iz vašijeh amo gradóvâ,
Već da drage mi volje od Ahejaca, što rado
Bore se, branite žene i ludu djecu u Troji.
Tako misleći hranu i dare od naroda trojskog
Uzimam i tijem vâs ohrabriti nastojim većma.
Zato se naprijed svaki okreni te pogini ovdje
Ili se spasti gledaj, jer običaj to je u boju.
Tkogod Patrokla dovuče konjokrotama Trojancem,
Ako i jest već mrtav, te odbjegne Ajas od njega,
Tome ću odore dati polovinu, à drugû sebi
Uzet ću sam, i diku tolìkû će imat ko i ja."
Tako im reče, a oni na Danajce žestoko pođu
Koplja u vis držeći, i nadaše srce se u njih
Od Telamónova sina od Ajasa otet mrtvaca, —
Budale, a on je mnogim izmèd njìh oteo život.
Grlatom vikne bojníku Menelaju Ajas ovako:
„Dragi Menelaje ti, o Zeusov gojenče, nas dva
Ne ćemo iz boja, mislim, povratit se. Zà mrtvôg ja se
Sada ne bojim tolìkô Patrokla, koji će brzo
Mesom nasitit ptice i trojanska pseta, kolìkô
Za glavu svoju se bojim, da ne zbude zlo joj se koje,
I za tvoju, jer odsvud ogrnula magla nas ratna —
Hektor — i pögibija ukazuje sad nam se pr'jeka.
Nego danajske zovni boljare, ne bi li čuli"
Reče, — i posluša njega Menelaje, grlati bojnik,
Danajcem krikne on, daleko stane ga vika:
„Prijatelji oj moji, čelovođe argejske mudre,
Koje općinskim vinom Menelaje i Agamemnon,
Atreja sinovi, časte, i koji čeljadi svojoj
Svaki zapov'jeda, i Zeus udjeljuje čast vam i dìku, —
Teško je samu meni i vojsci motriti svakog
Vojvodu, gdje se je tako razgorjela zavada ratna,

---

249. „općinskim vinom", t. j. vinom, što ga daje narod (vojska) kralju, da može njime častiti starješine; u 4. pjev., st. 259. kaže se tome vinu „starješinsko".

Zato svaki nek ide, za zamjeru svaki nek znade,
Kada bi trojanskim psima Patroklo igračka osto."
Reče, — te Ojlejev sin brzonogi čuje ga Ajas,
Prvi mu dođe u susret trčeći po pokolju bojnom,
A onda dođe sam Idomenej i pratilac njegov
Enijàliju bogu ljudomori ravni Merion.
A drugim izreko tko bi imena po svojoj paméti,
Koji su iza ovih potàkli na boj Ahejce!
Sabiti udare Trojci, a pred njima iđaše Hektor.
Kao što udara uspor u r'jeku veliki morski,
Gdje je nebeskoj ušće rijeci, — visoki br'jezi
Okolo ječe, jer huči iza njih pučina morska:
Tako vičuć Trojanci zalete se; okolo sina
Stojeć Menetijeva Ahejci jednoga srca
Mjedenim štitima svi se ogradiše; okolo njihnih
Kaciga sjajnih prosu maglùštinu debelu Zeus-bog,
Jer na Patrokla, sina Menetiju, mrzio nije,
Dok još bijaše živ Eákovu drugar potómku,
Niti mu po volji bješe, da psetima trojanskim bude
Plijen, i ohrabri zato drugare mu, neka ga brane.
Sjàjnôkê tada Ahejce Trojanci potisnu prvi,
Pustiv mrtvaca svi se razbježe, ali ni jednog
Prehrabri Trojci ubit ne mogoše, ako i šćahu,
Nego oteti htješe mrtvaca, ali Ahejci
Za čas od njega se samo udaljiše, jer ih okrénu
Brzo veoma Ajas, što djelima svojim i licem
Za Ahilejem bješe nezazornim Danajac prvi.
Naprijed jurne on kroz rtníke naličan vepru
Nerastu, koji pse u planini i snažne mladiće
Znade po dòlinama (okrenuv se) lako raspršat,
Tako ponosnog sin Telamóna svijetli Ajas
Zašavši lako med Tro ce raspŕša njihove čete.
Koje opkoliše mrtva Patròkla najviše misleć,
Da će ga u grad svoj odvući ì slavu steći.
Svijetli sinak Leta Pelàzga Hipòtoj Patròkla
Za nogu vući stane u kreševu onome ljutom,
Uz gležanj obje mu žile privezavši remenom hoteć
Hektoru tim i Trojancem ugodit, al' zlo ga brzo
Snađe, a nitko od njega ne òdbi ga, ako i šćaše,
Sin Telamonov skoči na njega kroz vrevu ratnu
Te ga iz bliza u šljem sa mjedenim poličjem zgodi.

---

264. „nebeskoj rijeci", t. j. rijeci, u kojoj živi i kojom upravlja kakav bog; vidi u 16. pjev., st. 174., gdje se kaže: „nebeskog potoka Sperhija sin", dakle je Sperhij ime ne samo vodi, nego i bogu t vode.

268 269. Nije prosuc Zeus maglu samo oko^e kaciga, nego oko čitavog onog mjesta, gdje je bila borba oko Patrokl ova tijela; vidi st. 644. Zašto je Zeus maglu prosuo, nije jasno; vidi 16. pjev, st. 567. 568.

270. „mrzio nije", t. j. ljubio ga je, milovao (figura, koja se zove „litotes" kao na pr. u nas: tebe hvale, a mene ne kude).

Pod oštricem kopljànîm gustogriva kaciga pukne,
Kada je veliko koplje i čvrsta pogodi ruka;
Iz rane krvav mozak ispŕsnu niz cijev koplja,
Snaga Hipòtoju klone, iz ruke na zemlju pusti
Nogu junačine sina Menètijevá Patròkla;
Ničice nad mrtvacem Hipotoje na zemlju pade
Od grudastê Larìsê daleko; te on ni ocu
Ni majci njege nije naplatio, vijek mu kratak
Bješe, jer ga je kopljem junačina ubio Ajas.
Hektor sjajnošljemac koplje na Ajasa blistavo baci,
Nego pogledav napr'jed umàče mjedenom koplju
Jedva Ajas, i tako junačine Ifita sina
Shedija pogodi Hektor, junaka fokejskog prvog
(Taj u Panòpeju slavnom množinom vladajuć ljudi
Življaše): u kost ključnu po srèdini zgodi ga Hektor,
Rt od mjedenog prođe oštrica ozdo kroz pleće.
Sruši se, stane ga jek, na njemu oružje zvekne,
Ajas Forkisu hrabrom, što Fenopov bijaše sinak,
Kada Hipotoja htjede da brani, trbuh probode
Pa mu ispupak prebi od oklopa, u drob mu koplje
Prođe, a on se srušiv u prašinu rukom se zemlje
Primi; rtnici svi uzmakoše ì sv'jetlî Hektor;
Ciknu Argejci veoma, Hipotoja mrtvog odvuku,
Forkisa mrtvog i skidat sa pleći im oružje stanu.
Tada bi Aresu mili Ahejci potisli opet
Trojce u Ilijski grad, nejunáštvo b' osvojilo Trojce,
Slavu bi stekli silom i snagom svojom Argejci
I preko Zeusove sudbe. Al' tada poticat stane
Sam bog Apòlôn Enèju učiniv se Epita sinu
Nalik Perìfasu stasom, što kod starog oca mu bješe
Glasnik i ostari tako; od duše mu prijatelj bješe;
Nalik na toga reče Apolon, sin Kronióṅov:
„Kako bi vi, Eneja, prekò voljê božije spasli
Strmeni Ilijski grad? Već i druge tako junake
Vidjeh, gdje se u jakost, u srčanost, ù silu svoju,
I u brôj uzdaju svoj, i ako ih premalo ima;
A nama mnogo više no Danajcem pobjedu hoće
Zeus-bog, a vi se vrlo bojite, ne ćete borbe."
Reče, — i pozna Enèja daljnometnog tad Apolóna
U oči pogledav njega i Hektoru povikne glasno:
„Hektore i druge vi pomoćnika i Trojaca vođe,
Ruglo bi pravo bilo, Ahejci Aresu mili
Da nas potisnu u grad, da svlada nas sad nejunáštvo.
Ali nekoji bog uz mene stavši na blízu

297. „niz cijev koplja", upravo niz cijev oštrica, u koju je utaknuta kopljača.

327. t. j. kako bi vi spasli grad, da vam je Zeus protivan, kad se sada povlačite od borbe, gdje vam Zeus pobjedu hoće? Drugi junaci nijesu takovi, nego i ako ih je malo, oni se hrabro bore.

Veli, da premudri Zeus je i previšnji još nam pomoćnik
U bitki; zato pravce na Danajce udrimo sada,
Nek ne povuku mrtvog Patròkla k lađama mirno."
  Reče i naprijed skoči daleko među rtnike;
Onda se okrenu Trojci, nasuprot Ahejcima stanu.
Tada opet Enèja Liòkrita pogodi kopljem,
Što sin Arisbasu bî, Likomédu čestiti drugar.
Pade, i požali njega Likòmêd, Aresu mili,
Pristupi vrlo blizu i izmetne blistavo koplje,
Njim Apisàona, ljudma pastira, Hipasu sina,
Ù jêtru pod srcem rani i razglobi koljena njemu:
Taj je iz grudaste zemlje Peònijê došao bio,
Iza Asteropéja prednjačit je znao u boju.
Padne, i ubojni tad Asteròpêj požali njega
I on poleti rado na Danajce borit se s njima;
Ali ne učini ništa, jer stajahu oko Patròkla
Danajci štitima se ogradiv i držahu koplja,
Jer svud je Ajas i sve obilazeć mnogo nalago
Vičući, od mrtvaca nek ne makne nitko se natrag,
Neka se nitko ne bori pred ostalom ahejskom vojskom,
Već uz mrtvaca stalno nek stoje i bore se s bliza,
Tako je Ajas nalago gorostasni, — crvena krvca
Nakvasi zemlju, te jedan za drùgijem padahu gusto
Mrtvi Trojanci tu i premoćni još pomoćnici
Pa i Ahejci, te nije bez krvce nì njima bila
Borba, al' mnogo su manje pogibali, jerbo su znali
Jedan od drugog propast odvratit u četi vazda.
  Tako se borahu oni ko oganj, i rekao ne bi,
Da su na nebu sunce i mjesec bili, jer borci
Maglom opstrti bjehu, a prvi junaci u boju
Stajahu okolo mrtvog Patròkla, Menètiju sina;
Ostali pak Trojanci i nazuvčari Ahejci
Mirno se borahu još pod nebesima vedrijem, sjaj se
Spustio žarki sunčànî, na zemlji se čitavoj nije
Niti na brdima oblak pomaljo; s prekidi borba
Bješe im, uklanjahu strijelama jedni se drugih
Odvojeni daleko, a oni, što u srijedi
Bjehu, stradahu s boja i magle, najbolje od njih
Nemila s'ječaše mjed, do sàda dvojica samo
Naočita junaka, Trasìmêd i još Antiloh
Ne znahu, da je Patròklo nezázorni mrtav, već mnjahu,
Da se u vrevi živ s Trojancima naprvo bori.
Pazeći oni, da ne bi drugari im nagnuli u b'jeg
Ili ostali mrtvi, daleko bijahu bojak;
Tako im naloži Nestor u borbu ih od lađa šaljuć.

378. Trasimed i Antiloh su braća, sinovi Nestorovi; vidi u 16. pjevanju, st. 317. i 321.
383. O tom nalogu Nestorovu ne nalazi se naprijed nigdje ništa.

Teška i velika borba med onima trajaše vas dan;
Borcima znoj je i umor neprestano koljena kaljo,
Golijeni i nȍge odozdo ȉ rûke obje
I oči od teške borbe okò vrlog, dobrog drugara,
Što ga je imo Eákov potómak brzijeh nogu.
Kao što kada čovjek od bíka velikog kožu
Čeljadi dade rastezat, a koža puna je masti;
Čeljad je pograbi odmah i vući je okrene stavši
U kolo, iz kože vlaga iscuri i prodirat počne
Mast, jer natežu mnogi, i koža se rastegne sasvim:
Tako su ovamo oni i onamo vukli mrtvaca
Na malom prostoru tad, i srce se nadalo njima:
Trojcem, da će mrtvaca odnèsti u Ilij, — Ahejcem,
Da će k prostranim lađam; oko njeg trajaše ljuta
Borba, da pokudit ne bi ni Ares razgonivojska
Mogo ih niti Atena, pa bili i vrlo gnjevni.
Takovu hudu muku junacima taj dan i konjma
Ostavi premudri Zeus, a Ahilej ni znao divni
Nije, da mu je mrtav Patròklo, jerbo su bojak
Bili Ahejci daleko od brzijeh crnijeh lađa
Pod zidom trojanskijem; u duši mislio nije
Za nj da nije živ, već nà trôjskâ nalego da je
Vrata i da će se vratit, jer mislio nikako nije,
Da će razoriti grad bez njega, a niti s njime,
Jer to često je čuo od svoje matere tajno,
Koja mu javljaše volju gromoglasnog velikog Zeusa.
Ali mu mati nije dojavila zla, što se zbilo:
Da mu je poginuo od sviju najdraži drugar.
Oni oštra koplja držéći borahu još se
Jedni s drugima udilj potiskujuć, koljuć se ljuto.
Tada je reko Ahejac mjedenhalja gdjekoji ovo:
„Drugovi mili, mi se ka prostranim lađama vratit
Sa slavom ne možemo, već zemlja ovdje nek crna
Pod nama zine, jer bolje Ahejcima i to bi bilo,
Ako ovog mrtvaca konjokrotama Trojancem
Pustimo, da ga u grad odvuku i slavu steku!"
A Trojanac je reko junačina gdjekoji ovo:
„Ako je, drugovi mili, i suđeno, dà svi kod ovog
Čovjeka propadnemo, nek nitko se ne prođe borbe!"
Tako je mnogi kazivo i druzima hrabrio srce.
Tako se borahu oni, a gvozden se urnebes dizo
Kroz trepetljivi eter u mjedeno nebo; među tîm

399. „pa bili i vrlo gnjevni", t. j. Ares na Ahejce, Atena na Trojance (Ares je neprijatelj Ahejaca, Atena Trojanaca).
424. „gvozden urnebes", t. j. neprekidan.
425. „mjedeno nebo", vidi 5. pjev., st. 504.

Konji Eákovôga potómka stojeć daleko
Od boja plakahu sad, za uzdodržu čim svog saznadu
Da ga ljudomora Hektor u prašinu obali mrtva.
Hrabri Dióreje v sin Autòmedon bičem je brzim
Mnogo tukao njih i udaro, mnogo je njima
Ljubaznih reko riječi i mnogo prijetio njima;
Ali k lađama brzim, k Helèspontu širokom oni
Nikako ne htješe ići ni u rat među Ahejce;
Nego kao što stećak nepomičan stoji na grobu
Pokojnog čovjeka kojeg il' žene, — tako su konji
Uz kola stajali sad uz prekrasna, ni da se maknu,
K zemlji oborivši glave, i tople òd kânjâ suze
Na zemlju tečahu njima, jer plakahu žaleć veòma
Za uzdodržom svojim, a bujna se kaljaše griva
Padnuv im s jastučića niz jaram na obje strane.
Spaziv ih, suze gdje rone, premogući požali Zeus ih
I mahne glavom te ovo progovori svojemu srcu:
„Jadnici, čemu smo vâs gospodaru Peleju dali
Smrtniku, a vi ste dva i mladi i besmrtni oba!
Zato li, da med ljudma med jadnima tugu imáte?
Nema doista ništa žalosnije, nego je čovjek
Od sveg, štogod diše na zemlji, štogod se miče.
Ali u umjetna kola ni Hektor, Prijamov sinak,
Ne će upregnuti vâs ni vozit se, jer ja mu ne dam.
Nije li dosta, što ima i oružje i što se diči
Naprazno? A vama dvjema u koljena, u srce snagu
Metnut ću, te ćete spasti Automedona iz borbe
K lađama prostranijem, jer Trojcem ću pustit još slavu,
Te će ubijati moći, dok ne dođu k pokritim lađam,
I dok ne zađe sunce, dok ne spusti božja se noćca."
Tako rekavši snagu u konje udahne velju;
Kada na zemlju oni otresu već prašinu s grive,
Brzo kroz Trojce kola provezu i kroz Ahejce.
A Automedon žaleć drugara, na kolima hiteć
S Trojcima boraše se ko jastreb, kad mèd guske padne;
Lako iz trojanske je galame bježao junak,
Lako je napadao kroz mnoštvo prodiruć silno;

426—428. Ahilejevi konji evo plaču za Patroklom; i u srpskohrvatskoj narodnoj poeziji plaču katkad konji od žalosti; vidi u knjizi: Naša narodna epika, str. 29.

431. Govorio je dakle konjma kao razumnim čeljadma; vidi o tome u 8. pjev., st. 185—197.

446. 447. Da je čovjek najjadnije stvorenje na svijetu, to se veli i u Odiseji, 18. pjev., st. 130. 131., a tome odgovara i sveza: jadni (ili jadnici) ljudi, koja se često nalazi u Homera; vidi još 24. pjev., st. 525. 526. Ipak se ne smije misliti, da je Homer pesimističan pjesnik, a još su manje obuzeti pesimizmom ljudi, o kojima on pjeva. Pesimizam je plod visoke kulture, (makar bila i lažna, kao što je naša), od koje su Homerovi Grci bili daleko; a gdje i jest takva kultura, rijetki su pravi i potpuni pesimisti.

Ali ubijao nije junake, kad ih je ganjo,
Jerbo ne bješe lako u kolima čvrstijem biti
I navaljivati kopljem i konje ùpravljat brze.
Kasno opazi njega Alkìmedon očima svojim,
Drugar, koji je sin Emónova bio Laèrka.
Za kola stane taj i Autòmedonu će reći:
„Koji je vrgao bog, Autòmedone, u tvoje
Srce zaludnu miso i čestitu uz'o ti pamet?
U vrevi prvoj ti s Trojancima boriš se eto
Sam, a drugar je mrtav, a Hektor na plećima veće
Dičeć se oružje nosi Eákovôga potómka."
Njemu Diórejev sin Automedon odvrati riječ:
„Koji, Alkimedone, Ahejac umije ko ti
Besmrtne ùpravljat konje i krotiti njihnu žestinu
Osim Patroklo junak, svjetòvâč bozima ravni
Živ dok bješe, a sàda sudbina snašla ga i smrt?
Nego primider bič i uzde blistave primi,
A ja ću s kola sići, da s onima zametnem borbu."
Reče Diórejev sin, a Alkimedon u kola bojna
Odmah poleti te bič i uzde rukama primi,
Iz kola onda skoči Automedon; Hektor ga spazi
I odmâh reče Enèji — na blízu ovaj je stajo —:
„Svjetniče Trojanaca mjedenhalja, oj ti Enèja,
Opazih eno brzog potómka Eákova konje
Gdje se pokazaše sad; uzdodrže loše im jesu;
Zato bi mogo ih, mislim, da uhvatim, ako se tebi
Hoće u duši, jer oni usudili ne bi se nama
Oprijet stavši nasùprot, u boju se ogledat s nama."
Reče, — i posluša njega Anhísov čestiti sinak;
Onda pokriju pleći obojica suhim i tvrdim
Štitima volujskijem, na kojima bijaše mjedi
Mnogo; s njima se združe bogoliki Aret i Hromij,
I pođu; mnogo se njima u grudima nadaše srce
Ubiti one i odvest vratóvâ visokih konje,
Bùdale! bez krvi njima povratit se suđeno ne bi
Od Autòmedona junaka. Zeusu se ocu
Pomoli on, te snage, junáštva bude mu puno
Mračno srce, pa svome drugaru prozbori vjernom:
„Nemoj, Alkìmedone, daleko držat od mene
Konje, već mi ih drži uz leđa, brekću veoma;
Jer ti ne mislim ja, junáštva da prije će proć se
Hektor, Prijamov sin, dok ne popne na kola on se
Divnog Ahileja ubivši nâs; razagnati on će
Argejsku vojsku svu il' ì sâm med prvima past će."
Tako rekavši vikne Menelaja, Ajasa oba:
„Oj vi Ajasa dva, čelovođe argejske, i ti

---

500. „mračno srce", t. j. žalosno zs Patroklom.

Oj Menelaje, prvim junacima povjer'te mrca,
Neka ga opkole oni i čete odbijaju od njeg;
Od nas dvojice živih odvratite nemili danak,
Jer su pritisli eno u boju plačnom: Enèja
I s njim svijetli Hektor, junaci trojanski prvi.
Ali dakako sve to u krilu bogova leži;
I ja ću izmetnut koplje, a ostalo briga je Zeusa."
  Reče i zamahne kopljem dugosjenim i tad ga baci,
Zgodi Areta u štit, što svuda jednako krije,
Koplja ne odbi štit, već ono prođe kroz njega,
Pa mu se kroz pojas ono u utrobi dolje zabode.
Kao kad sjekiru oštru držeći udari snažan
Čovjek tornoga vola za rozima i sve mu žile
Prereže, a vo padne skotrljav se: tako i onaj
Na tle skotrljav se padne natràškê, u utrobu koplje
Njemu se oštro zavrti i razglobi koljena njemu.
Al' na Autòmedona tad koplje izmetne Hektor;
Ali pogledav napr'jed umàče Automedon koplju,
Jer se naprijed sagne, a dugo koplje se ostrag
U tle zabode, i rt kopljànî zadršće odmah;
Onda ustavi Ares siloviti polet od koplja.
Jedan na drugog tad bi navalili mačem iz blíza,
Da ih žestoke vrlo ne rastave Ajasa oba,
Koji u vrevu dođu, jer drugar ih pozvo je bio.
Njih se uplaši Hektor, Enèja se uplaši hrabri
I bogoliki Hromij te natrag udare od njih,
Ostave ondje Aréta ležeći s ranjenim srcem;
A Automedon ravan brzonogom Aresu bogu
Odoru s onoga skine te kličući prozbori riječ:
„Doista malo je meni za mrtvim Menètija sinom
U srcu lakše od tuge, i ako grđega ubih."
  Reče i oružje za tim sa njega krvavo skinuv
U kola metne pa i sam uníđe u njih obliven
Krvlju po rùkû, po licu ko lȁv, što izjede bika.
  Opet se kreševo ljuto nad mrtvijem rodi Patròklom,
Kreševo teško, plačno; Atena zavrgne svađu
Sišavši s neba dolje, jer Zeus je gromoglasni posla,
Neka Danajce digne, kad srce se njemu okrenu.
Kao kad premudri Zeus s nebesa smrtnijem ljudma
Rastegne crvenu dugu, da znamenje bude im rata
Ili studene bure, na zemlji kojano ljude
Odbija od posálâ i ovcama u stadu udi:
Tako se crvenim tada Atena oblakom zaviv
Zađe u ahejsku vojsku i hrabriti svakoga stane.
Atrejevome sinu Menelaju snažnome prvom

545. 546. Ta je dva stiha kasnije netko umetnuo, koji nije promislio da su protivni stihu 596., iz koga se vidi, da Zeus još jednako pomaže Trojancima.

Reče hrabreći njega, jer blizu on joj je bio,
Stasom i glâsom se stvoriv neslomljivim Feniksu slična:
„Bit će, Menelaje, tebi sramota, poruga bit će,
Ako vjernoga druga Ahìleja ponosnog budu
Pod zidom trojanskim psi povlačili brzijeh nogu.
Nego drži se hrabro i čitav potiči narod."
Njojzi prihvati riječ Menèlaje, grlati bojnik:
„Starče Fenikse, oče, oj stärino, — ej da Atena
Dade mi snagu, da polet od mene odvrati str'jélâ,
Onda bih hotio ja uz Patrokla stajat i njega
Braniti, jer mi je mrtav veoma dirnuo srce.
Al' je u Hektora snaga strahovita ognjana, ne će
Prestati mačem sjeći, jer diku daje mu Zeus-bog."
Reče, — i sjajnoka odmah Atena vesela bude,
Što je od bogova sviju pomolio njojzi se prvoj,
Te mu pleći odmah i koljena objači ona,
U prsi smionost metne Menelaju, kakovu ima
Muha, kolikogöd je od ljudske tjerao kože,
Ona ugristi hoće, i slatka joj ljudska je krvca:
U srce mračno vrgne Menelaju smionost takvu
Boginja, te on pođe k Patròklu i izmetne koplje.
Eetiónov sin med Trojancima bijaše Podes,
Bogat bješe i čestit; od pučana sviju ga Hektor
Najviše štovo, jer bješe mu gost i ljubazan drugar,
U pojas pogodi njega Menelaj, plavokosi junak,
Kada je počeo bježat, i proturi koplje mu naskroz;
Sruši se, stane ga jek, a Atrejev sin ga Menelaj
Između Trojaca mrtva povuče med drugove guste.
Hektoru stupi bliže Apolon i hrabrit ga stane
Fenopu, Asija sinu, učiniv se sličan, što bješe
Najdraži prijan mu glavni u gradu živeć Abídu.
Tome se sličan branič Apolon učinivši reče:
„Koji će, Hektore, tebe Ahejac se preplašit više,
Kad od Menelaja bježat okrénu, koji je plašiv
Kopljanik odavno već? mrtvaca je digao sada
Između Trojanaca i odnio ubiv ti druga
Eetiónova sina med borcima prvim valjána."
Reče, — i crne tuge tad Hektora obuzme oblak;
On kroz rtnike pođe u oružju oružan sjajnom.
U ruke egidu uzme, što sa nje se spuštaju kite,
Blistavu Zeus te Idu u oblake ogrne i tad
Bljesne i glasno vrlo zagrmi, egidom strese,
Pobjedu davaše Trojcem, Ahejce natjera u b'jeg.
Od svih Beóćanin stane Penèlej bježati prvi,
Kojega u rame darne odozgo i pogodi koplje,

575. Ovo je drugi Ection, a ne otac Andromahin, o kojemu vidi u 6' pjev., st. 416—420.

Napr'jed bo gledo je vazda; Pulìdamasova koplja
U kost se zadre oštríce, jer ovaj ga rani iz blíza.
Leita Hektor iz blíza u članak pogodi ruke,
Alektriónova sina, te ustavi od boja njega.
Taj se obazrev nagne da bježi, jer nije se nado,
Da će se više borit s Trojancima s kopljem u ruci.
A kad za Leitom Hektor poleti, tad Idomènej
Njega uprav u oklop kod prsiju uz sisu zgodi;
Dugo se prelomi koplje pri kraju, ciknu Trojanci;
Na Idomèneja tad, na Deukaliónova sina,
Hektor izmetne koplje, na kolima kada je stajo,
Malo ne pogodi njega, al' rani Merìonu druga
I uzdodržu, koji iz uređenog je Likta
Pratio njega, Keran po imenu (pješke je došo
Od lađa Idomènej); — Trojanci bi dobili snagu,
Da brzonoge konje ne potjera Keran što brže;
Tim Idomeneja spase, od njega odvrati danak
Nemili, a njeg samog ljudomora usmrti Hektor;
Pod čeljust, pod uho njega kad pogodi, zube mu izbi
Rt od koplja i jezik po srèdini njemu probode.
Keran se iz kola sruši i uzde mu na zemlju padnu.
Rukama svojim uzde Merìon digne sa zemlje
Sagnuv se i on tad Idomeneju prozbori riječ:
„Šibajde konje sada, dok ne dođeš k lađama brzim,
Ta ti razbiraš i sam, da nemaju snage Ahejci."
Reče, — te ošine tad Idomenej ljepogrive konje
K ahejskim prostranim lađam, jer u srce strah mu je pao.
Dobro Menelaje vidje i Ajas junačina, gdje bog
Odlučnu pobjedu Zeus već narodu trojanskom daje.
Sin Telamónov im počne da govori veliki Ajas:
„Ao i ludak bi sada baš veliki vidjeti mogo,
Da sam gromoglasni Zeus Trojancima pomaže eto!
Strìjele njihove sve pogađaju, tkogod strijeljo,
Bio rđa il' junak, kad upravlja sve ih Kronìôn;
A nama naprazno samo onako padaju na tle!
Nego dederte sad se dovinimo najboljoj misli,
Kako nam izbavit valja mrtvaca, kako l' se vratit
Valja, da budemo milim drugarima svima veselje,
Koji gledajuć amo žalòstê se i već ne drže,
Da će ljudomora Hektor strahovite ruke i svoju
Moći ustegnuti snagu, već nà lâđe da će navalit.
Bi li se našao drug, da ode javiti brže
Pelejevome sinu, jer ne mislim, glasove da je
Žalosne čuo, da milog drugara nestade njemu.
Ali ugledat takvog Ahejca sada ne mogu,
Jer su i sami Ahejci i konji im opstrti maglom.

607. „ciknu Trojanci" od veselja, što nije Hektor pogođen.
644. 649. To je magla, koja je spomenuta u st. 269. i 368.

Al' ti, oče o Zeuse Ahejce izbav' iz magle,
Daj nam vedrinu ti, da očima možemo vidjet,
Pa nas u svjĕtlosti ubij, kad tako t' je milo u duši."
Reče, — i smiluje Zeus se na njega, gdje ronjaše suze;
Odmah rasturi maglu Kronìôn i razaspe oblak,
Sunce se zasja, i bitka cijela u svjetlosti sine.
Gr'atom vikne bojniku Menelaju Ajas ovako:
„Gledaj, o gojenče Zeusov Menelaje, ne ćeš li živa
Spazit Antiloha gdje, junačine Nestora sina,
Njega potakni, da brže k Ahileju hrabrome ode
Kazati, da mu nesta drugara najdražeg od svih."
Reče, — i posluša njega Menelaje grlati bojnik
Te on otiđe, kao što lav od obora ide,
Koji dražeći pse i pastire umori već se,
Čitavu bdijući noć ne dadu debelog mesa
Goveđeg otet mu oni, — navaljuje mesa želeći
Lav, al' ne može ništa učiniti, jer na nj iz ruku
Smionih gusta koplja i gorući ugarci na njga
Padaju, kojih se plaši, i ako je žestok veoma,
Zorom odlazi dalje, a u srcu svome je bolan:
Tako grlati bojnik Menelaje nerado vrlo
Otide od Patròkla bojeći se, da ga Ahejci
Od straha teškog dušmánma ne ostave, pl'jen da im bude.
Ajasima je on i Merìonu mnogo nalágô:
„Oj vi Ajasa dva, čelovođe argejske, i ti
Oj Merìone svaki nek ljupkosti jadnog Patròkla
Sada se sjeća, kako, dok življaše, ljubazan svima
Znao je biti, a sàda sudbina ga snašla je i smrt."
Tako rekavši ode plavokosi junak Menelaj
Svud se ogledajuć nalik na orla, za kojega kažu
Od svih nebeskih ptica da najjači pogled imade;
Ako je on i u visu, al' vidi dobro, gdje leži
U gustom grmu zec brzonogi; on se zaleti
Na nj i brzo ga zgrabi i život uzme iz njega:
Tako, gojenče Zeusov, Menelaje, sjajne si oči
Ti tad obraćo svuda po mnoštvu milih drugova,
Ne bi li živa gdjegod zamotrio Nestoru sina.
Odmah opazi boju na strani lijevoj njega,
Gdje on drugove hrabri i potiče, neka se biju.
Bliže pristupivši k njemu plavokosi reče Menelaj:
„Amo, o gojenče Zeusov, Antiloše, tužne da čuješ
Glasove; ej da se to dogodilo nikada nije!
Mislim, da razbiraš i sam, gdje očima svojima gledaš,
Da bog na danajski rod strovaljuje jade, a Trojci
Pobjedu sada imadu; Ahejac je najbolji od svih

662. „gorući ugarci", vidi 11. pjev., st. 553.

Ubit Patròklo, i za njim Argejci žale veoma.
Nego ded odmah javi Ahìleju k ahejskim trčeć
Lađama, ne bi li barem mrtvaca bez oružja spaso
Na lađu; oružje s njega sjajnošljemac Hektor imade."
Reče, i prepadne se Antiloh čujući riječ.
Zadugo bude nijem, a obje oči mu suza
Pune budu junaku i besjeda zapne mu bujna.
Ali ne pometne on Menelajev nalog, potrči
Te Laòdoku drugu nezazornom oružje preda;
U blizini je taj brzokopitne upravljo konje.
Plače Antiloh, i noge iznesu ga iz boja brze,
Da te glasove zle Ahileju dojavi brzo.
Tada, o gojenče Zeusov, Menelaje, srce u tebi
Ne htjede drugove branit u nevolji, kad je Antiloh
Od njih otìšô, te vrlo za njime požale Pilci;
Već Trasiméda divnog Menelaje pošalje onim,
A sam k vitezu ode Patròklu; kad već dotrči,
Stane uz Ajasa oba i besjedu odmah im reče:
„Onog sam k brzijem poslo ka brodovom, neka k brzìću
On Ahileju ode, al' ne mislim, taj da će sada
Doći, makar kolìkô na Hektora srdit je divnog,
Jer se bez oružja svoga s Trojancima ne može borit.
Nego dederte sad se dovinimo najboljoj misli,
Kako l' nam izbavit valja mrtvaca, kako li samim
Iz vreve trojanske izić, uteći smrti i Keri."
Veliki njemu sin Telamónov odgovori Ajas:
„Pravo si sve, o Menelaje, to, o preslavni, reko,
Nego se vas dva, ti i Merìon, sagnite brže,
Podignite mrtvaca, iz borbe ga nos'te, a nâs dva
Straga ćemo se s Trojci i s divnim Hektorom borit.
Imenjaci smo mi i jednakog srca u boju
Jedan uz drugog ljutom stojímo obično hrabro."
Tako im reče, a oni sa zemlje dignu mrtvaca
S velikom snagom visòko u naručje; trojanska vojska
Cikne ostragu videć Ahejce, gdje dižu mrtvaca.
Trojci nalični psima polete, kojino skaču
Na vepra ranjenoga, pred lovcima mladijem skaču;
Donekle oni trče željéći zaklati vepra,
Al' kad se med njima on u svoju se uzdajuć snagu
Okrene, uzmaknu svi i razlètê se natrag kud koji:
Tako su hrpimice Trojanci jednako išli
Naprijed mačevima i kopljima dvoreznim boduć;
Al' kad bi Ajasa dva se okrènula, stala nasùprot,
Lice bi onim se tad promijenilo, nitko se napr'jed
Nije usudio skočit i borit se, mrca da otme.
Tako su iz boja oni mrtvaca nosili krepko
K lađama prostranijem, a borba je ljuta ostrágu
Bjesnjela kao oganj, što buknuv iznebuha pali

Ljudima grad, te kûćâ u velikome plamènu
Nestaje, jerbo u oganj silovita vjetrina duše:
Tako od kòpljanîka i kónjâ urnebes onu
Dvojicu pratio je neprestano, dokle su išli.
Kao što kada vuku mazgòvi velikom snagom
Opasani il' brvno il' kakovo drvo lađènô
S brda gredovitom stazom, — mazgòvi se jednako žure,
Od znoja srce u njih i od muke jednako slabi:
Tako su nosili oni mrtvaca krepko. Ostrágu
Ajasa dva su Trojance uzbijala, ko što brežuljak
Ustavlja vodu šumovit daleko se ù râvan šireć.
On i valove jake rijeka ustavlja silnih,
On ih odbija sve i navraća nà râvan tijek.
Ne mogu njega ni te rijeke tekuć podronit:
Tako su Ajasa dva ostrágu odbijala nasrt
Trojanski, ali oni slijediše, a dva junaka
Najvećma: sin Anhísov Enèja i svijetli Hektor.
Kao što kada oblak čvorkóvâ ide il' čavki,
Glasno cikću, kad spaze sokòla već iz dalèka.
Njega, koji nosi pokláće pticama sitnim:
Tako ahejski sini od Hektora i od Enèjê
Uzmičuć ciktahu glasno i bojak smetahu s uma.
Mnogo je oružja krasnog Argejcima okolo jarka,
Kada su bježali, palo, al' prestanka ne bješe boju.

OSAMNAESTO PJEVANJE.

Hefest gradi štit.

Tako se oni ondje ko živi borahu oganj.
Kad li brzonogi dođe Antiloh Ahileju glasnik;
Ispred lađa ga nađe, što u vis idu im kljuni,
Ono misli u duši Ahilej, što se već steklo;
On se ozlovoljì i svom progovori junačkom srcu:
„Jaoh li meni, što se dugovlasi opet Ahejci
Po polju splašeni metu i k lađama svojijem trče!
Da mi bogovi samo ne dadu zlosretnu tugu,
Kako mi mati je ono iskazala te mi je rekla,
Da će još za mog života od dušmanske trojanske ruke
Najjači Mirmidónac sunčànû ostavit svjetlost.
Doista junački sin Menètijev sada je mrtav,
Smjelica! à jâ sam njemu govorio, neka se vrati
K lađama odbivši oganj, sa Hektorom nek se ne bori."
Dok je u srcu on i u duši to promišljavo,
U to se približi k njemu sve tople roneći suze
Ponosnog Nestora sin i glasove kaže mu jadne:
„Jaoh li meni, sine o Peleja hrabroga, čut ćeš
Glasove tužne, ej nikad dogodilo to da se nije!
Mrtav leži Patròklo bez oružja, sad se oko njeg
Bore, a oružje sam sjajnošljemac Hektor imade:"
Reče, — i crne tuge Ahileja obuzme oblak,
Te on čađavog prâ obadvjema rukama zgrabi
Pa ga saspe po glavi i milo nagrdi lice,
Pepeo crni sjedne na milenu košulju njemu.
Sam se Ahilej velik i golem izvali u prah,
Onda rukama kosu i grdit i čupati stane.
Robinje, što ih Ahilej s Patròklom zärobî nekad,
Tužeć u srcu ciknu veoma ì van izlètê
Sve k Ahileju hrabrom, i tući se u prsi stane
Robinja svaka odmah, i svakoj koljena klonu.

Ovdje je svršetak događaja onoga dana, kojemu je početak u 11. pjevanju; sa stihom 239. počinje se noć toga dana, koja ide do svršetka pjevanja.

9. 10. Ovi stihovi nijesu u protivurječju sa stihovima 410. 411. u 17. pjevanju, jer tamo se kaže, da mati Ahileju nije sada javila, da je Patroklo mrtav, — a ovdje se kaže, da mu je nekad rekla, da je Patroklu suđeno umrijeti prije Ahileja.

S druge pak ridaše strane Antìloh lijući suze,
Ruke Ahileju držeć, a u srcu ovaj je slavnom
Stenjo, Antiloh se bojo, da vrâta sebi Ahilej
Ne bi prerezo gvožđem; Ahilej jaokne strašno,
Te ga gospođa majka u morskoj sjedeć dubini
Uz stara oca čuje, i lelek je stade, te k njoj se
Nerejke boginje sve, što u dubokom bješe ih moru,
Sakupe. Dođe Glauka, Kimòdoka, Talija dođe,
Halija volujskih oči, Neséja, Spija i Toa,
Dođe Kimòtoa i s njom Aktéja, s njom Limnoréja,
Melita dođe, Jera, Amfìtoa, dođe Agáva,
Dota, Prota, Ferúsa. Dinàmena također s njima,
Dođe Deksàmena, dođe Amfìnoma, Kalijaníra,
Dorida, Panopa dođe, Galàtija preslavna jošte,
Dođe Nemèrta, Apseuda i Nerejka Kalijanàsa,
Med njima bješe Janíra i Klimena, bješe Janàsa,
Mera, Orìtija za tim, ljepokosa još Amatéja
I druge Nerejke sve, što u dubokom bješe ih moru,
Srebrna spilja se napuni njih, i tući se one
Stanu u prsi sve, a Tetida tužnjavu začne:
„Čujte me, sestre vi o Nerejke, da biste dobro
Znale čujući sve, kolìkô sam u srcu tužna.
Teško nesretnoj meni, junaka jadnica rodih,
Ja sam rodila sina nezazornog, rodila jakog,
Pòglavitog junaka, ko mladica uzrasto on je;
Ja sam uzgojila njega ko biljku u zavojnoj bašči,
Onda u lađama ja ga u srpastim poslah pod Troju,
Da se s Trojancima bori, al' dočekat ne ću ga više,
Da bi se u dom on u Pelejev vratio ikad.
Dok mi je jošte živ i motri svjetlost sunčanu,
Jadan je, à jâ pomòći ne mogu mu k njemu pristupiv.
Al' sâd pogledat idem dijete milo i čuti,
Kakva ga snašla je tuga, dok od rata on je daleko."
Iz spilje, kad to izrèče, iziđe, a s njome i one
Plačući pođu, i morski oko njih val se razbijo.
Kada već one dođu do grudaste trojanske zemlje,
Onda uzađu na br'jeg po redu, mirmidonski gdje su
Oko Ahileja brzog povúčeni brodovi bili.
Teško je jeco Ahilej, kad k njemu gospođa majka
Stupi i zakukav ljuto sinòvljû rukama glavu
Primi i ridajuć ove progovori krilate r'ječi:
„Sinko, što plačeš, i kakva u duši snađe te tuga?
Reci, ne taji, ta tebi je Zeus izvršio ono,

37. „uz stara oca", t. j. uz Nereja; vidi 1. pjev., st. 358.

39—48. Drži se s pravom, da su ti stihovi kasnije umetnuti, jer ovakovo suho nabrajanje golih imena ne odgovara načinu Homerovu; isporedi u 2 pjevanju nabrajanje vojvoda ahejskih i trojanskih (st. 494—877.), gdje su u nabrajanje upletene kraće i dulje zanimljive crtice o vojvodama i zemljama

Što si ga molio prije, kad k njemu si digao ruke,
Da bi uz krme ladènê Ahejci se u stisci našli
Videći, da su bez tèbe, da nemilu muku pretrpe."
Sin brzonogi njoj odgovori jecajuć teško:
„Majko, olimpski Zeus mi izvršio to je za c'jelo,
Ali kakvo mi od tog veselje je, kad mi Patròklo
Pogibe mili? od sviju drugova častih ga više,
Kòliko glavu svoju; izgubih ga, Hektor ga ubi,
Oružje, — da je divota, — sa njega golemo skide,
Lijepo, kojim su darom darivali Peleja bozi
Onoga dana, kad daše za ženu te čovjeku smrtnom.
Ej da si s boginjama sa morskima ostala ondje
I da je uzeo Pelej za ženu smrtnicu kakvu!
A sad golemu žalost pretrpjeti i ti imadeš
U srcu za sinom mrtvim, jer njega dočekat ne ćeš,
Da se povrati kući, kad srce ne veli ni meni
Živjeti dulje i biti med ljudima, ako li Hektor
Ne pusti dušu prvi od mojeg pogođen koplja,
I tim ne plati smrt Patròkla, Menètiju sina."
Lijući suze njemu odgovori Tetida za tim:
„Bit ćeš, o sine moj, kratkovječan, kako i veliš,
Jer iza Hektora odmah i tebe čeka sudbina."
Tad njoj ozlovoljen vrlo Ahilej odgovori brzi:
„Da mi je umrijet odmah, kad nije mi suđeno bilo
Svog ubijenog branit drugara, koji daleko
Od doma očinskog pade, a mene mu nȅ bî, da budem
Branič mu òd smrti pr'jeke! A sada mi povratka više
U zemlju očinsku nema, Patròkla spasao nisam
Niti ostale drûge, što mnogo ih pogubi Hektor,
Nego kod lađa sjedim zemàljskô zaludno breme,
Takav, kakav Ahejac mjedenhalja nije u boju
Nikoji, a u riječi junaci drugi su bolji;
Tako između ljudi i bogova nestalo svađe
I gnjeva, što u žestinu i mudra čovjeka vodi!
Od meda, koji teče niz usta, mnogo je slađi
Gnjev i kakono dim u grudima ljudskim se diže;
Tako junacima kralj Agamemnon razgnjevi mene,
Nego pustimo to, nek bješe, i äko smo jadni,
Na silu milo srce u grudma zatòmimo svoje.
A sad Hektora idem ubílca drage mi glave
Stići. Onda će Kera na mène, kada je Zeus-bog
I drugi besmrtni bozi izvršiti ushtiju meni.
Ni sam jaki nije Heràklo umako Keri
Koji gospodu bi Kroniónu najdraži od svih,
Nego ga svlada sudbina, i Herina teška ljutina;

---

92. „prvi", t. j. i drugi će Trojanci pasti, kad ja uđem u boj, a Hektor prvi; nema se uzeti u doslovnom smislu, nego kao da je rečeno: među prvima.

Ako me jednaka čeka sudbina, tako ću i ja
Ležati mrtav, al' slavu i diku sad hoću da stečem.
Neka Trojanka mnoga i Dardanka njedara niskih
Rukama obadvjèma od obraza nježnijeh suze
Utire, kad je na tugu, na jecanje nagnam, nek znadu,
Kako me veće dugo u boju nema, a mene
Od boja odvraćat nemoj; i ako me ljubiš, ne mogu."
  Boginja srebrnih nogu odgovori Tetida njemu:
„Istinu doista reče, o sinko! neslavno nije
Pr'jeku odbijati smrt od drugova, kad su u škripcu.
Ali je mjedeno tvoje i blistavo oružje krasno
Sada u Trojanaca, na plećma sjajnošljemac Hektor
Ima ga i njim se diči, al' ne kažem, da će se dugo
Dičiti njime, jer smrt mu i samome veće je blizu.
A ti u vrevu ratnu ne zalazi nikako prije,
Negoli očima svojim, gdje dolazim, ugledaš mene;
Ja ću uranit sjutra, kad ograne sunce, i don'jet
Tebi ću oružje krasno od gospoda boga Hefèsta."
  Tako boginja reče i otiđe od sina svoga,
K morskim se okrene sestram i rekne ovu im riječ:
„Vi zaronite sada u morska široka njedra,
Morskog starinu vidjet otiđ'te i očine dvore
Pa mu recite sve, a k Hefèstu, slavnom vještaku,
Ja na široki idem na Olimp, ne bi li htio
Slavno oružje dati i presjajno mojemu sinu."
  Tako im reče, a one u valove zarone morske,
A na široki Olimp srebronoga boginja ode
Tetida, da svom sinu donese oružje slavno.
Noge odnesu nju na Olimp. U to Ahejci
Od ljudomore bježeć od Hektora s golemom vikom
Dođu k Helèspontu već i k lađama prostranim dođu.
Tad nazuvčari ne bi Ahejci mrtva Patròkla
Iz strijela spasli, Ahilejeva drugara,
Jer ga stigoše opet brzonogi konji i vojska
I sin Prijamov Hektor junaštvom nalik na oganj.
Tri put je svijetli Hektor potegnuo za noge onog
Hoteci ga odvući, Trojancima vikaše glasno;
Žestokim opasana junáštvom Ajasa oba
Tri put odrinu njeg od mrtvaca, a on bi stalno
Junački u vrevu sad se zaletio, sada bi opet
Stao cičeći glasno i uzmico ni malo nije.
Kao što ne mogu poljski pastiri öd str̀va lava
Riđeg, veoma gladnog odagnati, tako ni do dva
Ajasa oružana ne mogoše od mrtvog t'jela
Prijamovoga sina odagnati Hektora divnog,

---

122. „njedara niskih", t. j. kojima njedra od gornje odjeće padaju ispod pojasa.
128. „neslavno nije", t. j. slavno je; litotes (vidi 17. pjev., st. 270.)

Oteo on bi mrtvaca i golemu steko bi slavu, —
Ali s Olimpa brza vjetronoga Irida s glasom
Pelejevome sinu dotèćê, nek oružje uzme
(Ne znaše Zeus nit ikoji bog, jer posla je Hera);
Bliže k Ahileju stupi i krilate prozbori r'ječi:
„Diži se, Pelejev sine, od sviju strašniji ljudi,
Braniti idi Patròkla, zbog kojega pokolj je grozan
Nastao prèd lâđama; junaka ubija junak
Danajci mrtvoga braneć Patrokla, a Trojci ga silom
U grad hoteć odvući u Ilij vjetroviti, strmi.
Najjače svijetli Hektor odvúći nastoji njega,
Srce ga njegovo goni, da glavu s nježnoga vrata
Odsiječê Patròklu želeći je nabit na kolac.
Nego ustani daj i ne leži, stid' se u duši
Kada bi trojanskim psima Patròklo igračka osto,
Tebi će biti sramota, Patroklo l' se nagrđen vrati."
Njojzi odgovori divni brzonogi na to Ahilej:
„Koji te poslo je bog, oj Irida, glasnicu k meni?"
Njemu Irida brza vjetronoga prihvati riječ:
„Žena Zeusova slavna, Ahileju, posla me k tebi,
Ne zna ni Kronov sin visokovladni ne zna ni jedan
Besmrtnik drugi, što žive po presnježnom olimpskom brdu."
Njoj brzonogi ovu Ahilej odgovori riječ:
„Kako da u vrevu zađem, ta oružje u njih je moje!
A mati mila mi reče, oružat da nemam se prije,
Nego li očima svojim, gdje dolazi, ugledam ja je;
Oružje od Hefesta obrèkla je krasno mi don'jet.
Ne znam, koga bi drugog na sèbe oružje vrgo,
Osim štita, što Ajas imade ga sin Telamónov;
Ali i taj se sam med rtnícima nalazi sada
Oko tijela mrtvog Patròklova bijući kopljem."
Njemu Irida brza vjetronoga prihvati riječ:
„Dobro znamo i same, da oružje u njih je tvoje,
Nego onako se samo pri opkopu Trojcem pokaži,
Ne bi l' se preplašili i prestali ne bi li oni
Od rata, ahejski ne bi l' odahnuli ubojni sini
Od ratne stiske, ma bio i malen od rata odah."
Tako rekavši riječ brzonoga Irida ode;
Tad se ljubimac božji Ahilej digne, a njemu
Egidu s kitama baci na junačke pleći Atena,
Boginja uzorita ovjenča mu oblakom glavu,
Oblakom zlatnim i plamen na njemu zapali sjajni,
Kao što kada se dim pod nebesa iz grada diže
S ostrva dalekog, što ga dušmáni otimlju ljuti;
Građani čitav se dan ogledaju ù ljûtôm boju
Iz grada svog, a kada već utone sunce, tad ognji

197. „znamo i same", t. j. ja i Hera.

Gusti se svuda razgòrê po otoku, od njih se u vis
Uzdiže sjajni plamen, i susjedi mogu ga vidjet,
Ne bi l' u lađama došli, da nevolju odbiju kletu:
Tako se pod nebo plamen Ahileju dizaše s glave,
Od zida stupi daleko uz opkop, među Ahejce
Ne pođe pamteći savjet, što mati mudro mu reče.
Onamo stavši vikne, a Palada dalje Atena
Cikne, — pomàganju strašnu med Trojce vrgne Ahilej.
Kao što jasan je glas od trube, kada zatrubi,
Kada okolo grada dušogubni vrve dušmáni:
Tako glas tad potómka Eákova bijaše jasan.
Čujući mjedeni glas potómka Eákova Trojci,
Svima se srce potrese, ljepogrivi njihovi konji
Natrag udare s kolma, jer slućahu tugu u duši.
Strah uzdodrže zgrabi, kad vječiti opaze oganj,
Gdjeno Peleja sinu junačini strašno vrh glave
Gori, što ga Atena zapalila sjajnoka bješe.
Tri put na opkopu divni Ahilej povikne glasno,
Tri put uzmaknu tad pomoćnici slavni i Trojci;
Najboljih dvanaest k tome junaka pogine ondje
Od kopáljâ svojih i kola. Ahejci Patròkla
Veselo izbave tada iz dohvata oštrih strijela
Te ga na nosila metnu, drugari ga opkole dragi
Plačući, za njima pođe Ahilej brzonogi divni
Tople lijući suze, kad opazi vjerna drugara,
Oštrom mjedi proboden na nosilima gdje leži.
Njega je s kolima on i s konjma u bitku slao,
Ali ga živa nije na povratku dočeko više.
A sunce neumorno volòokâ gospođa Hera
Pošalje, nek u Okèan prekò voljê utone svoje.
Utone sunce, i onda Ahejci prestanu divni
Od toga pokolja ljutog i jednako krvavog rata.
  A s druge strane Trojanci od kreševa uzmaknu strašnog,
Onda od kola svojih brzonoge otpregnu konje,
Stanu se kupit u v'jeće — na večeru ne misleć jošte.
Učine dupke stojeći vijeće, i nitko nije
Sjediti smio, jer drhtahu svi, pokazao što se
Opet Ahilej, što dugo izbivo je od boja tužnog.
Razumni Pantojev sin Pulìdamas njima ovako
Počne govorit, jer ôn je budúćnôst i prošlôst znao,
Hektoru bio je drug (u jednoj se rodiše noći),
On riječma, a Hektor preteżniji bijaše kopljem.
Taj im dobro želeći progovori i rekne ovo:

---

225. „vječiti oganj", vidi 5. pjev., st. 4.

230. 231. Značenje je: dvanaest je ljudi u onoj vrevi što popadalo s kola i pogaženo, a što nabolo se na koplja onih, koji su bježali iza njih.

239—242. Hera šalje sunce na počinak prije vremena, da Ahejci odahnu od bojne muke.

„Dobro mislite, druzi; jer u grad se sada povratit
Svjetujem ja i ne velim božansku čekati zoru
Kòd lâđâ na ravnìci; dalèko smo od zida gradskog.
Na Agamemnona divnog dok srdio onaj se čovjek,
Dotle je lakše nama vojevat s Ahejcima bilo,
Tad sam se i ja sâm veselio kod lađa brzih
Speći i misleći lađe osvojit na obadva kraja
Uzvite. Al' sad strašno Ahileja brzog se bojim,
Kakvo je žestoko srce u njèga, hotjeti ne će
Ostati na polju on, gdje Trojanci i gdje Ahejci
Dijele srčano boj u srèdini, nego će poći
Te će se boriti za grad, za žene će boriti on se.
Nego hajdemo u grad, pokor'te se, tako će biti.
Noć je ambrosijska sada brzonogog Peleju sina
Odbila, ali sjutra u oružju ako li bahne
Te nas zateče ovdje, tad mnogi dobro će njega
Zapamtit; onaj će doći u Troju veseo svetu,
Koji uteče, a mnoge Trojance će jastrebi i psi
Jesti, — ej da je to daleko od moje̥ga uha!
Ako li pristanemo na moju, premda smo tužni,
Na mjestu zbornom će vojska po noći biti nam, a grad
Branit će zidi i kule i visoka vrata i k tome
Vratna zglobljena krila i tesana, zaprta, duga,
A sjutra u zoru rano oružavši oružjem svi se
Nä kûle stan'mo, tad tëško Ahìleju, ako se htjedne
Za grad boriti s nama od brzijeh došavši lađa.
K lađama natrag otići će on visokovrate konje
Svakakve nasitiv trke trčéći okolo grada.
Ali mu srce ne će dopustiti u grad provalit
Nit' ga razorit, već prije razderati psi će ga brzi."
Mrko pogleda njega sjajnošljemac Hektor i reče:
„Nije mi milo to, Pulìdamase, što veliš,
Koji nas svjetuješ u grad povratít se, stisnut se u njem!
Što ste stisnuti bili med zidovi, niste li siti?
Prije za Prijamov grad kazivali smrtni su ljudi
Svi, da u njemu mjedi i zlata mnogo imade,
Al' sad je zaklada krasnih iz domova nestalo naših,
Mnogo imaće naše u milenu Meonsku zemlju,
Mnogo u Frigiju ode na prodaju, jer Zeus se srdi.
A sad gdje mi je slavu kod brodova postići dao
Krona lukavca sin i pritisnut k moru Ahejce,

---

265. „za grad", t. j. Troju, da je osvoji, — „za žene", da ih zarobi.

267. Noć je „ambrosijska" zato, jer snom krijepi ljude i životinje, kako ambrosija krijepi bogove.

271. „jastrebi i psi". vidi 1. pjev., st. 4. 5.

291. 292. t. j. mnogo smo našega blaga morali prodati, da možemo hraniti i oružati vojsku i iskupljivati sužnje; ne misli se prodati za novce, jer novaca u ono vrijeme nije bilo (vidi u 6. pjev., st. 236.) već u zamjenu, na pr. za žito, za stoku i t. d.

Ludove, nemoj misli u narodu takve kazivat,
Jer ja nikome ne ću dopustit, da posluša tebe.
A sad, kao što velim, učinimo dajmo ovako:
Večerat četimice po vojsci uzmite sada,
Na stražu pazite samo, i budan nek ostane svaki.
Kojeg Trojanca muči i odviše njegovo blago,
Neka ga skupi svega i narodu dade potrošit;
Bolje je, da ga ovdje uživaju nego l' Ahejci.
A sjutra u zoru rano oružavši oružjem svi se
Oštri započnimo boj kod prostranih ahejskih lađa.
Ako se doista divni Ahilej kod lađa digo,
Těško li njemu, hoće l' u borbu! U vrevi ratnoj
Opakoj bježati ne ću od njega, već ću nasùprot
Stati, i mene će on pobijediti il' ja ću njega.
Općeni bog Enijàlij ubílca ubiti znade."
  Tako im veljaše Hektor, i trojanske ciknuše čete
Lude, jer pamet iz njih Atena Palada uze.
Hektoru povlade zlu svjetováču, a nitko povladit
Ne htje Pulìdamasu, što savjet kaza im dobar.
Večerat četimice po vojsci uzmu, a c'jelu
Jecahu noć Ahejci i plakahu mrtvog Patròkla.
Tužnjavu Pelejev sin među njima započne tužnu
Ruke ljudomorne svoje drugaru na prsi mećuć;
Vrlo je ljuto jeco ko lavica dugačke grive,
Kojoj iz guštare lovac odnèsê laviće mlade;
Žalost spopadne nju, kad onamo prekasno dođe,
Dòline prijeđe mnoge za čovjekom tražeć mu trage,
Ne bi li našla ga gdje, jer gnjěv je obuzima žestok.
Tako jecajuć teško progovori on Mirmidoncem:
„Jaoh li meni, ludo govòrih onoga dana,
Kada sam kod kuće stao Menètija viteza tješit;
Rekoh u Opois natrag dovesti mu preslavnog sina,
Pošto razori Ilij i plijena dobije dio.
Ali naume sve ne izvršuje ljudima Zeus-bog!
Nama je suđeno tlo zakrvavit obojici isto
Ovdje pod Trojom, jer ne će ni mene, da mu se vratim,
Starac konjanik Pelej u dvorima dočekat svojim,
A ni Tetída mati, već zemlja će ovdje me kriti.
Ali kad pod zemlju ja, o Patroklo, poslije tebe
Idem, ne ću te prije sahraniti, nego li amo
Oružje, glavu donesem krvníka junačkog tvoga;
Ispred lomače tvoje sinova ću trojanskih sv'jetlih
Zaklati dvanaest ljutit zbog tebe, što si ubijen.
Dotle ćeš ležat onako kod brodova srpastih naših;
Dardanke njedara niskih i Trojanke okolo tebe
Plakat će tebe po danu, po noći roneći suze,
Žene, koje smo snagom i kopljem dugijem stekli,
Kad smo obilne grade razarali smrtnijeh ljudi."

To izrekavši vikne drugarima divni Ahilej,
Uz vatru veliki tronog nek pristave, te će Patròklu,
Sinu Menètija, brže izàprati krvave rane.
Na žarki oganj koto za kupanje pristave oni,
Naliju vode unútra, odozdo zapale drva;
Trbušast tronog vatra zaokruži, voda uzàvrî.
Kada im voda u kotlu u blistavome zakipi,
Operu oni Patròkla i namažu sjajnijem uljem,
Mašću od devet ljeta tad napune oni mu rane,
Onda ga metnu na òdar i pokriju tankijem platnom
Od nogu pa do glave, a ozgo pokrovom b'jelim.
Oko brzònogogâ Ahìleja čitavu noćcu
Plakahu Mirmidonci Patròkla, jecahu nad njim.
Tad Zeus progovori Heri i ženi svojoj i sestri:
„Ipak ti póđe za rukom, volòokâ gospođo Hero,
Da brzònogôg digneš Ahìleja, neka se bori!
Doista tvoji su pravi Ahejci dugovlasi sinci!
Njemu volòokâ Hera odgovori gospođa ovo:
„Prestrašni Kronov sine, izustio kakvu si riječ?
Može i smrtni čovjek učiniti čovjeku štogod,
Koji je smrtnik i sam i nije tòliko mudar, —
A ja, koja se prva od sviju boginja zovem
S dvoga: sa svojega roda i tebi što sam se ženom
Nazvala, koji si svima med bozima pravi gospodar,
Ja da ne mogu ljuta na Trojce o zlu im radit!"
Dok su se oni tu razgovarali besjedeć tako,
Tetida u to dođe srebronoga u dvor Hefèstu
U dom zvjezdani, vječni, med dvorima božjima dični
(Sâm tê hromac je sebi načinio mjedene dvore);
Nađe ga, a on se žuri i znoji, uz svoje se vrti
Mjehove, tronoga dvadest u svemu upravo gradi,
Da mu u sobi tvrdoj i ubavoj uza zid stoje,
Svakom ispòd nogû njima kotače postavi zlatne,
Da mu sami od sebe u društvo bogova idu
Te se vraćaju natrag u dvore — da je divota.
Dotle su gotovi bili, al' ne bješe na njima uha
Umjetnih još; prilago ih baš i kovo je čavle.
Dok se je trudio umom, vještinom Hefest okò tog,
Tetida dođe k njemu srebronoga; — krasna je spazi
Harita, koja na glavi povezaču imaše b'jelu
(Slavni je oženjen njom rukotvorac); pred Tetidu stupi,
Stisne joj ruku i ovu izustivši besjedu reče:
„Što te u dvorove naše, dugohaljka Tetida, nosi,

351. „mašću", t. j. mirisavom.

383. Jedna od Harita je dakle žena Hefestova: to ima vrlo dobar smisao, jer Harite su boginje milote, a Hefest kuje djela puna milote. U Odiseji (8. pjev., st. 266—366.) Hefestova je žena Afrodita; pjesnik se tu držao dakle druge priče.

Časna i mila nama? — u dvore nam dolaziš slabo,
Nego bliže pristupi, da preda te darove metnem."
 Sv'jetla boginja to kad izrèčê, napr'jed povede
Tetidu te je na stolac sa srebrnim klincima sjedne,
Na krasni umjetni stolac, i podnožje pod noge metne.
Slavnog vještaka zovne Hefesta veleći mu riječ:
„Dođi, Hefeste, tebe srebronoga Tetida traži."
Preslavni odvrati njoj rukotvorac besjedu ovu:
„Časna boginja dična u dvorima mojima to je,
Koja izbavi mene, daleko bolan kad padoh
Po volji matere moje bozobrazne, koja me hromog
Sakriti htjede, u duši pretrpio tada bih mnogo,
Da me na krila svoja ne primiše Tetida i s njom
Zavojitog Okèana kći Eurìnoma zvana.
Devet sam godina kovo uzà njìh umjetna djela:
Savite pregljice, bočke i oboce i još đerdáne
U spilji prostranoj ja, oko mène velji Okèan
Šumeć i pjeneć se teko, za mene nikakav nije
Znao ni besmrtni bog ni ikoji umrli čovjek,
Samo Eurìnoma znaše i Tetida, koje me bjehu
Spasle; — ove nam evo u dvorove sad, i živòta
Spasenje valja da platim ljepokosoj Tetidi posve.
Deder preda nju metni, o Harita, darove krasne,
Dok ja mjehove spravim i svoje oruđe drugo."
 Reče i zasopljen tad se gorostas od nakovnja digne
Hramljuć, a golijeni pod njime se micahu tanke.
Mjehove na stranu metne od ognja, a oruđe drugo,
Kojim se trudio bješe, u kovčeg srebrni spravi;
Za tijem sunđerom lice i obje obriše ruke,
Temeljni obriše vrat i rutave obriše prsi,
Košulju nadjene na se i batinu debelu uzev
Othramlje, sluškinje se uz njèga, svog gospodara,
Zlatne užurbaju tad, na djevojke nalične žive,
Pamet imadu one u duši, snagu imadu
I glas, a djela radit od bogova umiju vječnih.
Uz gospodara se one uzdahtaše, — on dotetùrâ
K Tetidi bliže i sjedne na stolicu blistavu uz nju,
Stisne joj ruku i ovu izustívši besjedu reče:
„Što te u dvorove naše, dugohaljka Tetida, nosi,
Časna i mila nama? — u dvore nam dolaziš slabo!
Što si namjerna, kazuj, a duša me nuka izvršit,
Ako izvršiti mogu, i ako se dade izvršit."
 Lijući suze njemu odgovori Tetida zà tim:
„Ima li, Hefeste bože, na Olimpu boginja kakva,
Koja bi toliko jada i tuge podnèsla u duši,
Kòliko Kronov sin mimò drugê dade ih meni?
Od svih je pomorkinja pokorio smrtniku mene,
Peleju, sinu Eáka; veòma prekò volje svoje

Dadoh se njemu obljubit; u dvorima Pelej sad leži
Slab u starosti jadnoj; — al' drugo je na srcu meni.
Zeus mi je sina dao poroditi, dao othranit,
Pòglavita junaka, — ko mladica uzrasto on je:
Ja sam uzgojila njega ko biljku u zavojnoj bašči.
Onda u lâđama ja ga u srpastim poslah pod Troju,
Da se s Trojancima bori, al' dočekat ne ću ga više,
Da bi se u dom on u Pelejev vratio ikad.
Dok mi je jošte živ i motri svjetlost sunčanu,
Jadan je, a ja pomòći ne mogu mu k njemu pristupiv.
Djevojku, koju mu na dar izabraše ahejski sini,
Njemu iz ruku je nju Agamemnon uzeo sebi.
Za njom tužeći srce izjedo je sebi Ahilej,
A kod krma lađènîh Ahejce stiskahu Trojci
Te ih ne puštaše van; tad starješine argejske staše
Moliti njega i mnogo darova mu slavnih obricat.
Tad se je on ustručavo odvratiti pogubu od njih,
Nego oružjem on naoruža svojim Patròkla
Te ga otpravi u boj i pridruži mnogu mu čeljad.
Čitav se borahu dan kod vrata Skejskih, i Troju
Istog bi dana bili razorili, ali Apòlôn
Među rtnícima ubi Patròkla, pošto je mnogo
Zla počinio bio, i slavu Hektoru dade.
S tog ti pred koljena padam kratkovječnom mojemu sinu
Ne bi li hotio ti udijeliti kacigu i štit,
K tome nazuvke krasne, što kopče ih spučaju kruto,
I još oklop, jer onaj. što imaše, izgubi vjerni
Ubiti drug mu, a on na zemlji žalostan leži."
Preslavni odvrati njoj rukotvorac besjedu ovu:
„Ne boj se, samo nek to ti, o Tetida, ne muči srca.
Ej da ga sakriti mogu daleko od vreve bojne
I smrti, kad ga sudbina strahovita njegova snađe,
Ko što će oružje krasno zadobiti, kom će se mnogi
Čuditi tada čovjek, kad očima vidi ga svojim!"
To izrekavši ode od Tetide, k mjehovom stupi,
Pa ih okrene k vatri i radit zapovjedi njima.
Dvadeset mješina duhat u pećima započne tada,
Iz njih udarat stane svakovrsna plamena para,
Sada da pomažu hitru Hefestu, sada da stanu,
Kako je njegova volja, i kako se svršuje pòsô.
U vatru tvrdu je mjed i kositer bacao Hefest,
Baco skupocjeno zlato i srebro; nakovanj velik
Za tim navali na panj i rukom golemi čekić
Pograbi jednom, a drugom kliješta pograbi rukom.

---

457. „s tog ti pred koljena padam", nema se uzeti u doslovnom smislu, nego kao da se reče: vrlo te molim; isporedi austrijski pozdrav: küss' die Hand, što su i Hrvati preuzeli te govore: ljubim ruku, kad doista ne ljube ničije ruke, već samo kažu, da ljube.

Najprije težak štit i veliki načini kiteć
Svuda, okolo njega povuče presjajan obod
Blistav i trostruk, a za tim od srebra remen dodade.
Ploča bilo je pet na štitu, na kojemu Hefest
Činiti poče umom, vještinom umještva mnoga.
Najprije načini zemlju, nebèsa načini, more
I sunce neumorno i mjesec načini puni,
Za tim zvijezde sve po nebesima prosute c'jelim,
Snažnoga Orióna, Plejáde, i k tome Hijáde,
Medvjeda, kog još zovu i Kola, koji se vrti
Na mjestu istome sveđ, Orióna neprestano motri,
On u Okèanu od svih zvijezda se ne kupa nikađ.
Za tijem načini dva na štitu lijepa grada
Smrtnijeh ljudi, te gozbe i svadbe bjehu u jednom;
Svati vođahu mlade iz njihovih soba po gradu
Uz svjetlost zubljî, i pjesme svatòvskê se oriše mnoge:
U kolu igrajući okrétali jesu se momci.
Svìrâlâ, fòrmîngâ tu razlijegala mnogo se jeka,
Žene se čuđahu svaka kod kapije svoje stojeći.
Mnoštvo naroda bješe u skupštini; tu se je svađa
Rodila: čovjeka dva se krvarine svađahu radi
Za ubijenog nekog; govorio ljudma je jedan,
Sve da je dao, a drùgî nijeko, da primio nije:
Oba željahu oni pred obranim prekinut sucem
Raspru, a narod je jednom i drùgôme viko pomažuć.
Narod su mirili ondje glasníci, starješine pak su
Sjedile na glatku svaki kamènu u svetome krugu

481. „ploča bilo je pet na štitu". Bilo je pet okruglih (ili gotovo okruglih, malo eliptičnih) ploča nejednake veličine, ali koncentričnih, položenih jedna na drugoj po veličini tako, da je najveća ploča bila najdonja, a najmanja je bila najgornja, dakle je jedna ploča drugu pokrivala; cijela se vidjela sama, najgornja ploča, a od drugih vidio se samo poširok obod. Uresi, koji se dalje navode, bili su načinjeni (kako se samo po sebi razumije) na onome, što se od pojedinih ploča vidjelo. Od kakovoga je metala koja ploča bila, to se kaže u 20. pjev., st. 271. 272. Zašto pjesnik nije prikazao gotov štit, nego ga prikazuje, kako ga Hefest gradi, to se razabira iz bilješke u 3. pjev. st. 329—338.

483—489. Ovo je bilo načinjeno na najgornjoj ploči, a oni uresi, što dalje dolaze, bili su na obodima drugih četiriju ploča, po redu.

486. Plejade su poznate one zvjezdice, što ih mi zovemo „Vlašići", — Hijade zove se pet zvijezda u „Biku"; to ime upravo znači „kišnice", jer su se pokazivale u kišno doba godine

487—489. „Medvjed" (misli se t. zv. „Veliki medvjed" ili „Kola"), vrti se, kaže pjesnik, na istome mjestu sveđ i ne kupa se nigda u Okeanu; to znači: on se cijelu godinu vidi na nebu, nigda se ne spušta ispod horizonta u Okean, koji okružuje zemlju; — „Oriona neprestano motri", kao da ga se boji, jer je Orion upravo lovac (vidi u Odiseji, 11. pjev., st. 572—575), pa bi mogao ustrijeliti „medvjeda",

504. „u svetome krugu", t. j. na odijeljenu od publike mjestu, određenu za obrane suce (dobre ljude, kmetove); krugu se tome kaže „svet", jer suđenje stoji pod zaštitom bogova, osobito Zeusa (vidi 9. pjev., st. 99.)

Skeptre glasnogrlih držeć glasníkâ u rukama svojim,
S njima se dižuć jedan izà drugôg zborahu pravdu.
Zlatna talenta dva u srijedi med njima bjehu,
Da budu onom, tko pravdu među njima najbolje rekne.
  Okolo drugoga grada u oružju sjajući vojske
Ležahu dvije, a miso u duši im dvostruka bješe:
Ili razoriti grad il' na dvoje sve podijelit,
Štogod mileni grad imáća u sebi imádê.
Ali ih ne slušahu unútra, već zasjedu tajno
Spremahu. Mile žene i djeca luda na zidu
Stajahu braneći njega i slabi stajahu starci;
Iz grada iziđu oni, a Ares i Palada bjehu
Pred njima, oboje zlatni, i haljine na njima zlatne,
Krasni, veliki bjehu u oružju, kakono bozi,
I očevìdnî, a ljûdi izà njîh bijahu manji.
Kada već do mjesta dođu, gdje zasjedu htješe učinit,
K potoku, gdje je bio vodòpôj čitavoj stoci,
Onda se posade tu odjeveni oružjem sjajnim.
Uhode podaleko od ljudi ležahu dvije
Čekajuć, kad li će ovce, krivoroga goveda vidjet.
Stada se pokažu brzo, a pratiše dva ih pastira
Veselo svirajuć frulu, prijevare ne spaze oni.
Kad njih opaze oni, tad udare, goveđa stada
Odmah otimat stanu, ovaca bjelorunih stada
Također otimat počnu i čobane stanu ubijat;
Al' kad veliku buku kod goveda začuju oni
Drugi, pred zbornijem mjestom što sjeđahu, odmah na konje
Skočiv poskokljive pođu u potjeru ì stignû brzo.
Stanuvši ùz obalu rijeci borit se počnu,
Mjedena koplja od jednih polete k drugíma odmah;
Svađa i vreva bojna i pogubna nađe se Kera
Istom ranjena jednog držeći, jednoga jošte
Neranjena, a jednog već mrtva za noge vukuć
Po bitki: crven joj plašt na ramènima od krvi ljudske
Bješe. A borci bjehu ko živi bijući bojak,
Jedni su otimali od drugijeh svoje mrtvace.
  Načini plodnu njivu i ornicu buhavnu za tim
Široku, trojačenu; orača bilo je mnoštvo
Tu i okrétalo jarme te gonilo amo i tamo,
Kad bi okrenuli već i na kraj kada bi došli,
Onda bî k njima čovjek pristupo i medenog, slatkog
Vina im davao vrč, te okrétali oni duž brazda

505. t. j. kad bi koji od obranih sudaca htio da govori, dao bi mu jedan od glasnika skeptar u ruke za znak, da on govori sad u službenom poslu.

507. O talentu vidi u tumačenju riječi i imena na kraju knjige. Ima se misliti, da je jedna i druga stranka metnula u sredini po jedan talenat prije početka parnice.

516. „iziđu oni", t. j. zasjedači.

Opet bi hoteći na kraj da dođu prostrane njive;
Ona se crnjaše ostrag i nalik na oranu bješe,
Ako i bijaše zlatna, — divota doista bješe.
  Onda načini polje i visoki usjev na njemu,
Tu su žnjetvariželi držeći srpove oštre,
Na zemlju rukoveti po brazdama padahu guste
Jedne, a druge slamom vezači vezahu; — tri su
Na polju bila vezača, ostrágu su bili dječaci
Kupeći rükovêti, u rùkû ih noseć i hitro
Onima ih dodájûć. Med žnjetvari stajaše šuteć
Kralj sa skeptrom u ruci na brazdi radosna srca.
A podaleko pod hrastom glasnici spremahu jela
Velikog zaklavši vola i uza nj se bavljahu, — žene
Sipahu bijelo brašno i ljudma činjahu ručak.
  Onda vinograd krasan i zlatan grozdova prepun
Načini Hefest, sve se po njemu crnjahu grozdi,
A na srebrnom kôlju uzvijale loze se u vis.
Na obje strane jamu od čelika načini Hefest,
Okolo plot od cìna, a staza jedna je bila,
Jedina, kojom su išli berači trgajuć grožđe.
Djevojke nošahu mlade i nestašni momci pored njih
Slatko medeno grožđe u košarama pletènîm.
A u sredini je dječak među njima udaro svima
Ljupko u formingu zvonku i Linovu pjevao milu
Pjesmu nježnijem glasom, a oni po njegovoj pjesmi
Igrajuć, ijućuć, kličuć i skakućuć praćahu njega.
  Onda izradi stado ravnorogih goveda Hefest.
Od zlata načinjena i kalaja goveda bjehu;
Uzduž žubor-rijeke iz obora išla su mučuć
Na pašu goveda tâ pored ríta, štono se njiše.
Četiri s govedima pastira zlatna su išla,
A s pastirima devet brzonogih iđaše pasa.
Na prva goveda dva strahovita lava navaliv
Zgrabe rikača-bika i vući stanu ga, à bîk
Rikaše glasno te psi i momci k biku polètê.
Lavovi raspore kožu na velikom biku te krvcu
Crnu i utrobu stanu ispijati; zalud pastiri
Vrkahu brze pse na lavove, a psi ih ugrist
Hoće, al' svaki put odskakuju, laju doduše
Vrlo blizu stojeći, al' opet se čuvaju dobro.
  Pašnjak izdjelja tad rukotvorac slavni u dolu
Krasnome, — pašnjak je pun bjelorunih bio ovaca;
Načini kolibe ondje pokrìvenê, obore, staje.
  Onda preslavni još rukotvorac izdjelja kolo
Slično onome, kakvo u Knosu, širokom gradu,

---

570. Lin je po kasnijem pričanju grčkom bio prastari pjevač grčki, i po njemu su nazvane osobite neke pjesme.

Nekada Arijàdni ljepokosoj načini Dedal.
Rukama tu se držeći za članke igrahu momci,
Igrahu djevojke tu, što kući goveda stječu.
Haljine imahu tanke od platna one, a momci
Košulje satkane krasno, na kojima od ulja žice
Malo se sjahu, a djeve na glavi trakove krasne
Imahu, a zlatne mače o srebrnom remenju momci.
Sada su skakali momci i djevojke nogama vještim
Vrlo lagano, ko što kad lončar òglêdâ sjedeć
Točak — u rukama ga držéći, ne će li letjet;
A sad su jedni k drugim po redu trčali opet.
Okolo ljupkog se kola nanizalo naroda mnogo
Veseloga, i njima božànskî ciličuć pjevač
Pjevaše pjesme, a dva među njima bjehu igrača,
Pjevač zàčinjâše, a oni se vrćahu sred njih.
  Onda veliku silnu okèanskû načini vodu
S kraja uz obod štita, što čvrsto bijaše složen.
  Veliki teški kad načini štit Ahileju Hefest,
Onda mu načini oklop, što blistaše jače od ognja,
Načini teški mu šljem, što stoji čvrsto na čelu,
Krasni umjetni šljem, i kitu namjesti zlatnu
Na nj, i nazuvke još od kalaja načini mekog.
  Pošto oružje sve rukotvorac preslavni svrši,
Uzme pa pred noge majci Ahilevoj ga metne;
Ona kakono jastreb sa Olimpa snježnog polètî
Noseći sinu svom od Hefesta oružje sjajno.

---

592. Prastaroga umjetnika Dedala spominje Homer samo ovdje; vidi o njemu u Ovidijevim Metamorfozama 8. pjev.

594. „djevojke, što kući goveda stječu", to se razumije iz bilješke pjev. 11., st. 244. 245.

595. 596. Da bi žice bile mekše i malo se sjale, škropljahu ih uljem; to se vidi i iz Odiseje. 7. pjev., st. 107.

DEVETNAESTO PJEVANJE.

Prestanak srdžbe.

Zora u šafran-plaštu od voda okèanskih pođe,
Besmrtnim bozima dan da donese i ljudima smrtnim,
Tetida od boga noseć Hefèsta darove dođe
K lađama i nađe sina, gdje grleći mrtvog Patròkla
Glasno plače, a mnoštvo drugara okolo njega
Ridaju : ùzoritâ međù njìh boginja stupi,
Stisne Ahileju ruku i ovo izustivši reče:
„Sinko, pustimo ovog, nek leži, i äko smo jadni,
Pustimo, kad je ubìjen po odredbi bogova vječnih,
A ti od boga primi Hefèsta oružje slavno,
Prekrasno, kakova nije na plećima nosio nitko."
Boginja rekavši to pred Ahileja oružje metne,
Čudno oružje sve zazvekeće onda, i drhat
Obuzme sve Mirmidónce, usudio nitko se nije
Da ga pogleda pravo, već drhtahu, ali Ahilej
Kako ga vidje, još većma ljutina ga zgrabi, te njemu
Pòd kanjama se oči ko oganj strašno rasplàmtê.
Veseo bješe držéći u rukama darove sjajne
Od boga, i pun veselja kad nagleda već se divote,
Onda materi svojoj progovori krilate r'ječi:
„Bog mi je oružje dao, o majko, kakvo i valja
Dà budê djelo božànskô, što ne može čovjek načinit.
Sad ću se ja naoružat, al' bojim se vrlo u duši,
Da mi na hrabrog sina Menètiju ne padnu muhe
I da u njegovijem u ranama probitim mjeđu
One ne ostave crve, da mrtva ne nagrde njega,
Da mu ne struhne koža, kad uzet je život iz njega."
Boginja srebrnih nogu odgovori Tetida njemu:
„Neka ti samo to, oj dijete, ne muči srca!
Ja ću gledati, od njeg da odvratim nemila jata
Múhâ, koje junake u boju ubite jedu.
Ako i do kraja bude Patròklo godine ležo,

Ovo se pjevanje počinje s ranim jutrom dvadeset sedmoga dana Ilijade a četvrtoga dana bitke; događaji toga dana nastavljaju se u idućim pjevanjima i svršuju se u dvadeset trećem.

16. „ljutina ga zgrabi", t. j. na Hektora, kojega sad može da ubije.

Bit će mu jednako koža cijela, ako ne ljepša.
Nego u skupštinu deder Ahejce zovni junake,
Na Agamèmnona, ljudma pastira, prestan' se srdit,
U boj se brže oružaj i jùnâštvom ti se obuci."
  Tako rekavši srce Ahileju ostavi smjelo.
U nozdre na to Patròklu ambròsijê nalije i još
Nektara crvenoga, da koža mu ostane c'jela.
  Onda divni Ahilej uz obalu pošavši morsku
Strašno vikati stane i podjari tako Ahejce.
Koji su prije bili u prostoru okolo lađa,
Koji su bili krmari i držali krme lađènê,
Koji su bili ključari dijeleć vojnicima hljebac,
Svi ti pođoše sada u skupštinu, jer se Ahilej
Opet pokazao dugo izbivavši iz boja tužnog.
I do dva Aresova drugara hramljući pođu:
Ustrajni ratnik Diòmêd i s njime divni Odisej,
Uprti oba o koplja, jer rane još imahu mučne;
Kada u skupštinu dođu, med prvima sjedoše ondje,
Posljednji od svih dođe junacima kralj Agamemnon
Jošte ranjen, jer njega u kreševu pogodi strašnom
Koon, Anténorov sin, mjedokovnim, oštrijem kopljem.
Pošto se svi već ondje Ahejci na iskupu nađu,
Onda se med njima digne Ahilej brzonogi veleć:
„Je li, Atrejev sine, obojici: tebi i meni,
Nastalo bolje, kad smo zbog djevojke u srcu jadni
Stali se svađati svađom dušogubnom? Da ju je samo,
Kamo li sreće, strijelom Artemida zgodila svojom
Onoga dana, kad Lirnes razorih i nju prisvojih!
Ne bi toliki Ahejci sa zemljom golemom zube
Složili ubiti rukom dušmánâ, kad se rasrdih.
Bolje je Hektoru to i Trojancima, ali Ahejci
Dugo će pamtiti, mislim, i tvoju svađu i moju.
Nego pustimo to, nek bješe, i äko smo jadni,
Na silu milo srce u grudma zatòmimo svoje.
Od gnjeva svoga ja ću da prestanem, jer neprestance
Meni se srdit ne valja; već deder brže potakni,
U boj, Atrejev sine, Ahejce dugovlase sada,
Da ja u susret opet Trojancima dođem i vidim,
Je li ih volja noćit kod brodova; mnogi će, mislim,
Rado koljena svoja pregibati, koji iz borbe
Pobjegne ljute koplja bojeći se našega oštrog."
  Tako im reče, i milo Ahejcima bî nazuvčàrom,
Jer se je Pelejev sin junačina prošao srdžbe,
Med njima besjedu rekne junacima kralj Agamemnon
S mjesta, gdje sjedio bješe (međù njima ustao nije):

60. 61. vidi 2. pjev., st. 690. 691.
61. 62. „ne bi sa zemljom zube složili" (bolje bi bilo: sastavili, ali ne ide u stih!), t. j. ne bi mrtvi licem pali na zemlju.

„Vitezi Danajski mili, oj Aresa ubojne sluge,
Dobro je slušati onog, tko stoji, ne valja mu riječ
Tad presijecat, jer teško govorit je tad i vještaku.
U vici velikoj ljudskoj izreći kako se može,
Kako li čuti? i zvonki govornik tu se pomete.
Ja ću Ahileju sve razložiti, a vi me drugi
Danajci čujte, nek svaki razumije besjedu moju.
Tu su mi besjedu sami Ahejci kazali često,
Oni me koriše mnogo, al' krivac ja vam nijesam,
Nego je krivac Zeus i Erìnija mračna i sudba,
Oni u skupštini ljutu opačinu u srce meni
Vrgoše, kada sam dar od Ahileja uzeo divnog.
Nego što mogoh učinit? božanstvo djeluje u svem.
Časna je Zeusova kći Grjehota, kojano kleta
Svakoga prevarit zna; u Grjehote nježne su noge,
Zemlje ne dotiče ona, već ljudma nad glavama hodi
I udi njima te jednog od dvojice ona zaplete.
Jednoć prevari ona i Zeusa, za kojega vele
Da je med bozima prvi i ljudima. Nego i njega
Lukavo prevari Hera i ako žensko je biće,
Onoga dana, kad htjede Alkména roditi sina
Jakog Herakla u gradu zidova tvrdijeh Tebi.
Zeus se hvaleći ovo med svima bozima reče:
„„Čujte me, bogovi svi i boginje sve me sad čujte,
Dà reknêm, na što me srce u grudima nagoni moje.
Danas Ilìtija će mukodavna čovjeka na sv'jet
Izvest, koji će svima zavladati susjedma svojim,
Onog će plemena biti, što od krvi izlazi moje.""
Hera tad polukavo odgovori gospođa njemu:
„„Slagat ćeš, Zeuse, i svoje izvršiti besjede ne ćeš!
Deder, olimpski bože, zakùn' mi se velikom kletvom,
Da će čovjek onaj nad susjedma vladati svima,
Da će plemena bit, što od krvi izlazi tvoje,
Onaj čovjek, što danas med nogama ženskijem padne.""
Tako će Hera, a Zeus prijevare ne spazi njene,
Te se velikom kletvom zakune i prevari sebe.
Olimpskoj gori onda sa glavice Hera otišâv
Stigne skoro u Argos u ahejski, gdjeno je znala,
Stenela Perseju sina da žena prebiva snažna.
Ta je sa sinom bila noséća sedam mjeseci;
Njega na svjetlost Hera izvede nedonošče jošte,
Ustavi porod Alkméni, Ilìtijê ne pusti k njojzi;

---

86. „oni me koriše mnogo" ; pjesnik poimence spominje među koriocima samo Tersita (u 2. pjev., st. 225. i dalje) i Nestora (u 9. pjev., st. 106. i dalje).

91. 92. O Grjehoti vidi 9. pjev., st. 503. 504.

94. „jednog od dvojice ona zaplete", t. j. kad se dvojica posvade, kao Agamemnon i Ahilej.

97. „i ako žensko je biće", t. j. žena je slabija od muža.

Onda Kronovu sinu progovori javljajuć to mu:
„„Svjetličaru o Zeuse, da javim jednu ti riječ!
Čovjek se rodio čestit, Argejcima koji će vladat.
Stenela, Perseju sina Eurìstej sin to je, od tvog
On je roda, te nije sramote mu vladat Argejcem.""
Tako mu reče, a Zeusa u grudima duboko žalost
Žacne ljuta, i srdit za uvojke sjajne Grjehòtu
Uhvati te se veljom zakune zakletvom tada,
Da se već nikad Grjehota, što svima uditi znade,
Ne će na olimpsku goru i zvjezdano nebo povratit.
Tako rekavši baci sa zvjezdanog neba Grjehòtu
Rukom zavrtjev, te ona na ljudske tegove padne.
Vazda je jecao zbog nje, kad gledaše miloga sina,
Kakvu sramotu trpi Eurìsteju robujuć kralju.
Tako ne mogah ni ja zaboravit one grjehote,
Kojom zgriješih jednom, kad velji sjajnošljemac Hektor
Ubîjâše Argejce pri kràju crnijeh lađa.
Ali kad ludo učinih, kad uze pamet mi Zeus-bog,
Popravit hoću sve i goleme darove dati.
Nego u boj se diži i ostale potiči čete,
A ja ću darove sve ti pokloniti koje je jučer,
Došavši k tebi u čador Odisej ti obećo divni.
Ako te volja, a ti ded pričekaj, ako i jesi
Željan, da zametneš boj, a sluge iz moje će lađe
Donijet dare, da vìdîš, koliko ti obilno dajem."
Njemu brzonogi ovu Ahilej odgovori riječ:
„O Agamemnone kralju, o Atrejev preslavni sine,
Darove prosto je tebi pokloniti, kako valjade,
Il' ih zadržat, al' sada veselja sjet'mo se bojnog
Brzo, jer ne treba nama govorit i stajati ovdje
Ni oklijevat, jer djelo još veliko svršeno nije,
Kako će opet mnogi Ahileja vidjet u boju
Među rtnícima, kopljem gdje čete trojanske bije,
Tako se svak vas sa svojim junakom poman nek bori."
Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
„Nemoj, junače dobri Ahileju, nalični bogu,
Sinove ahejske gonit pod Ilij s Trojancima u boj:
Oni su natašte još, a pokolj, kad jednoć se čete
Pobiju, i kad već bog hrabroćom obadv'je vojske
Nadahne, ne će trajat za kratko samo vrijeme;
Nego deder naredi, da kòd brzîh lađa Ahejci

---

140. „koje je jučer.... obećo". Ovo govori Agamemnon u jutru dvadeset sedmoga dana, a Odisej sa svojim drugovima je bio kod Ahileja u noći dvadeset petoga dana, mi bismo dakle rekli: prekjučer ili preksinoć, a Agamemnon veli: jučer; to je zato, jer su Grci (kao i drugi stari narodi) brojili dan od jednoga sunčanog zalaska do drugog. — dakle Agamemnon može (ovdje i u st. 194.) s pravom reći: jučer.

153. „sa svojim junakom", t. j. s neprijateljem, na koga se namjeri.

Okuse jela i pića, jer to je junaštvo i snaga.
Ta dan ne može čitav do zalaska samog sunčànōg
Čovjek, ako je gladan, s dušmanima bojak da bije;
Ako i želi on u duši, da bori se s njima,
Opet mu koljena tiho dotešćaju, žeđa ga i glad
Spopada, a uzà tô i koljena dršću mu iduć.
Ali kada se jela i vina nasiti čovjek,
Onda se čitav dan s dušmanima boriti može;
Smiono srce je njemu u grudima, prije ne bole
Koljena njega, dok svi od borbe prestali nisu
Nego deder narod raspusti, zapovjedi ručak
Gotovit, a Agamemnon, junacima kralj, nek donèsti
Dade u skupštinu dare, da očima svojima vide
Svi ih Ahejci, a tî u duši da veseo budeš.
Neka se digne on med Argejcima, nek se zakune
Kletvom, da onu nije obljubit u postelju išo,
Kako je, kralju, zakon čovjèčjî med ženama, ljudma.
Neka se tvoje tebi u grudima srce umèkšâ,
A on neka te u svom čadòru obilnom gozbom
Počasti, da ti časti od njèga svakakve bude.
A ti ćeš, Atrejev sine, pravedniji i drugim biti,
Jerbo zamjere nema ni kralju, kada ublažit
Gleda čovjeka onog, razljutio kojeg je prvi."
Njemu prihvati riječ junacima kralj Agamemnon:
„Draga je meni, sine Laèrtov, besjeda tvoja,
Jer sve po redu si ti razložio, rekao sve si.
Ja ću se zakleti kletvom, i duša moja mi veli,
Ne ću pred bogom bit krivoklètnîk. Nego Ahilej
Ovdje nek ostane dotle, i ako boja je željan,
Ovdje ostan'te i vi u skùpu, dok iz čadòra
Ovamo ne dođu dari, a onda vjeru da tvrdu
Uhvatimo, — a tebi, Odiseju, nalažem veleć:
Najčestitije momke u čitavoj ahejskoj vojci
Ti sad izberi, nek dare donesu, koje smo jučer
Divnom Ahileju dati obrèkli, nek žene dovedu;
A vepra neka mi brzo u ahejskoj širokoj vojsci
Spremi Taltìbij, da žrtva i Suncu bude i Zeusu."
Njemu brzonogi ovu Ahilej odgovori riječ:
„O Agamemnone kralju, o Atrejev preslavni sine,
U drugo valja vrijeme okò tog trudit se više,
Kada počinak kakav od ljutoga nastane boja,
Kada već ne bude bijes tolikî u grudima mojim,
Gdje sad ùbîti leže junaci, koje je Hektor,
Prijamov sin, poubijo, kad slavu Zeus mu je dao,
Vi sad hoćete, vojska da jede. A ja bih reko,

197. „žrtva suncu", Agamemnon hoće da se zakune suncem, jer ono sve vidi i sve zna; vidi 3. pjev., st. 277.

Neka natašte, gladni u borbu s Trojancima sada
Sinovi ahejski pođu; a kada utone sunce,
Ruglo kad osvetimo, nek gotove večeru velju.
Meni u grlo jelo i piće nikako ne bi
Moglo slatko unići, dok drugar mrtvi mi jošte
Oštrom mjedi proboden u mojemu leži čadoru;
K vratima okrenut on je, drugari okolo njega
Ridaju. Zato mi to na misli nije, već meni
Krv je na misli i rat i ljudsko stenjanje teško."
  Odgovarajuć njemu Odisej dosjetljivi reče:
„Ahejče jakošću prvi, Ahileju, Pelejev sine,
Ne malo ti si jači od mene, ti si na koplju
Bolji, al' tebe bih ja nadvisio pameću mnogo.
Jerbo se prije rodih od tebe i više znadem;
Zato besjede moje nek srce posluša tvoje,
Brzo se pokolja strašnog u ljudi zasiti srce,
Kad mjed oštra slame po zemlji i previše prospe.
Ali je premalo ploda, kad mjerila okrene svoja
Premudri otac Zeus, rukòvâč ljudskoga rata.
Ne treba ahejski sinci mrtvaca postom da žale,
Jer dan svaki mnogo i odviše pada junaka;
Kako bi onda tko i odahnuo kada od truda!
Zato onoga valja sahraniti, koji je mrtav.
Tvrda budimo srca u jednom ga oplakav danu;
Koji su od rata pak od groznoga ostali jošte,
Na jelo neka misle i piće, da se još jače
Boriti možemo živo neprestano s ljutim dušmanma
Tijelo u tvrdu mjed obukavši. Druge nek nitko
Ne čeka zapov'jedi u vojsci ostajuć ovdje,
Jer kod brzijeh lađa tko ostane ahejskih, zlo će
Zapov'jed njemu donèsti; već skupno naval'mo i s Trojci
Mi se konjokrotama u boju nađimo ljutom."
  Reče — i naočitog povede Nestora sine,
Megesa, Fileju sina, Merìona, Toasa k tome,
A i Melànipa još, Likoméda, Krionu sina.
Ti Agamemnonu odu u čador. I posao onaj
Kako bijaše rečen, i svrši tako se odmah.
Tronoga obećanih iznesu sedam iznútra,
Dvadeset sjajnih kotálâ iznesu i dvanaest konja
Brzo izvedu i žena u poslima divnijem vještih
Sedam, a Briseja kćer ljepoòbraznû osmu izvedu.
Zlatnijeh talenata Odisej deset potegnuv
Naprvo pođe, a za njim i ostali ahejski momci

222. 223. Pod slamom se ovdje misle u boju pobiti junaci; — „ali je premalo ploda", t. j. uspjeh krvave borbe može biti sasma neznatan; — „kad mjerila okrene" Zeus, t. j. u njegovim je rukama odluka; vidi o Zeusovim mjerilima u 8. pjev., st. 68—72.
  243—247. To su darovi, koji su već navedeni u 9. pjev., st. 122. i dalje.

Darove noseć i metnu u skupštini njih u sredini.
Tad Agamemnon se digne; Taltìbije nalični bogu
Glasom stane uz kralja držeći u rukama vepra.
A sin Atrejev nož povuče od boka onda,
Koji mu višaše vazda uz velike korice mača;
Vepru odreže dlake i podigne ruke spram Zeusa
Moleć se, a svi Argejci na svojem sjeđahu mjestu
Šuteći, kako i valja, te slušahu svojega kralja.
Pomoli on se ovako u široko gledajuć nebo:
„Najvišeg, najboljeg boga od sviju tako mi Zeusa,
Tako mi sunca i zemlje, Erìnîjâ tako mi, koje
Svete se ljudma pod zemljom, zakune li koji se krivo,
Nikada Brisejevu ne taknuh rukama kćerku,
Niti sam tražio nju obljubiti niti što drugo,
Nikada ja je nijesam ni dirnuo u svom čadoru.
Ako se kunem krivo u ovome, dali mi bozi
Nevolja onda mnogo, što daju ih krivokletniku."
Reče i vepru vrat presiječe nemilom mjedi,
Onda zavrtjevši vepra Taltìbij u bezdanu morsku
Baci ga ribam za hranu. Med Danajci, koji se rado
Bore, tad usta Ahilej i ovu im besjedu reče:
„Zeuse oj oče, Grjehotom obuzimaš velikom ljude!
Ne bi Atrejev sin u grudima mojega srca
Tako uzbunio jako, prekò voljê odveo moje
Djevojku ne bi tvrdoglav, — al' Zeusova negdje je volja
Bila, da Ahejaca množina izgine jadno.
A sad ručati pođ'te, tad zavrći boj ćemo ljuti".
Reče Ahilej to i brzo skupštinu raspe,
Pa se rastrču svi ka lađama, svaki ka svojoj,
A Mirmidonci tada junačine prihvate dare
Te ih nositi stanu k Ahileja divnoga lađi;
Darove metnu u čador, a žene posade ondje,
Ponosni u ergèlu drugari pognaju konje.
A kad Briseju kći, Afroditi zlatici slična,
Ugleda, oštrom mjedi Patròklo gdje leži proboden,
Glasno narícati stane na njèga padnuv i lica
Krasna i nježni vrat i grudi drapati stane,
Onda plačući žena progovori boginjam slična:
„Oj ti Patroklo, meni jadovitoj premili vazda,
Živa te òstavljâh ja, iz čadora kadano iđah,
A sad mrtva te ovdje na povratku, narodna glavo,

---

250. 251. „nalični bogu glasom", t. j. imao je glas krepak i ugodan.
267. 268. Zašto Taltibije to čini, to se razabira iz bilješke 3. pjev., st. 310.
269. „grad božanskog Mineta", t. j. Lirnes; vidi u 2. pjev., st. 691. 692. Minet je muž Briseidin; Briseida je dakle udovica, ali kako je još mlada, kaže joj se često „djevojka", na pr. u 1. pjev., st. 335. 346., u 9. pjev. st. 638. i u ovome, st. 57. 273.
288. „iz čadora", t. j. iz Ahilejeva; vidi 1. pjev., st. 346 347.

Nalazim; — tako mi vazda za tugom dolazi tuga!
Muža, kojem me daše i otac i gospođa majka,
Pred gradom ugledah ja, gdje oštrom je mjedi proboden;
A tri mi brata, što ista porodila bila mi mati,
Mili mi dočekaše sva trojica propasti danak.
Kad mi je ubio muža brzonogi junak Ahilej
I grad božànskôg Minéta razorio, ti mi nijesi
Plakati dao, već si govorio, vjerenom ženom
Da ćeš učinit božànskôm Ahileju mene i sa mnom
Da ćeš ù Ftiju poć, s Mirmidoncima proslavit svadbu.
Teško l' te mrtva plačem, jer ljubazan bješe mi vazda!"
Tako plačući reče, a žene jecahu za njom;
Reko bi, plaču Patròkla, al' svaka nevolju svoju.
Oko Ahileja kupit starješine stanu se tada
Moleć ga, ručat da ide, al' jecajuć on se je nećo:
„Molim vas, ako tko od drugara milih me sluša,
Prije nemojte meni govoriti, jelom i pićem
Neka zasitim srce, jer snalazi strašna me tuga;
Čekat ću, dokle sunce ne utone, pa ću se strpjet."
Tako rekav Ahilej starješine otpusti druge,
Ostane divni Odisej i obadva Atreju sina,
Nestor i Idomènej i konjanik Feniks starina,
Tješahu žalosnog vrlo Ahileja, al' on se nije
Tješio, krvavu ratu dok u žvalo skočio nije.
Sjetiv se druga i tužno uzdahnuvši prozbori ovo:
„Ti si mi nekad, o druže prenesretni, miliji od svih,
Brzo i okretno sâm u čadoru davao ručak
Slatki, kada bi sinci navaliti ahejski znali,
Plačni da donose rat konjokrotama Trojancem;
A sad ležiš mi mrtav proboden, à srce moje,
Ako i ima jela i pića, gladno je žaleć
Za tobom. Ništa mi ne bi dogoditi moglo se gore,
Pa da i za svog čujem za oca da mi je mrtav,
Koji u Ftiji suze od obraza lijući grozne
Željkuje sina ovakvog, a s Trojcima ù tûđôj zemlji
Vojujem ovdje ja zbog strahovite Helene one, —
Ili za milog sina da čujem, što raste na Skiru
(Ako je jošte živ bogoliki moj Neoptòlem).
Prije se meni srce u grudima nadalo mojim,
Da ću od Argosa sam konjogojnoga daleko
Poginut ovdje pod Trojom, a u Ftiju ti se povratit,
Da mi u crnoj lađi i brzoj miloga sina
Ti povedeš sa Skira, da pokažeš sve mu: imutak
Moj i sluge moje i visoke velike dvore.

---

302. „svaka nevolju svoju", t. j. plače; to su zarobljene žene, od kojih je svaka imala dosta nemilih uspomena kao i Briseida, kojoj je poginuo u boju muž i tri brata; gledajući mrtva Patrokla nehotice su svakoj ženi padali na um njeni mili i dragi, koji su pali u boju kao i on.

Ja za Peleja mislim, il' svakojako je mrtav,
Ili još pomalo živi, al' živi sav u žalòsti,
Starost muči ga mrska, o meni jednako čeka
Glasove tužne, za smrt za moju kad li će čuti."
  Tako plačući reče, starješine jecahu za njim
Svaki se sjetivši onog, što u kući ostavi svojoj.
Spaziv ih, suze gdje rone, premogući požali Zeus ih.
I on Ateni ove progovori krilate r'ječi:
„Kćerko, od svojeg junaka odstupila sasvijem ti si!
Nije l' ti u srcu divni Ahilej ni malo više?
On isprèd lâđâ sad, što u vis idu im kljuni,
Sjedi i plače milog drugara, à drugî ručat
Odoše veće, a samo Ahilej je natašte gladan.
Nego nektara daj i ambrosije milene njemu
U grudi kćerko, uspi, da junak ogladnio ne bi."
  Reče te potakne tim i onako željnu Atenu.
Ona slična sokòlu dugokrilu kreštava glasa
S neba kroz eter mune, a ahejski baš su se sini
Brzo oružati stali po òkolu; nektara ona
I ambrosije mile Ahileju u prsi uspe,
Da mu nemili glad utrudio koljena ne bi;
Onda se ù tvȑdê vrati u dvorove presilnog oca,
A od brzijeh lađa Ahejci se saspu daleko.
Kao kad Zeusove snježne pahuljice padaju hladne
Na gusto (Boreja rođen u eteru goni ih dalje):
Tako su kacige guste svijetleć se, sjajuć se tada
Iz lađa izlazile i štiti kvrgaši i koplja
Jasenova, a k tome i oklopi s pločama jakim;
K nebu je dopiro sjaj, a okolo blistaše zemlja
Od sjaja oružja sva; pod nogama ljudskijem stade
Bahat, a posred sviju Ahilej se oružo divni.
Zubi škripahu njemu, a kao ognjeni plamen
Obje mu s'jevahu oči, osvajala nesnosna žalost
Srce je njemu u grudma; a onda srdit na Trojce
Metne oružje na se, što s pomnjom ga izradi Hefest.
Nazuvke najprije on navuče oko gol'jeni,
Nazuvke krasne, što kopče od srebra ih spućahu kruto,
Okolo prsiju oklop navuče divni Ahilej,
Metne na pleći mač sa srebrnim klincima, mjeden,
Onda veliki štit i teški u ruke uzme,
Koji je kao mjesec sijevao s njega daleko.
Kao što kada se sjaj od ognja, kojino gori,
Na moru ukaže gdjegod brodarom, — na gori visòko

350—351. Jamačno je Atena čineći ovo bila nevidljiva i Ahileju i drugima, jer se bogovi mogu učiniti nevidljivi, ili vidljivi samo onima, kojima hoće; vidi u 1. pjev., st. 198. i u Odiseji 16. pjev., st. 161. Možemo uzeti, da je nevidljiva bila ambrosija i nektar, čim je Atena okrijepila Ahileja.

Gori oganj u stanu u samotnom, a njih oluje
Preko njihove volje po ribljivom povlače moru
Od prijatéljâ daleko: Ahilejev tako je krasni,
Umjetni sjao štit do etera. Teški tad digne
Šljem i na glavu metne, — konjogrivni šljem ko zvijezda
Blistaše, à griva zlatna na šljemu trepćaše tome,
Koje je stavio mnogo Hefèsto okolo vrška.
Onda se ogleda sam u oružju divni Ahilej,
Stoji l' mu pravo, da l' mögû da gibaju udi se b'jeli.
Oružje bješe ko krila i digne ljudma pastira.
Očevo koplje onda Ahilej iz kora trgne
Veliko, teško i čvrsto; ni jedan nije Ahejac
Mahati mogao njim do Ahileja, koji je znao
Pelijski jasen uzmahnut, što ocu ga njegovu dade
Hiron s Pelijskog vrha, da ubija njime junake.
Baveć se oko kó ıjâ Autòmedon s Alkimom drugom
Prezat ih stanu i metnu na konje pršnjake krasne,
U čeljust metnu im žvale, ostrágu pritegnu oni
Za čvrsto stajalo uzde. Autòmedon uhvati onda
Sjajni bič, što njemu u rukama stajaše zgodno;
Za tim u kola skoči, a za njim se uspne Ahilej
Opremljen oružjem sjajuć ko sunce bog Hiperìôn.
Strašno poviče on na konja očina oba:
„O vi Balije, Ksante, Podàrgina slavna o djeco.
Drukčije gledajte sad upravljača zdrava dovesti
Natrag u danajsku vojsku, kad borbe već budemo siti;
Nemojte mrtva ga pustit u boju kao Patròkla."
Njemu u jarmu konj brzonogi odvrati riječ
Ksant i obori glavu; cijela njemu se griva
Spusti sa jastučića niz jaram i dosegne zemlju;
Boginja njemu Hera bjeloruka dala je riječ:
„Mi ćemo spasti tebe, Ahileju silni, još sada,
Al' ti je propasti dan već blizu. Mi ti nijesmo
Krivi, već krivac je veliki bog i silovita sudnja.
Poradi nemara našeg i sporosti naše nijesu
Skinuli oružje sjajno sa pleći Patroklu Trojanci,
Već ga prejakì bog, Letoje ljepokose sinak
Među rtnícima ubi i slavu Hektoru dade.
Mi bismo trčali dva ko popuh Zefira-vjetra,
Koga najbržeg vele od sviju, al' samom je tebi
Suđeno, da te bog i junak savladaju moćno."

---

400. O Podargi vidi 16. pjev., st. 150. 151.

404—417. Ovo je jedino mjesto u Homera, gdje konj govori; u našoj narodnoj epici ima dosta takvih primjera, a ima ih i u velikoruskoj; vidi u knjízi: Naša narodna epika, str. 64—66. Stih 407. bit će kasnije umetnut, jer se ne može razabrati, zašto bi baš Hera dala konju dar govora, i s kojom je namjerom to učinila.

Kad to izrekne konj, Erìnije ustave glas mu.
Njemu ozlovoljen vrlo Ahilej brzonogi reče:
„Što mi proričeš smrt, o Ksante? nije ti sila;
I sam znadem ti ja, da ovdje poginut imam
Od milog oca daleko i matere, ali ti prestat
Ne ću, dok Tròjânâcâ po boju se dosta ne nagnam."
Tad brzokopitne konje med prvima upravi vičuć.

---

418. „Erinije ustave glas mu", da ne otkriva dalje budućnost, a i da uopće dalje ne govori, jer je neprirodno, da konj govori.

421. „i sam znadem", t. j. od matere Tetide; vidi 1. pjev., st. 416. 417. i 18. pjev., st. 95. 96.

DVADESETO PJEVANJE.

Borba bogova.

Tako uz srpaste lađe orùžâhu sad se Ahejci
Okolo tebe, ratni nenasite, Pelejev sine.
A s druge strane Trojanci na pupčastom mjestu ravnice.
Onda Temisti Zeus mnogoklančanog olimpskog brda
S glavice naloži, u zbor da bogove kupiti ide;
Ona idući svud u dvore ih Zeusove zvaše.
Osim Okèana svi se vodènî nađoše bozi
I sve Nimfe, koje po luzima stanuju krasnim,
Koje kod izvora r'jeka, kod travnijeh stanuju luka.
Kad crnooblačnom Zeusu u dvorove dođu, tad sjednu
Svi uz trijemove oni uz glatke, koje je Hefest
Ocu načinio Zeusu vještinom svojom i umom.
Oni se skupiše Zeusu u dvorove; Temistu čuje
I zemljotresac bog te iz válâ među bogove dođe,
Sjedne baš u sredìni i upita Zeusa, što hoće:
„Svjetličaru o Zeuse, u skupštinu zašto si sazvo
Bogove? Misliš li štogod odredit Ahejcem i Trojcem,
Kojih se vrlo blizu razgorio rat već i borba?"
Nebeski oblačnik Zeus mu odgovori besjedu ovu:
„Volju, zemljotrese, moju u grudma pogodio ti si,
Zašto bogove skupih, zbog propasti zabrinut ljudske.
Ali olimpskoj gori na glavici ostati ja ću
Sjedeć i gledajuć svoje veselit ću srce, a u boj
Vi se razidite drugi među Trojce i među Ahejce
Te im pomažite, kako među vama kojeg je volja.
Jer sin Pelejev sam na Trojance li udari sada,
Ne će ni malo oni odoljet Ahileju brzom.

Ovdje je nastavak događaja istoga dana iz 19. pjevanja. Natpis „borba bogova", koji potječe (kao i drugi natpisi pojedinim pjevanjima) iz starine, ne proteže se na čitavo pjevanje, nego samo na stihove 54—74.

2. apostrofa; vidi 4 pjev., st. 128.

20—30. Pošto se Ahilej pomirio s Agamemnonom, prestaje razlog, da Zeus i dalje pomaže Trojancima, kako je obećao Tetidi u 1. pjev., st. 524—530. Zato on sada dopušta bogovima, da pomažu, kojoj strani koji hoće, jer ako se bogovi ne umiješaju u borbu, mogao bi Ahilej preko sudbine, t. j. prije vremena određena sudbinom, razoriti Troju, a to on kao vrhovni bog ne može dopustiti.

I prije drhtahu od njeg Trojanci videći njega,
A sad kada se strašno u duší zbög drûga srdi,
Bojim se, preko sudbine da ne bi razorio Troju."
  Tako progovori Zeus i strašnu potakne borbu.
Razdvojenijeh srca u borbu bogovi zađu;
Palada pođe i Hera u prostor okolo lađa
I bog zemljomićní s njima Posìdôn, Hermija brzić
Također pođe na glasu sa pametna srca u grudma,
Pošeće također s njima Hefesto koćeć se snagom,
Hramljući, à gol'jeni pod njime se micahu tanke;
Među Trojance Ares sjajnošljemac zađe, a s njime
Pođe dugovlasi Feb i Artemida strjelica pođe,
I Afrodita mila nasmješljivka, i Ksant i Leta.
  Dok su bogovi bili daleko od smrtnijeh ljudi,
U slavi velikoj bjehu Ahejci, jer se Ahilej
Opet pokazo, što dugo izbivo je od boja tužnog,
A drhat poduzme strašan Trojancima koljena svima,
Svi se preplaše videć brzonogog Peleju sina,
Gdje u oružju sja ljudomori Aresu sličan,
A kad olimpski bozi među čete dođoše ljudske,
Erida razgonivojska silovita ùsta; Atena
Vikaše izvan zida uz opkop sada stojeći,
A sad na obali bučnoj stojeći kliktaše glasno:
Od drukud vikaše Ares oluji naličan crnoj
Oštro sa vrha grada Trojance potičuć u boj,
A sad uz Simois-vodu bježeći po Kalikolóni.
  Tako su obje vojske navèli blaženi bozi
Jednu na drugu, tešku međù njih puštahu svađu.
Onda bogova otac i ljudi strašno zagrmi
S visokog neba, odozdo Posìdôn bog pak potrese
Golemu zemlju i strme potrese brdske vrhunce.
Sva se podnožja gore izvorljive drmahu Idske
I svi vrhunci i trojanski grad i ahejske lađe.
Sam se preplaši dolje mrtvácâ kralj Aidónej,
Uplašen skoči sa stóca i cikne, da mu odozgo
Ne bi zemljotresac bog Posidon razvalio zemlju,
Da se pokazali ljudma i bozima stanovi ne bi
Vlažni i strašni, od kojih i sami zaziru bozi.
Tolik nastane tutanj, kad bozi zametnu svađu.
Jerbo gospodu tad Posidónu dođe nasùprot
Feb Apòlôn držeći u rukama krilate str'jele,
A Enijàliju dođe Atena oči u sjajnih,

---

40. Ksant, t. j. bog rijeke istoga imena, koja teče državom trojanskom, na strani je Trojanaca, kako se samo po sebi razumije.

54 74. Ti stihovi stoje ovdje bez ikakve sveze s onim, što je sprijed, i s onim, što dalje dolazi. Bit će ih umetnuo u kasnije vrijeme isti pjevač, od kojega su stihovi 385—520. u 21. pjevanju, u kojima je prava „borba bogova", a ovdje je tek uvod u tu borbu.

Bučna strjeljačica pak Artemida s preslicom zlatnom,]
Sestra strjelometnog boga, sa Herom se sukobi tada
S Letom se sukobi bog izbavljač Hermija brzić,
A sa Hefestom veliki bog, u kojeg su viri
Duboki, Ksantom ga bozi, Skamàndrom zovu ga ljudi.
Tako se s bozima bozi sukobiše. Tada Ahilej
U srcu željaše vrlo sa Hektorom doći u borbu,
S Prijamovijem sinom, veoma ga nutkaše srce
Njegovom nasitit krvlju štitonosnog Aresa bojca.
Razgonivojska Apolon Enèju tad divnoga nagna
Nä sîna Pelejeva i veliku dade mu snagu.
Glasom se učini sličan Likàonu, Prijama sinu;
Na tog naličan reče Apolon, sin Kroniónov:
„Kud su, Eneja, trojski o svjetniče, one ti grožnje,
Kad si se zatjeco trojskim knezòvima pijući vino,
Da ćeš se s Peleja sinom Ahilejem borit u borbi!"
Odgovarajuć njemu Eneja prihvati riječ:
„Zašto me nagoniš, sine o Prijamov, kad mi se ne će,
Da se s Ahilejem bijem prejunačnim Peleja sinom?
Jer sad prvi put ne ću Ahileja dočekat brzog,
Već je i prije on sa Ide jedàn pût me kopljem
Pognao, kad iznenàtkê na goveda nävâlì naša
I kad räzorî Lirnes i Pedas; al' me je onda
Spasao Zeus-bog snagu i koljena davši mi brza;
Inače svlado bi mene Ahilej i s njim Atena,
Koja ga čuvaše idući pred njime i hrabraše njega,
Neka ubija Trojce i Lelege mjedenim kopljem.
Zato se nikakav čovjek s Ahilejem ne može borit,
Kada je uvijek bog uz njèga i od zla ga brani;
Al' i onako mu leti strijela pravce i ne će
Prestati, dokle se god ne zabode u kožu ljudsku.
Al' kad bi bog izjednačio boj i svršetak nam boja,
Ne bi me svladao lako, ma sav se u mjedi gizdo."
Njemu će Zeusov sin Apolon prihvatit riječ:
„Pa se i ti pomoli, o junače, bozima vječnim,
Ta i za tebe vele da Zeusova kći Afrodíta
Porodi tebe, a ôn je neznatnije boginje sinak:
Ona je Zeusova kći, a ova morskog starìnê.
Nego ded udari tvrdom strijelom, nek te riječma
Pogrdnim svojim Ahilej ne preplaši, a niti grožnjom."
Reče i zadahne snagom pastira narodnog veljom,
Te kroz rtníke pođe Enèja u blistavoj mjedi.
Ali bjeloruka Hera Anhísova opazi sina,

73. 74. Vodeni bog Ksant (ili Skamandar) ne može ne biti protivnik Hefesta, koji je bog ognja.

101. t. j. kad ne bi nikakav bog Ahileju pomogao, a mene ostavio bez pomoći.

107. Tko je morski starina, kaže se u bilješki 1. pjev., st. 358.

Gdje po saboju ljudskom nasuprot Ahileju stupa.
Ona bogove skupi i ovu im besjedu reče:
„Bože zemljotrese ti, i Atena, mislite sada
U srcu svome, kako izvršiti taj će se poso.
Eno ide Eneja u blistavoj opremljen mjedi
Protiv Ahileja sad, — potàče Feb ga Apolon.
Nego dederte, njega odande odvratimo sada,
Ili nek od nas tko Ahileju na pomoć dođe,
Neka ga objači vrlo, nek ništa mu ne treba srcu,
I nek poznádê sam, da bogovi najbolji vječni
Njega ljube, a oni da slabi bogovi jesu,
Koji od Trojanaca odbijaju ograšje i rat.
Svi smo s Olimpa sišli, da u boj zađemo ovaj,
Među Trojancima on da ne bi danas nastrado;
Potlje nek dočeka ono, što isprela njemu je sudba
Uz nit života mu onda, kad njegova rodi ga mati.
Ako Ahilej to po glasu ne dočuje božjem,
Strah će ga snaći, kad koji u boju bog mu u susret
Dođe; a dobro nije, kad bozi se ukažu ljudma."
  Njoj odgovori bog Posidon zemljotresac ovo:
„Nemoj se ludo srdit, o Hero, nije ti nužde!
Ne bih hotio ja med bozima zavrći svađu, —
S drugijem bozima mi, jer od njih mnogo smo jači.
Nego sa puta sada otiđ'mo i sjednimo tada
Na vidíkôvcu gdjegod, a za boj nek ljûdi se brinu.
Ali započne l' boj il' Ares il' Fêb Apolon
Ili Ahileja smetu te ne puste borit se njemu,
Onda će boj i pokolj strahovit nastat i kod nas
Protivu njih, jer mislim, uklonit će oni se brzo
Te će poći na Olimp med bogove ostale u skup,
Pošto ih ruke naše savladaju velikom silom."
  Tako rekavši bog mrkovlasi sve ih povede
K nasipu velikome Heràkla božànskôg, što bješe
Nasut sa obje strane, načiniše nekad ga Trojci
I Atena, kud uteć Heraklo bi nemani mogo,
Kad bi ga goniti stala od obale na polje ravno.
Tu se posade tada Posidon i bogovi drugi,
Oko svojijeh pleći navuku neprobojnu maglu;
A drugi drugdje sjednu na vrhu Kalikolónê
Uza te, svijetli Febe, i Aresa, grade što bije.

---

114. „bogove skupi", — misle se samo oni bogovi, koji su na strani Ahejaca.

127. 128. Da sudbina prede nit čovjeku pri porođaju, to se kaže i u 24. pjev., st. 210., a vidi i u Odiseji 7. pjev., st. 197. 198.

135. I u originalu se ovaj stih rogobatno veže sa st. 134.; po svoj prilici umetnuo ga je netko u kasnije vrijeme.

147. 148. O onome, što je ovdje natuknuto o Heraklu, vidi bilješku u 21. pjev., st. 441—457.

Tako na obje strane u mislima sjeđahu bozi,
Mučni početi rat skanjivali još su se jedni
I drugi, a Zeus sjedeć u visu je zapovijedo.
Tada se napuni konja i ljudi čitavo polje,
Mjeđu blistaše ono, pod nogama tutnjaše zemlja,
Kada se kretahu skupa. Junaka najbolja dva tad
Med vojske obje zađu željeći se borit veòma:
Sin Anhísov Enèja i k tome božanski Ahilej.
Grozan iziđe sin Anhísov prvi na mejdan,
Šljem mu se tresaše teški, na prsima nàsrtljiv oklop
Bješe mu, mjedeno koplje u ruci vrćaše junak.
A sin Pelejev diže Ahilej s druge se strane
Kao grabežljivi lav, kad ubit ga skupljeni žele
Ljudi — čitavi narod; s početka oholo stupa
Lav, al' kada ga tko od brzijeh na boj momaka
Pogodi kopljem, tad zine pa savre se, njemu na usta
Udara pjena, a srce u grudma mu junačko bije,
Repom ošibuje leđa i kukove na obje strane
I sam potiče sebe na borbu, sijevaju oči
Njegove, srce ga vuče na lovce, ne bi li kojeg
Zaklao od njih, il' sam zaglavio u vrevi prvoj:
Tako Ahileja duša i junačko hrabraše srce
Naprijed stupit nasuprot junačini divnom Enèji.
Kada se jedan drugom na blizu primaknu oni,
Onda progovori prvi brzonogi divni Ahilej:
„Što si, Eneja, prošo kroz tòlikû vrevu i ovdje
Stao? valjada srce na borbu te potiče sa mnom
Te se konjokrotama Trojancima vladati nadaš
Prijama dostojanstvom? al' ako nadvladaš mene,
Ne će ti za to Prijam uklopiti u ruke dare,
Jer on ima sinova, te mudar je, bezuman nije.
Jesu li odrezali Trojanci ti krasno imanje
Ugledno: voćnjak i njivu, da imaš što obrađivat,
Ako ubiješ mene? al' teško ćeš, mislim, učinit!
Već sam te, reko bih, pogno jedàn pût oštrijem kopljem;
Zar se ne sjećaš, kad te od goveda — sam si baš bio —
Brzo sa Idske tjerah planine nogama hitrim?
Onda bježéći nijesi okrenut se imao kada,
Te si uteko otud u Lirnes, a ja navalih
Na grad te ga s Atenom i s ocem Zeusom razorih;
Sa sobom robinje vođah slobode im otevši danak,
A Zeus izbavi tebe i ostali bogovi vječni.
Al' mnim, da te sad ne spasavaju, kako u duši
Misliš! Nego ti velim, ukloni se deder i pođi
Natrag u mnoštvo te nemoj nasùprot stajati meni.
Dok te ne snađe zlo, a svršeno zna i budala."
Odgovarajuć njemu Eneja besjedu reče:
„Ne misli, Pelejev sine, riječma preplašit mene

Kao dijete ludo, jer dobro razumijem i ja
Pogrdne besjede kazat i drske; znademo za rod
Jedan drugome mi, za roditelje si znamo,
Kako iz pričanja starog od smrtnijeh čujemo ljudi.
Al' nit' tvojijeh ja, nit mojijeh vidio ti si.
Za te kazuju ljudi, da čestiti rodi te Pelej,
Tetida Halosìdna ljepokosa tvoja je mati,
A ja se dičim, da Anhis junačina meni je otac,
Od kog rodih se ja, Afrodíta meni je mati,
Danas će roditelji od kojega nâs oplakivat
Svoga miloga sina, jer ne mislim s ludim ovako
Da se možemo rastat riječma i iz boja vratit.
Ali volja l' te, i to da čuješ, dobro da za moj
Rod saznadeš — ta mnogi junaci znadu za njega; —
Od crnooblačnog Zeusa porodio Dardan se prvi,
Dardan Dardàniju sazda, jer sagrađen ne bješe jošte
Na polju sveti Ilij, u kojem sad smrtnici žive,
A tad u podgorju gore izvorljive življahu Idske.
Dardanu pak Erihtònij se kralj porodio sinak,
Najbogatiji taj je med ljudima smrtnijem bio;
Kobila hiljade tri po livadi pasahu njemu,
Gizdave bijahu one sa ždrebadi vesele svoje;
Boreji neke se svide od kobila, kada su pasle,
Te ih nalik na konja mrkogriva jednoć opase,
One ostanu ždrebne i dvanaest ždrebaca rode.
Kada bi po njivi one žitorodnoj skakati stale,
Trčahu iznad klasóvâ ne lomeći klasa ni jednog;
A kad bi skakati stale po širokom plećatom moru,
Bježahu pjenastom moru po vrhu nemirnih vala.
A Erihtònij Trosa Trojancima porodi kralja,
A u Trosa se tri nezazorna nađoše sina:
Il, Asàrak, za tim bogoliki jošte Ganìmêd,
Koji je najljepši bio od sviju smrtnijeh ljudi;
Bozi ga ugrabiše ljepote njegove radi,
Zeusu da toči vino, med bozima dà budê vazda.
Il Laòmedona nezazornog porodi sina,
A Laòmedon rodi Titóna, Prijama, Lampa,
Klitija, Hiketaóna od loze Aresa boga;
Kapisa rodi Asàrak, a Kapis sina Anhísa,
Mene pak rodi Anhis, a Prijam Hektora divnog.
Dika mi od tog je roda i od te krvi mi biti.

223—225. Boreja (t. j. personifikacija sjevera) je dakle otac konja Erihtonijevih; ta priča ima vrlo dobar smisao: konjma, koji su brzi kao vjetar, otac je brzi vjetar Boreja. U 16. pjev., st. 150. 151. kaže se, da je konje Ahilejeve oždrijebila Harpija (t. j. personifikacija burnog vjetra), a otac da im je vjetar Zefir. U Virgilovu djelu „Georgica" 3. pjev., st. 269—280. nalazi se narodno pričanje italsko, po kojemu kobile mogu ostati suždrebne od duvanja vjetra Zefira.

Ljudima Zeus-bog snagu sad množi, sad im je mânjî,
Kako je kada ga volja, jer najjači on je od sviju.
Al' ne govòrimo više ko luda o tome djeca,
Kad na mejdanu ovdje stojimo sred bitke ljute!
Jedan drugoga mi izgrditi možemo teško,
Da ni storedna lađa težine ne bi povezla.
Okretan jezik je ljudski, riječi svakakvih ima,
Polje je široko svuda i svakuda ljudskih riječi.
Kàkovugöd ćeš riječ izustiti, takvu ćeš čuti.
Ali kakva je nužda, da jedan drugome ovdje
Pogrde govorimo i svađamo mi se ko žene,
Koje se poradi svađe dušogubne znadu razljutit,
Jedna drugu izišav sred ulice psuju i u tom
Mnogo istine ima i nema, a goni ih srdžba!
Ne ćeš me željna boja odvratit od jùnâštva r'ječma,
Dokle oružje na me ne udariš. Već daj da brže
Kopljima ògledâmo sad mjedenim mi se u boju."
  Reče i u štit Enèja zabòdê silovito koplje,
U štit strašni i grozni, zazveči on od oštríca;
Onda Pelejev sin od sebe preplašen rukom
Čvrstom odmakne štit, jer dugosjeno — mišljaše — koplje
Divnog junaka Enèjê probosti će lako ga moći,
Ludak, što promislio u duši i u srcu nije,
Da se preslavni dari božànskî lako ne dadu
Smrtnijem ljudima svladat ni oslabiti se njima.
Tako ni tada hrabrog Enèjê silovito koplje
Štita ne probi, jer dar božanski ne dade — zlato.
Dvije ploče oštrice probode, a još su bile
Tri, jer ploča pet načinio bio je hromac;
Dvije su od mjedi bile, od cìna dvije unútra,
I još od zlata jedna, što jasen-koplju òdòlje.
  Za tijem baci Ahilej dugosjeno koplje i njime
Zgodi Eneju u štit, što svuda jednako krije,
U prvi oboda kraj, gdje mjed je najtanja bila,
Volujska najtanja koža, te kroza štito Enèjê
Pelijsko koplje preleti, i štito pukne od njega.
Zguri se tada Eneja i bojeć se nad sobom digne
Štit, al' oštríce koplja preletjev nad leđima njemu
U tle se brzo zabode i rastavi obruča oba
Štitu, obrani ljudskoj. Eneja umakavši koplju
Opet se digne, i čudo navuče se golemo njemu
Na oči, uhvati strah ga, gdje koplje se za njim zabòlo;
Žestoko skoči Ahilej i vičući strašno povuče
Oštri mač, a onda Eneja pograbi rukom
Golemi kamen, da ne bi ni dvojica digla ga ljudi,

270. „hromac", t. j. Hefest; vidi 18. pjev., st. 371. 411. 417.; — o pet ploča na štitu Ahilejevu vidi 18. pjev., st. 481.

Kakvi su smrtnici danas, ali' onaj ga lako zavìtlâ.
Tada bi nasrtnika Eneja pogodio kamom
U šljem ili baš u štit, što od smrti jadne ga čuvo,
Ili bi uzeo njemu Ahilej iz bliza na maču
Život, da ne spazi to zemljotresac oštro Posidon.
Vječnijem bozima on progovori besjedu odmah:
„Aj za junačinu meni Eneju vrlo je žao,
Kojeg će ubit Ahilej, te odmah će doći k Aídu
Ludak, zašto je slušo strjelometnog on Apolona,
Al' ne će ni taj smrti od njèga jadne odvratit!
Nego nedužan zašto Eneja sad da badava
Strada zbog nevolje tuđe, a vazda darove mile
Vječnijem bozima daje, što žive u širokom nebu!
Nego hajdemo sada Eneju iz smrti spasti,
Mogo bi Kronov se sin razljutiti, ako Ahilej
Divni ubije njega, a pobjeć je suđeno njemu,
Da ne pogine sasvim bez sjemena, bez traga loza
Dardanu, kojega Zeus od sinova najviše ljubi,
Od svih svojih sinova, što smrtne ih rodiše žene.
Na rod bo Prijamov sav zamrzio već je Kronìôn;
Ali Eneja će snažni Trojancima vladati jednoć
On i sinova mu sini, što poslije od njeg se rode."
Njemu volòokâ ovo odgovori gospoda Hera:
„Promisli sam, zemljotrese ti, u svojemu srcu,
Dali ćeš spasti živa Eneju ili ćeš pustit,
Da ga Pelejev sin Ahilej pogodi vrla;
Jer mi dvije se često, Atena Palada i ja
Klesmo kletvama mnogim med bozima vječnijem svima,
Da zao ne ćemo dan od naroda odvraćat trojskog,
Ni onda, kada Troja pustošljivim gorjeti ognjem
Stane, kad ubojni nju Ahejci stanu da pale."
Kada besjedu tu zemljotresac čuje Posidon,
On po bojištu pođe, gdje siplju se junačka koplja,
I dođe, gdje je stajo Eneja s Ahilejem dičnim.
Odmah Peleja sinu Ahileju na oči maglu
Naspe zemljotresac bog i jasenovo izvuče
Koplje od mjedi dobre iz štita junaku Eneji.
Pred noge metne koplje Ahileju divnom Posidon,
Za tim mahne Enejom sa zemlje ga digavši u vis.
Redove mnoge junaka i konja redove mnoge

287. „kakvi su smrtnici danas", vidi 1. pjev., st. 272.

298. „zbog nevolje tuđe", t. j. zbog Prijamove, u koju ga je doveo rat; — „darove mile", t. j. žrtve.

301. 302. Zeus ne može dopustiti, da se što dogodi preko sudbine; vidi st. 30.

307. 308. Ovo proroštvo Posidonovo o Eneji i njegovim potomcima osnova je Virgilovoj Eneidi, u kojoj se pjeva, kako Eneja poslije trojanskoga rata dolazi u Italiju, gdje od njega i njegove družine postaje rimski narod, koji u Virgilovo vrijeme vlada svijetom.

Preskoči tada Eneja poletjevši iz božje ruke,
Nađe se na kraj boja, gdje kipi i buči, baš ondje,
Gdje su se oružali Kaukonci, da u bitku zađu.
K njemu se približi bog zemljotresac tada Posidon,
Besjedu započne s njim i krilate prozbori r'ječi:
„Koji nalaže bog, o Eneja, bezumnu tebi
Borit se s Peleja sinom junakom prehrabrim onim,
Koji je jači od tebe i besmrtnim bozima draži?
Nego se njemu ukloni, kad opet se sastaneš s njime,
Jer ćeš inače doći k Aidu preko sudbine
A kad Ahileja smrt i sudbina njegova snađe,
Onda se smjelo ti med prvima borider opet,
Jer te ubiti ne će ni jedan drugi Ahejac."
Svršivši besjedu tu Enèju ostavi ondje,
Brzo Ahileju saspe sa očiju golemu maglu
Bog Posìdôn, te Pelejev sin iskolačivši oči
Odmah ozlovoljen svome progovori junačkom srcu:
„Ajme, veliko čudo sad očima svojima vidim!
Koplje mi evo leži na zemlji, a ne vidim onog,
Koga sam ubiti htio, na kojeg sam bacio koplje.
Doista i Eneja vjekovitim bozima bješe
Mio, a ja mišljah, da naprazno diči se samo.
Neka ga! Ne će ga doći već volja, da bi se sa mnom
Ogledo, kada je rado iz propasti pobjego sada.
Al' daj, da Danajcem sad, što rado vojuju, viknem
I da se s Trojcima drugim oglédati mògu u boju."
Reče, u redove skoči, junacima vikaše svima:
„Nemojte Danajci divni, od Trojaca stajat daleko,
Već na junaka junak nek pođe i bori se plaho
Teško je samomu meni, i ako junak sam dobar
Tòlikê stizati ljude i boriti s njima se svima.
Ni bog besmrtni Ares ni boginja ne bi Atena
Ušli u žvalo ratno tolikô, u muku bojnu.
Nego koliko snagom i rukama, nogama svojim
Ja vrijedim, ne ću povlačit se ni malo nikud,
Nego ću kroz bojníke koračat; a mislim, Trojanac,
Koji mi na dohvat dođe, ni jedan se ne će veselit."
Tako hrabreć ih reče, a Trojcima svijetli Hektor
Poviče glasno, nek idu na Pelejevoga sina:
„Nemojte, prehrabri Trojci, Ahileja bojat se divnog!
Ja bih se besjedama i s bozima boriti znao,
Ali je teško kopljem, jer oni mnogo su jači,
Ni sam Ahilej ne će izvršiti besjedu svaku,
Nego će jedno svršit, a jedno će prekinut nâ pô.

330. 331. Pjesnik je zaboravio reći, u kojoj prilici Posidon dolazi k Eneji i s njim govori; vidi 14. pjev., st. 363., a vidi i dalje st. 375., gdje Apolon dolazi k Hektoru.

A ja ću poći na njèga, i ako je ognjenih ruku,
Ako je ognjenih ruku i snage od željeza sjajnog."
Tako hrabreć ih reče, tad dignu nasuprot Trojanci
Koplja, i snaga im sva uskomèšâ se, stane ih vika.
Onda k Hektoru Feb Apolon stupi i reče:
„Hektore, nemoj se sprijed s Ahilejem boriti divnim,
Nego ga u vrevi onoj i mnoštvu dočekat gledaj,
Da te ne rani on il' iz blíza ne udari mačem".
Tako mu reče, a Hektor u saboj med ljude zađe
Preplašen sav, kad začuje glas, što bog mu ga reče.
Tad na Trojance skoči Ahilej opasan snagom
Vičući strašno i prvog Otrìntejevôga sina
Ubije Ifitióna vojskovođu mnogome ljudstvu
Vrlog; Otrìnteju njega gradobiji Nejatka rodi
Nimfa pod snježanim Tmolom u Hidskome rodnome polju.
Kad on jurnuti htjede, Ahilej ga pogodi kopljem
Baš po sredini glave, te glava na dvoje pukne.
Sruši se, stane ga jek, i Ahilej se podiči divni;
„Ležiš, Otrìntejev sine, od sviju strašniji ljudi!
Ovdje je tvoja smrt, a kod Gigejskog jezera porod,
Gdje od svojega oca imadeš zemljišta dio
Ukraj ribljivog Hila i ukraj virovitog Herma."
Tako dičeć se reče, a onome mrak se navuče
Na oči; ahejska kola u redu ga bojnome prvom
Gažahu naplacima kotáčâ Za tim na dobra
Borca Demòleona, Anténoru sina, Ahilej
Skoči i njega u šljem sa mjedenim poličjem udri;
Mjedeni ne mogne šljem odoljeti koplju, već naskroz
Mjedeno prođe oštríce i lubanju razbije njemu,
I sav se skrvavi mozak; u nasrtu tako ga svlada.
Za tim Hipòdamasa, kad s kola na zemlju skoči
I stane bježati pred njim, u ledja pogodi kopljem.
Izdišuć rikne tada Hipòdamas, kakono i bik
Znade riknuti vučen, kad momci ga oko oltara
Gospoda Heličkog vuku; zemljotresac tom se veseli;
Duša mu, dok je krčo, iz kòstî junačka ode.
S kopljem za Polidórom, što Prijamov bijaše sinak,
Pođe tada Ahilej: u borbu nije ga pušto
Otac, jer najmlađi od svih sinova porodom bješe,
Najdraži bijaše ocu, natrčati mogaše svakog.

371. 372. „ako je ognjenih ruku"; takvih primjera, gdje se druga polovina kojega stiha ponavlja u prvoj polovini idućega, ima u Homera vrlo malo (imat ćemo ih još u 22. pjev., st. 127. 128. i u 23. pjev., st. 641, 642.). U srpsko-hrvatskoj narodnoj poeziji takvih i sličnih primjera ima vrlo mnogo; vidi u T. Maretića: Metrika narodnih naših pjesama, § 73—78. Pjevači se tim sredstvom služe poradi potrebe stiha.

384. „rodi nimfa"; vidi 6. pjev., st. 22.

405. „gospod Helički" je Posidon, jer ima hram u gradu Heliki (navedenom u 2. pjev., st. 575. i u 8. pjev., st. 203.); — „zemljotresac (t. j. Posidon) tom se veseli", t. j. veseli se, što mu ljudi hoće da žrtvuju bika.

Taj u ludòsti je svojoj pokazujuć nögû valjanost
Jurio izmed rtníkâ, dok život ne izgubi slatki.
Njega brzonogi divni Ahilej, kada proleti
Uza nj, pogodi kopljem sred leđa, gdje su se zlatne
Pojasne držale kopče, gdje dvostruki branjaše oklop.
Naskroz mu prođe oštrice od koplja do samoga pupka,
Padne na koljeno jecnuv, i ogrne mrki ga oblak,
Na zemlju klone Polìdôr i k sebi crijeva povuče.
Kako svojega brata sjajnošljemac opazi Hektor,
Gdje je klonuo zemlji i drži crijeva u rùkû,
Mrak mu se na oči saspe i ne htjede duže daleko
Boravit, nego odmah k Ahileju pođe na sùprot
Oštro vrteći koplje i plamenu sličan; — Ahilej
Čim ga opazi, skoči i hvaleć se prozbori riječ:
„Evo onog, što vrlo u moje me dirnuo srce
Ubivši ljubljenog moga drugara! ne ćemo dulje
Jedan od drugog bježat po ovim redòvima bojnim."
Reče i pogledav mrko progovori Hektoru divnom:
„Bliže pristupi brže, da zapadneš u zamke smrtne!"
Ništa nepreplašen njemu sjajnošljemac odvrati Hektor:
„Ne misli, Pelejev sine, riječima preplašit mene
Kao dijete ludo, jer dobro razumijem i ja
Pogrdne besjede kazat i drske. Znadem, da jesi
Dobar junak, a ja od tèbe slabiji mnogo.
Ali dakako sve to u krilu bogova leži,
Ne ću l' ti uzeti ja, i ako sam slabiji, život
Kopljem te zgodiv, jer koplje i moje je oštro na vrhu!"
Reče i izmetne koplje zavrtjev ga, ali Atena
Koplje od naočitog Ahileja otpuhne natrag
Vrlo tihano puhnuv, — te ono se Hektoru vrati
I padne na tle preda nj; a onda divni Ahilej
Žestoko skoči na njèga željeći ga ubiti kopljem,
Vičući strašno, al' Feb Apolon Hektora zgrabi
Lako, jer bijaše bog, i maglom ga zavije silnom.
Tri put se divni Ahilej brzonogi na njeg zaleti
Mjedenim kopljem i tri put u debelu udari maglu,
A kad četvrti put Ahilej udari ko bog,
Strašno povikne tad i riječi krilate reče:
„Uteko opet si smrti, o pseto! Već ti je blizu
Poguba bila, al' Feb je Apolon spasao tebe,
Kome se valjada moliš, kad u zveku ideš kopáljâ;
Al' ću i poslije tebe ukápiti sastav se s tobom,
Ako je besmrtni bog pomoćnik koji i meni,
A sad med druge idem, da namjerim opet se na kog."
Reče i Driopu koplje zabode u polak vrata;
Taj mu se pred noge sruši. Ahilej ostavi njega,
Onda vrloga jakog Filétoru sina Demúha
Kopljem u koljeno rani i ustavi; za tijem stane

Mačem ga velikim sjeći i život vadit iz njega.
Nă sîne Bijasove Laògona, Dardana za tim
Navali on i s kola obojicu sruši pogodiv
Jednoga kopljem, a drŭgôg iz bliza posjekav mačem.
A Tros, Alàstorov sin, pred koljena pristupi njemu,
Ne bi li možda njega poštedio, pustio živa,
Ne bi li možda žaleć vršnjáka ne ubio njega,
Ludak, kad nije znao, da onom se ne će umolit;
Nije bo mekana srca ni blaga bio Ahilej,
Nego veoma žestok; željéći ga moliti onaj
Koljena hvataše njemu, al' ovaj ga ù jêtru mačem
Pogodi, ispadne jetra, a krvcom se napune crnom
Trosova njedra, i njèmu, života kada mu nesta,
Oči pokrije mrak. Tad Mulija dohvativ rani
U uho kopljem, i odmah oštrice prođe od koplja
Muliju kroz drugo uho. Agénora sinu Ehèklu
Za tijem mač sred glave Ahilej turi sa drškom,
Krvlju se ugrije mač junaku, a onome oči
Krvava stisne smrt i silovita jošte sudbina.
Za tim Deukaliónu, gdje sastaju žile se lakta,
Ondje oštrice od koplja kroz čitavu prijeđe ruku;
Ruka njemu dotèšĉâ, Ahileja dočeka tako
Pred sobom videći smrt; a mačem mu vrat presijeće
Onaj te s kacigom glavu daleko mu hiti, — i njemu
Iz hrtenice mozak iscuri; po zemlji se pruži
Sav Deukaliôn. Za Rigmom, nezazornim Pireju sinom,
Koji iz grudaste dođe iz Trakije, pođe Ahilej,
Pa ga po srèdini kopljem probode, i mjed u trbuh
Rigmu se zatakne tad, i padne s kola, a drugar
Konje okrénu Arèjtoj, probode mu leđa Ahilej
Te ga iz kola sruši, i konji se poplaše njemu.
  Kako buknjavi oganj u dubokoj dolini bjesni
Po šumi suhoj, te sva drvèta gore u nizi,
A vjetar na sve strane i mete plamom i valja:
Tako je s kopljem svuda Ahilej na boga nalik
Jurio, stizo, ubijo, a zemlja se zakrvi crna.
Kao na uređenom na gumnu kad upregne tkogod
Volove širokih čela, da ječam bijeli vrše,
Brzo se razgazi sve pod nogama glasnih rikača:
Tako pred junačkim ondje Ahilejem gažahu konji
Brzokopitni mrce i štite. Osovina sva se
I oko stajala se okaljaju obodi krvlju,
O njih su s kopita konjskih i s naplataka kotača
Vrcale kaplje, a slavu i diku postić Ahilej
Željaše kaljajuć ruke strahovite prašinom, krvlju.

498—502. Do sad je Ahilej jurišao pješke, a sad je evo na kolima (ne kaže se, dali na svojima ili na kolima kojeg ubijenog Trojanca); prema potrebi bori se on sad pješke, sad s kola.

DVADESET PRVO PJEVANJE.

Bitka uz rijeku.

Kada već do broda dođu rijeke ljepoteke Ksanta,
Ksanta virovitog, koji od Zeusa se besmrtnog rodi,
Ondje rastavi Trojce Ahilej te tjeraše jedne
Po polju u grad, Ahejci u strahu kuda su jučer
Bježali, svijetli Hektor kad bješnjaše — tu se Trojanci
Preplašeni veoma razbježe; a duboki Hera
Razvije mrak, da ustavi njih; a polovina druga
Tad u srebrne vire rijeke dubokih struja
Stisnuti padahu s bukom sa velikom, vali zahuče
Brzi, a naokolo zatutnje obale, — viču
Plivajuć amo i tamo, a viri ih okolo vuku.
Kao od ognjene sile kad skakavci stanu prhutat,
Da će u vodu bježat, neprestani peče ih oganj
Buknuv iznebuha gdje, te oni u vodu skaču:
Tako Ahilej Ksantsku rijeku dubokih vira
Napuni — da sve šumi — mješovito konjma i ljudma.
Tada ostavi koplje na obali Zeusov potomak
O drvo metljikovo nasloniv ga, u vodu skoči
S mačem, na boga nalik, u duši radeći o zlu;
Sa svijeh strana stane ubijati, grdno zakrče
Mačem klani junaci, zakrvavi sva se rijeka.
Kao od trbušastog delfina druge kad ribe
Bježe, i uplašenih u luci s pristanom krasnim
Kuti puni ih budu, jer delfin ih hvata i jede:
Tako bježahu Trojci pod strmeni strašne rijeke
Preko valova njenih. A kada umori onaj
Ruke klanjem, iz vode izvuče dvanest mladića,
Da budu naknada mrtvom Patroklu, Menetija sinu.
Van ih izvadi on, ko lanad zbunjeni bjehu;
Remenjem izrezanim — što nošahu sami na svojim
Pletenim košuljama — ostragu sveže im ruke,
Te ih drugarima dâ, da k crnim ih lađama vode,
A sam odleti natrag, želeći jednako morit.
S njime se Dardanova potomka Prijama sin tad
Skobi Likàon bježéći iz vode. Izišavši jednoć

Ovdje je nastavak događaja istoga dana iz 20. pjevanja.

O bnoć Ahilej odvede iz očeva voćnjaka njega
Preko njegove volje, Likàon oštrom je mjedi
Rezao grančice mlade smokvene za obode kolne,
Ali na nenadno zlo Ahilej dođe mu divni;
Na lađi njega odvede u uređeni u Lemnos
Pa ga prodade tamo Ijésonovôme sinu;
Glavni ga prijatelj otud za veliko iskupi blago
Imbranin Eetiôn i u divnu poslu Arisbu,
Al' on uteče odande i u dom se očinski vrati.
Tu se jedanaest dana veselio milima svojim
Došavši s ostrva Lemna, al' opet bog ga predádê
U ruke dvanesti dan Ahileju, koji ga poslat
Imaše tada k Aídu, i ako ići ne šćaše.
Kada brzonogi divni Ahilej ugleda njega,
Kako ni kacige nema ni štita ni koplja u rùkû,
Nego je na zemlju sve odbacio uznojen grdno,
Iz rijeke bježeći, osvajo mu koljena umor;
Tad on ozlovoljen svome progovori junačkom srcu:
„Ajme, veliko čudo sad očima svojima gledam!
Valjada će Trojanci junačine, koje sam poklo,
Opet ustati živi iz tame i mraka onog,
Kako se evo ovaj uklonio nemilom danu,
Kojega poslah na Lemnos na presveti! pjenasto more
Nije ga ùstavilo, što znade ùstavljat ljude
Preko njihove volje. Al' sada nek okusi moga
Koplja oštrice, da saznam u duši, dà vidim, hoće l'
Isto se tako vratit i odonud, il' će ga zemlja
Plodna zadržati, koja i jakoga znade zadržat!"
Tako mišljaše stojeć, al' onaj pristupi k njemu
Zbunjen i koljena htjede obujmit mu vrlo želeći
U srcu zloj se smrti i Keri crnoj uklonit,
Ali dugačko koplje Ahilej podigne divni.
Hoteć ga zgodit, al' onaj pritrči i sagnuv se primi
Koljena njemu, i koplje nad leđma Likàonu prošav
Osta u zemlji mesa želeći se nasitit ljudskog,
A on za koljena rukom Ahileja moleć ga primi,
A drugom oštro koplje držeći ne htje ga pustit;
Besjedu započne s njim i krilate prozbori r'ječi:
„Grlim ti koljeno, a ti ded smiluj se, žacaj se mene
Ubit, pribjègâr ti častan, o Zeusov gojenče, ja sam,
Jerbo Demetrin hljeb kod tebe okusih prvog,
Kad ti u uređenom u voćnjaku uhvati mene
Te me vodeć daleko od oca mi i prijatéljâ
Proda na presveti Lemnos i stotinu goveda dobi;
Triput toliko davši otkupih se, — danas je evo
Zora mi dvanaesta, u Ilij kako se vratih
Mnogo pretrpjev, a sada u tvoje opet me ruke
Pogubna vrgnu sudbina; zamrzio valj'da je na me

Zeus, kad tebi me vrati; kratkovječna rodi me nekad
Mati Laòtoja moja starine Altesa kćerka.
Koji je Lelezima gospodar, što vojuju rado,
Kod Satniois-vode u vrletnom Pedasu sjedeć,
Njegova pođe kći za Prijama ì mnogê druge;
Ona nas dvojicu rodi, a zaklati ti ćeš nas oba!
Među bojnicima već sí bogolikog ti Polidóra
Ubio oštrim ga kopljem pogodiv, a sada i meni
Nevolja dolazi moja, jer ne mislim, rukama da ću
Tvojima sada uteći, kad poslao bog te je na me.
Drugo još u srce spravi, što sada mislim ti reći:
Nemoj me klati, jer brat nijesam rođeni divno n
Hektoru, koji milog i jakog ti ubi drugara."
Svijetli Prijamov sin Ahileju zboraše tako
Moleć se r'ječma, al' glas od njega nemili čuje:
„Lŭdove, nemoj zborit o ucjeni, nemoj govorit;
Prije nego je dan Patròklu suđeni došo,
Dotle mi milije bješe u duši štedjet Trojance,
Mnoge sam hvatao žive i za tijem njih sam prodavo,
Ali od sada ne će uteći pogubi nitko,
Koga mi u ruke bog pred Ilijskim pošalje gradom,
Ne će ni jedan Trojanac, a najmanje Prijama sini.
I ti, o dragiću, umri! što stade ridat toliko?
Ta i Patròklo je mrtav, a mnogo je bolji od tebe!
Ne vidiš, kako sam ja i velik i lijep junak?
Čestit otac je moj, a boginja rodi me mati, —
Ali i mene smrt i sudbina silovita čeka.
Doći će jutro il' večer il' podne ono će doći,
Te će i meni tkogod u boju uzeti život
Ili me kopljem pogodiv il' strjelom brzom s tetive."
Tako mu reče, a srce i koljena onome klonu;
Ispusti koplje Likàon i sjedne raširivši ruke.
Onda Ahilej mač povuče oštri i njega
U kost udari ključnu pri vratu, te utone u njeg
Čitav dvosjekli mač, — izvaliv se ničice na tle
Padne, a krvca poteče iz njega i kvašaše zemlju.
Za nogu pograbi njega Ahilej i u vodu baci,
Onda kličući nad njim progovori krilate r'ječi:
„Ovdje leži sada med ribama, — bešćutne one
Tebi će iz rane lizati krv, a mati te tvoja
Ne će na nosila metnut ni plakati, već će Skamàndar
Tebe viroviti nosit u široka u njedra morska;
Mnoga će brzajući po valima skočiti riba
U crni lelij, da tvoje tustine se najede b'jele.
Propali svi Trojanci, dok nè dôđêmo do svètôg
Ilija vi bježeći, a jâ vas stižuć i moreć!
Ne će ljepoteka vâs rijeka sa srebrnim virma
Spasti, kojoj davno već koljete junaca mnogo

I brzokopitne žive bacáte joj ü vìre konje ;
Al' ćete propast i tako sudbinom hudom, dok svima
Ja se ne osvetim za krv Patrokla i ahejske vojske,
Koju ste kod lađa sjekli kod brzih, dok ne bješe mene."
Reče, al' potočni bog se u duši rasrdi vrlo,
Misliti u srcu stane, Ahileja kako će divnog
Odbit od borbe i poraz od Trojanaca odvratit.
U to Pelejev sin držeći dugosjeno koplje
Skoči na Asteropéja želeći ga ubiti, a taj
Bješe Pelègonu sin, a Pelegona široki Aksij
Rodi s Perìbojôm, koja od kćeri Akesaména
Ponajstarija bješe, — obljubio bog ju je Aksij
Potočni dubokih vira. Na onoga skoči Ahilej,
Al' taj s kopljima dvjema iz vode pođe na nje a
Ohrabren Ksantom ljútîm, što padoše momci tolikî,
Koje je uz vodu sjeko Ahilej ne praštajuć nikom.
Kada se jedan drugom već blizu nađoše oni,
Njemu brzonogi divni Ahilej prozbori prvi :
„Tko si, otkle l' si ti, što na me se usudi doći?
Djeca nesretnih ljudi sa snagom se susreću mojom."
Sv'jetli Pelègonov sin odgovori njemu ovako :
„Što me, Pelejev sine, junačino, za rod mi pitaš ?
Ja sam iz daleke zemlje Peónijê grudaste vodeć
U boj s kopljima dugim Peónce; ovo je meni
Jutro jedanaesto, što u grad Ilijski dođoh.
Moj je izišo rod iz širokog Aksija onog,
Aksija, koji toči po zemlji najljepšu vodu;
Taj Pelègona dičnog kopljonošu rodi, a mene,
Kažu, rodi Pelègon. Al' u boj, Ahileju, zađ'mo!"
Tako s prijetnjom reče Pelegonov sin, a Ahilej
Podiže Pelijsko koplje, al' podjedno dvá Asteròpêj
Koplja izmetne junak budúći okretnih ruku :
Jednim udari kopljem u štito, no ne prodre naskroz
Njime, jer ustavi zlato, božanski dar; al' oštricem
Drugoga koplja lakat Ahileju desnice zadre,
I crna brizne krv, al' preletjev iznad junaka
U tle se koplje zabode želeći se nasitit mesa.
Za tim izmetne koplje, što upravo leti, Ahilej
Divni na Asteropéja želeći ubiti njega,
Ali promaši njega, u obalu visoku udri.
U zemlju jasenovo zabòdê se do pola koplje.
Onda Ahilej mač od bedra trgnuvši oštri
Skoči na onog bijesan, a onaj njegovo koplje
Čvrstom nije rukom iz strmeni izvadit mogo;
Tri put zavrti njim želeći ga istrgnut kako,
Tri put ga izda snaga, a četvrti put kad već htjede

141. O Aksiju vidi 2. pjev., st. 849.

Pregnuti koplje potómka Eákova te ga prelomit,
Tad ga preteče Ahilej i mačem ga ubi iz blíza,
Jer ga do pupka rani u trbuh, te sva crijeva
Na tle se saspu, i mrâk se navuče na oči njemu,
Krčati stane on, a Ahilej mu na prsi skoči,
Njegovu odoru skine i kličući prozbori riječ:
„Leži ovako i znaj, da borba svakom je teška
S djecom presilnog Zeusa, i sinovom potočnog boga.
Veliš. da ti je rod od širokog potočnog boga,
A ja se dičim, od Zeusa od velikog da mi je loza.
Mene je rodio čovjek. što mnogim je kralj Mirmidoncem,
Pelej, Eakov sin, a Eak bješe od Zeusa.
Jači je Zeus od rijeka. što stižu ih valovi morski,
Jači je Zeusov porod od poroda potočnog boga.
Veliki potočni bog je uz tebe, ako ti može
Kako pomòći, al' nije sa Zeusom, Kronovim sinom,
Borbe; ni jaki Ahèlôj ispòredit ne može s njim se,
A ni veliki silni Okèan dubokih struja,
Iz kog istječu svi i potoci i svakô more
I svi izvori, što ih imade, i svi studenci;
I sam Okèan se boji, kad veliki strijelja Zeus-bog
I kad strahovito grmi te ječi odozgo s nebesa."
Reče i mjedeno koplje iz strmeni trgne i ondje
Ostavi Asteropéja oduzevši mili mu život,
Nek na pijesku leži, a voda ga močaše crna.
Jegulje dolazit stanu k mrtvacu i drugê ribe,
Griskati i izjedat na bubrezih salo mu počnu.
Tada konjikom odmah Ahilej Peóncima pođe,
Koji su još uz rijeku virovitu bježali ondje
Vidjevši, gdje Ahilej junáka najboljeg njihna
Svlada u kreševu ljutom i mačem krepko ga ubi.
Tu Tersìloha ubi, Astìpila i još Midóna,
Ubi Trasija. Mnesa i Enija i Ofelèsta;
I više njih bi još poubijao brzi Ahilej,
Da se ne rasrdi potočni bog, u kojeg su viri
Duboki, te on ko čovjek iz dubokog prozbori vira:
„Oj silovit si vrlo, Ahileju, gradiš strahote
S ljudi, jer uvijek sami vjekoviti bozi te brane.
Ako je Kronov ti sin Trojance sve poubijat
Dao, na polje bar ih izagnaj iz mene i onda
Djela strahovita gradi; mrtváčâ su ljupki mi vali
Puni, te u more divno ne mògu već točiti vodu,
Stisnut tjelesima mrtvim, a opako ubijaš ti sad,
Nego se kani i ostav'; sve čudim se, narodna glavo!"
Odgovarajać njemu brzonogi reče Ahilej:
„Bit će, gojenče Zeusov, o Skamandre, kako mi veliš.
Ne ću prkosne prestat Trojance ubijat, dok u grad
Ne stjeram sve, i dok se ne ogledam s Hektorom divnim,

Hoće li mene on nadvladati, il' ja ću njega."
  Tako rekav na Trojce zaleti se ko bog, a Febu
Poviče potočni bog, u kojeg su duboki viri:
„Sine o Zeusov ti srebrnoluki, Zeusovu volju
Ne pamtiš, a on je tebi nalagao mnogo, da imaš
Branit i štitit Trojance, dok ne dođe večernje kasno
Doba, i dok se mrakom ne zamrače grudaste njive."
  Reče, — a kopljanik slavni Ahilej sa strmeni skoči
U vodu, a Skamàndar nabujav, zaujav poleti,
Uzmuti, uzvalja vodu i mnoštvo dogna mrtvaca,
Što ih po njemu bješe, Ahilej što ih je smako.
Na zemlju bacaše mrce te rikaše kakono i bik,
A žîvê stane spasavat po vodi lijepoj svojoj
Krijuć ih među svojim i veljim i dubokim virma.
Oko Ahileja val se strahovit i uzmućen stvori,
Voda padajuć na štit Ahileja rivaše, te on
Ne mogne nà nogû ostat i rukama uhvati brijest,
Veliki, uzrasta krasna; al' s kor'jenjem sruši se brijest,
Odroni čitavu strmen i granama gustima svojim
Vodu ustavi krasnu i zajazi vale Skamàndru
Sav se srušivši u nj; Ahilej iz vîra divni
Skoči i poljem odmah poleti nogama brzim
Preplašen, ali bog ne ustupi veliki, već na nj
S crnim se valima digne, Ahileju divnom da ne da
Dulje vojevat, da poraz od vojske odvrati trojske;
A sin Pelejev skoči — kolikô bačeno koplje
Dohvaća — nasrćući ko òrô crnokrili lovac,
Koji je ponajjači i najbrži od ptica sviju.
Nalik na njega poleti, na prsima njegovim strašno
Zvektaše mjed, i nà strânu on Skamàndru se izviv
Bježaše, al' bog ga tekuć već stizaše šumeći vrlo.
Kao što kada kopač od izvir-vodice crne
Hoće navrnuti vodu na vrtove, hoće je na sad
Sjekiru držeć u ruci izbacuje smeće iz jarka,
Al' kad navre već voda, tad šljunak sav se razleti,
Voda se razlije brzo niz strmeno klokoćuć mjesto,
Ona preteče kopača, što vodi je: — tako je voda
Jednako s valima svojim Ahileja stizala divnog,
Ako i bijaše brz, al' od ljudi su bogovi jači!
Kolikogòd bi puta brzonogi htio Ahilej
Stati nasuprot vodi da vidi, dali ga bozi
Besmrtni progone svi, što u nebu širokom žive,
Toliko puta ga val je od nebeskog potoka onog
Po ramènima lupo. Ahilej ljutit u duši

230—232. Pjesnik ne kaže nigdje naprijed, kad je to Zeus rekao Apolonu; vidi sličan primjer u 5. pjev., st. 715. 716. Apolon se u ostalom ni malo ne obzire na ono, što mu Skamandar ovdje govori, pače i ne odgovara mu; bit će, da je ovo mjesto kasnije umetnuto. Vidi dalje st. 307.

Nogama skakaše u vis, a žestoki potok mu ozdo
Koljena ustavljaše i prašinu s nogu mu praše.
Pelejev pisne sin u široko pogledav nebo:
„Zeuse oj oče, kako ni jedan bog me jadníka
Ne će iz potoka spasti! A potlje me snašlo ma štogod.
Nije nijedan mi kriv od nebeskih bogova drugi,
Nego draga mi mati; — opčinila ona me lažma
Kazujuć, da će mene pogubit pod velikim zidom
Trojaca oklopnika Apolon strijelama brzim.
Da me je ubio Hektor, što ovdje se najjači rodi,
Smako bi dobar me junak, junaka bi ubio dobra.
A sad je suđeno meni, da kukavnom poginem smrću
Stisnut potokom veljim ko kakovo mlado svinjarče,
Kojega zimi odnese bujica, kad pregazit hoće."
Tako reče, a k njemu Atena i s njome Posidon
Uzrastom na ljude nalik veòma pristupe brzo,
Rukom mu uhvate ruku i utješne reku mu r'ječi.
Med njima besjedu počne Posidon zemljotresac ovu:
„Ne boj se odviše, sine o Pelejev, uzmicat nemoj,
Jer smo od bogova mi sa Zeusovim sad dopuštenjem
Ovdje ti pomoćnici, Atena Palada i ja!
Nije suđeno tebi, da imaš od potoka umr'jet,
Nego će on se brzo umiriti, vidjet ćeš i sam.
Mi ćemo mudro tebe uputiti, hoćeš li slušat:
Nemoj povući ruke od jednako krvavog rata,
Prije no trojansku vojsku med zidove potisneš slavne
Ilijske, tko ti uteče. A kada već Hektoru život
Uzmeš, vrati se k lađam. A slavu ti mi ćemo dati".
Kad mu izreknu to, med bogove vrate se vječne,
A on u polje pođe, jer bogova vrlo ga nalog
Hrabraše; à polje puno već razlite bijaše vode,
Mnogo oružja palih momaka plivaše vodom,
Plivahu mnogi mrtvaci: a junak je nogama u vis
Skakao protiv bujice, i potok ga široki nije
Više ustavit mogo, jer snagu mu dade Atena.
Al' ni Skamandar ne htje umirit se, već on sve jače
Na Ahileja srdit gomilati vodu i vale
Stane i dizati u vis i poviče Sìmois-vodi:
„Dajmo obojica mi, o brate, ùstav'mo dragi,
Silu čovjeka ovog, jer brzo će Prijama kralja
Veliki grad razorit, a Trojci mu ne će odoljet

---

277. 278. Ne kaže se nigdje u Ilijadi, da je Tetida Ahileju rekla, da će poginuti od Apolonove strijele.

307. Kao što naprijed u stihovima 229—232. Skamandar uzalud viče Apolonu, tako i ovdje uzalud viče Simoisu, koji se ni malo ne obzire na viku svoga „brata" Skamandra. Mjesto je ovo bez ikakve sveze s onim, što je pred njim, i s onim, što je za njim, zato možemo misliti, da ga je kasnije umetnuo kakav slabiji pjevač.

U vrevi. Nego ga brže odvrati i napuni potok
Vodom iz izvora, nek sve bujice nabujaju tvoje;
Velike podigni vale i kamenjem, panjma navali
S golemim urnebesom, da čovjeka ljutog odgnamo,
Koji je silan sada i s bozima mjerit se hoće.
Al' mu ljepota, mislim, ni snaga ne će pomoći
Pa ni oružje krasno, već na dnu će ležat vodènôm
Ono mu pokrito blatom, a samog ću njega pijeskom
Ja zagrnut pa dosta i previše kamenja na nj ću
Ja nametat, te ne će Ahejci kosti mu znati
Skupit, tolìkîm ću blatom odozgo pokriti njega.
Tu će mu znak se grobni načiniti, ne će mu trebat
Grobnoga huma, kad mrtva Ahejci žalili budu."
Rekavši to na Ahileja skoči muteć se u vis
Dižuć se, šumeći krvav i pjeneć se, noseć mrtvace.
Šumni izà toga val od nebeskog potoka toga
Digne se, navali i već obuzet Ahileja htjede.
Tad za Ahileja Hera bojéći se, da ne zanese
Potok ga dubokih vira, glasovito povikne odmah
I svom milome sinu Hefestu besjedu reče:
„Diži se, čedo moje, oj hromče! tä znasmo, da tebi
Potok viroviti Ksant u boju je protivnik pravi;
Nego brže pomozi, pokaži veliku vatru.
A ja odlazim sada, da dignem tešku oluju,
Vedrilca Nota oluju i Zefira öd mora divnog,
Ne bi li spalila glave Trojancem i oružje njihno
Opaki noseći požar. A Ksantu na obali ti dâj
Drveće pali i njèga užezi; i njemu se ne daj,
Da te odvrati kako riječima blagim il' grožnjom.
Nemoj u snazi svojoj popustiti, nego kad tebi
Glasno poviknem ja, tad vječni ustavi oganj."
Reče, — te buknjavi oganj Hefesto spremati stane:
Najprije oganj se poljem razgori te žežaše mrce,
Što ih na gomile bješe, a divni ih pobi Ahilej.
Sve se osuši polje, i voda se odbije bistra.
Kao što jesenji Borej osušit običava brzo
Netom nakvašen voćnjak, — veseli se ratar u duši:
Tako se osuši polje cijelo, mrci izgòrê.
Za tim presjajni plamen u potok okrene Hefest.
Metljike gorjeti stanu i br'jestovi, također vrbe,
Kipir gorjeti stane i lotos, stane i sita,
Okolo potoka krasnog u obilju što je sve raslo.
Jegulje i druge ribe po virima ginuti počnu,

331. 332. vidi 20. pjev., st. 73. 74.

334—337. Što ovdje Hera veli da će učiniti, o tom dalje nema ni riječi; i to će dakle biti kasnije umetnuto.

341. „vječni oganj", vidi 5. pjev., st. 4.

351. „kipir" je neka trava, kojom se konji hrane.

Ribe, što su ovùdâ onùdâ pò krâsnôj vodi
Plivale; — davit ih dah dosjetljivog stane Hefèsta.
Jaki se potok razgòrî i ovo izustivši reče:
„Nikakav ravan ti bog, o Hefeste, ne može biti,
Nit ja se mogu s tobom, sa ognjem gorućim, borit.
Prođi se kavge, pa divni Ahilej neka Trojance
Iz grada protjera odmah! što obrane, kavge mi treba!"
Reče spaljivan vatrom, a voda mu krasna uskljùčâ.
Kao kad kotao vri podjarivan golemom vatrom,
Te se debelog krmka u njemu rastapa salo,
Krkori sa svijeh strana, pod njime suha su drva:
Tako gorahu vali u Ksanta, te kipljaše voda.
Teći već nè htijaše i prestade; mudrog Hefesta
Silnog ga mučaše žar. Tad gospođi stane se Heri
Vrlo moliti Ksant i krilate r'ječi joj reče:
„Zašto je sin tvoj, o Hero, navalio mučiti moju
Vodu više no druge? Nijesam krivac tolìkî,
Kòlikî ostali svi, što pomažu narodu trojskom.
Ali ću prestati ja po tvojoj zapovijèsti,
Al' nek prestane i taj; a kunem ja ti se jošte,
Dà zao ne ću dan od naroda odvraćat trojskog,
Nì ondâ, kada Troja pustòšljivîm gorjeti ognjem
Stane, kad ubojni nju Ahejci stanu da pale."
A kad boginja to bjeloruka začuje Hera,
Svome milome sinu Hefèstu besjedu reče
„Stani, Hefeste, sine o preslavni! lijepo nije
Besmrtnog boga tako zlostáviti poradi ljudi."
Reče, — te buknjavi oganj Hefesto ugasi tada,
Natrag vali poteku u onu krasnu rijeku.
Kada se Ksantov bijes utaloži, oba se boga
Smire, jer Hera ih skroti, i ako srdita bješe.
Onda teška i ljuta med ostale bogove kavga
Padne, i razdvojena u grudma im bješnjahu srca.
Hrupe s velikom bukom, zatutnji široka zemlja,
Okolo veliko nebo zaječi. Sa Olimpa Zeus-bog
Čujaše sve, i s veseljem u njemu se srce nasmìje,
Kada bogove vidi, gdje zameću med sobom kavgu.
Jedan od drugog dugo daleko ne bjehu, — Ares

384. „srdita bješe", t. j. na Skamandra.

385—520. U tim je stihovima t. zv. „borba bogova", koju je bez ikakve potrebe umetnuo u Ilijadu nekakav loš pjevač, jer ne stoji ni u kakvoj svezi ni s onim, što je sprijed u Ilijadi, ni s onim, što je dalje; osim toga je sav taj dio bez pjesničke vrijednosti, a bogovi su prikazani suviše nedostojno, onako, kako bi tko prikazao kakove zemaljske prostake, kad se svađaju i tuku. S tih razloga drži se s pravom, da „borba bogova" ne potječe od Homera. Vidi, što je rečeno o stihovima 54—74 u 20. pjevanju

388—390. Zeus se valjada zato smije od veselja, jer vidi, kako su drugi bogovi odveć nalik na ljude, kad se svađaju i biju, a on je visoko uzvišen nad njima.

Prvi započne boj štitolomnik, on na Atenu
Kopljem navali prvi i prozbori grdnu joj riječ:
„Zašto, pasja o muho, med bozima počinješ opet
Smjela i žestoka kavgu? navèla l' te velika žudnja?
Zar se ne sjećaš već, Dioméda kad si potàkla,
Dà ranî mene, te kad si i sama svim na poglédu
Zgrabila koplje i na me navalila, kožu mi krasnu
Žadrla? Zato ćeš sada naplatit, što učinî meni."
Reče i udari nju po egidi strašnoj, što kite
Spuštaju s nje se, a probit ni grôm je ne može Zeusov;
Dugijem kopljem po njoj krvávac je udari Ares.
Ona uzmakne te crn i velik ì hrapav kamen
Čvrstom pograbi rukom, što na polju ležaše ondje
(Ljudi ga metnuše nekad, da međa oranici bude),
Naleta Aresa njime po vratu zgodi Atena,
Koljena razglobi njemu; otégnu se jutara sedam
Bog i uprlja kosu, zazvekeće oružje na njem.
Tad se Atena nasmije i kličući izusti riječ:
„Ludove, promislio nijesi, kolìkô se dičim
Da sam jača od tebe, a meni se gradiš junakom
Jednakim! matere svoje erìnije tako otrpi,
Koja ti srdita radi o nevolji, što si Ahejce
Ostavio te ideš pomagati prkosnim Trojcem."
Tako rekavši natrag povuče svijetle oči;
Onaj jecaše grozno i jedva skupljaše snagu,
A tad Zeusova kći Afrodita ga za ruku uzme.
Kad nju boginja Hera bjeloruka očima spazi,
Odmah krilate r'ječi Ateni prozbori ove:
„Oj egidònošê Zeusa oj kćeri, nestrta nikim,
Pasja muha i opet ljudomoru Aresa vodi,
Iz rata vodi ga ljutog po nalozi; nego je stigni."
Reče to, a Atena pohiti vesela srca.
K Afroditi poleti i u prsi čvrstom je rukom
Lupi, a njojzi srce i koljena klonu, — i tako
Ono oboje tad na mnogohranoj ležahu zemlji;
Onda kličuć Atena progovori krilate r'ječi:
„Takovi odsele svi pomoćnici trojanski bili,
S oklopnicima kad se Ahejcima boriti stanu,
Tako ustrajni bili i smjeli ko Afrodita,
Koja je Aresu došla pomoći s mojom se snagom
Susrećuć! Onda bi mi već davno svršili bojak,

---

394. 395. Pitanje Aresovo proteže se valjada na st. 48—50. u 20. pjevanju.
395—399. proteže se na st. 825 863. u 5. pjevanju.
407. Da je Ares dug sedam jutara, to je vrlo pretjerano, jer Homerovi bogovi inače nijesu viši od ljudi ili su neznatno viši.
412. „erinije" ovdje znači kletve (kad roditelji koga kunu poradi neposluha ili druge zloće, progone ga Erinije); smisao je dakle: trpi, kad te mati kune.

Ur eđen mî bismo grad razorili trojanski davno!"
Reče, — i njoj se na to bjeloruka Hera nasmije,
A zemljotresac jaki progovori tad Apolonu:
„Što smo se, Febe, nas dva razmakli? ne doliči to nam,
Pošto već počeše drugi. Sramota će biti, bez borbe
Pođemo l' nas dva na Olimp u Zeusove mjedene dvore.
Počni, jer mlađi si ti po porodu, meni i nije
Početi l'jepo, kad prije porodih se ì višê znadem.
Ludove, srce je tvoje bez pameti, ne sjećaš ti se,
Okolo Ilija što sve pretrpjesmo nas dva bijede
Sami od bogova, kad smo od Zeusa poslani sišli
Služit Laòmedonu prkoždžiji godinu dana;
Zà plâću određenu, a onaj nam naloge davo.
Ja sam sazidao zid Trojancima okolo grada
Širok i vrlo lijep, da imaju grad nerazorljiv,
A ti krivoroge, Febe, sporohodne paso si krave
Po mnogoklančanoj Idi šumovitoj, po njenim dolma.
Al' kad vesèlice Hore donesoše plaći vrijeme,
Onda strahoviti kralj Laòmedon čitavu plaću
Ustavi dvojici nama i s grožnjom nas pusti od sebe,
Zaprijeti nam on, da svezati ruke će naše
I noge te će nas za tim na daleka ostrva prodat,
I još obojici reče da uši odreže mjeđu.
Onda se vraćasmo nas dva u dušama srditi svojim,
Ljuti zbog plaće, što je obrèče i nè dade ipak.
A ti si njegovu narodu sad povoljivati stao,
Ne ćeš da pokušaš s nama, da sasvim hudo Trojanci
Prkosni izginu s djecom i ženama čestitim svojim."
Njemu branitelj gospod Apolon prihvati riječ:
„Ne bi, zemljotrešče bože, za mene mogao reći
Da sam pametan, kad bih zbog smr̂tnîkâ borit se s tobom
Išao jadnih, ta lišću stabálâ slični su oni,
Te sad usp'jevaju puni života hljebac zemaljski

---

437. 438. t. j. kad se drugi bogovi biju, zašto se ne bismo i nas dvojica?

441—457. Ova je priča u kratko spomenuta već u 7. pjev., st. 452. 453. Po svoj prilici su nekad Posidon i Apolon nešto skrivili Zeusu, te im on za kazan odredi, da godinu dana služe kralju trojanskom Laomedonu. Pošto se godina svrši, ne htjede Laomedon „strahoviti" (st. 451., jer se ni bogova nije bojao) da im službu plati. Na to se — po kasnijem grčkom pričanju — rasrdi Posidon i pošalje na Troju nekakvu neman (grdosiju, valjada zmaja), koja je proždirala ljude, pa dođe red i na Laomedonovu kćer Hesionu, da i nju neman proždre, i već je Laomedon morade izložiti, ali je ubivši neman izbavi Heraklo, kojemu je prije toga Laomedon za nagradu, ako mu kćer izbavi, obećao konje, koji se spominju u Ilijadi 5. pjev., st. 265—267. Budući da Laomedon ne htjede dati Heraklu obećanog dara, razori ovaj Troju, a Laomedona ubije. — Smisao priče o službi Posidona i Apolona kralju Laomedonu nije jasan, ali njom su Grci tumačili, zašto je Posidon neprijatelj Troje i Trojanaca; pri tom je opet nejasno i čudno, zašto Apolon miluje Troju i Trojance, premda je i njega Laomedon prevario. — Ono, što je ovdje rečeno o Heraklu, natuknuto je u 5. pjev., st. 638—642. i u 20. pjev., st. 147. 148.

Jeduć, a sada mrtvi pogibaju. Nego ded brže
Prestanimo od borbe, nek sami ratuju oni."
  Rekavši tako Apolon okrénu se, jer se ustezo
S bratom svojega oca zapodjeti na šake borbu,
Ali ga njegova sestra Artemida, zvjerinju gospa,
Poljanka, ukori tad i rekne besjedu grdnu:
„Bježiš, braniču bože, i pobjedu svu Posidónu
Ostavljaš i slavu daješ nezasluženu mu! — a luk
Čemu, ludove, samo onako naprazno nosiš?
Neka te sada više u očinim ne čujem dvorma
Da se hvališ, ko prije, med besmrtnim bozima, veleć,
Da s Posidónom se tî zemljotrescem boriti znadeš!".
  Reče, a branitelj njoj Apolon ne odvrati ništa,
Al' će u ljutosti tad Kroniónova čestita žena
Pogrdne riječi toj strjeljačici ove izreći:
„Kako se, besramna kujo, nasùprot meni izići
Usudi ti? al' teško oglédat se bit će ti sa mnom,
Ako i nosiš luk, kad ženama lavicom tebe
Učini Zeus-bog dav ti ubijati, koju te volja.
Bolje je svakako tebi po brdima gađati zvjerad
I još jelene divlje no s jačima borit se krepko.
Ali volja l' te, boja da okusiš, dobro ćeš znati,
Kol'ko sam jača od tebe, gdje meni se jednaka gradiš."
  Rekavši to za članke obíjû zgrabi je ruku
Ljevicom, desnicom luk s raménâ joj oduzme ona;
Hera je njime stane po ušima — smijuć se — biti,
Ona se obraćat stane, i ispadnu str'jele joj brze;
Kao golubica ona od Here pobjegne plačuć,
Kao golubica, koja od jastreba na hrîd odlètî
Šuplju, u pùkotinu; ulovit je suđeno ne bi;
Tako plačući ona odbježi ostaviv luk svoj.
  Onda provođač bog skoroteča prozbori Leti:
„Leto, s tobom se ja razbijati ne ću, jer težak
Boj je sa ženama Zeusa, oblačitelja nebesa;
Ti se po volji samo med bozima besmrtnim hvali,
Da si nadvisila mene i jakošću ì silôm svojom."
  Reče, — a saviti luk i strjelice kupiti stane
Leta, kako je palo kud koje po vrtlogu prašnom;
Kćerine strjelice sve kad skupi, otiđe Leta.
Kći joj dođe na Olimp u mjedene Zeusove dvore
I uz koljena ocu tad sjedne plačući djeva,
Ruho drhtaše na njoj ambròsijskô; otac je k sebi
Digne Kronìôn i slatko nasmijav se pitat je stane:
„Koji te nebeski bog uvrijedio tako badàvâ,

483. 484. Hera hoće da kaže Artemidi: ti si ženama strašna kao lavica, jer ih ubijaš; — ubila je na pr. Andromahinu mater (vidi 6. pjev., st. 428), kćeri Niobine (vidi 24. pjev., st. 606.).

499. Leta je žena Zeusova, kao što je i Hera i Diona.

Kćerce, kanda si zlo učinila kakovo javno?"
  Bučna s krasnim vijencem Artèmida prozbori njemu:
„Žena me zlostavi tvoja bjeloruka Hera, oj oče,
Od nje dolazi kavga i svađa med bogove vječne."
  Dok su se njih dvoje tu razgovarali besjedeć tako,
U to Apolon Feb u Ilij uniđe sveti
Brinuć se za zid grada, što sagrađen bijaše tvrdo,
Da ga ne razore taj dan Ahejci preko sudbine.
Onda na Olimp odu vjekoviti bogovi drugi,
Jedni srditi bjehu, a drügî gizdavi vrlo,
Uz crnooblačnog oca tad sjednu Zeusa. A Trojce
I brzokopitne konje Ahilej smicaše udilj.
Kao što kada dim pod nebesa široka ide
Iz grada, koji gori, a srdžba ga bogova digla,
Svima zadade muku i nevolju nametnu mnogim:
Tako je Trojcem Ahilej zadavao nevolju, muku.
  Tada stajaše Prijam starina na kuli božànskôj
Te on Ahileja spazi gorostasnog; pred njim Trojanci
Metoše se bježéći, već branio nitko se nije.
Na to jaokne starac i na zemlju siđe sa kule,
Uza zid hrabriti stane vratare predične tada:
„Držite otvorena sad vrata, dokle se ljudi
Ne skupe u grad bježéći, ta blizu je eno Ahilej,
Kojino vîjâ ljude, bijede sada se bojim.
Al' kad već odahnu svi utekav med zidove amo,
Onda zatvorite krila na vratima sklopljena tvrdo,
Jerbo se bojim, da u grad ne provali napasnik onaj,"
  Tako im reče, a oni sa vrátâ zasunke rinuv
Otvore, i spas nađu Trojanci. Onda Apolon
Prema Ahileju skoči, da obrani od njeg Trojance.
Prema gradu Trojanci i visokom bježahu zidu
Žedni i suhijeh grla i pokriti prašinom s polja,
Ali ih žestoko kopljem Ahilej gonjaše, — bijes
Teški je srce njemu obuzimo, ì slavu postić
Željaše. Troju bi tad visokodvarnu bili Ahejci
Uzeli, da ne potàče Anténoru jakoga sina
I nezazornog, divnog Agénora bog Feb Apolon.
U srce vrgne on Agenoru smjelost i uza nj
Stane, da Kere teške od njega odvrati i smrt,
Uz bukvu naslonjen ondje i ogrnut debelom maglom.
Al' kad gradobiju divnog Ahileja spazi Agenor,
Stane, i stojeć mu srce u grudma se mutiti počne;
On se ozlovolji i svom progovori junačkom srcu;
Jaoh! Ako sad od Ahileja jakoga stanem
Bježati, kamo se metu u strahu i drugi ljudi,
On će me uhvatit ipak i presjeći vrat nejunaku.

549. „uz bukvu", vidi u 5. pjev., st. 693.

Ako li ostavim tê, od Ahileja, Peleju sina,
Neka se metu i bježe, te od grada ako li drukud
Pobjegnem prema trojskoj ravnìci ì ondâ uđem
U dole Idske planine i ondje se u grmlje skrijem,
Mogao bih se vratit večeras natrag u Ilij,
Pošto se okupam tamo u potoku, osušim znojak.
Ali zašto mi srce na takove pomisli misli!
Samo da ne spazi onaj, gdje od grada u polje skrećem,
Da ne poleti za mnom i nogama ne stigne brzim!
Onda se ne će smrti i Kerama dati uteći,
Jerbo je prejak Ahilej i od svih jači je ljudi;
Ako li pred gradom pak na mejdan iziđem njemu, —
Ta i njegova koža probušiti dade se mjeđu,
Jedna je duša u njemu, i njèga kazuju smrtna. —
Samo što Kronov sin udjeljuje diku mu Zeus-bog."
To izrekavši stane Ahileja čekati spreman,
Hrabro žuđaše srce u njemu rata i borbe.
Kao što lovcu stupa u susret iz duboke česte
Pardal, kojem se ništa u grudima ne plaši srce
Niti se išta boji, kad čuje lavež već pasa;
Ako ga lovac preteče te rani il' obori njega,
Ako već i jest kopljem proboden, al' proći se ne će
Sile, dok se ne sukobi već il' ne bude svladan;
Tako ni ponosnog sin Anténora, divni Agénor,
Dok se s Peleja sinom ne ogleda, ne htjede bježat
Pred sobom držeć štit, što svuda jednako krije,
Kopljem gađati stane Ahileja vičući glasno:
„Ti si se negdje, sv'jetli Ahileju, nado u duši
Trojaca ljutica grad razoriti da ćeš još danas,
Ludove, mnogo će s njega bijeda nastati jošte!
Jer nas imade snažnih junaka mnogo u gradu,
Te ćemo milome ocu i majki, ženama, sinma
Čuvati Ilijski grad, a udes ovdje ćeš ti svoj
Dočekat, premda si ratnik strahovit, premda si smjelan."
Reče i oštro koplje iz ruke izmetne teške
Te on Ahileja dobro pod koljeno ü gol'jên zgodi;
Nazuvak okolo noge od kalaja načinjen novog
Strašno zazvekeće, al' mjed od zgođenog odskoči mjesta
I ne probode nikud, jer odbi dar je Hefèstov.
Za tim se Pelejev sin na božanskog Agénora spremi,
Ali mu ne dade Feb Apolon postići slave,
Već mu Agénora otme i maglom ga debelom obvi
Te ga iz boja mirno izići pusti; a onda
Pelejevoga sina prijevarom odbi od vojske,
Jer mu branitelj bog u svemu Agénoru sličan
Pred noge stane te za njim Ahilej u pötjeru udri.
Dok ga je gonio poljem, što pšenicom bijaše rodno,
Svrnuv uz potok Skamàndar, u kojeg su duboki viri,

Slabo je uzmico pred njim Apolon mameć ga varkom,
Te se jednako nado Ahilej, da će ga stići.
Dotle se ostali Trojci bježéći u gomilu skupe.
I mirno do grada dođu, te stisnutih Troja se ljudi
Napuni ; pred zidom gradskim usudili se nijesu
Jedni da čekaju druge i gledaju, tko li umàče,
Tko li je umro u boju, već veselo u grad dovrve
Trojanski, koga su noge i koljena izbavit mogla.

DVADESET DRUGO PJEVANJE.

Smrt Hektorova.

Tako oni u gradu, razbježav se kakono lanad,
Sušahu znoj na sebi i pijući gašahu žeđu;
Na krasna pretprsja se nasloniše; onda Ahejci
K zidu pristupe štite naslonivši svi o ramena.
Hektora sputi ondje sudbina kleta, da stoji
Ispred Ilijskog grada i ispred Skejskijeh vrata.
A sinu Pelejevu progovori Feb tad Apolon:
„Zašto me goniš, sine o Pelejev, nogama brzim
Smrtnik besmrtnog boga? Nijesi me valjada pozno,
Da sam besmrtni bog, te žestoko gonit me hoćeš.
Ne mariš doista za boj s Trojancima, što si ih razgno;
Oni se stisnuše u grad, a ti si skrenuo amo.
Ne ćeš ubiti mene, jer suđeno to ti i nije."
Njemu ozlovoljen vrlo Ahilej brzonogi reče:
„Ti si me, braniču bože, zaludio, najljući od svih
Bogova! ti si me amo navrnuo ȍd zîda trojskog!
Inače sastavili sa zemljom mnogi bi zube,
Niti bi u grad došli, a sada si slavu mi uz'o,
One si spasao lako, jer nisi se osvete bojo;
Al' bih se tebi ja osvetio, snage da imam!"
Reče mu to i ponosa pun prema Ilijskom gradu
Vinuvši se poteče ko upregnut konjic obdùljāš,
Kojino lako juri ravnicôm vukući kola:
Tako Ahilej noge i koljena okrene brza.
Njega očima prvi starina ugleda Prijam,
Gdje se vinuo poljem i sjaji se kao zvijezda,
Koja se u jesen rađa, i njezine zrake se vide
Prejasno između mnogih zvijezda u doba gluho;
Koju imenom „Pās Oriónov" nazivaju ljudi;
Od svih je sjajnija ona, al' svijetu znamenje zlo je,

Ovdje se nastavljaju događaji istoga dana iz 21. pjevanja.

3. Trojanci dakle uzađoše na zid i nasloniše se na pretprsja, da gledaju što će sad Ahilej i Ahejci.

29. „pās Orionov", t. j. zvijezda Sirije, o kojoj vidi u 5. pjev., st. 5. 6., a o Orionu vidi u 18. pjev., st. 487—489. Kako pas prati lovca, tako Sirije prati Oriona.

Ona vrućicu silnu jadnícima donosi ljudma:
Tako je blistala mjed Ahileju, kada je trčo,
S prsi. Tad jaokne starac i rûke podigne u vis,
U glavu njima se lupi i vikati stane jaòknûv
Moleći svojega sina; al' ôn je pred vratima stajo
Željan veoma da bojak s Ahìlejem započne biti.
Njemu će starac tužno doviknuti pružajuć ruke:
„Ne čekaj, sinko dragi o Hektore, čovjeka toga
Sam od drugova daleko, da tvoja te ne snađe sudnja,
Da te Pelejev sin ne umori, koji je jači
Od svijeh ljudi, zlica! Da bozima drag je tolìkô,
Kòliko meni, psi bi i jastrebi izjeli njega,
Gdje bi ležao mrtav; strahovita meni bi tuga
Sa srca spala, jer mnogo sinova mi vàljânih ote
Smičuć ih il' ih daleko prodájûći nà otok koji.
Ta Likàona sina ne mogu ni Polidóra
Vidjeti, gdje se drugi Trojanci stisnuše u grad;
Njih mi Laòtoja rodi međ ženama kraljica prava.
Ako su oni živi u vojsci, onda ih mjeđu
I zlatom hoćemo moći iskupit, ta ima ga dosta,
Mnogo ga otpremi s kćerju starìna slavljeni Altes;
Ako li su mi mrtvi te borave već kod Aída,
Eto žalosti meni i materi, koji smo njih dva
Rodili. Narod će drugi obojicu žaliti manje,
Samo nek ne svlada tebe Ahilej, te ne umreš od njeg.
Nego se deder zakloni med zidove, sinko, da Trojce
Možeš i Trojanke spasti, da dikom ne prodičiš veljom
Pelejevoga sina i život ne izgubiš mili.
Požali također mene, dok živim, nevoljna, jadna,
Koji od oca ću Zeusa na pragu starosti biti
Udesom uništen teškim doživjevši nevolja mnogo,
Gdje mi sinovi ginu, gdje vuku mi na silu kćeri
I gdje mi sobe sve opustošuju i djecu ludu
Bacaju o zemlju ljuti dušmáni u pokolju strašnom,
Gdje mi odvlače snahe Ahejci rukama kletim;
A zadnjêga će samog natezat kod prvijeh vrata
Mene mesožderi psi, kad oštrom mjedi me tkogod
Udari ili rani i život iz udova uzme; —
Koje othranih pse u dvoru, da vratma čuvari
Budu i razbludníci, ispijat će krv mi i ležat
Pomamna srca pred vratma. Mladiću, što padne u boju,
Kojega oštra mjed probode, priliči ležat;
Štogod se vidi na njemu, lijepo je sve i na mrtvu;

31. t. j. kad se Sirije iza poduljeg izbivanja opet pomoli na nebu (pod kraj mjeseca jula), onda spopadaju ljude vrućice. I mi ono vrijeme zovemo „pasji dani".

51. Altes, otac Laotojin; vidi 21. pjev., st. 85., a što se tiče miraza, koji se ovdje spominje, vidi 11. pjev., st. 244. 245.

Ali sijedu glavu i sijedu bradu i snagu
Mušku ubitom starcu kad stanu psi nagrđivat,
Onda je najljuća to jadnícima ljudima tuga."
Rekavši to starìna potégnu sijede vlase
Čupajuć ih iz glave, al' Hektora tim ne okrénu.
A mati roneći suze na strani ridaše drugoj,
Njedra otvori ona i rukom isturiv sisu
Roneći suze sinu progovori krilate r'ječi:
„Poštujde ovo, sinko o Hektore, požali mene,
Ako sam ikada slast u plaču sisu ti dala,
Toga se, sinko, spomeni te za zidom gradskim stojeći
Odbijaj ljutog dušmána, al' s njime se sprijed ne bori.
Nemili! ako te smakne Ahilej, ne ćeš na odru
Ležat, da plačem te ja, oj cvijete, koja te rodih,
Pa i darima žena obìlatâ, već će daleko
Kod lađa argejskih tebe brzonoga pseta izjedat."
Tako milome sinu govoriše njih dvoje plačuć,
Vrlo moleći njega, al' njemu ne okrenu srca;
On je Ahileja čeko gorostasnog, koji se bliže
Primico. Kao zmija kad planinska pri rupi čeka
Čovjeka bilja se zloga naždérav, strahovito gnjevna,
Smota se okolo rupe i gleda očima grozno:
Tako ni Hektor srce neslomljivo imajuć ne htje
Bježati s ajni štit o iznòsitu kulu nasloniv.
On se ozlòvolji i svom progovori junačkom srcu:
„Jaoh! Ako li sad za vrata ì za zîd zađem,
Prvi će na me ruglo Pulìdamas odmah oborit,
Koji mi veljaše, u grad povèsti da valja Trojance
Preko opake noći, kad dîže se divni Ahìlej;
Al' ga ne poslušah ja, a bilo mnogo bi bolje.
A sad naroda mnogo pogubivši drzošću svojom
Bojim se Trojanaca i Trojanki, kojim se vuku
Haljine, veća od mene da ne bi kazala rđa:
„„Hektor pogubi Trojce u svoju se uzdajuć snagu."“
Tako će reći, a meni tad mnogo bolje bi bilo
Ili Ahileja ubit u boju te vratit se natrag
Ili poginut slavno od njega ispred zidova.
A da kacigu tešku sa glave skinem i ovdje
Ostavim i štit kvrgaš i koplje da naslonim o zid
Te da nezazornom pođem Ahileju glavom u susret

80—89. Ova crta, kako majka vadi sisu iz njedara i njome zaklinje sina nalazi se nekoliko puta i u našim narodnim pjesmama; vidi u knjizi: Naša narodna epika, str. 29.

88. „darima žena obilata", vidi 6. pjev., st. 394.

94. I Virgil misli, da zmije žderu otrovne trave i otud da im je otrov u zubima („coluber mala gramina pastus", u Eneidi 2. pjev., st. 471.), ali to je mišljenje pogrješno, jer zmije ne žderu nikakve trave, a otrov imaju u zubima. čim se izlegu.

101. 102. vidi u 18. pjev., st. 254—283.

Te da njemu obećam, i Helenu i blago s njome
Sve, što u koritastim u lađama dònese nekad
Paris u trojanski grad, kad početak nastade kavge,
Da ću Atrejevim sinòvima dati odvesti,
Da ću razd'jeliti sve Ahejcem, što ima u gradu,
Te da se poslije meni zakunu starješine trojske,
Ništa da ne kriju i sve razd'jelili na dvoje da su,
Štogod mileni grad imáća u sebi imade — —
Ali zašto mi srce na takove pomisli misli?
Nek mu ne dolazim samo na dòmak, ne će me žalit
Nit će se žacati mene, već nëoružâna on će
Ubit me kao ženu onako, kad oružje skinem.
Nije prilike sad o kamènu s njim i o hrastu
Milo čavrljati, ko što s mladićem djevojka znade,
Ko što djevojka znade s mladićem čavrljati milo.
Bolje je s njim se što brže sukobiti sada u boju;
Vìdimo, kome će slavu učiniti olimpski Zeus-bog."
  Tako je stojeć promišljo, Ahilej se ko Enijàlij
Njemu približi tad sjajnošljemcu i vojevaču;
Niz rame desno je on strahovitim Pelijskim kopljem
Mahao, a mjed se sjala na njemu te bijaše nalik
Na sjaj gorućeg ognja il' sunca, kada se rađa.
Hektora osvoji strah, kad Ahileja vidi i ondje
Ne mogne ostat, u strahu odleti i za sobom vrata
Ostavi, al' ga Ahilej u brze se uzdajuć noge
Pogna. Kao što ptica u gori brža od sviju
Soko umije lako na pljašljivu grlicu jurnut,
Ona izmiče njemu, al' soko krešteći oštro
Češće se obara na nju, ulovit je srce ga goni:
Tako željno poleti Ahilej na onog, al' Hektor
Pobjegne uzduž zida i koljena micaše brza,
Kraj vidikôvca oni, kraj vjetrima ljuljane smokve
Ganjahu kolnim se putem, a jednako od zida dalje,
I već do studenaca ljepotekih obadva dođu,
Gdjeno izvora dva Skamàndra virovitog biju.
Mlaka je voda jednom od izvora tih, i iz njega
Diže se okolo dim, ko oganj da goruči gori,
A drugi izvor teče i po ljetu hladan ko tuča
Ili ko led vodènî il' kao studeni snijeg.
A tu kod izvora tijeh širòka su perila blizu,

---

126. 127. „čavrljati o kamenu i o hrastu", to će biti uzeto iz kakove poslovice, t. j. pričati o postanju ljudi iz kamena i iz hrasta, dakle o vrlo davnim stvarima, za koje nitko ne mari, ili kako naš narod kaže: početi pričati od Kulina bana.

127. 128. O ponavljanju, koje je u ta dva stiha, vidi bilješku u 20. pjev., st. 371. 372.

145. „kraj . . . . smokve", vidi 6. pjev., st. 433.

L'jepa, obzidana, na kojima bijelo ruho
Prahu trojanske žene i kćeri trojanske krasne,
Dok još bijaše mir, dok ne dođoše ahejski sini.
Tuda protrče, jedan bježéći, a drugi goneć.
Junak bježaše čestit, a njega mnogo još bolji
Brzo gonjaše junak; za klánicu, za kožu nisu
Njih se mučili dva, zbog čega je utrka ljudma,
Već su se radi života konjokrote Hektora gnali.
Ko brzokopitni konji kad vrte se gdje obduljaši
Okolo biljege brze veoma po smrti čijoj,
Velika obdulja stoji u srèdini: tronog il' žena:
Tako se tri put i oni okrenuše brzi pod zidma
Prijamovoga grada, a svì ih gledahu bozi.
Med njima otac ljudi i bogova besjedu počne:
„Ao, očima svojim sad čovjeka miloga vidim
Gonjena okolo grada, a moje za Hektorom plače
Srce! na vrsima on mnogoklànčanôg Idskoga brda
Pa i na samome gradskom na vrhu meni je mnogo
Goveđih stegana sažgo; a okolo trojanskog grada
Sada ga goni divni Ahilej nogama brzim.
Nego mislite dajte, o bogovi, v'jećajte sada,
Hoćemo l' iz smrti njeg osloboditi ili junaka
Hoćemo l' takvoga dati Ahileju, neka ga smakne."
Sjajnoka boginja njemu Atena prihvati riječ:
„Ti crnooblačni oče, o svjetličaru, što reče?
Smrtnog li čovjeka, što je sudbini određen davno,
Iz vreve opake ratne i iz smrti izbavit hoćeš?
Radi, al' bogovi drugi povladiti ne ćemo tebi."
Nebeski oblačnik Zeus joj odgovori besjedu ovu:
„Ne boj se, mila kćerko kod Tritona rođena, ta ja
Ozbiljno sad ne govorim to, a tebi ću blag bit.
Radi, kako t' je pamet odlučila, nemoj mirovat."
Reče te potakne tim i onako željnu Atenu;
Vinuv se olimpskoj gori niz glavice boginja ode.
Hektora žestoko meo i ganjo je brzi Ahilej.
Ko što kad goni pas u planini od košute lane
Iz ležâja ga odgnav kroz dolove, a i kroz klance,
Ako se pogledu pasjem i sakrije zguriv se pod grm,
Al' pas njušeći trči neprestano, dokle ga nađe:
Tako se očima brzog Ahileja Hektor ne sàkri.
Kòliko puta Hektor pred Dardanskim vratima bješe
Gotov zaklonit se skokom pod lijepo zgrađene kûle,
Ne bi li strjelama njega junaci obránili ozgo,
Tòliko puta Ahilej pretèčê ga, odvrati natrag
Prema polju, trčeći neprestano poblíže gradu.

---

154. „bijelo ruho prahu"; kad ga prahu, nije bilo bijelo, nego uprljano vidi o takvoj porabi epiteta, koja situaciji ne odgovara, u 15. pjev., st. 371.
164. „il' žena", t. j. robinja.

Kao što ne može u snu proganjač stizat bjegunca,
Jedan ne može bježat, a jedan ne može stizat:
Tako ne mognu ovaj da uhvati, onaj uteče.
Kako bi dotle smrti i Kerama izmico Hektor,
Zadnji i posljednji put, da ne sastade njega Apolon
Blizu te snagu mu on i koljena ud'jeli brza?
Glavom namagne divni Ahilej momčadi tada
Nikom ne dajuć oštru na Hektora str'jelu izbacit,
Slavno da ne rani tko ga, a onda tek dođe Ahilej.
Al' kad četvrti put do studenaca već dođu,
Mjerila raširi zlatna tad Otac i dvije Kere
Prebolne smrti vrgne unutra namjenjujuć jednu
Divnom Ahileju, drugu konjokroti Hektoru dičnom,
Primiv sredìnu povuče, i Hektoru nagne se udes,
Ode k Aídu, a Feb Apolon ostavi njega.
K sinu tad Pelejevu Atena sjajnoka dođe,
Bliže pristupi k njemu i krilate prozbori r'ječi:
„Mislim, da ćemo sada, Ahileju, svijetli Zeusov
Ljubimče, veliku slavu donèsti k ahejskim lađam
Ubivši Hektora mî nezasitnog onoga bojca.
Ne može više nam on uteći, ma koliko mnogo
Išo se branitelj bog Apolon mučit i ocu
On egidònoši Zeusu pred nogama valjo se za njga.
Nego da staneš malo i odahneš, a ja otići
K njemu ću te ću ga sad nagovorit, da bori se s tobom."
Reče Atena, i nju Ahilej posluša rado,
Stane i nasloni on se na koplje mjedena rta.
Od njeg ode Atena i k Hektoru pristupi divnom
Stasom i glasom se stvoriv neslomljivim Dejfobu slična,
Bliže pristupi k njemu i krilate prozbori r'ječi:
„Dragiću, vrlo li tebi Ahilej dosađuje brzi
Goneć te nogama brzim pod zidima trojanskog grada!
Nego stanimo deder i čekajmo, bran'mo se od njeg."
Velji sjajnošljemac Hektor ovako joj prihvati riječ:
„Ti si mi, Dejfobe, òd svê rodbìnê najdraži bio,
Od svih sinova, što ih sa Hekabom izrodi Prijam.
A od sàda te mislim još i više častit u duši,
Kad si se mene radi usudio iz grada izić,
Čim si me ugledao, a ostali svi su unútra."
Sjajnoka boginja njemu Atena prihvati riječ:
„Dragiću, mnogo su otac i gospođa majka po redu
Molili koljena meni obujmljujuć i još drugari,
Neka ostanem tamo, jer svi se plaše veoma;
Ali meni su jad i tuga ubijali srce.

---

209. „Otac", t. j. Zeus, koji je otac bogova i ljudi; što Zeus čini u st. 206—212., to čini on i u 8. pjev., st 69—72.

214. 215. ne kaže se, u kojoj prilici dolazi Atena k Ahileju; vidi 20. pjev., st. 330. 331.

A sad jurnimo u boj s Ahilejem, ne žali koplja
Ni malo, te ćemo vidjet, Ahilej dali će nas dva
Ubit i oružje hoće l' odnèsti krvavo naše
K lađama prostranijem, il' svladat će tvoje ga koplje."
Tako mu reče Atena i lukavo njega povede.
Kada se jedan drugom već blizu nađoše oni,
Veliki Hektor n.emu sjajnošljemac prozbori prvi:
„Pred tobom, Pelejev sine, već bježati ne ću ko do sad,
Kada sam bježao tri put pod zidima trojanskog grada,
Bojeć se dočekat tebe, al' sada me srce potàče
Stati nasuprot tebi, il' svladao ìl' bio svladan.
A i bogove amo zazov'mo, jer oni će biti
Najbolji nama svjedoci i pogodbe naše čuvari.
Ne ću te strašno ja nagrditi, ako Kronìôn
Meni pobjedu dade, te život oduzmem tebi;
Nego kad oružje slavno, Ahileju, skinem sa tebe,
Mrtvo ću tijelo vratit Ahejcem. Pa tako ded i ti."
Mrko pogledav njega Ahilej brzonogi reče:
„Nemoj mi, Hektore mrski, govorit o ugovòru!
Kao što tvrde vjere med ljudma i lavima nema,
Kao što složna janjci i vuci nemaju srca,
Nego će jedan drugom neprestano misliti o zlu,
Tako ljubavi nema ni meni s tobom, te nama
Nema dvojici vjere, dok jedan ne padne od nas
I ne zasiti krvlju štitonosnog Aresa bojca.
Svakakvog sada se sjećaj junáštva; sada ti treba,
Da si kopljanik dobar i bojnik neprestrašen da si.
Nema ti bježanja više, Atena će Palada odmah
Kopljem te svladati mojim, i platiti najedno sve ćeš
Muke mojih drugova, što kopljem ih posmica jureć."
Reče i zamahne kopljem dugosjenim i tad ga baci,
Ali mu svijetli Hektor umàče pogledav u njeg,
Savre se, kada ga vidi, te mjedeno njega prelètî
Koplje, zabode se u tle, Atena ga Palada uzme
I da Ahileju natrag, a ne spazi narodni pastir
Hektor. Nezazornom on progovori Peleja sinu:
„Prömašî, bozima slični Ahileju! nije ti moja
Ni malo poznata sudnja od Zeusa, kako si reko,
Već si priklapalo ti i prèpreden ti si govornik,
Ne bi l' se pobojo tebe, izgubio srce i snagu.
Bježati ne ću, da koplje u leđa ti mi zabodeš,
Nego ću jurnuti na te, i kroz prsi koplje mi turi,
Ako ti dao je bog. Al' moga sad mjedenog koplja
Čuvaj se! Ej da cijelo poneseš ga u koži svojoj!
Onda bi ratovati Trojancima olako bilo,
Kada bi nestalo tebe, jer najveća ti si im muka."
Reče i zamahne kopljem dugosjenim i tad ga baci
Te on Ahilejev štit po sredini pogodi dobro,

Ali se koplje odbi daleko. Hektor se na to
Razgnjevi, gdje mu je koplje iz ruke izletjelo zalud,
Stane pokunjen drugog jasènova nemajuć koplja;
Vikne Dejfoba brata bjelòštîtnîka od njega
Ištući dugo koplje, al' Dejfoba ne bješe blizu.
Onda se dosjeti Hektor u duši i rekne ovo:
„Ao, doista mene već zovnuše bogovi u smrt!
Ta ja mišljah, da Dejfob uz mène se nalazi junak,
Ali je on u gradu, Atena prevari mene.
Huda već mi je smrt u blizini, nije daleko;
Bježanja nema više; već odavno milije to je
Zeusu i njegovu sinu strjelometnom, koji su prije
Mene branili rado, al' sada me snalazi sudnja.
Ali bez borbe lje i bez slave poginut ne ću,
Veliko djelo ću svršit, i unuci za to će znati."
Tako izreče i mač povuče mjedeni oštri,
Koji mu višaše velik i težak ispod slabínâ;
Vine se stisnuvši se ko orao, ptić iz visínâ,
Koji se na polje znade zaletjet kroz oblake crne,
Jagnje da ugrabi nježno il' zeca, plašljivo zv'jere:
Tako se vine i Hektor sjajnošljemac mašući mačem.
Al' i Ahilej nasrnu, i divljeg mu gnjeva se srce
Napuni, prsi krasnim i umjetnim zaštiti štitom,
K tome sa četir' braníka na glavi se klimaše njemu
Kaciga, a griva zlatna na kacigi trepćaše krasna,
Koje je stavio mnogo Hefèsto okolo vrška.
Kako večérnjača šeće med zvjezdama u doba gluho,
Koja je najljepša od svih zvijezda na nebu drugih:
Tako se oštro sjalo oštríce, što ga Ahilej
Desnicom vrćaše o zlu konjokroti Hektoru misleć,
Krasnu mu gledajuć kožu, kud najprije mogo bi ranit.
Mjedeno oružje krasno pokrivalo kožu mu dobro,
Što ga s jakoga skinu Patròkla, pošto ga ubi;
Al' se viđaše mjesto, gdje kosti ključne s raménâ
Uz grlo drže vrat, gdje najbliža smrt je životu;
Tudijer suparnika probode kopljem Ahilej,
I rt kopljani mu odmah kroz mekani iziđe kroz vrat;
Ali mjedeno teško ne pròbi koplje dušnjáke,
Te je mogao još Ahileju riječ odvratit;
U prah se smota Hektor, — Ahilej se podiči divni:
„Hektore, ti si se negdje Patròkla odiruć nado,
Zdrav da ćeš ostat za mene ne mareć, kad udaljen bijah,
Lûdove! Ali sam ja za njime mnogo još bolji
Subojnik ostao njegov kod prostranih lađa i tebi
Koljena sada razglobih, a tebe će ptice povlačit
Sramotno i psi, a onog sahranit će ahejski sini."
Teško ranjeni Hektor sjajnošljemac odvrati njemu:
„Molim te, tako t' života i kòljênâ, oca t' i majke,

Ne daj, da mene psi kod ahejskih rastrgnu lađa,
Već ti primide mjedi i zlata dovoljno, dare,
Što će ih tebi dati i otac i gospođa majka,
A kući tijelo moje povrati, da me Trojanci
I trojske žene mrtva sagorjeti uzmognu ognjem."
Mrko pogledav njega Ahilej brzonogi reče:
„Nemoj me roditeljma, ni koljenma zaklinjat, pseto!
Ej da kako me može navesti srce i duša
Sirovo meso ti rezat i jesti — što uradi meni!
Zato nikoga nema, da odbije pse ti od glave,
Ni da mi deset puta il' dvadeset baš da mi puta
Ucjenu odmjere veću, da ì drugô obreknu meni,
Niti da čitava tebe zapovjedi zlatom potegnut
Prijam, Dardanov sin, — ni tako te gospođa majka,
Koja te rodila, ne će na òdar metnut ni tužit
Za tobom, već će te psi i ptice trgati svega."
Njemu umiruć Hektor sjajnošljemac prozbori riječ:
„Kakva i slućah, takva i vidim te! mogo nijesam
Ja nagovoriti tebe, jer gvozdeno imaš u grudma
Srce, al' pazi, da bozi ne razgnjeve se zbog mène
Na te onoga dana, kad Paris i Feb Apolon
Ubiju tebe dobra junaka kod Skejskijeh vrata."
Kad to izrekne on, skončánje ga pokrije i smrt,
Duša iz udova njemu izleti, ode k Aídu
Udes oplakujuć svoj i ostaviv jakost i mladost.
Njemu već mrtvu riječ progovori divni Ahilej:
„Umri, a Kera će onda na mene, kada je Zeus-bog
I drugi besmrtni bozi izvršiti ushtiju meni."
Reče te mjedeno koplje izvuče on iz mrtvaca,
Pa ga podalje metne i skidati stane s raménâ
Krvavo oružje njemu; Ahejci se ostali strče,
Stanu motriti uzrast i lice Hektora divno,
Ali bez udarca kojeg ni jedan ne pristupi k njemu.
Tada je gdjekoji k drugu okrenuv se reko ovako:
„Ao, Hektora sad opipavat je dakako lakše,
Negoli kad je lađe zapalio žarkijem ognjem!"
Tako je gdjekoji reko i darnuo Hektora stupiv.
Kada mu odoru skine brzonogi divni Ahilej,
Među Ahejcima ustav progovori krilate r'ječi:
„Prijatelji oj moji, čelovođe argejske mudre,
Pošto dadoše bozi savladati čovjeka ovog,
Koji nam počini zla (ne počiniše tòliko skupa

371—375. Ne mora se misliti, da su Ahejci mrtva Hektora bez ikakve potrebe divljački mrcvarili, nego se može uzeti, da ga je svaki malo bocnuo kopljem; jedan je počeo, a drugi za njim; obuzeti radošću, što je nestalo prvoga junaka trojanskog, nijesu pravo ni znali, što rade. Ali ako se i uzme, da su doista Hektorovo tijelo mrcvarili, oni su i sami uviđali, da je to upravo kukavičluk, kako dokazuju njihove riječi u st. 373—374.

Ostali svi, ded sada u oružju okolo grada
Pođimo, dà vidîmo, što misle činit Trojanci,
Pošto je ovaj pao, dal' kane strmenu Troju
Ostavit ili ostat, i ako Hektora nema.
Ali zašto mi srce na takove pomisli misli?
Jošte neoplakan leži, nesahranjen mrtvi Patròklo
Kod lađa, kojega ne ću zaboravit, dok mi se budu
Koljena micala moja, dok budem med živijem ljudma.
Ako se ne misli više na mrce u domu Aída,
Al' ja i tamo ću milog drugara sjećat se vazda.
Al' sad ded zapjevajmo peèôn, ahejski momci!
K prostranim vrat'mo se lađam, ponesimo sa sobom ovog.
Veliku stekosmo slavu, kad ubismo Hektora divnog,
Kojega slavljahu Trojci po gradu kakono boga."
  Reče te graditi stane od Hektora sramotna djela.
Žile na obje noge od pete dò gležnja njemu
Probuši divni Ahilej i volujski remen uvede,
Priveže za kola njega i ostavi, da mu se glava
Vuče. U kola uđe i oružje dignuvši slavno
Ošine konje, da bježe, i oni hoćko polete.
Povlačeni se Hektor zaprašio, mrka se njema
Rasula kosa, a glava u prahu se njegova našla
Dražesna nekad, a tàda dušmánima dade je Zeus-bog,
Neka nagrde nju u njegovoj očinskoj zemlji.
  Tako se Hektoru sva uprljala glava u prahu;
A mati čupajuć kosu daleko b'jeli prijevjes
Baci i ugledav sina glasovito zakuka vrlo.
I mili otac tužno zaleleče, i sav po gradu
Čitavom stane narod lelekati, kukati stane.
To je nalično bilo veoma, kao da s vrha
Cio Ilijski grad brežuljasti gori u ognju.
Jedva Prijama ljudi uzdrže, koji je htio
Na polje u neznáni izaći kroz Dardanska vrata.
Valjat se stane starac po prahu i sve ih redom
Moliti, svakoga on poimèncê zvaše junaka:
„Stan'te, oj mili, te mene — i ako ste tužni veoma —
Pustite iz grada izać i k ahejskim lađama ići;
Moliti čovjeka tog opačnjáka bezakonog idem,
Ne će li možda starca poštivati, ne će li starost
Žalit, — ta i on oca imade takovog starca,
Peleja, koji ga rodi i narodu othrani trojskom
Na muku, à jade meni od sviju najveće zada;
Sine tolikê mi pobi, sve same bujne mladiće!

395—404. Ovo, što čini Ahilej, doista je veliko divljaštvo; ali mi visoko prosvijetljeni sinovi XX vijeka poslije Hrista nemamo prava zgražati se nad tim, što su Grci radili prije 3000 godina, kad smo mi u vrijeme svjetskoga rata g. 1914—1918. gradeći svakakva „sramotna djela" dokazali hiljadu i hiljadu puta, da smo u ratu gori divljaci od Homerovih Grka.

Al' ni za kojim od njih ne túžîm jadan tolìkô
Kòliko samo za jednim. Za njime — za Hektorom — ljuti
Jad će me odvest k Aídu! Na mojim ej rukama da je
Umro, naplakat ja bih se tad i nàridat mogo
I mati sa mnom, koja prenesretna porodi njega."
  Tako plačući reče, i građani jecati stanu.
Tužnjavu Hekaba tužnu med ženama trojanskim počne:
„Dijete, jadne li mene! A čemu da nesretna živim,
Kad si mrtav mi ti? U gradu ti si mi bio
Danju i noću ponos, a Trojcem i Trojankam svim si
Obrana bio u gradu, a oni kakono boga
Pòzdravljali su tebe, jer dika si velja im bio,
Dok živ bješe, a sàda sudbìna te i smrt je snašla."
  Tako plačući reče, a Hektorova još žena
Ne ču ništa, jer nije oglàsnîk joj pouzdan došo
Javiti, da joj je muž pred vratima ostao gradskim,
Nego visokom domu u srèdini veliko tkanje
Dvostruko porfirno tkaše uvezujuć šareno cv'jeće.
Ona u kući svojim ljepokosim dvorkinjam vikne,
Velji nek pristave tronog uz oganj, da Hektora čeka
Toplica kupelj, kad kući s mejdána se povrati natrag,
Luda, kad znala nije, Ahilejevom da rukom
Svlada njega Atena od kupelji vrlo daleko.
Lelek začuje ona i kuknjavu s kule, i njojzi
Zadršću koljena odmah, iz ruke joj ispade čunak.
Odmah dvorkinjam ona ljepokosim započne riječ:
„Ovamo dvije za mnom, da pogledam, što li se zgodi:
Čestite svekrve glas razàbrah, i meni se srce
Baca u grudma do usta, ukočila jesu se meni
Koljena; Prijamovim sinòvma je nekakvo blizu
Zlo; ej od uha mojeg daleko tî da su glasi!
Ali se vrlo bojim, da Hektora nije mi smje'og
Odbio od grada divni Ahilej, te goni ga poljem
I da ga ùstavio od nesretne nije hrabroće,
Kojom je osvajan bio; u mnoštvu zaostao nije,
Već je trčo pred svima, ustupao nikome nije."
  Reče i iz sobe odmah izleti na mahnitu nalik,
Srce se bacalo u njoj, i dvorkinje pođu za njome.
A kad dođe do kule, do gomile ljudi, tad stane,
Ogleda se na zidu i opazi, kako je Hektor
Vučen pred gradom trojskim, a neštedice ga k lađam
Ahejskim koritastim brzonogi konjici vuku;
Mrak se na obje oči Andromahi crni navuče,
Ona se unazad sruši i izdahne svijest iz sèbe.
Upletke blistave njoj daleko spadnu sa glave,

443. 444. O toploj kupelji vidi u 10. pjev., st. 576.
449. vidi 3. pjev., st. 143.

Kapa i načelak spadne i ukosnik pleteni njojzi
I povèzača, što je od zlatice od Afrodítê
Dobi u dan, kad Hektor sjajnošljemac vodio nju je
Eetiónu iz dvora darivav je darima silnim.
Zaove okolo nje se i jetrve u hrpu skupe,
Med sobom držahu nju već gotovu, òd strâ da umre.
Kada odahne opet, kad sabra se svijest u njojzi,
U plač udari tad i med ženama trojanskim reče:
„Hektore, nesretne l' mene! Porodismo iste se sudnje,
Nâs dvoje: tî u Troji u dvorima Prijama kralja,
A ja se rodih u Tebi pod gorom šumovitim Plakom
Eetiónu u dvorma; othranio on me je malu
Nesretnik zlosretnu mene! Ej rodio da me i nije!
Pod zemlju tî dubòko Aídu ideš sad u dom,
A u dvorima mene udovicu ostavljaš evo
U mrskôj tuzi, a naše dijete ludo je jošte,
Koje smo nesretni mi porodili; ne ćeš ti njemu,
Hektore, obrana biti, jer mrtav si, niti on tebi;
Ako plačnome on i umakne ahejskom ratu,
U budućnosti muke i nevolja imat će vazda,
Jerbo će njegove drugi oranice manjiti ljudi.
A sirotovanja dan dječaku otima drûge,
Sasvim je oboren tada, i lica su puna mu suza;
Zlopateć dolazi on k prijatèljima svojega oca,
Od njih za struku jednog, a drügôg za košulju vuče;
Gdjekoji smiluje na nj se i dade vrčić mu mali,
Usne okvasi njim, al' ne može okvasit grla.
Riva od gozbe ga dječak, što ima i oca i majku,
Lupa rukama njega i grdnim ga psuje riječma:
„„Odlaz' odavde, tvoj se među nama otac ne gosti.""
Zaplakan onda se dječak udovici materi vraća, —
Naš Astijànaks, što je na koljenma očinim prije
Samo mozak jeo i ovnujsko debelo meso.
Kad bi ga san savlado, i kada bi igrat se presto,
Tad bi u krevetu spavo na rukama dojkinje svoje
Nà mekôm ležištu svom nadòvoljîv obiljem srce.
A sad trpjet će mnogo izgubivši miloga oca
Naš Astijànaks, koga Trojanci nazivaju tako,
Jer sam ti si im vrata i zidove branio duge.
A sad kod srpastih lađa daleko od oca i majke
Jest će te crvi vrveć po tebi, kad gô ležeći
Zasitiš pse, a tanka imadeš i milena ruha

492. Očevi prijatelji misle se sakupljeni na kakvoj gozbi, kako se vidi iz idućih stihova.

506. 507. vidi 6. pjev., st. 402. 403.

U kući svojoj, što su načinile ženske ga ruke;
Al' sve izgorjeti to odijelo žarkim cu ognjem
(Nema ti koristi od njeg, jer na njem ne ćeš počivat),
Neka pred Trojankama i Trojcima slava ti bude."
Tako plačući reče, a žene jecahu za njom.

512—514. t. j. kad ti ne možemo tijelo spaliti u Troji, ja ću spaliti bar **tvoje** ruho; valjada je takav običaj bio, kad se miloga pokojnika tijelo nije **moglo** dobiti.

DVADESET TREĆE PJEVANJE.

Borbe u slavu Patrokla.

Tako su jecali oni u gradu; — ali Ahejci
Kad do Helesponta već i do lađa svojijeh dođu,
Onda se rastrču svi ka lađama, svaki ka svojoj,
A Mirmidóncem Ahilej raspršat se ne da, već njima,
Koji vojuju rado, drugarima svojima, reče:
„Oj vi brzòkonjîci mirmìdônskî, mili mi druzi,
Još brzokopitnih konja isprezati ne ćemo sada,
Nego s kolima mi i s konjma pođimo bliže
Plakati sada Patròkla, jer čâst je takova mrtvim.
A kad se tužnjave ljute nadovolji svaki, tad konje
d kôlâ ćemo ispreć i večerat svi ćemo ovdje."
Reče, i stanu svi lelekat, a prvi Ahilej.
Ridajuć pognaše konje ljepogrive oko mrtvaca
Tri put, a Tetida u njih, da plaču, pobudi žudnju,
Suzama okvasi se pijesak i oružje njihno,
Toliko bješe im žao, što poginu straha ugonjač.
Tužnjàvu Pelejev sin među njima započne tužnu
Ruke ljudomorne svoje drugaru na prsi mećuć:
„Zdravo, Patroklo moj, i äko sì već kod Aída,
Što sam ti öbećao, izvršiti to ću sve tebi;
Hektora amo dovukoh, da sirova bacim ga psima,
Ispred lomače tvoje sinova ću trojanskih sv'jetlih
Zaklati dvanaest ljutit zbog tebe, što si ubijen."
Reče te graditi stane od Hektora sramotna djela,
Protegne on ga uz òdar Menètijeva Patròkla
Ničice u prah, a oni sa sebe oružje skinu
Mjedeno, sjajno í konje ispregnuv, što njište držeći
Glavu visoko, sjednu potómku Eákovu uz brod
Premnogi, a on im stane obìlatû dâću dijelit.
Volova bijelih mnogo pod željezom klanih zakrči,
Također mnogo ovaca i koza vekavih mnogo,

Ovdje se nastavljaju i svršuju događaji istoga dana iz 22. pjevanja; onda dolazi noć istoga dana (st. 58.), a iza toga dolazi jutro 28. dana (st. 110.), koji ide do st. 225.; onda se počinje 29. dan, koji traje do svršetka ovoga pjevanja.

K tome i svinja mnogo bjelozubih, punij eh masti,
Paljahu pružajuć ih nad ognjem boga Hefèsta;
Krv oko mrca poteče, da vrčima grabit bi mogo.
Vlastelja brzijeh nogu Ahileja, Peleju sina,
Ahejski knezovi tad Agamèmnonu divnom povedu
Jedva ga nagovoriv, jer ljutit zbȍg drȗga bješe.
Kad k Agamemnonu oni pod čàdor dođoše veće,
Onda jasnogrlim odmah glasnícima poviknu ondje,
Uz vatru veliki tronog nek pristave, ne bi li onog
Mogli navesti, da svoje izàperê krvave rane;
Al' on se nećaše tvrdo i zakletvom još se zakune:
„Tako mi najboljeg boga od sviju i najvišeg, Zeusa,
Nije pravo, da glavom dotaći se kupelji idem
Prije no na vatru metnem Patròkla i grob mu naspem,
Dok si ne odrežem kosu, jer druga mi ne će ovako
Žalost u srce doći, dok budem med živijem ljudma.
Nego na žalosnu mî na gozbu pođimo sada,
A sjutra u zoru tî, Agamemnone, kralju junákâ,
Daj zapovjedi drva dovesti i sve priredit,
S čime mrtvacu valja otići u mrak i tamu,
Neka onoga oganj izgori vječni što prije
Ispred očiju nama, a narod na poso će poći."
Reče, i besjedu oni i čuju i pokore njoj se.
Brzo večeru ondje pripremivši stanu se tada
Gostit, i podjednake prèmàklo nije se gozbe
Srcu; kad žudnju za pićem i za jelom namire veće,
Onda spavati u svoj u čàdor otiđe svaki,
A sin Pelejev legne uz obalu prešumnog mora
Med Mirmidóncima svojim med mnogima uzdišuć teško,
A legne na čistini, gdje o brijeg pljuskahu vali.
Kad san osvoji njega i rastjera iz srca brige
Tvrdo obuzev njeg, jer umorio vrlo je b'jela
Koljena Hektora goneć k vjetrovitom Ilijskom gradu,
Onda jadnoga duša Patròkla pristupi k njemu,
U svem mu nalična bî, veličinom i očima krasnim
I glasom, i ruhom istim obúćena bijaše duša.
Čelo glave mu stane i ovu mu prozbori riječ:
„Spavaš, Ahileju, ti zaboravivši za mène!
Zanemarivo me živa nijesi, već mrtvoga sada.
Mene što prije sahrani, da probijem vrata Aída!
Utvare pokojnih ljudi daleko me odgone duše,
K sebi me preko rijeke ne puštaju, nego onako
Bludim tamo po domu Aidovu širokih vrata.
Cvilim, ruku mi pruži, Ahileju, jer od Aída
Ne ću se vratiti više, kad ognjem spalite mene.
Od prijatéljâ milih daleko smo, med njima sjedit

33. „nad ognjem boga Hefesta" kao u 9. pjev., st 468.

Ne ćemo više živi ni v'jećati, pošto me mrska
Proždrije Kera, što me pri porodu uhvati veće;
Ali i samom je tebi, Ahileju, bozima slični,
Suđeno pod zidom pasti blagòrodnôg naroda trojskog.
Drugo ću nešto ti reć i naložiti, hoćeš li slušat:
Nemoj, Ahileju, moje od tvojih ràstavljat kosti,
Nego ih zajedno metni, u domu kako se vašem
Skupa othranismo mi, kad Menètij iz Opois-grada
Malog me dovede k vama ubijstva poradi jadnog
Onoga dana, kad sina Amfìdamasova ubih,
Ludak, ne hoteći ubit, rasrdiv se s kocaka na nj'ga.
Konjanik Pelej me primi u dvore i usrdno mene
Othrani, subojnikom, Ahileju, tebi me nazva.
Tako nam kosti nek ista obojici posuda krije:
Dvoušni kondir zlatni, što gospođa dade ti majka."
Tad odgovarajuć njemu brzonogi reče Ahilej:
„Što si mi amo došo, o ljubazna glavo, te meni
Sve to nalažeš sada? Izvršiti ja ću sve tebi,
U svem ću poslušat tebe, što veliš. Al' deder pristupi
Ovamo bliže k meni, i jedan drugoga malo
Ogrl'mo te se ljute nadòvolj'mo tužnjave oba!"
Reče i obje ruke Ahilej pruži za njime,
Al' ga ne uhvati on; tad nalična dimu odlètî
Duša pod zemlju cvrčeć. Ahilej u čudu skoči,
Rukama objema pljesne i prozbori besjedu tužnu:
„Aj i u dvorima boga Aída nekakve ima
Duše, i utvare ima, al' nikako nema života!
Tä noć cijelu duša Patròkla jadnog uz mene
Stajaše blizu tužeć i ridajuć i svašta meni
Nàlâgâše, a bješe neobično nalik na njèga."
Reče i u svih žudnju, da plaču, pobudi tijem.
Oni su okolo jadnog mrtvaca ridali tako,
I njima ograne zora ružoprsta. Tad Agamemnon
Pošalje iz čadórâ odasvud ljude i mazge,
Neka drva dovezu, a dobar s njima se digne
Junak Merìon tad Idomèneja subojnik hrabrog.
Sjekire noseć u rùkû drvosjekle pođoše oni,
Noseć i pletena uža, a pred njima iđahu mazge;
Uz brdo idoše mnogo i niz brdo, koso, postrance.
A kad izvorljivoj Idi u dolove stigoše veće,
Odmah žureć se uzmu dugo'rtom mjedi ods'jecat
Visoke brsnate hraste, i hrasti s velikom praskom
Onda padati stanu. Rasc'jepavši tad ih Ahejci
Privežu ih na mazge, a one gažahu zemlju
Nä râvan doći želeći kroz onu čestinu gustu.

---

121. „privežu ih na mazge", t. j. užima, što su ih ponijeli, kako se kaže u st. 115.

Panje nošahu sve drvosječe, kako im reče
Junak Merion to, Idomèneja subojnik hrabrog.
Bace na obalu drva po redu, gdje je Ahilej
Grobni veliki hum Patròklu izbro i sebi.
  Kad već svu silu drva posvuda nabacaju oni,
Sjednu u skùpu se ondje držeći; divni Ahilej
Povikne tad Mirmidóncem, što rado vojuju, odmah,
Neka oružje pašu i u kola upregnu konje.
Oni se dizahu odmah i oružje metnuše na se,
A tad uzdodrže skoče i borci u kola; za tim
Naprvo pođu kola, a ostrag oblak pješaka,
Mnoštvo, a u sredini Patròkla nošahu druzi,
Vlase rezahu svoje i bacahu njih na mrtvaca
Te ga obàsûše svega, a odzad držaše glavu
Tužan Ahilej, jer druga nezazornog slaše k Aídu,
  Kad već na mjesto dođu, Ahilej što im ga reče,
Polože breme i drva Patròklu obilno slože.
Tad se brzonogi divni Ahilej dosjeti drugom:
Dalje od lomače stane i plave odreže vlase,
Što ih je Sperhiju bogu već otprije njegovo bujne;
Glednuv na iskričavu na pučinu zlovoljan reče:
„Uzalud otac je Pelej, o Sperhiju, obećo tebi,
Ako se onamo vratim na postojbinu mi milu,
Da ću ti odrezat vlase i svetu tad hekatòmbu
Žrtvovat, nèškopljenih pedeset ti ovnova bacit
U vrela, gdje ti sveti je gaj i kadilni oltar.
Tako se moljaše on, al' izvršio nisi mu želju!
A kad se ne vraćam više na postojbinu mi milu,
Nek mi je prosto vlase Patròklu vitezu dati."
  Reče te u ruke milom drugaru postavi svoje
Vlase, i žudnju u svih, da plaču, potakne tijem.
Koliko ridahu, svjetlost sunčànâ bi bila ih zašla,
Al' k Agamemnonu stupi Ahilej divni i reče:
„Tvoje će riječi, sine o Atrejev, najviše narod
Ahejski poslušati (imade se naplakat kada).
Daj ih od lomače sada raspusti i gotovit ručak
Reci im; a mi se tu oko mrca hoćemo trudit,
Kojima bijaše drag, i vojvode ovdje nek budu."
  Kad tu junacima kralj Agamemnon besjedu čuje,
Odmah raspusti on k jednakobokim lađama narod;
Ostanu ukopnici i drva slágati stanu,
Lomaču od sto stopa načiniše u šir i u dalj,
Na vrh lomače metnu mrtvaca u srcu tužni.
Mnoge sporohodne vole krivoroge i mnogê tovne
Zaklav pred lomačom ovce oko njih se zabave: — sala
Iz svih junačina uzme Ahilej i pokrije njime
Do nogu mrca od glave i okolo klanice složi,
Za tijem prisloni on uz òdar meda i masti

Pune dvoušne vrče. Izà toga četiri konja
On visokovrata brzo na lomaču baci veoma
Uzdišuć. Devet je pasa gospodar imao ovaj,
Sve razbludníkâ, te dva Ahilej zakolje od njih
Pa ih u vatru baci; sinova trojanskih vrlih
Dvanaest sjeći stane u duši im misleći o zlu;
Baci ih u vatru jaku u gvozdenu, neka ih jede.
Onda zajeca i svog drugara po imenu zovne:
„Zdravo, Patroklo moj, i ako si već kod Aída,
Što sam ti obećao, ízvršiti to ću sve tebi;
Dvánêst obèćah ti vrlih sinova junačina trojskih,
Sve će ih oganj s tobom izjedat, a Hektora ne dam
Prijamovoga ognju izjedat, već dat ću ga psima."
Tako s prijetnjom reče, al' ne dođu pseta na onog,
Jer ga čuvaše Zeusova kći Afrodíta od pasa
Obdan i obnoć màžuć ambrosijskim ružičnim uljem,
Da mu Ahilej kožu ne oguli vukuć ga mnogo;
A mrku maglu Feb Apolon nad njim navuče
Spustiv je na polje s neba i pokrije čitavo mjesto,
Kako se protego mrtvac, da ne bi mu sila sunčànâ
Nà žilama i udma osušila čitavo meso.
Ali još oganj mrtvog Patròkla gorio nije;
Tad se brzonogi divni Ahilej domisli drugom;
Dvjema se vjetrima počne od ognja podalje stavši
Boreju, Zefiru molit i obrekne krasne im žrtve;
Vrlo ih moljaše zlatnog iz vrča lijuć im vino,
Dà dôđû, neka bi brže izgorjela mrtva tjelesa,
Neka bi počela drva da gore. Irida brza
Molitve njegove čujuć glasonoša vjetrima dođe,
Vjetri se zajedno svi u domu Zefira ljutog
Gošćahu, čašćahu tad. Dotrčavši Irida brza
Na prag kameni stade; kad očima spaze je vjetri,
Odmah poskoče svi, i pozove svaki je k sebi;
Al' sjest ne htjede ona, već ovu besjedu reče:
„Nije do sjèdânja meni, jer natrag Okèanu idem,
U etìopskû zemlju, gdje bozima sad hekatòmbe
Kolju, žrtava svetih da ondje okusim i ja;
Ali Boreja moli i Zefira bučnog Ahilej,
Dà dôđû, i njima on obećava klanice krasne.

166—177. I drugi su varvarski narodi u starini klali i palili životinje i ljude u čast odličnu pokojniku, kad bi ga sahranjivali. Za naše je osjećanje sve to znak velikoga varvarstva, osobito klanje dvanaestorice trojanskih mladića ni krivih ni dužnih, — ali zar nijesu prošloga svjetskog rata austro-ugarske vojničke oblasti pomorile izvan bojišta na stotine posve nedužnih ljudi, i to svojega naroda? A šta su Bugari radili u Srbiji? a boljševici u Rusiji? Varvari smo, varvari! i to još gori od Homerovih Grka; oni se bar nijesu ponosili visokom kulturom, kako se mi ponosimo, a ne pomišljamo, kako je ta kultura lažna i jednostrana, t. j. samo nam je um izoštren, a srce je ostalo grubo kao i prije; zato smo u moralnom pogledu gori od Homerovih Grka.

Lomaču ù plamên njemu uspir'te, na kojoj Patròklo
Leži, kojega svi oplakuju sada Ahejci."
Tako rekavši ode, a vjetrovi odmah se za tim
Dignu s golemom bukom i oblake pred sobom vijuć.
Brzo duhati dođu na pučinu, — vali se dižu,
Vjetri zviždeći pire; do grudaste dospiju Troje
I na lomaču padnu, a oganj buknjavi vrlo
Praskaše, te noć cijelu fijùkajûć, duhajuć skupa
Lomači dizahu plam; a Ahilej dvoušni kondir
Uzevši čitavu noć iz vrča zlatnoga vino
Grabljaše te ga junak po zemlji l'jevaše i njim
Močaše zemlju dušu Patròkla zazivajuć jadnog.
Kao što rida otac, kad kosti mladoženje sina
Pali, koji je smrću rastužio jadnoga oca
I mater: tako je rido Ahilej drugarove kosti
Paleć, uz lomaču pužuć i uzdišuć tužno za njime.
Kada Danica ide, da zemlji javi već svjetlost
(Za njom u šafran-plaštu nad pučinom sipa se zora),
Gasit se lomača stane, i prestane gorjeti plamen;
Onda vjetrovi natrag u dvorove vrate se svoje
Po moru pjenastom Tračkom, a ono nabuji, zauji,
Onda se ukloni dalje od lomače divni Ahilej,
Počine trudan, a san na njega slađani padne.
K sinu se Atrejevu na iskup kupljahu ljudi,
Njihova hòda lupa i tutnjava probudi njega,
Te se digne i sjedne i ovu im prozbori riječ:
„Atrejev sine, i vi o bòljâri ahejskog ljudstva,
Najprije žarkastim vinom ugasite lomaču dajte
Svu, kolikô doségnu silovita vatra, a za tim
Kupimo kosti Patròkla, Menètiju sv'jetloga sina,
Dobro razbírajûći, a lako njih je prepoznat:
Lomači ležo je on po srijedi, a ostali dalje
Gorahu — ljudi i konji mješovito sasvim na kràju.
Onda ih u žaru stav'mo u zlaćenu, dvostruko salom
Pokrijmo njih, dok i sam k Aídu ne odem i ja.
Huma velikog vrlo načiniti ja vam ne velim,
Nego priličan tako, Ahejci poslije mogu
Hum taj grobni povećat, raširit, kojino za mnom
Ostanete živi u lađama punim vesala."
Reče, te oni se svi Ahileju pokore brzom.
Najprije žarkastim vinom ugasiše lomaču oni,
Dokle je došao plamen i dubok pepeo pao.
Plačući bijele kosti drugara miloga stanu
U zlatnu kupiti žaru i dvostruko nameću sala,
I to u čador metnu i pokriju tankijem platnom.
Onda ošestare grob i okolo lomače stave

255. 256. Što se ovdje kaže, to je priprava i građa za grob, koji će se načiniti poslije Ahilejeve smrti.

Temeljno kamenje, a tad odozgo nasuše zemlje;
A kad već naspu, tad se i vrate. Onda Ahilej
Ondje ustavi narod i posadi u krug ih širok;
Iz lađa dare iznese, iznese tronoge, kotle,
Konje i mazge izvede i bikove jakijeh glava,
Uz to i žena još krasnopòjasnîh i sivog gvožđa.
Najprije konjanikom brzonogim obdulje sjajne
Postavi; prvome ženu u poslima divnijem vještu,
Neka je vodi, i uhat od dvadeset i dvije mjere
Tronog, a kobilu drugom šestàkinju postavi ondje,
Još je ujarmio nije, a mazgom bijaše bređa:
Trećemu konjiku koto nežèžen postavi lijep,
Četiri brao je mjere i sv'jetao jošte je bio;
Četvrtom talenta dva junaku postavi zlatna;
A petom još nežežènu i dvoušnu postavi žaru.
Onda se uspravi on i Argejcima besjedu rekne:
„Sine Atrejev ti i ahejski vi nazuvčari,
Konjike obdulje tu u krugu čekaju evo!
Da se natrkujemo Ahejci u slavu drugom,
Prve bih dobio ja i u čador odnio dare;
Ta vi znate, kolìkô u mene bolji su konji,
Jer su besmrtni oni; Posìdôn ih mome je ocu
Peleju dao, a on obojicu predade meni.
Ali ću ostati ja, brzokopitni ostat će konji,
Kad su izgubili svoga uzdodržu dičnoga, slavnog,
Blagoga, koji je često veòma njihovu grivu
Uljem poljevo žitkim okupavši vodom ih bistrom.
Oni za njime žale stojeći, griva im spada
Na zemlju; oni stoje i turovni u srcu jesu.
Vi se spremajte drugi po vojsci, koji se od vas
Uzda Ahejac u konje i u kola složena svoja."
Tako Ahilej reče, i konjici brzi se dignu.
Prvi od sviju kralj junákâ ustane Eumel,
Mili Admétov sin, na glasu sa kola borac.
Za njim Tidejev sin Diomed digne se jaki,
Trosove upregne konje, Enèji što ih je bio
Oteo, kad je samog Enèju spaso Apolon.
Za njim se Atrejev sin plavokosi digne Menelaj,
Zeusov potómak i dva brzonoga upregne konja:
Bratovu kobilu Etu i svojega konja Podàrga;
Etu Anhisov sin Agamemnonu dade Ehèpol

261. „žena", t. j. robinja.
269. O talentu vidi u tumačenju rijèčî i imena na kraju knjige.
283. 284. Vidi u 17. pjev., st. 426—428.
291. 292. vidi o tim konjma u 5. pjev., st. 222., 261—273. i st. 323—327.
295. Eta (grč. aithē) znači riđu kobilu, a što znači ime Pedarg, rečeno je u bilješki 8. pjev., st. 185—197.
296. „Anhisov sin", — ovo dakako nije Anhis, otac Enejin, već drugi čovjek istoga imena.

Za dar, da ne treba poć pod vjetroviti Ilij, već doma
Da u nasladi bude, kad veliko blago mu Zeus-bog
Dade; u Sikiónu u širokom živio on je;
Upregne kobilu tu Menelaje preželjnu trke.
Četvrti pak Antiloh ljepogrive opremi konje
Nestora gospodara prejunačkog Neleju sina,
Svijetli sin Antiloh; iz Pila mu bijahu brzi
Konji, što vučahu kola Tad k sinu pristupi otac
Pa mu — mudru po sebi — progovori želeć mu dobro:
„Tebe su mlada bozi zavoljeli Zeus i Posidon,
O Antiloše sine, naučili oni su tebe
Svakako borit se s kola, te ne treba mnogo te učit;
Okolo biljege znaš zaokrenut, al' tvoji su konji
Sporiji od svijeh trčat, i bojim se, dobra bit ne će.
Onih su konji brži od tvojih, al' sami junaci
Ne znaju domislit se od tebe ničemu više.
Nego, dragiću, ti se u svemu u pamet uzmi;
Gledaj, da nikako tebi ne umaknu darovi, sinko.
Pameću više vrijedi drvosječa negoli snagom,
Pameću također krmar na iskričavome moru
Lađu upravlja brzu, kad bacati stanu je vjetri;
Pameću jedan je bolji uzdodrža, nego je drugi.
Kada se tko u svoje u konje i u kola uzda
I kad ovùdâ onùdâ daleko zaokreće ludo,
Konji mu trkalištem zastranjuju, kad ih ne drži;
Al' tko lukavstvo zna, i ako su gori mu konji,
Uvijek biljegu gleda, iz blíza ih okreće pamteć,
Kako je prvom konje pritegnuo uzdama kožnim;
Sigurno dȑžî konje i mòtrî, tko li je pred njim.
Znak ću ti reći očit, i njega zaboravit ne ćeš:
Drvo koliko hvat u zemlji suho ti stoji
(Hrast il' omorika to je), a ne truhne od kiša ništa;
Kamena ukopana na strani jednoj i drugoj
Dva su pri sastavku puta, za utrku ravan je prostor
Okolo; tu je il' stećak junaka pokojnog davno,
Ili je biljega to od pređašnjih stvorena ljudi,
Te to brzonogi divni Ahilej određuje za znak.
K njemu se dobro primakni te kola i konje iz blíza
Tjeraj, a sam se tî u pletenim kolima svojim
Malo na l'jevo nagni, na konja desnoga vikni
Te ga ošini, njemu iz rùkû uzde popusti,
A konj lijevi nek se do biljege primakne tamo,
Da se učini tebi, da stranu biljezi taknu
Glavčina umjetnog točka, al' čuvaj se kamen dodirnut,
Jer bi raniti konje i kola prelomiti mogo,
To bi drugima bilo veselje, a tebi sramota.
Nego, dragiću, misli i oprezan budi, jer konje
Tjerajuć ako prođeš uz biljegu, nikoga nema,

Tko bi jurnuvši mogo il' stići te ili preteći
Pa da i divnoga tjera Arìona, koji je brzi
Bio Adrestov konj, a od božjega roda, — il' dobre
Konje da tjerȁ, što ih Laòmedon odgoji ovdje."
Nestor, Nelejev sin, izrekavši na zemlju sjedne,
Pošto je milome sinu o svemu rekao glavno. —
A peti junak Merìon ljepogrive opremi konje.
Svi se u kola uspnu i ždrȅbove bace; Ahilej
Promiješa, te ždrijeb Antilohu iskoči, sinu
Nestora divnog, a za njim gospodar dobije Eumel,
Onda Atrejev sin Menelaje, kopljanik slavni;
Za njim dobi Merion da potjera; a zadnji dobi
Najjači od svih njih Diòmêd, da potjera konje.
Stanu po redu svi, i pokaže znak im Ahilej
Na polju ravnom daleko i odredi, pazit da ima
Feniks bogoliki, što mu još ocu pratilac bješe,
Neka utrku motri, po pravici sve neka kaže.
Svi tȁd u isti mah na konje podignu biće,
Uzdama udare njih i brzo viknu riječma.
Poljem pohite konji i od lađa crnih daleko
Brzo jurahu oni; pod prsima onda se njima
Stane dizati prah ko oblak ili olúja,
Uz vjetar prosipaše brzonogim konjma se griva,
A kola njihova sada mnogohranu ticahu zemlju,
A sad skakahu u vis; u kolima svaki u svojim
Stajahu upravljači i pobjede željni budúći
U svakom kucaše srce i svaki je svojima konjma
Povikivo te prašeć po onom lećahu polju.
Kada već trkalištu na krȁju bijahu konji
K pjenastom moru okrenuv, tad svakog se viđaše jakost,
Protegnut bješe im trk; Ferétiju unuka dičnog
Hitre kobile brzo preteku ostale konje,
Sa sinom Tidejevim iza njih stizahu ždr'jepci
Trosovi, ne bjehu od njih daleko, nego na blízu;
Sve se činjaše, popet na ona da će se kola;
Široka Eumelova ramena i leđa već dahom
Grijahu, te na nj glave položivši lećahu dalje.
Eumela prestigo tad bi Diòmêd il' bi ga stigo,
Na Dioméda da se rasrdio nije Apolôn,
Koji mu sjajni bič iz rùkû izbio bješe.
Od gnjeva prospu se suze iz očiju tad Diomédu,
Kada kobile vidi, gdje bježe mnogo još jače,

346—348. Arion je bio (po kasnijem grčkom pričanju) krilat konj, izlegla ga je neka Harpija (vidi bilješku u 20. pjev., st. 223—225.) s Posidonom; — a o Laomedonovim konjma vidi u 5. pjev., st. 261—273 (te je konje imao najprije Tros, a poslije Laomedon, unuk Trosov).

375. Feretijev unuk je Eumel (a sin je Admet), — vidi u 2. pjev., st. 763. 764. i 713. 714.

A dva njegova ždr'jepca zaostaše bježeć bez biča.
Ali opazi dobro Atena, kako Apolon
Prevari Tideju sina, te ona ljudma pastira
Stigne i pruži mu bič i snagu konjma mu dade.
Onda za sinom ona Admétovîm srdita pođe
Te mu prelomi jaram, a kobile njegove odmah
Trgnu na dvije strane, i ruda na zemlju padne,
A sam se izvali Eumel iz stajala pokraj kotača,
Laktove ozlijedi i usta i nozdrve obje,
Čelo nad obrvama natuče, a oči mu súzâ
Pune budu junaku, i besjeda zapne mu bujna.
Tidejev upravi sin brzokopitne konje okrenuv,
Odvoji od drugih sviju daleko, jer mu Atena
Boginja ohrabri konje i njemu proslavu dade;
Za njim je Atrejev sin plavokosi stizo Menelaj.
Konjma svojega oca Antiloh povikne tada:
„Počnite i vi dva, potegnite kola što brže!
Ja vam se utrkivat ne velim sa konjima hrabrog
Tidejevoga sina, — brzine njima je sada
Boginja dala Atena i slavu dala junaku;
Nego stignite brzo Menelaja dičnoga konje,
Nemojte za njima ostat, da kobila ne bi vas Eta
Obasula sramotom. Što ostaste, predobri konji!
Ja ću vam nešto reći, i tako će doista biti:
Ne ćete imati njege od Nestora, ljudma pastira,
Nego će oštrom mjedi i jednog i drugoga posjeć,
Ako s nemara svog rđaviji dar donesémo.
Nego hajdete vi i potec'te, što možete brže,
A ja ću nastojat s pomnjom i gledat ću, kako ću moći
Proći tijesnim putem, i ne ću smetnuti s uma."
Reče, a oni se vike pobojavši svog gospodara
Jače polete za časak, i za tijem ugleda brzo
Ugnuti tijesni put Antiloh, smioni ratnik.
Bila je zemlje puklìna, gdje voda se sabila zimska.
I dio prodrla puta i čitavo mjesto izdúbla;
Tuda je tjero Menelaj i sukoba dobro se čuvo,
A brzokopitne svoje Antìloh okrenuvši konje
Upravi izvan puta i tjeraše malo zastraniv.
Atrejev sin se poboji, Antilohu povikne za tim:
„Ludo upravljaš konje, Antìloše; ustav' ih deder,
Jer put je uzak, i brzo na širemu moći ćeš minut;
Pazi, da ne smrviš mene i sebe udariv kolma."
Reče, al' konje Antiloh još i jače potjera tada

403—416. vidi u 8. pjev., st. 185—197. — Što Antiloh kaže u st. 405—406. o Ateni, kako je pomogla Diomedu, to se naprijed spominje u st. 388—390., ali Antiloh nije to vidio ni mogao vidjeti; to samo znadu pjesnikovi slušači, pa je to znanje pjesnik naivno prenio na Antiloha; sličan tome primjer vidi u 10. pjev., st. 447.

Bičem goneći njih i gradeć se, kao da ne ču.
Preko ramena bačen kolìkô kolut odleti,
Što ga je hitio mladić ogledajuć se u snazi,
Toliko njegovi konji preteku, te ostanu ostrag
Konji Menelaja, jer sam popustio on ih je bio,
Da brzokopitni se ne udare konji na putu
I da pletena kola ne prevale, da se u prahu
Ne bi junaci našli tolìkô za pobjedom hrleć.
Psujući onog reče plavokosi junak Menelaj:
„Strašnijeg nema od tebe, Antiloše, čovjeka drugog!
Odlaz'; ne rekosmo pravo Ahejci, razuman da si.
Ali nikako ne ćeš bez zakletve obdulju odn'jet!"
Reče, i vikne nà svoje na konje veléći im riječ:
„Nemojte prestajat tužni u duši, nemojte stajat.
Prije će onim se konjma utruditi koljena, noge
Negoli vama, jer nema ni jedan mlađahne snage."
Reče, a oni se vike pobojavši svog gospodara
Jače polete i brzo na domak onima dođu.
Ahejski sinovi tada u krugu sjedeći dalje
Gledahu konje, a oni ravnìcôm lećahu prašeć.
Najprvi kretski vođ Idomènej opazi konje
Vän krûga na mjestu sjedeć na najvišem, s kojega bješe
Vidik, te iz daleka vikača čuvši prepozna,
Opazi također konja, što isticaše se vrlo,
Koji je bio inače riđ, a na čelu je njemu
Biljega stajala b'jela, okrúgla kakono mjesec.
Onda se uspravi on i Argejcima besjedu reče:
„Prijatelji oj moji, čelovođe argejske mudre,
Sam li nazirem ja brzonoge konje, il' i vi?
Drugi se konji meni pričinjaju sad da su bliže,
Također čini se drugi uzdodrža; na polju ondje
Ostaše kobile onog, što onamo trčahu bolje.
Najprije opazih njih, gdje obiđoše biljegu tamo,
Al' sad ih nikako vidjet ne mògu. Po polju svuda
Gledam trojanskom ja, i obziru moje se oči.
Jesu l' uzdodrži uzde izmàkle, te ne mognu konja
Oko biljege stegnut, il' nije l' zakrenuo pravo?
Ondje se srušio, mislim, i slomio kola, te njemu
Kobile strugnuše, jer im bjesnoća obuze srce.
Nego ustan'te i vi, te vidite, jer ja ne mogu
Dobro razabrat, al' meni Etólac po rodu se ono
Svojemu čini i kralj Argejcima čini mi on se,
Tideja mislim sin je konjokrote jaki Diòmêd."
Ružno napadne na nj brzonogi Ojlejev Ajas:
„Naglo što naklapaš to, Idomèneju? Jošte daleko
Kobile na polju one poskokljive širokom lete.
Ta ti u argejskome u narodu najmlađi nisi
Nit' najbistrije tebi iz glave gledaju oči!

Vazda naklapati znadeš riječma, a nije ti sile,
Da naklapalo budeš; ta ì boljîh ima od tebe.
Iste su kobile blizu i sada, koje su bile,
Eumela, a on drži u rukama uzde stojeći."
Srdit vojvoda kretski odgovori njemu ovako:
„Ajase svadljivče prvi, o zlobniče, u drugom svem si
Među Argejcima gori, jer neljupko srce imadeš.
Nego se oklad'mo dajmo za tronog ili za koto,
A Agamemnon divni obojici svjedok nek bude,
Koji su naprvo konji, da znadeš, kad plaćao budeš."
Reče, — i Ojlejev sin brzonogi digne se Ajas
Srdit i gotov oštrim riječima njemu odvratit.
Svađa bi bila se tad produljila med njima dvjema,
Da sam ne bude usto Ahilej i rekao riječ:
„Ti Idomeneju, i ti, o Ajase, nemojte oštrim
Dulje se r'ječat riječma, jer nije ni pristojno vama.
I vi zamjerit znate, kad radi tako tko drugi.
Nego sjedite tu u krugu i motrite konje;
Oni će sami hrleć za pobjedom brzo dotrčat
Ovamo; tad će vas svaki raspoznati argejske konje,
Koji posljednji bježe za drugima, koji li sprijed."
Reče, — a Tidejev sin veoma dotjera blizu
Konje i šibaše njih po ramenima, oni se u vis
Propinjahu i brzo su put svršivali oba.
Jednako grudice prâ na uzdodržu padahu sada,
U kola urešena i cinom ì zlâtom mnogim
Iza obadva konja brzonoga jurahu tako,
Da iza naplataka kotača kolomije mnogo
U sitnom ne bješe prahu, a konji lećahu hrleć.
U sredìni kruga Diomed stane, te konjma
Silan kapaše znoj sa prsiju i s vrata na tle,
A sam iz sjajnih kola iz presjajnih na zemlju skoči,
Nasloni bič uz jaram; i Stenel ne htjede jaki
Čekati dugo, već on pohiti i darove uzme
Te drugarima dade prejunačnim ženu odvesti
I još uhati tronog, pa konje stane isprezat.
Za njim Nelejev unuk Antiloh dotjera konje,
Lukavstvom, a ne brzinom Menèlaja preteko bješe,
Ali i tako blizu Menèlaje držaše konje.
Kako je konj daleko od točka, kad gospodara
Svojega po polju vozi i vuče za sobom kola,
Skrajnje repa mu dlake dodiruju naplatak točka,
Koji se okreće brzo veoma, te med njim i konjem
Nema prostora mnogo kad širokom trči ravnìcôm:
Tòliko Atrejev sin za Antilohom čestitim osta,
Najprije bješe od njèga, koliko se može dobacit
Kolut, al' brzo ga stigne, jer jakost je rasla sve više
U Agamèmnonovê ljepogrive kobile Ete.

Da su još dalje njih obadvojica imala trčat,
Ne bi ga stigao samo, već prestigo bio bi njega.
A Idomènejev drug Merion subojnik vrli
Bješe kopljòmet daleko za preslavnim Atrej a sinom.
Jer najsporiji bjehu ljepogrivi njegovi konji,
A on najmanje vješt na utrku tjerati konje.
A sin Admetov dođe od sviju zadnji junaka
Krasna vukući kola i pred sobom tjerajuć konje.
Bude ga žao brzom Ahileju, kada ga spazi,
Te med Argejcima stavši progovori krilate r'ječi:
„Najbolji junak gle brzokopitne konje sad tjera
Zadnji, al' takav mu dar udijèlimo, kakav je pravo,
Drugi, a prvi dar nek Tidejev sinak odnese."
Tako im reče, i svi povladiše, kako je reko.
Tad bi mu konja — kako povladiše — dao Ahilej,
Ali se Nestora sin junačine digne Antiloh
Te se s Peleja sinom Ahilejem pravdati počne:
„Vrlo ću na te se srdit, Ahileju, ako li riječ
Izvršiš tu, jer uzeti dar sad spremaš se meni
Misleći, što su kola zaostala ì hitrî konji
Njemu, a junak je dobar. Al' bješe mu molit se vječnim
Bozima, zadnji tad ne bi brzonoge dotjero konje!
Ako li žališ njega i u srcu on ti je mio,
Mnogo je zlata i mjedi, ovaca u tvom čadòru,
I brzokopitnih konja i robinja dosta imadeš;
Uzmi što od tog te njega još i većim darivaj darom
Potlje il' odmah sada, da pohvale tebe Ahejci.
Ove kobile ne dam, nek pokuša o nju se sa mnom
Ogledat, koga je volja u koštac sa mnom se primit."
Reče, i divni Ahilej brzonogi tad se nasmije
Radujuć mu se, jer drag Antiloh mu bijaše drugar,
Te odgovarajuć njemu progovori krilate r'ječi:
„Ako, Antiloše, veliš, da Eumela dar iz čadòra
Drugi dadem, učinit ću to, te oklop ću njemu
Mjedeni dati, što ga odùzêh s Asteropéja;
Oklop je optočen taj sve okolo sjajnijem cinom,
L'jevanim cinom, te oklop vrijediti taj će mu mnogo."
Reče te milome kaže Autòmedonu donèsti
Dar iz čadora, a taj i otiđe i dar donese,
U ruke Eumelu dâ ga, a ovaj ga veselo primi.
Tada se med njima digne Menelaj u srcu jadan
I gnjeva teškoga pun na Antiloha; u ruke njemu

533. „vukući kola", t. j. za sobom, jer mu je Atena prelomila jaram, a ruda mu je pala na zemlju (st. 392. 393.), te ne bješe više moguće upregnuti konje u kola.

560. „oduzeh s Asteropeja", vidi 21. pjev., st. 183.

567. 568. „u ruke njemu glasnik postavi skeptar", — vidi bilješku u 18. pjev.. st. 505.

Glasnik postavi skeptar i argejskom narodu mučat
Reče; tad med njima junak bogoliki prozbori riječ:
„Što si učinio to, Antiloše, razuman nekad?
Moje junáštvo si ti osramotio, konje si moje
Ustavio i svoje rđavije potjero napr'jed.
Nego dederte, mudre čelovođe argejskog roda,
Sudite u sredìni obojici, ne po milòsti,
Da mjedenhalja koji Ahejac ne rekne potlje:
„„Zanio Atrejev sin je Menelaj Antiloha lažju
Te sad kobilu vodi, a njegovi mnogo su gori
Konji, i ako je sam junáštvom bolji i snagom.““
Al' ja da presudim sam, i ne mislim, da će me moći
Ikoji Danajac korit, jer pravedna presuda bit će:
Dođi, gojenče Zeusov, Antiloše, kako je pravo,
Pred kola stanider ti i pred konje i vitki drži
Bič u rùkû, što njime brzonoge tjero si konje:
Takni ih te se zakuni zemljomičnim bogom, što trese
Zemljom, da navlaš nijesi ni pr'jevarom kola mi smeo.“
Razumni na to njemu Antiloh odgovori ovo:
„Strpi se, ta ja od tebe, o kralju Menelaje, jesam
Mnogo mlađi, a ti i stariji i bolji jesi.
Znadeš, kakovih ima grjehota u čovjeka mlada:
Volja je brža u njega, al' pamet je njegova slaba.
Zato srce tvoje nek posluša: kobilu tebi
Dat ću, koju zadobih; pa ako ustražiš štogod
Drugo iz mojeg čadòra, darovat bih volio i to
Tebi odmah no tebi, o gojenče Zeusov, iz duše
Ispasti za dane sve i pred bozima ostati grješnik.“
Reče te Nestora sin junačine kobilu vodeć
Odmah je u ruke dâ Menelaju. Ovom se srce
Razblaži; — kao što rosa na usjevu, kojino raste,
Pada po klăsovima, kad počnu oranice stršit:
Tako se razblaži tebi, Menelaje, srce u grudma.
Besjedu započne s njim i krilate prozbori r'ječi:
„Ja ću, Antiloše, tebi popustiti, ako i jesam
Srdit, jer lud nijesi ni vjetrenjast ni prije bio,
A sad um ti je mladost prevladala. Samo se čuvaj
Drugi put varati ljude, od tebe koji su bolji.
Ne bi me mogao brzo Ahejac drugi umirit.
Nego si mnogo ti nastrado, pretrpio mnogo
I brat tvoj i otac junačina, — svi vi zbog mene.
Zato se dajem tebi namolit i kobilu tebi

582. 584. Menelaje hoće, da Antiloh zaklinjući se drži bič u rukama kako ga je imao, kad je učinio ono, što mu Menelaje prebacuje, — za tim hoće Menelaje, da Antiloh zaklinjući se takne konje, t. j. ako se krivo zakune, da propadne i on i njegovi konji, — još hoće, da se Antiloh zakune Posidonom, koji mu je pradjed; vidi u 13. pjev., st. 554. 555

600. apostrofa; vidi 4. pjev., st. 128.

Dajem, koja je moja, nek vide i ovi, da nije
Meni nemilo srce u grudima, ljuto da nije."
  Reče, i kobilu dâ Antilohovu drugaru
Vodit Noémonu, à sâm tad presjajni kotao uzme,
Onda zlaćena dva Merìon talenta uzme,
Četvrti, koji je tjero. Još dvoušna ostade žara
Peti dar, i Ahilej ponese je između gledáčâ
Te je Nestoru dâ i reče pristupivši k njemu:
„Na i tebi ovo, o starino, zaklad nek bude,
Spomen pogreba jadnog Patròkla, jer ne ćeš ga više
Živa međ Danajci vidjet. A ovaj ti dajem onako
Dar, jer rvat se ti, ni pesnicama se ne ćeš
Tući, nit' kopljem ćeš gađat ni trčati nogama brzim,
Jer te već starost teška pritiskuje". — Tako mu reče
I dar mu u ruke metne, a Nestor veseo primi,
Besjedu započne s njim i krilate prozbori r'ječi:
„Doista pravo si sve i valjano kazao sinko!
Noge mi, dragiću, nisu ni koljena sigurna više,
Već mi se ruke s oba sa ramena ne miču brzo.
Ej da pomladit se mogu, da snagu potpunu imam,
Ko na Bupràsijskôm polju od Epejaca kad bješe
Pokapan kralj Amarìnkej, kad obdulje kraljevi sini
Metnuše! Onda meni ni jedan Piljanin jednak
Ne bješe niti Etólac junačina, a ni Epejac.
Pesnicom svladah tad Klitoméda, Enopu sina:
Rvanjem dobih Ankéja Pleurónjanina, što na me
Usta; a Ifikla, dobra junaka, trkom natrčah,
A Polidóra tada i Fileja kopljem predobih;
Samo me kolima do dva pretekoše Aktoríóna
Brojem jači od mene i pobjedu zavideć meni,
Zato i dobiše oni od sviju najveće dare.
Oni su bili blizànci, te jedan je upravljo stalno,
Jedan je upravljo stalno, a bičem je tjerao drugi.
Takav sam bio onda, a sada nek mladi se takvih
Laćaju poslova, à jâ pokorit se starosti imam
Jadnoj; a onda ja međ junacima bijah na glasu.
Nego idi i svojeg drugara borbama slavi:
A to veselo primam, i meni se raduje srce,
Što me se jednako sjećaš ljubežljiva te na pamèti
Imaš, kako me valja u argejskom narodu častit;
A bozi tebi hvalu za ovo obilatû dali!"
  Tako mu reče, te Pelejev sin među Danajce guste
Otide zahvalu čuvši od Nestora, Neleju sina;
Onda obdulje on za šakanje odredi mučno:
Tegleću mazgu sveže šestakinju ondje u krugu,

---

641. 642. O ponavljanju, koje je u ta dva stiha, vidi bilješku u 20. pjev., st. 371 372.
646. „svojeg drugara", t. j. Patrokla.

Još je ujarmio nije (ujarmit je vrlo je teško).
Pobjeđeniku kondir za nagradu dvoušni metne;
Onda se uspravi on i Argejcima besjedu rekne:
„Atrejev sine tî i ahejski vî nazuvčari,
Dvojici najboljih rec'mo junaka, neka se dignu
I nek se na šake biju za ovo. Kojemu od njih
Pobjedu dade Apolon, i Danajci svi mu priznadu,
Mazgu nek tegleću uzme i s njomé se vrati u čàdor,
A pobjeđènîk će ovaj odnèsti dvoušni kondir."
Reče, — i junak se vr'o i visok podigne odmah,
Sin Panòpejev Epej u šakanju bolnome vještak,
Tegleću uhvati mazgu i ovu progovori riječ:
„Neka ovamo dođe tko želi odnijet kondir."
Mazgu Ahejac, mislim, ni jedan ne će odvèsti
Mene u šakanju svladav, u čemu sam — dičim se — prvi.
Ili zar dosta nije, u boju slabiji što sam?
Ta u djelima svima i ne može vještu se biti.
Sada ću kazati nešto, i tako će doista biti:
Naskroz ću kožu prolomit i kosti ću smrviti njemu,
Pa ga nek ukopnici u skupu čekaju ovdje,
Da ga iznesu odávdê, kad moje ga svladaju ruke."
Tako im reče, i oni umúčê svi i ušútê,
Samo mu ustane jedan bogoliki junak — Eurijal,
Koji Mekìsteju sin, a kralju Talaju unuk
Bješe (Mekistej je taj u Tebu došao jednoć,
Kada je umr'o Edip, na pogreb, tu je Kadmejce
Svladao sve). Tad njegovu sinu pomagat Diomed
Kopljanik slavni stane i hrabrit ga želeć mu vrlo
Pobjedu. Najprije metne na njega pregaču, za tim
Od kože tornoga vola poìzrezâno mu dade
Remenje. Opasav se u sredini okruga stanu
Obadva onda ruke i jedan ì drugî dignu
Žilave pa se zalètê, zapletu im teške se ruke.
Čeljusti počnu im strašno škrgutati, iz svih im uda
Tečaše znoj, a Epej na jednoć skočivši divni
Onoga, dok je poglédô, u obraz lupi, te onaj
Ne mogne stajati dulje, i odmah mu koljena b'jela
Klecnu. Kako se riba pod lelijem Boreja vjetra
Na punom haluge žalu praćàkâ, a val je crni
Pokrije: tako se praćnu i onaj, kad udaren bude.
Al' ga junačina digne i uspravi Epej, drugari
Pristupe pa ga kroz krug povedu, noge se njemu
Vuku i gustu krv izbacuje, obara glavu.

683. 684. „pregaču" oko slabina, da ih štiti, — „remenje" oko šaka, ali tako, da prsti budu slobodni; šake su se remenjem obavezivale, da udarci budu što jači.

685. „opasav se", t. j. pregačama, tako i u st. 710.; — „okrug" je mjesto određeno za borce, oko njega su gledači.

Omamljena ga druzi povedu i med sobom njega
Posade, za tim odu i dvoušni kondir donesu.
I treću obdulju onda Ahilej odredi odmah,
I to za rvanje mučno, pokazujuć je Argejcem:
Veliki tronog, što stoji u ognju, tko drugoga svlada
(Goveda dvánêst vrijedna cijeniše med sobom svi ga);
Pobijeđeniku ženu u mnogijem poslima vještu
Odredi (goveda četir' vrijednu cijeniše svi je).
Onda se uspravi on i Argejcima besjedu rekne:
„Diž'te se, koji želíte u ovoj se borbi oglédat!" —
Reče, — te veliki sin Telamónov digne se Ajas,
Drugi se digne Odisej domìšljatî lukavstva znalac.
Oba se opasavši u srèdini okruga stanu.
Jedan drugoga primi za laktove žilavim rukam',
Kako se primaju rozi na krovu, kojeno slaže
Slavan drvodjelja željeć uklonit se vjëtârâ sili.
Čvrsto ščepaše ruke silovite leđa, te ona
Stanu grohotat, i znôj ih obojicu oblije vlažni;
Masnice guste se ispnu po rebrima i po ramenma,
Masnice crvene krvlju obojici; pobjede vrlo
Oni bijahu željni zbog tronoga ubavog onog;
Niti je svaliti mogo Odisej ni na tle oborit,
Niti je mogao Ajas, jer jaki se ne da Odisej.
Kad dodijavati to nazuvčarom već stane Ahejcem,
Onda veliki sin Telamónov progovori Ajas:
„Potomče Zeusov, domišljat Odiseju, sine Laèrtov,
Digni me, il' ću te dići; za ostalo Zeus nek se brine".
Reče i dizat ga stane, al' lukavstvo spazi Odisej
Te on Ajasa udriv u koljeno, gdje mu je pregib,
Razglobi, — Ajas se sruši nalèćkê, Odisej mu padne
Na prsi; motrahu svi to Ahejci i diviše svi se.
Za tim ga divni stradálac Odisej dizati stane,
Malo ga gane sa zemlje, al' ne mogaše ga dići;
Ajas mu potkine noge, i nađu se oba na zemlji
Jedan uz drugog blizu, okaljaju oba se prahom.
Trećom bi skočili oni i opet bi stali se rvat,
Da se ne digne sam Ahilej i branit im stane:
„Nemojte više se trudit i nemojte trti se u zlu;
Pobjedu oba imáte, i jednake uzevši dare
Idite, i drugi da se Ahejci natjecat mogu."
Reče, — i besjedu oni i čuju i pokore njoj se,
Obrišu prah sa sebe i košulje za tim obuku.
Odmah darove druge za brzinu metne Ahilej:

711—714. Oba su se borca rukama tako obuhvatili, da su glavu i prsi stisnuli o glavu i o prsi jedan drugome, a donje tijelo zajedno s nogama jedan od drugoga raskrečili tako, da su obojica zajedno u tome položaju bili nalik na preokrenuto slovo V. Pjesnik poredi taj položaj s rogovima na krovu u kuća, koji se tako hvataju jedan drugoga, da izlazi oblik preokrenutog V.

Ubav srebrni vrč, što brao šest je u sèbi
Mjera, a svojom ljepotom na zemlji bješe cijeloj
Najljepši, jer su ga krasno izradili vješti Sidonci,
A Feničani njega dovezoše plavetnim morem,
Pristaše oni u luci i Toasu daše ga na dar;
A sin Ijésonov Eunej Patròklu, vitezu vrč taj
Za sina Prijamova Likóna ucjenu dade;
Vrč taj za obdulju u čast drugaru stavi Ahilej,
Koji će nogama hitrim od sviju najbrži biti;
Drugome odredi vola i krupna i pretila salom,
A pô talenta zlatnog junaku zadnjemu metne.
Onda se uspravi on i Argejcima besjedu rekne:
„Diž'te se, koji želíte u ovoj se borbi oglédat!" —
Reče, — i Ojlejev sin brzonogi digne se Ajas,
Za njim Odisej se digne domìšljatî, treći Antìloh,
Nestorov sin, od sviju mladića što trčaše brže.
Stanu po redu svi, i pokaže znak im Ahilej.
Protegnut bješe im put od ograde; brzo preteče
One Ojlejev sin, Odisej divni za njime
Stizaše blizu veoma. Ko ženi pri prsima štapac
Kad krasnopòjasnôj stoji, a ona vješto veoma
Rukama privlači njeg, u osnutak poutku vuče,
Blizu prsi ga ima: Odisej tako je blizu
Trčo i u stope stupo, dok ne bi još obuzet prahom;
Dahom je divni Odisej obastiro Ajasu glavu
Jednako brzo trčeći, i pobjede željnu Ahejci
Klicahu, hrabrahu ga, a i sam hićaše vrlo.
Kada već trkalištu na kraju bjehu, u svojem
Srcu se pomoli tada Odisej divni Ateni:
„Čuj me, o boginjo, dođi pomoćnicom nogama mojim!"
Takovu molitvu reče, i Palada ču ga Atena,
Brze mu noge dade i koljena i ruke ozgo.
I kad već k obdulji htješe doletjeti, onda se Ajas
Oklizne, dok je bježo (Atena ga obori, gdje je
Gnoj od zaklanih léžo od goveda, glasnih rikača,
Koje je poklo Ahilej brzonogi u čast Patròklu:
Gnoja se goveđeg zubi i usta napune onom.
Dođe Odisej, divni stradálac, njega pretekav
I vrč uzme, a Ajas tad svijetli govedo primi.
Toga tornoga vola držeći rukama za rog
I pljujuć gnoj iz usta Argejcima prozbori riječ:
„Jao! boginja me oborila, koja ko mati
Za Odisejem pristaje sveđ i pomaže njemu".
Tako im reče, i svi nasmiju njemu se slatko.
A zadnju obdulju za tim odnese sebi Antìloh
Smijuć se te on ovu Argejcima besjedu rekne:
„Reći ću nešto vam, druzi, i ako znadete sami:

Besmrtni bozi časte i sada starije ljude.
Ajas je stariji malo od mene, ali Odisej
Roda je pređašnjega, od pređašnjih potječe ljudi;
Ljudi ga vele stara, držeća, i teško se s njime
Osim Ahileju drugim Argejcima svim utrkivat."
  Reče i prodiči tim brzonogog Peleju sina;
Onda će njemu ovu Ahilej prihvatit riječ:
„Ta ti pohvala ne će, Antiloše, zaludna biti,
Nego ću jošte ti dodat polovinu talenta zlatnog".
Reče i u ruke dâ mu, a onaj veseo primi.
  Onda Pelejev sin dugosjeno koplje donese
Pa ga u okrug metne, i kacigu i štit, — sve bješe
Oružje skinuo to sa Sarpédona divnog Patròklo.
Onda se uspravi on i Argejcima besjedu rekne:
„Dvojici najboljih sada junaka rec'mo, nek na se
Oružje metnu i mjed nek uzmu, što meso siječe,
I neka ogledaju za ovo jedan se s drugim.
Koji drugome prije nas'ječe tijelo krasno
Te mu i crnu krv i utrobu zahvati mjeđu,
Tome ću ovaj mač sa srebrnim klincima dati,
Lijepi trački mač, što uzeh ga Asteropéju:
A nek oružje drugo obojica zajedno nose.
Još ćemo krasnom ih gozbom podvoriti tad u čadòru."
  Reče, — i veliki sin Telamonov digne se Ajas,
I sin Tidejev jaki Diòmêd za njime se digne.
Kada već njih dva budu u oružju sa obje strane,
Onda u srèdnu zađu obojica željeć se borit
Očima gledajuć strašno, — Ahejci se u čudu nađu.
A kad se jedan drugom na blízu primaknu oni,
Tri put zatrče se, tri put iz blíza navale oba.
Ajas probode štit, što svuda jednako krije,
Ali ne zadre kožu, jer onoga obrani oklop.
A sin Tidejev njega oštrícem sjajnoga koplja
Iznad velikog štita pogoditi gledaše u vrat;
Ali za Ajasa tad se pobojavši Danajci viknu,
Neka se prestanu borit, nek jednaku obdulju uzmu.
Vitez Ahilej mač Diomedu veliki dade
S korama i s remenom izrezuckanijem krasno.
  Onda Pelejev sin samòtvor gvozdeni kolut
Postavi; kolut je taj Eetiôn bacao jaki,

788—792. Antiloh ovo govori u šali i šaleći se pretjeruje: Odisej je posljednje godine trojanskoga rata mogao biti čovjek od kakvih 40 godina, dakle nikakav starac; ni 10. godina kasnije nije on još bio star, kako vidimo iz 8. pjevanja Odiseje, gdje Odisej u bojnim igrama ne ustupa mladićima.

793. „prodiči Peleju sina", što obdulje dijeli po pravdi.

810. O toj obećanoj gozbi nema dalje nigdje ni riječi; vidi 10. pj., st. 215. 216.

815. „očima gledajuć strašno", te su riječi prenesene iz 3. pjev., st. 342. ali bez pravoga smisla.

827. Eetion, t. j. otac Andromahin; vidi u 6. pjev. st. 414—416.

Al' je brzonogi divni Ahilej pogubio njega,
A kolût odvezao u brodu s drugijem blagom.
Onda se uspravi on i Argejcima besjedu reče:
„Diž'te se, koji želíte u ovoj se borbi oglédat!
Ako i jesu vrlo daleko rodna mu polja,
Dok pet bude se ljeta okrétalo, imat će dosta
Gvožđa, bude l' ga trebo, jer pastir ni orač mu ne će
Gvožđa trebajuć u grad putovat, već davat će kolut."
  Reče, — te ustrajni ratnik Polìpêt digne se onda,
Za njim se digne jaki božànskî junak Leòntej,
Digne se Ajas, sin Telamónov, ì dîvnî Epej;
Stanu po redu, a divni tad Epej pograbi kolut
Te ga zavrtjevši baci, a svì se Ahejci nasmiju.
Aresova tad loza Leòntej se kolutom baci,
A treći Ajas, sin Telamónov, baci se njime
Žilavom rukom, te on preleti biljege sviju.
Al' kad ustrajni ratnik Polìpêt uhvati kolut, —
Kako daleko bacit govèdâr batinu znade,
Ona se vrti i leti nad govedma njegova stada:
Tako je on nad okrugom svim prebacio, i svi
Poviču, ȁ drûzi tad Polipéta jakog se dignu
I dar kraljevski odmah odnesu u prostranu lađu.
  Onda strijelcima modra Ahilej postavi gvožđa:
Dvosjeklih sjekira deset i deset jednosjeklih stavi:
Od mrkokljune lađe izà tog katarku digne
Na pijesku daleko i grlice plašljive nogu
Priveže uzicom tankom o katarku, u nju strijeljat
Rekne: „Tko grlicu sada na katarki plašljivu zgodi,
Dvosjekle sjekire sve nek uzme ì kući nosi;
A tko promaši pticu i uzicu pogodi samo,
Proste će sjekire dobit, jer tâj je pobjednik manji."
  Reče, — i Teukar snažni gospodar digne se, za njim
Drug Idomènejev usta Merìon, subojnik vrli.
Ždrebove bace u šljem u mjedeni te ih potresu:
Teukra zapadne prvog strijeljati. Odmah strijelu
Krepko odapne on, al' gospodu tad Apolónu
On hekatòmbu slavnu prvorodnih janjaca nije
Obreko, zato mu ne da Apolon pticu pogodit;
Uz nogu uzicu zgodi, gdje svezana bijaše ptica,
Naskroz prereže oštra strijela uzicu onu,
Grlica plašljiva tad pod nebesa prhne, i odmah
Uzica na zemlju padne, a ahejski sinovi ciknu.

---

840. „svi se Ahejci nasmiju", valjada što je Epej nespretno zgrabio i bacio kolut.

845. 846. Govedar baca batinu za govedima, koja su se od stada udaljila, da ih dotjera natrag.

850. „modra gvožđa", jer su sjekire posve nove, te su još modrikaste od vatre. kad su kovane.

Luk Merìon brzo iz ruke istrgne Teukru,
A u ruci mu bješe strijela, dok gađaše Teukar.
Odmah strjelometnom bogu obrèče tad Apolonu
On hekatombu slavnu prvorodnih janjaca zaklat.
Grlicu plašljivu spazi u visu, ispod oblákâ,
Pa je, dok se je vijala tu, pod krila po sr'jedi
Zgodi te naskroz prođe strijela, a ona se u tle
Ispred noge zabode Merìonu, à ptica onda
Spustit na katarku se mrkokljune hoćaše lađe,
Ali obori vrat, i krila gusta joj klonu,
Brzo iz uda joj život izlètî, daleko odande
Padne, — i motrahu svi to Ahejci i diviše svi se.
Dvosjeklih sjekira deset Merion uzme, a druge
U lađe koritaste u svoje Teukar odnese.
 Onda Pelejev sin dugosjeno koplje donese,
Koto nežežen vola vrijedan, iskićen cv'jećem,
Te ga u okrug metne; kopljometna dva se junaka
Dignu: Atrejev sin širokovladni kralj Agamèmnon
I Idomènejev drug Merion subojnik vrli.
Njima brzonogi divni Ahilej besjedu reče:
„Atrejev sine, znamo, kolìkô nadilaziš druge,
Kòliko snagom si ti i gađanjem prvi od sviju,
Al' dar u koritastu ponesi u lađu ovaj,
A Merionu koplje dugosjeno vitezu dajmo,
Ako je po volji tebi, al' jâ bih želio tako."
 Reče, te posluša njega junacima kralj Agamemnon,
Koplje Ahilej dâ Merìonu, — prekrasni dar svoj
Dâ Agamemnon glasniku Táltìbiju, da ga odnese.

884—888. Ne kaže se izrijekom, da Ahilej sada poziva na bacanje koplja (džilitanje), ali da je tako, to se vidi iz st. 886., gdje se kaže, da su se digla dva kopljometna junaka, — a također iz st. 891., gdje Ahilej Agamemnonu priznaje prvenstvo u bacanju koplja.

DVADESET ČETVRTO PJEVANJE.

Otkup Hektora.

Raspe se okrug, te narod ka brodovom brzim se onda
Ràspršâ, svaki k svojem; na večeru mišljahu oni
I san mišljahu slatki uživati. Ali Ahilej
Plakaše sjećajuć se drugara miloga, a san
Svesilni njega nije osvajo, već amo se tamo
Vrtio žaleći jakost Patròklovu ì vrlû snagu,
Misleći, što je s njim sve uradio, patio što je
U bitke junačke mnoge i valove ulazeć mučne;
Toga se spominjuć bujne od obraza lijaše suze;
Sad bi nalego na bok, a sada bi näuznâk lego,
A sad na lice Ahilej i digo bi se te usto
Pa bi lutao sav prenemážûć se uz brijeg morski
Kad bi se nad morem zora zažarila i nad bregòvma,
Ugledo nju bi Ahilej, brzonoge onda bi konje
U kola uprego svoja i za kola svezo ostrágu
Hektora, da ga vuče, i oko Patròklova groba
Tri put bi potego njega; počivo bi tad u čadòru,
Ničice protegnuta u prahu bi Hektora pušto.
Ali i mrtva žaleć junaka Apolon je njemu
Od t'jela nagrdu svaku odbijo te ga pokrivo
Egidom zlatnom, da onaj ne oguli njega potéžûć.
Tako je nagrđivo Ahilej Hektora srdit,
Ali su gledali njega i žalili blaženi bozi
I skoroteču slali oštrovidnog, nek ga ukrade.
Na to su bozi se svi privoljeli, samo se nije
Hera niti Posìdôn ni sjajnoka Zeusova kćerka,
Nego ostaše, kako već omrznu sveti im Ilij
I kralj Prijam i narod s Alèksândrova grijeha;
Boginje uvr'jedi on, kad dođoše k njemu u òbor,

Ovo se pjevanje počinje s večerom dvadeset devetoga dana, kojega su događaji opjevani u 23. pjevanju a svršuje se s pedeset prvim danom.

24. „oštrovidni skoroteča" je bog Hermija.

26. „sjajnoka Zeusova kćerka", t. j. Atena.

29. 30. Ovo je jedino mjesto u Homera, gdje se spominje Parisova presuda, kojom je izjavio, da je Afrodita ljepša od Here i od Atene, i tako ove dvije boginje uvrijedio, koje su iza toga zamrzile na Troju, domovinu Parisovu; Afroditi je Paris zato dosudio prvenstvo u ljepoti, jer mu je obrekla pribaviti lijepu Helenu ili kako pjesnik kaže „razbludu hudu" (t. j. razbludu, koja je napokon upropastila Troju). Presuda se Parisova u kasnije vrijeme pričala opširnije i kićenije, nego što ovdje Homer kaže; vidi na kraju knjige u tumačenju riječî i imena kod „Afrodita."

Onu pohvali, koja daríva mu razbludu hudu.
Kada dvánêsta zora izà toga nastane opet,
Onda će Feb Apolon med besmrtnim bozima reći:
„Strašni ste, bogovi, vi i nemili! Nije l' vam Hektor
Klao goveđa stegna i stegna koza bez mane?
Sada izbavit njega ni mrtva ne će se vama,
Da ga ugleda mati i žena i njegovo čedo,
Roditelj njegov Prijam i narod; tad bi ga oni
Brzo izgorjeli ognjem, sahranili časno bi njega;
Nego Ahileju ljutom ugađati hoćete, bozi,
U kog se pravedna duša ne nahodi; njemu u grudma
Ne da se srce okrenut, i uvježbo ćud je već divlju
Ko lav, koji se sili i junačkom srcu povodit
Daje te na stada ide na ljudska, da uhvati ručak:
Milost je tako Ahilej izgubio, a stida nema
(Koji koristi ljudma i koji mnogo im udi).
I drugi tkogod jošte i milijeg izgubi svoga,
Izgubi rođenog brata il' svojega miloga sina,
Ali od plača opet i ridanja prestati znade,
Jerbo je srce ljudma sudbina strpljivo dala;
Ali Hektoru divnom i život uze Ahilej
I sad ga za kola veže te vuče ga milom drugaru
Okolo groba, — al' bolje ni ljepše s tijem mu nije.
Samo da na njeg mî se ne rasrdimo junaka,
Jer u ljutosti svojoj i n'jemu nagrđuje zemlju."
  Ljutita njemu Hera bjeloruka besjedu reče:
„O srebrnoluki bože, nek i ta ti besjeda bude,
Ako je Hektor vama s Ahilejem jednake časti;
Hektor je smrtno čeljade i ženu je sisao smrtnu
A Ahilej je porod od boginje, kojuno sama
Ja odgojih, othranih i čovjeku dah je za ženu
Peleju, kojega bozi od svega ljubiše srca.
Svi ste bogovi bili na píru, — među njima ti se,
Nevjero, zločestih druže, sa formingom gošćaše tada."
  Nebeski oblačnik Zeus joj odgovori besjedu ovu:
„Nemoj se, Hero, vazda na bogove srditi druge!
Jednako ne ćemo častit obojicu: — al' je i Hektor
Bozima najdraži bio od sviju, što žive u Troji,
Svima i meni, jer vazda na darove mišljaše drage.
Nikad bez podjednake bez gozbe mi ne bješe oltar,
Bez pretilinê i vina, već kakvi su darovi nama.
Ali se prođimo toga, da Hektor se smjeli ukrade,
Jer to i nije mogúće učinit, da ne zna Ahilej,
Kada mu u pomoć danju i noću dolazi mati
Nego da sada mi tko srebronogu Tetidu bliže

45. Taj je stih bez smisla; jamačno ga je netko u kasnije vrijeme umetnuo.
54. „n'jemu nagrđuje zemlju", t. j. mrtvo tijelo Hektorovo, koje je sada prah i zemlja.

Zovne, da besjedu mudru izrečem joj, nek bi Ahilej
Dare od Prijama uz'o, na otkupe Hektora dao."
  Reče, — i Irida javit vjetronoga otide odmah.
Među gredovitim Imbrom i Samom baš u sredìni
U more skoči crno, i za njom voda zašumi.
Irida zaroni tamo u pučinu olovu slična,
Koje se u more spušta o rogu tornoga vola
I smrt ribama nosi mesoždernim. Tetidu ona
U spilji prostranoj nađe, a boginje druge oko nje
Pomorske bjehu u skupu i sjeđahu; med njima ona
Plakaše sudnju sina nezazornog, koji je imo
Pasti u grudastoj Troji daleko od očinske zemlje.
Irida blizu nje brzonoga stane i reče:
„Zove te, Tetida, Zeus pun vječne mudrosti, diž' se."
Boginja srebrnih nogu odgovori Tetida njojzi:
„Čemu mi veliki bog poručuje onaj? a ići
Ja se med besmrtne žacam prekò mjerê u srcu jadna.
Idem, i što mi rekne izreći mi uzalud ne će."
  Boginja uzorita kad tako reče, navúčê
Mrki na se prijeves, od kojega odjeće nema
Crnje, i pođe, a pred njom vjetronoga Irida brza
Vodeć je; okolo njih su uvijali morski se vali.
Kad već na obalu dođu, tad obje u nebo prhnu;
Zeusa gromoglasnog nađu, a bogovi svi oko njèga
Blaženi vječni sjede u skupu. Tetida sjedne
Ondje uz oca Zeusa, a ukloni njoj se Atena.
Zlatni u ruke kondir ljeporuka metne joj Hera
Te je pozdravi r'ječma, a Tetida vrati ga ispiv.
Med njima otac ljúdî i bogova započne riječ:
„Ako i žalosna jesi, na Olimp si, Tetida, došla
U srcu noseći tugu bez prebola; znadem je i sam.
Al' ću ti ipak reći, zbog čega pozvah te amo.
Zavada traje devet već dana med bozima vječnim
Radi Hektora mrtvog i tvojeg gradobije sina.
Oni skoroteču šalju oštrovidnog, neka ukrade
Hektora, al' ja hoću Ahileju slavu da dadem,
Tvoje da prijateljstvo i štovanje sačuvam sebi.
U vojsku idi brzo veòma i javider sinu;
Reci mu, bozi se srde, a od svih bogova vječnih
Ja se najviše gnjevim, gdje Hektora u srcu mahnit
Kod lađa srpastih drži i nè dâ njega otkupit,
Ne bi l' se pobojo mene i Hektora nä otkûp dao.
A ja ću k Prijamu poslat junačini Iridu brzu,
K lađama ahejskim sina nek ide iskúpiti milog
Dare Ahileju noseć, da obraduje ga njima'."
  Reče, — i Tetida njega srebronoga posluša odmah;
Vinuv se olimpskoj gori niz glavice boginja ode
I dođe sinu u čàdor. Zateče ga ona unútra,

Tužno gdje jeca, a mili drugari okolo njega
Žure se, trude se svi i ručak gotove sada;
Velikog zaklaše već u čadòru gustorunog ovna.
Gospođa majka sjedne uz njega odmah na blízu,
Rukom ga pogladi i r'ječ izustivši prozbori ovu:
„Dokle ćeš jädovat, čedo oj moje, dokle ćeš tužit
I izjedati srce na postelju niti na hranu
Ne misleć? Dobro bi bilo obljubiti kakovu ženu,
Jerbo mi ne ćeš dugo već živjeti, nego i tebi
Blizu već stoji smrt i sudbina teška ti stoji.
Nego čujder me brzo, od Zeusa ti glasnica ja sam.
Veli ti, bozi se srde, a od svih bogova vječnih
On se najviše gnjevi, gdje Hektora u srcu mahnit
Kod lađa srpastih držiš i njega ne daš otkupit.
Brže ga nä otkûp daj i mrtvačku ucjenu primi."
Odgovarajuć njojzi brzonogi reče Ahilej:
„Tako nek bude, — tko ucjenu dâ, nek nosi mrtvaca,
Ako mi Olimpljanin zapov'jeda ozbiljno sâm to."
Tako su mati i sin u gomili brzijeh lađa
Jedno s drugijem mnoge govorili krilate r'ječi.
A u Ilij u sveti Kroniôn tad Iridu slaše:
„Idi, Irido brza, sa olimpskog skin' se sijela
I junačini idi u Ilij Prijamu javit,
K lađama ahejskim sina nek ide iskúpiti milog
Dare Ahileju noseć, da obraduje ga njima:
Sam nek ide i drugi Trojanac nek ne prati njega.
Stariji neka ga kakav oglàsnîk prati, da mazge
Upravlja i kola s krasnim kotačima, u grad da natrag
Vozi mrtvaca, kojeg Ahilej je ubio divni.
Neka mu ne bude smrt na umu, nek ne bude strah mu.
Jer ćemo pratioca skoroteču boga mu dati;
Taj će ga voditi dotle, k Ahileju dok ga privede.
A kad ga on u čàdor Ahilejev veće uvede,
Ne će ga ni sam ubit i drugima svim će zabranit,
Jer lud nije Ahilej ni nesmotren, nije ni grješnik,
Već pribjegára će junak poštedjeti usrdno vrlo."
Reče, — i Irida javit vjetronoga otiđe odmah;
Prijamu dođe u dvore te tužnjavu, víku zateče.
Sinovi okolo oca u dvorištu sjedeći ruho
Suzama močahu svi, a među njima ù struku starac.
Bio se zamoto sav i ogrnuo; mnogo na glavi
Praha bijaše tome starini, mnogo na vratu,
Što ga je nabaco na se objèručkê, kad se je valjo.
A po dvorima kćeri i snahe jecahu vrlo
Sjećajući se mnogih i dobrih onih junaka,
Što već ležahu duše od argejskih ruku izgubiv.
Zeusova k Prijamu stupi oglàsnica i rekne riječ
(Tiho izustiv, a onom tad koljena poduzme drhat):

„Ne boj se, Dardanov sine o Prijame, ne budi strah te,
Jer ti zloslutna ja ne dolazim ovamo sada,
Nego dobro ti misleć, od Zeusa ti glasnica ja sam,
Za te se brine on iz daljine i žali tebe.
Veli ti Olimpljanin, da Hektora iskupiš divnog
Dare Ahileju noseć, da obradaješ ga njima.
Sam otiđi, i drugi Trojanac nek ne prati tebe.
Stariji neka te kakav oglàsnîk prati, da mazge
Upravlja i kola s krasnim kotačima, u grad da natrag
Vozi mrtvaca, što ga Ahilej je ubío divni.
Neka ti ne bude smrt na umu, nek ne bude strah ti,
Jer će se pratilac bog skoroteča tebi pridružit;
Taj će te voditi dotle, k Ahileju dok te privede.
A kad te on u čàdor Ahilejev veće uvede,
Ne će te nì sâm ubit i drugima svim će zabranit,
Jer lud nije Ahilej ni nesmotren, nije ni grješnik,
Već pribjegára će junak poštedjeti usrdno vrlo."
Tako rekavši riječ brzonoga Irida ode.
A kralj sinovima kola s kotačima krasnim uprezat,
Kola za dvije mazge zapovjedi i koš privezat;
Sam u komoru sađe u svođenu, koja je bila
Od drva kedrovoga, visòka, blistavila puna,
Ženu Hekabu k sebi pozove i ovo joj reče:
„Nesretnice, od Zeusa sa Olimpa glas mi je došo,
Sina iskupiti milog da k lađama ahejskim idem
Dare Ahileju noseć, da obradujem ga njima.
Nego deder mi reci, što u srcu čini se tebi?
Jerbo srce mene i duša potiče strašno
Onamo k lađama poći u široku ahejsku vojsku."
Reče, — al' zakuka žena i ovu odgovori riječ:
„Ao, kamo ti pamet, sa koje si prije na glasu
Bio med ljudima tuđim i onima, kojima vladaš?
Kako k ahejskim sam otići lađama hoćeš
Na oči čovjeku onom, što mnoge vàljânê tvoje
Već je posmico sine? U tebe je gvozdeno srce!
Ako te okrutni onaj i nevjerni uhvati čovjek
Te te očima vidi, na tèbe se smilovat ne će
Nit će se žacati ubit. Daleko u sobi ovdje
Hektora plačimo sada! Silovita negdje mu tako
Zäprêde uz nit života sudbina, kad rodih ga, dà ôn
Nahrani brza pseta od ròditêljâ daleko
Kod tvrdog čovjeka onog. Po srèdini njegovu jetru
Mogla bih da zagrizem i izjedam! Tako bi bila
Naplata za sina moga, jer strašljiva smako ga nije,
Nego za Trojce se on i za Trojanke njedara niskih
Borio, niti je na strah, na bježanje mislio svoje."

---

215. „Trojanke njedara niskih", vidi 18. pjev., st. 122.

  Njojzi starina Prijam bogoliki prihvati riječ:
„Nemoj me ùstavljat, hoću da idem, — ne budi meni
U kući zloglasna ptica, odvratiti ne ćeš me moći.
Da mi je drugi tko od zemaljskih rekao ljudi,
Vrač il' sveštenik kakav il' žrtava kakav nadgledač,
Laž je. — mi bismo rekli, odvratili još bi se više:
A sad, gdje boginju čuh i očima svojima vidjeh,
Idem, i besjeda ne će badava biti; al' umr'jet
Ako je suđeno meni kod brodova ahejskih brzih,
Dobro, neka me odmah Ahilej ubije, kad svog
Sina u ruke primim, nadovoljim kada se plača."
  Reče i zaklopce krasne od kovčega otvori odmah,
Prekrasnih pokrova otud starìna izvadi dvánêst,
Dvánêst jednogubih struka i sagova isto tolìkô,
Plašteva krasnih tolìkô, tolìkô i košulja jošte.
Zlatnijeh talenata potegnuvši deset iznese
I dva tronoga sjajna iznese i četiri kotla,
Također prekrasan kondir, što Tračani daše ga njemu,
Veliki dar, kad k njima na poruke dođe; ni njega
Tad ne poštédî starac u dvoru, već željaše vrlo
Milog iskupiti sina. — Trojance, što u trijemu
Stajahu, tjeraše sve i psovati ružno ih stane:
„Odlaz'te, grdinje vi i srămote! Nemate l' sami
Kod kuće tužnjave dosta, već dođoste mučiti mene?
Nije l' vam dosta, što Kronov je sin udijelio meni
Jade, te najboljeg sina izgubih, al' znat ćete sami,
Jer će vas lakše sad Ahejci moći ubijat,
Pošto je umr'o on, a u dvore boga Aída
Prije pošao ja, no očima svojima vidim,
Gdje grad razoruju trojski i pustoše gdje ga dušmáni".
  Reče te štapom ljude razagna, i uklone svi se
Starcu, koji je hito; sinòvima povikne tada
Divnoga Agatóna i Helena, Parisa koreć,
Pamona, grlatog bojca Políta i ponosnog Dija,
Koreć Antìfona sina, Hipòtoja, Dejfoba koreć.
Toj devetorici vikne starìna i ovo im reče:
„Žur'te se, zločesta djeco i grdila! Ej da ležite
Mjesto Hektora vi kod brzijeh brodova mrtvi!
Jao prejadnu meni, — porodih u širokoj Troji
Vrlo dobrih sinova, a sada mi nema ni jednog;
Troila, sa kola borca, bogolikog Mestora nema
Niti Hektora, boga med ljudima, koji se više
Činio da je sin božanski nego čovječji.
Tê sve je pobio Ares, a ostaše pokori sami,
Ostaše lašci, igrači, što najbolje po kolu tući
Nogama znadu i jânjce i jariće narodu grabit.
Ne ćete l' brže mi kola prirediti sada i ovo
U njih metnuti sve, da na put odemo odmah?""

Reče, — i oni se vike poboje svojega oca,
Kola za dvije mazge s kotačima krasnim iznesu,
Krasna, složena prvom i košaru privežu ozgo,
Za tijem skinu jaram mazgòvljî s klinova oni,
Jaram šimširov, s pucem, a kuke držahu čvrsto,
S jarmom iznesu remen jarmènî devet lakátâ
Dug, i na izdjeljanu prikòpčajû oni ga rudu
Sprijed na okovu tad i kariku pritisnu čavlom,
Triput sa svake strane omotaju nad pucem remen.
Redom zavežu kraje i pripnu ih pod rtom čavla.
Golemu ucjenu tada za Hektora glavu iznesu
Te je na izdjeljana gomilati započnu kola;
Upregnu za tim mazge krepkonoge, koje u hamu
Tegle, — Prijam je njih od Mišana dobio nekad
Za sjajni dar; tad privedu pod jaram Prijamu konje,
Koje uz izdjeljane starìna gojaše jasle.
Tako u visokom dvoru uprezati dao je kola
Prijam i glasnik njegov — obojica pametnih misli;
Kad li bolnoga srca k obojici Hekaba stupi
Medena vina krčag u ruci noseći desnoj
(A bio krčag je zlatan), da žrtvuju ì pôđû tada;
Stane pred konje i r'ječ izustivši prozbori starcu:
„Nâ, iz krčága ocu ded Zeusu izlij i moli,
Izmed dušmánâ kući da vratiš se, kad te već tvoje
K lađama nagoni srce prekò voljê moje. A za tim
Ti crnooblačnom Idskom i opet moli se Zeusu,
Kronovu sinu, koji na Troju gleda cijèlu;
Ptića od njega traži glasníka brzog, od sviju
Koji mu draži je ptica i kojem je najveća snaga;
S desne traži ga strane, da ugledaš oč'ma ga svojim
Te njim ohrabren pođeš k brzòkonjîkom Argejcem,
K lađama njihovijem. Gromoglasni Zeus-bog glasnika
Ne da l' ti, ne ću te ja nagoniti, ne ću te slati
K lađama argejskijem, i ako si željan veoma."
Njojzi starina Prijam bogoliki odvrati riječ:
„To ću te poslušat sada, o ženo, kako mi veliš,
Jer dić ruke je Zeusu vrijedno, da milostiv bude."
Reče i dvorkinju starac ključaricu zovne, da vodom
Čistom mu polije ruke, te dvorkinja k njemu priteče
Odmah noseći leđen u rukama, noseći i vrč.
Prijam umije ruke i primi krčag od žene,
Stane se moliti stavši sred dvorišta i liti vino,
Na nebo gledaše on i progovori besjedu veleć:
„Najveći preslavni Zeuse, što s Ide kraljuješ, daj mi,
Drag da Ahìleju dođem, da smiluje on se na mene,
Ptića mi pošlji brzog glasníka, koji od sviju
Tebi je najdraži ptica i kojem je najveća snaga,
S desne mi strane daj ga zamotrit, da ohrabren njime

Pođem k brzòkonjìkom Argejcem i k lađama njihnim."
Tako se pomoli on, i premudri usliši Zeus ga,
Odmah pošalje orla od sviju valjanijeg ptica,
Mrkoga lovca, što ga i pjegavcem nazivlju ljudi.
Kako su velika vrata od riznice visoke kojeg
Čovjeka bogataša i zaključana i čvrsta:
Takva mu bijahu krila sa jedne i sa druge strane.
I njima učini se, da nad gradom desno prolètje;
Videć ga veseli budu, i svima se razgali srce,
Na kola glatka Prijam starìna žurno se uspne,
Pa ih iz kapije onda i bučnoga pogna trijema.
Naprijed kola sa četir' kotača vukle su mazge
(Idej ih tjeraše hrabri), a ostrag su stizali konji,
Koje je ùpravljô starac i bičem ih gonio brzo
Kroz grad Ilijski sveti; za njime njegovi dragi
Išli su plačući svi, ko u smrt da polazi samu.
Kada iz grada oni već sađu te na polje dođu,
Onda se vraćati natrag u Ilij stadoše oni,
Sini i zetovi svi, a gromoglasni opazi Zeus-bog
Na polju dvojicu onu i vidjevši požali starca;
Odmah Hermiji on progovori milome sinu:
„Hermija, tebi je mnogo od svega drugoga draže
S čovjekom se udružit i uslišit, koga te volja.
Odlaz' i Prijama daj k širokobokim ahejskim lađam
Tako povedi, da iz sve iz vojske danajske nitko
Ne smotri, ne vidi njeg, dok k Ahileju ne dođe starac."
Reče, — i njega provođač skoroteča posluša odmah
Te on za noge onda privéza potplate krasne,
Zlatne ambròsijskê, koji po vodi i beskrajnoj zemlji
Tako nošahu njega, ko vjetar što dušući leti;
Uhvati i štap on, što njime zaklapa oči
Ljudma, kojima hoće, a druge budi ízà sna;
S tijem štapom u ruci skoroteča jaki odlètî.
Brzo Helèsponta on se i Troje uhvativ pođe
Na gospòdičića po licu bijaše nalik,
Koji je najljepšeg doba, i brada niče mu prva.
Kad se provezoše oni kraj Ilova velikog groba,
Ondje ustave konje i mazge, nek u rijeci
Piju. U to se mrak po zemlji uhvati veće;
Onda bacivši oči iz blíza Hermiju glasnik
Spazi te Prijamu reče i ovu mu izusti riječ:
„Pazi, Dardanov sine, sad uma treba nam bistra,
Čovjeka vidim i mislim, razderati on će nas oba.
Nego bježimo dajmo na konjima ili ga mol'mo
Koljena njemu obujmiv, da smiluje na nas se oba."
Reče, — te um se starcu pomete, on se poboji
Strašno, i njemu se kosa po gipkome naježi t'jelu;
On se zapanji tad, al' brzić Hermija k njemu

Dođe, ruku mu primi i prozbori pitajuć njega:
„Kamo si upravio, o oče, konje i mazge
U tu ambrosijsku noć, kad spavaju ostali ljudi?
Gnjevom Ahejci kipe, a bojao ti ih se nisi?
Oni su ljuti tvoji dušmáni i blizu su tebi.
Da te opazi koji u noći crnoj i brzoj,
Blago toliko gdje voziš, pri duši kako b' ti bilo?
Ni sam nijesi mlad, i ovaj je pratilac prestar,
Čojka da uzbije onog, što prvi bi udrio na vas.
Al' ja ne ću ti zla učinit i drugog od tebe
Odbit ću, jer mi se čini, na oca mi nalik si milog."
Njemu odgovori za tim starìna bogoliki Prijam:
„Sve je nekako tako, o sinko, kako si reko.
Nego je neki bog i nădâ me pružio ruku,
Koji je suputnika do mene poslao takvog
Ljubaznog, kakav si ti i uzrastom divan i licem,
Pameću mudar si ti i od blažena oca i majke."
Njemu skoroteča bog provođač prihvati riječ:
„Doista pravo si sve i valjano rekao, starče,
Nego deder mi kazuj i reci mi istinu pravu:
Šalješ li kamo mnoge i vrijedne zaklade svoje
K tuđima ljudma, da tamo cijèli ti ostanu oni,
Il' svi već òstavljati u strahu stadoste Ilij,
Kada je najbolji junak onaki ostao mrtav
Sin tvoj, jer u bitki on Ahejcima nije ustupo?"
Njemu odgovori za tim starìna bogoliki Prijam;
„Tko si, dobríkoviću, od kakvoga ti li si roda,
Koji mi nesretnog sina iskazo si dobro sudbinu?"
Njemu skoroteča bog provođač prihvati riječ:
„Mene, o starče, kušaš, za Hektora divnoga pitaš.
U bitki, u slavi ljudskoj, veoma često sam njega
Vidio očima svojim, i k lađama kad je Argejce
Potjero te ih oštrom ubijao mjedi i sjeko,
A mi se čuđasmo stojeć, jer nije Ahilej dopušto
(Na sina Atrejeva rasrdiv se) u boj nam zaći;
Njegov sam subojnik ja, na dobro građenoj lađi
Došo sam s njim; Mirmidonac po rodu sam, otac se meni
Zove Poliktor, obìlat je on i starac ko i ti;
Šest je sinova u njega, a mene sedmoga ima.
Ždrijeb kad bacah, pade na mene, amo da idem,
A sad na polje, dođoh od brodova, jerbo će zorom
Okolo grada boj Ahejci sjajnoki završ:
Već im je sjediti mučno, te ahejski nikako knezi
Ne mogu od boja njih uzdržat, koliko su nagli."
Njemu odgovori za tim starìna bogoliki Prijam:
„Pelejevoga sina Ahileja ako si zbilja

363. „u tu ambrosijsku noć", vidi 18. pjev., st. 268.

Subojnik, onda mi svu pripovjedi istinu sada:
Je li sin moj jošte kod brodova, ili je veće
Ud mu razrezo pò ûd Ahilej i bacio psima?"
Njemu skoroteča bog provođač prihvati riječ:
„Starče, izjele ptice nijesu ni pseta njega,
Nego još jednako on u Ahilejevu čadòru
Leži uz lađu crnu; već dvánêstî dan je, što leži,
Ali mu ne truhne koža, i njega ne rastaču crvi,
Koji jedu junake, što poginuše u boju.
Njega ti nèštedicê doduše vuče Ahilej
Drûgu okolo groba, kad divna osvane zora,
Al' ne nagrđuje njega; ta i sam bi divio tî se,
Kako u rosi leži, na njemu je oprana krvca,
Nigdje okaljan nije, zatvoriše sve mu se rane,
Kud ga pogodiše (jer mjed na njega izbaciše mnogi);
Tako ti blaženi bozi za vrloga brinu se sina,
Ako već i jest mrtav, jer srcu je njihovu mio.""
Reče, — te veseo bude starìna i odvrati riječ:
„Dobro je doista, sinko, i pravo besmrtnim davat
Bozima dare, jer nije ni sîn mi — ako ga imah —
Olimpskê bogove nikad u dvoru svom zaborávljô;
Zato se sjetiše njega u času također smrtnom.
Nego lijepi kondir od mene primider ovaj
Te me brani i vodi sa pomoću bogova vječnih,
Sve dok ne dođem ja u čàdor Ahileju divnom."
Njemu skoroteča bog provođač odgovori ovo:
„Kušaš me, mlađeg od sebe, o starče, al' ne ću te slušat,
Kada mi veliš dare od tebe primit, da ne zna
Za to Pelejev sin; u duši se žacam i bojim
Što mu uzeti, da zlo ne dogodi potlje se meni.
Ali tebe ću pratit do Argosa, hoćeš li, slavnog;
Usrdno brodit ću s tobom il' pješke vodit ću tebe,
Nitko se s tobom ne će potući pratilca prezrev."
Reče Hermija brzić te na kola skoči i onda
Brzo u ruke bič i uzde primi te konjma
I mazgòvima snagu tad udahne u srce velju.
Kada lađama dođu do bedema oni i jarka,
A to se upravo trude čuvari večeru praveć;
Na te čuvare sve skoroteča naspe provođač
San te otvori vrata i zasunke odrine odmah,
Starca unútra uvede i darove na kolih sjajne.
Sinu kad Pelejevu pristupiše već do čadòra
Visokog, što su ga svom Mirmidonci načinili kralju
Jelovo odrezav drvo, a ozgo pokriše čador
Rogozom punim dlake na livadi ga nakosiv;

421. Da su Hektora (već mrtva) ranili mnogi Ahejci, to se vidi iz 22. pjev., st. 371—375.
426. „ako ga imah", vidi 3. pjev., st. 180. i 11. pjev., st. 762.

Oko čadora dvor načiniše veliki kralju
Gustim ga koljem ogradiv; a zasovnica na vratma
Jelova bješe, što trî su Ahejca je turala silom,
Tri su druga Ahejca sa vrata zasunku velju
Tu odrivavali, al' sam Ahilej je rinuti mogo, —
Onda Hermija brzić starìni otvori vrata
I uveze brzom Ahileju darove slavne,
S kola na zemlju skoči i ovu besjedu reče:
„Starče, besmrtni bog sa Olimpa k tebi sam došo
Hermija, jer me je tebi, da pratim te, poslao Otac.
A sad ja ću se vratit i Pelejevome sinu
Ne ću na oči stupit, jer tô bi zamjera bila,
Smrtnike ljude bog da besmrtni miluje tako.
A ti kad uniđeš već, Ahileju koljena primi,
Moli ga, tako mu majke ljepokose, tako mu oca,
Tako mu sina, da time u njemu okreneš srce."
   Tako rekavši bog na široki vrati se Olimp
Hermija, a s kola Prijam starìna na zemlju skoči,
Ideja ostavi ondje, te Idej ostane konje
I mazgove pritežuć. Tad starac pođe k čadòru,
Gdje je ljubimac Zeusov Ahilej sjedio, — njega
Nađe unutra, a drûzi daleko sjede; junaka
Dva se usòpila služeć: Autòmedon vitez i Alkim
Od roda Aresova. Ahilej je upravo presto
Jesti i piti, i stô je pred njime stajao jošte.
Uniđe veliki Prijam, a oni ne opaze; — starac
Obujmi koljena divnog Ahileja, poljubi njemu
Ruke ljudomorne, što mu sinóvâ ubiše mnogo.
Kao što kada grozna Grjehota čovjeka stisne,
Koji na domu ubiv junaka u drugi narod
K bogatom čovjeku dođe, i čude se, koji ga vide:
Tako se začudi divni Ahilej Prijama spaziv,
Svi se začude drugi i jedan pogleda drugog.
Njega moleći Prijam bogoliki reče mu riječ:
„Sjeti se oca svoga, Ahileju bozima slični,
Starca, kako sam i ja, na pragu starosti hude.
Njega susjedi valj'da, što žive okolo njega,
Taru, a nikoga nema, da ukletvu, nevolju skine:
Ali opet kad čuje za tèbe živa, u duši
Svojoj se raduje on i u sve dane se nada
Miloga ugledat sina, od Troje kada mu dođe.
Al' ja prejadan jesam: porodih u širokoj Troji
Vrlo dobrih sinova, a sada mi nema ni jednog.
Ja sam ih imo pedeset, kad ahejski dođoše sini;

467. „tako mu sina", t. j. Neoptolema; vidi 19. pjev., st. 326. 327.
480. O Grjehoti vidi u bilješki 9. pjev., st. 503. 504.
482. „k bogatom čovjeku dođe" kao pribjegar, da se kod njega zakloni od rodbine ubijenoga, koja ga goni; vidi 16. pjev., st. 573. 574.
495—497. vidi bilješku u 6. pjev., st. 244—247.

Jedna ih utroba sama devetnaest porodi meni,
Druge mi sinove žene u dvorima rađahu mojim.
Mnogima nalet je Ares razglobio koljena njima,
A kog jedinog imah, te branjaše i grad nam i nas,
Tog ti nedavno ubi, kad branjaše svoju domaju,
Hektora. K lađama zato i dolazim ahejskim sada
Njega otkupit od tebe i golemu ucjenu nosim.
A ti se bogova boj, Ahileju, smiluj se na me
Oca se sjetivši svoga, — od njega jadniji ja sam,
Koji podnesoh, što nije pozèmljâr ni jedan, te pružih
Ruku k ustima onom junaku, što sina mi ubi."
   Reče te pobudi žudnju u njemu, za ocem da plače,
Za ruku starca primiv Ahilej malo ga rine.
Od njih se dvojice jedan ljudomore Hektora sjeti
I tužno plakaše savit Ahileju pred noge divnom,
A svog sad plakaše oca Ahilej, a sad Patròkla
Plakaše, te plač njihov po čitavu stane čadòru.
A kad jauka već se Ahilej nadovolji divni,
Te mu plakanja želja iz údôvâ, iz srca ode,
Sa svog digne se stóca i podigne za ruku starca
Glavu mu sijedu žaleć i sijedu njegovu bradu,
Besjedu započne s njim i krilate prozbori r'ječi:
„Jadniče, doista zla si pretrpio mnogo u duši!
Kako si k ahejskim sam se usudio lađama doći
Na oči čovjeku ònom, što mnoge vàljânê sine
Tebi pòsmicah već? u tebe je gvozdeno srce!
Nego na stolac se deder posadi, i u srcu jade
Pustimo neka se smire, i ako turovni jesmo,
Jer strahoviti plač pomoći ništa nam ne će.
Tako već besmrtni bozi odrediše ljudima jadnim,
Neka žive u tuzi, a sami bez briga jesu.
Bačve do dvije leže u Zeusovu domu, — iz jedne
Darove daje zle, a iz druge darove dobre.
Kome gromovni Zeus iz obíjû bačava sm'ješa,
Taj će se na zlo namjerit sad, a sada na dobro;
Kome nevolje dade, u ruglo vrgne ga Zeus-bog,
Te tog po zemlji divnoj gladòtinja progoni huda;
Luta, a bogovi njega ne časte nȉ ljûdi smrtni.
Tako i Peleju bozi od poroda darove sjajne
Dadoše; nekad bo bješe na glasu med ljudima svima
Blagom i obiljem on, Mirmidóncima kraljevo on je;
Ako je i bio smrtan, al' boginju daše mu ženu; —
Ali i njemu je zla udijelio bog, te u domu

498. „razglobio koljena", vidi 4. pjev., st. 469.

506. Prijam pruža ruku k ustima Ahilejevim ponizno ga moleći; inače u takvom događaju molitelj prima za podbradak onoga, koga moli; vidi 1. pjev., st. 501. i 10. pjev., st. 454.

525. 526. Misao, koja se ovdje izriče, dosta je nalik na onu u 17. pjev., st. 446. 447.

Nije se rodilo njemu sinóvâ, da vladaju jednoć,
Nego porodi jednog kratkòvječnog sina; ne dvorim
Njeg u staròsti mu ja, jer od doma vrlo daleko
Sjedim pod Trojom tebe i tvoju cvijèlêći djecu.
Čujemo, starče, i za te da nekada sretan si bio;
Dokle obuzima Lesb, sijelo Makara, gore,
Dokle Helespont ide neizmjerni, Frigija ozgo,
Tim si vladao, vele, sinòvima dičan i blagom.
A kad ti nebeski bozi bijedu dadoše ovu,
Oko zidova ti bitke i ljudska krvoprolića
Jednako traju, al' trpi, bez prestanka ne plač' u duši,
Jer si pomòći ne ćeš za vrlijem tugujuć sinom
Nit ćeš ga dići, već zlö bi dogoditi moglo se tebi."
  Njemu odgovori za tim starìna bogoliki Prijam:
„Ne sjedaj mene na stolac, o gojenče Zeusov, dok Hektor
Još u čadoru leži nesahranjen, vèć dâj otkupit
Brže, da oč'ma ga vidim, i ucjenu primi od mene
Mnogu, koju ti nosim. Naslađuj se njom i povrati
U kraj se očinski svoj, u životu kada si mene
Pustio mojem, da gledam još i dulje svjetlost sunčànû."
  Njega pogleda mrko Ahilej brzonogi veleć:
„Nemoj me dražiti, starče, ta i sam sam nakan ti divnog
Hektora nä otkûp dati; od Zeusa mi glasnica došla
Mati je — koja me rodi, starìnê morskoga kćerka.
Pa i za tebe znadem, o Prijame, ne možeš tajit,
Da te je k lađama bog ka brzijem doveo neki,
Jer se u vojsku ne bi ni čovjek u naponu, snazi
Doći usudio, jer bi stražari spazili njega,
Niti bi zasunaka od vrata òdrivô lako.
Zato mi nemoj sad uzbunjivati tugama srce,
Da te u svom čadòru ne usmrtim, ako i jesi
Sada pribjègâr ti, da Zeusov ne prestupim nalog."
  Reče, — i njega se starac poboji te posluša riječ,
A sin Pelejev tad iz čadòra poskoči ko lav,
Ne skoči sam, već i dva drugara pođu za njime:
Vitez Autòmedon jedno i Alkim drugo; — Ahilej
Iza Patròkla mrtvog od sviju ih voljaše drúgâ;
Od kola oni mazgove i konje stanu otprezat,
Starčeva oni glasníka, vikača uvedu i onda
Posade njega na stolac, za Hektora ucjenu silnu
Iz kola s naplacima sa krasnijem uzimat stanu;
Ostave tkanine dvije i košulju sašitu krasno,
Nek tim ogrne mrca i dade ga voziti kući.

559. 560. Ahilej je malo srdit (mi bismo danas rekli: nervozan), što je Prijam tako zaintačio, da mu se odmah preda tijelo Hektorovo, pa ne će ni da sjedne, kako mu je Ahilej rekao u st. 522.

562. Starina morski je Nerej; vidi 1. pjev., st. 358.

571. „posluša riječ", t. j. umiri se i sjedne.

Robinje zovne Ahilej te oprat im, namazat reče
Mrca i na stranu metnut, da Prijam ne vidi sina;
U srcu turovnu možda uzdržati mogao ne bi
Gnjeva opaziv sina, Ahileju srce bi dirn'o,
Te bi ga ubio on, prestupio Zeusov bi nalog.
Kada već robinje mrca okupaju, namažu uljem,
Onda ga tkaninom krasnom i košuljom ogrnu one:
Sam ga Ahilej digne, na nosila tada ga metne,
Na kola izdjeljana drugari metnu ga za tim.
Onda zajeca on i drugara po imenu zovne:
„Nemoj se na me ti, o Patroklo, srdit, kad doznaš
U Aídovu domu, da Hektora divnoga milom
Ocu na otkup dadoh, kad ucjenu dade mi krasnu;
I to ću s tobom ja podijeliti, kako i valja."
  Reče i opet pođe u čador divni Ahilej,
Sjedne na umjetni stolac, sa kojega ustao bješe,
Sjedne uz drugi zid i Prijamu besjedu reče:
„Sin ti je, starče, dan na otkupe, kako si reko;
On ti na nosilih leži, i kada osvane zora,
Vozeći vidjet ćeš njega, a sada se večere sjet'mo!
Ta i Nioba nekad ljepokosa sjeti se jela,
Kojoj je dvánêstoro u domu umrlo djece,
Šest joj je umrlo kćeri i mladijeh šest joj sinóvâ;
Ljutit na nju Apolon strijelom joj srebrnom ubi
Sine, strjeljačica pak Artemida ubi joj kćeri,
Jer s ljepoòbraznôm Letom jednačit se Nioba stala
Veleć, da Leta dvoje, a ona da porodi mnogo
Djece; al' njezinu svu poubijalo ono je dvoje.
Devet su ležali dana u svojoj krvi; pokopat
Nije ih imao tko, kad Kronìôn ù kamên narod
Pretvori; deseti dan ih sahraniše nebeski bozi.
Pošto se naplaka plača, i Nioba sjeti se hrane.
A sad je ona negdje na hridi na samotnom brdu
Sipilskom, gdjeno vele, da noćišta nimfe imadu,
Oko Ahelojske kad se rijèkê naìgraše veće;
Tamo je Nioba kamen, i trpi od bogova jade.
Nego se sada i mi, o starče, sjetimo, divni,
Hrane. A poslije, kad već uvezeš sina u Ilij,
Moći ćeš plakati za njim, jer mnogih je suza vrijedan."
  Reče i skoči Ahilej te zakolje preb'jelu ovcu,
A njom se zabave druzi po redu i gulit je stanu;
Na sitno razrežu vješto i nataknu za tim na ražnje,
Pomnjivo speku sve i onda s ražnjeva skinu.
Uzme Automedon hljeb i iz košara krasnih ga stane
On po stolu dijelit, Ahilej pod'jeli meso.
Rukama posegnu tada za gotovim jelima oni;
I kad namire već za pićem i za jelom žudnju,

595. t. j. dio ću spaliti u ime mrtvačke žrtve.

Prijam se Dardanov sin Ahileju diviti stane,
Kakav li je i kolik, jer bješe na bogove nalik;
A sinu Dardanovu Ahilej se divio brzi
Plemenit motreć mu pogled i besjedu njegovu čujuć,
Jedan drugoga motreć nadovolje pošto se oba,
Prvi prihvati riječ starìna bogolìki Prijam:
„Brže me kamo povali, o gojenče Zeusov, da sada
Nas se nadovoljimo obojica počinka slatkog,
Jer se pod kapcima meni nijesu zatvorile oči
Od onda, otkad mi sin pod rukama poginu tvojim,
Nego jednako ječim, i trpim bezbrojne jade,
Od kad se valjam po prahu u ogradi dvorišta moga.
A sad okusih jela i u grlo žarkastog vina
Sada spustih, a sve do sàda ne okusih ništa."
Robinjama Ahilej i druzima svojijem reče,
Neka postelju sad pod trijemom postave, za tim
Jastuke porfirne metnu, odozgo da prostirke prostru,
Runjave struke da stave, da imaju čim se ogrnut.
Robinje iz sobe pođu, u rukama luči im bjehu,
Brzo nastru one i priredе postelje dvije.
Tad se sa starcem šaleć progovori brzi Ahilej:
„Vani se, starče dragi, izvali, da te svjetovač
Ne vidi ahejski koji, ta oni vazda kod mene
Sjedeć vijećaju svoja vijeća, kako je pravo.
Od njih da koji te vidi u noći crnoj i brzoj,
Mogo bi reći to Agamemnonu, ljudi pastiru,
Te bi se predaja mrca odgoditi na dulje mogla.
Nego deder mi kazuj i reci mi istinu pravu:
Koliko dana misliš pokápati Hektora divnog,
Dotle da nì sâm ne vojujem ja i da narodu ne dam."
Njemu odgovori za tim starìna bogolìki Prijam:
„Ako mi hoćeš dati, da Hektora sahranim divnog,
Tijem ćeš djelom meni ugoditi, Pelejev sine.
Kako smo stisnuti, znadeš, u gradu, daleko je šuma.
Da dovezemo drva, a Trojci vrlo se boje.
Mi bismo devet dana u sobama tužili za njim,
Deseti dan bismo njega sahranili, gostili narod,
A jedànêstî dan načinili grob bismo njemu,
A dan bi dvánêstî zašli u borbu, ako bit mora."
Njemu brzonogi divni Ahilej prihvati riječ:
„Tako će biti, starče o Prijame, kako si reko,
Tòliko dana ću bojak, kolìkô veliš, odgađat."
Reče i desnicu ruku nad člankom Prijamu starcu
Primi Ahilej, da ne bi u duši se bojao ništa.
Onda spavati legnu u kućnome ondje trijemu
Prijam i glasnik njegov, obojica pametnih misli, —
A Ahilej zaspi u složenu dobro čadòru,

671. 672. t. j. stisne mu prijazno ruku.

A ljepoòbraznâ uza nj Brisèida također legne.
Ostali bogovi već i junaci konjici spahu
Noć cijèlu, i sanak savladao sve ih je ljupki,
Ali Hermiju boga brzića nije obuzet
Mogao san, jer u duši je on promišljo, izvesti
Kako će od lađa starca i prevarit jake stražare.
Čelo glave mu stane i ovu mu besjedu reče:
„Starče, nije ti zlo na umu, kada još spavaš
Među dušmánima tî, kad Ahilej ti ne htjede ništa.
Miloga sina si već iskúpio ì mnogo dao,
Ali bi sinovi, što ih u domu ȍstavî, dali
Ucjenu tri put tolìkû za tèbe živa, da sazna
Atrejev sin Agamemnon za tèbe i svi Ahejci."
Reče, — i starac se tada poboji te oglasníka
Probudi; Hermija konje i mazge upregne njima,
Kröz vôjsku potjera brzo, i spazio nije ih nitko.
Kada već dȍ broda dođu rijeke ljepoteke Ksanta,
Ksanta virovitog, koji od Zeusa se besmrtnog rodi,
Onda se Hermija opet na široki povrati Olimp,
Zora u šafran-plaštu po zemlji se čitavoj prospe,
Njih dva tjerahu u grad sve ječeć i kukajuć konje,
A mazge vožahu mrca, i nitko ih drugi od ljudi
Nȅ spazî niti od žénâ, u kojih su pojasi krasni,
Nego ih ugleda samo Kasàndra, zlatici slična
Afroditi; na Pergam uzašavši zamotri ona
Na kolih oca i s njim glasníka, što viče po gradu,
Mrca na nosilih spazi, gdje leži, te vuku ga mazge.
Zakuka ona, i vika po čitavom stane je gradu:
„Trojci i Trojanke, pođ'te i Hektora vidite divnog,
Ako se ikada njemu veseliste, kad se iz borbe
Vraćao živ na veselje cijèlome narodu, gradu."
Reče, — te ne htjede nitko u gradu ostati tada,
Čovjek ni žena, jer bôl ih goropadan sve je savlado.
S onim, što vožaše mrca, kod vrata se sastanu oni.
Prve se čupati stanu za njime gospođa majka
I mila žena skočiv ka kolima točkova krasnih,
Glavu njegovu držeć, a opkoli narod ih plačuć.
Čitav bi oni dan do zalaska samog sunčànôg
Plakali Hektora mrtvog pred vratima, ridali za njim,
Da im iz kola nije ovako rekao starac:
„Pustite mazge mi proći, a nasitit onda se plača
Možete, kada kući dovezem Hektora mrtvog."
Reče, — te oni se rastupe svi i propuste kola.
Kad već u dvorove slavne uvezu mrca, na ȍdar
Metnu ga provrtani, pjevače postave uza nj
Tužnjave započinjače, i nàrîcâhu pjevači

687. 688. „da sazna za tebe", t. j. da si ovdje u ahejskom taboru.

Tužaljku plačnu, a žene iza njih jecati stanu;
Od njih Andromaha prva bjeloruka tužnjavu počne
Držeć u rukama svojim ljudomore Hektora glavu:
„Mlad sa života si pošo, o mužu! Udovicu mene
U kući ostavljaš ti: dijete nam ludo je jošte,
Koje smo nesretni mi porodili, a da će ono
Doći do napona, ne mnim; sa vrha prije će ovaj
Srušit se grad, jer tebe čuvara mu nestade, koji
Branio grad si i djecu spasavao ludu i žene
Čestite. One će brzo u prostranim lađama otić
I među njima ja; a mene, dìjete moje,
Ti ćeš pratit, da ondje nedostojne poslove radiš
Robujuć tvrdome kom gospodaru; il' će te koji
Za ruku uzet Ahejac i s kule u smrt te jadnu
Baciti srdeći se, što brata mu nekada Hektor
Ubi il' oca il' sina, jer premnogi zube Ahejci
S golemom složiše zemljom pod rukom Hektora divnog.
Jer blag ti ne bješe otac u boju pogubnom, sinko,
Zato i ridaju sada za njime ljudi po gradu. —
Roditeljma si plač neizrèčen zado i tugu,
Hektore! A ja tužit i jàdovat najvećma imam,
Jer mi umiruć nisi sa òdra pružio ruke
Ni reko mudru mi riječ nijesi, da bih se vazda
Sjećala nje po danu, po noći roneći suze."
  Tako plačući reče, a žene jecahu za njom.
Onda tužnjavu tužnu među njima Hekaba počne:
„Hektore, mojemu srcu od sviju draži sinóvâ,
Dok si mi živio ti, i bozima bio si mio.
Ali se brinjahu za te u času također smrtnom.
Druge je sinove moje, kad kojega uhvati od njih,
Preko trepetljivog mora prodavao brzi Ahilej
Nà otok Samos il' Imbros il' Lemnos, koji se puši,
Al' kad iz tebe je život dugo'rtom uzeo mjeđu,
Oko groba je druga Patròkla, kog ti mu ubi,
Tebe potezo, al' onog ni tako probudio nije.
A sad mi rosan i svjež u dvorima, Hektore, ležiš,
Onome sličan si sad, srebrnoluki koga Apolon
K njemu pristupajuć ubi strijelama blagima svojim."
  Tako plačući reče i tužnjavu pobudi dugu.
Onda Helena treća među njima tužnjavu počne:
„Hektore, mojemu srcu od sviju djevera draži,
Muž je bogoliki moj Alèksândro, koji je mene

---

735. 736. Što se ovdje jadna Andromaha boji da bi se moglo njezinu sinu Astijanaksu dogoditi, to mu se po kasnijem grčkom pričanju i dogodilo: kad su Grci osvojili Troju, bacio ga je s kule Ahilejev sin Neoptolem, jer se bojao, da bi Hektorov sin mogao nekad osvetiti na njemu smrt svoga oca.

737 738. „zube složiše", vidi 19. pjev., st. 61. 62.

759. vidi 6. pjev., st. 428.

Doveo nekad u Troju, — ej prije da umrla budem!
Već bo je evo meni i dvadeset godina sada,
Kako otiđoh odándê i ostavih svoju domaju,
Ali od tebe zle i pogrdne besjede ne čuh,
Nego kad bi me tko u dvorima karao drugi,
Djever il' jetrva koja krasnohaljka, zaova koja
Ili svekrva — svekar ko otac blag mi je vazda —,
Karat me dao nijesi, već branio vazda si mene
Svojom prijaznom ćudi, riječima prijaznim svojim.
Zato i tebe plačem i sebe jadnicu tužna,
Jer sad nitko mi više u Troji širokoj nije
Blag ni prijatelj dobar, i zgražaju svi se od mene."
Tako plačući reče, i bezbrojni ječaše narod
Za njom. Tad ljudma Prijam starìna besjedu reče:
„U grad vozite drva, o Trojci, ništa se bojat
Zasjede argejske guste sad ne treba, jer je Ahilej
Šaljuć me od lađa crnih ovako rekao meni:
Prije pakostit ne će, dok dvánêstâ ne dođe zora."
Tako im reče, te konje i mazge upregnu oni
U kola pa se brzo pred Trojom kupiti stanu.
Devet su dana drva dovozili golemu silu;
A kad vidjelo sv'jeta već deseta osvanu zora,
Onda roneći suze iznesu Hektora smjelog
Na vrh lomače metnu mrtvaca i zapale vatru.
A kad ranoranka zora ružoprsta osvanu veće,
Onda se probudi narod pred lomačom Hektora dičnog
Kad se saberu već i na iskupu kada se nađu,
Najprije žarkastim vinom ugasiše lomaču oni
Svu, kolikô doségnu silovita vatra, a za tim
Braća i drugovi uzmu sakupljati bijele kosti
Ridajuć, bujne im suze niz obraze padahu svima.
I kosti, pošto ih skupe, u kovčeg metnuše zlatni,
Porfirnim pokrovcima i tankima pokriše kovčeg;
U jamu iskopanu tad metnuše njega i ozgo
Kamenja velikog gusto naslagaše. Za tim Trojanci
Grobni nasuše hum i metnuše svuda stražare,
Da nazuvčári ne bi Ahejci navalili prije.
A kad nasuše hum, tad vraćat se uzmu i onda
L'jepo se sakupe svi i gošćahu slavnom se gozbom
Svi u dvorima Zeusu gojenca Prijama kralja.
Tako slavljahu oni konjokrote Hektora daću.

764. „ej prije da umrla budem", Helena dakle žali, što se dala odvesti od Parisa (Aleksandra); vidi 2. pjev., st. 356.

765 Samo ovdje kaže Homer, da je između otmice Helene i između početka trojanskog rata prošlo deset godina, t. j. tako su dugo braća Menelaje i Agamemnon kupili vojsku, i vojska je tako dugo spremala oružje i lađe, dok je mogla krenuti put Troje. Iza toga je prošlo deset godina, dok je Troja osvojena i razorena, a poslije toga se Odisej deset godina potucao po svijetu, dok se vratio kući. Vidi se dakle, da je broj 10 za rečena tri odsjeka vremena uzet simetrije radi.

TUMAČENJE RIJÈČÎ I IMÉNÂ.

Afrodita je boginja ljepote i najljepša od sviju boginja. Ona je kći Zeusa i Dione, žena je Hefestova, mati trojanskoga junaka Eneje, kojega je rodila s Anhisom. Ona je na strani trojanskoj. a protivna je Ahejcima. Uzrok toga natuknut je u 24. pjev., st. 29. 30. U kasnije su vrijeme Grci to iskitili i pričali, da su na svadbu Peleja i Tetide (roditelja Ahilejevih) bili pozvani svi bogovi i boginje osim Eride (t. j. boginje svađe); zato se ova rasrdi, pa dođe nezvana i baci među boginje zlatnu jabuku s natpisom „najljepšoj". Boginje Hera, Atena i Afrodita držeći svaka za se da je najljepša, posvade se, a Zeus im onda zapovjedi, da odu k mladome pastiru, Prijamovu sinu, Parisu, koji na brdu Idi pase svoja stada, pa će im on presuditi, koja je najljepša. Boginje odu k Parisu, te mu Hera obeća veliko blago i vlast, ako njoj dosudi zlatnu jabuku, Atena mu obeća mudrost i slavu, a Afrodita najljepšu ženu. Paris se privoli Afroditi i dosudi njoj jabuku. Na to se Hera i Atena vrlo rasrde ne samo na Parisa, nego i na njegovu otadžbinu, Troju. S pomoću Afrodite odvede Paris prvu ljepoticu na svijetu, Helenu, ženu Menelajevu, u Troju, i to bude uzrok trojanskoga rata.

Agamemnon je sin Atrejev, brat Menelajev, kralj u Mikeni, vrhovni zapovjednik grčke vojske pod Trojom. Žena mu je Klitemnestra (koja ga je sa svojim ljubavnikom Egistom ubila, kad se vratio kući ispod Troje); sin mu je Orest, kćeri Hrisotemida, Laodika, Ifijanasa (vidi u 9. pj., st. 142—145); Homer ništa ne zna o Agamemnonovim kćerima Elektri i Ifigeniji, o kojima su pričali kasniji Grci.

Ahejci je upravo ime jednoga plemena grčkoga, a Homer ga upotrebljava za sav grčki narod; vidi Argejci, Danajci.

Ahilej, prvi junak u grčkoj vojsci pod Trojom, kralj Mirmidonaca, sin kralja Peleja i boginje Tetide. Sva se Ilijada vrti oko njegove dvije srdžbe: prva je srdžba na Agamemnona, što mu je uzeo Briseidu, — druga je srdžba na Hektora, što mu je ubio najmilijega druga Patrokla. Ali koliko je god Ahilej žestok i neobuzdan u svojim strastima, ipak se njegove obje srdžbe svršuju lijepo i na potpuno zadovoljstvo pjesnikovih slušača: on se s Agamemnonom poslije smrti Patroklove pomiri; to je u 19. pjevanju, a na svršetku 23. pjevanja izriče on veliku pohvalu i priznanje Agamemnonovu junaštvu i tim dokazuje, da se s njim sasvijem iskreno pomirio; u 24. pjevanju vidimo Ahileja, kako se dao suzama i molbama starca Prijama umekšati, te mu je predao tijelo Hektorovo, koje je bio odlučio baciti psima, da ga drpaju. Prije nego je Troja osvojena, pade Ahilej u boju smrtno ranjen od strijele brata Hektorova Parisa; sam se taj događaj ne opijeva u Ilijadi, ali je natuknut u 22. pjev., st. 359. 360., gdje Hektor umirući proriče to Ahileju

Aid ili **Aidonej** je bog podzemnoga svijeta, kamo dolaze duše, pošto tijelo umre. Kako je smrt mrska ljudma, tako im je mrzak i ovaj bog i žena mu Persefoneja. Aid je sin Krona i Reje, a brat Zeusov i Posidonov.

Ajas; to ime imaju dva ahejska junaka pod Trojom; jedno je sin Telemonov, bratučed (stričević) Ahilejev, on je doveo u lađama čete s ostrva Salamine; — drugo je vojvoda Lokrana, sin Oilejev, bio je veliki junak, ali malen stasom, mnogo manji od Ajasa, sina Telamonova (vidi 2. pjev., st. 527—529.).

Aleksandro je isti čovjek, koji se zove i Paris (vidi tamo); a o dva imena jednom istom čovjeku vidi u bilješki 6. pjev., st 402. 403.

Amazonke su ubojite žene, koje u ratu ne ustupaju nikakvim junacima. Mislilo se, da žive u maloazijskoj zemlji Kapadokiji uz rijeku Termodont. Pjes-

nik im u 3. pjevanju, st. 189. kaže: muškare (t. j. muškobane).

ambrosija je jelo bogova, koje daje besmrtnost; ime je izvedeno od pridjeva „ambrotos" (t. j. besmrtan). Bogovi je upotrebljavaju također kao pomast, kao sredstvo za miris i poljepšavanje. Nalazi se i pridjev „ambrosijski", t. j. božanski.

Amfitrion, vidi kod „Heraklo".

Andromaha, plemenita, a nesretna žena Hektorova, kći Eetiona, koji je kraljevao u Tebi, gradu pod gorom Plakom, trojanskoj državi na jugu. Ondje življaše narod, kojega Homer (pjev. 6., st. 415.) zove Kiličani; te Kiličane treba dobro razlikovati od stanovnika Kilikije, zemlje na jugoistočnoj obali Male Azije, koje zemlje Homer nigdje ne spominje.

Apolon je bog svjetlosti i proroštva, zove se i Feb. Sin je Zeusa i Lete, a brat Artemidin. Prijatelj je Trojanaca, a osobito prvog junaka trojanskog, Hektora. Poslije Homerova vremena postao je Apolon bog sunca (to je u Homera Helije).

Ares je žestoki i nenasitni bog rata, sin Zeusa i Here. Prijatelj je Trojanaca. Pratioci (i sinovi) su mu Dimos i Fobos, a sestra mu je Erida.

Argejci su upravo ljudi iz Argosa (Arga), ali Homer upotrebljava to ime (kao i ime Ahejci) i za sav grčki narod.

Argos (Arg) je grad u Peloponesu, ali Homer upotrebljava to ime također za čitav Pelopones, pače i za čitavu Grčku. Još se Argos napose zove ravnica, koja je postojbina Ahilejeva, u Tesaliji, a po tome i čitava Tesalija.

Artemida je boginja lova, kći Zeusa i Lete, sestra Apolonova. To je djevičanska boginja (kao i Atena). Poslije Homerova vremena postala je ona boginja mjeseca, kao što je njezin brat postao bog sunca. Prijateljica je Trojanaca.

Asklepije u Homera je ljekar, kojemu su sinovi ljekari na glasu Mahaon i Podalirij (pjev. 2., st. 731., — 4., st. 194, — 11., st. 518.). U kasnije vrijeme pretvorilo je grčko pričanje Asklepija u boga ljekarstva (u Rimljana Aesculapius).

Atena je boginja mudrosti, različnih vještina, pa i rata. Ona je kći Zeusova (rodila se bez matere, iz njegove glave). I ona je (kao Artemida) djevičanska boginja. Pjesnik je zove i Palada Atena; ime Palada valjada znači: mahačica, a ona maše egidom na pr. u 2. pjev., st. 446—452. i u 5. pjev., st. 738—742.

Atrej, sin Pelepov, brat Tijestov, otac Agamemnona i Menelaja, kralj u Mikeni; vidi u 2. pjev., st. 104—106.

Atrid, t. j. Atrejev sin, s grčkim nastavkom *-ides*, koji odgovara srpskohrvatskom *-ović*.

Beotija je zemlja u srednjoj Grčkoj; vidi još u bilješki, koja je na početku 2. pjevanja.

bjelokost, t. j. slonova kost, spominje se u Ilijadi i Odiseji nekoliko puta, ali o samome slonu ne zna Homer ništa. Bjelokost su Grci njegova vremena dobivali trgovačkim putem preko Feničana.

Borea ili Borej je sjeverni vjetar.

Danajci je Homeru ime za sav grčki narod, kad ga misli u boju pod Trojom; vidi Ahejci, Argejci.

Dardanci su narod u Maloj Aziji oko grada Dardanije (Troji na sjeveru), srodni su s Trojancima i pripadaju među glavne njihove pomoćnike, vođa im je Eneja. Njihovo se ime do danas sačuvalo u imenu Dardaneli (t. j. Helespont). O gradu Dardaniji i o kralju Dardanu vidi u 20. pjev., st. 215—218.

Demetra je boginja usjeva i plodova, mati podzemne boginje Persefoneje. Ne dolazi na Olimp među druge bogove, kao što ne dolazi ni Dionis.

Dimos upravo znači strah, i to strah koji u ratu spopada ljude. U Homera je Dimos personifikacija toga straha; u društvu je s njim Fobos, koja riječ isto znači; oba su pratioci ratnoga boga Aresa. U 13. pjev., st. 299. kaže se za Fobosa da je sin Aresov, isto će biti i Dimos. Kad su g. 1877. otkrivena dva mjeseca planeta Marta (t. j. Aresa), dana su im imena Dimos i Fobos (vrlo zgodno!).

Diomed pripada među najveće junake u grčkoj vojsci, kako se vidi iz 5. i 6. pjevanja. On je kralj u Argosu (u Peloponesu), sin je Tidejev.

Dionis je bog vinove loze i vina, sin Zeusa i Semele. On ne dolazi među bogove na Olimp, kao što ne dolazi ni Demetra. U kasnija vremena zvali su ga Grci i „Bakhos".

Dodona je grad u Epiru (grčkoj sjeverozapadnoj zemlji, koje Homer ne spominje) s najstarijim proročištem, i to Zeusovim.

Dolopi su grčko pleme u sjeveroistočnoj grčkoj zemlji Tesaliji.

Eak, kralj na ostrvu Egini (Salamini

na jugu), sin Zeusov, otac Peleja i Telamona.

egida je strašni Zeusov štit, kojim ugoni u ljude stravu, zato se i zove Zeus **egidonoša**. Egida se opisuje u 5. pjev., st. 738—742. Osim Zeusa nosi je često i Atena. Isprvice je egida bila strašan oblak, iz kojega sipa pljusak i tuča s munjama i s gromovima, pa to se značenje razabira iz 17. pjev., st. 593—595.

Elida je zemlja u sjeverozapadnom dijelu Peloponesa.

Eneja je vođa Dardanaca, jedan od glavnih junaka u vojsci trojanskoj; otac mu je Anhis, a mati Afrodita. Vidi o njemu u 20. pjev., st. 307. 308.

Enija je personifikacija ratne vreve, drugarica boga Aresa.

Enijalije, pridjevak boga Aresa, kojim se on označuje kao strašni ratni bog.

Epejci su stanovnici sjeverne Elide.

ereb je podzemni svijet, mračno carstvo Aidovo, gdje borave duše pokojnika.

Erida znači upravo: svađa, ali se uzima i kao boginja svađe, koja ljude zavađa i podjaruje na rat. Vidi o njoj kod „Afrodita" i kod „Ares".

Erinije su podzemni zli duhovi, koji progone velike grješnike. Homer spominje sad jednu Eriniju, sad nekoliko njih (ne kazujući im pravoga broja); na jednome mjestu (pjev. 21., st. 412.) erinije su kletve roditeljske zločestoj djeci. Kasnije se pričalo, da su tri Erinije, a zvali su ih i Eumenide, t. j. blâgê, jer se one daju ublažiti i prestaju mučiti grješnika, ako se pokaje i očisti od grijeha.

eter je vazda vedri, čisti i svijetli nebeski prostor, koji je nad oblacima i zemaljskim uzduhom.

Etiopci su narod, koji živi na krajnjem istoku i na krajnjem zapadu blizu Okeana, dakle su upravo dvoji Etiopci; jedni su i drugi vrlo bogoljubni, zato ih bogovi često pohode.

Etolci ili **Etoljani** su stanovnici Etolije, zemlje u srednjoj Grčkoj.

Eubeja je dugačko ostrvo, koje se tijesno prislanja uz srednju Grčku. Ljudi su na tome ostrvu mnogo častili Apolona i Artemidu, zato pjesnik u 2. pjev., st. 535. kaže „sveta" Eubeja.

Eur je jugoistočni vjetar, koji donosi oblake i kišu.

Feb je pridjevak boga Apolona i označuje ga kao boga svjetlosti.

Feničani su poznati semitski trgovački narod staroga vijeka, koji je sjedio na obali sredozemnoga mora Palestini na sjeveru. Homeru su Feničani dobro poznati, jer su oni sa svojim lađama posjećivali i grčke obale i ostrva donoseći na prodaju svakojaku robu iz istočnih strana.

Fobos, t. j. strah, vidi kod „Dimos".

Fokejci su stanovnici Fokide, zemlje u srednjoj Grčkoj, Beotiji na zapadu.

forminga je muzička sprava sa žicama.

Frizi (Frigijci) su stanovnici Frigije zemlje u Maloj Aziji, Troji na istoku. Govorili su osobitim jezikom, kojega Grci nijesu mogli razumjeti, ali je bio indoevropski. Bili su saveznici trojanski.

Ftija je grad i predio oko njega u južnoj Tesaliji (sjeveroistočnoj grčkoj zemlji); tu je kraljevao Ahilejev otac Pelej.

Geja je upravo zemlja, a onda i boginja zemlje, po kasnijem pričanju žena Uranova.

Gerenjanin je pridjevak starca Nestora; ne zna se pravo, što znači; neki misle, da je nekad bio grad u Meseniji (u jugozapadnom Peloponesu) Geren ili Gerenija, u kojem se Nestor ili rodio ili proveo svoju mladost.

glasnik je kao neki javni činovnik, kojemu je služba sazivati ljude u skupštinu, držati red, kad se sudi, kad se žrtvuje. Glasnici nose kao znak svoje službe osobiti štap (skeptar), kojega u skupštinama daju u ruke onome, koji hoće da govori (koji „ima riječ", kako bismo mi danas kazali). Glasnici stoje pod zaštitom bogova, i služba im je vrlo ugledna.

glavni prijatelj uzima se u ovome prijevodu za Homerovo „xeinos"; to su jedan drugome dva čovjeka, kojima su postojbine razdaleko, a žive u velikom prijateljstvu, te će jedan drugoga svagda lijepo dočekati, kad mu gostom dođe. U ona primitivna vremena, kad nije bilo gostionica i kad putnik u tuđoj zemlji nije bio siguran za svoj život i za svoje imanje, što ga je sa sobom nosio, bilo je vrlo dobro za svakoga, da ima u tuđoj zemlji „glavnoga prijatelja", koji će ga dočekati i ukonačiti, i ako treba, braniti ga od onih, koji bi htjeli ubiti ga ili oplijeniti. To od prilike znači „glavni prijatelj" i u našim narodnim pjesmama, kako je na pr. u Vuka knj. II. (1845.), str. 227. i knj. III. (1846.), str. 363. —

Ne škodi dodati, da „glavno prijateljsvo“ ostaje u porodicama, t. j. prelazi od otaca na sinove i unuke i praunuke, kako se lijepo vidi iz onoga, što pjesnik govori u 6. pj., st. 212—231. o Diomedu i Glauku.

Gorga je nekakva grdosija strašna pogleda u podzemnom svijetu i na Zeusovoj egidi. Kasnije se pričalo, da su tri Gorge.

Harite su boginje dražesti i milote, dvorkinje Afroditine. Homer spominje poimence samo jednu, Pasiteju (u 14. pjev., st. 269.), a ne kaže, koliko ih je sviju; kasnije se pričalo, da su tri.

Harpije su u Homera upravo personifikacije naglih i žestokih vihara. Poimence spominje pjesnik samo Podargu, koja je mati Ahilejevih konja Ksanta i Balija brzih kao vjetar (pjev. 16., st. 150. i 19., st. 400.) U Odiseji se spominju Harpije u pluralu. U vrijeme poslije Homera postale su Harpije nekakve strašne i gladne ptičetine; takove su u Virgilovoj Eneidi.

Heba je kći Zeusa i Here, sveđer mlađahna boginja; na Olimpu dvori ona druge bogove.

Hefest je hromi sin Zeusa i Here, bog ognja i veliki vještak u poslima kovačkim. O njegovoj ženi vidi u bilješki 18. pjev., st. 383.

Hekaba, žena Prijamova, mati Hektorova, osim kojega je rodila još osamnaest sinova; tko joj je otac, a tko brat, kaže se u 16. pjev., st. 717. 718.

hekatomba je žrtva, kad se u jedan put žrtvuje 100 ovaca ili goveda; ali slabo se kad toliko žrtvovalo, te hekatomba može značiti uopće oveću žrtvu.

Hektor, sin Prijama i Hekabe, muž Andromahe, otac Astijanaksa, prvi junak i najvaljaniji vojvoda u trojanskoj vojsci; zato kad pade u boju, strašno žali za njim sva Troja i svečano mu sahranjuje tijelo (pjev. 22—24.).

Helada je grad u Tesaliji i predio oko njega. U kasnija vremena služilo je to ime za čitavu grčku zemlju. Tako su i **Heleni** u Homerovo vrijeme bili samo stanovnici Helade, a poslije se to ime upotrebljavalo za sav grčki narod.

Helena, najljepša žena na svijetu, kći Zeusova (pjev. 3., st. 199. i 426.); mati joj je Leda (koja se spominje u Odiseji), a po materi je sestra Kastoru i Polideuku (pjev. 3., st. 237.) i Klitemnestri. Bila je žena kralja Menelaja, od kojega ju je odveo Paris (vidi kod imena „Afrodita“), poradi čega je nastao trojanski rat. Pošto je Troja osvojena i razorena, vratila se s Menelajem u Spartu (Lakedemon), kako se vidi iz Odiseje.

Helije upravo je sunce, a onda i bog sunca; kaže mu se i Hiperion.

Hera je sestra i žena Zeusova i po tome kraljica bogova. Neprijateljica je Trojanaca (vidi kod „Afrodita“). Često joj se kaže „volooka“, t. j. velikih očiju; tako su je valjada u najstarije vrijeme prikazivali.

Heraklo, najveći junak grčki, koji je živio prije trojanskog rata. Grci su o njemu već u Homerovo vrijeme mnogo pričali slaveći njegova junačka djela, a pričali su i poslije. Bio je sin Zeusa i tebanske kraljice Alkmene, kojoj je muž bio Amfitrion; zato mu se u 5. pjev., st. 393. kaže: sin Amfitrionov, ali da je Heraklo upravo sin Zeusov, to se vidi iz 14 pjev., st. 266. i 324.

Hermija je osobiti bog, koji je glasnik bogova i pratilac duša u podzemni svijet, a i na ovome svijetu prati Prijama u čador Ahilejev i iz njega (u pjev. 24.). Iz ovoga se razumije, zašto ga pjesnik zove „skoroteča“ (t. j. brzi glasnik, iz crkvenoslavenskog jezika) i „provođač“.

Hiperion je pridjevak boga Helija, a znači: sin Višnjega (t. j. neba).

Hiron se zove mudri Kentaur, dobar ljekar, učitelj Ahilejev. On je u svemu odvojio od ostalih Kentaura, koji su bili divljaci; zato i kaže pjesnik za nj da je „od sviju Kentaura bolji“ (11. pjev., st. 832.).

Hore su boginje godišnjih doba i vratarice na Olimpu.

Ida je planina u Maloj Aziji, trojanskoj državi na istoku; puna je izvora i zvjerinja.

Idomenej, kretski kralj, sin Deukalionov, pripada među najznatnije grčke junake, a po godinama među sredovječne (već je prosjed, vidi u 13. pjev., st. 362.).

Il je sin Trosa, otac Laomedona, djed Prijama; blizu Troje bio mu je grob, koji se nekoliko puta spominje u Ilijadi. Po njemu je prozvana Troja, koja se drugim imenom zove **Ilij.**

Ilitije su boginje, koje pomažu ženama pri porođaju. Homer ih spominje sad nekoliko (ne kazujući točnoga broja), sad samo jednu.

Irida je upravo personifikacija ne-

beske duge, koja veže nebo i zemlju; tako je lako mogla postati boginjom, koja donosi poruke od Zeusa bogovima i ljudma. U Odiseji se Irida ne spominje.

Itaka je malo ostrvo u jonskome moru, Kefaleniji na sjeveroistoku. Tu je stolica države Odisejeve.

Kadmejci su isto što i Tebanci, prozvani su po Feničaninu Kadmu, koji je utemeljio Tebu.

Karci su narod u jugozapadnom dijelu Male Azije; saveznici su trojanski. Homer ih u 2. pjev., st. 867. zove „gruborječni", što znači, da su govorili jezikom, koji je za grčko uho bio neprijatan. Neki misle, da su bili indoevropskoga plemena, a drugi drže, da su bili semitskoga.

Kasandra, najljepša kći Prijamova. Pošto je Troja osvojena i razorena, povede je Agamemnon sa sobom u Mikenu, a što je tamo dočekala, to se kaže u Odiseji 11. pjev., st. 421—423. Poslije Homera pričahu Grci, da je Kasandra bila proročica, ali da joj nitko nije vjerovao. Homer o tome ne zna ništa.

Kefalenija je poveliko ostrvo u jonskome moru; u 2. pjev., st. 631—635. služi to ime (upravo: Kefalenci) za čitavu državu Odisejevu, koja je obuzimala ne samo ostrvo Kefaleniju, nego i drugih nekoliko ostrva, pa i komad obale srednjogrčke i peloponeske.

Kentauri su divlji narod u Tesaliji, više su nalik na zvjerove nego na ljude. Homer ih u pjev. 1., st. 268. i u 2., st. 743. upravo zove zvjerovi. U kasnija vremena pričalo se, da su Kentauri bili na pola ljudi, na pola konji (t. j. glava i prsi ljudske, a ostalo tijelo konjsko). To je pričanje nastalo otud, što je onaj divlji narod neprestano jahao na konjma.

Kera je vrsta ili način smrti; ljudi mru različno, jedan ovako, drugi onako, a kako koji umre, to je njegova kera.

Kikonci su trački narod, koji je sjedio na obali južne Trakije.

Kipar je poznato ostrvo u najistočnijem dijelu sredozemnoga mora. Tu su ljudi od davnina mnogo štovali Afroditu.

Kitera je ostrvo između Krete i južne obale Peloponesa; danas se zove Cerigo. Tu se ljudi od davnina mnogo klanjahu Afroditi.

Kreta je veliko grčko ostrvo u sredozemnom moru. U Ilijadi se (u 2. pjev., st. 649.) kaže, da je u Kreti 100 gradova, u Odiseji se (19. pjev., st. 174.) kaže, da ih je 90, — svakako ih je vrlo mnogo, i to je dokaz, da je Kreta već u Homerovo vrijeme bila zemlja u velike kulturna.

Kron je bog, koji je nekad svijetom vladao, otac Zeusa, Posidona, Aida i Here. Zato se Zeus po njemu zove **Kronid** ili **Kronion**, t. j. sin Kronov. Kron je upravo jedan između Titena (Titana), koje je Zeus, pošto je osilio, bacio u Tartar i sebi prisvojio vladu nad svijetom.

Ksant je rijeka u onoj Likiji, iz koje su Glauk i Sarpedon (vidi 2. pjev., st. 877.), isto se tako u istoj zemlji zvao i glavni grad, o kojemu Homer ništa ne zna. Druga je voda Ksant u trojanskoj državi, kojoj je vodi ime i Skamandar. Još je Ksant ime jednom Trojancu (u 5. pjev., st. 152.), — za tim konju Hektorovu (8. pjev., st. 185.) i konju Ahilejevu (16. pjev., st. 149.).

Lakedemon je zemlja u južnom Peloponesu sa glavnim gradom Spartom, gdje vlada Menelaje.

Laomedon je sin Ila, otac Prijama, kralj trojanski.

Lapiti su narod u Tesaliji blizu gore Olimpa.

lav. Tu životinju Homer tako često spominje i tako je vjerno opisuje, da ne može biti sumnje, da je ona u njegovo vrijeme bila dosta obična u Maloj Aziji i u Grčkoj. Lava je u tim zemljama nestalo tek u doba rimske vlade.

Lelezi (mjesto Lelegi) su narod, koji je sjedio valjada u susjedstvu Karaca. O njihovoj narodnosti ne može se ništa reći. U kasnija vremena nalazili su se Lelezi po različnim grčkim zemljama i po ostrvima kao ostaci nekoga prastarog naroda, koji izumire.

Lemnos je ostrvo u sjevernom dijelu egejskoga mora; bilo je vulkanske prirode i zato je posvećeno bilo bogu ognja Hefestu.

Lesbos je ostrvo u egejskom moru uz maloazijsku obalu, trojanskoj državi na jugu.

Leta (Letoja), boginja, mati Apolona i Artemide, koje je rodila sa Zeusom.

Likija je zemlja u jugozapadnom dijelu Male Azije. Stanovnici su Likijci, saveznici trojanski; vojvode su im Sarpedon i Glauk. Likijci po svoj prilici nijesu bili Indoevropljani, a Grci jamačno nijesu bili, premda neki od Likijaca u Ilijadi imaju grčka imena

(ta je imena mogao pjesnik izmisliti). — Od te Likije treba razlikovati drugu Likiju, koja je bila na istoku trojanske države, a na jugu Propontide; Likijcima te zemlje bio je vojvoda Pandar (vidi 2. pjev., st. 824—827. i 5. pjev., st. 105. i 173.).

Lokrani su stanovnici Lokride, zemlje u srednjoj Grčkoj uz eubejski zaliv. Vojvoda im je Oilejev sin Ajas.

lotos je neka vrsta djeteline; — sasvim različna je biljka „lotos" u 9. pjevanju Odiseje.

Mahaon, ljekar u grčkoj vojsci; vidi kod „Asklepije".

Menelaje (Menelaj), sin Atrejev, brat Agamemnonov, muž lijepe Helene, koju je odveo Paris (vidi kod „Afrodita"), kralj u Sparti.

Menetije (Menetij), otac Patroklov; vidi o njemu u 11. pjev., st. 765—803. i 23. pjev., st. 85—88.

Meonci su stanovnici Meonije, t. j. zemlje u nutarnjoj Maloj Aziji (u zapadnoj polovini); poslije se ta zemlja zvala Lidija, a glavni joj je grad bio „Sardeis" (lat. Sardes). Meonci su bili saveznici Trojanaca. Nijesu bili Grci, a možda ni Indoevropljani.

Merion, Krećanin, subojnik Idomenejev, veliki junak.

Mikena je grad u Argolskoj zemlji (u sjeveroistočnom Peloponesu), stolica Atreja i Agamemnona. Od toga su se grada sačuvale do naših vremena razvaline, koje je u drugoj polovini XIX. vijeka iskopavao Nijemac Schliemann i našao veliko mnoštvo dragocjenih starina, od kojih su neke starije od Homerovih vremena.

Mirmidonci su pleme u Ftiji i Heladi, podanici Pelejevi. Njihovu momčad doveo je Ahilej pod Troju i od njih se nije rastajao.

Mišani su valjada srodni s Frizima (Frigijcima), trojanski su saveznici, sjede u zemlji Misiji, koja je trojanskoj državi na istoku i na jugu. Mišani, koji se spominju u 13 pjev., st. 5., nijesu s ovim sada spomenutim Mišanima istovetni, već sjede negdje daleko u Trakiji blizu Hipemolga, t. j. ljúdî, koji piju kobilje mlijeko.

Muze su boginje pjevanja i poezije; u Ilijadi je Muza sad jedna, sad ih je nekoliko (bez točno naznačenog broja). U Odiseji (pjev. 24., st. 60.) kaže se, da je devet Muza, pa tako se pričalo i u kasnija vremena, kad je svaka od njih imala i svoje ime: Talija, Melpomena, Uranija i t. d.

nazuvčar se u ovome prijevodu uzima za čovjeka, koji nosi na nogama kožne nazuvke, da mu štite golijeni od udaraca štita.

Nejatka, vidi kod „nimfa".

nektar je slatko, crvenkasto piće bogova.

Nestor, sin Nelejev, kralj u Pilu; mudri starac, koji ako i ne može više vojevati kao mlađi junaci, ali umije dobro svjetovati, i svi ga slušaju; često priča o svojim junačkim djelima iz mlađih godina. S njim su pod Trojom njegovi sinovi Antiloh i Trasimed, a drugih pet sinova ostali su kod kuće; oni se spominju u Odiseji, gdje se spominje i Nestorova žena Euridika i kći Polikasta. Homerovu se Nestoru do danas sačuvala uspomena u svoj prosvijetljenoj Evropi, jer mi najstarijega i najpametnijega člana u kakovom društvu ili zboru zovemo „Nestor", kad hoćemo da ga odlikujemo.

nimfe su mlađahne boginje nalik na vile u srpskohrvatskim narodnim pjesmama. Nimfe su kćeri Zeusove, a stanuju po brdima, u gajevima, u pećinama, u moru, pri izvorima (ove se posljenje zovu: Nejatke).

Not je južni vjetar, koji obično donosi kišu.

Odisej, sin Laertov, kralj Itake i Kefalenije, pripada među prve junake grčke pod Trojom ne samo sa svoje hrabrosti, nego i s mudrosti i domišljatosti. Pošto je Troja osvojena i razorena, Odisej se deset godina potucaše po svijetu, dok se kući vratio. O tome potucanju i o povratku pjeva Odiseja, koja je u svojoj cjelokupnosti mlađa od Ilijade (i ne potječe od Homera, kako hoće tradicija od davnina), ali pojedinačnih pjesama o Odiseju moralo je biti već u vrijeme, kad je Homer spjevavao Ilijadu. To dokazuju epiteti „stradalac" i „zlopatni", koji se u Ilijadi nalaze za Odiseja (prvi u 8. pjev., st. 97. i u 9. pjev., st. 676., drugi u 11. pjev., st. 466.). Iz Ilijade se ne vidi, da je Odisej stradalac i zlopatnik, ali iz Odiseje se to obilno vidi, i zato su u njoj ti epiteti potpuno jasni; pjesnik Ilijade mogao ih je samo tako upotrebiti, što ih je uzeo iz onih pojedinačnih pjesama o Odiseju, koje su narodu bile dobro poznate. Tako je i ovo: dok je Odisej vojevao pod Trojom, njegov je sin Telemah živio s materom kod

kuće kao nejaki dječak, koji se ničim nije mogao proslaviti, a ipak se Odisej u Ilijadi na dva mjesta ponosi (u 2. pjev., st. 260. i u 4. pjev., st. 355.), što je otac Telemahov. To je također uzeto za cijelo iz onih pojedinačnih pjesama o Odiseju, koje su poslije ušle u Odiseju; u toj je epopeji Telemah već momak na snazi, vr'o i valjan, kako samo može biti, dakle se otac mogao ponositi takvim sinom. Pjesnik je Ilijade taj ponos prenio iz onih pjesama u svoju epopeju, jer je znao, da će njegovi slušači dobro znati, zašto se Odisej ponosi Telemahom.

Okean je voda, što optječe čitavu zemlju (Homer pomišlja zemlju kao veliki kolut); u nj zalazi sunce, mjesec i zvijezde. Riječ „Okean" može značiti i boga te vode; on je izvor svega, i samih bogova („bogom početak" u 14. pjev., st. 201.).

Olimp je visoka planina između Tesalije i Makedonije. Vrhovi su mu pokriti snijegom i oblacima. Grci su držali, da na Olimpu stanuju bogovi.

Paflagonci su stanovnici Paflagonije, zemlje u Maloj Aziji na južnoj obali Crnoga Mora. Bili su saveznici trojanski. Drži se, da su bili srodni s Frizima (Frigijcima).

Palada, vidi kod „Atena".

pardal je životinja, koja se zove i panter; Homer ju je dobro poznavao, jer je u njegovo vrijeme bila (kao i lav) dosta obična u Maloj Aziji.

Paris ili Aleksandro, sin Prijamov, brat Hektorov. On je odveo Helenu (vidi kod „Afrodita") i tim uzrokovao trojanski rat. Da je njemu suđeno bilo ubiti Ahileja (s pomoću Apolonovom), to proriče Ahileju Hektor umirući (pjev. 22., st. 359. 360.). Homer prikazuje Parisa kao lijepa, mlada čovjeka, prijatelja doduše više ljubavi i svirke, nego rata, ali ne baš kao kukavicu. Po kasnijem grčkom pričanju zaglavio je Paris kratko vrijeme prije osvojenja Troje od strijele, kojom ga je smrtno ranio Filoktet (o kojemu vidi u 2. pj. st. 718—725.).

Patroklo, sin Menetijev, najmiliji drug i subojnik (naše bi narodne pjesme rekle: pobratim) Ahileja, s kojim je u kući Pelejevoj živio od rane mladosti (vidi u 23. pjev., st. 84—90., a vidi i 11. pjev., st. 765—785.).

Peeon je ljekar bogova na Olimpu, — a **peeon** je pjesma u slavu boga Apolona.

Pelasgi su prastari stanovnici grčkih zemalja, valjada isti narod, koji se kasnije zvao Heleni, t. j. Grci (premda ih gdjekoji pisci novijih vremena drže za Ilire, a neki za Semite). Pridjev je od toga imena „pelaški".

Pelej je sin Eakov, brat Telamonov, muž boginje Tetide, s kojom je rodio Ahileja. U vrijeme, koje se opijeva u Ilijadi, on je sasvim slab starac (vidi u 19. pjev., st. 334—337. i 24. pjev., st. 486—489).

Pelij je planina u Tesaliji.

Peonci su narod tračkoga plemena, koji živi u Peoniji, t. j. u zemlji, koja je sjeveroistočni dio Makedonije. Saveznici su trojanski.

Pergam je tvrđava trojanska, gdje su i kraljevski dvori, ali se to ime upotrebljava i za samu Troju.

Perseioneja je boginja i kraljica podzemnoga svijeta, žena Aidova, strašna i nemila kao i on. Kći je Zeusa i Demetre.

Pierija je zemlja u južnoj Makedoniji oko Olimpa.

Pil je grad u Meseniji (t. j. u zemlji, koja je u jugozapadnom dijelu Peloponesa), stolica države Nestorove, ali se i sama ta država zove Pil.

Pita je predio u srednjogrčkoj zemlji Fokidi, gdje je poslije bio grad Delfi s proročištem Apolonovim.

Plejade su poznatih onih sedam zvjezdica, što ih naš narod zove „vlašići". U kasnija su vremena Grci pričali, da su Plejade sestre, koje su se zvale: Elektra, Meropa, Steropa i t. d. Narod u Šumadiji drži „vlašiće" za braću, te ih zove: Mika, Mioka, Raka, Raoka, Orisav, Borisav, Milisav. Vidi u knjizi M. Đ. Milićevića: Живот Срба сељака, 2. izd., str. 60.

Posidon je bog mora, brat Zeusa i Aida. On je bog „zemljotresac", jer se mislilo, da potresi dolaze iz mora. Prijatelj je Ahejaca, a neprijatelj Trojanaca, i to zato, jer ga je nekad prevario trojanski kralj Laomedon (vidi u 21. pjev., st. 443—457.).

pribjegar uzima se u ovome prijevodu za Homerovo „hiketēs", što znači čovjeka, koji u velikoj kakvoj nevolji pribjegne kome, moleći ga za pomoć i obranu. U Vukovu se rječniku (a po njemu i u Ivekovićevu) navodi ta riječ samo kao ljudsko vlastito ime: Pribjègâr; ali jamačno se može uzeti i kao obična imenica (nomen appellativum).

Laomedonov, kralj trojanski. U vrijeme, koje se opijeva u Ilijadi, on je vrlo star. Ima vrlo veliku porodicu: 50 sinova i 12 kćeri, a žena dakako nekoliko (ali prava zakonita žena samo je Hekaba), — dakle gotov harem po običaju istočnjačkih vladara. Po kasnijem pričanju, koje se nalazi u Virgilovoj Eneidi, pogubio je Prijama Ahilejev sin Neoptolem, kad je Troja osvojena.

Reja, boginja, Kronova žena i sestra, mati Zeusa, Posidona, Aida, Here.

rtnik (rtnik, rtnika); rtnici su oni, koji su u bojnom redu sprijed (kao na rtu); uzeto za Homerovu riječ „promachos", koja isto znači.

Salamina je malo ostrvo gradu Ateni na zapadu.

Sam je drugo ime za ostrvo Kefaleniju (u Odiseji: Sama); — osim toga zove se Sam i ostrvo u tračkome moru, koje se kasnije zvalo Samotraka. Ima i treće ostrvo istoga imena uz maloazijsku obalu Efesu na jugu, [illegible] Sama Homer ne spominje.

Sarpedon, vojvoda Likijaca, iza Hektora prvi junak u trojanskoj vojsci, pada u boju od koplja Patroklova.

Sidon je stari i slavni grad u feničkoj zemlji.

Skamandar je rijeka u trojanskoj zemlji; ime mu je i Ksant.

Skejska vrata vode iz Troje u ahejski oko; „skejska" upravo znači: lijeva.

skeptar (grč. skeptron") je štap, koji je znak vlasti i službe kraljeva, sveštenika, sudaca, glasnika i govornika u skupštini (vidi kod „glasnik"). Skeptar je bio običan podugačak, drven štap, malo ljepše izdjeljan, a mogao je služiti i za sasvim obične posle: u 2. pjev., st. 265. lupa skeptrom Odisej Tersita, a u 18. pjev., st. 556. 557. kralj gleda žeteoce, kako mu žanju žito, gleda „sa skeptrom u ruci", — dakle izišao je sa skeptrom u polje, kako mi danas izlazimo u šetnju sa štapom u ruci. Poradi toga, što skeptar nose kraljevi, pjesnik ih zove „žezlonoše" (tako je u ovom prijevodu uzeto mjesto „skeptronoše", koja se riječ čini manje zgodna).

Skir je ostrvo u egejskome moru, Eubeji na sjeveroistoku.

Sparta je grad u Lakedemonu, stolica kralja Menelaja.

Sperhij je rijeka u Tesaliji.

Stiks ili **Stig** (adj. Stiški) je velika voda u podzemnom svijetu. Njome se kunu bogovi, i to je najveća njihova zakletva, jer kako je Stiks voda u podzemnom svijetu, u carstvu smrti, tako bog, koji se tom vodom kune, predaje sam sebe smrti, ako ne govori istinu.

struka, t. j. grub ogrtač (grč. „chlaina").

talent je u Homera neka mala količina zlata (oko 25 grama); u potonja vremena bio je talent mnogo veći i vrijedio je mnogo više.

Tartar je tamna duboka bezdana ispod podzemnoga svijeta, u kojoj su zatvoreni Titeni.

Teba je grad u Beotiji; — druga je Teba postojbina Hektorove žene Andromahe (vidi tamo); — treća je Teba u gornjem Egiptu uz Nil (vidi u 9. pjev., st. 381.).

Telamon, sin Eakov, brat Pelejev, otac većega Ajasa i Teukra, kralj na Salamini.

Telemah, sin Odisejev (vidi tamo).

Temista je boginja reda i zakona.

Tened je ostrvo pred obalom trojanskom.

Tetida, morska boginja, žena Pelejeva, mati Ahilejeva. Otac joj je Nerej, a sestre su joj Nerejke (vidi u 18. pjev., st. 37—52.).

Tetija je žena boga Okeana i s njime zajedno izvor ili početak svega.

Teukar, sin Telamonov, brat većega Ajasa (ali samo po ocu; vidi 12. pjev., st. 371.), znatan junak.

Tidej, sin Enejev, otac Diomedov; o njemu se dosta govori u 4. pjev., st. 372—400., u 5. pjev., st. 801—808., u 10. pjev., st. 285—290., u 14. pjev., st. 113—125.

Titeni (poslije „Titani") su stariji bogovi, sinovi i kćeri Urana i Geje, među njima osobito Kron i Japet. Pošto im je Zeus preoteo vladu, bacio ih je u Tartar.

Titon je sin kralja Laomedona i brat Prijama; poradi njegove ljepote uzela ga je sa zemlje k sebi boginja Eoja (t. j. Zora), da joj bude muž.

Trakija je poznata velika zemlja između Makedonije i Crnoga Mora; stanovnici su joj Tračani, narod indoevropske krvi.

Triton je potok u Beotiji; za boginju se Atenu govori: „kod Tritona rođena".

Troja (Ilij) je grad na sjeverozapadnoj obali Male Azije, stolica trojanske države. Taj su grad Grci deset godina podsjedali, dok ga napokon nijesu osvojili i razorili, a onda je dakako propala i država trojanska. Da je uzrok

rojanskoga rata bila otmica Helene vidi kod „Afrodita"), to je jamačno priča, kojoj ne možemo vjerovati, jer je suviše romantična. Ako se uzme na um, da je svakome ratu od najstarijih vremena pa do danas svrha grabež i otimačina sa strane onih, koji napadaju, onda se ne može sumnjati, da je to bila svrha i Grcima, kad su zavojštili na Troju; pa doista vidimo, da su u onim krajevima, gdje je nekad bila Prijamova država, poslije sjedili Grci (upravo eolsko pleme), dakle u otetoj zemlji. S tim se zaljučkom moramo zadovoljiti, dalje ne možemo ići; ne možemo odgovoriti na pitanje: zašto se čitava Grčka digla, da osvoji komad zemlje u korist jednoga dijela naroda, kad se dobro zna, da su Grci svagda bili rascjepkani u pojedina plemena i male državice i da oni nikad nijesu pokazivali smisla za kakav opći rad cjelokupnoga grčkog naroda. Pa i sami Trojanci bili su narod istoga jezika i iste vjere kao i drugi Grci, kako to jasno dokazuje čitava Ilijada. — pa opet se protiv njih složila i udružila sila čitave evropske Grčke!

tronog je kotlić na tri noge za grijanje vode, za miješanje vina s vodom i za druge potrebe.

Tros, negdašnji trojanski kralj, pradjed Prijamov; vidi u 20. pjev., st. 215—240. Njegovo je ime u svezi s imenom grada Troje; isporedi Dardan i Dardanija, Il i Ilij.

Uran, upravo znači: nebo (grčki: uranos), ali znači i najstarijega boga, kojemu je (po kasnijem pričanju) žena Geja (t. j. zemlja); sinovi su mu i kćeri Titeni (vidi tamo).

Zakint je ostrvo u jonskome moru Kefaleniji na jugu; danas ga zovu Zante.

Zefir je zapadni vjetar, oštar i studen, donosi obično kišu i snijeg.

Zeus je najveći bog, gospodar čitavoga svijeta, neba i zemlje, glava svih drugih bogova. Posidon i Aid su mu braća, a Hera mu je sestra i žena; među bogovima i boginjama ima njegovih sinova i kćeri (na pr. Apolon, Ares, Artemida, Atena i t. d.), a ima ih i među smrtnim ljudma i ženama, kako su na pr. Dardan, Eak, Heraklo, Sarpedon, Helena i t. d. Više nego kćerî ima Zeus ljubaznica među smrtnim ženama; neke od njih spominje sam u 14. pjev., st. 317—325. Zeus ne stoji sasvim odlučno ni na strani ahejskoj ni na trojanskoj, on samo nastoji, da se vrši sudbina, da se preko nje ništa ne dogodi. On je bog gromova i munje, zato ima epitete: gromoglasan, višnji gromovnik, munjobija, svjetličar, crnooblačnik, egidonoša (vidi o ovome epitetu kod „egida"). Zeus nije od vijeka: bilo je vrijeme, kad njega nije bilo, kad je svijetom vladao otac mu Kron, a još prije ovoga Uran.

ŠTA JE U KOJEM PJEVANJU.

I.

Pjesnik zaziva muzu, da mu pjeva o srdžbi Ahilejevoj i o porazima ahejskim. U ahejski òkô dolazi sveštenik Apolonov Hriso, da otkupi kćer, koju su Ahejci bili zarobili i dali je Agamemnonu. Sveštenik ne dobije kćeri i moli Apolona, da kazni Ahejce. Na to pošalje Apolon kugu na ahejsku vojsku, i bili bi svi izginuli, da ne bude Kalhas, ahejski vrač, opomenuo Agamemnona, neka Hrisu vrati njegovu kćer. Agamemnon to učini, ali nerado, te ljutit viče na Ahileja, koji je bio uslobodio Kalhasa, neka reče, tko je kriv kugi. Napokon uzme Agamemnon robinju Ahilejevu Briseidu sebi i tim vrlo rasrdi i onako žestoka junaka, koji od sada više ne će da pomaže u ratu ni Agamemnonu ni vojsci njegovoj. Mati Ahilejeva Tetida odlazi k Zeusu na Olimp i tuži mu se zbog svoga sina, a Zeus joj obećava, da će Ahejci dotle biti nesretni u boju, dok se ne pomire s Ahilejem. Heri nije to po volji, jer ona ljubi Ahejce, i stane se prepirati sa Zeusom; to uzbuni sve bogove, ali ih razveseli Hefest.

II.

Hoteći Zeus osvetiti Ahileja šalje Agamemnonu san, u kojem ga nagovara, neka zametne boj, da će osvojiti Troju. Agamemnon veseo sazivlje sjutradan narod u skupštinu, ali ne veli, što je doista sanjao, nego kaže, da mu je Zeus u snu poručio, neka se vrati s vojskom od Troje, jer je ne će osvojiti. On to zato kaže, da bi vidio, kako će to narod primiti. Ahejci preko očekivanja Agamemnonova polete odmah k lađama i spremaju se veselo na odlazak. Da ne bi narod otišao ispod Troje, Odisej po nagovoru boginje Atene miri narod i ustavlja ga, da se ne vraća kući. Narod sluša i ostaje. Na to Odisej, Nestor i Agamemnon govore umirenome narodu i potiču ga na junaštvo. Narod se opet ohrabri i sprema se u boj; prije boja ručaju, i onda vojvode uređuju svoje čete. Izbrajaju se lađe, plemena i vojvode, što su s Agamemnonom došle pod Troju. U isto se vrijeme spremaju i Trojanci u boj, te se izbrajaju i njihove vojvode i čete.

III.

Kad vojske iziđu jedna na drugu, Paris (ili Aleksandro) izaziva ahejske junake, koji bi se htio s njim u boju ogledati.

Izlazi mu Menelaj, ali se Paris uplaši i pobjegne. Brat ga Hektor psuje za to, te Paris ide opet, da se bori s Menelajem, pa koji od njih dvojice nadvlada drugoga, onome neka bude Helena. Na to pristaju s veseljem obje vojske, pa da bi vjera tvrda bila, zovu Prijama, neka bude nazočan pri žrtvi u slavu bogovima, koji će biti svjedoci zadane vjere. Prijam s nekoliko starješina sjedi na kuli kod Skejskih vrata; k njima dolazi Helena te im po želji Prijamovoj pokazuje glavne vojvode ahejske. Iza toga se počne mejdan, i Menelaj malo ne ubije Parisa, ali ovoga izbavi Afrodita: obavije ga u maglu i prenese u njegovu kuću. Tada Agamemnon proglašuje, da je Menelaj pobjednik, pa sada Trojanci neka izvrše, što traži od njih zadana vjera.

IV.

Bogovi odlučuju, da Troja ima propasti. Boginja Atena u prilici junaka silazi na zemlju i nagovara Pandara, koji služi u vojsci Prijamovoj, neka ustrijeli Menelaja, pa će se tijem proslaviti. Pandar odapne strijelu, ali ne rani smrtno Menelaja. Sad je dakako razbijen ugovor, i obje se vojske spremaju udariti jedna na drugu. Prije bitke pregleda Agamemnon svoju vojsku, neke vojvode hvali, a neke kudi, kako koji zaslužuje. Iza toga se otvora boj, u kojem ostaje mrtvih dosta junaka s jedne i s druge strane. Trojance potiče na junaštvo bog Apolon, a Ahejce potiče Atena.

V.

Boj se nastavlja; od svijeh Ahejaca bori se najvatrenije Diomed, kojega rani Pandar, ali on ubije za tijem Pandara. Diomed rani teško i Eneju, sina Afroditina, pa bi ga i ubio, da Afrodita ne gleda spasti svoga sina; dok je Afrodita oko toga zabavljena, rani Diomed i nju. Tada Afrodita odleti na Olimp, a Apolon ranjenog Eneju izvlači iz bitke i odnosi ga u Troju i potiče boga Aresa, neka se umiješa u boj. Ares posluša i ide pomagati Trojancima, a za kratko vrijeme vraća se Eneja u boj čil i zdrav. Ahejci se junački bore, a najvećma Diomed; još im u pomoć dolaze boginje Hera i Atena. Ova nagovara Diomeda, neka rani kopljem Aresa; Diomed učini tako, i Ares se odmah vraća na Olimp, gdje ga Zeus daje izliječiti; za njim dolaze i Hera i Atena.

VI.

Iza toga Ahejci poubijaju mnogo Trojanaca. Vrač Helen veli Hektoru, neka ode u Troju te kaže materi Hekabi, da s drugim ženama ide u hram Atenin i tamo da se mole boginji i obreku joj žrtava, ne bi li pomogla Trojancima. Hektor odlazi u grad, a u to izlaze u sredinu Glauk i Diomed, da se bore; ali prije nego počnu borbu, prepoznaju se njih dvojica kao unuci dvojice negdašnjih junaka, koji su bili među sobom glavni prijatelji. Zato ne će ni oni da se bore, već daruju jedan dru-

goga i razilaze se. Trojanske žene poslušavši Hektora odlaze u hram Atenin, da se mole boginji. Hektor traži Parisa, i kad ga nađe, psuje ga i nagoni u boj; onda odlazi k ženi Andromahi te se s njom oprašta, prije nego će otići natrag u boj. U to se naoruža Paris i ide za Hektorom.

VII.

Helen svjetuje brata Hektora, neka pozove na mejdan najjačega Ahejca. Kad Hektor to učini, dugo se skanjuju ahejski junaci; prvi se ipak diže Menelaj, da iziđe Hektoru na mejdan, ali mu ne da brat Agamemnon bojeći se za njega. Onda se diže devet junaka, a ždrijeb izlazi Ajasu, sinu Telamonovu, da se on ogleda s Hektorom. Ajas izlazi i sastaje se s protivnikom; njih se dvojica dugo bore, — sve do noći, i ne može jedan drugome ništa. Napokon se rastaju kao junaci obdarivši jedan drugoga. Drugi je dan primirje, te obje vojske pale svoje mrtve, a Ahejci povrh toga ograđuju svoje lađe opkopom i bedemom. U to dolazi noć toga drugoga dana; umorne se vojske goste, a Zeus strašno puca gromovima.

VIII.

Zeus sazvavši bogove u skupštinu zabranjuje im, da se ne miješaju u rat; za tijem se odveze Zeus na brdo Idu i odande motri bitku. Tu on određuje Ahejcima poraz. Hera uzalud gleda skloniti Posidona, da pomogne Ahejcima, koje su Trojanci već potisnuli do njihovih utvrda. Agamemnon ipak ohrabri Ahejce, i oni odbiju od sebe Trojance, ali samo za kratko vrijeme, jer ih Trojanci opet stanu potiskivati. Onda boginje Hera i Atena hoće da siđu s Olimpa na pomoć Ahejcima, ali im Zeus šalje Iridu i poručuje, neka to nikako ne čine. Brzo se iza toga vrati Zeus na Olimp i oštro kori te dvije boginje. Hektor zapovijeda Trojancima, da prenoće na bojnom polju i ognje da pale. Tako i bude.

IX.

Agamemnon u vijeću među poglavicama hoće, da se Ahejci prođu ratovanja, pak da odbrode kući; ali od toga odvraća Diomed i Nestor. Poglavice se skupljaju iza toga u Agamemnonov čador na večeru, i po savjetu Nestorovu odlučuje Agamemnon poslanike poslati k Ahileju, ne bi li se on odljutio i potekao u pomoć Ahejcima. Poslanici: Feniks, Odisej i Telamonov sin Ajas odlaze k Ahileju pa ga mole i nagovaraju, obećavaju mu od Agamemnona sjajne darove, ako se odljuti, — ali sve je uzalud; Ahilej se ne da nagovoriti, pače veli, da će sjutradan odbroditi svojoj kući. Na to se vrati Odisej i Ajas, a Feniks, negdašnji odgojitelj Ahilejev, ostaje kod njega. Kad Odisej rekne Ahejcima poruku Ahilejevu, svi se prepadnu, ali ih Diomed hrabri i potiče na ustrajnost.

X.

Ne mogući Agamemnon spavati stane buditi s bratom Menelajem ahejske knezove. Onda oni odlučuju, da se pošalje tkogod da uhodi trojansku vojsku. Ponude se Diomed i Odisej. U isto vrijeme izlazi iz trojanskoga òkola neki Dolon, da uhodi vojsku ahejsku. Uhode se ahejske sastaju s uhodom trojanskim; ovaj hoće da bježi, ali ga ona dvojica uhvate, te im on od straha, da ga ne bi ubili, odaje, kako su namještene čete trojanske. Kad sve to izreče, ubije ga Diomed. Onda odlaze njih dvojica u òkô trojanski i namjerivši se najprije na Tračane ubiju im kralja Resa i dvanaest vojnika, a zatim odvedu prekrasne konje Resove u ahejski òkô.

XI.

Agamemnon oružavši se sjajnim oružjem izvodi rano u jutru vojsku u boj, a isto tako izlazi u boj i Hektor. Agamemnon se vrlo hrabro bori i ubija mnoge junake trojanske, dok i njega ne rani koplje neprijateljsko, te mora ostaviti bojište. Iza njega se hrabro bore Odisej, Ajas i Diomed; ali Odisej i Diomed odlaze također ranjeni k lađama; Odiseja jedva izbavi Menelaj i Ajas. da ga ne uhvate Trojanci. Paris ranivši Diomeda rani i Mahaona i Euripila. Nestor u svojim kolima odvozi Mahaona s bojišta, i vozeć se brzo prolaze pokraj Ahileja, koji iz svoje lađe gleda, i ne znajući pravo, tko se je to s Nestorom provezao, šalje Patrokla k Nestoru, da vidi. Nestor moli Patrokla, da nagovori Ahileja, da bi pomogao Ahejcima, ili sam bar neka uzme Ahilejevo oružje te prileti u pomoć ahejskoj vojsci, koja je gotova sva izginuti. Vraćajući se Patroklo k Ahileju namjerava se na Euripila, koji se jedva vuče od rane; Patroklo vodi Euripila u njegov čador i tu ga nastoji izvidati.

XII.

Trojanci se približe ahejskome bedemu koji je načinjen za obranu lađa, i pokušaju na kolima da preskoče opkop, koji je pred bedemom, da tako dođu k lađama pa ih zapale. Ali Trojanac Pulidamas vidi, da je to vrlo teško, pa svjetuje Trojance, neka siđu s kola i onako pokušaju. Trojavci poslušaju Pulidamasa, te opet nastaje borba; u to se pokaže Trojancima nepovoljan znak: orao leti sa zmijom, koja ga ugrize, te je on ispusti, i zmija padne pred Trojance. Taj znak tumači Pulidamas na trojansku nesreću, ali Hektor pobija njegovo tumačenje i potiče Trojance na ustrajan boj. Od trojanskih junaka osobito se odlikuje Sarpedon, kojemu polazi za rukom srušiti pretprsje na bedemu. Ahejci se jednako bore hrabro, sve dok Hektor velikim kamenom ne probije vrata na bedemu.

XIII.

Ahejci bi grdno nastradali, kako su ih Trojanci stali sjeći ali bog Posidon žaleći Ahejce potiče u prilici Kalhasa oba

Ajasa i druge junake, neka se opru neprijatelju. Ti se junaci doista hrabro stanu boriti, te im pođe za rukom uzbiti Hektora, da ne zapali lađe. Od svih se ahejskih junaka najviše odlikuje Idomenej, koji sa svojim subojnikom Merionom ubije nekoliko trojanskih junaka, a druge rani. Hektor se još jednoć junački upne (po nagovoru Pulidamasa) i s mnogim Trojancima iznova navali. Bitka se otvori ljuta, obje vojske strašno viču.

XIV.

Nestor izlazi iz čadora, u kojem je vidao Mahaona, i sastaje se s Agamemnonom, Odisejem i Diomedom, koji su izišli, premda su ranjeni, vidjeti boj. Kad oni vide, da Trojanci vrlo napreduju i potiskuju Ahejce, onda se Agamemnon ražalosti i kaže, da bi najbolje bilo, kad bi čitava vojska pobjegla od Troje. S njim se nikako ne slažu junaci, koji su uz njega, i vele, da se treba junački boriti i poticati vojsku na ustrajnost. — Boginja Hera želeći odvratiti Zeusov pogled od bojišta i tim oslobođiti Ahejce od trojanske sile, pođe na goru Idu i zamami Zeusa, koji se poda ljubavi i slatko usne; u to vrijeme Posidon ohrabri Ahejce, te se oni opet upnu; osobito se odlikuje sin Telamonov Ajas, koji velikim kamenom pogodi Hektora, te se Hektor obeznani, i njegovi ga iznesu iz boja. Kada Trojanci ostanu bez Hektora, bude lakše Ahejcima odagnati ih od lađa.

XV.

Kada se Zeus probudi, vidi, gdje su Ahejci osilili i tjeraju pred sobom Trojance. On se vrlo rasrdi i oštro psuje Heru, te joj zapovijeda, neka ide pozvati Apolona i Iridu. Hera odlazi na Olimp, gdje nađe bogove sakupljene te šalje Apolona i Iridu, k Zeusu na Idu. Kad to dvoje k Zeusu dođe, otpravlja ih on na bojište: Iridu, da Posidonu javi, neka se odmah ukloni i ne pomaže više Ahejcima, — a Apolona, da Hektora ozdravi od njegove rane te ga nanovo ohrabri, da povede Trojance u boj. To učine odmah Irida i Apolon, te Hektor vođen Apolonom leti opet u boj i ubija mnoge Ahejce, a ostali se razbježe i dođu natrag do lađa. Sad već Trojanci hoće da zapale lađe, ali Telamonov sin Ajas jedini odbija silu dušmansku i ubije dvanaest Trojanaca, koji su se približili s ognjem.

XVI.

Videći tu nevolju ahejsku Patroklo moli Ahileja, da ga pusti u pomoć Ahejcima; Ahilej ga pusti davši mu svoje oružje i pridruživši s njim Mirmidonce, ali mu prikriči, da se odmah vrati, čim odagna Trojance od lađa. Kada Trojanci vide Patrokla u oružju Ahilejevu s Mirmidoncima, pomisle, da je to Ahilej, i vrlo se preplaše, a Patroklo sa svojom četom udari junački i rastjera Trojance te ubije likijskoga vojvodu Sarpedona, a onda poleti prema gradu i pokuša popeti se na bedeme, ali ga Apolon

odrine. Isti taj bog nagovara Hektora, neka dočeka Patrokla; Hektor posluša, a Patroklo ubije Hektorova subojnika Kebriona i još gdjekoje junake, dok napokon ne oduzme Apolon svu snagu Patroklu, te Euforb njega rani, a Hektor ga ubije.

XVII.

Euforb hoće da skine oružje s Patrokla, ali njega ubije Menelaj. Hektoru pođe za rukom skinuti to oružje; kad se pokaže sin Telamonov Ajas, ukloni se Hektor, ali ga zbog toga izgrdi Glauk, te se Hektor s mnogo drugih junaka vraća, da otme tijelo Patroklovo, koje brane najbolji junaci ahejski. Sada se otvori strašna borba, koja dosta dugo traje: Trojanci hoće da ugrabe tijelo, a Ahejci ne dadu. Kad već Ahejci klonu, pošalje Menelaj Antiloha k Ahileju, neka mu javi, da je Patroklo mrtav, a sam s Merionom digne Patrokla i sretno ga nose k lađama, jer ih brane ostragu oba Ajasa od strijela trojanskih.

XVIII.

Čuvši Ahilej za smrt Patroklovu udari u strašnu tužnjavu, koja dopre u more k materi njegovoj Tetidi, te ona puna brige i žalosti dolazi k svome sinu i veli mu, neka ne izlazi odmah u boj, da osveti smrt Patroklovu, nego neka pričeka do sjutradan, pa će mu ona donijeti novo oružje, što će mu ga načiniti Hefest. Tetida odlazi na Olimp, da moli Hefesta, a Trojanci se još jednoć zalete, da otmu tijelo Patroklovo od one dvojice, koji ga nose; oni bi ga i oteli, ali iznenada opaze Ahileja, koji se bez oružja pokazao pri opkopu; onda od velikoga straha uzmaknu Trojanci, a Ahejci donesu mrtvo tijelo k Ahileju. U to nastane noć. Pulidamas svjetuje Trojance, neka se povuku u grad preko noći, ali ga ne sluša ni Hektor ni narod. Mirmidonci oplakuju Patrokla. Hefest drage volje gradi novo oružje Ahileju sjetivši se dobra, što mu je nekad učinila mati njegova Tetida.

XIX.

U jutru rano donese Tetida svojemu sinu novo oružje. On sakupi tada Ahejce u skupštinu te im izjavi, da se više ne srdi na Agamemnona i da je željan odmah zaći u boj. U toj skupštini priznaje Agamemnon svoju pogrješku i nudi Ahileju darove, koje mu je već bio obećao, kad je slao k njemu Ajasa, Odiseja i Feniksa. Ali Ahilej ne mari mnogo za darove, nego hoće odmah boja; Odisej mu jedva dokaže, da to ne može odmah biti, jer vojska valja prije da ruča, a ne da gladna ide u borbu. Agamemnon šalje po darove, i kad ih momci već donesu, prima ih Ahilej i daje ih otpremiti u svoj čador. Osim darova vraća Agamemnon Ahileju i Briseidu, koja ogledavši mrtva Patrokla nariče za njim. Vojska ruča, ali Ahilej ne će da jede, dok ne osveti Patrokla; da ne bi od nejela oslabio,

krijepi ga Atena. Kad on već uzađe na bojna kola, proriče mu ljudskim glasom njegov konj Ksant, da ga za kratko vrijeme čeka smrt.

XX.

Zeus dopušta bozima poći na bojište, da pomažu kojoj vojsci koji hoće, da se oslabi velika sila Ahileja, koji bi mogao preko sudbine osvojiti Troju. Bogovi silaze s Olimpa i u slavu njihova silaženja grmi nebo i zemlja se trese. Na stranu ahejsku idu bogovi: Posidon, Hermija, Hefest, Hera i Atena- a na trojansku: Ares, Apolon, Artemida, Leta, Afrodita. Na mejdan Ahileju izlazi Eneja, kojega na to potiče Apolon, ali bi Ahilej brzo ubio Eneju, da ga ne izbavi Posidon. Onda se okrene Ahilej, da ubija druge Trojance, i među drugima padne od njegove ruke sin Prijamov Polidor. Hoteći brata da osveti izlazi Hektor pred Ahileja, ali i njega bi Ahilej brzo svladao i ubio, da ga ne izbavi Apolon obavivši ga maglom. Onda stane Ahilej nemilo sjeći Trojance i goniti ih prema njihovu gradu.

XXI.

Trojanci bježeći pred Ahilejem razdvoje se: jedni nagnu prema gradu, a drugi prema rijeci Ksantu (ili Skamandru), i od tijeh se mnoštvo utopi u vodi; Ahilej ulovi dvanaest živih Trojanaca namjenjujući ih za posmrtnu žrtvu u čast Patroklu, a sina Prijamova Likaona i vojvodu Asteropeja ubije. Bog se rijeke Ksanta ljuti na Ahileja, što goni u njegovu vodu Trojance, da se utapaju, te ga opominje, da to više ne čini; a kad Ahilej ne će da posluša, razlije bog svoju vodu te njom stigne Ahileja, kojega bi valovi za čas progutali, da mu se ne smiluje Hefest, koji svojom vatrom natjera vodenoga boga, da mora ustupiti. Tada se i drugi bogovi stanu među sodom boriti, a pošto se zasite borbe, vraćaju se na Olimp. Ahilej i dalje goni Trojance te se namjeri na Antenorova sina Agenora, kojega bi bio ubio, da ga ne izbavi Apolon, onda se Apolon pretvori u Antenora i bježi, a Ahilej ga goni (ne znajući, koga goni) dosta dugo, a dotle imaju Trojanci priliku izmaći Ahileju i sretno se spasti u grad.

XXII.

Jedini Hektor ima srca dočekati Ahileja, koji se vraća natrag, pošto je vidio, da ono, koga je on gonio, nije bio Agenor, nego Apolon. Otac i mati s trojanskih bedema viču Hektoru, neka se zakloni u grad, ali junaku ne može to ponos podnijeti. U to se približi Ahilej, a Hektor vidjevši iz blizine Ahileja prepadne se i udari u bijeg, a Ahilej za njim. Budući da je Hektoru suđeno taj dan poginuti, pretvori se Atena u njegova brata Dejfoba i nagovara ga, neka prestane bježati i neka se ogleda s Ahilejem. Oba se junaka sukobe i počnu mejdan da dijele

napokon Ahilej svlada i ubije Hektora pa ga priveže za svoja kola tako, da glava dira zemlju, i tako ga doveze k lađama. Gledajući to Trojanci ljuto jauču, a najviše Hektorov otac, mati i žena.

XXIII.

Mirmidonci s Ahilejem opet plaču za Patroklom; iza toga gosti Ahilej Mirmidonce. U noći se ukazuje u snu Ahileju duša Patroklova i ište, da ga dostojno sahrani. Sjutradan dovezu Ahejci sila drva, načine lomaču i metnu na nju tijelo Patroklovo; Ahilej pored drugih žrtava posmiče dvanaest Trojanaca i njihova tijela baci na lomaču, da izgore zajedno s Patroklom. Drugi dan saberu kosti Patroklove i metnu ih u žaru, a načine i grob. — Za tijem iznese Ahilej lijepe darove iz svoga čadora, da nadari one, koji se budu natjecali u bojnim igrama u čast Patroklu. Natječu se sami glavni junaci; za utrkivanje na kolima dobiju darove: Diomed, Antiloh, Menelaj, Merion i Eumel; za borbu na pesnice Epej i Eurijal; za rvanje sin Telamonov Ajas i Odisej; za natrkivanje Odisej i Ajas sin Oilejev; za rvanje oružjem Diomed i sin Telamonov Ajas; za bacanje koluta Polipet; za strijeljanje Merion i Teukar; za bacanje koplja Agamemnon i Merion.

XXIV.

Ahilej još nekoliko dana žali Patrokla i svako jutro povlači tijelo Hektorovo oko groba Patroklova. Kad to već dodija bogovima, šalje Zeus Tetidu k Ahileju, neka mu kaže njegovu (Zeusovu) volju, da ima predati Prijamu tijelo njegova sina Hektora; tako isto šalje Zeus Iridu k Prijamu, da mu javi, neka nosi ucjenu i pođe k Ahileju, iskupiti Hektorovo tijelo. Prijam odlazi pred veče na kolima sa glasnikom u òkô ahejski. Kad iziđe iz grada, dođe mu u susret bog Hermija te ga lijepo isprati kroz vojsku ahejsku, da ga nitko ne vidi. Došavši Prijam u čador Ahilejev moli junaka, da mu preda tijelo i da primi darove. Ahileju se starac lako umoli i dobije što ište; za tijem Ahilej počasti starca, koji u zoru ode natrag u Troju vozeći tijelo svojega sina. Trojanci tuže nad svojim prvim junakom i dvanaesti ga dan spale na lomači. Iza toga je daća kod Prijama u čast Hektoru.

Popravci

a) u stihovima:

Str. 2. st. 46. „plaćima" popravi: plećima
„ 7. „ 240. „sinovina" popravi: sinovima
„ 29. „ 538. „građ" popravi: grad
„ 60. „ 408. prva riječ ima da bude: Držeć
„ 64. „ 7. „na remenma" popravi: na ramenma
„ 89. „ 137. »drhtat« popravi: drhat
„ 95. „ 401. „ljepoj" popravi: lijepoj
„ 139. „ 550. „ili" popravi: mili
„ 141. „ 646. „svegs" popravi: svega
„ 142. „ 686. „jei" popravi: je
„ 195. „ 287. „u rukama" popravi: i rukama
„ 201. „ 544. „svega ga" popravi: svega se
„ 202. „ 584. „kopijem" popravi: kopljem
„ 215. „ 257. „naviše" popravi: najviše
„ 236. „ 619. „obale" popravi: valove
„ 244. „ 189. „Eh klo" popravi: Ehèklo
„ 296. „ 125. „duboko žalost" popravi: žalost duboko
„ 310. „ 257. „oružje" popravi: oružjem
„ 311. „ 287. „ali'" popravi: al'
„ 340. „ 401. „njema" popravi: njemu
„ 352. „ 362. „biće" popravi: biče
„ 354. „ 451. ne smije na kraju stiha biti interpunkcija
„ 361. „ 774. „(Atena" popravi: — Atena
„ 380. „ 697. „A mazge vožahu" popravi: Mazge pak vožahu

b) u bilješkama:

Str. 20. st. 125—130. u 10. retku iza riječi „momaka" neka se umetne: toliko ih je i u svakoj Ahilejevoj lađi; vidi 16. pj., st. 168—170
„ 73. „ 393. u 2. retku „pravi mu je" popravi: pravi je Heraklu
„ 82. „ 791. u 2. retku „iz st. 699" popravi: iz st. 699—701.
„ 83. „ 832. 833. u 1. retku „Vid" popravi: Vidi
„ 96. „ 433. u 2. retku „spominjć" popravi: spominje
„ 102. „ 113. 114. u posljednjem retku „da iziđe" popravi: da mjesto Menelaja iziđe
„ 109. „ 402. u 2. retku „današnjega" popravi: jučerašnjega
„ 130. „ 187. u 1. retku „na čemu" popravi: na čemu su
„ 138. „ 503. 504. u posljednjem retku „grižnju" popravi: i grižnju
„ 165. „ 299—300. „vidi st. 218—220" popravi: vidi 5.pjev, st. 703—704 i 8. pjev., st. 273—274.
„ 178. „ 14—33. u 1. retku „abejski" popravi: ahejski
„ 203. „ 622—627. u 1. retku „Helenu" popravi: Helenu i
„ 230. „ 371. u 10. retku „tandu" popravi: tanku
„ 289. „ 481. u 4. retku „sama" popravi: samo
„ 299. treća bilješka ima biti na str. 300. na prvome mjestu kao bilješka st. 296.
„ 350. st. 295. u 1. retku „Pedarg" popravi: Podarg

Dodatak popravcima. Dosta je često koje slovo u štampi ispalo, na pr. na str. 159., st. 40. gle ajuć (mjesto: gledajuć); — isto je tako dosta često koje slovo tako otrcano, da se posve slabo može razabrati; — dosta često na slovu *i* stoji spori ili uzlazni akcent, gdje nikakovog akcenta ne treba; — katkad je štampano slovo *ć* mjesto *č*. — Sve te pogrješke mogu čitatelji sami popraviti.

